

فتاویٰ عثمانی

پہ قندھاری پیستو

تالیف:

حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب مدظلہ

پیستو مترجم

استاد المولوی القاری عبدالاحد الحقانی

ناشر

مکتبۃ العلوم والدينيۃ

کلاس روڈ کوئٹہ

پنځه څلويښت کلنه خودنويس فتاویٰ مجموعه

فتاویٰ عثمانی

په قندهاری پښتو

اول جلد

کتابُ الايمان والعقائد، کتابُ السنّة والبدعة، کتابُ العلم والتاريخ
کتاب التفسير، کتاب الحديث کتاب الدعوة والتبليغ، کتاب التصوّف،
کتاب الذکر والدعاء، کتاب حقوق المعاشرة، کتاب السير والمناقب
کتاب الطهارات، کتاب الصلوة، کتاب الجنائز،

تالیف

حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب مدظلّه

پښتو مترجم

استاد المولوي القاري عبدالاحد الحقاني

03218000671

زیر صدارت ونگراني

شيخ الحديث والتفسير والطريقه الحاج

حضرت مولانا عبدالقادر (حفظه الله)

ترتيب و تخريج

مولانا محمد زبير حق نواز

ناشر

مکتبۃ العلوم الدینیه

کاسي روډ کویټه

03218113028

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد / د صفحہ نمبر

بسم الله الرحمن الرحيم

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

عرض مترجم
پیش لفظ ۳۰
عرض مرتب ۲۹

کتاب الایمان والعقائد

د ایمان او عقائدو بیان

فصل فی المتفرقات

(د ایمان او عقائدو سره متعلق د مختلفو مسائلو بیان) ۴۱...

د حضور ﷺ د نعل مبارک نقش مچول، د هغه په شان نقش اچول، او د هغه د احترام حکم ۴۲
د کافرانو د نابالغه ماشومانو څه حکم دی؟ ۴۲
د سوشلزم د حمایت کوونکی حکم ۴۷
د اسماء الحسنی څخه کوم اسماء د بندگانو د پاره استعمالولی سی؟ ۴۷
د حضور ﷺ د پاره د (یا محمد) الفاظ لیکل ۵۰
که چاته شپږ کلمی یادی نه وی، نو د هغه څه حکم دی؟ ۵۱
د کلمه طیبه سره ﷺ وئیل ۵۲
د شاعرانو په خپل کلام کی غیر الله ته خطاب کول ۵۲
په کپړو کی د انبیاء علیهم السلام تصویر جوړول ۵۴
په شعر کی غیر الله ته خطاب کول ۵۵
د قادیانیانو عبادتگاه ته د جومات وئیلو حکم ۵۷
د انبیاء علیهم الصلوٰة والسلام د حیاة او حضرت عیسیٰ ﷺ د حیات او د سماع موثی متعلق مختلف سوالونه ۵۸
(د اسلامی سوشلزم) څخه څه مراد دی؟ او د هغه شرعی حیثیت ۶۲
ایا جنت ته کافران داخلیدلی سی؟ ۶۳
د وحدت الوجود مطلب ۶۵

د کتاب نوم..... فتاویٰ عثمانی

تالیف..... حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی مدظلہ

ترتیب و تخریج..... مولانا محمد زبیر حق نواز

تصحیح کونکی..... مولوي عنايت الله آخندزاده صاحب

پښتو ترجمه تحقیق و تصحیح..... استاد المولوي القاري عبدالاحد الحقاني غفره له

کمپوزر..... استاد المولوي الحافظ نوراحمد الحقاني

په زړه پوري کمپوز او ډزاین اداره

اسلامي کمپیوټرز کوټه بلوچستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

ناشر

مکتبۃ العلوم الدینی

۲۲	د انبیاء علیہم السلام د عصمت مسئلہ
۲۲	بغیر د تحقیق خخہ مسئلہ بیانول
۲۷	د یوانجنہ د رکعت فارم کی د اللہ ﷻ د رسول اللہ ﷺ گواہ جوړولو حکم
۲۸	آیا د قیامت پہ ورځ به د حیوان هم محاسبه وی؟
۲۸	آیا په جنت کی به بسخوته د باری تعالی دیدار کیږی؟
۲۹	د حیات النبی ﷺ عقیده
۷۰	د شیخ احمد د مروجی وصیت نامی حکم
۷۱	هر کله چی جنت ته شیطان نسی تلی نو هغه حضرت آدم ﷺ ته د هوکه څنگه ورکړله؟
	فصل فی کلمات الکفر وافعال الکفر وما یكون کفراً
	وَمَا لَا یكون کُفراً

(د کفریه او غیر کفریه کلماتو او افعالو سره د متعلق مسائلو بیان)

۷۲	موسیقی اوریدونکی ته کافر وئیل
۷۲	د یو کافر ملک اویزه حاصلولو د پاره د اویزی په فارم کی خپل ځانته قادیانی لیکلو حکم
۷۲	د قادیانیت خخه برأت او یو مسلمان ته د قادیانی وئیلو حکم
۷۷	علماوو ته د بد رد ویونکی حکم
۷۸	د حدیث قابل اعتبار نه گنل او د جهنم دائمی نه کیدلو عقیده ساتل
۷۹	مسلمان ته د کافر ویونکی حکم
۸۰	(زه هندو یم) د وئیلو حکم
۸۱	د اذان د گستاخی حکم
۸۱	زه به کافر سم، د کانو عبادت به کوم، الله ﷻ سره به جنگ کوم، وغیره الفاظو وئیلو حکم
۸۲	په قرآن کریم کی د لفظی تحریف عقیده ساتل او په استدلال کی د حضرت کشمیری عبارت پیش کول

فہرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

۸۴	په یو طنزیه مضمون کی د الله ﷻ په شان کی د نامناسبو الفاظو استعمالولو حکم
۸۶	د قادیانیانو (دلاهوری گروپ) سره تعلق ساتونکی سړی د یوڅو کفریه عقائدو حکم

فصل فی الفرق والاحزاب الاسلامیه والباطله

والاشخاص المتعلقین بها

۸۷	(د مختلفو اسلامی او غیر اسلامی ډلو او د هغه سره متعلق شخصیاتو په بیان کی)
۸۹	د الهدی انترنشنل ډلی د افکارو او عقائدو حکم
۹۲	د بریلیانو فرقی تعارف او حکم (عربی فتویٰ)
۹۴	د غلام احمد پرویز د پیرو کارو حکم
۹۴	د فکر ولی اللهی د تحریک حکم
۹۷	(گروپ اف لبرل مسلمز تحریک) په قیام باندی حضرت والا دامت برکاتهم رایه
۹۸	روافضو لره علی الاطلاق کافر نه گرځوولو وجه
۹۹	د سر سید احمد خان نظریات او د تبلیغی جماعت په باره کی حکم

کتاب السنه والبدعة

د سنت او بدعت سره د متعلق مسائلو بیان

۱۰۲	د فرض لمانځه خخه وروسته ان الله وَمَلٰئِكَتُهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ ویل
۱۰۲	د نیاز فاتحی حکم
۱۰۲	د کوم بزرگ په مزار باندی اجتماعی قرآن خوانی کول
۱۰۳	د قرآن د ختم په موقع باندی په جومات باندی بلفونه او متیان ویشل
۱۰۳	سفر کولو سره د بزرگ د مزار زیارت کول
۱۰۴	د فرض لمانځه خخه او د اخترونو د لمانځه خخه وروسته د مصافحی او معانقی حکم
۱۰۵	د لمانځه خخه وروسته یا میلمه سره د ملاقات په وخت مصافحه کول
۱۰۵	د مړی سرته کښی نستوسره یا ادیری ته د وړلو په وخت کی کلمه ویل
۱۰۶	په کفن باندی کلمه طیبه لیکل
۱۰۶	د جشن میلاد النبی ﷺ شرعی حیثیت
۱۰۷	د واده په موقع خلگوته سپینه لنگوټه ورکول، د سنت (ختنه) په موقع خلگ راټولول

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۱۰۸	د لمانخہ خخہ وروستہ د مصافحی کولو حکم
۱۰۹	د بزرگ یا د پیر منخته او د مری د مختلفو رسوماتو حکم
۱۰۹	د عرس او کلیزی شرعی حیثیت
۱۱۰	د جنازی د لمانخہ خخہ وروستہ لاس لوړول او دعاء غوښتل
۱۱۰	د نکاح په وخت زلمی ته سهره تړل
۱۱۰	د خوراک مخ ته ایښوولو سره فاتحه ویل
۱۱۱	د عهد نامی په قبر کی د ایښوولو حکم
۱۱۱	په قبر باندی د تلقین حکم
۱۱۱	په جومات کی په لوړ آواز سره درود او سلام نعت او میلاد منعقد کول
۱۱۲	په قبر باندی د اذان کولو حکم
۱۱۲	د اذان خخه مخکی د الصلوة والسلام علیک وئیلو حکم
۱۱۳	د لمانخہ خخه وروستہ په لوړ آواز سره د الصلوة والسلام وئیلو حکم
۱۱۴	د لمانخه او درس خخه وروستہ مصافحه کول
۱۱۴	د امام صاحب د جنازی لمانخه خخه وروستہ دعاء نه غوښتل
۱۱۵	د دفن کولو خخه وروستہ په قبر باندی د اذان کولو حکم
۱۱۵	د دعاء په آخره کی (د صلوا علیه وسلموا تسلیما وئیلو سره په لوړ آواز د درود شریف د ویلو حکم
۱۱۵	ما حکم قراءت الصلوة والسلام جهراً بعد صلوة الجمعة؟ (د جمعی خخه وروستہ په لوړ آواز سره صلوة والسلام وئیلو باندی په عربی کی مفصل فتویٰ
۱۱۶	د لمانخه خخه وروستہ درود شریف د ویلو حکم
۱۱۸	د جنازی د لمانخه خخه وروستہ لاس لوړول او دعاء غوښتل
۱۱۸	د حیلہ اسقاط حکم
۱۱۹	د مری سره ادیری پوری قرآن مجید وړل
۱۱۹	د جنازی د لمانخه خخه وروستہ دعاء غوښتل
۱۱۹	د مری دفن کولو خخه وروستہ په قبر باندی اذان وئیل

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۱۲۰	د مروجی حیلہ اسقاط حکم
۱۲۰	د رمضان په درویشتم (۲۳) د تراویحو خخه وروستہ سورة عنکبوت او سورة روم ویل
۱۲۰	حیلہ اسقاط او مری د پاره د درو ورځو پوری د خیرات کولو حکم
۱۲۱	ادیری ته قرآن مجید وړل او ویل
۱۲۱	د اهل قبور سره توسل نیول
۱۲۲	د جمعی خخه وروستہ د امام سره مصافحه کول
۱۲۲	د قرآن د درس په شروع کی په چاباندی درود وئیل
۱۲۲	په جومات کی د بلقونو بلولو حکم (چراغان)
۱۲۳	د کربلا د شهیدانو د قبرونو شبیه جوړول
۱۲۳	تعزیه جوړول، سبیل لگول، تعزیه سوزولو وغیره حکم
۱۲۴	د ماخستن لمونځ خخه وروستہ درود شریف ویل او په جومات کی د چراغان کولو حکم
۱۲۵	د تعزیه بوسه د حجر اسود په بوسه باندی قیاس کول، مختلفو مقاماتو کی
۱۲۵	د قمری تقدیم د مختلف کیدو په بنیاد باندی لیلة القدر په هرمقام د خپل مطلع په لحاظ سره به وی
۱۲۵	د غیر الله د نوم نذر او نیاز حکم
۱۲۷	د پنځلسم شعبان یا د معراج په موقعه په جومات کی د چراغان حکم
۱۲۷	د یوولسم (۱۱) ختم او منختی حکم

کتاب العلم والتاریخ والطب

فصل فی المتفرقات

د علم، تاریخ او د طب متعلق د متفرقه مسائلو بیان

۱۲۹	آیا کنعان د نوح <small>عليه السلام</small> حقیقی ځوی وو؟
۱۲۹	اجماع او باب اجتهاد نوم کتاب حکم او د اجماع حقیقت څه دی؟
۱۳۴	آیا د روژی حکمت هم هغه دی کوم چی د لمانخه دی
۱۳۶	د بعضی شرعی احکامو مصلحتونه

فتاویٰ عثمانی جلد اول
فہرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحي نمبر

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول

د الله ﷻ د پاره د لفظ (کس) استعمالولو حکم، او آیا د حضور ﷺ فضلات ظاهر وه؟ ۱۳۹

د حضرت آدم ﷺ څخه واخله تراوسه پوری څومره موده تیره سويده..... ۱۴۰

د احد او حراء متعلق د دوو واقعاتو د زمانی تعین او آیا علامه ابن تیمیه رحمه الله د حافظ مزی ۱۴۱

ﷺ شاگرد وو؟..... ۱۴۴

د بنخود پاره د میډیکل او هوم اکنا مکس تعلیم حاصلول څنگه دی؟..... ۱۴۴

په خطونو کی بسم الله په ابجد او هندوسو کی د لیکلو شرعی حیثیت او د دی طریقی د ۱۴۴

ایجاد تاریخ..... ۱۴۵

د حدیث (كنت کزاً مخفیاً) تحقیق او د عالم د تخلیق په سلسله کی د څو وسوسو او شبهاتو ۱۴۵

جوابونه..... ۱۵۱

د قوم لوط کوم کلی چی چپه سوی وو د هغه په تعین کی د رایي اختلاف د نبوت او وحی څه ۱۵۱

حقیقت دی؟..... ۱۵۲

آیا موجوده سائنسی تحقیقات د قرآن او حدیث سره متعارض دی؟..... ۱۵۲

د اهرام فوائد او د اثراتو شرعی حیثیت..... ۱۵۲

د اجتهاد شرائط او په موجوده دور کی څوک مجتهد گرځول..... ۱۵۸

د جنگ جمل او جنگ صفین د واقعی انکار کول..... ۱۵۹

په قدر د ضرورت د علم دین ایزده کولو د یو مطالعاتی نصاب ځاګه..... ۱۶۰

په کلمه طیبه کی په لفظ (محمد) باندی رفع او په اذان کی په دی د نصب وجه..... ۱۶۲

په میډیکل کالج کی د ډاکتري مخلوط تعلیم او د انسانی پتو غړو د معاینی متعلق متعدد ۱۶۲

مسائل..... ۱۶۲

(بنو هاشم، بنو امیه) جنگ جمل، جنگ صفین، حضرت حسین رحمه الله، حضرت معاویه او یزید ۱۷۴

متعلق د متعددو سوالونو جوابونه..... ۱۷۴

ایا بنو هاشو خپل ځان د خلافت زیات مستحق گڼی؟..... ۱۷۴

د اسلام قبلولو څخه وروسته د بنو هاشم او بنو امیه خاندانی اختلافاتو کیفیت..... ۱۷۴

ایا حضرت علی رحمه الله د خلافت د پاره سابقه خلفاوو د اتباع د شرط څخه انکار کړی وو؟ ۱۷۴

فہرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحي نمبر

د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ د قصاص مطالبہ کوونکو حقیقی مقصد د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ قصاص
وویایی حضرت علی رضی اللہ عنہ د خلافت خخه منع کول وو؟ ۱۷۵.....
د حضرت معاویه رضی اللہ عنہ د کردار تاریخی او شرعی جائزه ۱۷۵.....
آیا حضرت معاویه رضی اللہ عنہ په خپل ژوند کی د ولی عهد په زوریعت اخستی وو؟ ۱۷۵.....
د یزید د پاره د ولایت عهد بیعت اخستلو شرعی حکم ۱۷۲.....
د حضرت معاویه په عهد کی په یزید شرعی حدولی جاری نه سو؟ ۱۷۲.....
د زید حکم؟ او آیا د حضرت معاویه په عهد کی د غناء مجلسونه عام وه؟ ۱۷۲.....
د حضرت حسین رضی اللہ عنہ په نوم د کوفیانو په خطونو کی خه خبره درج وه؟ ۱۷۲.....
د فاسق حکمران خلاف د حضرت حسین رضی اللہ عنہ خروج او د جهاد شرعی حیثیت ۱۷۷.....
آیا یزید پخپل مملکت کی غیر اسلامی دستور جاری کړی وو؟ ۱۷۸.....
د یزید په خلاف جد وجهد کی نور صحابه کرام ولی شریک نسول؟ ۱۷۸.....
د حضرت حسین رضی اللہ عنہ د طرف خخه د جهاد او مقابلی د فیصلی وجه ۱۷۸.....
د اسلام تاریخ د روایاتو تحقیق سره د سر خخه مرتب کولو ضرورت ۱۷۸.....
کوم قسم غلطی (اجتهادی غلطی) وگرځول سی ۱۸۵.....

فصل فی تعلیم القرآن وتعظیمه وتلاوته

(د قرآن کریم تعلیم، تعظم، تلاوت او آداب و سرہ متعلق مسائلو پہ بیان کی)

د قصص القرآن د فلم بندی شرعی حکم ۱۸۸

د حیض په حالت کی تلاوت، کلمه او درود وئیلو حکم ۱۹۰

د قرآنی آیتونو والا اخبار اتو بی حرمتی کول ۱۹۱

په کوکتابونو کی چی قرآنی آیتونه هم وی هغه د حیض په حالت کی ویل اولاس وروړل، او د
حیض په حالت کی تلاوت او اذکار جائز دی یا نه؟ ۱۹۱

د شبینی په محفلونو کی په لاد سپیکر تلاوت، په هغه باندی اجرت او د سجده تلاوت متعلق
د یوڅو سوالونو جوابونه ۱۹۲

د قرآنی آیتونو والا اخباری تکرر بی حرمتی کول ۱۹۵

د حفص خخه علاوه کوم بل قرأت کی د تلاوت حکم ۱۹۵

فهرست موضوعات فتاوی عثمانی اول جلد

د صفحي نمبر

۱۹۶	د اوو قرائتونو مطابق د قرآن د تلاوت حکم
۱۹۶	د قرآن کریم د مجولو حکم
۱۹۷	په تپ ریکاره باندی د قرآن کریم تلاوت اوریدو حکم
۱۹۷	د تلاوت په موقعه خوب راتلل
۱۹۷	د قرانی آیتونو والا اخبارونو او کاغذونو بی حرمتی کولو حکم
۱۹۸	د قرآن کریم د زړو پانو حکم
۱۹۹	د تلاوت اوریدو کی د قاری خوش اوازی طرفته متوجه کیدل او په یوه ساه کی څو آیتونه ویل د فضیلت وجه گنل
۲۰۱	قرآن کریم ته بغیر د اودس څخه د لاس وړلو حکم
۲۰۲	د روژی متعلق قرآنی آیت مبارکه د روژی په میاشت کی اهم پیښیدونکی واقعات
۲۰۲	د حضور ﷺ د حضرت جبرائیل ﷺ سره د قرآن دور کول
۲۰۳	چاچی قرآن نه دی وئیلی د هغه د پاره د قرآن په الفاظو د گوټی گرځولو حکم
۲۰۴	د دینیات کتابونو ته بغیر د اودس څخه د لاس وړولو حکم
۲۰۴	په کوم کتاب کی چی قرانی آیتونه ډیر وی هغه ته بغیر د اودس څخه لاس وړل جائز نه دی
۲۰۴	د قرآن کریم حفظ کولو څخه وروسته د هیروونکی څه حکم دی؟
۲۰۵	په متیازو سره سورة فاتحه لیکل سخته حرامه ده

کتاب التفسیر وما يتعلق بالقرآن

(د قرآن کریم ترجمی او تفسیر سره د متعلق مسائلو بیان)

۲۰۸	(وَأَوْثُوا نَصِيحًا مِّنَ الْكِتَابِ) الایه په مفهوم او معنی کی تحقیق
۲۰۹	د عالم دین تفسیر اوریدل
۲۰۹	د قیامت د وخت تعین سره متعلق قرآنی آیت باذری د یو سوال جواب
۲۱۰	د پکتال د انگریزی ترجمی حکم
۲۱۱	په تفسیر معارف القرآن کی (الَا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا) الایه د ترجمی تحقیق
۲۱۱	د معوذتینو د قرآن کریم حصی کیدلو متعلق د حضرت ابن مسعود ﷺ د عقیدې مفصل تحقیق
۲۱۲	إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ، الایه تفسیر
۲۱۹	

فهرست موضوعات فتاوی عثمانی اول جلد

د صفحي نمبر

۲۲۰	د تفهیم القرآن مطالعه بغیر د تنقید څخه کول
۲۲۰	د ټولو څخه اولنی تفسیر کوم یودی؟
۲۲۲	د جناب مودودی صاحب د حضرت داود ﷺ په حق کی داوری د ښځی واقعہ ذکر کول
۲۲۴	د وَالْقَائِتِينَ وَالْقَنُوتِ الخ الایه کی د قنوت معنی، قرئت سره کول
۲۲۴	قرآن کریم د رسم عثمانی څخه علاوه په بل رسم الخط کی لیکل
۲۲۵	د وحی متعلق د معارف القرآن د مقدمی د یو عبارت وضاحت

کتاب الحديث وما يتعلق به

(حدیث او د هغه سره د متعلق مسائلو بیان)

۲۲۷	د مرسل حدیث د حجت متعلق د احنافو موقف
۲۲۸	د مَنْ جَدَّ قَبْرًا وَمَثَلٌ مَثَلًا الخ، حدیث دی که نه؟
۲۲۹	د حدیث په سند کی د لفظ (نا) مطلب
۲۲۹	د هندوستان څخه فرحت ورکونکی هوا راتلو متعلق حدیث
۲۲۹	د مطالعی د پاره د حدیث مستند کتابونه
۲۳۰	د عمر د اوږدوالی په فضیلت کی یو حدیث
۲۳۱	د صحابی اثر نقل کولو څخه وروسته (او کما قال ﷺ) وئیل
۲۳۱	د حضور ﷺ په اسم گرامی باندی اوږد درود وئیل
۲۳۱	ایا د حدیث په ویلو باندی هم د تلاوت لفظ وئیلی سی؟
۲۳۱	یو حدیث یا مقوله
۲۳۲	په ظاهره دوه متعارض حدیثونو کی تطبیق (فارسی)
۲۳۴	رای الحنیفه فی قبول الاحادیث الضعیفه فی فضائل الاعمال، په فضائل اعمال کی ضعیف حدیث قبلولو کی د احنافو د رأی متعلق عربی فتوی
۲۳۶	لن تجتمع الامتی علی الضلالة، څخه وروسته فان اجتمعت امتی علی الضلاله الخ
۲۳۶	الفاظ په حدیث کی سته او که نه؟
۲۳۷	وَبُعِثْتُ إِلَى الْاَسْوَدِ وَالْاَحْمَرِ، حدیث تحقیق

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۲۳۸

کتاب مایعلق بالدعوة والتبلیغ

(د دعوة او تبلیغ مسائل)

- تبلیغ او جهاد فرض عین او فرض کفایہ متعلق تحقیق او مروجہ تبلیغی جماعت او پہ دی کی
د وخت لگولو شرعی حیثیت ۲۴۰
د بنحو د پارہ پہ تبلیغی اجتماع کی د شرکت حکم ۲۴۲
خوک چی پخپله د دین پابنده نه وی هغه تبلیغ کولی سی؟ ۲۴۶
د حدیث د وجی د تبلیغ پریښوولو حکم ۲۴۷
د والدینو د اجازت څخه بغیر تبلیغ یا په بل څه سفر باندی د تللو حکم ۲۴۷
تبلیغ کی وخت لگولو سره حقوق العباد اداء کول لازم دی ۲۵۰
د بعضو تبلیغیانو د واعظانو د طرفه غیر محتاط خبرو په وجه تبلیغی جماعت پریښوول ۲۵۰

کتاب التصوف والكشف والالهام والرؤیاء

(تصوف) کشف، الهام او خوبونو متعلق د مسائلو بیان

- په خوب کی شیطان د حضور ﷺ په شکل کی نسی راتلی ۲۵۳
د بزرگ سره د ملاقات په موقعه خپل لاس مچول ۲۵۳
د کشف قبول او انوارو تجلیاتو د مشاهدی شرعی حیثیت ۲۵۴
بغیر د عمل څخه د الله ﷻ څخه د مغفرت حسن ظن ساتل ۲۵۵
د شیخ طریقت د پارہ څه شرطونه دی؟ ۲۵۶
د خوب د وجی قبر راسپر دل ۲۵۶
د خوب قسمونه او په خوب کی شیطانی خیالات او اوهام او په رؤیا صادقہ کی د فرق
تدبیر ۲۵۷
آیا د بینک ملازم کیدو باوجود شیخ کامل جوړپیدی سی؟ ۲۵۸
د یو خوب حقیقت ۲۵۹
د قطب او ابدال حقیقت او آیا په محکمه کی څلور قطب وی؟ ۲۶۰
د سلسلی قادریه په افرادو کی د شیخ عبد لقادر جیلانی د روح د حلول عقیدی ۲۶۰

کتاب الذکر والدعاء والتعویذات

(ذکر، دعاء او د تعویذونو په بیان کی)

- دعاء کوم قسم عبارت دی؟ ۲۶۲
د عزت حاصلولو د پارہ د (یا عزیز) وظیفه ویل ۲۶۲
ذکر جهراً افضل دی یا سرّاً؟ ۲۶۳
لا اله الا الله وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ أَحَدًا حَمْدًا، والاحدیث صحیح دی او که نه؟ ۲۶۴
یوه مهمله وظیفه ۲۶۵
وسیله اختیارولو سره دعاء کول څنگه دی؟ ۲۶۵
د فرض لمانځه څخه وروسته په سریاندی لاس ایښوولو سره د ویونکی د دعاء حکم ۲۶۶
د اسم اعظم څخه څه مراد دی؟ ۲۶۷
د سجدی په حالت کی د دعاء غوښتلو حکم ۲۶۷
په جومات کی په لوړ آواز سره د فضائلو کتاب ویل ۲۶۷
د تلاوت په دوران کی د حضور ﷺ په نوم راتلو باندی درود شریف ویلو حکم ۲۶۹
د لمانځه څخه وروسته (إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ) په لوړ آواز سره ویل ۲۷۰
د جناتو د قید کولو یا سوزولو حکم ۲۷۲
د جنیه سره د انسان د نکاح حکم او په انسانانو باندی د جناتو د اثراتو شرعی حیثیت بی
پردی ښځه نه دم د رهاکولو حکم ۲۷۳
د غل یا وړک سوی شی معلومولو د پارہ منتر او توتکی معتبر وی او که نه؟ ۲۸۱
په ادیره کی مخ په قبله کیدو اولاس لوړولو سره دعاء کول ۲۸۱
د تعویذ په ذریعه سره د علاج کولو حکم ۲۸۳
د قرآنکریم د نقش څخه علاوه د یوبل تعویذ حکم ۲۸۵
د حیض په حالت کی د تلاوت او ذکر حکم ۲۸۵
د اسم (بدوح) تحقیق ۲۸۵
د اختلاف لری کولو د پارہ په خاوند باندی د تعویذ کولو حکم ۲۸۶
په رمضان کی د تراویحو څخه وروسته وعظ کولو او څلویښت واره د صلوٰة والسلام وئیلو
حکم ۲۸۶
ایا ظاهری اسبابو نه کیدو په صورت کی هم د دعاء اثر وی؟ ۲۸۷

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحي نمبر

۲۸۷	اسم اعظم خخه څه مراد دی؟
۲۸۸	د روژه مات په وخت کی دعاء زیاته قبلیری
۲۸۸	که په تعویذ کی د شرعی خلاف خبره نه وی نو جائز دی
۲۸۹	(د عمل حاضرات) شرعی حیثیت
۲۸۹	د (بدیع العالم) نوم ایښوولو او د صرف، الا الله ذکر کولو حکم

کتاب حقوق المعاشرت و آدابها

د معاشرت حقونه او دهغه آداب

۲۹۲	د کورنی اختلاف او د والد سخت مزاجی حل، او د طلاق په معامله کی د پلار اطاعت واجب دی او که نه؟
۲۹۵	د خاوند د اجازت څخه بغیر د کور څخه بهر وتل، په جائز کار کی د خاوند اطاعت واجب دی
۲۹۶	کورته د تیلی ویژن راورلو د پاره پلار د کور څخه کښل او عالم د پلار سره او وروڼه او خويندو سره قطع تعلق کول
۲۹۷	د غیبت د چرچو د وجی همسایه گانو کورته د تگ راتگ څخه منع کیدل
۲۹۸	په ناجائزو کارونو کی د پلار د اطاعت حکم
۲۹۹	د مور په حکم ښځی ته د طلاق ورکولو حکم
۳۰۰	میرزایانو سره تعلق ساتونکو خپلوانو سره د تعلق ساتونکو حکم
۳۰۱	استاذ ته د ښکښلو کولو حکم
۳۰۱	والدینو د پاره او استاذانو د پاره تعظیماً د دریدو حکم
۳۰۲	د والدینو په وینا بغیر د شرعی عذر څخه ښځی ته د طلاق ورکولو حکم
۳۰۳	ورونو خويندو څخه د ښځی په ملاقات باندی بندیز لگولو حکم

کتاب السیر والمناقب

۳۰۵	(د انبیاء علیهم السلام او مختلف شخصیاتو حالات او مناقب) په قسطنطنیه باندی حملی کی د شرکت په بناء باندی د یزید د جنتی کیدلو عقیده درلودل
۳۰۷	د قبيله (جون) ښځه امیه بنت شراحیل بحقله د شیعیانو منگهرت قصه
۳۰۹	د بعضی تاریخی روایاتو په بنیاد په صحابه کرامو (رضی الله عنہم) اجمعین په حق کی بدگمانی کول

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحي نمبر

۳۱۰	د حضرت فاطمی (رضی الله عنہا) د نکاح تاریخ
۳۱۰	د حضرت خدیجی (رضی الله عنہ) په مال سره تجارت کولو باندی حضور (ﷺ) ته څه کمیشن مقرر وو
۳۱۱	د حضرت معاویه (رضی الله عنہ) په باره کی د کتاب (شهید کربلا) او د بعضو اکابرو د عبارتونو جواب
۳۱۳	د حضرت عباس (رضی الله عنہ) اولاد په ساداتو کی شامل دی
۳۱۴	د یزید په باره کی د جنتی کیدو عقیده
۳۱۴	د یزید په نوم سره (ﷺ) لیکل
۳۱۵	آیا د حضرت یوسف (رضی الله عنہ) د زلیخی سره نکاح سوی وه؟
۳۱۵	آیا یزید بن معاویه باندی لعنت لیرل ثواب دی؟
۳۱۵	د پاک رحمونو او پاک صلیبونو څخه د حضور (ﷺ) د ولادت مطلب
۳۱۶	د علامه ابن تیمیه (رحمته الله علیه) په باره کی د جمهورو علماوو رایه
۳۱۶	د حضور (ﷺ) د فضلاتو حکم

کتاب الطهارة

(د طهارت بیان)

فصل فی الوضوء والغسل والتیمم

۳۱۹	د اودس، غسل، تیمم فرائض، واجبات، سنن، مستحبات، آداب او مکروهاتو بیان
۳۱۹	د جنازی د پاره سوی اودس باندی پنجگانه فرائض کولی سی
۳۱۹	په غسلخانه کی د خبرو کولو حکم
۳۲۰	که په غاښ کی سپین زر دک وی، نو د اودس او غسل کولو حکم
۳۲۱	لڅ لمبیدل
۳۲۱	د خټ د مسحی شرعی حیثیت
۳۲۲	د مرض د وجی که اوبه نقصان رسوونکی وی نو تیمم کولی سی
۳۲۲	د غسل څخه وروسته د بیا اودس کولو حکم

فصل فی النجاسات واحکام التطهیر

د نجاستونو احکام او د پاکی طریقی او حکم ۳۲۳

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۳۲۳	د ناپاکو پمبو پاکولو طریقہ
۳۲۴	د تیلو پاکولو طریقہ
۳۲۴	د شیانو د پاکولو طریقو تعداد او مکمل تفصیل
۳۲۶	د خاورو تیل پاک دی
۳۲۷	د بیت الخلاء پہ لوتی سرہ طہارت حاصلیدلی سی
۳۲۷	د دھوبی مینخل سوو کپرو حکم
۳۲۸	د سپی دباغت شدہ خرمنہ پاکہ دہ
۳۲۹	آیا پہ دھوبی باندی کپری مینخلو خخہ وروستہ بیا مینخل ضروری دی
۳۲۹	دھوبی باندی کپرو مینخلو خخہ وروستہ آیا بیا پاکول ضروری دی او آیا کپری د پاکولو پہ وخت کی کلمہ طیبہ و تیل ضروری دی؟
۳۳۰	د فیل (ہاتھی) د خرطوم خخہ د راوتلو اوبو حکم د کب پتہ پاکہ دہ او کہ نہ؟
۳۳۱	پہ لاس باندی د نجاست لگیدلو پہ صورت کی خوارہ مینخل لازم دی؟
۳۳۲	خپلی یا چپل وغیرہ پہ اودس خانہ کی د مینخلو حکم

فصل فی احکام الماء

(د اوبو او کوهیاتو وغیرہ متعلق د مسائلو بیان) ۳۳۲

۳۲۲	د تالاب خخہ د اوبو را کنبلو پہ وخت کہ پہ منگی کی پچہ راسی نو خہ بہ کوی؟
۳۳۳	(د لس پہ لس) حوض کی د نجاست لویدلو حکم
۳۳۴	کومی تہ د مار د غورخیدلو پہ صورت کی خہ حکم دی؟
۳۳۵	آیا د تینکی خخہ راوتونکی اوبہ د (ماء جاری) پہ حکم کی دی؟
۳۳۷	د هندو چوری مینخل سوی خای باندی د لمانخہ کولو حکم

فصل فی احکام الجنب والمعدور

(د جنبی او معدور سرہ متعلق مسائلو بیان) ۳۳۸

۳۳۸	پہ غسل جنابت کی د سرتیل اخواتہ کول ضروری نہ دی
۳۳۹	د جنابت پہ حالت کی د درود شریف ویلو حکم
۳۴۰	د جنابت پہ حالت کی قرآن کریم تہ لاس وروپلو حکم

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۳۴۰	هم پہ یوہ شپہ کی دوبارہ کوروالی د پاره غسل جنابت ضروری نہ دی
۳۴۰	خوارہ کوروالی خخہ وروستہ یو غسل جنابت کافی دی
۳۴۱	هم پہ یوہ شپہ کی دوبارہ کوروالی خخہ مخکی کہ غسل ونکری نوخہ حکم دی؟
۳۴۱	د متیازو د قطرو پہ بناء باندی د کپرو د پاکی او اودس حکم
۳۴۱	د (لیکوری) د اوبو حکم او پہ دی سرہ د متعلق متعدد مسائل

فصل فی الاستنجاء

(د استنجاء د مسائلو بیان) ۳۴۳

۳۴۳	ایا د طہارت د پاره لوتہ او اوبہ دواہ استعمالول ضروری دی؟
۳۴۴	متیازو خخہ وروستہ لوتہ استعمالول مسنون دی او صرف د اوبو استعمال هم کافی دی

فصل فی المسح علی الخفین

(پہ موزو د مسح سرہ متعلق مسائلو بیان) ۳۴۴

۳۴۴	مروجہ موزو باندی د مسح مسئلہ
۳۵۲	د نائیلون مروجہ جرابو او د سوتی جرابو باندی د مسح حکم

کتاب الصلوٰۃ

د لمانخہ مسائل

فصل فی مواقیت الصلوٰۃ

(د لمانخہ د اوقاتو سرہ متعلق مسائلو بیان) ۳۵۸

۳۶۴	د دارالعلوم کراچی د اوقاتو پہ نقشہ کی د صبح صادق پہ وخت اعتراض او د ہفہ جواب
۳۶۴	د زوال پہ انتہا او د ظہر پہ ابتداء پہ فاصلی کی مقدار
۳۶۵	حنبلی مسلک کی زوال خخہ مخکی د جمع وخت او پہ دی بنیاد باندی د حنفی مقتدی د پاره حکم
۳۶۶	د ماپنین وخت
۳۶۶	پہ کیندا کی د مازیگر او ماخستن وخت
۳۶۶	پہ مازیگر کی ترنمر ژریدو پوری تأخیر، د ماخستن وخت
۳۶۷	

۳۲۸.....	د سہار پہ لمانخہ کی اسفار افضل دی
۳۲۹.....	د شرعی شہی تحقیق
۳۷۰.....	پہ ماخستن کی د جلتی حکم
۳۷۰.....	پہ رمضان کی د ماخستن او صبح صادق وخت
۳۷۱.....	د پشلمی وخت ختمیدو سرہ لمونخ کول
۳۷۲.....	د صبح صادق پہ وخت باندی د حضرت مولانا مفتی رشید احمد سرہ د اختلاف تحقیق (عربی فتویٰ)
۳۷۲.....	د مازیگر لمانخہ د پارہ خلورنیمی بجی وخت مقررول

فصل فی الاذان

(د اذان سرہ د متعلق مسائلو بیان)

۳۷۴.....	پہ اذان کی د تجوید د غلطی حکم
۳۷۴.....	د اذان خخہ مخکی د درود او سلام ویلو حکم
۳۷۵.....	د جمعی دوہم اذان چیری وسی
۳۷۲.....	د سیاسی مقاصدو د پارہ د اذان کولو حکم

فصل فی شروط الصلوٰۃ وارکانها وواجباتها وسننها و آدابها

(د لمانخہ شرائط، فرائض، ارکان واجبات، سنتونه او د آدابو پہ بیان کی) ۳۷۲

۳۷۲.....	د سمت قبلی مطلب
۳۷۷.....	د احرام پہ حالت کی پہ جای نماز باندی د سجدی حکم
۳۷۸.....	پہ تہرین کی فرض لمونخ پہ ناستہ باندی کول
۳۷۸.....	پہ سجدہ کی د تندی سرہ د پوزی اینوولو متعلق بہشتی زیور او پہ احسن الفتاویٰ کی د تعارض تحقیق
۳۸۱.....	د امام د تکبیر وخت کی ناست او سیدل، او پہ حی علی الفلاح باندی دریدل
۳۸۱.....	د تکبیر پہ دوران کی دی لمونخگذارہ کلہ ودریری؟
۳۸۲.....	د تکبیر پہ دوران کی دی مقتدی کلہ ودریری؟
۳۸۳.....	د لمانخہ د پارہ خنکہ لباس اغوستل ضروری دی؟ او صرف توپی اچول او لمونخ کولو حکم

فہرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۳۸۴.....	یو طرفتہ سلام نہ گر خولو سرہ بہ لمونخ صحیح وی او کہ نہ؟
۳۸۵.....	پہ لمانخہ کی ثناء او درود شریف ویل سنت موکد دی یا غیر موکدہ؟
۳۸۶.....	تسمیہ دی د سورۃ فاتحی خخہ مخکی وویل سی یا وروستہ؟
۳۸۷.....	جمعی سرہ لمونخ کول سنت دئی یا واجب؟
۳۸۸.....	قبلی تہ مخ کول شرط د استقبال قبلی نیت شرط نہ دی
۳۹۰.....	پہ ناستہ باندی د لمونخ کولو پہ دوران کی دریدل

فصل فی الامامة والجماعة

(د امامت او جماعت سرہ متعلق مسائلو بیان) ۳۹۱

۳۹۱.....	د امامت د نیت طریقہ
۳۹۱.....	د امام شرعی اوصاف
۳۹۳.....	د چاچی علم زیات وی ہغہ امام جوړول افضل دی
۳۹۴.....	د شرعی مسئلی د نہ منونکی د امامت حکم
۳۹۵.....	بدکردار سری پسی د لمانخہ کولو حکم
۳۹۷.....	د یو ناجائزہ فعل خخہ منع کولو باندی د امامت خخہ معزولہ کول
۳۹۸.....	د کوم امام خخہ چی مقتدیان راضی نہ وی د ہغہ د امامت حکم
۴۰۰.....	د علماء دیوبند د عقائدو سرہ جزوی اختلاف لرونکی د یو امام د امامت متعلق تفصیلی فتویٰ
۴۰۷.....	حضور ﷺ لہ حاضر ناظر منونکی پہ اقتداء کی د لمانخہ کولو حکم
۴۰۷.....	بیزہ خرونکی امام جوړول
۴۰۸.....	د بیزہ خروونکی د امام جوړولو حکم
۴۰۹.....	د یوموتی خخہ کمہ بیزہ ساتونکی پہ اقتداء کی د لمانخہ کولو حکم
۴۰۹.....	د یوموتی خخہ کمہ بیزہ ساتونکی پسی د لمانخہ کولو حکم
۴۱۰.....	پہ عرش باندی د اللہ ﷻ د جسمانی قیام عقیدہ لرونکی سری د امامت حکم
۴۱۱.....	د معراج جسمانی قائل پسی د لمانخہ حکم
۴۱۲.....	شیعہ پسی لمونخ کول

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

۴۱۳.....	د شیعہ سرہ د خپلی لور نکاح کوونکی پسی د لمانخہ حکم
۴۱۴.....	د لواطت د مرتکب د امامت حکم
۴۱۵.....	بشکنخل کوونکی شخص لره د امام جوړولو حکم
۴۱۵.....	امام بدی کوونکی او د هم هغه امام په اقتداء کی لمونځ کول
۴۱۶.....	د فسقیه افعالو مرتکب امام جوړول
۴۱۶.....	بشکنخل کوونکی شخص لره د امام جوړولو حکم
۴۱۷.....	د کوم جومات د امام پسی لمونځ کول اولی دی؟
۴۱۸.....	تصویر ایستونکی او د هغه په اقتداء کی د لمونځ کولو حکم
۴۱۹.....	د روغ ویونکی پسی د لمونځ کولو حکم
۴۱۹.....	د بدعتی او مجهول ویونکی پسی د اقتداء حکم
۴۲۰.....	د جماعت اسلامی د رکن په اقتداء کی د لمونځ کولو حکم
۴۲۱.....	انجلی خرڅوونکی پسی د لمونځ کولو حکم
۴۲۲.....	ځانن سری لره د امام جوړولو حکم
۴۲۳.....	د ماما څخه خفه سری پسی لمونځ کول
۴۲۳.....	په بی خبری کی د بریلوی امام اقتداء کی د لمانخه کولو حکم
۴۲۴.....	د جرگی فیصله مقدمه ده یا د جمعی لمونځ؟
۴۲۴.....	د شور او جگړی په وجه لمونځ ماتول
۴۲۴.....	د سیاسی اختلاف په وجه د جماعت څخه معزول کول
۴۲۵.....	حضور ﷺ سره (عالم الغیب) او حاضر ناظر، منونکی پسی د لمانخه کولو حکم
۴۲۶.....	د جومات په دوهم چت باندی د جماعت کولو حکم
۴۲۶.....	که امام په څپرکی ولاړوی او مقتدی وروسته وی نو څه حکم دی؟
۴۲۷.....	آیا امام د امامت د وجی استاذ جوړیږی؟
۴۲۷.....	د ریډیو اوریدونکی په اقتداء کی د لمانخه کولو حکم
۴۲۸.....	بغیر د ثبوت څخه د زنا تهمت لگوونکی پسی د لمانخه حکم
۴۲۸.....	د امام د امامت برقرار ساتلو د پاره د څو شرائطو لگولو حکم

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

۴۲۹.....	د کشف قبور د قائل په اقتداء کی د لمونځ کولو حکم
۴۳۰.....	د روغ ویونکی او د جومات سامان خپل کورکی د استعمال کوونکی امام پسی د اقتداء حکم
۴۳۱.....	په خپل ځان باندی عائد سوی مختلف الزاماتو درست جوابونو ورکولو د امام د اقتداء حکم
۴۳۵.....	د یو امام امامت متعلق تفصیلی استفتاء او د هغه جواب

فصل فی المسبوق والأحق

(د مسبوق او لاحق د مسائلو بیان) ۴۳۹

۴۳۹.....	مسبوق دی د سجده سهوی د پاره د امام په سلام کی شرکت نه کوی
۴۳۹.....	د مسبوق د لمانخه طریقه
۴۴۰.....	مسبوق خپل لمونځ څنگه پوزه کړی
۴۴۱.....	د مسبوق د ثناء متعلق د شرح وقایه د یو عبارت تحقیق
۴۴۲.....	د امام د سلام په صورت کی به مسبوق تشهد پوره کوی او که نه؟

فصل فیما یفسد الصلوة ومایکره فیها

(د لمانخه د مفسداتو او مکروهاتو بیان) ۴۴۳

۴۴۳.....	په مخکی صف کی نابالغه ماشوم درول
۴۴۳.....	نیم لستونی والاقمیص کی لمونځ کول
۴۴۴.....	د تصویر والا کمره کی د لمونځ کولو حکم
۴۴۵.....	د محاذات د دوو صورتونو تفصیل او حکم
۴۴۷.....	په لڅه کی د لمونځ کولو څه کراهت نسته
۴۴۷.....	د ستری څخه بغیر لمونځگذاره مخ ته د تیریدو تفصیل
۴۴۸.....	تړولو پوری غټ ورپښته ساتلو والا لمونځ کیږی او که نه؟

فصل فی القراءة ومسائل زلة القاری

(په لمانخه کی د قرأه او د ویونکی د غلطیانو متعلق د مسائلو بیان) ۴۴۹

۴۴۹.....	د سورة فاتحی څخه وروسته (رب اغفرلی) وئیل
۴۴۹.....	که د بیماری د وجی په لمانخه کی الفاظ اداء نسی نو څه حکم دی؟

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۴۵۰	د فاتحی خلف الامام حکم
۴۵۱	د (ض) مخرج
۴۵۱	د (ض) مخرج
۴۵۲	د ولا المشرکین، پہ خای د والمشرکین ویلو حکم
۴۵۲	د دروسرو ایتونو برابر نیم ایت ویلو سرہ بہ لمونخ وسی؟
۴۵۳	پہ لمانخہ کی مجهول قراءۃ کول
۴۵۳	پہ مینخ کی کوشنی سورۃ پرینسول او قرائت کول
۴۵۴	د فجر اول رکعت د دوہم رکعت خخہ طویل کول پہ قراءۃ کی د متعددو غلطیانو حکم

فصل فی السنن والنوافل

(د سنن او نوافلو لمونخونو پہ بیان کی)

۴۵۶	د اشراق لمونخ او ضحیٰ لمونخ دود دوه رکعتہ کولی سی
۴۵۶	تحیۃ المسجد واجب او کہ مستحب دی؟
۴۵۷	د سنت مؤکد ترک
۴۵۷	د جمعی د سنتو تعداد
۴۵۹	د جمعی د سنتو تعداد، د سنت غیر موکدہ کولو طریقہ
۴۶۰	د صبح صادق او سہار خخہ وروستہ د نفلونو کولو حکم
۴۶۰	سنت موکدہ بغیر د عذر تہ ترک کول
۴۶۱	د زوال خخہ مخکی د جمعی سنتونہ کول
۴۶۲	د صلوٰۃ او تسبیح د جماعت حکم
۴۶۲	د تہجد نیت خنکہ وکی؟
۴۶۲	د شب قدر د نفلونو طریقہ
۴۶۳	سنن او نوافل کورکی کول پکار دی یا پہ جومات کی؟
۴۶۴	کہ د سہار سنتونہ پاتہ سی نو خہ حکم بی دی؟
۴۶۵	د فجر شروع کیدو خخہ وروستہ سنتونہ ترکوم وختہ پوری اداء کیدلی سی؟
۴۶۶	سنت موکدہ بغیر د عذر خخہ پہ ناستہ کول

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۴۶۷	مات سوی نفل لمونخ او د طواف او نذر پہ لمونخ کی د قیام حکم
۴۶۹	د نوافلو پہ جمعہ کی د خلگو د شرکت اہتمام کول
۴۶۹	پہ رمضان کی د نفلو بجماعت

فصل فی التراویح

د تراویحو او شبینہ سرہ متعلق مسائل ۴۸۵

۴۸۵	د خلورو تراویحو خخہ وروستہ پہ وقفہ کی خہ وئیل پکار دی؟
۴۸۶	پہ تراویحو باندی د اجرت اخستلو مسئلہ
۴۸۶	پہ تراویحو باندی اجرت اخستل
۴۸۸	د شبینی حکم
۴۸۹	تراویحو باندی د اجرت مسئلہ، جمع سرہ فرص نہ کوونکی پہ تراویحو کی امام جوړیدلی سی او کہ نہ؟
۴۹۰	د رمضان پہ درویشتمہ شبہ باندی سورۃ عنکبوت او سورۃ روم ویل
۴۹۰	د شبینی حکم
۴۹۱	د شبینی حکم
۴۹۱	د شبینی حکم، جائز شبینہ خنکہ کیدی سی؟
۴۹۲	د شبینی د جواز شرطونہ
۴۹۳	پہ تراویحو کی دری وارہ سورۃ اخلاص ویل
۴۹۴	پہ تراویحو کی د قرآن ویلو باوجود خانتہ (الم ترکیف) سرہ تراویح کول
۴۹۴	تراویح ضروری نہ گنل او بغیر د عذر خخہ تراویح پرینسول
۴۹۵	پہ تراویحو کی یووار د قرآن ختمول سنت دی
۴۹۶	د تراویحو متعلق متعدد مسائل
۴۹۷	د ږیرہ خریلی پہ اقتداء کی تراویح کول
۴۹۸	پہ ولارہ باندی د تراویحو کولو خخہ وروستہ د عذر د وجی پہ ناستہ کول
۴۹۹	د تراویحو د رکعتونو تعداد

فہرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

۵۰۰..... پہ تراویحو کی شرکت د پارہ جومات تہ د بنحو تلل

فصل فی الوتر

(د و ترو سرہ متعلق مسائل) ۵۰۰

- ۵۰۰..... د و ترو وخت او طریقہ
۵۰۱..... د شافعی امام پسی د حنفی وتر کولو حکم
۵۰۳..... شافعی پسی د حنفی وتر کول
۵۰۴..... پہ جومات کی دوه خایہ د تراویحو کیدلو پہ وجہ د و ترو د دوو جمعہ حکم
۵۰۴..... کہ پہ و ترو کی دعائی قنوت ہیرسی نو خہ حکم دی؟

فصل فی قضاء الفوائت

(د قضاء لمونخونو سرہ د متعلق مسائل بیان) ۵۰۵

- ۵۰۵..... د حیض د مخصوص صورت پہ بناء د لمونخونو قضاء
۵۰۲..... د فوت سوی لمونخونو قضاء لازمہ دہ
۵۰۷..... د قضائی عمری شرعی حیثیت
۵۱۸..... د حیض د ورخو د لمونخونو قضاء لازمہ نہ دہ
۵۱۸..... د قضاء لمونخونو اداء کول ضروری دی

فصل فی سجود السهو

(د سجده سہوی د مسائل بیان) ۵۱۹

- ۵۱۹..... سورة فاتحه، سورة اور کعتونو کی د شک د دوو صورتونو حکم
۵۲۱..... پہ قرأت کی د عدم ترتیب د وجی سجده سہوہ نہ لازمیری
۵۲۲..... د تسمیٰ پہ ترک سرہ سجده سہوہ لازم نہ دہ
۵۲۲..... د رکن د تأخیر ہفہ مقدار چی پہ ہفہ باندی سجده سہوہ واجبییری
۵۲۲..... د رکن پہ تأخیر کی پہ خومرہ مقدار سجده سہوہ واجبییری (مفصل تحقیق)
۵۲۴..... پہ ہیرہ باندی سلام گر خولو خخہ وروستہ سجده سہوہ ترخو پوری کولی سی؟
۵۲۷..... خلور رکعتہ لمونخ کی پہ دوه رکعاتو باندی د سلام گر خولو پہ صورت کی د سجده سہوی د وجوب متعلق د فقہاوو پہ عبارتونو کی د تضاد تحقیق
۵۲۷.....

فہرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

فصل فی سجود التلاوت

(د سجده تلاوت د مسائلو بیان) ۵۲۸

- ۵۲۸..... د امام د سجده تلاوت پتہ نہ لگیدلو پہ بناء باندی مقتدی پہ رکوع کی انتظار سو او لوړ سو
۵۲۸..... نو خہ حکم یی دی؟
۵۳۰..... لاوہ سپیگر باندی د سجدی آیت اوریدلو سرہ سجده تلاوت واجب وی

باب الصلوۃ المریض والمسافر

(د مریض او مسافر د لمانخہ پہ بیان کی) ۵۳۱

- ۵۳۱..... قصر لمونخ د کوم خای خخہ شروع کری؟ آیا خپل بنار کی قصر کولی سم او کہ نہ؟
زوجه او عمار د وطنیت معیار جوړولو باندی د فتح القدیر او بحر الرائق د عبارت تحقیق د اصلی وطن او د اقامت د وطن معیار (فارسی) ۵۳۲
۵۳۲..... د اصلي وطن خخہ د مکمل منتقل کیدلو خخہ وروستہ دوبارہ وطن تہ د راتلو پہ صورت کی د قصر حکم
۵۳۷..... د فوج د پوستنگ د تبدیلی پہ بناء د قصر لمونخ سرہ متعلق د یو خوشوالونو جوابونہ
۵۳۹..... د شرعی معذور د لمونخ حکم
۵۲۹..... د معذور د لمانخہ حکم
۵۴۱..... د شرعی معذور تعریف او د عذر معیار
۵۴۳..... د قطری مریض د کیرو کتلو خخہ بغیر کہ لمونخ وکری نو خہ حکم بہ وی؟

فصل فی الجمعة

(د جمعی متعلق د مسائلو بیان) ۵۴۴

- ۵۴۴..... د احنافو پہ نیز د جمعی د پارہ د بنار وجود ضروری دی
۵۴۴..... د خطبی پہ دوران کی د تشهد پہ ہیئت باندی کنبی نستل اولاسونہ تړل
۵۴۵..... د خطبی پہ دوران کی د نفل لمونخ کولو حکم
۵۴۶..... د خطبی پہ دوران کی خاموش اوسیدل واجب دی
۵۴۷..... د جمعی دوهم اذان د امام او منیر مخ تہ ورکول پکار دی

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۵۴۷.....	د جمعہ پہ ورخ د لمانخہ خخہ مخکی د تقریر کولو حکم
۵۴۸.....	د جمعہ خطبہ او لمونخ کہ جلا جلا سری وکری نو خہ حکم یی دی؟
۵۴۸.....	پہ کلی کی د جمعہ فرض نہ گنو والا امام بل چاباندی د جمع لمونخ کول
۵۴۹.....	پہ لوی کلی کی د جمعہ لمونخ
۵۵۰.....	پہ کوشنی کلی کی د جمعہ حکم (فارسی)
۵۵۱.....	د جمعہ د خطبی پہ دوران کی په لاس کی د امساء اخستلو شرعی حیثیت
۵۵۱.....	امروپ شریف کی د جمعہ د لمانخہ حکم
۵۵۴.....	د جمعہ د صحت د پاره بنار یالو کلی ضروری دی
۵۵۴.....	پہ کورکی د جمعہ لمونخ د ورکولو حکم
۵۵۵.....	د کراچی خخہ اته ویشت میلہ لری قصہ (پہ کوشنی آبادی کی) د جمعہ حکم
۵۶۰.....	ایا په صحراء کی جمعہ فرض ده؟
۵۶۲.....	پہ یوه قصبہ کی د جمعہ د لمانخہ کولو حکم
۵۶۲.....	پہ جیلونو، چهاونو او ایرپورت کی د جمعہ لمونخ
۵۶۸.....	د حرمینو اتمہ په اقتداء کی په کلاو میدانونو کی کیدونکی د جمعہ لمونخونو حکم
۵۶۹.....	د جمعہ په خطبہ کی د کوم بزرگ مقولہ شاملول
۵۶۹.....	پنخه وخته لمانخہ د پاره جوړسوی خای کی د جمعہ حکم
۵۷۰.....	د ترک سعی د گناه خخہ بچ کیدو د پاره اول اذان د تقریر خخہ د مؤخر کولو حکم
۵۷۵.....	د جمعہ اول اذان خخہ وروسته بیع او شراء وغیره ممنوع کارونو د ارتکاب خخہ خلگو لره بچ کولو د پاره اول اذان مؤخر کول جائز دی

فصل فی العیدین

(د اخترونو متعلق د مسائلو بیان) ۵۸۸

۵۸۸.....	د اخترونو د لمانخہ خخہ وروسته دعاء وسی یا د خطبی خخہ وروسته؟
۵۸۸.....	د تکبیرات تشریق په باره کی د امام اعظم <small>رحمۃ اللہ علیہ</small> او صاحبینو د اختلاف تحقیق
۵۹۰.....	پہ عرب اماراتو کی د اختر لمونخ کوونکی د پاره پاکستان کی دوباره د اخترونو لمونخ کولو حکم او داسی سری د شوال نفلی روزی د کله خخہ شروع کری؟
۵۹۱.....	د حنفیانو د غیر مقلد په اقتداء کی د اختر د لمونخ کولو حکم

فهرست موضوعات فتاویٰ عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۵۹۲.....	هم په یو خای د اختر دوه جمع کولو د دوو صورتونو حکم
۵۹۴.....	د خای د تنگ والی په وجه په یو خای کی د اختر د دوو جمعو حکم
۵۹۴.....	د اختر لمانخہ خخہ وروسته دعاء وی، یا د خطبی خخہ وروسته؟
۵۹۵.....	د اختر په لمانخہ کی که امام تکبیرات پریردی او سورة فاتحه شروع کری نو خہ حکم دی؟

فصل فی مسائل الجدیدة والمتفرقة المتعلقة بالصلاة

(د لمانخہ متعلق جدید او متفرق مسائلو بیان) ۵۹۶

۵۹۶.....	په لمانخہ کی د لاؤد سپیکر استعمال
۵۹۷.....	ایا په لاؤد سپیکر لمونخ کیږی؟
۵۹۸.....	ایا په لاؤد سپیکر کی د لمانخہ کولو ثواب زیات دی؟
۵۹۸.....	په جومات کی د خانه کعبی او د مسجد نبوی تصویرونو خریدلی وی نو په داسی صورت کی د لمانخہ حکم
۵۹۸.....	په جوماتونو کی د لوډ سپیکر شرعی احکام
۵۹۹.....	په لمانخہ کی (اله مکبر الصوت) اسپیکر استعمال شرعی حیثیت
۶۰۰.....	په تراویحو کی د لاؤد سپیکر د استعمال حکم او اسپیکر کی د تراویحو په دوران کی د سجدی آیت راتلونکی وی نو خه باید وسی؟
۶۰۱.....	په ریل کی د سفر په دوران کی لمونخ څنگه باید وسی؟
۶۰۲.....	په هوایی جهاز کی لمونخ اداء کول جائز دی؟
۶۰۲.....	د بی لمانخہ سری حکم

کتاب الجنائز

(د جنازی د لمانخہ او د تجهیز او تکفین مسائل) ۶۰۳

۶۰۴.....	د جنازی لمونخ کولو کی باید کوم امام مقدم سی؟
۶۰۴.....	د سری د نشتوالی په صورت کی آیا په ښخی د جنازی لمونخ کول لازم دی؟
۶۰۵.....	د جنازی د وړلو په وخت خلویښت قدمونه شمیرل او میت ته ایصال ثواب کولو حکم
۶۰۵.....	مړی ته دوه واره غسل ورکولو رسم
۶۰۶.....	د ښخی د انتقال خخہ وروسته د خاوند د پاره د هغه مخ کتل څنگه دی؟

فهرست موضوعات فتاوی عثمانی اول جلد

د صفحہ نمبر

۲۰۶	پہ جو مات کی د جنازی لمونخ کولو حکم؟
۲۰۸	پہ جو مات کی د جنازی حکم (فارسی)
۲۰۸	د لحد غورخیدو د وجی دوباره د قبر جو رولو حکم
۲۰۹	میت ته د غسل ورکولو خخه وروسته د جسم خخه د وینی راوتلو په صورت کی شرعی حکم
۲۱۰	میت د یو خای خخه بل خای ته د وړلو حکم
۲۱۲	د جنازی لمونخ شروع کولو خخه مخکی د امام نیت وغیره بنوول
۲۱۳	میت د یو خای خخه بل خای ته د منتقل کولو حکم
۲۱۴	میت د یو بنار خخه بل بنار ته د منتقل کولو حکم او په مجتهد فیه امورو کی د نکیر درجات
۲۲۹	د پیدائش خخه وروسته سمدستی مرکیدونکی ماشوم نوم ایښوول، د جنازی لمونخ او د تجهیز او تکفین احکام
۲۳۱	په دار الحرب کی مرکیدونکی مسلمان باندی په شرعی احکام جاری وی
۲۳۲	د دفن په وخت کی د کفن غوطه خلاصولو په حکمت کی د شروح وقایه حاشیه او د نورو فقهاوو په عبارتونو کی د تضاد تحقیق

فصل فی ایصال الثواب

(د ایصال ثواب متعلق د مسائلو بیان) ۲۳۳

۲۳۲	د ایصال ثواب د پاره په صدقه جاریه کی کوم یوشی ښه دی؟
۲۳۷	د ایصال ثواب عقیده

د فتاوی عثمانی د اول جلد فهرست ختم سو

عرض مرتب

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَكَفٰی وَسَلَامٌ عَلٰی عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰی

امابعد:

داستاد محترم حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم العالیه دات گرامی د تعریف محتاج نه دی، الله تعالی چه دوی د علم او فضل تقوی او طهارت په کم رنگ مقام سره نازولي دی، په عصر حاضر کی د دی مثال نه پیدا کیږی، په جدید او قدیم علومو کی مهارت چی چیری دوی لره د اکابرو د پاره قابل صدر شك شخصیت جوړ کړی دی هلته علم، تواضع او سادگی، حسین امتزاج دوی د عوامو د پاره د هر عزیز او پرکشش علمی او روحانی شخصیت جوړ کړی دی، دوی په تصوف او دعوت او ارشاد کی د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی رحمۃ اللہ علیہ او عارف بالله حضرت داکتر عبدالحی عارفی رحمۃ اللہ علیہ د علومو او معارفو ترجمان او په علم فقه، تفسیر او علوم القرآن کی د خپل عظیم او جلیل القدر والد ماجد مفتی اعظم پا سریتان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمۃ اللہ علیہ صاحب رحمۃ اللہ علیہ جانشین او په علم حدیث کی د محدث العصر علامه ظفر احمد عثمانی رحمۃ اللہ علیہ او د شیخ الاسلام علامه شبیر احمد عثمانی رحمۃ اللہ علیہ د علمی روایاتو حامل او امین دی، د نورو علومو او فنونو په شان په فقه او د فتوی په میدان کی هم الله تعالی د دوی خخه ډیرلوی کار اخستی دی پدی سلسله کی تکمله فتح اعلم، فقهی مباحث، بحوث قضایا فقهیه معاصر فقهی مقالات احکام الاوراق النقدیه، عدالتی فیصلې، د محکمی د ملکیت تجدید، وغیره، په فقهی میدان کی د دوی نهایت اهم او گران قدر علی او تحقیق کتابونه دی، په جدیدو مسائلو کی د دوی رایه په عالم اسلام کی انتهایی مستند گنل کیږی او په فقهی مجالسو او محاضراتو کی د دوی رایې صرف په پاک او هند کی نه بلکی عرب دنیا کی هم خصوصې وزن محسوس کولی سی، د معاشیاتو په هغه یوڅو د شمیر شخصیاتو کی سرفهرست دی چې هغه په وجه نن الحمد الله په دنیا کی یو

اسلامی بینکنګ بلاک وجود کې راروان دی چه په هغه کې د الله تعالی په فضل سره مسلسل ترقی او پیشرفت کیږي. په فقهی میدان کې د دوی د خدماتو لویه حصه دزراوو په تعداد کې د دوی لیکل سوی فتوی ده چې دوی تیرو پنځه څلویښتو کالو کې لیکلي ده، مگر د حضرت والا د اعظیم الشان علمی، تحقیقی او فقهی خدمت څخه شائع کیدلو د وجې د نظرونو څخه پټ دی، او تراوسه پوری په منظر عام باندی نه دی راغلی، اگر که دوی د خپل اعلی علمی صلاحیت په وجه د طالبی د زمانی څخه فتوی لیکل شروع کړی دی، چه په هغه کې په رمضان د نفل جماعت سره متعلق مفصل یوه تحقیقی فتوی هغه ده چه دوی صرف د شپاړلسو {۱۶} کالو په عمر کې لیکلی وه، هرکله چه دوی لا تراوسه د ضابطی موافق فارغ التحصیل سوی هم نه وو، بلکې موقف علیه کې سبق ویلو { مگر درجه تخصیص او د هغه څخه د فراغت څخه وروسته دوی د خپل والد ماجد په زیرنګرانی کې باقعه فتوی لیکل شروع کړل } او د هغه وخت څخه تراوسه پوری بحمدہ تعالی داسلسله چلیږي، د دی ټولې مودې تقریباً ټولې فتاوی د دارالافتاء د دارالعلوم کراچی د نقل فتاوی په قدیم او جدید رجسترو کې محفوظ دی. مگر بالکل په ابتداء کې په دارالافتاء کې د فتاواوو د محفوظ ساتلو باقاعده او منظم انتظام نه وو، د دی وجې څخه د دارالافتاء د نورو او فتاواو په شان د حضرت دامت برکاتهم د شروع فتوی هم محفوظ پاته نه سوه.

به هر حال د دی باوجود د حضرت په زرګونو خود نوشته فتاوی د نقل فتاوی په مختلفو رجسترو کې خوری دی.

د بنده په زړه کې د حضرت د فتاواو د جمع کولو او ترتیب ورکولو خیال داسی پیداسو چې په یوڅو اهم عنواناتو باندی مشتمل داسی فتوی چه مفصل او مدلل دی او د هغه نشاندهی د دارالافتاء د نوی نظام مطابق د تبویب په رجسترو کې سوی دی، یو وار احقر دایو څو فتوی جمع کړی او د حضرت په خدمت کې پیش کړی، که دا شائع سی نو مناسب به وی، حضرت والا دافتوی وکتلی، او وی فرمایل که ټولی فتوی جمع سی نوښه به وی، احقر هم په هغه وخت د حضرت په مخکې په زړه کې داعزم وکی چه انشاء الله بنده داخدمت ضرور کوی، نو د نن څخه څلور کاله مخکې می د الله نوم اخستلو سره داکار شروع کي. کله چه می د رجستر څخه دافتوی جمع کول شروع کړل نو ډیر مشکلات پینځ سول مگر د دی سره سره خوندوره خبره دا وسوه چه د دی فتوی جمع کولو داعیه هم مضبوطی وه ابتدایی طور باندی څو مشکلات پینځ سول، څلویښت

کاله مخکې بعضی رجستر دومره زاړه سوی وه چې د هغه یوه یوه صفحه اړول کتل او بیاد هغه څخه فوتو اخستل تقریباً ناممکن معلومیدل، جلدونو باندی وینه لګیدلی وه، په مینځ کې یی څوڅو صفحات شلیدلی وی او بعضی بالکل غائبی وی، پاته کم مواد چه د زمانی دست برد څخه محفوظ پاته وو هغه ډیر زاړه سوی وه داسی خراب رجستر به بنده پخپله د فوتوستیټ والا خواته وړل او په گینتو گینتو په دکان کې ولاړ وه، او په ډیر احتیاط سره یوه یوه صفحه اړول او فوتو سټیټ به می که وی خودی خبری سره چه کومه حیرت انگیز خبره مخ ته راغله هغه دا چې همدغه خرابو او زړو رجسترو کې د حضرت امت برکاتهم داسی مفصل فتوی موجود وه چه په خپله موضوع باندی جامع کیدو سره سره ډیری محقق اومدلی دی اوپه یوڅو داسی موضوعاتو باندی هم د حضرت تحقیقی فتوی مخ ته راغله چې په هغه باندی دارالافتاء دارالعلوم کراچی څو ملګرو فتوی لیکلو وخت کې ورته د تحقیق ضرورت پینځ سو او هغه ملګر په هفتو بلکې په میاشتو په دی سلسله کې پریشانه وه هرکله چه د حضرت امت برکاتهم په دی ذخیره کې په دی موضوعاتو باندی د مخکې څخه تیاری سوی محقق فتوی موجود وی خو د خطا په پرده کې د کیدلو د وجې هغه څخه استفاده ممکن نه وه. کله چې دارنگه څو فتوی وخت په وخت راغلی نوپه زړه کې دا داعیه شدید تر سوه چه دا اهم فقهی ذخیره پوره طور په منظر عام راوتل پکار دی، لهذا حتی المقدور زر د {سنه ۱۳۸۲} ه څخه تراوسه پوره فتوی جمع کړی او صرف هم هغه فتوی مومع کړی چې حضرت دامت برکاتهم خپله لیکل سوی دی ورنه هغه فتوی چې په هغه باندی د حضرت تصدیق دستخط دی هغه د دی مجموعی څخه څوچنده زیاتی دی.

د حضرت امت برکاتهم دفتواو اقسام

په اصل کې د حضرت امت برکاتهم فتوی په لاندی څلور قسمونو باندی تقسیم کیږي چه په هغه کې اولنی درې {۳} قسمه فتوی په دی مجموعه کې شامل سوی دی:

{۱} یو هغه فتوی چه د دارالعلوم کراچی د دارالافتاء څخه باقعه جاری سوی وی او د دارالافتاء په نقل فتوی رجستر کې د هغه فتواو اندراج دی.

{۲} د سنه ۱۳۸۷ هـ په زمانه کې البلاغ کې د حضرت دامت برکاتهم یوه خوندوره علی سلسله ستاسو سوال په عنوان سره چلید لی وه چې په هغه کې به ډیرو خلکو البلاغ په معرفت دوی ته به یی سوالات رالیږل او حضرت به په «البلاغ» کې د هغه جوابونه

ورکول، په هغه کې بعضي ډیر مفصل او محقق جوابونه هم دي، د «البلاغ» هغه ټولې فتویٰ په دې مجموعه کې شامل سوي دي او چونکه د دې فتوؤ، دار الافتاء په رجسترو کې باقاعده اندارج نه وو سوي ځکه چې د دې فتوؤ څه نمبرو موجود نه وو چه ليکل سوي وي بيا هم په خاشيه کې د داسې فتوؤ نشاندې سوي ده.

{۳} په حسن اتفاق سره د دې فتوؤ د جمع او ترتيب په دوران کې حضرت امت برکاتهم ته يوه ورځ د خپل کور څخه د درجي تخصيص په زمانه کې د «تمرین افتاء» کاپي ورکول سوه چې حضرت هغه احقرته ورکړله په دې کاپي کې د حضرت تحرير فرموده ټولې فتویٰ د دوی د والد ماجد حضرت مولانا تقی محمد شفيع صاحب رحمۃ الله علیه څخه تصحيح او تصديق سوي دي په دې کې بعضي مفصل او مدلل فتویٰ هم دي، مثلاً په دې مخکې جلد کې د اشياوو د تطير د طريقو تعداد او تفصيل په عنوان کومه فتویٰ ده هغه هم دې کاپي څخه اخستل سوي ده دغه شان په دوهم جلد کې «حج ضروره» سره متعلق يوه تفصيلي فتویٰ راتلونکې ده د دې کاپي ټولې فتویٰ هم په دې مجموعه کې شاملې دي.

{۴} حضرت دخپلو گڼو متعلقينو د هغوي د خطونو جوابونه هم د حسابو فقهي سوالونو ځوابونه ورکړي دي خو د حضرت د ذاتي نوعيت د خطونو اندراج په دار الا فتا کې نه کيږي لهذا داسي فتویٰ په دې مجموعه کې شامله نسوه مذكوره څلورو قسمونو کې ظاهره ده چه حساب تعداد د اولنې قسم فتوؤ دي چې د دارالافتاء څخه جاري کړي دي داټولي په دې مجموعه کې د شاملولو څخه وروسته هم دا حساب به صحيح نه وي چې دا د حضرت ټولې فتویٰ دي، ځکه چې د رجسترو څخه دافتویٰ جمع کولو په دوران يوه افسوز ناکه خبره دامخ ته راغله چې سنه ۱۳۸۴هـ او سنه ۱۳۸۵هـ زمانه چه د حضرت دفتوؤ د عروج دور دوره اوپه هغه وخت کې دارالا فتاء دارالعلوم کې د فتوؤ د نقل انتظام هم موجود وو، مگر د دې با وجود بعضي ناقلينو د فتوؤ په څو غاټ رجسترو کې د فتویٰ نقل کولو په وخت د فتویٰ په آخره کې د مجيب نوم د سره څخه ليکلی نه دی، عجيبه خبره خو داده چه د هر سوال څخه وروسته سائل اومستفتي نوم يې بالا التزام ليکلی دی مگر د فتویٰ په آخره کې د مجيب نوم په دې رجسترو کې څو ټول او مفصل محقق فتویٰ موجود دي خو د مجيب تعين او تمیز نه کيدلو وجي اوس دانسي معلوميدلي چې په دې کې کومه فتویٰ د کم شخصيت ده؟ د دې فتوؤ د مجيب د تعين او تمیز هيڅ لاره هم نسته، حضرت دامت برکاتهم د پاره د خپل بې پناه

علمي خدماتو د مصروفيت په بناه باندې د دې رجسترو يوه يوه صفحه کتل تقريباً ناممکن ده او د فتوؤ نقل کونکو متخصصينو مقالې هم وکتل سوي دي حضراتو هم دمجيب د تعين څخه بغير په دې باندې کار کړی دی. لهذا مجبوراً په داسي رجسترو کې ډيري نامعلومې فتویٰ هم په دې مجموعه کې شاملې نه اوس چې کله د دارالعلوم د دارالافتاء ټولې فتویٰ شائع سي، نو شايد چې په هغه کې دافتویٰ هم شائع سي او منځته ته راسه، لهذا بعضي فتویٰ په شروع کې د نقل انتظام نه کيدلو په وجه او بعضي دمذكوره صورتحال په وجه په دې مجموعه کې شامل نه کړي، ځکه په داحساب صحيح نه وي چې دا د حضرت دامت برکاتهم ټولې فتویٰ دي.

د کار طريقه: په اوله مرحله کې د حضرت د دستياب ټولې فتویٰ جمع سوي په دوهمه مرحله کې داټولي فتویٰ د هغه د موضوعاتو په اعتبار سره بيلي بيلي د فقهي بابونو په ترتيب موافق کښيښول سوي او په دې کې چه کومه فتویٰ کې صرف يو سوال او ځواب دی هغه خو متعلقه موضوع او باب کې ايښول آسان وو خو ډيري فتویٰ داسي دي چې په هغه کې مستفتي ځان ته ځان ته موضوعاتو باندې مختلف سوالونه کړي دي او په هغه کې د هر سوال ځواب باب او موضع جلاده چونکه په يوکاغذ باندې د کيدو د وجي دا جلا جلا ايښول ممکن نه وو، لهذا داسي ډيري فتویٰ په لاس سره جلا وليکل سوي او د جمع او ترتيب څخه وروسته په دريمه مرحله کې د دې خبري ضرورت محسوس سو چې په دې فتوؤ کې د موجودو حوالو تخريج وسي ځکه چې د سنه ۱۳۸۷هـ وغيره په زمانه کې د فتاویٰ شاميه څه استنبولي نسخه رائج وه او نن سبا ايچ. ايم سعيد. نسخه متداول ده. لهذا د همدې نسخې مطابق د شامي د عبارتونو تخريج وسو نو په هغه ځايونو کې ايچ ايم سعيد پوره لفظ او چيري صرف «سعيد» لفظ ليکل سوي دي چې د هغه څخه هم د امراد دي، دغه شان د تفسير حديث او د فقه دتنورو کتابونو هم دا مامله ده، لهذا د هغه کتابونو د دې نسخو مطابق تخريج سوي دي، چې که مي نسخي زموږ په علاقه کې رائج او متداول دي، چنانچه د هر عبارت په شروع يا په آخر کې د کتاب د نوم سره سره د مطبع وغيره هم نښانه سوي ده ورسره د علمي فائدي پيش نظر د دې په تائيد کې مزيد حوالجات هم لگول سوي دي کم ځای کې عبارتونه او کم ځای کې صرف د نورو فقهي کتابونه د صفحي نمبر وغيره نښانه سوي دي.

په څلورمه مرحله کې داکار سوی دی چې چیرې په فتوی کې کومه حواله موجوده نه وه، هلته په حاشیه کې د هغه فتوی حوالی ولیکل سوی او د تخریج او تعلیق او اضافه حوالجاتو داتول کار د متعلقه فتوی لاندې حاشیې کې وسو، او ترتیب مو دا ایښی دی چې د ټولو څخه اول سوال، بیا ځواب او ځواب کې چې چیرې ضرورت وو هلته حاشیه نمبر ورکولی سو، بیا د دی فتوی لاندې کرښه کو سره حاشیه کې حوالی او عبارتونه درج کړی دی، او د هری فتوی په آخر کې تاریخ هم درج سوی دی او په کومه فتوی باندې چې په اکابرو کې د چا دستخط وو هلته د هغه حضراتو نوم هم درج سوی دی، او د مصدق دستخط هم چې عموماً په هغه تاریخ یا د هغه څخه یوه نیمه ورځ وروسته وی، لهذا د مصدق د نوم د لاندې د تاریخ لیکلو ضرورت نه وو، د دی وجې څخه صرف د حضرت دامت برکاتهم د نوم د لاندې تاریخ درج وسو، بیا هم داتولی فتوی د پخوانیو رجسترونه فوتو ستیت سوی دی او د فوتو ستیت په وخت اصل توجه په فتوی ده او تاریخ په بعضی اوقات د صفحې یو طرفته رسته او یاچپه حصه کې به درج وو، د دی وجې څخه د بعضو فتوی په فوتو ستیت کې تاریخ پاته سو، لهذا په داسې فتو کې په اندازی سره تاریخ لیکل سوی دی لیکن د داسې فتوو تعداد ډیر کم دی د هری فتوی په آخر کې د تاریخ څخه لاندې لیکل سوی دی، لیکن د داسې فتوو تعداد ډیر کم دی د هری فتوی په آخر کې د تاریخ څخه لاندې «د فتوی نمبر» هم لیکل سوی دی د دی فتوی د نمبر څخه د دار الافتاء دار العلوم کراچی د نقل فتوو رجسترو نمبر مراد دی او د دی نمبر د لیکل غرض دادی، که کله د دار الفتاء ملگری اصل طرف ته مراجعت کول غواړی نو د ضرورت په وخت دا مراجعت ممکن وی بیا هم د بعضو فتوو په فوتو ستیت کې «فتوی نمبر» نه راتلی په وجه د داسې فتوو په آخر کې د فتوی نه دی ورکول سوی خو د داسې فتوو تعداد ډیر کم دی.

خصوصیات: چونکه حضرت د خپل مزاج او مذاق په بناء باندې حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تهانوی، علامه شبیر احمد عثمانی، مولانا ظفر احمد عثمانی حضرت مولانا محمد شفیع رحمۃ اللہ علیہ د علمی روایاتو امین دی، لهذا د دی حضراتو په شان د حضرت د فتوی هم د ټولو څخه لوی خصوصیت دادی حضراتو په شان د حضرت او اعتدال وصف ښکاره دی. په دی مجموعه کې په جدیدو مسائلو باندې هم څو فتوی سته په مخکې جلد کې

نسبتاً کمی دی، په وروستنی جلدونو کې «خاصاً فقه المعاملات» چې په هغه باندې حضرت ته خصوصی دسترس حاصل دی په دی سره متعلق څو جدید فتوی دی. هسی خو د عوامو وخواصو په نزد حضرت رانه ډیره محققه او مدلل حساب کیرې او د یوی فتوی د مستند کیدلو د پاره د حضرت تصدیق کافی حساب کیرې خو د دی فتاوو یوزاند خصوصیت دادی چې په دی کې په ډیرو فتاوو باندې د مفتی اعظم یا سړیتان حضرت مولانا محمد شفیع صاحب رحمۃ اللہ علیہ حضرت مولانا عاشق الهی صاحب رحمۃ اللہ علیہ حضرت مولانا مفتی سبحان محمود صاحب رحمۃ اللہ علیہ حضرت مولانا مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب دامت برکاتهم العالیه تصدیق دستخط موجود دی، چې په دی سره د دی فتو په درجه استناد کې مزید تقویت پیدا کیرې.

په فتوی کې د حضرت دامت برکاتهم العالیه لیکل سوی حوالجات او د دی سره سره چې حواشی کې ذکر سوی عبارتونه او د حوالو په وجه د عوامو څخه علاوه اهل علم او خصوصاً د اهل فتوی د پاره هم د دی ذخیرې څخه ښه علمې او محققې استفاده اسانه سو.

داحق د سوچ او اندازی مطابق داکار ډیر مخکې په منظر عام باندې راتلل پکار وو. د دی د ترتیب تخریج او اضافه حوالجاتو کار به هم ډیر مخکې سوی وو، خو په کمپوزنگ کې دغلطیانو کثرت او دبار بار تصحیح وغیره په بناء باندې داکار موخر کیدو بالاخره ډیره موده خپله د کمپوزر سره کښی نستم تصحیح مې تقریباً دوه کاله په تأخیر سره په منظر عام باندې راځی.

د دی با وجود په دی کې چېرې د نفس مضمون چېرې د حوالی او عبارت او چېرې د کمپوزنگ د غلطیانو امکان موجود دی دغه شان د ټولو غلطیانو ذمه واری په اجقر باندې ده، د حضرت امت برکاتهم ذات د دی څخه بری دی ویونکی ته درخواست دی چې په داسې غلطیانو احقر خبر کی چې راروانو ادیشنونو کې د دی تصحیح وکړی.

دعاء ده چې الله تعالى حضرت دامت برکاتهم ته د هغو په مقاصد حسنه کې کامیابی وکړي او هغو ته عافیت سره اوږد عمر ورکړي، د هغو سایی دی تر ډیره وخته پوره په موږ باندې قائم وي. آمین.

آخړه کې احقر وادینو او استادانو د پاره د دعاء گانو درخواست دی چې الله تعالى دی موږ ته د دارینو عافیت راته وکړي، او الله تعالى دی داکتاب په خپل دربار کې د شرف قبولیت سره او نوازی او زموږ د پاره دا د آخرت ذخیره جوړه کړي آمین. انه علی مایشاء قدیر وبلا جابه جدیر.

۲۷۱۰۱۱۴۲۵

احقر محمد زبیر حقنواز

استاد ورفیق دارالافتاء جامعہ دارالعلوم کراچی

سمون او تصحیح او تعلیق

المولوي القاري عبد الاحد الاحقاني غفر الله

اسلامي گرافکس کویتہ بلوچستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

«سریزه»

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِهِ الْكَرِيمِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ أَمَّا بَعْدُ:

کله چې مي سترگی وغوړيدی والد ماجد حضرت مولانا مفتی شفيع صاحب قدس سره د فيض څخه می په کور کې د فتوی او استفتاء چیري چې وليدله او د همدی نتیجه وه چې ډیری فقهي مسائل د کور د دی تذکرو په بناء یاد سول لیکن چاته مسئله بنولو یالیکلو سره ورکولو څخه می همیشه زړه پیریدو او په مدرسه کې د ویلو په زمانه کې چېرې داخیال هم راته نه وو راغلی چې په کم وخت به د لیکلو ذمه واری په سرباندی راتلونکی ده «۱۳۷۷هـ» کې کله چې ما په دارالعلوم کراچی کې هدایه اولین وغیره ویله او زما عمر په «قمری حساب سره» پنځه لس ۱۵ کاله وو، د شعبان او رمضان د تعطیلاتو په زمانه کې استاد مکرم حضرت مولانا مفتی ولی حسن صاحب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ به روزانه زموږ کورته تشریف راوړلو او د فتوؤ کار به یی کوی، زه به د هغه سره ډیر زیات کښي نستم او د هغو لیکلۍ سوي فتوی به می ویلی، یوه ورځ حضرت یوه استفتاء ماته راکړله چې ووايه د دی سوال ځواب به څه وی؟ مسئله د طلاق وه او سیده ساده وه ما صحیح ځواب ورکي حضرت وفرمایل چې بس همدا ځواب اوس په دی استفتاء ولیکه، کله چې د نوم لیکلو وخت رالی نو زما زړه وپیریدلو لیکن حضرت استاد همت راکی، ما ځواب او دستخط ځای می پریشوولو حضرت د دی تحریمی ځواب تصویب وکړ او پخپله یی دستخط وکړ.

د دی څخه وروسته «سنه ۱۳۷۹هـ مطابق سنه ۱۹۵۸ء» کې د حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب قدس سره سره می مشکاة شریف ویل شروع کړل نو حضرت ترغیب راکی چې زه او زما مکرم ورور حضرت مولانا محمد رفیع صاحب مدظلهم د کتابونو څخه د مسائلو ځوابونه را وکښل مشق او عمرونو په همدغه زمانه کې به حضرت چې څه سوالونه راکول او د فقهي د کتابونو څخه د دی ځوابونه د راکښلو حکم به یی کوی. موږ د کتابونو څخه ځوابونه تلاش کولو سره اکثره زبانی او کله تحریری طور باندی به مو د حضرت په حضور کې پیش کول او هغه به د هغه تصویب یا اصلاح کوله، په همدی کال د شعبان او رمضان کی د تهجد او د جماعت په جواز او عدم جواز متعلق

یوه استفتاء راغلی وه، او حضرت والد صاحب په تفصیل سره جواب لیکلی غوښتی هغو ماته حکم وکی چی د دی مسئلې په باره کی د فقهی کتابونو ته مراجعت وکم او متعلقه عبارتونه جمع کم ماداعبارتونه جمع کړل او حضرت ته می عرض وکی، که اجازت وی نو د دی عبارتونو په رڼاکی چی کومه کومه مسئله په پوهه کی راځی هغه د تعویز په طور ولیکم بیابه تاسی د هغه اصلاح وکی، حضرت اجازت راکی او ما د خپل بساط مطابق خواب ولیکی او د حضرت په خدمت کی می پیش کی چی په هغه باندی حضرت د معمولی ترمیم او اصلاح څخه وروسته تصدیق وکی او دامخکی باقاعده فتویٰ وه، چی بنده ولیکله او وروسته بیا شائع هم سوه.

د دوره حدیث په کال هم حضرت مفتی رشید احمد صاحب قدس سره خواته د مسائلو د استخراج مشتق جاری وو تردی چی ددوره حدیث څخه وروسته باقاعده تخصیص فی الافتاء کی د حضرت والد صاحب وروسته خواته د فتویٰ نویسی مشتق شروع کو په هغه وخت راته دا اندازه هم وسوه، چی د فتویٰ کار صرف جزئیات یادول یا د کتابونو د مراجعت نوم نه دی، بلکی په دی کی نور اصول هم د نظر لاندی ساتل وی او په دی کی ډیری خبری داسی دی چی هغه د قواعدو څخه علاوه د مفتی پخپله ملکه فقیه او د هغه د مزاج او مذاق سره تعلق ساتی چی صرف د کتابونو ویلو سره نه حاصلیږی بلکی د دی د پاره د کم ماهر مفتی د طویل صحبت هم ضرورت دی.

د تخصص څخه وروسته په دارالعلوم کی تدریسی خدماتوسره تقریباً روزانه څه وخت په دارالافتاء کی د فتویٰ نویسی د پاره مخصوص وو دغه شان د الله تعالی په فضل سره د حضرت والد صاحب په نگرانی اوسرپستی کی سنه ۱۳۹۲ هـ پوری د فتویٰ د خدمت داسلسله دغه شان جاری وه چی د دارالافتاء مستقله ذمه داری خو نورو مفتیانوته حواله وه لیکن څه وخت به می خپل هم لگیدو او کله چی به ډاک زیات جمع سو، او یابه د فتویٰ د لیکلو والاو کم وه، نو حضرت والد صاحب قدس سره به بنده د څه وخت د پاره د تدریس څخه علاوه څه کارونه به ئی راباندی پریښول او د فتویٰ په خدمت کی به ئی ولگولم، د حضرت والد صاحب قدس سره د وفات څخه وروسته حضرت مولانا محمد عاشق الهی صاحب مدینی منوری ته هجرت وکی او ورور مکرم حضرت مولانا مفتی محمد رفیع صاحب عثمانی مدظلهم باندی د دارالعلوم د انتظام امورو ذمه داریانی رالی او د دارالافتاء بعضی نور ملگری هم د خپلو مجبوریانو د وجی مستغنی سول په دی اوږده موده کی د دارالافتاء او درجه تخصیص د نگرانی کار

بنده ته حواله سو او خپله فتویٰ لیکلو څخه علاوه درجه تخصیص د طالبانو لیکل سوو فتوو باندی د نظر ثانی او اصلاح سلسله هم جاری وه.

دغه شان په مختلفو زمانو کی د بنده لیکل سوی فتویٰ د دارالعلوم نقل فتاویٰ په ډیرو رجسترو کی خپری دی زما کله هم دا خیال نه وو چی زه دی فتویٰ څه مجموعه مرتب کولوسره شائع کم، خیال می دا وو چی د دارالعلوم کراچی څخه جاری کیدونکی د فتاویٰ مجموعه چی د ترتیب لاندی ده هم په هغه کی به دافتاوی هم راسی لیکن عزیز گرامی مولانا زبیر حق نواز صاحب د دارالعلوم کراچی فاضل او متخصص او اوس ماشاء الله استاد او د دارالافتاء رفیق دی د خپل طرف څخه زما لیکل سوی فتویٰ د مختلیفو رجسترونه جمع کول شروع کړل او د دی کار یو معتد به حصه مکمل کولو څخه وروسته یی بنده خبرکی، مادا د الله تعالی له طرفه گنلوسره هغه ته د کار د تکمیل کولو اجازت ورکی.

ماشاء الله مولانا زبیر صاحب پخپله یوډی استعداد عالم دی او هغوی په ډیر محنت سره د دارالعلوم کراچی د زړو رجسترونه چی په هغه کی بعضی ډیری زړی سوی وی فتویٰ را وکښلی او نه یی صرف د دی انتخاب کولو سره هغه په بابونو کی مرتب کړی ده بلکی د هغه د حوالو د تخریج کار یی هم په ډیره خواری اوسلیفی سره وکی چی په هغه سره د دی مجموعی احادیث ډیر زیات سو، د زړه می دعاء ده چی الله تعالی دی د عزیز موصوف د دی محنت ته پخپل دربار کی شرف قبولیت عطاء کړی او د هغوی په عمر او عمل کی دی برکت عطا کړی او دوی ته دی د مزید علفی او دینی خدماتو د پاره موافق وفرمایي. امین.

ماته د خپلو موجوده مصروفیاتو او اسفارو کثرت په وجه ډیر دقت سره په دی فتوو باندی د نظر ثانی موقع پیدا نه سوه لیکن د دی اکثریت حصه ما په سرسری نظر سره کتلی ده، او د الله تعالی د رحمت څخه امید لرم چی انشاء الله د دی اشاعت به د فائدی څخه خالی نه وی، د خپلو مشائخو د هدایت مطابق د فتویٰ لیکلو په وخت د دی ذمه داری د پاکی اوسنگینی احساس راته دی او د خپل بساط مطابق می د احتیاط کوشش هم وی لیکن دا ذمه داری هم داسی ده، چی هروخت راته بیره وی چی څه غلطی د گرفت قابل ونسی د الله تعالی څخه دعاده که د دی ذمه داری په پوره کولو کی څه غلطی را څخه سوی وی نو په خپل فضل او کرم سره دی راته معافی وکی او دی

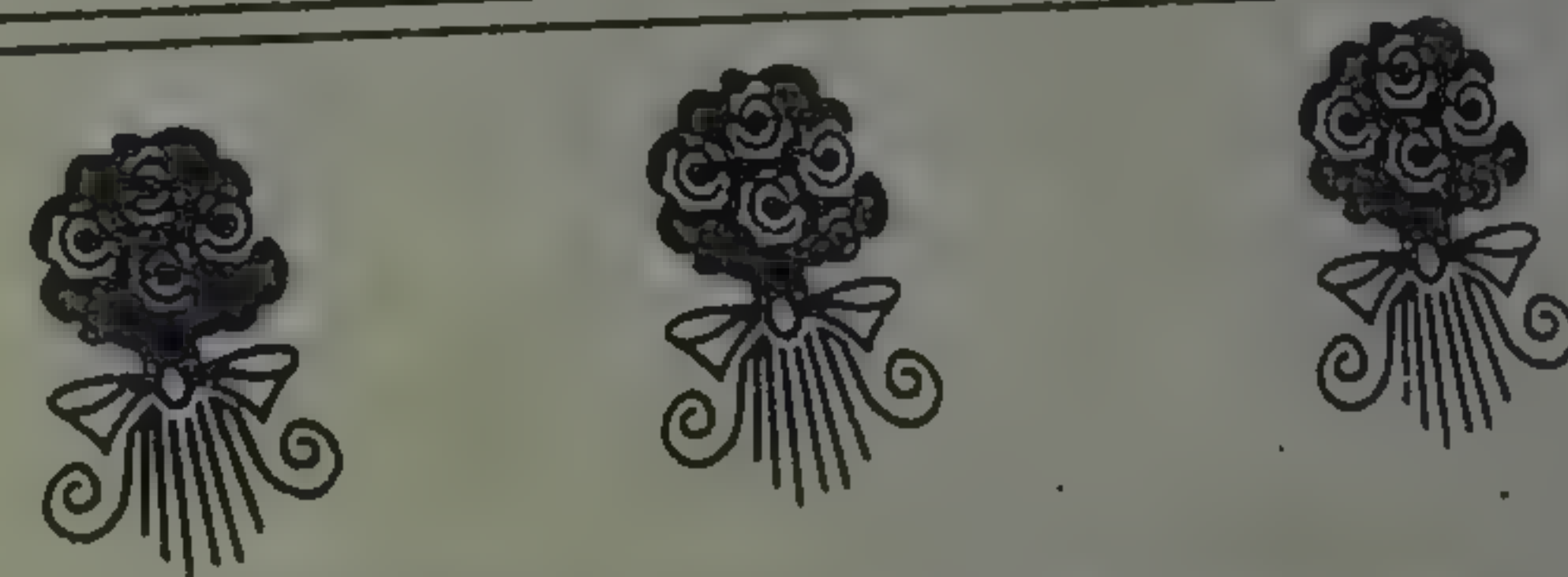
خدمت ته دی پخپل بارگاه کی شرف قبولیت عطاء کی او دا دی د ویلو د پاره نافع وگرځوی. آمین.

د اهل علمو څخه هم درخواست دی چی کومه غلطی مخ ته راسی نو بنده دی پری خبردار کړی، انشاء الله د حق واضح کیدو څخه وروسته د هغه په قبولولو کی به تامل نه وی البته د فقه نصوص په تعبیر او تشریح کی اختلاف رایي جلا شان دی چی په هر دور کی وی، په داسی مواقعو باندی د الله تعالی په فضل سره خپل ذهن لره د قوت دلیل قبولولو دپاره هروخت تیار پیدا کوم. او دا دعاء کم چی: **اللَّهُمَّ ارِنَا الْحَقَّ حَقًّا وَارْزُقْنَا اتِّبَاعَهُ وَارِنَا الْبَاطِلَ بَاطِلًا وَارْزُقْنَا اجْتِنَابَهُ**. آمین.

بنده محمد تقی عثمانی عفی عنه
جامعه دارالعلوم کراچی

سمون او تصحیح و تعلیق

استاد المولوي القاري عبدالاحد الحقاني غفرالله

اسلامي کمپیوٹرز گرافکس

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

کتاب الایمان والعقائد

د ایمان او عقائدو بیان

کتاب الایمان و العقائد

د ایمان او عقائدو بیان

فصل فی المتفرقات

«دایمان او عقائدو سره د متعلق مسائلو بیان»

د حضور ﷺ د خپلې مبارکې نقش مچول د هغې پشان خپلې اچول او د هغه د احترام حکم سوال: محترم او مکرم جناب مفتي صاحب دامت برکاتهم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته اما بعد:

{۱} کم شان چې د سرور کاینات ﷺ د جسد اطهر سره متصل سو د هغه د برکاتو انکار به څوک جاهل یا ملحد کوی، څوکه د هغه شان مثل په لاس سره تیار کولی سی نو آیا په هغه کې هم هغه برکت راځی؟ په نورو الفاظو سره د متبرک شان تصویر به هم متبرک وی؟

{۲} نن صبا د سرور کاینات د خپلو مبارکه نقشه ډیره عامه سوی ده خلک دامچوی او د برکت د پاره یی په سرباندی ایردی د دی څه حیثیت دی د دی نقشی دا حیثیت خو مسلم دی چې په دی سره د حضور ﷺ د نعل مبارک صورت معلوم سو په روایاتو کې په مذکوره نعل «نقش قدم» باندی پوهیدل آسان سول.

{۳} ایا د هغی نقشی مطابق نعل جوړول او استعمالول ئی جائز دی او که نه؟ هرکله چې د سرور کائنات ﷺ هره اداء زموږ د پاره نمونه ده د حضور د لنگوتی په شان لنگوته د قمیص په شان قمیص جوړول او اغوستل ټول د سعادت باعث دی او د محبت تقاضاده، آیا د حضور ﷺ د خپلی په شان خپلی په پښو کول هم د محبت تقاضاده او که نه؟

{۴} د اهرام د معلومولو قابل خبره ده چه دانقشه هغه وخت عام مروجه وه! یا د خصوص ﷺ سره خاص وه؟ د حضور ﷺ نعل مبارک د اصحاب کرامو رضوان الله علیهم بین په زمانه کې موجود وه؟ د نورو مستعمل کپرو او لوښو په شان په انبار کې

کښي ښوول د کومو حضراتو سره چې داموجود نه وه د کم یو دروایت څخه ثابت ده چی هغه خلکو به په کاغذ باندی د دی صورت جوړولو او برکت به یی تری حاصلوی؟

که ثابت نه دی نو دا د ثواب باعث گنل په سفر کی یی خان سره ایښول د برکت د پاره په دکانونو او کورونو باندی لگول به بدعت نه وی؟

{۵} د روضه اقدس صحیح تصویر یعنی فوتو د بیت الله صحیح تصویر هم د برکت باعث دی او که نه؟ اوس خلک په هغه کپرو او غالیو کی باندی لمونځ کول بی ادبی ده په کومو چی د روضه اقدس تصویر وی د دی څه حیثیت دی؟

{۶} اوس د خاتم نقش هم شائع سو، خلکو د دی تصویر د انوارو او برکاتو باعث گنلی دی د دی څه شرعی حیثیت دی؟ ماته خطر ده چی د غالی خلکو له اړخه ډیر ژر د حضور ﷺ دا اوبښی، بغل او حمار مثل شائع کیدو سره د هغه احترام هم شروع نسی زما غیر مرتب الفاظ د خپل مرتب الفاظو څخه منتقل کولو سره سوال او ځواب خپله ماهنامه «البلاغ» کی شائع کړی نو زما په شان د ډیرو متحیرو خلکو راهنمایی به وسی والسلام. عبدالحمید غفرله، باب العلوم کهرور پکا.

بخدمت اقدس مولانا عبدالمجید صاحب مدظلهم العالی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! امید دی چی مزاج گرامی به په خیر سره وی ستاسو مفصل استفتاء د نعل مبارک د نقشی په باره کی ډیره موده مخکی پیدا سوی وه هغه تر ډیر وخته د غور لاندی وه، په اخر کی د مشوری د پاره حضرت مولانا محمد تقی عثمانی مدظلهم العالی په خدمت گران کی پیش کړه زموږ خوش قسمتی وه چی حضرت پخپله د ځواب لیکلو د پاره تیار سو نو دا ځواب د حضرت مولانا محمد تقی عثمانی مدظلهم العالی لیکل سوی دی والسلام.

{بنده عبدالرؤف سکهروی. ۱۴۱۶/۷/۲۰}

مخدوم گرامی قدر حضرت مولانا عبد المجید صاحب مدظلهم العالی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! ستاسی گران نامه د مولانا مفتی عبدالرؤف په نامه راغلی ده. هغوی احقر ته د مشوری د پاره را ولیږله احقر ته چی څه په پوهه کی راغلل وی لیکل او ستاسی خدمت ته یی د دی د پاره را استوم که څه غلطی وی نو تاسی پری ما خبر دار کړی. والسلام. اجقر محمد تقی عثمانی. «۱۴۱۶/۷/۲۰ هـ»

ځواب: ۲،۱ شاید چی ستاسی په علم کی به وی چی حکیم الامت مولانا اشرف علی

تہانوی صاحب رحمۃ اللہ علیہ پہ خپله رسالہ زاد السعید، کی د حضور اقدس ﷺ د نعل مبارک نقشہ شائع کړی دی او دایی په سرباندي ایښوولو سره د دعاء کولو هم فی جملہ ترغیب ورکړی و او په دی سلسلہ کی یی یوه رسالہ هم لیکلی وه، وروسته بیا حضرت مولانا مفتی کفایت اللہ صاحب رحمۃ اللہ علیہ په دی موضوع باندی د حضرت سره خط او کتابت وکی چی کفایت المفتی د جلد ۲ ص ۲۱ څخه تر ص ۲۹ (۱) پوره او امداد الفتاویٰ جلد ۴ ص ۳۲۸ څخه تر (۲) ص ۳۳۴ پوره کی مکمل شائع سوی دی، د دی خط او کتابت د مطالعی سره د مسئلې شرعی حد تر ډیره حده پوری حل کیږی او د هغه خلاصه داده: چی ترڅو د حضور ﷺ د هغه اثار متبرکه تعلق دی چی د حضور ﷺ د استعمال لاندی پاته سوی دی یا د حضور ﷺ د جسم اطهر سره لگیدلی وی د هغه سره تبرک یا هغه مچول یائی په سرباندي ایښوول دا د گڼو صحابه کرامو او د متقدمینو علماء و و څخه ثابت دی، لکه چی تاسی پخپله ذکر کړی دی هغه محل د اشکال نه دی البته که د حضور ﷺ د دی متبرکه اثارو تصویر څوک جوړ کړی یا د هغه څه نقشه څوک جوړه کړی نو هغه خوبه اگر چه د اصل اثارو مساوی نه وی لیکن د اصل سره مشابهت او مشاکلت د وجی یی منځ هم کړی یایی د سترگو سره لگوی، نو فی نفسه د دی په ممانعت کی د څه دلیل نسته لهذا فی نفسیه به داسی کول مباح وی، بلکی د کم محبت د داعیې د وجی چی داسی کیږی هغه محبت به انشاء الله دا جرمو جپ هم وی په دی شرط چی د اخاص عمل بذاته عبادت او نه گڼي ځکه چی د عبادت د پاره شرعی ثبوت پکار وی، البته د جواز د پاره د مستقل دلیل ضرورت نسته ځکه چی د دی د پاره د ممانعت دلیل نه کیدل هم کافی دی، او په دی تفصیل کی صورتونه شامل دی برابره خبره ده که نقش د اصل سره یا بالکلیه مطابق وی، یا بالکلیه مطابق نه وی ځکه چی د مشابهت د وجی فی الجمله نسبت دواړو ته حاصل دی، دا خو د مسئلې اصل حقیقت وو، لیکن چونکه دا نازک حدودو باندی پوهیدل او د دی نزاکت ملحوظ ساتل عوامو د پاره مشکل معلومیږی او د دی خبری خطر ده چی په دی کی د حدود څخه تجاوز ونسی مثلاً چه دا اعمال بذاته عبادت و گڼل سی یاد ادب او تعظیم د حدودو څخه تجاوز سره مشرکانو افعال یا اعتقادات ورسره شامل نسی، د دی وجی

(۱) کفایۃ المفتی ج ۲ ص ۹۱ {طبع جدید دارالاشاعت}

امداد الفتاویٰ ج ۴ ص ۳۷۴ ص ۵۳۳ تر ص ۵۳۶ {طبع مکتبه دارالعلوم کراچی}

څخه مناسب داده چی د دی نقشونو حضرت حکیم الامتہ قدس الله سره د خپلی رسالی څخه نیل الشفاء بغل المصطفی ﷺ وروسته رجوع وکړل، خلاصه داده چی د تشهیر همت افزائی کول پکار نه دی {لیکن که څوک په حدودو کی دننه دننه دا افعال کوی نو په هغه باندی نکیړهم درست نه دی.

{۳} د حضور ﷺ د نعل شریف په شان نعل جوړول او د پښو کولو د جواز یا عدم جواز په باره کی د فقهاء کرامو هیڅ تصریح خومی نه ده کتلی البته دا خبره په ذهن کی راځی چی دامعامله د ذوق ده او مذاق مختلف کیدی سی، یو مذاق دادی چی کم شان ته د حضور ﷺ په اثار متبرکه کی د یوشی سره مشابهت حاصل وی نو هغه خو په سر او سترگو باندی ایښوول سوی دی نه دا چی هغه په پښو کی استعمال سی لهذا که څوک سړی د دی مذاق د لاندی د اچولو څخه احتراز کوی خو دا د هغه مذاق تعظیم او محبت تقاضا ده چی هغه باندی هغه د ملامتی قائل نه دی لکه چی د حضرت گڼگوڅی رحمۃ اللہ علیہ په باره کی منقول دی چی شین رنگ خپلی به یی ځکه نه اچولی چی د گمبتی خضراء رنگ هم شین دی، او دوهم مذاق دادی چی انسان پخپل هر عمل او اداء کی حتی الامکان د حضور اقدس ﷺ د اداء گانو نقل کول کوشش وکی او د حضور ﷺ د لباس په شان لباس اغوندي او د دی نقطه نظر سره د حضور ﷺ د نعل مبارک په شان نعل جوړ کړی او په پښویی کړی او مقصود اتباع وی نو په ظاهره په دی باندی هم د ممانعت څه دلیل بلکی داهم د محبت تقاضا ده، چونکه د دی مقصود اتباع ده ځکه په ظاهره په دی کی د اهانت څه اړخ نسته اصحابو او تابعینو څخه دا چیری هم منقول نه دی چی هغه د حضور ﷺ د خپلیو په شان خپلیو د پښو کولو څخه د احتراز اهتمام کړی وو بالخصوص چی په هغه درو کی د خپلیو په اوضاعو کی دومره تنوع هم نه وه. لهذا څنگه چی عرض سوی دی دا د ذوق خبره ده او هیڅ ذوق د ملامت قابل نه دی.

{۴} دا خبره د لتولو باوجود پیدانه سو چی ایا دا نقشه عام مروج وه یا د حضور ﷺ سره خاص وه؟

۲.۵: د روضه اقدس یا د بیت الله د صحیح تصویر حکم هم نزدی هم داسی دی چی دی ته د اصل سره د تشابه یونسبت قویه حاصل دی او همدارنگه په دی لیدلو سره استحضار قوی کیږی لهذا د دی احترام کول پکار دی یعنی داکم د اهانت ځای کی استعمالول درست نه دی، ترکومی چی د دی د برکت باعث کیدو تعلق دی دا خبره

واضح ده چی په کم خای کی د دی د لگولو سره د دی شعائرو بار بار استحضار کيږي او د استحضار یقینا د برکت باعث دی په جاینمازونو باندی هیڅ قسمه نقش خوښ سوی نه دی خوکه په کم جاینماز باندی د جرمنو شریفینو کی د یو تصویر داسی جوړ وی چی هغه د پنبو لاندی نه راځی نو په دی کی هم د اهانت څه اړخ نسته، البته د سجدی په خای کی د بیت الله څخه سوا د یوبل شی تصویر بالخصوص د روضه اقدس په شیبه کی چونکه خلاف مقصود ایهام کیدی سی د دی وجی څخه د دی څخه اجتراز مناسب معلومیږي.

{۷} د خاتم په نقش کی هم هغه تفصیل دی چی د نقش نعلین په باره کی می عرض کی البته ظاهره ده چی د دی غیر ذی روح اشیاء په نقوشو باندی د ذی روح نقوش هیڅکله نسی قیاس کولی چی د دی روح تصویر یا نقش په هر صورت کی ممنوع دی.

{والله سبحانه اعلم}.

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

الجواب الصحيح

۲۰ [۲] ۱۴۱۶ هـ

«فتویٰ نمبر ۱۰۰ [۲۰۳]»

محمد رفیع عثمانی غفاله عنه

دارالافتاء دارالعلوم کراچی ۱۴۲۱/۱/۱۴۱۶ هـ

د کافرانو د نابطله کوشنیانو څه حکم دی؟

سوال: یو ماشوم د کافر په کور کی پیدا سو او په کوشنی والی کی مړ سو، آیا د ماشوم به جنت ته ځی، او که نه؟

ځواب: د کافرانو په کور کی پیدا کیدونکی ماشوم چی د هغه مور او پلار دواړه کافران وی د دنیاوی احکامو په لحاظ سره هم د کافرانو په حکم کی وی لیکن د آخرت د احکامو په لحاظ سره به څه وی؟ جنت ته به ځی یا جهنم؟ په دی باره کی د عالمانو اختلاف دی. (۱) صحیح علم الله تعالی سره دی او په دی مسئلې باندی د دین څه علمی مسئله موقوف نه ده، لهندادی پسی لگیدل صحیح نه دی «من حسن اسلام المرء ترکه

(۱) د تفصیل لپاره توگوره فتاوی شامیه، مطلب فی اطفال المشرکین ج ۲ {طبع ایچ ایم سعید}.

ملا یعنیه. (۱) والله اعلم [۱۱] [۱۱] ۱۳۹۲ هـ.

{د سوشلیزم د حمایت کونکی حکم}

سوال: د سوشلیزم حمایت کونکی {سوشلیزم معاشره چه د اسلام خلاف ده} د شریعت د مخه یی څه مقام دی؟

ځواب: که د سوشلیزم حمایت په دی وجه وسی چی د سوشلیزم معاشی پروگرام {معاذ الله} د اسلام د معاشی تعلیماتو څخه افضل دی، نو د اصریح کفردی او که په دی لحاظ، سره وکی چی د اسلام احکام صرف د عباداتو وغیره سره متعلق دی او په معیشت کی د اسلام احکام واجب التعمیل نه دی نو د اهر صریح کفردی او که د دی غلط فهمی په وجه وسی چی د اسلام معاشی احکام {د سوشلیزم د معاشی احکامو} {معاذ الله} موافق دی، نو دا بیاسخته گمراهی ده {د اتول عقائد په هر صورت باطل او واجب الترك دی، د دی څخه توبه واجب ده}.

{۲} د حضور ﷺ راول سوی دین او احکامو باندی قربانیدل د ډیر اجر او فضیلت موجب او لوی سعادت دی او د دی مخالفت کفر او بدترین شقاوت دی. {د الله سبحانه اعلم} «۱۳۹۷، ۱۲، ۱۱۷ هـ»

په اسماء الحسنی کی کم اسماء د بنده کانو د پاره استعمالولی سی؟

سوال: نن صبا عموماً د باری تعالی اسماء الحسنی سره «د عبد» اضافی سره نوم ایښوولی سی خو عموماً د غفلت د وجی مسمی بغیر {د عبد} څخه رابللی سی حالانکی بعضی اسماء باری تعالی لره مخصوص دی، مثلاً عبد الرزاق وغیره، په دی احوالو کی د خپل لتون مطابق د فیض الباری ج ۴ ص ۴۲۳ څخه اسماء حسنی درج کم تحقیق وکړی چی کم اسماء باری تعالی سره مخصوص دی دا بغیر د عبد څخه د مخلوق د پاره استعمالول لویه گناه ده، که د دی څخه علاوه نور اسماء هم وی هغه هم درج کی سره د تحقیق څخه او همدارنگه د اسماء په شروع یا آخر کی «محمد» یا «احمد» یا الله اضافه څنگه ده؟ مثلاً محمد متکبر، خالق احمد، محمد الله، احمد رزاق.

الْبَارِئُ الْخَالِقُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ الْغَزِيْرُ الْمُهِينُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْقُدُّوسُ اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ الْمَلِكُ الْمُعِزُّ الرَّافِعُ الْبَاسِطُ الْخَافِضُ الْقَابِضُ الْعَلِيمُ الرَّزَّاقُ الْفَتَّاحُ الْوَهَّابُ الْقَهَّارُ الْمُصَوِّرُ الْغَفَّارُ الْعَلِيُّ الشُّكُورُ الْعَظِيمُ الْغَفُورُ الْخَلِيمُ الْخَبِيرُ الْعَدْلُ اللَّطِيفُ الْحَكَمُ الْبَصِيرُ الْمُذِلُّ السَّمِيعُ

(۱) جامع الترمذی ابواب الزاهد عن رسول الله ﷺ ج ۲ ص ۵۵ {طبع فاروقی کتب خانه}

د حضور ﷺ د پاره د با محبت الفاظ لیکل

سوال: څه فرمایي د دين عالمان او د شرعي مفتیان په دې مسئله کې چې يو جومات چې هغه د نن څخه پنځه ويشت کاله مخکې جوړ کړی دی د جوړولو په وخت په هغه کې د يا الله او يا محمد الفاظ هم وليکل سول او د پنځه ويشت کالو څخه مسلسل موجود وو، ليکن د بد اتفاق څخه يونوي امام هلته جومات ته رالی او هغه د يا لفظ خراب کې، اوس ځواب: طلب امر دادي چې ايا په جومات کې ليکل سوی لفظ يا د جومات کومه حصه خرابه ولی سی؟ ايا شرعا داسی کول جائز دی؟ که یا الله یا محمد الفاظ بعینه په خپل ځای پريښو ول سی په دې کې څه بدوالی موجود وو؟ د مهرباني د مخه د پورتنی ذکر سوی استفتاء مستند او معتبر ځواب: راکي، ورسره ورسره په دې باره کې هم راته وواياست چې د دې ناخوښه حرکت اوبی ادبی ده؟

ځواب: د حضور ﷺ د پاره د با محمد، الفاظ لیکل بی ادبی ده په دې نوم سره د حضور ﷺ په مخکې د بعضو کافرانو او مشرکانو څخه علاوه حضور ﷺ ته به یی رغ نه کوی، او کافرانو به هم د حضور ﷺ دا گستاخی نه براشت کوله بلکې په کثیت سره به یی ورته آواز کوی د دې څخه علاوه په دې آواز کې د فاسدی عقیدې ایهام دی ځکه د لفظ داسی لیکل صحیح نه دی (۱) که کوم څوک د حضور ﷺ د تعظیم په خیال د هغه څخه د «یا» لفظ وران کي، نو دې ته د جومات بی ادبی یا گستاخی نسی ویلی بلکې داڅو د رسول الله ﷺ د تعظیم او محبت تقاضا ده چې هغه پوره کړله البتہ که د دې وجی څخه په جومات کې بدرنگی پیداسره یا د مرمت ضرورت پیداسو نو هغه سړی ته پکار دی چې د جومات مرمت وکړي؟ او که هغه تنگدسته وی نو نورو مسلمانانو ته په دې معامله کې د هغه مدد کول پکار دی.

{والله سبحانه وتعالى اعلم}

۱۳۸۸/۹/۲۸هـ

{دفتویٰ نمبر ۳۰۱۱۲۵۸}

(۱) لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرُّسُولِ بَيْنَكُمْ كَقُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا. الايه {سورة النور: ۲۳} د تفصیل د پاره وگوري تفسیر معارف القرآن ج: ۲، ص ۴۵۵ {محمد زبیر حق نواز}

که چاته شپږ کلمی یادی نه وی نو د هغه څه حکم دی؟

سوال: کله چې یو سړی کلمه توحید ووايي نو هغه مسلمان سو بیاعام طور چې مشهوره ده او لمونځ او وظائفو په کوشنیو کوشنیو رسالو کې چې که می شپږ کلمی لیکل سوی دی او عام طور ماشومانو باندی یادولی سی آیا دا کلمی هم د اسلام کی به فرق وی او که نه؟ او د پنځمی کلمی په الفاظو کې فرق دی په بعضو رسالو کې «استغفر الله ربی من کل ذنب اذنبته... الخ» او په بعضو کې «استغفر الله ربی وانا عبدك... الخ» دی، دوهم قسم الفاظ عام نه دی د دې وجی څخه د دوو ۲ سړیانو په مینځ کې جنګ دی مهرباني د دې وضاحت وکړي؟

ځواب: د اسلام بنیاد په اصل کې په هغه عقائدو باندی دی چې ایمان مفصل کی بیان سوی دی، لهذا په دې عقائدو باندی ایمان لرل خو د مسلمانیدو د پاره ضروری دی. (۱) دغه شان کلمه توحید او کلمه شهادت چونکه د خپلو عقائدو اجمالی اعلان دی لهذا هر مسلمان ته یی یادول پکار دی باقی کم کلمات چې د لمونځ وغیره په کتابونو کې لیکلی دی هغه ماشومانو ته د تعلیم د اسانتیا د پاره لیکل سوی دی کنی د دې په حقیقت کې هغه مقام نه دی کم مقام چې د کلمه توحید کلمه شهادت یا د ایمان مفصل دی که دا کلمی چاته یادی نه وی نو په دې سره ایمان کی هیش خلل نه پیدا کیږي خو

(۱) {۲} د ایمان مجمل او ایمان مفصل ماخذ د قرآن کریم بعضی آیتونه او حدیث دی چې په هغه کې یو حدیث ترمذی ج ۲ ص ۸۵ طبع مکتبه فاروقی، کی موجود دی: قَالَ «أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْقَدَرِ خَيْرٌ وَشَرُّهُ» الحديث وكذا في حديث علي عليه السلام في الترمذی، او د مشهورو شپږو کلمو د ماخذ لاندی درج د احادیثو کتابونه دی {۱} کلمه طیبه کنزالعمال فصل شهادتین رقم الحديث ۱۷۴ ج: ۱ ص ۵۵. {طبع مؤسسه الرساله بیروت} ومشکوۃ المصابیح کتاب الايمان الفصل الاول ج ۱ ص ۱۲ حدیث نمبر {قدیمی کتبخانه} د کلمی طیبی الفاظ متفرقا په قرآن کریم کی هم راغلی دی د تفصیل د پاره فتاویٰ محمودیه ج ۲ ص ۴۳ وگوري {۲} کلمه شهادت الصحيح البخاری. باب مایتخیر من من الدعاء بعد التشهد. ج ۱ ص ۱۱۵ {طبع قدیمی کتب خانه. ۳. کلمه تمجید: الصحيح المسلم باب فصل الھلیل والتسليم والدعاء ج ۲: جب ۳۴۵. {۴} کلمه توحید: جامع قدیمی کتب خانه} {۲} رد کفر {مسند احمد ج ۵ ص ۴۵۱} {طبع المکتب الاسلامی بیروت} د دې څ علاوه د دې کلمو الفاظ متفرقه طور په نورو بی شماره احادیثو کی راغلی دی د دې ترتیب اسماء او نمبر د اسانتیا د پاره دی په حقیقت کې د دې کلمو په معنی باندی ایمان راوړل ضروری او مطلوب دی. {محمد زبیر}

چونکہ د دی کلمو ویل دیر د اجر او ثواب کار دی، او مسلمانانو ته د دی ورد ساتل پکار دی، نو ځکه ماشومانو ته د دی کلمو زده کول پکار دی، او په کلمه استغفار کې د اختلاف وجه داده چې په احادیثو کې د استغفار مختلفې صیغې راغلي دي په دی کې چې کومه صیغه هم ویلی مقصود حاصل دی ځکه چې د معنی په لحاظ سره څه خاص فرق نسته او دا داسی دی لکه د درود شریف مختلفې صیغې د احادیثو څخه ثابت دي، لهدا په دی باندې جنگ جگړې کول دیره غلطه خبره ده، مسلمانانو ته د داسی قسم جگړو څخه پرهیز کول پکار دی.

{والله سبحانه اعلم}

{۱۳۹۲/۱۱/۱۷هـ}

{فتویٰ نمبر ۲۷۱۲۵۵۳و}

د کلمی طیبی سره ویل

سوال: ایا د کلمی طیبی سره وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ویل جائز دی یا کلمه طیبه صرف لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللَّهِ، ده، بنده د کلمی سره زیاتی د وجی خلگ د وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ څخه منع کوی، صرف په دی خدشه چې کلمی کی اضافه جائز نه ده ایا زما د امانع کول جائز دی او که ناجائز؟

ځواب: کلمه خو (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللَّهِ) ده، لیکن چونکی د حضور ﷺ نوم چې کله هم اخستلی سی نو په هغه سړی باندې د درود شریف ویل د احادیثو څخه ثابت دی د دی وجی څخه د کلمی طیبی څخه وروسته کی ﷺ او وایی نوڅه خبره نه ده، خو په دی کی دا احتیاط کول پکار دی چې په کلمی باندې د اضافی کولو شبه نه وی.

{والله اعلم}

{۱۳۹۷/۱۲/۱۳}

{دفتویٰ نمبر ۲۸۸۰ الف}

د شاعرانو په خپل کلام کی غیر الله ته خطاب کول

سوال: په یوځای کی دوه سړیان په خبره کی لگیاوه د یوسړی وینا وه چې شاعری برابره خبره ده که مجازی وی یا حقیقی د دی دواړو اثر د شاعر په عقائدو باندې کیږي لکه د نن صبا عام شاعران چې د هغو شاعری بالکل غیر سنجیده او د اخلاقو څخه

پریوتلی ده تردی چې د شاعر خپله فرضی محبوبه د خدای ﷻ سره برابر گرځول یا موسم یا نورو موضوعاتو باندې مبالغانه انداز کی خپل خیال پیش کول د شاعر عقائد د هغه په زد کی راځی، په دی باندې دیر لوی اثر پریوځی، تردی چې شاعر خپل خیال په غلط انداز کی د بیانولو د وجی گناه او دیر واره د لویی گناه مرتکب کیږي دا خبره ترکومی درسته ده؟

{۲} د دی برع سړی د دوهم سړی ویناده: چې شاعری که مجازی وی یا حقیقی محض تخیل دی او د تخیل د حقیقت سره بلا واسطه یا بالواسطه څه ربط نسته، مهربانی او گرمی او د دی سوال ځواب راکي چې مذکوره سړیانو کی څوک په غلطی باندې دی؟ او څوک صحیح دی؟ عام فهم، مدلل، جامع، مفصل او که چیری د عربی عبارت وی نو د هغه څخه وروسته ترجمی سره داسی زر ترزره ولیکی چې حجت تام سی عین عین نوازش به وی.

ځواب: محترم او مکرمه! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسی خط وصولی څو میاشتی تیری سوی، لیکن ما مسلسل سفرونو او مصروفیاتو په وجه ځواب درنکړل سو اوس می په مشکله دومره وخت کی کښلی دی چې جواب درکړو تاسی خاص د دوو صاحبانو خبری اتری نقل کړی دی په دی کی د یوه خبره هم علی الاطلاق صحیح نه ده بلکی په دی کی څه تفصیل دی او هغه دا که شاعر په خپل کلام کی داسی مجاز یا استعاری استعمالوی چې د هغه مثالونه په اهل زبان کی معروف او مشهور وی او د نورو قرائنو او شواهدو څخه د اهام معلوم وی چې شاعر دا خبره د مجاز او استعاری په طور کړی ده حقیقت گڼلو سره یی نه ده کړی نو بیا خوداسی مجاز او استعاره جائزه او د دی په بنیاد انسان ته بد عقیده نسی ویلی.

د دی په خلاف کی مجاز او استعاره د دی نوعیت ده چې په اهل زبان کی د دی مثالونه مشهور نه دی یا د نورو شواهدو او قرائنو څخه معلومه ده چې شاعر دا خبره د مجاز په طور نه ده کړی بلکی حقیقت گڼلو سره یی کړی ده نو د دی په بنیاد دا ویلی سی چه د ده عقیده هم داده.

مثلاً د حضرت حاجی امداد الله صاحب مهاجر مکی رحمة الله علیه طرف ته دا اشعار منسوب دی: چی، یارسو الله! انظر حالنا یارسو الله! اسمع قالنا! حالانکی دا خبره د حضرت حاجی صاحب د حالاتو او د هغو د کتابونو څخه معلومه ده چې هغو حضور ﷺ د الله تعالی په شان حاضر اوناظر نه گڼل د دی وجی څخه به دا ویل کیږي چې په

دی اشعارو کی حضور ﷺ ته چي کم خطاب سوی دی، هغه مجاز سوی دی او دایو معروف شاعرانه روایت دی چي شاعر ډیر غیر موجوده شانو څخه په خیال کی موجود فرض کولو سره هغه ته خطاب کوي، بلکی بعضی اوقات دریابونو ته غرونو او بنارونو ته هم خطاب کوي، گوانکی د حضرت حاجی صاحب دامعجاز داسی دی چي د اهل زبان په کلام کی د دی مثالونه هم موجود دی، لهذا په دی سره د عقیدی فساد نه لازمیږي هو! که څوک داسی سړی دا خبره وکړي چي د هغه په باره کی دامعلوم وی چي هغه د مجاز په طور دا خبره نه کوي، بلکی د هغه په نیز حقیقی عقیده همدا ده نو بیا به فساد د عقیدی لازم سی. (۱)

د دی په خلاف بعضی مبالغی یا مجاز داسی وی چي د اهل زبان کی د هغه معروف مثالونه نه دی، مثلاً کله یو مخلوق ته خالق سره تشبیه ورکول یا د یو مخلوق اوصاف زیاتولو سره هغه دا خالق سره ملاوول دغه شان مبالغی او استعار چونکه مشهوری نه دی او د دین او مذهب خیال ساتونکی خلک دی لره همیشه بی ادبی او غلط گنلی دی، ځکه د داسی مبالغو څخه او استعارو څخه د عقیدی د فساد شبه کیږي او هغه ناجائز

چونکی په دی کی د مجاز او مبالغی احتمال وی ځکه محض د دی په وجه چاته کافر ویلو کی احتیاط کول پکار دی، ترڅو چه هغه د خپلی عقیدی پخپله وضاحت ونکړي.

هذا ما عندی والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۳۶۴/۴/۱۵ هـ

{فتویٰ نمبر ۲۹۱۳۸۹ الف}

«په کپړوکی د انبیاء علیهم السلام تصویر جوړول»

سوال: محترم جناب مفتی جسٹس تقی عثمانی صاحب {دار العلوم کورنگی کراچی جناب عالی! محمد فاروق ټی سړی ټائل ملز لمیټید کونکی کراچی کی یو ډیزائن کپړی باندی د چپهائی پرنټنگ د پاره د سپرز ټاولز پرائیټ لمیټید کراچی د طرفه راغلی او د سپر ټاولز ډیزائن عین مطابق چهاپ کولو سره ور کول سو عام طور موږ د ټیکنیکل امورو څخه علاوه {مثلاً کالر میچنگ} ډپ آرټیانو د مطلوب ډیزاینز د نورو

(۱) د مذکورې مسئلې د تفصیل د پاره وگوري فتاویٰ رشیدیہ ص: ۱۰۴ او امداد الفتاویٰ ج: ۵ ص ۳۸۵

امورو سره واسطه نه لرو، او د څه غور او خوض څخه بغیر دا ډر تکمیل کوو، نا دا نسته طور باندی د دی ډیزائن د چهاپ کیدلو څخه وروسته شکوک او شبهات پیدا سول په هغه ډیزائن کی مرغان، کارغان د اوبو حیوان او د انسانانو کرتون په انداز کی د دوی انسانانو موشادی هم دی او په دی ډیزائن بی په انگلش کی لیکلی دی دا ډیزاین ستاسی په مخکی پیش کولو څخه وروسته تاسی په دی فتویٰ صادره کړی که چیری توهین او گستاخی سوی ده نو چي څه هم کفارہ وی چي اداء کول سی او موږ په ښکاره د خپلی نادانسته غلطی د صدق دلنه اعتراف کولو سره د الله تعالیٰ په بارگاه کی توبه وکارو او عهد کوو چي آینده به هر ممکن احتیاط سره کار کوو.

تابعدار محمد احمد علی خان {ډپټی ملز منیجر}

ځواب: د کم جاندار تصویر جوړول په خپل ذات کی یو ناجائز کار دی، بالخصوص د کوم پیغمبر خیالی تصویر جوړول خو ډیره زیاته بی ادبی ده چي د هغه څخه هر مسلمان ته پناه غوښتل پکار دی او په داسی بی ادبی باندی مشتمل تصویرونه شائع کول او خلکو کی خپره ول مزید د وبال سبب دی خو که تا واقعاً دا تصویرونه نادانستگی کی داسی چاپ کړل، چي تاته اندازه نه ده سوی چي په دی کی څه دی توبه تاباندی دالاندینی امور فوراً واجب دی:

{۱} د ټولو څخه اول د زړه په اخلاص سره په دی عمل توبه او استغفار ووايه او آینده د پاره داسی قسم معاملاتو کی د بیداری مغزنه د کار کولو عهد او اهتمام وکړه.

{۲} د دی کپړی چي څومره ستاک موجود وی د هغه سپلائی مه کوه د هغه څخه تصویرونه خراب که او که خرابولی په نسی نو هغه وشوزه.

{۳} که کپړه هغه کمپنی ته رسیدلی وی، چه چي په تاباندی چهاپ کړی ده، نو هغه د داسی کپړی د سپلائی کولو څخه د منع کولو د پاره پوره اثر او رسوخ استعمال که، که هغه د دی د سپلائی څخه منع نسی نو ته د هغه څخه د برات اظهار او اعلان وکړه.

{۴} د دی کپړی د چپهائی څومره اجرت چه تا اخستی دی هغه مکمل صدقه که

والله اعلم. «۱۴۱۴/۹/۱۲ هـ»

«په شعر کی فی الله ته خطاب کول»

سوال:

لے جلد خبر که ہاں ابھی تک سینے میں ایک آگ کی دہلی ہے

لے جلد خبر مریض غم کی

کشتی یہ بھنور میں آ پھنی ہے

آب اس کا یہ سال آخری ہے

زید وایی چی داسی کلمات دغیر الله دپارہ نہ دی استعمالول پکار چی د هغه خخه به عقائدو کی د خلل پیدا کیدلو بیرہ وی مذکورہ اشعار ہم داسی دی لیکن عمر د خپلو عقائدو په وجه دا اشعار درست گھلی ځکه چی عمر د خپل مرشد د مرگ خخه وروسته دا اشعار ویلی دی اوس په دی دواړو کی څوک په حق باندی دی او د باطل د پارہ شرعی حکم څه دی؟ برای مهربانی خواب را کی؟

خواب: په شعر کی په کثرت سره مجاز او استعاره استعمالیری او شاعر دیر واره هغه شانوته هم مخاطب کوی چی د اوریدلو او خواب ورکولو اهلیت نه لری لکه سیند، غر وغیره، او دا خطاب تخیلی وی حقیقی نه وی، لهذا که کم سړی په دی انداز سره شعر کی غیر الله ته خطاب وکی او مقصد حقیقت د هغه د مشکل کشایا د فریاد اوریدونکی عقیده نه وی بلکی تخیلی طور باندی مجازاً او استعارتاً خطاب کول وی نو په داسی شعرونو کی څه حرج نسته، خو که مشرکانه عقیدې سره داسی اشعار د دی په حقیقی معنی باندی اعتقاد ساتلو سره وویي نو د احرام دی نو پورتنی مندرج اشعار که صحیح العقیده سړی ویلی وی، نو په دی کی څه حرج نسته دی او که فاسدی عقیدې سره یی وویي نو حرام دی او په عوامو کی داسی اشعارو تشهیر منع دی، چی د عقیدې د فساد بیرده. (۱)

(۱) حکیم الامت حضرت مولانا محمد اشرف علی تھانوی رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی چی با اراده استعانت واستعانت باعتقاد حاضر او ناظر کیدو منہی عنہ وی او د دی اعتقاد څخه محض شوقاً او استلذاذاً ماذون فیہ وی چونکہ د استعاره ویلو غرض محض د شوق اظهار او ستلذاذ وی ځکه په نقل کی وسعت وسو که په کم خایی کی د دی خلاف وکتل سی نو منع به سی {وگوری امداد الفتاوی ج: ۵ ص: ۳۸۵} او په فتاویٰ رشیدیہ ص ۱۰۴ کی دی: یا محمد مصطفیٰ فریاد ہے..... یا محمد مصطفیٰ فریاد ہے کہ داسی الفاظ په محبت او خلوت کی وویي په دی خیال چی الله تعالیٰ به د حضور صلی اللہ علیہ وسلم ذات خبر کړی نو محض د محبت د وجی بغیر د څه خیال څخه جائز دی او په عقیده د علم الغیب او فریادرس کیدو شرک دی او په مجمو کی منع دی، ځکه چی د عوامو عقیدې خرابوی لهذا په داسی حالت کی به مکروه وی الخ {محمد زبیر حق نواز}

یا رسول کبریٰ فریاد ہے

یا محمد مصطفیٰ فریاد ہے

سخت مشکل میں پھنا ہوں آج کل

ای میری مشکل کشا فریاد ہے

زید دا اشعار درست گھنی او عمر داشرک گرځوی د چا قول درست دی؟ او د شعرو یونکی دپارہ څه حکم دی؟

خواب: په دي اشعارو کی هم هغه تفصیل دی کم چی پورته بیان (۱) سو

{والله سبحانه وتعالى اعلم}

{۲۴ رمضان ۱۴۰۰}

{فتویٰ نمبر {۱۱۲۸۲} ۳۱ و}

«دقاد یانیانو عبادتگاه ته د جومات ویلو ممانعت»

سوال: د قادیانی جماعت په باره کی څه حکم دی؟ او آیا قادیانیان خپل جومات جوړولی سی او که نه؟ او خپلی عبادتگاه ته جومات ویلی سی او که نه؟

قانوناً او شرعاً څه حکم دی او آیا د داسی فیصلو قانون جوړول صحیح دی چی په هغه کی قادیانیان خپله عبادتگاه د جومات په نوم جوړولو اجازت ورکړی ورکول سو؟

{سائل امام مسجد سنیل نیو ټاون}

خواب: د میرزا غلام احمد قادیانی پیرو کاران خواه که قادیانیان وی او که لاهوریان دامت په اجماع سره د اسلام د دائری څخه خارج دی، د دوی د دین اسلام سره هیڅ تعلق نسته دی، دا واقعی حقیقت ستمبر سنه ۱۹۷۴ هـ کی ایښی طور باندی تسلیم سوی دی او د دی غرض د پارہ دپا کستان په دستور کی داسی ترمیم سوی دی چی په هغی باندی د ملک تمام مسلمانان متفق دی.

د دی ترمیم لازمی او منطقی نتیجه داده چی میرزایان دی د اسلام او مسلمانانو شعائر اختیارولو څخه منع سی، خاص طور د هریو مذهب عبادت گاه دی د هغه مذهب امتیاز نښه وی، چی په هغه سره د هغه مذهب په شناخت کی مدد پیدا کیږی نو «جومات» د مسلمانانو د هغه عبادتگاه نوم دی چی صرف او صرف د مسلمانانو سره مخصوص دی د یوبل مذهب د پیرو کارانوته دا اجازت نسی ورکولی چی هغه خپلی عبادتگاه ته د جومات نوم ورکولو سره خلک په مغالطه کی واچوی او د هغوی د گمراهی باعث وی خاصکر د میرزایانو معامله داده چی د یوی ډیری مودی څخه خپل ځان مسلمان ظاهرولو سره مناواقفه خلکوته د هوکه ورکو په داسی حالاتو کی که هغه ته جومات په نوم سره د خپلی عبادتگاه تعمیر کولو یا په دی نوم برقرار پریښوولو اجازت ورکول سی نو د دی ښکاره نتیجه به د عام مسلمانانو د پاره په سخت د هوکه کی د مبتلا کیدو څخه ماسوا نور هیڅ نسی کیدلی او د پا سړیتان په شان اسلامی مملکت کی داسی د هوکه نسی برداشت کیدی، لهذا د احقر په رایه باندی هغه ټولی فیصلی چی په هغه کی قادیانیانو یا دا لاهور یاته «جومات» په نوم سره د عبادتگاه جوړولو اجازت سوی دی، قرآن او سنت شریعت اسلامی او د مسلمانانو د مصلحتونو ی سړی خلاف دی، احقر د دی تصدیق کوی.

{والله سبحانه اعلم}

محمد رفیع عثمانی عفا الله عنه
۱۳۹۹/۱۱/۱۸ هـاحقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۹۹/۱۱/۱۸ هـ

{فتویٰ نمبر ۳۰۱۷۳۳ ر}

د انبیاء علیهم السلام ژوند او د حضرت عیسیٰ ﷺ د ژوند

اود کلام مونی په هغه مختلف سوالونه

{۱} سوال: د انبیاء ﷺ د حیات په حقله صحیح احادیثو څه فرمایلی دی؟ ایا انبیاء په قبرونو کی په دی دنیوی حیات سره ژوندی دی او روح یی په مقام رفیق اعلیٰ کی دی؟ یا د جسد سره د انبیاء په قبرونو کی لمونځ کول راغلی دی، آیا په دی جسد سره یی کوی یا په جسد مثالی سره؟ همدارنگه د انبیاء ﷺ د ژوند منکر په شریعت کی څه حکم لری؟

خواب: ستاد سوالونو مختصر جوابونه (۱) لاندی درج دی، لیکن د دی مسائلو په تدقیقاتو کی پریوتل صحیح نه وی، د دی سوالونو په جوابونو باندی د دین څه عملی حکم موقوف نه دی اونه یی موږ د دی د تحقیق مکلف کړی یو لهذا خپل وختونه د هغه مسائلو په معلومولو کی لگول پکار دی چی د هغه براه راست تعلق د علمی ژوند سره دی. په حدیث کی د حضور ﷺ ارشاد دی من حسن اسلام المرء ترکه مالا یعنی (۲) دې تمهیدنه وروسته مختصراً جوابونه لیکل کیږی خو په دی سره دی د بحث او تمحیص دروازه خلاصه نه سی.

{۱} د انبیاء ﷺ حیات هغه برزخی (۲) ژوند دی خودا حیات برزخی د عامو مسلمانانو په مقابله کی زیات قوی دی، په دی کی د روح رشته د جسد سره دومره زیاته قوی وی چی هغه ته دنیوی حیات سره ډیر قرب دی د دی په وجه په دی باندی مطلقاً د احیا اعلان کول کیږی د دی وجی څخه خونه د انبیاء کرامو میراث تقسیمیری اونه د هغوی ازواجو سره څوک نکاح کولی سی اوس دا قوت د کومی درجی دی؟ د دی

(۱) د مختلف سوالونه او د دی جوابونه مخکی را روان دی.

(۲) جامع الترمذی ابواب الزهد من رسول الله ﷺ ج: ۲ ص: ۵۵ {طبع فاروقی کتب خانه} (۳) ایضاً.

(۴) وفی شفاء السقام للسیکی ص: ۱۸۰ {طبع مکتبه نوریه رضویه} والحیة الاثنیة بعد موتهم شواهد من الاحادیث الصحیحة وفی الصحیح للإمام المسلم ج: ۲ ص: ۲۸۲ {طبع قدیمی کتب خانه} عن انس بن مالک ان رسول الله ﷺ قال: اتیت وفی روایت هذاب، مرت علی موسی لیلۃ اسری بی عند الکثیر الاحمر و هو قائم یصلی فی قبره وفی قول البدیع للسجاوی: السادسة رسوالله حی علی الدوام من: ۱۲۷ {طبع مکتبه علمیه مدینه منوره} یؤخذ من هذه الاحادیث انه ﷺ حی علی الدوام و ذالک انه محال عاده ان یخلوا الوجود کله من واحد یسلم علیه فی اللیل ونهار ونحن نؤمن و نتصدق بانه ﷺ حی یرزق فی قبره وان جسد الشریف لا تاکله الارض واللجماع علی هذا.... وقد جمع البیهقی جزاً فی حیاة الانبیاء ﷺ فی قبورهم واستدل یغالب ماتقدم ویحدیث انس: الانبیاء احیا فی قبورهم یصلون... الخ قال العلامة السبکی رحمه الله فی شفاء ص: ۱۹۱ {طبع مکتبه نوریه رضویه} وهی ثابتة المروح بلا اشکال والجسد... فان الصلوة تستدعی جسداً حیاً وكذلك صفات المذكورة فی الانبیاء لیلۃ الاسرار کلها صفات الاجسام ولا یلزم من كونها حیاة حقیقیة ان تكون الابدان معها کما كانت فی الدنیا مع الاحتیاج الی الطعام والشراب... وغير ذالک من صفات الاجسام الی شهادت هابل قد یكون لها حکم آخر فلیس فی العقل ما یضع اثبات الحیاة الحقیقیة لهم، وكذا فی احکام القرآن للعلامة تهانوی رحمه الله ج: ۳ ص: ۱۷۰ {ورد المختار ج: ۴ ص: ۱۵۱}

صحيح علم الله ته دی ددی په حقیقت باندی پو هیدلو کوشش اوفضولو تحقیقاتو ضرورت نسته اود انبیا کرامو په قبر کی لمونځ کول په ظاهره داجسا دوسره دی (۱)

{۲} سوال: دمعراج په شپه د حضور ﷺ ملاقات او د لمونځ د تخفیف په باره کی خبری اتری صرف دروح سره سوی وی یادروح مع الجسد سره؟
{۲} خواب: په احادیثو کی د دی تصریح نسته لیکن د اطلاقاتو څخه ظاهراً دا معلومیږی چی دجسد سره سوی دی.

{۳} سوال: دمعراج په شپه د حضور ﷺ د امامت معامله د ټولو انبیاء دپاره په مسجد اقصی کی صرف دروحوونو سوی وه یادروح مع الاجساد سره؟
خواب: ددی تصریح د دی تصریح عیسی ﷺ چی ژوندی دی ایا په ظاهره د اجسادوسره وه (والله اعلم)

{۴} سوال: حضرت عیسی ﷺ چی ژوندی دی ایا په دی لمونځ کی مع الجسد شریک سوی دی یایی صرف روح شریک کړی وو؟
خواب: دحضرت ﷺ دجسد او روح دواړو سره ژوندی کیدل په قرانکریم کی مفرح دی (۱) د دی وجی څخه د حضور ﷺ سره ملاقات روح مع الجسد سوی دی.

{۵} سوال: عام مسلمانان چی په قبر کی ښځې دهغه څخه وروسته په هغه باندی فاتحه ویل کیږی آیا هغه اوری؟ دنفی په صورت کی به دهغه احادیثو څخه جواب وی چی په هغه کی ثبوت دی؟

خواب: اصل دادی چی په مروکی د مرگ څخه وروسته د اوریدلو طاقت نسته لکه چی قرانکریم کی تصریح ده (۲) لیکن په کم وخت کی چی الله تعالی د څه مصلحت دپاره په هغو څه آواز اورول غواړی نوآوری یی ورته (۳) په حدیث کی چی دخپلوانو د آواز

(۱) إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ نَزِّلْكَ بِرُوحِي فِيهَا وَمَا تَلَوْهُ وَمَا صَلَّوْهُ وَلَكِنْ شُبِّهَ لَهُمُ الْآيَةُ (النساء: ۱۵۷) د تفصیل دپاره وگورئ معارف القرآن ج ۲ ص ۷۲
(۲) قَالَ اللَّهُ تَعَالَى فَإِنَّكَ لَا تَسْمِعُ الْمَوْتَى الْآيَةُ (سورة الروم: ۵۲)
(۳) اَيْضاً

(۴) إِنْ اللَّهُ يُسْمِعُ مَنْ يَشَاءُ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَنْ فِي الْقُبُورِ {سورة فاطر: ۲۲} وفي احكام القرآن ج: ۳ ص: ۱۲۳ فانه تعالى بقدرة يسمع الاموات اصوات الاحياء اذ ايشاء وصل من يشاء الخ وفي الصحيح للبخاري باب الميت يسمع خلق النعال ج: ۱ ص: ۷۸ (طبع قديم كتيخانه) عن انس رضي الله عنه النبي

ويعلمون ان الله تعالى يسمع الاموات اصوات الاحياء اذ ايشاء وصل من يشاء الخ وفي الصحيح للبخاري باب الميت يسمع خلق النعال ج: ۱ ص: ۷۸ (طبع قديم كتيخانه) عن انس رضي الله عنه النبي

ويعلمون ان الله تعالى يسمع الاموات اصوات الاحياء اذ ايشاء وصل من يشاء الخ وفي الصحيح للبخاري باب الميت يسمع خلق النعال ج: ۱ ص: ۷۸ (طبع قديم كتيخانه) عن انس رضي الله عنه النبي

ويعلمون ان الله تعالى يسمع الاموات اصوات الاحياء اذ ايشاء وصل من يشاء الخ وفي الصحيح للبخاري باب الميت يسمع خلق النعال ج: ۱ ص: ۷۸ (طبع قديم كتيخانه) عن انس رضي الله عنه النبي

اوریدو ذکر دی (۴) هغه هم په دی باندی معمول دی چی الله تعالی دعبرت د پاره هغوی ته آواز اور وی.

{۲} سوال: دقبر څخه څه مراد دی؟ ایا هم خپل لحد یا شق چی په هغه کی میت ښخ سی یا څه بل څه؟ عذاب قبر چی وی؟ د ملکینو سوال او خواب چی وی؟
خواب: د قبر څخه هم هغه قبر مراد دی چی په هغه کی مری ښخولی سی، د ملکینو د سوال په وخت روح دوباره په جسد کی داخلول کیږی (۱) او پوره حقیقت د حال د الله تعالی څخه سوا بل څوک نسی پیژندی.

{۷} سوال: په سماع موثی کی د صحابه کرامو ﷺ اختلاف دی، د جمهورو صحابوو رایه په اثبات کی ده یا په نفی کی؟ د امام ابو حنیفه رحمه الله رایه څه ده؟
خواب: دامام ابو حنیفه رحمه الله رایې د صحيح قول مطابق هم هغه ده چی پنځم نمبر کی ولیکل سوه.

{۸} سوال: دعامو مسلمانانو په قبر باندی قرآن خوانی بغیر د معاوضی څخه جائزه او که نه؟ جائز کیدو په صورت کی د حضور ﷺ د صحابه کرامو ﷺ څه عمل چی دهغه ذکر په حدیث کی وی؟

خواب: دایصال ثواب د پاره په قبر باندی قرآن خوانی جائز ده خو په دی شرط چی دروځی تخصیص پکی نه وی او نه ورباندی څه معاوضه طی کولی سی.

خواب: دایصال ثواب د پاره په قبر باندی قرآن خوانی جائز ده خو په دی شرط چی دروځی تخصیص پکی نه وی او نه ورباندی څه معاوضه طی کولی سی.

خواب: دایصال ثواب د پاره په قبر باندی قرآن خوانی جائز ده خو په دی شرط چی دروځی تخصیص پکی نه وی او نه ورباندی څه معاوضه طی کولی سی.

خواب: دایصال ثواب د پاره په قبر باندی قرآن خوانی جائز ده خو په دی شرط چی دروځی تخصیص پکی نه وی او نه ورباندی څه معاوضه طی کولی سی.

خواب: دایصال ثواب د پاره په قبر باندی قرآن خوانی جائز ده خو په دی شرط چی دروځی تخصیص پکی نه وی او نه ورباندی څه معاوضه طی کولی سی.

خواب: دایصال ثواب د پاره په قبر باندی قرآن خوانی جائز ده خو په دی شرط چی دروځی تخصیص پکی نه وی او نه ورباندی څه معاوضه طی کولی سی.

خواب: دایصال ثواب د پاره په قبر باندی قرآن خوانی جائز ده خو په دی شرط چی دروځی تخصیص پکی نه وی او نه ورباندی څه معاوضه طی کولی سی.

والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا لله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۸/۱۱/۲۳

فتوی نمبر: ۱۱۹۱۱۴۹ الف

«د اسلامي سوشلزم څه هغه ده؟ او د دې شریعتی حیثیت»

سوال: اسلامي سوشلزم څه دی؟ او په موجوده حالاتو کې د دې قبولول زموږ دپاره درست دی؟ {قاضي نذیر احمد سونډه اضلع تهته}

خواب: دغه مودی څه زموږ په معاشره کې دا وبا چلیدلې ده چې د مغرب څخه راغلی هری صحیح یا غلطې نظریې سره صرف د «اسلامي» نوم په لگیدلو په خپل خیال کې اسلام سره مشرف کولی سی، بیا د دې تبلیغ شروع کولی سی، د اسلام سوشلزم نعره هم همداسې ده، ورته حقیقت دادي چې اسلام اوس شلزم د ژوند دوه بالکل مختلف نظامونه دی چې په دې کې مطابقت نسته دی، سوشلزم په حقیقت کې د سرمایه دارانه نظام د هدایت د آخرنیو یو جذباتی رد عمل دی چې په خپل ځای باندې دومره مضر او خطرناک دی څومره چې سرمایه دارانه نظام او د سوشلزم بنیاد انفرادي ملکیت په انکار باندې دی، سرمایه دارانه نظام کې د غریبانانو د وینوچنولو کومه ظالمانه لوبه کولی سی، د هغه څخه متاثر کیدو سره شلزم علمبردارانو د انفرادي ملکیت د سره څخه انکار وکړی، حالانکه د دې نتیجه د دې څخه سوا هیڅ ونه سوه چې لږ لږ سرمایه دار ختم سول او د دې ټولو په ځای یو لوی سرمایه دار وجود ته راغلی چې پوره استبداد سره د دولت یو لوی ذخیرې سره لوبی کوي، پاته سو مزدور خوار نو هغه سوشلزم کې همدومره بی وسه دی څومره چې په سرمایه دارانه نظام کې دی، د اسلامي نقطه نظر کې د سرمایه داری د خرابیانو علاج د انفرادي ملکیت په خاتمه کې نه دی بلکې د انفرادي ملکیت خو د غرضي اوبی لگامی ختمول دی، چنانچه په اسلام کې انفرادي ملکیت تسلیم کول سوی دی خو د سود حرمت او زکوٰۃ، صدقات، نفقات، کفارت، عشر، خراج او وراثت نورو احکامو په ذریعې هغه د ملکیت د حدودو پابندی جوړ کړې دی. اسلام هغه بنیاد نه منی، د دې وجې څخه په دواړو کې نظریاتي مصالحت څه امکان نسته، اسلام سوشلزم نسې جوړیدي اوس شلزم ته اسلام نسې ویل کیدی، لهذا

اسلامي سوشلزم، نعره یوه مهمله نعره ده، چې د دواړو معاش نظامونو یا کم از کم د اسلامي نظام معیشت څخه ناوفاقیت بندې مبنی ده یا سړیتان کې زموږ ضرورت اسلام دی سوشلزم نه دی. {والله اعلم} (۱)

ایمان ته کافران داخلیدي سی؟

سوال: نن سبا د بعضو خلکو ذهن دی خبرې منلو ته تیار نه دی چې صرف مسلمان به جنت ته ځي، هغوی وایی چې هر څوک چې د هر مذهب سره تعلق لري خو که ښه کار کوي نو د جنت مستحق دی، واضحه دی وی چې دا خیالات زما په عقیده کې شامل نه دی زه صرف اسلام ریښتونی مذهب منم لیکن بهتره به وی چې د داسې قسم خلکو د شبهاتو ازاله د «البلاغ» په ذریعې کولی سی.

خواب: د دې خلکو داشبه په حقیقت کې یو بنیادي خبره په ذهن کې دنه ایښوولو نتیجه ده دا چې په دې کائنات کې د انسان مقام څه دی؟ او د جنت او جهنم د تخلیق مقصد څه دی؟ قرآن کریم تعلیم دادي چې د ادنیاء امتحان یو کور دی جنت د دې امتحان کامیابی بدله ده دوزخ د ناکامی سزا ایمان په دې امتحان کې د کامیابی بنیادي شرط دی او هغه لازمی سوال دی چې د هغه د حل کولو څخه بغیر کم سړی کامیابی نسی ځکه د جنت حصول د ایمان څخه بغیر ممکن نه دی په دنیا کې هروخت چې کومو امتحانونو سره زموږ مخ وی که په دې هم ته غور وکړی نو واضح طور سره په نظر کې راځي چې په هر امتحان کې څه سوالونه بنیادي حیثیت لري، او ممتحن دغه سوالونه د کامیابی مدار گڼلي او په دې سوال سره څه داسې سوالونه نور هم وی چې د هغه د نه حل کولو له وجې د کامیابی په درجه کې کمی خو کیري لیکن هغه د کامیابی او ناکامی د پاره فیصله کن نه وی اوس که څوک اول قسم سوالونه بالکل پرېږدي یا هغه بالکل په غلطې طریقې سره حل کړي او دوهم قسم ضمني سوالونه صحیح طریقې سره حل کړي نو ته پخپله سوچ وکړه چې هغه سړی به کامیاب وی او که ناکام؟ ظاهره ده چه څوک معقولیت پسند انسان داسې سړی کامیابی نسی گرځولی، ځکه چې د اصل او بنیادي سوالونه بالکل حل کړي نه دی، کم سړی چې د اسلام بنیادي عقائد: توحید رسالت، آخرت وغیره باندې ایمان نه لري او ورسره څه ښه کارونه هم کوي، د هغه مثال هم

(۱) دفتوی د ماهنامه «البلاغ» د شماری ذی قعدة ۱۳۸۷ هـ څخه اخستل سویده. {مرتب} ۲۰ اشوال ۱۳۸۷ هـ

بالکل د امان دی په همدی خبره هم په بله طریقه ښه پوه سه، په دنیا کی ډیر شان و خپل ذات په لحاظ سره مفیدوی، خوڅه بل خراب شان د هغه ښه شان سره ملاوسی او د هغه په ټولو خوبیانو باندی اوبه تویی کړی، شیدی غوړی او کچ د خپل ذات په اعتبار سره څومره مقوی غذاگانی دی، خوکه په دی سره زهر گله سی نو همدان مهلك جوړیږی، د انسان د اعمالو او افعالو هم همدان حال دی د یو غریب په روپی پیسی سره امداد څومره مستحسن کاردی خوکه په دی سره مقصد صرف ښوونه وی او نام نمودوی نو دانیکی د دنیا نقطه نظر سره هم ضائع کیږی.

د قرآن کریم همدا ارشاد دی چی «کفر» هغه زهر دی چی د انسان ټول نیک اعمال برباده وی که دا اعمال خیر د ایمان سره وی نو د انسان په درجاتو کی د ترقی سبب جوړیږی په دی سره د هغه آخرت ښه کیږی خوکه په دی سره کفر پیدا سی نو هغه د همداسی بیکاره کوی لکه چی زهری او غوړی. کوم سړی چی خدای یا د هغه د وحدانیت څخه منگهرت وایی د هغه ښوول سوی د ژوند نظام څخه بالکل انکار کوی او د داسی سنگینو جرائمو څخه وروسته هغه څه نیک کار هم وکړی نو هغه لره د انعام په مستحق جوړولو کی څه معقولیت دی؟ فرض کړه یو ډیر خوش اخلاقه محنتی او ذهن سړی دی چی د خپل مبنی برانصاف حکومت خلاف د بغاوت سازش کوی د هغه دښمنانو سره په یو ځای کیدلو د هغو مدد کوی، د هغه د قانون په ښکاره توهین کوی نو ایا د ده خوش اخلاقی ده لره د دی خطر ناکو جرائمو څخه بری کولی سی؟ او که حکومت ده ته د مرگ سزا ورکوی نو ایا څوک انصاف پسند انسان د حکومت دی فیصلی ته ظلم ویلی سی؟ ظاهره ده چه نه د ده جرم دومره خطرناک دی چه د دی په موجودگی کی دده د خوش اخلاقی هیڅ حیثیت نسته اوس ته پخپله سوچ وکړه چی کوم سړی د خدای او د هغه درسلانو او دهغه د کتابونو او د هغه د قوانینو باغی وی نو هغه لره محض د هغه د خوش اخلاقی په بناء باندی د جنت مستحق څنگه جوړولی سی؟ (۱)

{والله سبحانه اعلم}

۲۲ [شوال ۱۳۸۷ هـ (۲)]

(۱) د تفصیل د پاره وگورئ معارف القرآن ج ۴ ص: ۱۳۷.

(۲) د فتوی ماهنامه «البلاغ» شماره ذیقعد ۱۳۸۷ هـ ته اخستلی سویده.

«د وحدت الوجود مطلب»

سوال: د وحدت الوجود څه مطلب دی او دا عقیده ترکه می صحیح ده؟
 جواب: د وحدت الوجود صحیح مطلب دادی چی په دی کائنات کی حقیقی او مکمل وجود صرف د ذات باری تعالی دی د هغه څخه سوا هر وجود بی ثباته دی، فانی او نامکمل دی یو خو ځکه چی هغه به یوه څخه یوه ورځ فنا سی، دوهم ځکه چی هریو شی په خپل وجود کی د ذات باری تعالی محتاج دی لهذا څومره اشیاء چی په دی کائنات کی مودته په نظر راځی، هغه ته که څه هم وجود حاصل دی لیکن د الله تعالی د وجود مخکی د هغه د وجود هیڅ حقیقت نسته ځکه هغه کالعدم دی ددی نظیر باندی داسی پوه سه لکه چی د ورځی په آسمان باندی د نور دوجی ستوری په نظرنه راځی، هغه اگر که موجود دی لیکن د نمبر وجود په هغه باندی دومره غالب وی چی د هغو وجود په نظرنه راځی هغه اگر که موجود دی لیکن د نمبرو وجود په هغه باندی دومره غالب وی چی د هغو وجود په نظرنه راځی دغه شان چی الله تعالی چاته حقیقت شناسی سترگی ورکړی وی، هغه چه کله په دی کائنات کی د الله تعالی د وجود معرفت حاصلوی نو ټول وجود هغه ته هیڅ ماند بلکی کالعدم ښکاری په قول د حضرت مجذوب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ

جب مہر نمایاں ہوا سب چھپ گئے تار

تو مجھ کو بہری بزم میں تہا نظر آیا

«د وحدت الوجود» د مطلب صفا او واضح او درست دی دی څخه مخکی چی د دی فلسفیانہ تعبیرات سوی دی هغه ډیر خطرناک دی که په هغه کی غلاوسی، نو ددی سرحدونه کفر سره ملاویږی ځکه د یو مسلمان د پاره سیده ساده دا عقیده ساتل پکاردی چی په کائنات کی حقیقی او مکمل وجود د الله تعالی دی باقی هر وجود نامکمل او فانی دی. (۱)

{والله سبحانه اعلم}

۱۲۰ جمادی الاولی ۱۳۸۷ هـ (۲)

(۱) د تفصیل د پاره وگورئ شریعت و طریقت ص ۱۲۱ مؤلف حکیم الامت حضرت تھانوی قدس سره.

(۲) د فتوی ماهنامه البلاغ شماره جمادی الثانی ۱۳۸۷ هـ څخه اخستلی سویده.

«د انبیاء علیہم السلام عصمت مسئلہ»

سوال: عصمت د انبیاء علیہم السلام د ذات د لوازمو څخه دی او که نه؟

۲ سوال: ایا انبیاء علیہم السلام ته د نبوت څخه مخکې هم هغه عصمت حاصل وی کم چی د نبی جوړیدو څخه وروسته وی؟

ځواب: عصمت د انبیاء علیهم السلام د پاره لازم دی او دوی څخه په هیڅ وخت کی د اصفت جلا کیدلی نسی (۱) د دوی چی د کومو خطاگانو ذکر په قرآن کریم کی راغلی دی هغه ټولی خلاف اولی خبری دی چی شرعاً معصیت نه دی خوانیاء علیهم السلام ته د هغوی د جلالت قدر له وجی په هغه باندی تنبیہ وکړی. (۲)

۲ ځواب: صحیح داده چی د نبوت څخه مخکې هم د انبیاءو څخه څه گناه نه ده سوی (۳) الجواب الصحیح (بنده محمد شفیع عقی عنه)

احقر محمد عثمانی عقی عنه ۱۳۸۸/۱/۲۳

{فتویٰ نمبر ۳۰۰ [۱۹ الف]}

بغیر د تحقیق څخه مسئلہ بیانول

سوال: که یو سری بغیر د تحقیق څخه مسئلہ بیان کړی او مسئلہ شرعیه نه منی او الله تعالیٰ چی کومه خصه د وارثانو د پاره په قرآن مجید کی مقرر کړی ده هغه نه منی او وایی چی دا دنیا مسئلہ ده او یو عالم ته کافر وایی او د هغه عالم هر قسم بی عزتی کوی غیبت کوی او هغه سره د بښمنی او بغض ساتی او په خاندان کی تفرقه اچوی او په قوم کی فرقه کی فرقه بندی کوی، او په جومات کی فساد کوی، فسق او فجور کوی د

(۱) قال فی شرح فقہ الاکبر ص: ۷۲. والمختار عند جمهوری اهل السنة العصمة عنها ای عن الصغائر والكبائر غیر المنقرده خطأ أو سهواً {الی} والحاصل ان احداً من اهل السنة لم یجوز ارتکاب المنهی منهم عن قصد ولكن بطریق السهو والنسیان ویسمی ذلک قوله وفيه ایضاً ص: ۷۱ وفي عصمتهم عز سائر الذنوب تفصیل وهو انهم معصومون من الکفر قبل الوحی وبعده بالاجماع. وكذا عن تعمد الکبائر عند الجمهور. همدارنگه د تفصیل د پاره وگوری معارف القرآن ج: ۱ ص: ۱۹۵ مسئلہ عصمت انبیاء او امداد الفتاویٰ ج: ۵ ص: ۴۰۳. {محمد زبیر}

(۲) ایضاً

(۳) ایضاً

داسی سری د پاره په شریعت کی څه حکم دی؟ او هغه جومات ته داخلیدی سی او څوک چی د چا حق تلفی کوی د داسی سری څه حکم دی؟

ځواب: داسی سری فاسق دی مسلمانانو ته پکار دی چی هغه په نرمی سره پوه کړی او که نه منی نو د هغه دی د بیزاری اظهار وکړی د قرائضو په باره کی چی دا وایی: {دنوی مسئلہ ده} نو ددی په مطلب پوه نه سوم او د هغه جومات ته داخلیدل یانه داخلیدل د دی جملی په مطلب باندی موقوف دی. {والله سبحانه اعلم}

الجواب الصحیح
بنده محمد شفیع عقالله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۸/۱/۲۱ هـ

دیو انجمن په رکنیت فارم کی د الله تعالیٰ سره

د رسول الله صلی الله علیه و آله وسلم

«شاهد جوړولو حکم»

سوال: د یوانجمن د غریتوب فارم عبارت د مندرجه ذیل دی آیا په دی کی څه شق څخه پوره کیدو باندی په ممبر گنہگار وی او که نه؟ او گناه به کومه یوه وی؟

صغیره یا کبیره؟ زه الله رب العزت او د هغه رسول مقبول صلی الله علیه و آله وسلم شاهد جوړولو سره اقرار کوم چی ماته دی بزم سره پوره پوره اتفاق دی او زه به د بزم فیس مستقل اداء کوم نورو ته به درکنیت ورکوم او دا بزم مستحکم جوړول به خپل فرض عین گنم، دردرهائش د تبدیل څخه به دی خبروم الله تعالیٰ دی ماته د دی عهد د پوره کولو توفیق راکی.

ځواب: اول خو په دی ځان پوه کړه چی الله تعالیٰ شاهد جوړول او څه عهد کول خو صحیح دی لیکن سرکار دو عالم صلی الله علیه و آله وسلم شاهد جوړول او عهد کول صحیح نه دی، ځکه چی په هر ځای کی حاضر او ناظر کیدل د الله تعالیٰ صفت دی (۱) او هیڅوک ولی یا نبی د الله تعالیٰ شریک نه دی لهذا د پورتنی معاهدی په الفاظو کی ترمیم کول ضروری دی، د دی څخه وروسته څوک که دا معاهده کولو سره فارم دک کړی په هغه باندی د عهد پابندی تر هغه وخته پوری لازمه ده تر څو چی هغه د دی عهد څخه واضح طور باندی د

(۱) وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ {الایه: الحديد: ۴} مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَىٰ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرُ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا... {المجادله: ۷}

فتاوی عثمانی اول جلد
دست برداره کیدو اعلان ونکری په دی دوران کی که هغه په هغه کی د څه خبری خلاص ورزی کوی نو د کبیره گناه مرتکب به وی ځکه چی عهد کول او هغه نه پوره کول لویه گناه ده. لقوله تعالی: **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ** (۱)
{والله سبحانه اعلم}

۱۳۹۲/۱۰/۱۵ هـ

{فتوی نمبر ۵۲۷۱۲۳۵۴}

آیا په قیامت په ورځ به د خدا وروهم حساب وی؟

ایا په جنت کی به بنځوته رویت باری کیږی؟

سوال: د قیامت په ورځ کله چه انسانانو لره د حساب کتاب د پاره ولاړه ولی سی نو آیا د انس او جن څخه علاوه نور حیوان به هم ولاړولی سی؟ په حدیث کی د بنکر والا چپلی څخه د گنجی بزی بدله اخستو ذکر راځی د یو ملگری خیال دی چی د قیامت په ورځ به ټولو حیوانانو لره د حساب کتاب وغیره دپاره ولاړه ولی سی یو ملگری چی عالم او فاضل دی وایی چی قرآن اوسنت ته صرف دانسان مکلف کیدل معلومیری ځکه ددوی څخه ښه دیو بل مخلوق د حساب او کتاب دپاره د ولاړولو سوال نسی پیدا کیږی او دا حدیث قابل د تاویل دی؟

جواب: د حیوانانو د یو بل څخه بدله اخستل د بعضو احادیثو څخه ثابت دی اودا دغیر مکلف کیدو خلاف نه دی (۱) بلکی صرف د مظالمو حساب به واخلی نو داهم لری نه ده

(۱) سورة المائدة

(۲) وفي تفسیر روح المعانی {ج ۱۰ ص ۵۱} **وَإِذَا الرُّوحُ حُشِرَ وَلَا يَحْضَرُ فِي الْقِيَامَةِ غَيْرُ الثَّقَلَيْنِ** وقيل بعثت للقصاص فيحشر كل شيء حتى الذباب وروي ذلك عن ابن عباس أيضاً وعن قتادة وجماعة وفي رواية عن الحبر تحشر الوحوش حتى يقتص من بعضها لبعض فيقتص للجماء من القرناء ثم يقال لها: موتي: فتموت وقيل إذا قضى بينها ردت تراباً وفيه أيضاً بعد اظهر ج: ۳ {ص ۵۲-۵۱} فقد اخرج مسلم والترمذي عن ابي هريره في هذه الآية قال: قال رسول الله ﷺ: **لَتُودَنَ الْحَقُوقُ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَقَادَ لِلشَّاةِ الْجَمَاءُ مِنَ الشَّاتِ الْقِرْنَاءُ** اومفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب قدس سره **وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا** ایت لاندی معارف القرآن ج: ۸ ص ۲۵۹. لیکي د حضرت عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہ څخه روایت دی چی د قیامت په ورځ به ټوله منځکه سره برابره سی چی په هغه کی انسانان، جنات او منځکه لغری گرځیدونکی حیوانان ټول به جمع سی

خو حقیقی علم الله تعالی ته دی او د دی مسئلی تعلق دانسان دعمل سره نه دی، نو ددی په بخت او تدقیق کی پریوتل فضول دی.

۲ سوال: په جنت کی چه څنگه سړوته رویت دباری تعالی کیږی تودغه شان به بنځوته هم کیږی؟ ددی په ضمن کی د یو صاحب زایی داده: چی خلک او بنځوته به یوځای رویت نصیب کیږی او د پردی حکم به هلته نه وی ځکه چی پرده صرف د دنیا دپاره ده، د دوهم صاحب رایه داده چی په جنت کی به هم پرده وی او بنځوته به تعالی رویت نه نصیب کیږی او که نصیب هم سی نو سړو سره به نه وی.

جواب: ۲: د اکثر و حضراتو عقیده داده چی بنځوته به هم رویت وی (۱) لکه چی شیخ عدالحق محدث دهلوی رحمه الله تصریح کړی ده نور د دی تفصیلات الله تعالی پیژنی دی قسم بحثونو کی د پریوتلو په ځای عملی مسائلو معلومولو کی وخت صرف کول پکار دی. فقط والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح
بنده محمد شفیع عفا الله عنه {فتوی نمبر ۱۳۸۸/۵/۲۷} {الف ۱۹/۲۳۱}

د حياة النبي ﷺ عقیده

سوال: محترم مولانا محمد تقی عثمانی صاحب!

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

مایو خط تاسی ته درلیږلی وو د ځواب: څخه محروم پاته یم په هغه خط کی دامذکور وه چه د قرآن دمطالعی څخه ماته داسی محسوس سوه چی مسلمان عام طور باندی په دینی معاملاتو کی د قرآن د احکامو خلاف عمل کوی داسی ولی دی؟ په دی پوه نه سوم، په قرآن کی واضحه بنولی دی چی هر سړی ته به مرگ راځی او بیابه هغه د قیامت په ورځ بیرته دوباره ولاړیږی حضرت ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ د حضور ﷺ دوفات په ورځ

او که په حیوانانو کی یو پر بل ظلم کړی وی نو انتقام به تری اخستل سی تردی که چیری دمتکبرو والا بزه بغیر ښکرونو بزه وهلی وی نونن به د هغه بدله هم واخستل سی کله چی د دوی فرغت وسی نو ټول حیوانانو ته به حکم وسی چی خاوری سی نو هغه ټول به خاوری سی په دغه وخت کی به کافر خلک تمنا کوی چی های کشکی موږ هم حیوانان وای او اوس خاوری سوی وای حساب کتاب او د جهنم سزا څخه بچ سوی وای وکذافی روح المعانی ج: ۳، ص: ۲۲.

(۱) دتفصیل دپاره وگوری: اعتقاد اهل السنة والجماعة للامام ابن الحسن منصور البری اللانکا رحمه الله علیه ص ۵۰۳ الی ۵۷۸

دی ښه وضاحت کړی وو، خو عام مسلمانان د حیاة النبی ﷺ او حیاة الولیاء قائل دي. د هغوی د تصرفاتو عجیب او غریب واقعات بیانوي.

ځواب: مکرم او محترم! اسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! ستاسی مخکی خط ملاویدل ماته په یادنه دی لیکن ستاسی د سوال ځواب په لاندی ډول عرض دی:

انبياء کرامو علیهم الصلوة والسلام سره ټولو مخلوقاتو ته مرگ راځي، البته دمرگ څخه وروسته هرانسان ته دبرزخی ژوند سره واسطه پریوځي دبرزخی ژوند مطلب صرف ددی چې د انسان دروح دجسم سره څومره تعلق پاته کیږي داتعلق دعامو انسانانو سره هم وی خو دومره کم چې د هغه اثرات نه محسوسیږي، د شهداؤ د ارواحو تعلق د هغوی دجسم سره د عامو انسانانو په مقابله کی زیات وی ځکه قرآنکریم هغوی احیاء ثابت کړی دي. (۱) او د انبیاء کرامو ﷺ درجه د شهیدانو څخه هم لوړه ده د دی وجی څخه د احادیثو مطابق د هغو د ارواحو تعلق د جسم سره د ټولو څخه زیات دی تردی چې د هغوی میراث هم نه تقسیمیږي او د هغوی د ازواجو نکاح هم بله نسی کیدلی لکه چې په قرآنکریم کی دی (۲) چوَنکه د دوی د ارواحو تعلق د ټولو څخه زیات وی، ځکه د شهیدانو په شان یی دوی هم احیاء گرځولي دي خو داحیات داشان نه دی چې دمرگ څخه مخکی ورته حاصل وو همدارنګه په قرآن اوسنتو کی د دی هم څه دلیل نسته چې په دی حالت کی انبیاء کرامو ﷺ ته په نورو باندی دتصرف څه اختیار حاصل دی که چاهم داسی واقعه لیدلی وی نو د هغه د الله تعالی د اړخه دهغوی صورت مثال کیدی سی چې دهغه هغوته علم کیدل ضرورنه دی.

والله اعلم ۱۴۲۲/۸/۱۴هـ

{فتویٰ نمبر ۵۰۵۱۰}

«د شیخ احمد د مروجہ وصیت نامی حکم»

سوال: کوم اشتهاړ چې خلګ کله کله شائع کوی یعنی هغه معروف وصیت نامه چې د حضور ﷺ دروضه اطهر خادم طرف ته منسوب وی په هغه کی چې څه لیکلی دی هغه صحیح دی او که نه؟ مثلاً څوک چې دا وویي هغه دی شائع کړی که داسی ونکړی نو

(۱) لَمَنْ يَمُتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَهْيَاءٌ وَلَا يَكُنْ لَمْ يَشْفُرُونَ ط {البقره: ۱۵۴}

(۲) وَلَا أَنْ تَنْكِحُوا الْأَرْوَاحَ مِنْ بَعْدِهِ أَبْدًا {الأحزاب: ۵۳}

نقصان به پورته کوی انکار کوونکی به په سخت عذاب کی مبتلا کیږي څوک چې یی وویي او شائع یی نکړی مسلمان نه پاته کیږي.

ځواب: په منسلکه وصیتنامه کی بنیادی طور سره چې کومه خبره کول سوی ده مسلمان دی خپلو گناهونو څخه توبه وکاري او داسلامی احکامو مطابق دی ژوند تیروی هغه بالکل صحیح او درسته ده د دی څه څومره زیات څخه زیات اشاعت وکړی نو بهتره ده. لیکن د ویونکی په ذمه خاص تعداد کی بعینه همدا وصیتنامه شایع کول لازمی گرځول، او څوک څه ونه کولی سی د نقصان د مکي ورکول، نو شرعاً د دی څه اصلیت نسته.

{والله سبحانه اعلم}

{احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه}

۱۳۸۷/۱۲/۳هـ

{فتویٰ نمبر ۱۸۱۳۹۰ الف}

دا وصیتنامه دڅوکالو څخه شائع کیږي تقریباً {۸۰} اتیا کاله یی و سول کوم سړی پخپله جوړه کړی ده، دروضه اطهر کم خادم شیخ احمد څخه اوس سته او نه هغه وخت کی وو دا وصیان ورکول د دمکی څه پرواه مه کوی.

{محمد عاشق الهی بلند شهری عفی عنه}

هرکله چې شیطان جنت ته نسی داخلیدلی نو بیلای

حضرت ادم ﷺ ته څنګه دوکه ورکړه؟

سوال: جنت ته خو شیطان نسی تللی نو حضرت ادم ﷺ ته یی دوکه څنګه ورکړله؟ او یا دوکه یی حضرت ادم ﷺ ته ورکړله او که حضرت ادم ﷺ او حوا ﷺ دواړو ته یی ورکړل؟ او اول یی چاته دوکه ورکړله؟

ځواب: په قرآن کریم کی صراحت دی چې شیطان وسوسه واچوله (۱) او ددی کار د پاره جنت ته تلل څه ضروری وو؟

{والله اعلم}

۱۳۹۷/۲/۱۴هـ

{تُسَوِّسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ. الايه {سورة الاعراف: ۲۰}

فصل فی کلمات الکفر وافعال الکفر وهایکون کفراً وما ۱ یکون کفراً

{د کفریه او غیره کفریه کلمات او افعال سره د متعلق مسئلو بیان}
« موسیقی اوریدونکی ته کفر ویل »

سوال: ایا میراسی سندی ویونکی کافر دی؟ {۲} که نه وی نو زموږ خواته یو سړی هغه ته کافر وایي، ایا دا صحیح ده؟

ځواب: د موسیقی په آلاتو کی مشغولیدل سخته گناه ده په احادیثو کی په دی باندی سخت عذاب راغلی دی، لهذا د هر مسلمان د پاره د دی څخه بچ کیدل پکار دی (۱) خو د دی گناه کبیره مرتکب کافر نه دی، ترڅو چی د هغه عقائد کفریه نه دی نه وی.

{۲} کومو صاحبانو چه میراثیانو ته کافر ویلی دی، هغوی سخته غلطی کړی ده، هغوی ته توبه او استغفار کول پکار دی (۲)

{والله اعلم}

احقر تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۳۰

الجواب الصحيح

محمد عاشق الهی عفی عنه

د یو کافر ملک ویزه حاصلولو د پاره د ویزی په فارم کی خپل

ځانته د قادیانی لیکلو حکم

سوال: الله تعالی دی وکړی چی حضرت په عافیت کامله وی په دی ورڅو کی دا مسئله

(۱) تفصیل د پاره وگوره د مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محم شفیع صاحب قدس سره کتاب اسلام او موسیقی.

(۲) وفي مشکوة المصابيح بالحفظ السان والغيبة والشم ج: ۲ ص ۴۱۱ رقم الحديث ۴۸۱۴ {طبع قديمی کتب خانه} سباب المسلم فسوق وقتاله کفر وفي جامع الترمذی ج: ۲ ص ۸۸ {فاروقی کتب خانه} عن ابن عمر عن النبي ﷺ قال: ايما رجل قال لا اخيه كافر، فقد باء بها احدهما، هذا حديث صحيح.

دغور لاندی ده چی بعضی مسلمانان دکوم کافر ملک ویزه په استیاسره حاصلولو د پاره یا یوبل دنیوی مصلحت دپاره په پاسپورت اود ویزی په فارم کی خپل ځان ته قادیانی لیکلی، دومره خبره خوسمه سوی ده چی دا ډیر قبیح حرکت او لویه گناه ده خو سوال دادی چی ددی سړی به څوک تکفیر کوی او که نه؟ دلته په دارالافتاء کی استفتاء هم راغلی ده په دی سلسله کی په غور کولو سره که مه نقطه نظر مخ ته راغلی دی دهغه خلاصه په خدمت کی پیش ده په اخره کی یو څو مستقلة عبارتونه هم ذکر سوی دی. تاسی ته درخواست دی چی دخپلی رایي گرامی څخه موخبر کړی.

{۱}:- دیوی کلمی په موجب دکفر کیدو نه کیدو کی اختلاف وی نو احتیاط په عدم تکفیر کی وی.

{۲} کومه کلمه چی موجب د کفروی دهغه د تلفظ او تکلم څو صورتونه دی:

{۱}:- که ناسیا یا خطاء تکلم وی په دی صورت کی په اتفاق سره تکفیر نسی کولی

{۲}:- که عامدا تکلم وی نو معلومیږی چی د عمد څخه مراد دادی چی د تکلم قصد یی

هم وی د دی کلمی د موجب کفر کیدو علم هم ورته وی او د کفر اراده یی هم وی، په دی صورت کی په اتفاق سره تکفیر کولی سی.

{۳}:- جهالت سره تکلم وی یعنی تکلم خوپه ارادی سره وی خوداورته معلوم نه وی

چی په دی سره سړی کافر کیږی په دی صورت کی اختلاف دی د تکفیر او عدم تکفیر دواړه قولونه دی.

{۴} هازلأ تکلم وی یعنی تکلم خویی په ارادی سره وی او ددی موجب کفر هم ورته علم

وو خو ایقاع حکم یعنی د کفر اراده یی نه وه په دی صورت کی به تکفیر کول کیږی.

{۵}:- لاعبا تکلم وی یعنی د استهزاء په توگه د کفر کلمه وویلی سی دا استخفاف په ایمان کی دی او د ده به هم تکفیر کول کیږی.

د دی تفصیل تقاضا داده چی خپل ځانته د قادیانی لیکلو په وخت کی علم وی چی دا جماعت دکفردی خو اعتقاد دکفر نه وی نو دابه لاعبا یا هازلأ کفر شمیرل کیږی په دی صورت کی به تکفیرویی او که موجب کفر کیدو علم نه کمیدو د دی وجی یی و لیکل سول نو د اختلاف د وجی احتیاط په دی کی دی چی تکفیر ونه سی څو عبارتو نه دادی:

فی البحر: وفي فتح القدير: ومن هزل بلفظ كفر ارتد وإن لم يعتقده للاستخفاف فهو ككفر العناد والالفاظ التي يكفر بها تعرف في الفتاوى اه {ج: ۵ ص ۱۲۰ طبع ایچ ایم

{ سعید } وفي الفتاوى الخيرية: وفي الفتاوى اذا اطلق الرجل كلمة الكفر عمداً لكنه لم يعتقد الكفر وقال بعضهم: يكفر: وهو الصحيح عندي لانه استخفف بذنبه اه وفي الخلاصة: اذا كان في المسئلة وجوه توجب التكفير ووجه واحد يمنع التكفير فعلى المفتي ان يميل الى الوجه الذي يمنع التكفير تحسيناً المظن بالمسلم: زاد في البزاية الا اذا خرج بارادته موجب الكفر فلا ينفعه التأويل للظن بالمسلم: زاد في البزاية الا اذا خرج بارادته موجب الكفر نهاية في العقوبة فيتدعى نهاية في الجنائية، ومع الاحتمال لا نهاية اه قال في البحر: والحال ان من تكلم بكلمة الكفر هازلاً او لاعباً كفر عند الكل والاعتبار باعتقاده كما صرح به قاضي خان في الفتاوى، ومن تكلم بها خطأ او مكرهاً لا يكفر عند الكل ومن تكلم بها عامداً عالماً كفر بها عند الكل ومن تكلم بها اختياراً جاهلاً بانها كفر ففيه اختلاف والذي تحرران لا يفتي بتكفير مسلم امكن حمل كلامه على محمد حسن او كان في كفره اختلاف ولو رواية ضعيفة فعلى هذا فاكثر الفاظ الكفير المذكورة لا يفتي بالتكفير بها، ولقد ألزمت نفسي ان الافتي بشيء منها والله اعلم (الخيرية على هامش الفتاوى تنقيح الحامدية: ۱ ص ۱۷۷) (۱)

وفي احكام القرآن للجصاص: ولان الفرق بين الجّد والهزل ان الجاد قاصد الى اللفظ والى ايقاع حكمه والهازل قاصد الى اللفظ غير مرید لايقاع حكمه ج: ۳ ص ۱۹۳. (۲)

وفي التفسيرات الاحمدية: وكذا غيره المكره اذا جرى على لسانه كلمة الكفر استهزاء او جهلاً يكون كافراً، فيكون الآية دليلاً على ان ركن الايمان التصديق والاقرار جميعاً ولكن التصديق لا يشمل سقوط بحال والاقرار يحتمل سقوط بحال والاقرار يحتمله في الحالة الاكراه (ص ۵۰۱) (۳)

بيادوی خبری نوری هم قابل د غوردی چی دعامو خلگو دینی گرفت دومره کمزوری سوی دی چی دتکفیر دفتوی معلومیدلو باوجود هم ذییه دنیاوی مفادوته ترجیح ورکوی او داحرکت به نه پریزیدی او دتکفیر دفتوی دعلم کیدو خخه وروسته به دا جرئت په هر حال کفروی، نو دتکفیر دفتوی ورکولو په صورت کی دغه مضائقه ده چی دتکفیر خخه دیچ کیدلو یوه لاره ده هغه به هم بنده سی.

(۱) طبع مکتبه رشیدیہ الکویتیه

طبع سهیل اکیده می لاهور.

طبع کریمی بمبئی.

دوهمه خبره داده: که تکفیر ونکری توخطر ده چی تکفیر نه کول به ددی حرکت خو صله افزائی باعث وی په دی دواړو خبرو باندی غور کولو سره دمصلحت تقاضا دامعلومیچی دمستلی بنوولی دی اویا د لیکلو په وخت کی صفا تکفیر خودی و نکری چی اول حرج لازم نسی، خو د مذمت او وعید الفاظ دی سخت ورته و بنوول سی، خو دابه هلته صحیح وی چی فقهی طور باندی ددی گنجائش وی..

خواب: دکوم کافر ملک د ویزی حاصلولو دپاره یادخه بل خه دنیوی مصلحت دپاره په پاسپورت او ویزه فارم کی د مذهب په خانه کی دکوم مسلمان دیده دانسته خپل خائنه قادیانی لیکلی صراحتاً د کافر مذهب په خانه طرفته خپل نسبت کول دی چی سراسر موجب د کفردی که څوک داسی وکړی نوپه داسی سړی واجب دی چی فوراً دصدق دزړه سره توبه وکړی او د ایمان تجدید وکړی او د بیا دپاره د داسی کولو خخه بالکل پرهیز وکړی، تاسی چی په خط کی کوم عبارتونه لیکلی وه د هغه مذکوره مسئلی سره تعلق نسته او د کم دنیوی غرض د پاره خپل خان غیر مسلم ظاهرولو په باره کی د ډیر تلاش باوجود خه واضح تصریح پیدانه سو البته درجه ذیل جزئیاتو سره دبیان سوی حکم تائید کیږی.

في الهندية: مسلم قال انا ملحد يكفر وكو قال ما علمت انه كفر ولا يعذر بهذا..... وفي اليتمة ساليث والدي عن رجل قال: انا فرعون او ابليس، فحينئذ يكفر كذا في التاتار خانية. (۱)

وفي الهندية: مسلم رأى نصرانية سمينة فتمنى ان يكون هو نصرانيا حتى يتزوجها يكفر. كذا في المحيط ج: ۲، ص ۲۷۷ (۲) والله اعلم.
{بنده عبدالروف سکھروی} ۱۴۱۴/۲/۲۱ هـ

دا خواب د احقر په هدايت باندی لیکل سوی دی په اصل کی کومه کلمه دکفر ویل بیله خبره ده، او خپل خان د یو معروف کفر مذهب ته منسوب کول بیله خبره ده کم عبادتونه چی لیکل سوی دی هغه د اول الذکر صورت سره متعلق دی ثانی الذکر سره نه دی لهذا په داسی صورت کی د احقر رجحان دی طرفته دی چی پاسپورت باندی د مذهب په خانه کی خپل خائنه د «مسلمان» په ځای قادیانی یا د یوبل مذهب پیروکار لیکل چی

(۱) الفتاوی الهنديه: ج: ۲، ص ۲۷۹. {طبع مکتبه رشیدیہ}

(۲) الفتاوی الهنديه: ج: ۲، ص ۲۸۰. {طبع مکتبه رشیدیہ}

یو مستقل حیثیت لری موجب د کفر دی چی دهغه څخه توبه او تجدید د ایمان ضروری

دی. {والله اعلم}

{فتوی نمبر ۱۲۳۱۲۵}

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه.

د قادیانی څخه برائت او کوم یو مسلمان ته

د قادیانی لیکلوه حکم

سوال: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته مسنی بشیر احمد شاه ولد سید محمد اسماعیل شاه سکنه سمارو شهر ضلع نوپاکر سنده په لاندی ډول عقیده لرم، زه په الله تعالی او د هغه په ټولو فرشتو او د الله تعالی په ټولو کتابونو او د هغه په ټولو رسولانو او د قیامت په ورځ باندی او د تقدیر په ښه او بد باندی اود مرگ څخه وروسته دوباره ژوندی کیدو باندی کامل ایمان لرم، په ایمان مجمل او مفصل باندی ښه پوره یقین ساتم زه حلفیه اقرار کوم چی زه د خاتم النبیین حضرت محمد ﷺ په ختم نبوت باندی مکمل او غیره مشروط طور باندی ایمان لرم او داچی زه داسی شخص پیروگر نه یم چی د حضرت محمد ﷺ څخه وروسته د دی لفظ د هرڅنگه مفهوم یا د هرڅنگه تشریح په لحاظ سره د پیغمبر کیدو دعویدار وی او نه داسی دعویدار پیغمبر یا مذهبی مصلح منم، نه د قادیانی گروپ سره او نه د لاهوری گروپ سره متعلق لرم یا خپل ځانته احمدی وایم، که د حضور ﷺ کم سړی د هری معنی په لحاظ یا اعتبار سره ښی یا مذهبی مصلح کیدو دعوی کوی نو هغه او د هغه منونکی لره مرتد او کافر گنم، دغه شان میرزا غلام احمد قادیانی او د هغه منونکی احمدی او لاهوری گروپ په ټولو غیر مسلم او د اسلام څخه خارج کیدو باندی ایمان لرم، زما دایان حلفیه دی اوزه د کلمه طیبه ویلو سره لا اله الا الله محمد رسول الله، او الله تعالی حاضر او ناظر گڼلو سره بالکل صحیح او درست لیکم ستاسی څخه داخواست دی چی پورته ذکر سوی عقیده مدنظر ساتلو سره فتوی صادره کړی:

{۱} د عقیدې په اعتبار سره زه شریعت محمد مطابق مسلمان یم او که نه؟

{۲} ایا ماته قادیانی ویل درست دی؟

{۳} که کم سړی ماته قادیانی وایی نو په شریعت محمدیه کی د هغه د پاره حکم

ځواب: که ستاهم هغه عقائد وی چی په سوال کی مذکور دي او د دی څخه علاوه کومه فاسده عقیده نه لری نوت ه بغیر د شبهی څخه مسلمان یی.

{۲} مندرجه سوال د عقائد و حامل سړی قادیانی نسی کیدی اوده ته قادیانی ویل هیڅښله صحیح نه دی.

{۳} یو مسلمان ته بغیر دڅه وجی قادیانی ویل سخته گناه ده (۱) که نا واقفیت یایی احتیاطی د وجی ورته ویلی وی نو هغه غلط فهمی د لری کولو کوشش کول پکاردی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۰۳/۱۸۱۷

{فتوی نمبر ۱۱۴۴۴/ح ۳۴}

«علماء و تلامذة دین و یونکی حکم»

سوال: یو سړی علمادین ته لوطی وایی او وایی چی دین خرخول ددوی پیشه ده، او علم دین ښولو سره خلک گمراه کوی ددین عالمان بد معاش دی مدارس عربیه دگمراهی اډی دی، او جوماتونه اصطیل وگرځوی او د مزید لغویاتو اوبی هوده خبرو ویل په دی وخت کی مذکوره سړی پیشه جوړه سوی ده، او موصوف عاقل، بالغ او ذی فهم سړی دی اوس شرعاً د دی سړی څه حکم دی؟

ځواب: مذکوره کلمات سخت گستاخانه دی او د تحقیق څخه بغیر د علماوو پوره جماعت ته داشان قبیح او شنیع کلمات ویل نه صرف بد ترین فسق او گمراهی ده، بلکی ددی کلماتو د کلمات کفر کیدو به اندیښنه وی. (۲) په ذکر سوی سړی بلکی هغه ته احتیاطاً د ایمان تجدید او د نکاح تجدید کول هم پکاردی، او ترڅو چی هغه دخپل

(۱) وفي مشکوة المصابيح {باب حفظ اللسان واغیبة والشم ج ۲، ص ۴۱۱. رقم الحديث ۴۸۱۴ سباب المسلم فسوق وقتاله کفر. وفي الهدایه ج ۲، ص ۵۲۵ {طبع مکتبه شرکه العلمیه} وكذا اذا قذف مسلماً بغیر زنا، فقال یا فاسق یا کافر فوجب التعذیر.

(۲) وفي خلاصة الفتاوی ج ۴، ص ۳۸۸ {مکتبه رشیدیہ کویتہ} دا الفاظ الکفر من اغض عالمًا بغیر سبب ظاهر خیف علیه الکفر: وراجع ایضاً شرح فقه الاکبر للملا علی القاری ص ۴۷۰ {طبع دار الاشاعت الاسلامیه بیروت}.

والله اعلم

۱۳۲۳ ۱۴۰۰ هـ

{فتویٰ نمبر ۳۱۱۴۰۵ ب}

«**د حدیث ناقابل اعتبار کیدلو د جهنم دائمی نه کیدلو**»
«**عقیده یاقول**»

سوال: څه فرمایي علمایي دین او مفتیان د شرع مندرجه مسئلې کی چی:
{۱} زموږ د علاقې د بعضو حضراتو عقیده ده چی په موجوده وخت کی د احادیثو کومه ذخیره ده هغه غیر معتبر او د سوزولو قابل ده {معاذ الله}
{۲} یو بل دا عقیده ساتی چی جنت دائمی او غیر فانی دی خو جهنم دائمی او ابدی نه دی یعنی جهنم به دیوی مدی څخه وروسته فانی او غیر ابدی وی او وایی چی ددی دانتها څخه وروسته انسانان ټول په ټوله یعنی مشرک او کافر به {رحمت یعنی جنت ته} ځی د دی حدیث څخه استدلال کوی: «ان رحمتی سبقت علی غضبی» او ورسره ورسره د مولانا شبلی نعمانی رحمه الله کتاب سیرت النبی څلورم کی د دوزخ د انتها مبحث خلکو ته ښولو ښولو سره د خلکو ذهنونه خراپوی اوس تاسی وواياست چی ددی خلکو عقیده شرعیت محمدی مطابق ده او که نه؟

ځواب: مذکوره عقائد سخت گمراهانه عقائد دی مخکنی عقیده چی د احادیثو ټوله ذخیره {معاذ الله} د اعتبار قابل نه ده، کفریه عقیده ده چی د دی څخه وروسته انسان د اسلام د دائرې څخه خارجیږی (۱) او درئمه عقیده هم د کفر اندیښنه ده، د داسی

(۱) د تفصیل دپاره وگوری: فتاویٰ رشیدیہ ص: ۲۸ او امداد الفتاویٰ ج: ۵ ص ۳۹۳ او امداد الاحکام ص ۱۲۵

(۲) وفی البزایه علی هامش الہندیہ ج: ۲ ص ۳۲۸ {طبع حقانیہ پشاور} اذا استخف بسنة او حدیث من احديثه کفر وفی الہندیہ ج: ۲ ص: ۱۵۲ {طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ} {الباب التاسع احکام المرتدین} من انکر امتواتر فقد کفرو من انکر المشهور یکفر عند البعض، وقال عینی ابن ابان: یضل ولا یکفرو هو الصحیح ومن انکر خبر الواحد لا یکفر غیرانه یاثم بترك القبول وفی شرح منہ الاکبر ص ۴۷۳

عقائدو سړی سره چی ترڅو هغه توبه ونه باسی دوستانه خصوصی تعلقات ساتل پکار نه دی.
{والله اعلم} ۱۹۱۲۴ ۱۴۰۰ هـ {فتویٰ نمبر ۳۱۱۲۷۲}

«**مسلمان ته د کافر ویونکی حکم**»

سوال: څه فرمایي علمایي دین چی مسنی مولانا ذاکر الله سواتی حال ساکن لوند خورده اده په دی باره کی فتویٰ جاری کړی ده، د انجمن اشاعت التوحید والسنت ټول افراد کافر او د هغو د ښخوسره نکاح ناجائز ده، او محمد بن عبدالوهاب نجدی او ابن تیمیه او اسماعیل شهید او دیوبندیانو ته هم کافر وایی، ایا مولانا موصوف د دی فتویٰ په رڼا کی کافر دی او که نه؟

ځواب: کم مسلمان ته کافر ویل سخته گناه او څوک چی داسی وایی هغه فاسق (۱) دی خو د دی غلطی په وجه هغه ته مطلقاً کافر نسی ویلی (۲) ترڅو چی د هغه نورو بنیادی قعائد خراب نه وی، خو د کفر د خطری څخه خالی نه دی.

{والله سبحانه اعلم}

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

الجواب الصحیح

۱۳۷۱۵ ۱۴۰۰ هـ

بنده محمد شفیع عفا الله عنه

{طبع دار لبشائر الاسلامیة بیروت فصل فی العلم والعلماء} من قال الفقه یذکر شیاً من الطم او یروی حدیثاً صحیحاً او ثابتاً لا موضوعاً، هذا لیس بشیء، کفر الخ.

(۱) وفی مشکوة المصابیح باب حفظ اللسان والغیبة والشتیم ج: ۲، ص ۴۱۱ رقم احادیث ۴۸۱۴ {طبع قدیمی کتب خانه} سباب المسلم فسوق وقتاله کفر.

(۲) عن ابن عمر رضی الله عنهما عن النبی صلی الله علیه وسلم قال: ایما رجل قال لا خیه: کافر: فقد باء بها احدهما هذا حدیث صحیح جمع الحرمذی ج ۲ ص ۸۸ {طبع فاروقی کتب خانه} وفی اللغات والطیبی: انه محمول علی المستحل لذلك او لانه فعل مثل فعل الکافر {حواله مذکوره} وفی الذرالمختار ج: ۴ ص ۲۲۹.

۲۳۰. واعلم انه لا یفتی بکفر مسلم امکن حمل کلامه علی محمل حسن او کان فی کفره خلاف ولو کان ذلک رواية ضعيفة وقال الشامي تحت مطلب فی حکم من شتم دین مسلم {ج ۴ ص ۲۳۰} ثم ان مقتضى کلامهم ایضاً انه لا یکفر بشتیم دین مسلم الا یحکم بکفره لامکان التاویل ثم رایتہ فی جامع الفصولین حیث قال بغد کلام اقول وعلى هذا ینبغی ان یکفر من شتم دین مسلم ولكن یمکن التاویل بان مراده اخلاقه الرديئة ومعاملته القبيحة للحقيقة دین الاسلام فینبغی ان لا یکفر حیثنذ {والله تعالی اعلم}

«**یکه فلانی کار و کرم نو کافر دی سم ویلو حکم**»

سوال: که بنحی خوااری وویل: اوس می هم لمونخ نه دی کپی نو «من ترك الصلوة متعمداً فقد كفر» یا که بنحی وویل: که فلانی کار و کرم نو کافره دی سم او هغه کاری وکی نیایی په هیره څه کفریه فقره وویل {د کفر حاصلولو په غرض نه} نو ایا په دی صورت کی به هغه کافره سی؟

خواب: قصداً لمونخ پریښول سخته شدید گناه ده لیکن په دی سره انسان نه کافر کیږی (۱) دغه شان که څوک دا ووايي: که زه فلانی کار و کرم نو کافر دی سم، نو دومره ویلو سره هم نه کافر کیږی او که هغه کار هم وکی نوییاهم نه کافر کیږی الا دا چی هغه پوهیږی چی په دی کار کولو سره به زه واقعی کافر سم، او بیاهم په کفر راضی کیدلو سره هغه کار وکړی.

لما فی الدرالمختار وان فعل کذا فهو کافر، والاصح ان الحالف لم یکفر علقه بماض او آت ان کان عنده فی اعتقاده انه یمین، وان کان عنده انه یکفر فی الحلف یکفر فیها؟ {شامی ج: ۳. ص: ۵۵} (۲) والله اعلم. ۱۳۹۷/۱۲/۱۲ {فتویٰ نمبر ۲۸۱۲۰۶ ب}

«**زه هندو دیلو حکم**»

سوال: د هغه سړی په باره کی څه حکم دی چی هغه ته وویل سی چی درمضان میاشت ده دقرآن پاک تلاوت ولی نه کوی؟ او د دی خواب دا ورکړی، چی زه مسلمان نه یم زه خو هندو یا سکه یم، ایا هغه مسلمان پاته کیږی؟ او آیا د هغه نکاح باقی پاته کیږی؟

خواب: دا کلمه چی هو زه مسلمان نه یم هندو یا سکه د کفر کلمه ده او که ددی هم هغه مطلب مراد دی چی د الفاظو څخه په ذهن کی راځی نو انسان د دی کلماتو په ویلو سره

(۱) وفی الدرالمختار ج: ۱. ص ۲۳۵ وتارکها عمداً مجانناً ای تکاسلاً فاسقاً... الخ وکذا فی شرح العلم النوی جلد ۱ ص ۲۱

(۲) الدرالمختار ج: ۳. ص: ۷۱۷، ۷۱۸ وفی بزازیه علی هامش الهندیه ج: ۲ ص ۳۲۲ (طبع رشديه کویته) ان فعل کذا فهو یهودی ثم اتی بالشرط وان کان عنده من اتی بهذا الشرط لا یکفر کانت علیه کفارة الحلف، وان حلف بهذه اعنی بقوله هو یهودی او نصرانی او مجوسی ان کان فعل کذا وقد کان فعله هو عالم بفعله لایلزم الکفارة لانه غموس وقد اختلف الاجوبه فی کفره والمختار ما قال السرخی ویکفرانه ان کان کفراً عنده والحلف بهذا فهو کافر لانه رضی بکفر نفسه، والرضا بکفر نفسه بلا نزاع الخ

کافر کیږی (۱) داسی سړی ته دتوبی څخه وروسته دایمان تجدید اود نکاح تجدید کول لازم دی او که مقصد یی څه بل څه وی نو هغه دی او لیکي او دوباره دی سوال وکی تجدید دایمان او نکاح په هر صورت کی کول پکار دی ځکه چی دا لویه خطرناکه او سنگینه جمله ده الله تعالی دی هر مسلمان دداسی خبری کولو څخه اوساتی. امین. والله اعلم. ۲۲- ۱۱۱۰- ۱۴۰۰ هـ {فتویٰ نمبر ۱۲۱۲/۳۳ ج}

«**د اذان سره بی ادبی حکم**»

سوال: یو سړی دمؤذن متعلق چی پنځه وخته په جامع مسجد کی اذان کوی پنځه شپږ واری یی زما په مخکی وویل: دامؤذن د سهار په وخت زیات بکواس کوی چی په هغه سره زما په خوب کی خلل راځی دامنغ کړی چی د سهار په وخت دی اذان نه کوی، یوبل سړی نو هغه سړی ته یو ناجوړی ته دانجکشن لگولو وویل: نو هغه وویل چی ترڅو په موږ باندی اذان بند نه کړی، بیمارته به انجکشن نه وهم، ددی سړی شرعی حکم څه دی؟

خواب: کم سړی چی داذان فجر په باره کی داسی گستاخانه کلمات ویلی دی هغه ډیر زیات بد عقیده معلومیږی دا کلمات دکفر دی (۲) دی سړی ته پکاردی چی فوراً ددی کلماتو څخه توبه وباسی دایمان تجدید وکړی ترڅو چی هغه داسی ونکړی مسلمانانو د هغه سره خصوصی تعلقان ساتل پکار نه دی. {والله سبحانه اعلم}

۱۳۹۷/۱۲/۱۸ هـ {فتویٰ نمبر ۲۸۱۹۷۲ ج}

«**زه دی کافر سم دکافرو عبادت به کوم الله تعالی سره**
«**به جنک کوم وغیره الفاظ ویلو حکم**

(۱) وفی الهندیه ج ۲: ۲۷۹ مسلم قال: انا ملحد یکفر ولو قال: ما علت انه کفر لایعذر بهذا... وفی التیمة: نیاست والذی عن رجل قال: انا فرعون وابلیس وحینئذ یکفر کذا فی تثار خانیة وفی جامع العصرین ج ۲ ص ۳۰۱ (طبع اسلامی کتب خانه) قال: هو یودی او نصرانی... کفر... لانه رضا بالکفر وهو کفر وعلیه کفرو الفتویٰ وفی الهندیه ج ۲ ص ۲۵۷ {احکام المرتدین} ومن یرضی بکفر نفسه فقد کفر وکذا فی تثار خانیة ج ۵ ص ۴۲۰

(۲) وفی الهندیه ج: ۲ ص: ۲۲۹ (مکتبه رشیدیه کویته) فی التخییر مؤذن آذن فقال رجل این بانک غوغا است یکفران قال علی وجه الانکار، وفی الفصول ولوسمع الاذان فقال: هذا صوت الجرس یکفر کذا فی التثار خانیة وراجع ایضاً البحر الرائق ج: ۵ ص ۱۲۲ احکام المرتدین {محمد زبیر عفی عنه}

سوال: یو سړی دڅو سړیانو په مخکې دا الفاظ ویلي دي چې زه به کافرسم دکانو عبادت به کوم او الله تعالی سره به جنگ کوم بیرته به خړیم کله چې یی خلکو گرفت وکړی نو هغه دڅو سړیانو په مخکې کلمه ویلو سره دروغ وویل چې ماداسی نه دی ویلی هرکله چې دده ددغه قول دتولی محلی والا شاهد دی اود تصدیق کولو څخه بغير هغه الزام تراشي هم کړی ده تصدیق کولو باندی د محلی څو سړیانو په مخکې دا اقرار وکړ چې زما څخه غلطی سویده اوس هغه معافی غواړی، د دی شرعی فتوی څه ده او اوس هغه دخپل الفاظو کافر به سم څخه توبه وباسی نو د دی دتوبی څه صورت اختیار سی؟

جواب: په مسئله صورت کې ذکرسوی سړی د دی الفاظو ویلو سره دسنگینې غلطی ارتکاب کړی دی هغه ته فوراً دزړه په اخلاص سره دالله تعالی څخه توبه او استغفار کول پکار دی د توبی صورت دادی چې د زړه په صدق سره دالله تعالی په دربار کې عرض وکړی چې یاالله ما ذکرسوی کلمات ویلو سره سخت د گمراهی ارتکاب وکړی زه په هغی باندی بی حده پنبیمانه او شرمنده یم د بیا دپاره د داسی کلماتو څخه او د هر قسمه کفریه کلماتو او اعمالو څخه دبرائت اظهار کوم، یا الله مایه خپل فضل سره معاف کړی. په دی سره دی احتیاطاً دایمان مفصل دشهادت او داسلام څخه سوا دهر دین څخه دخپل مکمل برائت اظهار او اعلان دی دخلکو په مخکې وکړی.

{والله اعلم}

هـ ۱۳۹۷/۲۱/۲

{فتویٰ نمبر ۲۸/۲۲۴ الف}

په قرانکریم کی دلفظی تحریف عقیده ساتلو په استدلال

کی دحضرت کشمیری عبارت پیش کول.

سوال: باسمه سبحانه وتعالی علمائی کرام حضرات او مفتیان عظام! دلاندی مسئلې په باره کی څه فرمائی.

(۱) زموږ دعلاقې یو مولوی صاحب په خپل بیان کی وائی چې په قرآن کی لفظی او معنوی دواړه قسمه تحریفونه موجود دی او هغه مولوی صاحب دخپل قول دتأیید دپاره لاندی عبارت نقل کوی او وایی چې داخبره علامه انورشاه کشمیری په خپل کتاب کی لیکلی دی، د کتاب نوم یی نه دی ښوولی عبارت لاندی دی:

واعلم ان فی التحریف ثلاثة مذاهب، ذهب جماعة الى ان التحريف في الكتب السماوية قد وقع بكل نحو في اللفظ والمعنى جميعاً، وهو الذي مال اليه ابن جزم وذهب جماعة انكار التحريف ثلاثة مذاهب، ذهب جماعة انكار التحريف اللفظي رأساً فالتحريف المعنوي غير قليل فيه ايضاً، والذي تحقيق عندي ان الحريف فيه لفظي ايضاً محرفاً فان التحريف المعنوي غير قليل فيه ايضاً، والذي تحقيق عندي ان التحريف فيه لفظي ايضاً اما انه عن عمد منهم او لمغلفطه.

د دی عبارت څخه څه مطلب دی؟

{۲} دبیان کوونکی مولوی صاحب شرعی حکم څه دی؟ د امامت قابل دی او که نه؟ اود ده داعقیده دقرآن مجید آیت: **إِنَّا نَحْنُ الذِّكْرُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ط.** {الایه} څخه مخالف ده او که نه؟ او ورسره د کوم مصنف کتاب او حواله چې جواب راکړی او احسان مندمی کی.

{نوبت} شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد تقی عثمانی صاحب مدظلمهم زموږ دعلاقې علماء او عوامو ستاسی په فتویٰ اعتبار او یقین دی لهذا تاسی په خپل مبارک لاس سره جواب ولیکی عین نوازش به مووی بینوا توجروا (فضل جاوید حنفی باجوړی)

جواب: په قرانکریم کی د تحریف عقیده ساتل کفر دی، حضرت علامه انور شاه کشمیری صاحب په مذکوره عبارت کی دا فرمایلی دی چې د وړاندی اسمانی کتابونو په باره کی، (یعنی د تورات، انجیل، زبور په باره کی) کوم خلک دا وایی چې په هغه کی صرف تحریف معنوی کوشش کړی دی، لهذا حضرت (رح) فرمایي چې زما په نزاو په مخکې اسمانی کتابونو کی لفظی تحریف هم سوی دی د حضرت دا عبارت (۱) د

(۱) دحضرت علامه انورشاه کشمیری (رح) مذکوره عبارت د فیض الباری ج ۲ ص ۲۲۵ دی حضرت کشمیری (رح) دا عبارت د حضرت ابن عباس **رضی الله عنه** څخه منقول دی د بخاری شریف .. باب لایسال اهل الشرک عن الشهادة وغیرها ج: ۱ ص ۳۲۹. (طبع قدیمی کتب خانه) د دی روایت په تشریح کی ذکر کړی دی: قال یا معشر المسلمین، کیف تسألون اهل الکتاب، وکتابکم الذی أنزل علی نبیه صلی الله علیه وسلم - أحدث الأخبار بالله، تقرأونه لم یشب وقد حدثکم الله أن اهل الکتاب بدلوا ما کتب الله وغیروا بأیدیهم الکتاب، فقالوا هو من عند الله لیشتروا به ثمناً قليلاً أفلا ینهاکم ما جاءکم من العلم عن مسئلتهم ولا والله ما رأینا منهم رجلاً قط یسألکم عن الذی أنزل علیکم، په دی روایت کی د اهل کتابود تحریف ذکر دی او حضرت کشمیری (رح) هم په خپل مذکوره عبارت کی د اول اسمانی

مخکنی اسمانی کتابونو متعلق دی (۱) لهذا د دی عبارت څخه د قرانکریم د تحریف لفظی قائل وی راویستل قطعی د گمراهی خبره ده او کوم سری چې په قرانکریم کی د تحریف لفظی قائل وی هغه مسلمان نه دی کافر، داسی سری پسی لمونځ نه کیږی. (فتویٰ نمبر ۴۱۸۱۷۳)

(والله سبحانه اعلم) ۱۴۲۱/۳/۳ هـ

په یو طنزیه مضمون کی د الله تعالیٰ په شان کی دنا عیناسو الفاظو استعمال او حکم

سوال: دفتویٰ حاصلولو مقصد دادی چې یو مصنف په خپل مضمون کی د خدای جل جلاله په شان کی گستاخی کړی ده. هغه خلاف مقدمه چلول دی، مندرجه ذیل عبارتونه رساله «الف لیلی» دایجست په صفو ۹۳-۹۰۱ باندی لیکلی دی چې د هغه خلاصه داده: چې څو ورځی سوی وی ما په خوب کی ولیدل ماته داسی ولگیدل چې په خوب کی می را کښیږی، چې سرمی راپورته کی نو گورمه چې یوه فرشته ده، وی ویل چې ښه جر ناستی د خدای تعالیٰ په دربار کی هنگامه ده اوتنه دلته پروت یی ماروته وویل: چې زما دیر خو وائی چې صرف دوزیرانو او زراعتی ناخدایانو خواته څه خوته وایی چې ته نن خدای سره په هم گوری دلته نسته چې د ده داقصه اخبار والا قبلوی او که نه؟ ځکه چې هغه زموږ د پارتی څخه دی، که ابلیس وی نو بیله خبره به وه، به هر حال ما خپله ډاډری او کمیره را واخستله او روان سوم، هلته چې ورسیدم نو واقعی هنگامه وه، الله میان په تخت باندی ناست دی د نورو روح پروره رنژاده څلور طرفونوته فرشتی په سجدو پرتی دی، وروسته منظر کی د حمد او ثناء موسیقی ده، لږ لږ د خوشبو چپی پورته کیږی، خو په مینځ کی څه مغربی ساینسدانان ولاړ گستاخانه طریقی سره شور کوی، هغه فرشتی راته په غوږ کی وویل چې د خدای څخه بغاوت کولو سره د خپلی

کتابونو کی د اهل کتاب د تحریف ذکر کړیدی لکه چې په دی عبارت کی: ان التحریف فی الکتاب السماوی، والفاظو څخه واضح دی ددی څخه وروسته آخر کی ان التحریف فیه لفظی، د فیه ضمیر دابن عباس رضی الله عنه په حدیث، ماکتب الله، طرفته راجع دی قران طرفته ندی راجع ځکه چې حضرت شاصاحب وړاندینی اسمانی کتابونو کی اختلافی مذهبونه بیانوی او بیا والذي تحقیق عندی، سره عبارت: انه ان عندمنهم، کی منهم ضمیر غائب مرجع هم په حدیث د ابن عباس کی اهل الکتاب کیدل واضح دی. (محمد زبیر عفی عنه) تصحیح وتعلیق القاری عبدالاحد الحقانی عفا الله عنه.

(ایضا)

خود مختاری نو تس ورکولو دپاره راغلی یی؟ ماچې په غور واوریدل نویو بودا ساینسدان چغی وهی چې موږ ولی ومنو ستا خدای څه دی ستاسره چې موږ سره نسته؟ ستا د خدائی بنیاد صرف په دوو شیانو باندی دی یو تخریب چې قبر او عذاب جوړیدو سره راځی، او دوهم تخلیق زموږ سره هم دا دواړه شیان موجود دی زموږ ایتیم ستا د دنیا په داسی انداز کی خاتمه کولی سی چې دومره په لویه پیماننه باندی به ترننه پوری تاهم تخریب نه وی کړی، تا دنیاته دقیامت دورځی حشر شروع کولو سره دهمکی ور کولو سره لاندی کړی دی، او هغوی دی دمذهب په زنجیرونو کی ترلی دی، هم هغه حشر موږ په خپلو یمونو سره کولی سی (الخ... تا ص ۹۳- از ناقل)

دټول صفحاتو د عبارتونو سره د الله تعالیٰ تحقیر، توهین او تذلیل کیږی او که نه؟ دمسلمانانو په عقیده کی خلل پریوځی او که نه؟

نمبر ۲،۳: ایا په دی عبارت سره کفر لازمیږی او که نه چې لوړ په (قوسینو) کی نقل سو؟ نمبر ۴: ایا ماغلط وویل ای خدایه: ما جرأت کولو سره پوښتنه وکړه، الله میان زما طرفته وکتل، او بیایی په تخلیق باندی شرم کولو سره ټیټ کی، نو عرقی میان د مغرب ساینسدان د خپلو دصدیو ساینسی ترقی سره د خدای جل جلاله سرکښته نه سو موږ مخکی یو او که نه؟

نمبر ۵،۶: آیا داسی مسلمان چې په پاسریټان کی د رعایا په حیثیت سره مقیم وی دهغو دعام مسلمانانو زړه ازارول او دباری تعالیٰ سره ددومره گستاخی په وجه که دملک پا سړیټان ددستور په بنیاد باندی ضرب کاری لگی نو هغه د دستور اساسی منکر تصور کول پکار دی او که نه، او د ملک او د خدای دښمن د ملک دښمن گڼل پکار دی او که نه؟

جواب: اگر چې منسلکه مضمون یو طنزیه مضمون دی چې په هغه کی د الفاظو حقیقت مرادنه وی، خو په طنزیه انداز کی هم د الله تعالیٰ په شان کی داسی گستاخی کول او د هغه اړخ ته داسی فرضی خبری منسوب کول سخته گستاخی ده چې په هغه باندی د کفر خوف دی، لهذا داسی مضمون لیکونکی لره فوراً د زړه په صدق سره توبه کول پکار دی، د داسی مضامینو نشر او اشاعت بالکل ناجائز دی د الله تبارک وتعالیٰ تخلیق او د هغه د قدرت کارخانه دطنز او مزاح موضوع جوړول دیره خطرناکه گناه ده، که یوسری داسی الفاظ خطرناک گڼلی یی نو د هغه په کفر کی څه شبهه نسته لمافی العالمگیریه: یکفر إذا وصف الله تعالیٰ بما لا یلیق به او سخر باسم من أسمائه أو بأمر

فتاوی عثمانی اول جلد
من أو امره أو نكر وعده ووعيده أو جعل له شريكا أو ولدا أو زوجة أو نسبه إلى البهمل
أو العجز أو النقص ويكفر بقوله يجوز أن يفعل الله تعالى فعلا لا حكمة فيه (عالمگیریه
ج ۲ ص ۲۵۸) (۱) او که د الفاظو حقیقت بی مقصود نه وی، بلکه صرف په موجوده دور
د انسانانو باندی طنز مقصود وی نو چونکه د مسلمان د تکفیر معامله یوه سنگینه
معامله ده، نو د دی وجی څخه به د تکفیر څخه ژبه بنده سی (۲) خو د دی د سنگینی
گناه او سختی گناه کیدوکی څه شک نه ده، ددی مضمون مصنف او ناشر دواړو لره د
آخرت د مؤاخذه فکر کولو سره فوراً توبه کول پکار دی، او حکومت څخه د داسی
مضامینو د اشاعت اجازه ورکول بالکل پکار نه دی.
(۲) والله سبحانه اعلم.

۱۳۹۷/۲/۲

د قادیانو د لاهوری گروپ سره تعلق ساتونکی سړی یوڅو

کفریه عقائدو حکم

سوال:- یونسې ترڅو کالو پوری د لاهوری احمدیانو دیوی تبلیغی رسالی ایدیتیر پاته
کیرې: او د هغه عقائد دادی:
الف: یو غیر عرب مسلمان (چې په عربی نه پوهیږي) په لمانځه کی پخپله مورنی ژبه
کی د قرآن ترجمه چې لفظاوی ویلو اجازت ورکول سوی دی.
ب:- امام ابو حنیفه دفتوی ورکړی وه چې یو غیر عرب مسلمان چې په عربی نه پوهیږي
په لمونځ کی د قرآن فارسی ترجمه ویلی سی.
ج:- محنت کسه طبقه (زمیندار مرزدور) دپاره روژه نیول ضروری نه ده او درمضان
روژو دپاره دوخت او میاشتی پابندی هم لازم نه ده، ایا داسی سړی مسلمان شمارل
نیکاردی؟ او ایا داسی سړی ته دیوی اسلامی اداری نگرانی ذمه واری سپارلی سی
هرکله چې هغه د خپلو عقائدو تحریری او تقدیری اظهار کوی؟

(۱) الباب التاسع فی احکام المرتدین (طبع مکتبه حقانیه پشاور)
(۲) وفی الدر المختار ج: ۴، ص: ۲۲۹ (طبع ایچ ایم سعید) و اعلم انه لا یفتی یکفر مسلم امکن حمل

کلامه علی محمل حسن.
(۳) وگوری امداد الفتاوی ج: ۵، ص: ۳۹۳

جواب:- که د اصحاب اوس هم د لاهوری مرزایانو د عقائدو سره متفق دی، نو بیا خو د ده
په کفر کی څه شک نه ده او که د هغه عقائدو څخه توبه گار سويدي بیا هم دده دا عقیده
چې دروژو دپاره دوخت او میاشتی پابندی لازم نه ده، یوه کفریه عقیده ده (۱) او غیر
عربو ته پخپله مورنی کی دلمونځ کولو اجازت هم گمراهی ده امام ابو حنیفه
رحمه الله علیه ته چې هغه کوم خبره منسپ کړی ده هغه هم په دی اطلاق سره درسته نه ده
د امام صاحب رحمه الله علیه مطلب نور څه دی (۲) او داسی سړی ته دیوی اسلامی اداری ذمه
وار سپارل هیچنبه درست نه دی (والله سبحانه اعلم) ۱۳۹۷/۱۰/۳ ه
فتوا نمبر ۱۰۰۸ (ج ۲۸)

فصل فی الفرق والاحزاب الاسلامیه والباطله والاشخاص المتعلقین بها

د مختلفو اسلامی او غیر اسلامی فرقو او د هغه سره معلقه اشخاصو په

بیان کی الهدی انترنشنل د افکارو او عقایدو حکم

سوال:- حضرت جناب مفتی صاحب! زیدت معالیهم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
سوال کوونکی د اسلام اباد د یوی اداری {الهدی} انترنشنل یو کال دیپلومه کورس ان
اسلامک استیڈیز {oneyeay Diploma Cduyse in I.S} کړی دی نثائله اداری ته د
علم په طلب کی تللی وه او د هغو حنفیه عقایدو څخه نا واقعه وه د یو کال کورس څخه
وروسته د هغو عقائد راته څه صحیح معلوم نه سول نو سوچ می وکړي چې د علماء
کرامو ته فتوی طلب کول پکار دی چې د امت مسلمه لویو ته صحیح او سمه عقیده
ورسول سی او هغو د گمراهی څخه وژغورل سی زموږ د استاد او د الهدی انترنشنل د
نکرانی محترمه ډاکتر فرحت هاشمی صاحب د نظریاتو خلاصه ستاسو په خدمت کی
پیش دی.

- ۱- د اجماع امت څخه اخواکیدوسره یوه نوی لاره اختیارول.
- ۲- د غیر مسلم او د اسلام څخه د بی زاره طاقتونو د نظریاتو سره هم خیال.

(۱) آیاتاً مَقْدُودَةً (البقره: ۱۸۴) فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ الْاَيَةُ (البقره: ۱۸۵).

(۲) د تفصیل دپاره وگوری رد المختار مطلب فی حکم القراءة بالفارسیه ج: ۱، ص ۴۸۵ (طبع سعید)

۳- د حق او باطل تلبیس.

۴- د فقهی اختلافاتو په ذریعه په دین کی شک او شبهات پیدا کول.

۵- آسان دین.

۶- اداب او مستحبات نظر انداز کول اوس د دی بنیادی نکاتو څه تفصیل لاندی دوی سره درج دی.

۱- د اجماع امت څخه اخواکیدو سره نوی لاره اختیارول:-

او قضائی عمری د سنت څخه ثابت نه ده، صرف توبه کول پکار دی د قضا اداء کولو ضرورت نسته.

۲- درې طلاقه یو شمیرل،

۳- په نفلی لمونځونو کی صلاة التسبیح، په رمضان کی په طاق شپو کی خصوصاً (۲۷) شپه کی د اجتماعی عبادت اهتمام او د بنځو په جمع کیدو باندی زور ورکول.

۲- غیر مسلم، د اسلام څخه بیزاره طاقتونو د خیالاتو هم خیالی کول:-

(۱) مولیان (عالم) مدارس او عربی ژبی څخه لری دی.

(۲) علماء دین گرانه وی چي په خپل مینځ کی جنگیږی، عوام په فقهی بحثونو کی راگیر کول. بلکی په یوه موقعه و فرمایل: که تاته په یوی مسئلې کی صحیح حدیث ترلاسه نسی نو ضعیف واخله، خو د علماوو خبره مه اخله.

۳- په مداریسو کی گرامر، ژبی زده کولو، او فقهی نظریات وربښوولو کی ډیر وخت ضائع کیږی قوم ته د عربی ژبی زده کولو ضرورت نسته بلکی خلگو ته دی صرف قرآن په ترجمی سره وښوول سی، په یوه موقع کی یی وویل (چی په دی مدرسو کی ۷،۷ کاله یا ۸ اته، ۸ اته ۸ کاله کورس کول کیږی دا د دین روح څخه نه پیدا کوی او خپله نقه د صحیح ثابتولو کوشش کوی) اشاره یی درس نظامی طرف ته ده.

۴- د وحید الزمان کتابونه د طالبعلمانو ترتیب د پاره بهترین وی، په نصاب کی هم شامل دی او په سټایلز باندی هم ایښودل کیږی، چا ورته احساس وکی چي د دوی په باره کی د علماو څه رایه ده؟ نو وی ویل چي حکمت د هغو وړک سوی میراث دی.

۳- د حق او باطل تلبیس:

۱- تقلید شرک دی (خو کوم یو په حق دی او کوم وخت غلط دی دا کله هم نه دی ښوولی)

۲- په ضعیف حدیث باندی عمل کول دا گناه گنل دی (هرکله چي بخاری کی د صحیح ترین احادیثو مجموعه ده نوضعیف ولی قبول کیږی)

۳- د فقهی اختلافاتو په ذریعه په دین کی شک پیدا کول

(۱) خپل پیغام، مقصد او متفق علیه خبرو باندی د زر څخه زیات د نورو مدارسو او علماء باندی طعن او تشنیع.

۲- د ایمان لمونځ روژه زکوة، حج، بنیادی فرائض، سنتونو، مستحباتو او مکروهاتو ښوولو څخه زیات په اختلافی مسئلو کی وښلول سوه (دا پروپراگنده ده چي موږ د څه تعصب ښکار څخه یو اوصحیح احادیث خواره وو.

۳- د لمونځ اختلافی مسائل، رفع یدین، فاتحه خلف الامام، یو وتر، بنځوته جوماتونو ته د تللو ترغیب، د بنځو جماعت، په دی ټولو باندی د صحیح احادیثو په حوالی سره زور ورکول کیږی.

۴- په زکوة کی غلطی مسئلې بیانول کیږی بنځوته د تملیک هیڅ علم نسته.

۵- آسان دین:

۱. دین مشکل نه دی مولیانو مشکل کړی دی، د دین مسئله د هر امام څخه اخستل داسی هم موږ د دین په دائره کی پاته کیږو.

۲- حدیث کی راځی چي آسانی پیدا کړی تنگی مه کوی، لهذا د کوم امام رایه چي آسانه معلومیږی هغه واخلي.

۳- روزانه یاسین شریف ویل د صحیح حدیث څخه ثابت نه دی، په نوافلو کی اصل ځایست او تهجد دی او د اشراق او وایینو څه حیثیت نسته.

۴- دین آسانه دی دوربښتوکت کولو څه ممانعت نسته چي امهات المؤمنین کی د یوه وربښسته کت سوی وو.

۵- د دین د تعلیم سره سره پکنک، پارتیانی، ښه لباس، د زیوراتو شوق، محبت من حرم زینة الله.

۲- بنځی دی د دین خپرولو دپاره ضرور د کور څخه وزی.

۷- د محترم خپل عملی د طالبیانو د پاره حجت دی، د محرم څخه بغیر په تبلیغی دورو باندی تلل د قیام اللیل د پاره د شپي وتل د میدیا په ذریعه تبلیغ (ریډیو، تی وی اډیو).

فتاوی عثمانی اول جلد
۸- د ادابو مستحباتو رعایت نسته، ښځی دی دناپاکی په حالت کی هم قرآن ته لاس وروړې ایتونه دي وایی- دقرآن په کلاس کی دقرآن لاندی باندی کیدوڅه احساس نسته.

۹- متفرقات:

- ۱- دقرآن ترجمه وربښو ولوسره په هره معامله کی خپله داجتهاد ترغیب ورکول.
- ۲- دقرآن او حدیث د فهم دپاره په اکابرو علماء کرامو د کومو علومو زده کولو شرائط ایښی دی، هغه بیکاره جاهلانه خبری او سازش گرځول.
- ۳- د فارغ التحصیل طالبی په مخکی د دین څه مسئله یا حکم کنښینوول سی نو د هغه سوال داوی چي د صحیح احادیث څخه ثابت دی او که نه؟ د دی ټولو خبرو نتیجه داده چي کوڅه په کوڅه، محله په محله د (الهدی) برانچوته خلاص کړی دی او هرشان طالبه برابره خبره ده که د هغی تجوید هم صحیح نه وی، مخکی خلکوته سبق وایی، او خلگی په مسائلو کی هم انښلوی، دکور د خلگو عموماً تعلق دجومات سره دی (چي هلته د لمونځ طریقه د فقه حنفی مطابق ده) د کور ښځو د خلگو سره منښلی چي موږ ته د جوماتونو په مولیان هیڅ اعتبار نسته.

مطلوبه سوالونه

- ۱- د مذکوره پورتنیو ټولو مسئلو شرعی نقطه نظر سره وضاحت وکړی او مشکور موکی،
- ۲- د محترم ډاکټر فرحت هاشمی د دی طریقه کار شرعی حیثیت او د محترمی دگلاسکو یونیورسټی څخه ډیپ، ایچ، دی، شرعی حیثیت څه دی؟
- ۳- د دوی په دی کورس کی شرکت کول، خلکوته د دی دعوت ورکول او د هغوی سره تعاون کول په شرعه نقطه نظر سره وضاحت وکړی: جزاکم الله خیراً احسن الجزاء، (مستفتیه مسز سیمما افتخار)

One yeav Diploma HoLgay Fyom
AL- Huda Inteyniational
Islamabad.

جواب:- په سوال کی چي د کومو نظریاتو ذکر وکی، هغه چي د هرچا نظریات هم وی په هغه کی اکثره غلط دی، بعضی واضح طور باندی گمراهانه دی مثلاً د امت اجماع لره اهمیت نه ورکول تقلیدلره علی الاطلاق شرک گرځول چي د هغه مطلب دادی چي د

څوارلس سوه کالو په تاریخ کی امت مسلمة اکثریت چي د ائمه مجتهدنیو کی دچاڅخه چاتقلید کولو هغو مشرک وو، یا داویل چي قضایی عمری فوت سوی لمونځو دقضا راگرځولو ضرورت نسته. (۱) اوصرف توبه کافی ده، بعضی نظریات یی د جمهور امت خلاف دی- مثلاً درې طلاقونه یوگرځول بدعت دی- مثلاً د صلوٰة تسبیح جماعت یا د قیام اللیل د پاره د شپږو په اهتمام سره خلگو لره را وباسل یاښځوته دجمعی سره دلمونځ کولو ترغیب ورکول، بعضی ډیر گمراه کوونکی دی- مثلاً قرآنکریم صرف په ترجمه باندی ویل او وینکوته د اجتهاد دعوت یا په دی خبره باندی خلگ آماده کول چي هغوی په کم مذهب کی اسانی بیا پیداکی د خپلو خواهشاتو مطابق دی هغه اختیار کړی یا د چا خپل عمل حجت گرځول، او په دی کی بعضی نظریات فتنه انگیز دی- مثلاً د علماء او فقهاوو څخه بدظنه کول د دینی تعلیم اداری چي د اسلامی علومو وسیع او عمیق تعلیم فریضه اداء کوی، د دی اهمیت د ذهنونو څخه د قرآن او حدیث څخه ژور علم په بنیاد باندی مستنبط کړی دی، هغه لره باطل گرځول او هغه دقرآن او حدیث خلاف گرځول او په هغه باندی اصرارکول.

کوم سړی یا اداره چي پورته ذکر سوی نظریات ساتی او د دی تعلیم او تبیلغ کوی هغه هغه څخه صرف د ډیری گمراهانه او گمراه کن یافتنه انگیز نظریاتو حامله دی، بلکی د هغه څخه به مسلمانانو کی افتراق او انتشار پیداکیدلو قوی اندیښنه ده او که یو سړی د سهولتونو په لالچ کی په داسی قسم کوششونو سره دین ته نژدی هم راسی نو د ذکر سوو برنی نظریاتو په نتیجه کی به هغه دگمراهی ښکار کیري، لهذا کومه اداره یاسړی چي د دی نظریاتو حامل مبلغ وی او خپلو درسونو کی داشان ذهن سازی کوی د هغه په دین کی شرکت کوی او د هغه دعوت ورکول د دی نظریاتو تائید دی چي هیڅ شان سره جائز نه دي که څه هم که د هغه سره هرشان ډگری وی او د گلاسکو ډکری بذات خود د اسلامی علومو په لحاظ سره هیڅ قیمت نه لری بلکی د غیرمسلم ملکونو په یو نیورستیانو کی مستشرقینو د اسلامی تحقیق په نوم په اسلامی احکامو کی دشکوک او شبهاتو پیداکولو دپاره او د دین د تحریف په سلسله کی د ډیری مودی څخه شروع کړې ده، دغه غیر مسلمو مستشرقینو چي هغوی ته د ایمان پوری توفیق نه دی سوی.

(۱) دقضایی عمری متعلق د حضرت دامت برکاتهم العالیه تفصیلی فتوی مخکی کتاب الصلوٰة باب قضاء الفوائت کی ملاحظه کړی (محمد زبیر عقی عنه) نظر و تحقیق المولوی نوراحمد الحقانی.

دغه شان اکثره ادارې په تحقیق کې په اسلامی کې تحریف کونکو افراداتو د تیارولو د پاره قائمې کړې دي او د هغه نصاب او نظام یې په داسې اندازه سره مرتب کړی دی چې د هغه لاندې تعلیم حاصلوونکي الا ماشاء الله اکثر او بیش دجل او فریب ښکاره کیدوسره په عالم اسلام کې فتنه پورته کوي لهذا دگلاسکو د یونیورسټي څخه د اسلامی علومو هره یوه ډیګری څخه صرف داچې د یوسری دمستند عالم کیدوڅخه دلیل نه دی. بلکې په هغه سره د هغه په دیني فهم باره کې شکوک پیدا کیدل هم یې ځایه نه دي.

بل اړخ ته هغه د الله تعالی بنده ګانو داسې هم دی چې هغوی دغه یو نیورستیانو ته ډګری هم حاصل کړی دی او د عقائدو د فاسده د زهر و څخه محفوظ پاته دی، اگر چې د هغوی تعداد کم دی، لهذا دا ډګری خونه د چا دمستند عالم کیدلو علامت دی او نه صرف په دی ډګری سره څوک مطعون کولی سی په دی شرط چې د هغه عقائد او اعمال درست وي، پورتنی ذکر سوی جواب په هغه نظریاتو باندې مبنی دی چې سائلې په خپله استفتاء کې ذکر کړی دی اوس چې کوم سړی د دی نظریاتو ترکومه حده پورې قائل دی؟ د دی ذمه واری په جواب ورکونکي باندې نه ده،

والله سبحانه اعلم،

۱۴۲۲/۴/۲۱

(فتوی نمبر ۱/۴۸۶)

د بریلوی فرقي تعارف او حکم عربي فتوی

سوال: الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسوله الله واله وصحبه اجمعين

شيخ الكريم العلامة محمد تقى العثماني حفظه الله !

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

كل عام وانتم بخير، وتقبل الله منكم الطاعات واعا دالله هذا العيد عليكم وعلينا وعلى المسلمين باليمن والبركات: ارجوا وان تكون واسرتك وجميع احبابك في خير و عافية كما ارجو المعذرة في تأخر امراسلة فقد انشغلت بالدراسة والامور الاسره والله المستعان!

ارسلت اليك رسالة وبطاقة معايدة في عيد الفطر، فهل وصلاك؟

فهمت اشارتك وارجو التوفيق، وهوشرف ان اقوم بترجمة كتاب لك لکنی مشغول بالاعداد للدكتوراه في حقوق التأليف ومن اهم مراجعي كتابك (قضایا فقهية معاصرة) وساقوم ان شاء الله بترجمة بعض كلامك وارسل اليك ماترجمته في حينه. مايقول الشيخ ايده الله في الطريقة البريلوية، اذ لاتوجد هذه الطريقة في بلادنا، ولم اجد كتاباً بالعربية يتحدث عنها سوى كتاب الاحد علماء نجد، وقدرايته غير منصف مع غير البريلوية فلم اثق في حكمه او نقله، فالرجاء بيان حالهم، فالتاس بين محب غال او مبغض- قال والله الهادي للصواب- والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

(محمد علي محمد احداش)

جواب: الى فضليته الاخ الكريم العلامة محمد علي محمد احداش حفظه الله تعالى ودعاالسلام عليكم ورحمة الله وبركاته وبعد!

فقد تسلمت بسرور رسالتك الكريمة ودعوت لك بالتوفيق والنجاح وان يوفقك الله تعالى لاتعام عملك كمايحببه ويرضاه وقد سالتني عن امرين (۱):

الاول: بالنسبة للطريقة البريلوية وان هؤلاء يتميزون عن جمهور المسلمين في بعض العقائد والاعمال البدعة، فمن عقائدهم ان رسول الله ﷺ عالم للغيب ومطلع على جميع ماكان ومايكون وان روحه الشريفة التكفير ضد علماء ديوبند، حتى قال: من لم يكفرهم فهو كافر، وذلك لانهم نقدوا هذه العقائد وقالوا ان علم الغيب صفة الله سبحانه وتعالى لايشاركة احدفيها- ولكنه سبحانه وتعالى يطلع رسله على مايشاء من اتباع الغيب ومن اعمالهم المبتدعة انهم يختلفون باعياد لم تثبت من القرآن والسنة ومع ذلك يعقدونها مستحبة بل قد تعاملونها معاملة الواجبات من النكير الشديد على من لايشاركهم فيها وكذلك اخترعوا تقاليد عندموت احد، مثل ان يقوم اهل ميت بدعوة الناس في اليوم الثالث والعاشر والاربعين بعد وفات مورثهم وان يصنع لهم طعاماً ومن لم يفعل ذلك فانه يلام اشد الملامة، وما الى ذلك من البدعات الكثيرة والحديث عن هذه الطريقة يطول ولكن ماذكرته هو تصور جملي عن عقايدهم واعمالهم ويوجد فيه من يفرط فيها ويلغو ويتعصب ومن هو معتدل بالنسبة للآخرين.

والله سبحانه اعلم

محمد تقى العثماني عفى عنه

(۱) والسوال الثاني يتعلق بعقد الاجارة وسيجي في بابہ انشاء الله. (محمد زيبی)

سوال: استفتاء از علمائی شریعت محمد ﷺ په دی مسئله کی چی مشهور منکر حدیث غلام احمد پرویز چی هغه جمهور علماء امت کافر گرځولی دی د هغه پیرو کار هم عقیده هم مسلک بلکی د مسلک پرویز مبلغ مرسوی دی او جمهور علمائی امت د پرویز متبعین هم د اسلام څخه خارج گرځولی دی په دغه پرویزی باندی د اهل سنت والجماعت د مسلمانانو یو پیش امام د جنازی لمونځ ورکړی د امام مذکور څه حکم دی؟ او د غلام احمد پرویز څه حکم دی؟ او په څه وجه په هغه باندی د کفر فتوی لگول سوی ده؟ او آیا د دی امام اقتداء صحیح ده؟

جواب: په غلام احمد پرویز باندی د کفر فتوی د هغه د عقائدو او نظریاتو په بنیاد لگول سوی ده (۱) لهدا کوم سړی چی د هغه د نظریاتو او عقائدو سره متفق وی هغه هم د هغه په حکم کی دی او د کافر کیدو له وجی په هغه باندی د جنازی لمونځ کول جائز نه دی که کوم امام صاحب د غلط فهمی یانا واقفیت له وجی د هغه د جنازی لمونځ کړی دی نو هغه ته پکار دی چی استغفار وکړی په داسی صورت کی نور مسلمانان په خپلو عامو لمونځونو کی د هغه اقتداء کولی سی لیکن که هغه میت پریوزی منلو باوجود په دی عمل د صحت اقرار کوی نو هغه پسی لمونځ کول صحیح نه دی. فقط

والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

محمد عاشق الهی عفی عنه ۱۳۸۷/۱۲/۳ هـ (فتوی غیر ۱۸۱۴۶۳ الف):

د فکر ولی الهی د تحریک حکم

پس د سلام څخه عرض دی چی موږ په خیرت سره یو او د کریم خدای ﷻ څخه ستاسو خیریت نیک مطلوب غواړو.

پس د سلام څخه عرض دی چی مایوه عرض نامه مخکی هم درلیرلی وه خو د هغه خط جواب تراوسه پوری معلوم نسو عرض دادی چی موږ د تنظیم فکر ولی الهی په باره کی پوښتنه کول غواړو چی د دی فتوی حقیقت څه دی چی د دی خط لاندی ده؟ او موږ

(۱) تفصیل دپاره رساله دامت دعلماء متفقه فتوی پرویز کافردی (ملاحظه کړی).

مولانا شیخ الحدیث مغزالحق صاحب ته عریضه ولیکله هغوی دا خبری موږ ته لیکلی را کړی موږ د دی ځای مفتی رشید احمد صاحب ته وویل هغوی وویل چی علماء کرام مشاورت عظمی او د مفتیانو صاحبانو د مشوری څخه وروسته به درته وایو دا پوښتنه کول دی چی چونکه د دی تنظیم گره زموږ نوښار کی جومات در زیان دی او د هغه امام هم دلته مقرر سوی دی موږ ته وښییه چی هغی پسی لمونځ کیږي او که نه؟ او دا څنگه خلک دی؟ او د هغوی سره څنگه معامله کول پکار دی شکریه اهل مسجد در زیان مزاج گرامی!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

عرض دادی چی په تیره سوی زمانه کی زموږ په مدرسه کی یو عالم مسنی په مولوی خالد محمود چی خپل ځان فکر ولی الهی تنظیم طرف نه منسوب کوی او د شاه ولی الله صاحب ترجمان ځان معرفی کومی حسب ذیل نوعیت خبری کوی:

۱: اصل مقصود د خلافت قیام دی ترڅو چی د خلافت قیام نه وی نو تر هغه وخته پوری ایمان اعمال عبادت ټول بیکاره دی.

۲: مقصود د اصل په اتباع د رسالت کی مقصد خصوصاً آیت: په موجب د سپر پاورز خاتمه گنل دی باقی انفرادی عاداتو او اطوارو او وضع قطع ناسته پاسته کی اتباع در رسالت ښکاره ده د دی هیڅ فائده نسته.

۳: اعمال لمونځ روژه حج او زکوة سره مقصد د همه جهتی تربیت د فرد او د معاشری دی خوزیات زور په اجتماعی سیاسی او د حکومتی ذمه واریانو د سنبالولو په تربیت باندی دی که د دی اعمالو صرف روحانی حلقه اثر تسلیم کولی سی نو د نورو مذهبونو د عباداتو څخه به د اسلامی عباداتو توفیق څنگه ثابت کولی سی؟ ځکه چی روحانی اثرات خو د یوگ (Mysticism) او د تصوف او د احسان او سلوک کی یوشان دی.

۴: د جزاء اوسزاء د تصور صرف د متوسطو اذهانو دپاره قابل د قبول دی دا علی اذهانو دپاره قابل قبول او د قبلولو لائق نه دی.

۵: قرآن د مولیانو د سلوک د وجی د ماشومانو لوبه جوړه سوی وی، د الفاظ او معانی د تعلیم څخه ماسیوا مخکی څه تعلیم او تربیت نسته، ذهن سازی نسته، کله چی نظام اسلامی نه وی نو د الفاظو په رڼا کولو څه فائده؟ دغه رقم د قرآن حفظ دوخت ضائع دی.

پوهیدو استعداد نه وو لهذا حضور ﷺ دامستله د نه شرلو سره د عمل د طاقت په وجه باندی د انقلاب لاری هواری کړی.

۱۷: د تهنوی لائن علماء همیشه د حکومتی خواهشاتو د پاره استعمالیږي په نتیجه کی هغوی د سرکار د طرفه نوازل کیږي او د مدنی لاین علماء د خپل حریت پسند جذباتو په وجه همیشه د قید او بند صعوبتونه برداشت کوی.

۱۸: آمَوَالُكُمْ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ قِيَمًا، اَوْ مِنَ الذُّنُوبِ ذُنُوبٌ لَا يَكْفُرُهَا إِلَّا اللَّهُ فِي مَعِيشَةٍ، په شان استدلالونه عموماً دا باور کول کیږي چی ترڅو معاشی مساوات نه وی، د معاشی اصلاح نسبی کیدلی د قبض او بسط تشریح هم په مختلف انداز سره کوی.

۱۹: د ذاتی ملکیت تریوحده پوری جواز دی خو د انقلاب دلاری هوارولو په وخت ذاتی ملکیت نسبی ثابت کیدی ځکه چی په ابتداء کی د حضرت عثمان رضی الله عنه او عبد الرحمن بن عوف رضی الله عنه مال او اسباب د خپل ذات څخه زیات د انقلاب په لاره کی خرڅ کیدل.

۲۰: د خمینی انقلاب دامت مسلمة دپاره خوش آیند دی.

۲۱: طالبان د افغانستان ساده قسمة خلگ دی دا د حکومتی مزاج ته ناواقف دی او فرمایي چی د دی عقائدو حامل تحریک فکر ولی الهی څه حکم دی؟
جواب: فکر ولی الهی خالص یوه دهوکه ده عام طور داخلگ د حضرت شاه صاحب دنوم په اړکی د اشتراکی نظام پر چار کوی.

والله اعلم

(فتوی نمبر ۳۱۹۱۲۵):

ګروپ آف لبرل مسلمز تحریک په قیام باندی د حضرت

د امت برکاتهم رایه

سوال: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

دعاء د صحت اوږد عمر لوړ ایمان سره د جناب والا په خدمت عالیہ کی مودبانه عرض دی چی د وطن عزیز د قیام د مقاصدو تکمیل په دوو پنځوس کالوکی د نه کیدلو اصل سبب زموږ د قرآنی تعلیماتو څخه عدم توجهی او غفلت او کوتاهی ده اگر که هر سابق حکومت د اسلام په نوم باندی ئی قوم ته دهوکه ورکړی ده خو د قرآنی تعلیماتو څخه نا

فتاوی عثمانی اول جلد
۶: د عصر علماء د وخت د تقاضو څخه ناواقف دی لهذا په ټول د امام محمد (من لم یعرف احوال زمانه فهو جاهل) جاهل دی په مدرسو کی ددوی حلقه اثر واردات خولوی او وسیع دی لیکن د مدرسې څخه بغیر د بینک په یو چوکیدار او د بس په یو معمولی غونډی ډرائیور باندی هم د دوی وس نه رسیږي دغه رقم د دی علماؤ په معاشره کی د قدر قابل کردار نسته دا علماؤ د معاشی معطل غری دی.

د جنت علم او معروف تصور د کم فهمی نتیجه ده اصل کی جنت د دنیا مستقبل دی دنیا ددی اساس ده نود کوم بوټی چی تخم کمزوری وی هغه بوټی طاقتور جوړیدلی نسی څوک چی په دنیاکی په درد تکالیفو او مصائبو او غربت کی پروت وی هغه ته په آخرت کی څنگه کامیاب او خوشحاله ویلی سی؟

۸: د جنت متعلق عام احادیث صرف خوشفهمی ده کله چی بنده هیڅ ونکړی نویا په لازماً هغه ته د جنت انتظار کول وی کافرتی خود جوری او بنگلی ورکول سی او مؤمن نه فقط د حورو وعدی.

۹: د امام مهدی تصور او عقیده هم صرف دمرو قومونو تخیل دی.
۱۰: یاجوج او ماجوج چینی اورو سی عوام دی د هغوی په حقله معروف تصور ټیک نه دی.

۱۱: ږیره د حضور ﷺ یو بشری عادت وو دومره اهمیت ولی ورکول کیږي؟
۱۲: د علمائی عصر پاسری تانی تنظیمونه د امریکی دمفاداتو د تحفظ د پاره استعمالیږي.

۱۳: د تبلیغی جماعت د محنت په نتیجه کی چی کوم اسلام په دنیا کی راځی په هغه باندی امریکی چاپ او یورپی به وی اوداسی به مغربی دنیا ددی مدد اخستوسره خپل معاشی سیاسی سامراجی اهداف به حاصل کړی.

۱۴: په جهاد افغانستان کی امریکی اومیاده قسمة مولایانوته د جهاد فریب څخه دهوکه ورکولو سره ئی اسلام دخپلو مفاداتو دپاره استعمال کړی دی.

۱۵: موجوده اسلامی تصور د امریکی د خواهش زیر اثر پمپ سوی دی که مسلمان دروس سره ملگرتیا وکړی نوروس به ددوی دپاره نسبتاً زیات لری وو لیکن مسلمان همیشه جذباتی دی دمسلم جماعتونو میدان امریکی اړخ ته دی.

۱۶: د تقدیر موجود او معروف تصور هم غلط دی حضور ﷺ هم هغه په زور حالت باندی پریښوولی دی ځکه چی د ابتدائی مسلمانانو (اصحابو رضی الله عنه) کی په هغه باندی

فتاویٰ عثمانی اول جلد
 آشنائی اوعدم توجہی زموږ د مذهبی راہنماگانو کونامی اوعقالت ہم دی چی بیانی
 حقیقت ہم دی همدا زموږ پخپل مینځ کی دنفرتونو او اختلافاتو اصل سبب هم دی
 الحمد لله نوجوان نسل کی مینه او د رغبت بیداره کولو اونفرتونه وړانولو او ورسره
 وحدت اسلامی نیکو مقاصدو دتکمیل دپاره دگروپ اف لبرل مسلم تحریک قیام
 وجود کی راغلی دی زموږ مقصد داصلاح څخه سوا هیڅ نه دی یوه معتدله معاشره
 اخوت اسلامی بیداره کولو او د قرآن کریم معانی ایزده کولو دعوت اوبه هغه باندی
 حافظانی انجونى اوهلکانو ته د قرآن کریم معانی ایزده کولو دعوت اوبه هغه باندی
 عمل ترغیب زموږ مقصد دی ځکه چی ذهن انقلاب او د اسلامی تعلیماتو بیدار
 څخه بغیر د اسلام عملی صورت په نظر نه راځی د مشن د کامیابی دپاره د
 درخواست دی په عقیدت او احترام سره به د جواب انتظار وی.
 جواب: د کوم مقصد د پاره چی تادا تنظیم قایم کړی دی هغه مقصد لوڼې اومبارک
 تاته دالله تعالی دخپلی رضا مطابق دملك اوملت دخدمت توفیق درکړی امین، خو
 گذارش دادی چی تاپه خپل نوم کی لبرل (Liberal) کومه اضافه کړی ده د دی په
 کی داطی کول پکار دی چی د دی څه مقصد دی؟ کومو خلکو لره په دی لفظ
 (Exclude) خارج کول مقصود دی د دی سوال صحیح جواب متعین کولو څخه مخکې
 د یورپ دلبر لیزم د تاریخ مطالعه به هم مفید وی چی د دغه لبر لیزم تحریک په وړ
 کی د راتلو څه اسباب وو؟ هغه اسباب زموږ خواته موجود دی؟ دوهم ددی لبر لیزم
 څه نتائج راوځی؟ او آیا هغه نتائج به موږ ته مطلوب وی؟ امید دی چی په دی سوال
 باندی به مفروضی معاطلی په ذریعه غور اوفکر وکړی. والسلام
 (احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه)

ازطیاره براه لاهور)

(فتویٰ نمبر ۲۹۰۰۴)

ی لیکم ځکه می په بیل کاغذ ونه لیکي معذرت خواهی

د مسؤوله علی الاطلاق دکافرون نه گرځولو وجه

چی (بینات) والو دوه نمبری د رافضو په باره کی شایع کړی دی
 ی دی د علماؤ په متفقہ فیصله کی شیعیه کافر دی په هغه کی
 او دستخط موجود دی ستاسو دستخط د نظر څخه نه

تیرسوی او زموږ د یودوست ویناده چی مولانا محمد رفیع صاحب ته دشیعه روافضو
 دتکفیر په باره کی ترد ددی برای مهربانی تاسو د خپلی رائی اظهار وکړی چی
 آیاواقعی داسی دی چی تاسو شیعه گان کافرنه گنی فقط والسلام.

ستاسو مخلص احقر حافظ مشتاق احمد

جواب: کوم شیعه چی کفری عقائد ساتی مثلاً په قرآن کریم کی د تحریف قایل وی
 یاداعقیده ساتی چی حضرت جبرایل علیه السلام نه په وحی راوړلو کی غلطی سوی ده یاپه
 حضرت عائشه رضی الله عنها باندی تهمت لگوی نو د هغوی په کفرکی شک نسته خو داخبره چی
 ټول شیعه گان یاداشان کافرنه عقائد ساتی تحقیق سره ثابت نه ده او ډیر شیعه گان دا
 وایي چی په الکافی یا اصول الکافی وغیره کی چی څومره خبری لیکلی دی موږ هغه
 ټولی صحیح نه گڼو دوهم اړخ ته چاته کافر گرځول ډیره سنگینه معامله ده د دی وجی
 څخه په دی کی بی حده احتیاط ضروری دی بالفرض که څوک تقیه هم وکړی نوهغه به
 دخپلو باطیني عقائدو له وجی به دخدای جل جلاله په نزد کافروی خوفتوی به د هغه په
 ظاهری اقوالو باندی ورکول کیږي د دی وجی څخه څوارلس سوه کالو کی د علماء اهل
 سنت اکثریت شیعه گانوته د علی الاطلاق کافر ویلو په ځای دا ووايي اورا روان وی
 چی کوم شیعه داسی کافرانه عقائد لری هغه کافر دی او همدا طریقه د ډیرو اکابرو
 علماء دیوبند هم پای ده اوچونکه د جمهور علماء په دی طریقه کی د تبدیلی راوړلو د
 پاره کافی دلائل محقق سوی نه دی ځکه دارالعلوم کراچی حضرت مفتی اعظم مولانا
 مفتی محمد شفیع صاحب قدس سره د وخت څخه د اکابرو هم ددی طریقې موافق فتویٰ
 ورکوی چی کوم شیعه گان د دی کافرنه عقائد وقائل وی هغه کافردی خو علی الاطلاق
 هرشیعه خواه چی د هغه عقائد هرڅنگه وی د کافر گرځولو څخه د جمهورو علماء امت
 دمسلك مطابق ئی احتیاط کړی دی خو د دی مطلب دانه دی چی د شیعه گانو په
 گمراهی کی څه شبه ده دکومو شیعه گانو د کافر گرځولو څخه چی احتیاط سوی دی
 بغیر د شبهی څخه هغوی هم په سخت ضلالت او گمراهی کی دی الله تعالی دی د دی
 گمراهو څخه هرمسلمان په حفاظت کی کړی امین والسلام.

د سرسید احمد خان نظریات او د تبلیغی جماعت په باره کی حکم

سوال:- زید اکثر د دوستانو یا عام مجلسونو کی دسرسید تعریف کوی اودا وایي چی
 سرسید قوم بیداره کړو مسلمانانوته ازادی هم دهغوی دتعلیماتو څخه وسوه بکروایي

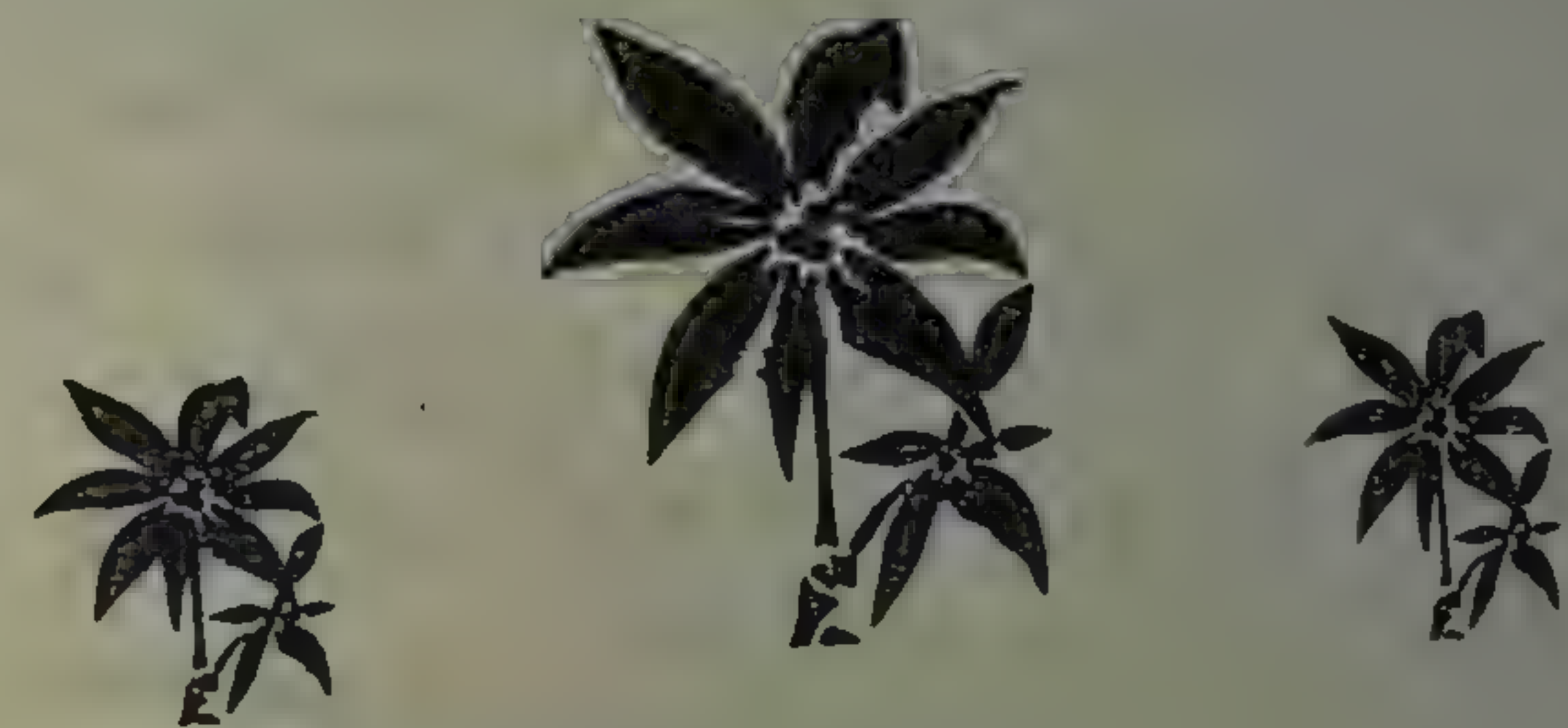
کتاب السنة والبدعة

(د سنت او بدعت سره د متعلق مسایلو بیان)

چی شعور او بیداری مسلمانانو ته د قرآن اوسنت نبوی څخه کیدی سی اودا ازادی خالص وجه د علماء حق قرانیانی وی همدارنگه بکر داهم وایې چی سرسید د فرشتو او جناتو د وجود څخه انکار کړی دی او داعقل صریح کفردی د سرسید په ځای د علماء حق چی څومره تعریف هم وسی نو کم دی.

د مسلمانانو زوال او کمزورتیا د انگریزی تعلیم څخه محرومه کیدل دی او داهم وایې چی بکر د دی قائل نه دی د زوال وجه د حضور ﷺ په احادیثو باندی عمل نه کول دی ورسره زید تبلیغی جماعت ته ډیرست وایې چی ددوی طریقه د سنتو خلاف ده او بکر وایې چی تبلیغی جماعت په صحیح لاری باندی روان دی د دوی هر قول او فعل د حضور ﷺ د طریقو مطابق دی همدا وجه ده چی په کثرت سره غیر مسلم په اسلام سره مشرف سوی دی همدارنگه د ظاهری شکل او صورت هم قائل نه دی مسلم بزیره اولباس وغیره فراډ دی لازمی نه ده، تاسو زموږ د ډیرو پاسریتیانو راه نمائی وکړی (طالب الحق ریاض سعودی عرب)

جواب: د بکر خبری صحیح دی د سرسید احمد خان صاحب دینی نظریات چی هغوی په خپل تفسیر کی بیان کړی دی انتهایې گمراهانه دی (۱) او تبلیغی جماعت ماشاء الله بنده دینی خدمات ورکوی د دی د افرادو په څه عمل یا کار باندی تنقید کیدی سی لیکن په مجموعی توگه دی جماعت ته بدرد ویل ډیر بدکار دی (۲) واللہ سبحانه اعلم (۲۸/۱۰ ۱۴۰۱ هـ) (فتویٰ نمبر ۱۲۳۷/۳۲ ج)

(۱) د سرسید او دهغه د نظریاتو متعلق د تفصیلی حکم دپاره امداد الفتاویٰ ج ۲ ص ۲۲، تر ۵۸ پوری ملاحظه کړئ.

(۲) د تبلیغی جماعت د حضرت دامت برکاتهم تفصیلی فتویٰ هم په دی جلد کی فصل الدعوة والتبلیغ کی وگورئ؟ (محمد زبیر عفی عنه)

د فرض لمانځه څخه وروسته (إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ) ويل

سوال: که د فرض لمونځ څخه وروسته (إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ... الخ) والا ایت وویل سی نو په شریعت کی ټی څه حکم دی؟ او ایا دابدعت حسنه هم کیدلی سی؟

جواب: نن صبا چی څنگه د دی ایت د ویلو التزام کولی سی چی د دی په پریښودونکی باندی داسی بد رد ویلی سی لکه د فرائضو په پریښوولو چی کول کیږي نو دابدعت سیئه وی، حسنه نه وی د حضور ﷺ د قول له وجی (۱) (کل بدعة ضلالة) (والله سبحانه اعلم) (۱۳۹۷/۲/۲۵ هـ) (فتوی نمبر ۲۸/۲۵۴ ب)

د نیاز د فاتحی حکم

سوال: که چاڅه پاڅه کړل نیاز فاتحه یې ورکړله نو ترڅوچی نیاز فاتحه ونه سی تقسیمول یې ممکن نه دی؟

جواب: د نیاز فاتحی مروجہ طریقہ د سره څخه د شریعت په رڼاکی صحیح نه ده هوا که دکوم بزرگ روح ته ایصال ثواب کول وی نو خوراک دی پوخ سی او صدقه دی سی او دا دعاء دی وویي چی الله تعالی دی ددی صدقی ثواب فلانی ته ورسوی او دا جائزه ده اوپه دی نیت کولو دپاره د نیاز فاتحی ضرورت نسته دی (والله اعلم ۱۳۸۸/۵/۲ هـ)

دکوم بزرگ په مزار باندی اجتماعی قرآن خوانی کول

سوال: دکوم بزرگ په مزار باندی په اجتماعی حیثیت سره په نیت د ایصال ثواب قرآن خوانی کیدی سی او که نه؟

(۱) رواه احمد وابوداؤد والترمذی وابن ماجه راجع الی مشکوة المصابیح الاعتصام بالکتاب والسنة ج ۱ ص ۳۰ (طبع قدیمی کتب خانه) وفي مرعاة المفاتیح لابی الحسن المبارکپوری الهندی ج ۱ ص ۲۲۴ (طبع بنارس هند) والمردا بالبدعة ما احدث فی الدین مالا اصل له فی الشرعية يدل علیه واما ما كان له اصل من الشرع يدل علیه فليس ببدعة شرعا وان كان بدعة نعة واما ما وقع فی كلام السلف من استحسان بعض البدع فانما ذالك فی البدع اللغوية لا الشرعية فالبدع الشرعية كلها مذمومة لانها موجبة للضلال والغواية وفي تعليق الصبيح علی مشکوة المصابيح للشيخ محمد ادریس الكاندهلوی ج ۱ ص ۸۸ (طبع دار الاحياء التراث العربی بیروت) فالبدعة فی عرف الشرع مذمومة بخلاف اللغة فان كل شیء احدث علی مثال یسمى بدعة سواء كان محمودا او مذموما الخ او همدارنگه وگوری فتاوی رشیدیہ ص: ۳۷ (طبع اداره اسلامیات) (محمد زبیر حق نواز)

جواب: ایصال ثواب جائز دی او هغه هرځای او هروخت کیدی سی خو دچا په قبر باندی اجتماعی طور سره سره قرآن خوانی کول ایصال کولو د پاره دصحابه کرامو ﷺ څخه هیڅ ثبوت نسته لهذا د دی طریقې څخه اجتناب بهتر دی. والله سبحانه اعلم الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفیع عفا الله عنه ۱۳۸۸ هـ

د قرآن د ختم په موقع باندی خراغان کول او شیرینی تقسیمول

سوال: درمضان په میاشت کی د قرآن په ختم باندی جومات ښایسته کول رڼا کول او دقرائت مقابله وغیره کولو څخه وروسته شیرینی تقسیمول جائز دی او که نه؟

جواب: په جومات کی خراغان کول اسراف دی اوپه هیڅ حال کی جائز نه دی (۱) د قرائت مقابله که په ماشومانو کی د قرآن کریم د ترغیب په غرض سره وی نو د دی گنجائش سته خونن صبانوم اونمود او د فخر په غرض سره چی کومی مقابلی کیږي د هغه څخه احتراز لازم دی څنگه چی د شیرینی د تقسیمولو خبره ده د دی مسئله داده چی د جومات په پیسو شیرینی بیشل جائز نه دی هو که څوک کوم سړی په خپله خوښه شیرینی تقسیموی او هغه مسنون اولازم نه گڼی نو ددی گنجائش سته. والله سبحانه اعلم (۱۱۲۵/۱/۱۴ هـ) (فتوی نمبر ۳۲/۱۲۰۰ ج)

سفر کولوسره د بزرگ د مزار زیارت کول

سوال: زید کله کله اتیا ۸ نوی ۹۰ کیلو متره سفر کولوسره د کوم بزرگ قبرته ځی خیال یې داوی چی په دی مقام باندی الله تعالی دعاقبلوی په هغه مقبره کی بعضی مشرکانه افعال هم کیږي ایا داسی تلل جائز دی؟

(۱) وقال العلامة الشاطبی فی العتصام ج ۲ ص ۲۷۳ (طبع دارالمعرفة بیروت) ان النار لیس ايقادها فی المساجد من شان السلف الصالح ولا كانت مما تزين بها المساجد البتة ثم احدث التزين بها حتی صارت من جملة ما يعظم به رمضان واعتقد العامة هذا..... وبعد اسطر..... ومثله ايقاد الشمع بعرفة الليلة الثامن ذكر النوری رحمه الله انها من البدع القبيحة وانها ضلالة فاحشة جميع فيها انواع من القبائح منها اضاعة المال فی غیر وجهه و منها الظهار شعائر المجسوس وقد ذكر الطرطوسي فی ايقاد المساجد فی رمضان بعض هذه الامور وذكر ايضا فی قبائح سواها. (مرتب عفی عنه)

جواب: که زید د شرک او بدعاتو د مسائلو څخه ښه واقف وی او هغه ته اعتماد وی چی هلته به شرک او بدعاتو کی نه مبتلا کیږم نو بیابه ده لره تگ جائز وی ورنه نه به وی.

قال ابن حجر فی فتاویہ: ولا تترك (ای الرزیارة) لما يحصل عندها من منكرات ومقاسد لان القربات لا تترك لمثل ذلك بل على الانسان فعلها وانكار البداع وازالتها ان امکن اه (شامی ج ۱ ص: ۸۴۳) (۱) (والله سبحانه اعلم) (۲۰/۱۱/۱۳۸۷ هـ) (۲)

د فرض لمونځ او اخترونو څخه وروسته دمصافحی اومعانقی حکم

سوال: عموماً داخترونو (عید الفطر او عید الاضحی) د لمونځ څخه وروسته لمونځ گذاره په جومات کی دننه د خطبی اودعاء څخه وروسته یوبل ته د اختر مبارکی وایی مصافحه اومعانقه کوی څه خلک د ضروری گنی څه درسم دیوره کولو په عرض باندی او څه د سنت په غرض باندی مصافحه اومعانقه کوی په لمونځ گزارو کی څه حضرات بزرگان وی د هغوی متعلق د الله والا کیدو حسن ظن خلک لری چی د دوی سره به په داسی کولو کی فیض حاصل سی اونیکیانو کی به مدد درکول سی هغوی څخه دارسم گنلو سره کوی اونه یی ضروری گنی بلکی د نیکو خلکو سره د عقیدې په وجه معانقه کوی ایا دا فعل د رسول ﷺ سنت څخه یاد اثار صحابه کرامو څخه ﷺ یا د ائمه اربعه د فتاوو څخه ثابت دی او که نه؟

جواب: د دوو مسلمانانو دیوځاکیدو په وخت کی مصافحه مسنون ده او که څوک د سفر څخه راسی نو هغه سره معانقه کول هم د سنت څخه ثابت ده د دی دوو مواقعو څخه علاوه سنت نه ده څوکه د سنت گنلو څخه بغیر یی اتفاقاً څوک وکړی نو گناه هم نه ده او که سنت گنلو سره یی کوی نوییا بدعت دی زموږ په زمانه کی د فرض لمونځونو څخه وروسته مصافحه او د اخترونو وروسته معانقه سنت گنل کیږی حالانکه دا د حضور ﷺ څخه ثابت نه دی ځکه علماؤ دی ته بدعت ویلی دی او ددی څخه د بیج کیدو تاکید یی فرمایلی دی څوکه چیری د سنت د عقیدې داعلت نه وی نوییا مباح ده.

(۱) شامی ج ۲ ص ۲۴۲ (طبع ایچ ایم سعید)
(۲) دفتویٰ د البلاغ دی قعدی کال ۱۳۸۷ هـ رسالی څخه اخستل سوی ده (مرتب).

فی رد المختار قد یقال: ان المواظبة علیها بعد الصلوة خاصتاً قد یودی الجهلة الی اعتقاد سنيتها فی خصوص هذه المواضع وان لها خصوصية زائدة علی غيرها مع ان ظاهر كلامهم انه لم يفعلها احد من السلف فی هذه المواضع ونقل فی تبیین المحارم عن الملتقط انه تكره المصافحة بعد أداء الصلوة ولانها من سنن الروافض اه ثم نقل عن ابن حجر عن الشافعية انها بدعة مكروهة لا اصل لها فی الترع وانه ینبه فاعلها اولاً ویعزر ثانیاً الخ (رد المختار باب الاستبراء وغيره من كتاب الحظر والابح) (۱) ومثله فی عزیز الفتاوی (۲) والله اعلم (۱۲/۱۱/۱۳۹۷ هـ) (فتویٰ نمبر ۲۸/۷۰ الف)

د لمانځه څخه وروسته یامیلمه سره د ملاقات په وخت مصافحه کول

سوال: د فرض لمونځ څخه وروسته خصوصاً اودمازیگر د لمونځ څخه وروسته د دعاء څخه فارغیدو سره مصافحه کول خپل مینځ کی یوبل سره لاس نیول او د امام صاحب په مصلی باندی دریدلو سره لاس نیول لازمی دی او که نه؟ که کوم میلمه د لمونځ څخه وروسته مصافحه کول غواړی نو د هغه سره مصافحه کول صحیح دی او که نه؟
جواب: هیڅ کله لازم نه دی بلکی لازم یا ثواب اوسنت گنلو سره مصافحه کول بدعت دی او د دی پرینوول واجب دی (۳) د میلمه سره په اول ملاقات کی مصافحه کول مسنون دی (۴) په دی نیت سره مصافحه صحیح ده. (والله اعلم) (۱۲/۱۱/۱۳۹۷ هـ) (فتویٰ نمبر ۲۸/۸۸۴ ج)

د مړی سرته گڼینستل یا ادیری ته د وړولو په وخت کی کلمه ویل

سوال: دمړی د کت خواته په ناسته یاپه ولاړه کلمه طیبه په لوړ آواز سره ویل یادمړی ادیری ته د وړولو په وخت کلمه طیبه ویل څنگه دی؟

(۱) فتاویٰ شامیه ج ۲ ص ۳۸۱ همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ج ۵ ص ۲۲۰، امداد الاحکام ج ۵ ص ۱۹۵

(۲) عزیز الفتاوی ص: ۱۲۸

(۳) وفي شامیه ج ۲ ص ۳۸۱ (طبع سعید) ونقل فی تبیین المحارم عن الملتقط انه تكره المصافحة بعد أداء الصلوة بكل حال لان الصحابة ﷺ ماصافحوا بعد أداء الصلوة ولانها من سنن الروافض الی ان قال، فیزجر فاعله لنا انی به من خلاف السنة همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ج ۵ ص ۲۲۰
(۴) وفي الشامية أيضاً وموضع المصافحة فی الشرع اثمها عند لقاء المسلم لایه لافى ادبار الصلوة

جواب: په دواړو وختو کې کلمه طيبه ويل صحيح دی خود لازم او ضروري گڼل نه دی پکار او په لوړ آواز سره دی ونه ويل سي. (۱) والله سبحانه اعلم
الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه (فتویٰ نمبر ۱۸۱۲۴۸ الف)
بنده محمد شفیع عفی الله عنه ۱۳۸۸/۱۲/۱۱ هـ

په کفن باندې کلمه طيبه ليکل :

سوال: په کفن باندې کلمه طيبه ليکل ستاسو په خيال څنگه دی ؟

جواب: جائز دی خو د صحابه کرامو (رضي الله عنهم) اوسلف صالحينو څخه منقول نه ده د دی وجې څخه نه ليکل بهتر دی. (۲) الجواب الصحيح عفا الله عنه فقط والله سبحانه اعلم احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۸۸/۱۲/۱۱ هـ (فتویٰ نمبر ۱۸۱۲۴۸ الف)

جشن ميلاد النبي ﷺ شرعی حیثیت

سوال: څه فرمایي علمائی دین چي یوه جمعه په جومات کی د اعلان وکړی چي په فلانی تاریخ به جشن عید میلاد النبي ﷺ وی اویا وروسته د یوسړي په وینا فلانی مولا هغه جومات ته د تقریر کولو د پاره رانسی ځکه چي هغه زما څخه خوابدی دی بیا یوڅو سریان هغه سره په یوځای کیدو جلسی د ملتوی کولو اعلان وکړی دباقي عوامو خیال ونه ساتی د شریعت په رڼاکی د مسئلې حل را واستوی. والسلام

جواب: د جشن عید میلاد په شریعت کی هیڅ اصل نسته (۱) البته د حضور ﷺ ذکر مبارک او د حضور ﷺ سیرت مبارک اوریدو او اورولو دپاره څه مجلس دڅه خاص

(۱) فی الدر المختار ج ۲ ص ۲۳۳ کره فیها رفع صوت بذكر او قراءة فتح وفي الشامية (قوله كما کره) قبل تحريما وقيل تنزيها كما في البحر عن الغايه وفيه عنها وينبغي لمن تبع الجنائز ان يطيل الصمت وفيه عن الظهيرية فان اراد ان يذكر الله تعالى يذكره نفسه لقوله تعالى انه لا يحب المعتدين او قلت واذا كان هذا في الدعاء وعن ابراهيم انه كان يقرأ ان يقول الرجل وهومشي معها استغفروله غفر الله لكم على هامش الهندية ص ۱۹۰ (طبع مكتبه رشيديه كويتيه) ويكره رفع الصوت بالذكر فان اراد ان يذكر الله يذكره في نفسه وعن ابراهيم كانوا يكرهون ان يقول الرجل وهومشي معها استغفرو الله بخفضه

(۲) د تفصيل دپاره وگوري عزيز الفتاوى ص ۹۹

ورځ یا تاریخ قید څخه بغیر که منعقد کړی نوصحيح ده په دی شرط چي ددی مقصد د حضور ﷺ د ذکر مبارک څخه برکن حاصلول او په سیرت طيبه باندې د عقل کولو جذبه پیدا کول وی دنوم اونمود مقصد نه وی په صورت مسئله کی که محفل ددی غرض دپاره منعقد سوی وی نوصحيح دی.

څوکه د څه مصلحت له وجې هغه ملتوی سو نوپه دی کی هم څه شرعی قباحت نسته مثلاً څوک عالم د سیرت دبیانونو دپاره موجود نه وی یادڅه فتنی اوفساد خطره وی هو که دڅه عذر څخه بغیر جلسه ملتوی سوه نوپه دیکی حاضرینوته خامخا دتکلیف رسولو گناه به وی (والله اعلم)

۱۳۱۲/۱۲/۱۴ هـ (فتویٰ نمبر ۳۱۱۷۳۲ ج)

د واده په موقعه باندې خلکوته سپینی لنگوتی ورکول اود سنت

(ختنه) په موقع خلک جمع کول

(۱) وفي الابداع في مضار الابداع ص ۱۲۲ طبع مكتبه علمية مدينة المنورة قيل اول من احدثها بالقاهرة الخلفاء الفاطميون في القرن الرابع فابتدعوا ستة موالد..... ثم اعيدت في خلافت الحاكم بامر الله في سنة اربع وعشرين وخمس مئاته بعد ما كاد الناس ينسونها واول من احدث المولد النبي ﷺ مدينة اربل الملك المظفر ابوسعيد في القرآن السابع وقد استمر العمل بالموالد الى يومنا هذا وتوسع الناس يومنا هذا وتوسع الناس فيها وابتدعوا بكل ما تهواه انفسهم ويوحيه الهيم الشيطان دجشن ميلاد النبي تاريخي شرعي حیثیت متعلق دمکمل تفصیلاتو دپاره لاندې کتابونه وگوري فتاویٰ میلاد شریف مجموعه افاضات حضرت مولانا احمد علی سهارنپوری حضرت گنگوهی حضرت تهانوی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ ۲ فیصله هفت مسئله حضرت حاجی امداد الله مهاجر مکی رحمت الله عليه ۳ التحذير من البدع عبد العزيز بن عبد الله بن باز رحمهم الله عليه ۴ الانصاف فيما قيل في المولد ابوبکر جابر الجزائري ۵ جواهر الفقه (جلد ۱ ص : ۲۰۵) مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمہ الله

۲ راه سنت (ص : ۱۲۵) حضرت مولانا سرفراز خان صاحب صفدر دامت برکاتهم

۷ تاریخ میلاد : حکیم مولانا عبد الشکور صاحب مرزاپوری (محمد زبیر حق نوان)

سوال: زموږ خواته چی کله خلک دواډه د کور څخه رخصت کیږي نو سپینی لنگوتی ورکوی دغه خلک دالنگوتی وتړی یایی په لاس کی ونیسی او خپلو کورونوته ځی اودالویه د عزت خبره گنل کیږي ایا داطریقه جائزده او که رسم دی؟
۲ اود سنت (ختنه) په موقع خلک جمع کول سنت دی او که بدعت؟

جواب: دارسم که دست گنلو سره ترسره کیږي نو بدعت او واجب الترك دی او که سنت نه گنل کیږي خو ددی داسی پابندی کیږي لکه د فرائضو او واجباتو چی کیږي او که ویی نه کړی نو دا بد گنل کیږي نوبیا خودا ناجائزده او که ددی خبرو څخه پرهیز کولوسره د خوشدلی په خاطر بغیر د دباؤ څخه ورکول سی او د خفگان هم څه توقع نه وی نو جائز دی.

۲ سنت گنلو سره جمع کول یا د دی د سنتو په شان پابندی کول اونه کوونکی لره بد گنل بدعت او واجب الترك دی (۱) والله سبحانه اعلم ۱۴۱۲/۱/۱۸۰ هـ (فتویٰ نمبر ۵۸/۷۲)

د لمانځه څخه وروسته د مصافحی کولو حکم

سوال: دلمونځ څخه وروسته چی خلک مصافحه کوی داجائزده او که نه؟
جواب: دلمونځ څخه وروسته چی مصافحه څنگه لازمه اودلمونځ جزء گنل سوی ده هغه بدعت او واجب الترك ده (۲) هوا که دکوم سړی سره هم هغه وخت ملاقات وسو نو د ملاقات دمصافحی په نیت سره مصافحه دی وکړی (۳) دلمونځ څخه وروسته نیت سره نه. (والله سبحانه اعلم) ۱۳۹۹/۱۰/۱ هـ (فتویٰ نمبر ۳۰۱۱۲۸۰)

(۱) وفی مسند احمد ج: ۴، ص: ۲۱۷. (طبع مؤسسه قرطبه مصر) عن الحسن قال دعی عثمان بن ابی العاص الی ختان فابی ان یجیب فقیل له: فقال انا کنا لاناتی الختان الی عهد رسول الله ﷺ ولاندعی له وکذا فی المعجم الکبیر للطبرانی رحمه الله رفم الحدیث ۸۳۸۲ جلد ۹ ص ۵۷۱ (طبع مکتبه العلوم موصل) همدارنگه وگوری امداد المقتیین ص: (۲۰۱).

(۲) وفی الشامیه ج: ۷۲ ص: ۳۸۱ (طبع سعید) ونقل فی تبیین المحارم عن الملتقط انه تکره سنن الروافض الی ان قال ویزجر فاعله لما اثنی به من خلاف السنه. (د تفصیل دپاره وگوری امداد الفتاویٰ ص: ۲۲ عزیز الفتاویٰ ص: ۱۲۸ امداد الاحکام ج: ۱۹۵ وگوری.)

(۳) وفی الشامیه ج: ۲ ص: ۳۸۱ (طبع سعید) وموضع المصافحه فی الشرع انما هو عند لقاء المسلم لاجیه لافی اذار الصلوة.

د بزرگ یا پیر دمنبستی او د میت د مختلفو رسوماتو حکم

سوال: اکثره خلک وایی چی نن د فلانی پیر یا بزرگ منبسته ده ددی څه مطلب دی اودا جائز دی او که نه؟

۲ میت او د هغه سره دمختلفو رسوماتو چی زموږ خواته رائج دی په دی سلسله کی شرعی احکام څه دی؟

جواب: نن صباچی دمنبستی په نوم کوم رسمونه رائج دی په قرآن اوسنت اوشریعت مطهره کی د هغه هیڅ ثبوت نسته دابدعات پریښول واجب دی (۱) البته د کوم بزرگ د ایصال ثواب طریقه داده چی څومره توفیق وی نقدی روپی یا خوراک کپړه صدقه کولوسره د هغه ثواب په خاموشی سره دی هغه بزرگ ته ورسول سی د دی غرض د پاره دا دعوتونه او اجتماعات کول شرعاً ناجائز او بدعت دی.

۲ په جنتی کالی اوبهشتی گوهرکی دجنازی اودمیت احکام په تفصیل سره موجود دی دهغه مطالعه وکړی (والله سبحانه اعلم) ۱۱۷ ۱۱۲ ۱۴۰۰ هـ (فتویٰ نمبر ۱۱۲۵۲ هـ ۳۸)

د عرس او کلیزی شرعی حیثیت

سوال: د عرس او کلیزی په شریعت کی څه حیثیت دی؟

جواب: د عرس او کلیزی په شریعت کی هیڅ حیثیت نسته دا ټول د انسانانو ایجاد سوی بدعتونه دی چی د هغه څخه پرهیز لازم دی (۲) (والله سبحانه اعلم) ۱۴۰۱/۱۱/۱۵ هـ (فتویٰ نمبر ۱۱۷۱۲/۳۲ ج)

(۱) وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۳۹ (طبع سعید) واعلم ان النذر یقع للاموات ومن اکثر العوام وما یؤخذ من الداراهم والشمع والزیت ونحوها الی ضرائح الاولیاء الکرام تقریباً الیهم فهو فی الاجماع باطل وحرام مالم یقصد واصرفها لافقرا الاقام وقد ابتلی الناس بذلك وكذا فی البحر الرائق ج: ۳ ص: ۲۹۸ (طبع سعید) (محمد زبیر حقنواز)

(۲) فی التفسیر سورة العمران ص: ۲۵ (طبع بلو چستان بک ډیو) لایجوز ما یفعله الجهال بقبود الاولیاء والشهداء من السجود والطواف حولها واتخاذ السرج والمساجد علیها ومن الاجتماع بعد الحول کالاعیاد ویسمنونه عرساً همدارنگه فتاویٰ رشیدیہ ص: ۱۲۵ ۱۲۸

د جنازی لمونځ څخه وروسته لاس لوړولو سره دعا غوښتل

سوال:- حضور اکرم ﷺ د کوم صحابی د جنازی لمونځ کولو څخه وروسته لاس لوړولو سره دعا غوښتی ده او که نه؟ د جنازی د لمونځ څخه وروسته لاس لوړولو سره دعا کول څنګه دي؟

جواب: د جنازی د لمونځ څخه وروسته لاس لوړولو سره دعا غوښتل نه د نبی ﷺ څخه ثابت دی او نه د نورو صحابه کرامو ﷺ لهذا نن صبا چي کوم رواج شروع دی اوداشان ضروري گڼي او د دی په پریښوولو باندی بد وایي هغه بدعت او واجب الترك دی (۱) والله سبحانه اعلم

(فتویٰ نمبر ۲۸۱۹۵۷ ج)

د نکاح په وخت د واده ځلمی ته سهره تړل

سوال:- د نکاح څخه مخکي د ځلمی په سر سهره تړل د کوم روایت څخه ثابت دی؟
جواب: سهره تړل د هندوانو رسم دی مسلمانانو لره ددی څخه پرهیز کول پکار دی.
والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۱۹۱۱۲ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۹۵۷ ج)

د خوراک مخ ته ایښوولو سره فاتحه ویل

سوال:- خوراک مخ ته ایښوول لاس لوړول او فاتحه پر ویل د کوم حدیث یا روایت څخه ثابت دی او که نه؟ او فاتحه لازمی گڼل څنګه دی؟ حضور اکرم ﷺ به د مرحوم د پاره ایصال ثواب څنګه کوي؟

جواب: د هیڅ روایت یا حدیث څخه ثابت نه دی او دا لازم گڼل بدعت شنیعه دی د ایصال ثواب صحیح طریقه داده چي هر یونیک عمل په صدق او اخلاص سره د نام اولمو څخه بچ کیدلو سره دا دعا وایاست چي یا الله ددی ثواب فلانکي ته ورکړي او ددی غرض د پاره خلک جمع کول یا په خاصو خاصو ورځو کی جمع کیدلو سره

(۱) وفي مرقاة المفاتیح شرح مشکوٰۃ ص ۲۴ (طبع مکتبه امدادیه ملتان) ولاید عوا للمیت بعد صلوٰۃ الجنائز لانه يشبه الزیاده فی صلوٰۃ الجنائز وفي بزازیة (علی الهندیه ص ۸۰ لایقوم بالدعاء بعد صلوٰۃ الجنائز لانه دعامة لان اکثرها دعاء وفي خلاصة الفتاویٰ ص ۲۲۵ • طبع امجد اکیدمی لاهور) ولایقوم بالدعاء فقی قرائت القرآن لاجل المیت بعد صلوٰۃ الجنائز وقبلها وفي البحر المرائق ص ۱۸۳ (طبع سعید) لایدعوا بعد التسليم. وفي الفتاویٰ سراجیة علی قاضیخان ص ۱۴۵ اذا فرغ من الصلوٰۃ لایقوم داعیاله وفي جامع.

اجتماعی طور باندی تلاوت کول، خوراک کول وغیره داتول امور بدعت دی او د دی څخه پرهیز کول پکار دی. والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۱۹۱۱۲ هـ (فتویٰ نمبر ۲۷۱۹۵۷ ج)

په قبر کی د عهدنامی د ایښوولو حکم

سوال:- په قبر کی عهدنامه ایښوول څنګه دی؟

جواب: د مړی سره په قبر کی دهیڅ قسمه عهدنامی ایښوولو په شریعت کی څه اصل نسته. (۱) والله سبحانه اعلم (۱۳۸۸/۲۱۱ هـ) (فتویٰ نمبر ۱۹۱۲۳۲ الف)

په قبر باندی د تلقین حکم

سوال:- په قبر باندی د تلقین څه کیفیت دی؟

جواب: په قبر باندی په شریعت کی د تلقین هیڅ اصل نسته. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷ ۱۱۱ هـ

په جومات کی په لوړ آواز سره درود اوسلام نعت اومیلاد منعقد کول

سوال: په جومات کی په لوړ آواز سره درود اوسلام اونعت ویل پکار دی او که نه؟ په جومات کی میلاد شریف پکار دی او که نه؟

جواب: د لمونځ په وختونو کی کله چي خلک فرض سنت اونوافل کوي په جومات کی په لوړ آواز سره ذکر یا وعظ او خطبه کول درست نه دی (۳) البته کله چي خلک په لمونځ

(۱) دتیری صفحی حاشیه الرموز فصل فی الجنائز ص ۲۸۳ (طبع ایچ ایم سعید) لایقوم داعیاله ، وفي نفع المفتی والسائل ص ۱۴۳ (طبع کتب خانه رحیمی دیوبند یوپی) الدعاء الجنائز مکروه همدارنگه مزید وگوري امداد الاحکام ج ص ۱۹۴ و امداد المتقین ص ۱۷۲ (محمد زبیر) وگوري فتاویٰ دارالعلوم دیوبند عزیز الفتاویٰ ص: ۹۹

(۲) وگورئ فتاویٰ دارالعلوم دیوبند (عزیز الفتاویٰ ص: ۹۹).

(۳) وفي الفتاویٰ البزازیة علی الهندیه ص ۳۷۸ وقد صح عن ابن مسعود ؓ انه سمع قومًا اجتمعوا فی المسجد یهللون ویصلون علیه، علیه الصلوٰۃ والسلام جهراً فراح الیهم فقال: ما عهدنا ذالك علی عهد علیه السلام وما رایکم الا مبتدعین فما ذال یذكر ذالك حتی اخرجهم عن المسجد کذا فی ردالمختار ص ۳۹۸ وفي الشامیة ۳۴۹ (طبع سعید) وفي الملتقی وعن النبی ﷺ انه کره رفع

کی مشغول نه وی نوپه جهر ذکر او وعظ کول جائز دی البته درود شریف چی څنگه نن سبا په ولاړه باند اجتماعی شکل کې په لوړ اواز سره ویل لازم گنل سوی دی هغه بدعت دی او د حضور ﷺ د سیرت طیبه بیان دیر د سعادت او د خیر او برکت موجب دی خو دا د یوی خاصی ورځی سره مخصوص کول صحیح نه دی او په دی کی د حاضری مقصد د سنتو د اتباع جذبه کیدل پکار دی نمود و نمایش نه. والله سبحانه اعلم
(فتوی نمبر ۲۹۱۲۱۹ ب)

په قبر باندی د آذان کولو حکم

سوال: یو سری مړسو دهغه جسم دښځو دپاره ادیری ته یوړلی سو او دښځو څخه وروسته د هغه په قبر باندی یو سری آذان کوی په قبر باندی آذان کول صحیح دی؟
جواب: په قبر باندی مذکوری طریقی سره آذان کول بالکل بی اصله دی په قرآن او حدیث کی د دی هیڅ ثبوت نسته ددی څخه اجتناب لازم دی. (۱)
والله سبحانه اعلم (فتوی نمبر ۲۷۱۲۷۷ و)

د آذان څخه مخکی د صلوٰة و سلام ویلو حکم

سوال: د آذان څخه مخکی الصلوٰة و سلام ویل جائز دی او که نه؟ په کومو جوماتونو کی چی د دیر ۳۰ شو کالو څخه ویل کیدو اوس په ویلو او نه ویلو باندی په لمونځ گذارو کی سخت اختلاف پیدا کیږي د حدیث او فقه په رڼاکی په دلائلو سره ولیکی؟

الصوت قرأت القرآن والجنابة والذحف والتذكير فما ظنك به عند الغناء الذي يسمونه وجد او محبة فانه مكروه لا اصل له في الدين وفيها ص: ۳۹۸: فلا سزار افضل حيث خيف الرياء او تأذى المصلين الخ.

(۱) وفي رد المختار ص ۲۳۵ تنبيه في الاقتصار على ذكر من الوارد اشارة الى انه لا يسن الاذان عند ادخال الميت في قبره كما هو المعتاد الان وقد صرح ابن حجر في فتاويه بانه بدعة وقال: ومن ظن انه سنن قياسا على نديهما للمولود الحاقا لخاتمة الاثر بابتدائه فلم يصب وفي حاشية البحر الرائق باب الاذان ص ۲۵۲ (طبع مكتبة ماجدية كويتيه قيل وعند انزال الميت القبر قياسا على اول خروجه للدنيا لكن رده ابن حجر في شرح العبدان الخ وفي رد البحار من بدع التي شاعت في بلاد الهند الاذان على قبر بعد الدفن بحواله فتاوى رشيديه ص ۱۳۲ د زيات تفصيل د پاره وگوري امداد الفتاوى ص ۳۰۱ او عزيز الفتاوى ص ۱۰۲۱۰۰)

جواب: درود شریف ویل دیر د فضلیت عمل دی کوم مسلمان ته چی الله تعالی څومره توفیق ورکړی نو درود دی ووايي او خپله عملنامه دی د نیکو څخه ډکه کړی ددی څه خاص وخت د شریعت له اړخه مقرر نه دی انسان چی کوم وخت وغواړی په اخلاص سره دی د نمود او نمائش څخه بغیر درود شریف ویلی سی نوزموږ په زمانه کی په بعضو مقاماتو باندی اذان څخه مخکی څنگه چی اجتماع حیثیت سره په لوړ آواز باندی د صلوٰة و السلام ویلو رواج سوی دی او څنگه چی د افرض یا واجب یاد اذان لازمی جز گنل سوی دی دا درود شریف نه دی بلکی د هغه نمائش دی چی د هغه هیڅ ثبوت په قرآن او سنت یا د صحابه کرامو او تابعینو په عهد مبارک کی نه ورکول کیږي ځکه دابدعت دی (۱) مسلمانانو ته پکار دی چی د دی طریقی په خای په اخلاص او ادب سره د درود شریف د ویلو طریقه اختیار کړی. والله سبحانه اعلم ۱۲۱۲۷ ۱۳۹۸ هـ (فتوی نمبر ۲۹۱۸۵۸ ب)

د لمانځه څخه وروسته په لوړ آواز سره د صلوٰة و سلام ویلو حکم

سوال: د لمانځه څخه وروسته الصلوٰة و السلام په لوړ آواز سره په هیئت اجتماعی ویل فرض یا واجب یا مستحب یا بدعت دی؟

جواب: درود ویل دیر ثواب دی لیکن ددی طریقه چی نن سبا کومه شروع سوی ده چی ودریږي په اجتماعی شکل یی ویل ضروری گنی او څوک چی ناسی نه کوی هغه بد گنی دابدعت دی. (۲) والله اعلم

(۱) وفي الفتاوى الكبرى لابن حجر الهيتمي ص ۱۲۹، ۱۳۰ طبع مكتبة اسلاميه) وسئل هل الصلوة على نبي ﷺ مسنونة قبل الاذان كما هي بعده؟ وهله نهى عنه وعن الصلوة على النبي ﷺ قبل الاذان اولاً؟ (فاجاب) بعد اسطر... اما الصلوة والسلام على النبي ﷺ بعد الاذان والاقامة فانها مندوبان كما صرح به اصحابنا وما جاء بذلك خبر مسلم والاربعة الا ابن ماجة وفيه ابضا ج ۱: ص ۱۳۱ فمن اتى... معتقداً سنيته في ذلك المحل المخصوص نهى عنه ومنع منه لانه تشريع بغير دليل ومن شرع بلا دليل يزجر عن ذلك وينهى عنه فائده قد احدث مؤذنون الصلوة والسلام على رسول الله ﷺ عقب الاذان وكان ابتداء حدوث ذلك في ايام السلطان الناصر صلاح الدين ابن ايوب وبامرهم في مصر... اعمالها ولقد استفتى مشايخنا وغيرهم في الصلوة والسلام عليه بعد الاذان على الكيفية التي يفعلها المؤذنون فافتوا بان الاصل سنة والكيفية بدعة وفي الابداع في مضار الا ابتداء ص ۷۷، ۷۸ (طبع مكتبة علمية المدينة المنورة) لا كلام في ان الصلوة والسلام على النبي ﷺ عقب الاذان مطلوبان شرعاً لورود الاحاديث الصحيحة انما يخلاف

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه محمد عاشق الهی عفی عنه
(فتوی نمبر ۱۹۱۲۲۳ الف):

د لمونځ او درس څخه وروسته مصافحه کول

سوال: زموږ په جومات کې هره ورځ د سهار لمونځ څخه وروسته د قرآن درس کیږي د درس قرآن څخه وروسته کله چې مولی صاحب ودریږي نو د مصافحې دپاره ورته خلگ ودریږي په دې کې کله هم ناغه نه کیږي د اشان پابندی بدعت نه ده؟

جواب: که د سهار وی او که د ماښین څخه وروسته یا د درس قرآن څخه وروسته د ثواب گنلو سره مصافحه کول بدعت دی که په دې باندې د اشان پابندی وکړي چې څوک مصافحه ونکړي نو هغه بدگني نوبیا هم بدعت دی (۱) خو که دا د ثواب گنلو څخه بغیر او څوک چې مصافحه ونکړي هغه بد گنلو څخه پرهیز وکړي نو څه خبره نسته.

والله اعلم [۲] [۳] ۱۳۸۸ هـ (فتوی نمبر ۱۹۱۹۰ الف)

د امام صاحب د جنازې د لمانځه څخه وروسته دعا نه کول

سوال: د جنازې لمونځ کې د تکبیرونو څخه وروسته سلام گرځولو سره امام مروجی طریقې باندې دعاء ونکړله او ولاړی څه خلگو اعتراض وکړي چې د دعاء څخه بغیر

فی الجهر بهما علی کیفیة المعروفة والصواب انها بدعة مذمومة بهذه کیفیة الی جرت بها عادة المؤذنین من رفع الصوت بهما کالاذان والتمطیط والتغنی فان ذالك احداث شعار دینی علی خلافت ماعهد عن رسول الله ﷺ واصحابه والسلف الصالح من ائمة المسلمين وليس لاحد بعدهم ذالك ومن ثم قال العلامة ابن حجر فی فتاویة الکبری من صل علی النبی ﷺ قبل الاذان او قال محمد رسول ﷺ بعده معتقدا سنیة فی ذالك المحل ینهی ویمنع منه لانه تشریع بغیر دلیل ومن شرع بغیر دلیل یزجر ویمنع انتهى وهذا العلامة ابن حجر حکم علی من ﷺ قبل الاذان او قال محمد رسول الله ﷺ بعده بانه شرع فی دین الله تعالی وانه یمنع من ذالك ویزجر واذاک الا القبح مافعل الخ. وگوری ص ۱۱۴ اول نمبر حاشیه.

(۱) وفی الشامیه ص ۲۸۱ (طبع سعید) ونقل فی تبیین المحارم عن الملتقط انه تکره المصافحه بعد ادا الصلوة بکل حال لان الصحابة ماصافحو بعد اداء الصلوة وانها من سنن الروافض قال ابن الحاج المالکیه فی المدل انها من البدع وموضع المصافحه فی الشرع انما هو عند لقاء المسلم لایخيه لانی ادبار الصلوة فحیث وضعها الشارع یضعها فینهی عن ذالك ویزجر فاعله لما اتی به من خلاف السنة وكذا فی الفتاوی رشیدیة ص ۴۲۴ همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ص ۲۶۰ عزیز الفتاوی ص ۱۲۸ امداد الاحکام ص ۱۹۵.

لمونځ مکمل نه دی څه خلگو وویل چې د جنازې لمونځ پخپله د مړي په حق کې دعاء ده لمونځ مکمل سو کوم عمل صحیح دی؟

جواب: د جنازې لمونځ پخپله دعاء ده او د دې څخه وروسته بیا لاس پورته او دعاء کول د سنت څخه ثابت نه دی (۱) لهذا د امام صاحب عمل صحیح دی کوم خلگ چې د ده په دې عمل اعتراض کوي د هغوی اعتراض صحیح نه دی. والله سبحانه اعلم (۱۲۲، ۱۳۹۲۱۰ هـ) (فتوی نمبر ۲۷۱۲۴۲۲ هـ)

د دفن څخه وروسته پر قبر باندې د اذان کولو حکم

سوال: د دفن کولو څخه وروسته پر قبر باندې چې په ولاړه کوم اذان کیږي شریعت کې ددې څه اصل سته او که نه؟

جواب: دفن څخه وروسته د اذان کولو څه حکم نسته د دې څخه احتراز کول لازم دی ځکه چې دا بدعت دی. (۲) والله اعلم.

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه محمد عاشق الهی عفی عنه ۱۳۸۸/۱۹۱۲ (فتوی نمبر ۱۹۲۳۰ الف).

د دعاء په آخر کې صلوا علیه وسلمو تسلیم ویل په لوړ آواز سره

د درود شریف دویلو حکم

سوال: نن صبا په بعضو جوماتونو کې د دعاء په آخر کې صلوا علیه وسلمو تسلیم ویلو سره امام او مقتدیان په زوره باندې درود شریف وايي که امام یې منع کړي نو فساد جوړیږي څه حکم یې دی؟

جواب: مذکوره عمل په کوم اهتمام او التزام سره کیږي او څنگه چې ددې په پریښوولو باندې بدرد ویل کیږي هغه بدعت دی (۳) ددې څخه پرهیز لازم دی کوم خلگ چې په دې

(۱) وگوری ص ۱۰۸ حاشیه نمبر ۲.

(۲) وگوری ص ۱۱۱ اول نمبر حاشیه.

(۳) وفی الفتاوی البزازیة علی الهندیة ص ۳۷۸ (طبع رشیدیة کویته وقد صح عن ابن مسعود رضی الله عنه سمع قوماً اجتمعوا فی مسجد یهللون ویصلون علیه علیه الصلوة والسلام جهر فراح الیهم فقال ماعهدنا ذالك علی عهدہ علیه الصلوة والسلام وما اراکم الامبتدعین فما ذالک یذکر ذالك حتی

باندی عمل کونکی وی هغوی ته د اهل علم فتوی بنوولو سره په نرمی باندی پوهی بی
کی خود دی وچی خخه فتنه اوفساد جوړول واقعاً صحیح نه دی.
والله سبحانه اعلم ۱۱۱ ۱۱۰ ۱۳۹۷هـ) (فتوی نمبر ۲۱ ۲۸۱۰ ج)

ما حکم قراءة الصلوة والسلام جهراً بعد صلوة الجمعة

د جمعی خخه وروسته په لوړ اواز سره د صلوة والسلام ویلو باندی په عربي
کی مفصل فتوی

هل يجوز بكلام الله وسنة الرسول ﷺ ان تؤدي الصلوة والسلام جهراً بعد الصلوة
الجمعة امام المنصة والمحراب للجامع اهتماماً والتزاماً شرفونا بالجواب الصائب
ماجورين عند الله يشكورين عند الناس.

الجواب : ليعلم أولاً ان الصحابة رضوان الله عليهم فمن بعدهم من التابعين واتباعهم
كانو سابقين الى الخير حريصين في كل ما هو خير في نظر الشرعية الغراء اذ عملو
بكلما رأوه سنة نبينهم الكريم ﷺ وبكلما حسنا شرعياً فدل على انه لم يبق بعدهم شيء
واجب ولا مندوب الا امام اوجب القرآن الكريم واحاديث رسول الله ﷺ احسن الصلوة
والتسليم وان اخترع بعدهم فكر احد شيء يمكن ان يكون مباحاً ولكنه لا يجوز ان يهتم
به اهتماماً بليغاً ويدعى اليه الناس ويلازم على من يتركه.

فاذا بحثنا عن فعل الصحابة واتباعهم في مسئلتنا هذه رأينا انهم كانوا يباشرون
الصلوة على النبي ﷺ ويتعبرونه عملاً مثاباً عليه غير ان طريق مباشرتها عندهم
غيره الطريق المذكور في السؤال، اذا كانوا يصلون منفردين خاشعين ولم يكونوا
يؤدونها زرافات مجتمعين عند المناص والمحاريب، ولم يثبت في شيء من الروايات
اجتماعهم لهذا المقصد واعلامهم به كما يعلمون الاذان.

فظهر ان الصلوة على النبي ﷺ حسن مثاب عليه والطريق المذكور غير مستحسن
اذ لو كان ذلك حسناً لفعله الصحابة بوجه احسن واهتمام بليغ.

اخرجهم عن المسجد كذا في رد المختار ص ۳۹۸ وفي الشامية ص ۳۴۹ وفي الملتقى وعن النبي ﷺ
انه كره رفع الصلوة عند قرأت القرآن والنجاسة والزحف والتذكير فما ظنك به عند الغناء الذي يسمونه
اوتاذي المصلين الخ وفي المرقاة شرح مشكوة ص ۳۵۷ قوله تعالى ولا تجهر بصلوتك الخ
ويسئل اسرار في سائر الاذكار ايضاً الا في التلبية وراجع ايضاً الدرا المختار ص ۵۲۳ ۵۱۰.

ثم في هذا الفصل معاسد اخرى عديدة:

۱: ان الصلوة دعاء في حضرة الحق جل وعلى مجده وقد تقرر في موضعه ان الدعاء
بالسر اولى قال الله تبارك وتعالى (ادعوا ربك تضرعاً وخفية) (۱)
۲: انه يشبه الرياء ولا ينبغي دخول مواضع التهم (۲)

۳: غاية ما في الباب انه مباح وسفهاء زماننا يلتزمون التزاماً ولا كالتزامهم الجماعة
ويهتمون به ويلومون على تاركه حتى ان بعضهم يزعمه فرضاً وقد تقرر في الفقه ان
التزام ما لا يلزم لا يحوز فانه خلاف للاية الشرفية (اليوم اكملت لكم دينكم واتممت
عليكم نعمتي) (۳)

۴: بعضهم يباشره قائماً ويعتقد ان الرسول ﷺ حاضر في كل مكان مما ظنوا الى كل شيء
وهذه العقيدة نخشى عليها الكفر كمالاً يخفى على مسلم فان احاطة الاشياء كلها
بالعلم ووجوده في كل مكان من اخص صفات الله وسبحانه واشوال احد فيه شرك بالله
تعالى نعوذ بالله منه.

وبالجملة فهذا الطريق لم يثبت في القرآن المشهود لها بالخير لاسيما اذا ضمت معها
استطاع (۴) والله سبحانه وتعالى اعلم الجواب الصحيح الاحقر محمد تقی عثمانی
العبد محمد شفيع عقالله عنه ۱۳۷۹/۲/۱۳هـ (۵)

(۱) سورة الاعراف : ۵۵

(۱) وفي كشف الحفاء للعجلوني ج: ۱ ص ۴۵ رقم ۸۸ (طبع مؤسسة الرسالة بيروت) قول عمر من
سلك مسالك الظمن انهم رواه الخرائطي في مكارم الاخلاق مرفوعاً بلفظ من اقام نفسه مقام التهم فلا
يلومن من انسا الظن به وراجع ايضاً سنن الكبرى للبيهقي ص ۳۲۴ (طبع مكتبة دارالباز مكة المكرمة
فتح: الباري اجتناب مواضع التهم وكراهة الخ ص ۳۳۲ (طبع دارا المعرفة بيروت)

(۲) سورة المائدة : ۳

(۲) وگوری سابقه حواله ص ۱۱۴ حاشیه نمبر

(۳) دافتنوی حضرت والا دامت برکاتهم دیتمرین افتاء دکاپی نه اخستل سوی دی . وگوری سابقه
حواله حاشیه نمبر صفحہ ۱۱۴

د لمانځه څخه وروسته د درود شریف دويلو حکم

سوال: لمونځ څخه وروسته د درود شریف په لور اواز سره ویل پکار دی او که نه؟
 یاپه مزه اواز سره ویل پکار دی؟
 جواب: په مزه ویل پکار دی زموږ په زمانه کې په لور اواز سره درود ویلو چې کوم رواج سوی دی او د دی دفرائضو په شان پابندی کیږي او څنگه چې د دی په خلاف باندې ملامت اونکیر کیږي هغه بدعت دی. (۱) والله سبحانه اعلم
 ۱۳۹۲/۱۱/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷۸۲۳۴۲ هـ)

د جنازی د لمانځه څخه وروسته لاس پورته اودعاء کول

سوال: د جنازی د لمانځه څخه وروسته لاس پورته کولو سره دعاء کول جائز دی او که نه؟
 جواب: د جنازی لمونځ پخپله دعاء ده د دی څخه وروسته د دعاء د پاره اجتماعی اهتمام لکه چې نن سبا په بعضو خلکو کې مروج دی ددی دقرآن اوسنت اوبزرگان سلف دتعامل نه هیڅ ثبوت نسته اوداشان اهتمام اواصرار بدعت دی لهذ واجب الترتک دی (۲). والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۱۱/۲۰ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۱۲۵ الف)

د حيله اسقاط حکم

سوال: د حيله اسقاط په باره کی څه حکم دی؟
 جواب: د حيله اسقاط مروج روژی چې د میت په ذمه باندی پاته وی د هغه فدیہ دی اداء کړی که میت وصیت کړی وی او د هغه د پاره یې مال هم پریښی وی نو وارثانو لره داسی کول واجب دی ورته واجب نه دی خو بهتر دی کذا فی عزیز الفتاویٰ (ج ۲ ص ۳۷۰). (۲). والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۱۱/۲۰ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۱۲۵ الف)

(۱).....

(۲) وگوری سابقه حواله ص ۱۰۸ حاشیه نمبر ۲:

(۳) عزیز الفتاویٰ ص ۷۳ وبه ظهر حاله وصایا اهل زماننا فان الواحد منهم يكون في ذمة الصلوة كثيرة وغيرها من زکوة واضاح وایمان ویوصی لذلک بدارهم یسیره ویجعل معظم وصیة القراءة الختمات والتهايل التي نص علماءنا على عدم الصحة الوصیة بها وزاجع ایضاً الى الرسالة الثامنة الجلیل ص ۲۲۵ من رسائل ابن عابدین رحمه الله وامداد الاحکام ص ۱۸۳.

د مړی سره تر ادیری پوری قرآن مجید وړل

سوال: مړی سره تر ادیری پوری قرآن مجید وړل څنگه دی؟
 جواب: ددی هیڅ اصل نسته. والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۱۱/۲۰ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۱۲۵ الف)

جنازی د لمانځه څخه وروسته دعا غوښتل

سوال: د جنازی د لمانځه څخه وروسته دعاء کول جائز دی او که نه؟
 جواب: د جنازی لمونځ پخپله دعاء ده ددی څخه وروسته د دعاء اهتمام دڅه قسم حدیث یاصحابه کرامو (رضی الله عنه) اوتابعینو دعمل څخه ثابت نه دی لهذ ان صباچی په بعضو خلکو کی په کوم اهتمام سره داعمل کیږي هغه بدعت دی (کذا فی عزیز الفتاویٰ (ج ص ۳۸۹). (۱) والله اعلم ۱۳۹۷/۱۱/۲۸ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۱۵۲ الف):

دمړی دښخولو څخه وروسته پرقبر باندی اذان کول.
 سوال: اذان القبر- د مړی دښخولو څخه وروسته دهغه سرته د دریدوسره اذان کول جائز او که نه؟

جواب: ددی صحابه کرامو (رضی الله عنه) اوتابعینو څخه هیڅ ثبوت نسته لهذا دابدعت دی (۲). والله سبحانه اعلم.
 ۱۳۸۸/۱۲/۱۲ هـ (فتویٰ نمبر ۱۹۱۱۸۴ الف):

(۱) فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ص ۲۸۹ مرقات المفاتیح ص ۲۴ (مکتبه امدادیہ ملتان) بزازیه مع الهندیه ص ۸۰ (رسیدیه کتبخانه کویت) خلاصة الفتاویٰ ص ۲۲۵ (امجد کیدمی لاهور) البحر الرائق ص ۱۸۳ جامع الرموز ص ۲۸۳ طبع سعید نفی المفتی والسائل ص ۱۴۳ طبع کتبخانه رحیمیه دیوبند یونی امداد الاحکام ص ۹۴ امداد المفتین ص ۱۷۲ عبارت سابقه ص ۱۸۰ په حاشیه نمبر (۲) باندی وگوری.

(۲) تنبيه فی القتصار علی ما ذکر من الوارد اشاره الى انه لا یسن الاذان عند ادخال الميت فی قبره محمد زبیر کما هو المعتاد الان وقد صرح ابن حجر فی فتاویٰه بانه بدعة وقال من ظن انه سنة قیاساً علی نذبهما للمولود الحاقاً لخاتمة الامر بابتدائه فلم یصب (ردالمختار ص ۲۳۵ کتاب الجنائز وفی درالبحار من البدع التي شاعت فی البلاد الهند الاذان علی قبر بعد الدفن بحواله فتاویٰ رشیدیه ص ۱۳۲ وامداد الفتاویٰ ص ۳۰۱ عزیز الفتاویٰ ص ۱۰۰، ص ۱۰۲.

دمروجه حيله اسقاط حکم: سوال: حيله اسقاط چي نن صبا مشهوره ده او خلگ يي کوي ايا شريعت کي ددي څه ثبوت سته او که نه؟

جواب: د اسقاط مروجه هيله په شريعت کي هيڅ ثبوت نسته (۱) د مري دگناه معاف کولو صحيح طريقه داده چي د هغه دپاره دمغفرت دعا وکړي او کوم لمونځونه او روژي چي پري پاته دي د هغی د فديه اداء کړي او مري ته دي ايصال ثواب وکړي. والله اعلم
الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
بنده محمد عاشق الهی بلند شهری ۱۳۸۸/۱۲/۱۲ هـ (فتویٰ نمبر ۱۹۱۸۴ الف)

د رمضان په ۲۳ تاریخ د تراویحو څخه وروسته سورة روم او عنکبوت ویل

سوال: د رمضان ۲۳ باندي دجومات امام د تراویحو څخه وروسته سورة عنکبوت اوسورت روم وایی خلگ يي اوري اونذرانی پیش کوي داطريقه څنگه ده دفضائل قرآن دروايت حواله ورکوي داڅنگه دي؟ سائل (مولانا) محمدافضل خان شاپورکانا، سوات صوبه سرحد.

جواب: د قران کریم تلاوت باعث د اجر او ثواب دي خو په دي التزام سره ويل زموره په علم کي بي اصل دي د کوم روايت چي هغه صاحب ذکرکوي دغه مفصل حواله وليکه اورا ويي لپره د هغه په باره کي څه وييلي سي. والله اعلم ۱۳۹۷/۱۱/۱۲ هـ
(فتویٰ نمبر ۲۸۱۲۷ الف)

د حيله اسقاط اومري دپاره دری ورځي خيرات کولو حکم

سوال: دمري په فديه کي پیسی او قرآن دور اسقاط گرځوي داڅنگه دي؟
د مري دپاره اولی دری شپي خيرات کوي اودری سهاره د قرآن تلاوت په قبر باندي کوي هغه ته پیسی او دودوي ورکوي داڅنگه دي؟ سائل مولانا افضل خان شاه پور کانا سوات صوبه سرحد.

جواب: دحيله اسقاط په شريعت کي بالکل اصل نسته ددي په ځای مشروع طريقه داده چي څومره لمونځونه او روژي چي د مري په قضاء سويدي په هم هغه اندازه لمونځونه (۱) وفي الشامية ج ۲ ص ۳۷ وبه ظهر حال يا اهل زماننا فان الواحد منهم يگون في ذمة صلوة كثيرة وغيرها من زکوة وایمان ويوصي لذلك بدراهم يسيرة معظم وصية لقراءة الختمات والتهليل التي نص علماؤنا على عدم صحة الوصية بها.

اوروژو فديه دي غريبانانوته ورکړي او څومره چي کيدلي سي په مشروع طريقی دي هغه ته ايصال ثواب وکړي (۱).

۲: داقسم پابنديانی بدعت دي او د دي څخه اجتناب لازم دي هر د دي پابنديانو څخه بچ کيدوسره مري ته چي څومره ايصال ثواب په اخلاص سره وکړي نو د خير اورکت باعث دي. والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۱۱/۱۲ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۲۷ الف)

اديري ته د قرآن مجيد وړل او ويل

سوال: ايا اديري ته دقران شريف وړل او ويل جائزدي؟ او ايا په جواز باندي يي ددي حديث څخه استدلال کول چي نورو قبور موتاکم بالقران صحيح دي يانه؟ (عبد السلاچات گامي (جامعة العلوم اسلاميه بنوري ټاون)

جواب: اديري ته قران مجيد وړل اوويل صحيح دي خونوروا قبور موتاکم بالقران الفاظ د څه روايت څخه موريته پيدانسوه دموضاعاتو په مجموعه کي هم ددي څه ذکر پيدانسو. والله اعلم الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
بنده محمد شفيع عفا الله عنه ۱۳۸۸/۱۱/۱۴ هـ (فتویٰ نمبر ۱۹۱۵۲ الف)

د اهل قبور سره توسل نيول

سوال: ايا اهل قبور سره توسل نيول جائزدي؟ او د دي د جواز د پاره داحديث اذا تحيرتم في المور فاستعينوا باهل القبور په استدلال کي پیش کول څنگه دي؟ والسلام مفتي عبد السلام چاټگامي سابق مفتي جامعة العلوم الاسلاميه بنوري ټاون.

جواب: توسل کيدی سي خو پخپله د هغوي څخه د حاجت طلب کول حرام دي استعينوا باهل القبور د الفاظو څه حديث پيدانسو. (۲) والله اعلم الجواب الصحيح احقر محمد

(۱) وگوري سابقه حواله ص ۱۱۷ حاشيه.

(۲) په سوال کي سائل موصوف مفتي عبد السلام چاټگامي صاحب زيد مجده فاستعينوا باهل القبور الفاظ ليکلي دي او په مجموعه الفتاوي علامه لکهنوي په يو سوال کي فاستفتوا باهل القبور الفاظ ليکلي دي چي دهغه په جواب کي علامه عبد الحی لکهنوي فرمايلي دي چي داحديث نه دي دجامقوله مخکي علامه لکهنوي فاستفتوا الفاظو سره د دي مفهوم داسي ليکلي دي چي کله تاسونه ديوشی دحراميدو اوحلاليدو کي شبه وه نوپه خپل اجتهاد باندي دعمل کولو په ځای دهغی فد ذاتقليد وکړي چي اوس په قبرونوکي بيده دي يايي دامعنی ده چي کله تاسوپه دنبيوي امروکي پریشانه يي نواصحاب قبورو باندي نظر وکړي چي هغوي دنيا پريښي ده او د آخرت سفر يي اختيار کړي دي او تاسوته هم داسفرکول دي اوکه داستعينوا الفاظ وي نوبيايې مفهوم دادی چي داصحاب

تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفیع عفا الله عنه ۱۴ ۱۱۱۸۳۸ هجری قمری نمبر ۵۲ (۱۹۱ الف)

د جمعی څخه وروسته د امام سره مصافحه کول

سوال: د جمعی او دعاء کولو څخه وروسته امام سره مصافحه کول پکار دی او که نه؟
 جواب: دلمانځه څخه وروسته د امام سره مصافحه بعضی خلک مسنون گڼي ددی په شریعت کی هیڅ اصل نسته خاص طور باندی دلمانځه-څخه وروسته مصافحه سنت گڼل صحیح نه دی هو البته د امام صاحب سره که ملاقات مقصود وی نو مصافحه کی څه خبره نسته (۱) والله اعلم ۱۲۵ ۱۱۰۱۳۹۶ هـ (فتویٰ نمبر ۲۷۱۲۳۳۸ هـ)
 د درس قرآن په شروع کی په چاباندی درود شریف ویل بدعت دی؟
 جواب: که دالزام او ضروری اونه گڼي او د واجباتو په شان لیرام یې ونسني نو بدعت نه دی والله اعلم الجواب الصحيح احقر محمد تقی عث+انی عفی عنه ۱۴ ۱۱۲۸۷۱۳ هـ (فتویٰ نمبر ۱۸۱۱۳۹۶ الف)

په جومات کی د څراغان کولو حکم.

سوال: زموږ په جومات عزت الاسلام کی درمضان شروع کیدونه دوی ورځی مخکی دمحلې دوی دری سړیان راغلل او ویې ویل چی زموږ اراده ده چی په رمضان کی زموږ په خپله خرچه باندی تریوی میاشتی پوری دخپل جیب څخه جومات دبجلې په بل ټونو بنائسته کړو تقریباً ټوله میاشت کی به دوه زره روپی خرچه سی زید وایې چی دافضل خرچی ده چی الله تعالی ته ناخوښه ده ددی شرعی حکم ونبایست چی څه دی.
 جواب: د جومات دچندی څخه د ضرورت څخه زیات رڼاکول بالکل ناجائز دی خوکه څوک سړی دخپل ځان څخه خرڅ کولو سره رڼاکوی بیاهم په دی کی یوڅو داسراف گناه

قبور په وسیله دالله تعالی څخه دعاء وغواړی دانه چی هغوی په مستقل طور باندی د مشکلاتو په حل کی اودعالم په تدبیرونو کی شریک وگڼی نوداښکاره شرک دی وگوری دعلامه عبد الحی لکهنوی کتاب مجموعه الفتاویٰ اردو کتاب العلم والعلماء ص ۱۵۹ (طبع میر محمد کتب خانه) (محمد زبیر حق نواز).

(۱) وگوری سابقه ص: حاشیه نمبر ۳.۲

ده کفارده دریم دادزیات ثواب کار گڼل او کول بدعت دی چی څوک چراغان کوی هغوی ته ددی څخه اجتناب لازم دی (۱) والله اعلم ۱۲۶ ۱۱۹۷۱۳۹ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۹۹۵ ج).

د کربلا د شهیدانو د مزاراتو شنبیه جوړول

سوال: د شهادت د ذکر په دوران کی یومولانا وفرمایل چی رائج الوخت ټولی تعزیه ناجائز دی خوکه د سید الشهداء د روضی مبارکی شکل او نقل جوړ سی نوجائز دی ایا داویل صحیح دی او که نه؟
 جواب: د تعزیه داری هر صورت چی رائج دی بدعت دی د دی جوړول جائز نه دی (۲) د شهدای کربلا د مزاراتو شنبیه ثواب گڼلو سره جوړسی نو بدعت به وی.
 والله اعلم الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
 محمد عاشق الهی عفی عنه ۱۱ ۱۲۸۸۱۳ هـ (فتویٰ نمبر ۱۹/۲۰۰ الف)

د تعزیه سازی سبیل لگولو تعزیه سوزولو وغیره حکم

سوال: آیا تعزیه جوړول جائز ده؟ د دی څه وعیدونه دی؟

جواب: تعزیه جوړول بدعت دی او په دی کی څو قسمه گناهونه دی.

سوال: د سبیل متعلق د شریعت څه حکم دی؟

جواب: دخلگو دپاره داوږو انتظام کول په لاروکی سبیل لگول دلوی ثواب کار دی خوداثواب صرف دمحرّم میاشتی سره خاص کول او په دی میاشت کی سبیل لگول دزیات اجر او ثواب موجب گڼل بدعت اونا جائز دی.

سوال: خلک عام طور سره داوایې چی امام حسین (ع) ته داووم محرم څخه وروسته اوږه نه وی پیدا سوی آیا دا صحیح دی؟ یا هغوی ته تر آخره پوری اوږه میسروی؟

جواب: د اووم تاریخ څخه وروسته حضرت امام حسین (ع) د دریایې فرات څخه د اوږو راوړلو څخه منع سوی وو دا خبره د تاریخی روایاتو څخه ثابت ده (۳).

(۱) د ۱۰۲ صفحی اول نمبر حاشیه وگوری.

(۲) حاشیه نمبر په بله صفحه کی وگوری.

(۳) د تیری صفحی ۲ حاشیه: ۱، ۲: تعزیه سازی وغیره بدعات دمحرّم متعلق دزیات تفصیل دپاره وگوری فتاویٰ رشیدییه ص: ۷۵. امداد الفتاویٰ ج: ۵ ص: ۲۸۲، ۲۸۷ امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۱۸۱، ۱۸۲ فتاویٰ دارالعلوم دیوبند امداد المفتیین ص: ۱۵۴.

سوال: یو سړی زیر تعمیر تعزیه موقع پیدا کیدو سره وسوزوله په دی فعل باندی ستاسو څه رایه ده؟

جواب: دیو سړی د بدی څخه د منع کولو دطریقه صحیح نه ده په نرمی سره یې پوهه کړی که هغه نه منی نو دهغه په حق کی دعاء وکړی. واللہ سبحانہ اعلم
الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ بنده محمد شفیع عفی الله عنه
۱۳۸۸/۱۱/۱۷ هـ (فتویٰ نمبر ۱۹۱۷۹ الف).

د ماخستن دلمانځه څخه وروسته حلقه جوړول او درود پکښی ویل اوپه جومات کی د څراغان کولو حکم

سوال: څه خلک دماخستن دلمانځه څخه وروسته حلقه جوړولو سره درود شریف وایي او د زیارت په ورځ شیرینی هم پیشی د مجوزینو اسراردی چی حلقه جوړولو سره درود شریف په لوړ آواز سره د ویلو اجازت پکار دی او هغه خلک داهم غواړی چی د میلو په ورځو کی په جوماتونو کی څراغان کول هم پکار دی ایا داپورتنی ذکر سوی مسائل همداسی دی څنگه چی د مجوزینو خیال دی؟

جواب: په سرور کونین ﷺ درود شریف لېږل ډیر داجر او فضیلت شی دی خودرود او اسلام په یوهیئت سره خاص کول یایو داسی هیئت د زیارت ثواب گڼل چی د اصحاب کرامو رضی الله عنہم څخه منقول نه وی او کم سړی چی داهیئت اختیار نه کړی هغه بدگڼل دابدعت دی چی د دی څخه احتراز کول پکار دی او کله کله په اجتماعی طور حلقه جوړول او درود ویل اصلاً مباح دی خود اصحاب کرامو رضی الله عنہم څخه دطریقه منقوله نه ده ځکه دانسی ویل کیدی چی په دی کی ثواب زیات دی او کم سړی چی په دی طریقه درود ونه وایي هغه دملامتی قابل نه دی نوکه داجتماعی صورت کی زیات ثواب گڼل اختیار سی او کم سړی داهیئت اختیار نه کړی هغه بدگڼلی کیږي نو دابه بدعت وی اونن صبادا اجتماعی هیئت په دی نبت سره کول کیږي اوپه سوال کی هم ددی تصریح

تفصیل دپاره وگوری دمفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رساله شهید کربلا ص: ۲۸ (محمد زبیر)

ده لهذا دطریقه ترك کول پکار دی (۱) د شیرینی د پیشلوهم داحال دی چی اصلاً مباح ده خودا د کومی ورځی په مخصوص کولو ثواب گڼل او په تارك باندی نکړی کول بدعت دی.

۲ سوال: د ماخستن د لمانځه څخه وروسته حلقه جوړول او درود شریف ویل اوپه جومات کی څراغان کول څنگه دی؟

۲ جواب: په جومات کی د څراغان کول بغیر د شك او شبه څخه اسراف دی فقهای کرامو د دی ذکر څخه منع کړی ده. (۲) فقط واللہ اعلم
الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ بنده محمد شفیع عفا الله عنه
۱۳۸۸/۱۲/۱۴ هـ (فتویٰ نمبر ۱۹۱۲۵۱ الف)

۱. د تعزیه چپ کول د حجر اسود په چپ کولو باندی قیاس کول

۲. مختلفو مقاماتو کی دقمری تقویم د مختلف کیدو په بناء باندی دلیلة القدر په

هر مقام باندی د خپل مطلع په لحاظ سره به وی

سوال: اوس اوس دلکهنو څخه راغلی یوشیعه عالم جناب ډاکتر کلب صادق صاحب د خطاب اوریدلو اتفاق وسو د خطاب په دوران کی هغوی د تعزیه علم او دغه شان دنورو مراسمو دجواز بیانولو سره یې وویل چی که لمونځ څلورو دیوالونو والا کعبی طرف ته مخ کولو سره وکړی نو داهم د غیر خدایي تعظیم وکړی که حجر اسود مچ سی د قران مجید تعظیم او توقیروی نو داهم عین خدای نه دی خو د دی ادب او احترام چپ کول او تعظیم عین عبادت او د دین خصه ده صرف په دی وجه چی ددی نسبت د خدای ﷺ سره دی دغه شان که تعزیه علم صریح او دغه شان د نورو شیانو ادب او احترام کیږي نو داهم دالله تعالیٰ او درسول الله ﷺ په نسبت او تعلق سره کیږي نویا داشرك او گناه څنگه کیدی سی؟ داهم عین دین دی او عبادت دی.

ددوی دی توجیه په دین کی یواشکال پیدا کړی دی په دی سلسله کی زموږ راهنمایي وکړی دوهم گذارش د لیلة القدر په حوالی سره دی یا سړیتان کی دقمری تقویم په روی باندی د لیلة القدر شپه به بله وی او په سعودی عرب کی به بله وی اوپه یورپ

(۱) وگوری (۱): ۱۰۳ حاشیه نمبر ۱.

(۲) وگوری سابقه حواله: ۱۴ حاشیه نمبر.

او امریکا کی به داشپه مختلفه وی نو آیا په کال کی مختلف لیلۃ القدر کیدی سی؟ په دی حوالی سره خپل نقطه نظر بیان کړی.

جواب: محترمی او مکرمی!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط را کول سو زما په پته اونوم وو خو د ننه خط د جاوید الغامدی صاحب په نوم باندی وو شاید چی تاسو سوال دواړوته لیږلی وی او خطونه بدل سوی وی په هر صورت جواب درج ذیل دی تعزیه علم او صریح په بیت الله او حجر اسود باندی قیاس کول ځکه بده الله غلط دی چی بیت الله ته مخ کولو او د حجر اسود د تقبیل حکم الله اود هغه رسول الله ﷺ صراحتاً ورکړی دی همدا وجه ده چی د کعبی بل کانی مچول جائزه دی د تعزیه علم او صریح په باره کی کوم یونص دی؟ په نورو الفاظو سره په لمونځ کی مخ گرځول یا بنسکلول اوبل څه تعظیمی عمل د عبادت مشابه وی کول اصلاً د غیر الله د پاره حرام دی خو که چیری د نصوصو څخه د کم غیر الله د پاره ثابت وی نو صرف دهغه حده پوری به اجازت وی چیری چی نص نه دی هلته به د اصل حرمت حکم را وگرځوی دلیله القدر فضلیت په هر مقام باندی دهغه ځای د خپل مطلع په لحاظ سره به حاصلیږی لهذا په بیلو بیلو شیو کی د دی فضلیت حصول ممکن دی. (۱) والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی الله عنه ۲۰ رمضان المبارک ۱۴۱۹ هـ (فتویٰ نمبر ۱۱۳۴۲)

د غیر الله په نوم د نذر او منبستی حکم

سوال: په قرآن کی ددی خبری صراحت دی که په کم شی باندی د الله ﷻ څخه علاوه د بل چانوم واخستل سی نو هغه به حرام سی خو مسلمانان د نذر او منبستی متهیانې او خوراکونه متبرک گنلو سره استعمالوی آیا دا د قرآن خلاف نه دی؟
جواب: هغه نذر او منبسته چی د غیر الله په نوم باندی وی واقعاً د قرآن کریم خلاف دی. (۲) والله اعلم

(۱) د تفصیل د پاره وگوری امداد الفتاویٰ ج ۲ ص ۱۲۹ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی) او تفسیر معارف القرآن ص ۷۹۴ ج ۸ سورة القدر ط.
(۲) وگوری سابقه حواله ص ۱۰۷ حاشیه نمبر ۴.

۱۴۲۲/۱۱/۵ هـ (فتویٰ نمبر ۵۰۵۱۱۰)

د پنځلسم شعبان یا د معراج په موقعه په جومات کی د خراغان حکم

سوال: پنځلسم شعبان په دوران یا د معراج په موقعه باندی جوماتونو کی د خراغان کولو څه حکم دی؟

۲: بعضی جوماتونو کی پنځلسم شعبان یا د معراج په موقعه باندی کمیته خراغان نه کوی بعضی خلک دا وایی که څوک انفرادی طور باندی خراغان وکړی نوموړی اعتراض نسته ایاداسی خراغان کول جائز دی؟

جواب: د څومره رڼا چی فی الواقعه په جومات کی ضرورت وی د هغه څخه زیات خراغان کول صحیح نه دی.

که یوسری د خپل مال څخه خراغان کوی نو په دی سره د جومات مال په غیر مصرف کی د خرڅ کولو گناه خوبه نه وی خود اسراف او تشبیه بالكفار گناه به بیا هم وی، لهذا دانا جائزه. (۱) والله اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۲۹ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۸۸۲ ج)

د دیوولسمی د ختم او منبستی حکم

سوال: دیوولسمی ختم او د منبستی څه حکم دی؟ او مروتته د ایصال ثواب د پاره څه وی؟
جواب: دیوولسمی او منبستی وغیره شرعاً څه ثبوت نسته دی دابدعتونه دی چی دهغه داصل په شرع کی وجود نسته په دی کی شرکت کول پکار نه دی مروتته د ایصال ثواب نیت صدقه خیرات هروخت کولی سی. والله اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی الله عنه محمد رفیع عثمانی عفی الله عنه ۱۳۹۱/۱۲/۲۵ هـ (فتویٰ نمبر ۲۲۱۲۹۳ الف).

(۱) وگوری سابقه حواله ص: ۱۰۲ حاشیه نمبر.

فصل فی المتفرقات

د علم تاریخ او طب متعلق د متفرقه مسائلو بیان

ایا کنعان د حضرت نوح عليه السلام حقیقی خوی وو؟

سوال: کنعان نام فرزند حقیقی حضرت نوح عليه السلام بود یا غیر حقیقی؟

جواب: پسر حضرت نوح که در طوفان غرق شده بود اسم او را بعضی مؤرخین کنعان گفته اند، حافظ ابن کثیر در تاریخ خود مینویسد: وهذا الابن هو یام اخو سام و حام ویافث، وقیل اسمه کنعان وکان کافرا عمل عملاً غیر صالح (البدایه والنهایه جلد اول ص: ۱۱۳) (۱) واین پسر بود چنانکه ظاهر آیت دلالت میکند (وَنَادَى نُوحٌ ابْنَهُ) (۲) البته کنعان دیگری پسر حام پسر نوح عليه السلام بود و سکن او در شام با اسم کنعان مشهور گشت. (کما فی الکامل لابن اثیر ج: ۱ ص: ۲۸) (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۲/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۳۲۲ الف)

د اجماع اوباب اجتهاد نوم کتاب حکم او ورسره د اجماع حقیقت څه دی

سوال: اسلام کی د اجتهاد دستور ضابطه اودائمه اریعه د اجتهاد دستوری پوزیشن محترم مفتی محمد شفیع صاحب ذکر آن ایت النساء (۴: ۱۵) او د حدیث لاتجتمع تفسیر کولو سره فرمایي چی د اجماع حق په مجموعی حیثیت سره ټول امت مسلمه ته حاصل دی نه د امت یوی خاصی طبقی یا دلی ته د استدلال په طور.

(۱) البدایه والنهایه قصه نوح عليه السلام ج: ۱ ص: ۱۷۰ (طبع دار الفکر بیروت)

(۲) سورة هود: ۴۲

(۳) وفی التاریخ الکامل لابن اثیر ج: ۱، ص: ۲۸ (طبع قدیم) و امام الحام فولد له کوش و مصرایم لوقوط و کنعان و امام الکنعانیون فالحق بعضهم بالشام الخ.

کتاب العلم والتاریخ والطلب

(د علم تاریخ او د طب د متفرقو مسائلو بیان)

فتاوی عثمانی اول جلد
 دا امر تسلیم کولی سی چی خواه مسئله زیر بحث هریوه وی که دامت سواد اعظم د
 فقهاؤ د اجماع مخالف وی نوهیخ یوه اجماع په اصطلاحی معنوی یا به تکمیل ته
 نسی رسیدی خودا امکان په ټول اسلامی تاریخ کی هیچنبه واقع سوی نه دی بلکی
 عملاً د دی وقوع ناممکن هم وی ځکه چی اجماع یو اسلامی فن اوفقهی عمل دی چی
 دهغه دپاره به همیشه امت مسلمه په دی اهل علم باندی اعتماد کول وی چی په دی

شعبه کی ضروری قابلیت او اختصاصی مهارت لری
 اجماع او باب اجتهاد (مصنف کمال فاروقی) ترجمه مظهرالدین صدیقی ص ۱۵) تفسیر
 د تجزیې څخه لاندینی نتائج راوخی
 اصولی طور باندی د اجماع حق ټول امت مسلمه ته حاصل دی نه کومی خاص طبقی
 یا ډلی ته.

خو اجتماع یوفنی (Technical) اوفقهی عمل دی لهذا داعمل دمسلم معاشری صرف
 فقهی او عالم طبقه کولی سی چی د قرآن اوسنت اونورو ماخذونو څخه فقهی اوقانونی
 تعبیرات داخذ کولو ماهر دی.

چونکه مسلم معاشره په مجموعی حیثیت سره د دی فن ماهر دی اونه داعمل کولی سی
 لهذا امت مسلمه دقانون سازی دافن دعلماؤ اوفقهاؤ طبقی ته (تفویض) کړی دی ددی
 (طبقه ماهرین) دانتخاب په نامردگی څه خصوصی طریق په مسلم معاشره کی متعین
 اومروج نه دی زیات نه زیات دخلافت راشده د دور نظائر یومثال ضرور جوړیدی سی
 لیکن حجت نه.

لهذا د علماؤ اوفقهاؤ طبقی په تعبیراتو او اجماع باندی د مسلم معاشری اجماع
 ضروری (منطقی طور باندی) او واجب ده.

خوددی باوجودهم که بالفرض دامت سواد اعظم د فقهاؤ د طبقی برخلاف (یعنی د
 علماؤ د اجماع برخلاف په کم تعبیر یا فیصلی باندی متفق سی چی هغه ته دعلماؤ
 اوفقهاؤ تائید حاصل نه وی نود اجماع به هم منعقد اومکمل نه وی او په دواړو
 صورتونو کی به نمبره نمبره کی چونکه اجماع به منعقد یا مکمل به نه وی نو لهذا حجت
 به هم نه وی، لهذا نمبر ۵ اونمبر ۶ د تجزیې څخه دا ظاهر سول چی دعلماؤ اوفقهاؤ
 طبقه او امت مسلمه دواړو ته (قوت تنفیذ) حاصل دی یعنی هغوی ته دخپلی فیصلی د
 نفاذ حق حاصل کیدل ضروری دی (اگر چی دا حق صرف هم په هغه صورت کی
 حاصلیږی چی هرکله دواړی طبقی علماء اوسوادا اعظم متفق وی) او د دواړو طبقو

د علم تاریخ او طب بیان
 حیثیت د مشاورتی کونسل هیچنبه نه دی چی د هغوی خونه امت منتخب کړی اونه
 یې نامزد کړی دی بلکی هغه یې صرف د سیاسي غلبی له وجی مجبوراً قبول کړی وی.
 لهذا د قرآن اوسنت دستوری تعبیر او دستوری اجماع هغه ده چی په هغه وخت کی
 منعقدوی د امت مسلمه منتخب یا نامزد د طبقه علماء اوفقهاء موجود وی چی دهغوی
 تعبیر او رایې ته دامت تائید سره قوت نافه هم حاصلوی (لکه چی موجوده لچستیوته
 حاصل وی).

۲: امت مسلمه ته دعلماؤ اوفقهاؤ دطبقی اجماع قبول یا مسترد کول او د قبولولو په
 صورت کی دغه قبول سوی اجماع څخه نافذوو قوت هم حاصل وی.

۳: یعنی کم حکمران ته دا حق حاصل نه دی چی د خپل یا د کم فرد واحد خواه که هغه
 پخپله امام ولی نه وی یا د کومی ډلی فقهی رایې تعبیر لره دامت دمرضی خلاف په هغه
 باندی نافذه کړی.

۴: لهذا دستوری اجماع به هم هغه وی چی په هغه کی مندرجه بالا دواړه شرطونه نمبر
 (۱-۲) پیداسی چی د هغه بهترین مثال د خلافت راشده د دور فیصلی او تعبیرات دی
 چی په هغه کی پورتنی دواړه صورتونه پیدا کیږی اوس په داسی دور کی مثلاً بنی امیه
 اوبنی عباس دور او د پاسری تان موجوده دور هم د هغه څخه مختلف نه دی کله چی:

الف د امت دمرضی خلاف او د اسلام دسیاسی نظام قطعی طور خلاف محض په غلبه
 او د طاقت په بناء باندی یوفرد خاندان یا جماعت دملک په سیاسی نظام باندی په
 مکمل طور سره مسلط سوی وی (دلته مستفتی یوه حاشیه هم لیکلی ده چی لاندی
 ډول سره یې ملاحظه کړی) (محمد زبیر عقی عنه)

(۱) کله چی امام مالک دخلیفه منصور رایې مسترد کړی وه چی ټول عالم اسلام دی په یوامام او
 یو کتاب باندی جمع سی ځکه چی ظاهر دا جمع کول به د خلیفه دسیاسی قوت په بنا باندی وو، چی
 دامت په حق کی به قبول وو او د مسترد به یې سلب کولو چی هغه امام خوښ نه کړی امام صاحب د
 علماؤ او فقهاؤ دیو جماعت په تعاون سره او نورو ائمه وو په انفرادی اجتهاد سره د قرآن اوسنت چی
 کوم فقهی تعبیرات او فیصلی کړی وی د هغه پوزیشن هم دادی چی دا دیو جماعت یا یو فرد واحد
 ذاتی اجتهاد دی د امت منتخب سوی یا نامزد سوی علماؤ د طبقی اجتهاد نه دی په دی باندی پوره
 امت مسلمه بلکه دامت یولوی گروپ اهل السنه مختصر ډلو اجماع کړی په دی سلسه کی په
 اهلسنوکي جنفیان په اکثر کتبی دی او مالکی شافعی او حنبلی په اقلیت کی واضح دی چی دلته
 سوال غلط یا صحیح اجتهاد دقطعی نه دی دا دستوری او غیر دستوری دی د اجتهادات اوتعبیرات د
 قرآن اوسنت اونورو اصول فقیه عین مطابق اوبالکل صحیح دی، او که د اسلام سیاسی نظام قایم وی

طبقه د فقهاؤ او علماؤ موجوده نه وی یا که موجود هم وی نو: دل دامامت منتخب شده یانامزد شده نه وی.

که دخیل علمی حیثیت اودسیرت او کردار په وجه امت کی یومقام هم لری بیاهم دهغه فیصلو اوتعبیراتونه دنفا دقوت حاصل نه دی.

یاد حکمران جماعت او خاندان حیثیت زیات وی اودهغه حیثیت صرف د مشاورتی کونسل وی چی دهغه د فیصلو اوتعبیراتو قبلولو یامسترد کولو اختیار حکمران فرد یا خاندان ته حاصل وی.

اوامت مسلمنه ته دغه فیصلی یا اجماع قبلولو یامسترد کولو اوناقد کولو قوت حاصل نه وی.

(ب) په پورتنی ذکر سوی صورت کې د علماؤ اوفقهاؤ یوجماعت (چی دهغه علمی حیثیت سیرت او کردار باندی باوجود دمسلم کیدو دامت غیر منتخب شده یا غیر نامزد شده دی یادفرد واحد ذاتی طور باندی اجتهاد کوی اودهغه په اجتهاد باندی سوا داعظم یادسوا داعظم مختصر ډله جمع کیږي.

نوآیا دا اجماع داسلام دسیاسی نظام ددستوری ضابطی لحاظ سره چی دهغی مثال خلافت علی منها النبوت یعنی خلافت راشده دی دستوری دی، یعنی په دی مکی د نکته نمبر دواړه شرطونه نمبر پیدا کیږي.

د: که دا دستوری نه ده نو د دی حیثیت عبوری دی اولکه چی د اسلام دسیاسی نظام خلافت علی منهاج النبوت په بنیاد قائم وی چی په هغه کی هغه دواړه شرطونه پیدا کیږي چی نکته ۸ کی بیان سوی دی نو دا تعبیر او اجتهاد به امت مسلمنه اوطبقه د علماؤ اوفقهاؤ باضابطه طور باندی به اختیاروی نودهغوی حیثیت به دستوری لحاظ سره مسلم وسی انشاء الله.

خوکه نکات الف ب ج، دا نکته نمبر ۸ ټول نکات غلط دی یا د اسلام دسیاسی نظام دپاره ضروری نه دی.

ګوانکی په اسلام کی د اجماع او اجتهاد هیڅ دستوری ضابطه متعینه نه ده، اوهرهغه اجتهاد د اجماع حاصلوی چی په هغه باندی د امت کومه ډله جمع سی د اجماع او

بیابه هم هغه اجتهاد اوهم هغه تعبیر به امت همدغه شان قبلولو لکه چی اوس دی خودیو شی صحیح یا غلط کیدل بل شی دی اودستوری او غیر دستوری کیدل ځانته شی دلته هم سوال د دستوری او غیر دستوری دی.

اجتهاد دپاره علماء اوفقهاء او د امت قوت تنفیذ ضروری نه دی، په مسلم معاشره کی د اجماع او اجتهاد تاریخ او د قرآن اوسنت فقهی تعبیرات دادی چی هراجتهاد اوتعبیر د علماؤ اوفقهاؤ ذاتی اجتهاد دی چی په هغه باندی وروسته د امت یوه ډله یا طبقه جمع کیږي آیا پورتنی تجزیه صحیح ده؟

جواب: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته.

دټولو څخه اول خو زه ددی مکتوب په جواب کی د تاخیر کیدو دزړه له کومی څخه معذرت غواړم خوزه چی په کومو مصروفیاتو کی همیشه گرفتاریم که هغه ته په خپلو سترگو وگوری نویقینا معذور به می کړی تاسو چی کوم سوالونه راپورته کړی دی د هغه د تشریح د پاره کافی تفصیل پکار دی خوبیاهم یوڅو نکات عرض کوم خدای دی وکړی چی ستاسو څه په کار درسی.

اجماع اوباب اجتهاد نوم کتاب چی د کمال فاروقی صاحب تصنیف دی څه معتبر کتاب نه دی اوپه دی کتاب کی د احقر دوالد ماجد حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب نقطه نظر بیانولو کی هم د احتیاط څخه کارنه دی اخستی لهذا د حضرت والد څه خبره نقل کولو دپاره د دی حواله مستندنه ده.

اجماع په باره کی د اکثر و مستندو فقهاؤ موقف دادی چی هغه د یوی زمانی ټول داجتهاد اهل علماؤ په یوه شرعی مسئلې باندی متفق کیدلو تر وایی یعنی اجماع په اصل کی د اهل اجتهاد علماؤ د اتفاق نوم دی د عوامو اختلاف او اتفاق په دی کی معتبرنه دی چنانچه صدر الشریعة او علامه تفتازانی لیکي چی: (وفی الاصطلاح اتفاق المجتهدين من امة محمد علیه الصلوة والسلام فی عمر علی حکم شرعی وقید بالمجتهدين اذلا عبرة باتفاق العوام) (ملاحظه کړی التلویح مع التوضیح ج: ۲، ص ۴۱ طبع مصر) (۱) اجماع اصطلاحی طور باندی د امت محمدیه علی صاحبها السلام دمجتهدینوپه یوی زمانه کی په کوم شرعی حکم باندی د متفق کیدلو نوم دی اوپه دی تعریف کی د مجتهدینو قید ځکه ولگول سو چی د عوامو د متفق کیدو هیڅ اعتبار نسته البته کومو حضراتو چی د اجماع په تعریف کی د اهل اجتهاد قیدنه دی لگولی چی دهغه څخه په ظاهره دامعلومیږي چی د عام مسلمانانو رایه هم په اجتهاد کی موثره ده نوپه حقیقت کی د دی وجه داده چی دعوامو فریضه هم داده چی هغوی دمجتهدینو

(۱) توضیح التلویح ص: ۴۹۴ (طبع نور محمد کتبخانه کراچی)

اتباع و کړی او عملاً کيږي همداچې کله د مجتهدينو په یوې مسئلې باندې اتفاق وښی نو هغوی هم د دوی په قول باندې عمل کوي چنانچه د اسلام په تاریخ کې هیڅښله داسې نه دی سوی چې عام مسلمانانو د امت د مجتهدينو د فیصلې سره اختلاف کړي وی لږدا کله چې مجتهدین په یوې مسئلې باندې اتفاق کوي نو د امت د ټولو افرادو پخپله اتفاق کيږي لږدا د عملی اعتبار سره هغه ته د ټولو مسلمانانو اجماع هم ویلی سی خو د دی مطلب دانه دی چې غیر اهل اجتهاد ته د مجتهدينو د اجماع خلاف دڅه لاری اختیارولو حق حاصل دی.

۳: مجتهدین د امت تعیین د اسلام په تاریخ کې هیڅښله هم نه دی سوی تردی چې دخلافت راشده په دور کې هم انتخاب او په نامزدګۍ په مروجو طریقو سره نه ده سوی بلکې په قبولیت عام سره د هغه فیصله سوی ده لکه په قدیم زمانه کې د طبیب کیدلو دپاره د کوم انتخاب یا نامزدګۍ ضرورت نه وو بلکې د قبول عام په بنیاد به د هغه فیصله کیدله دغه شان د کوم مجتهد کیدلو فیصله هم په همدغه بنیاد باندې کیدله او په دی کې څه عملی مشکل نه وو که په کومې مسئلې کې د کوم عالم هم څه اختلاف نسته بیا خو د اجماع تحقق ثابت سو او که د چا اختلاف دی نو صرف د هغه په باره کې به دافصله کیدله چې دا سړی د اجتهاد اهل دی او که نه؟ او د نورو مجتهدینو د اکثریت فیصله په دی باره کې کافی وه مندرجه لوړ نکات چې په ذهن کې راسی نو په هغه سره ستا د اکثر سوالونو جوابونه فیصله راوځي ځکه چې هغه په دی تصور مبنی دی چې د اهل اجتهاد د اجماع خلاف د عام مسلمانانو رایه هم مؤثر او معتبره ده چې د هغه تردید احقر په نکته نمبر ۲ کې کړی دی که د دی دری نکاتو په بنیاد باندې څه ابهامی باقی وی نو هغه دوباره ولیکي او معلوم یې کړي. واللہ سبحانہ اعلم ۱۳۹۷/۲/۱۷ هـ (فتویٰ نمبر ۲۸۱۲۴۵ ب)

آیا د روژې حکمت هم هغه دی کوم چې د لمانځه دی

سوال: مندرجه ذیل الفاظ دیو مضمون دی چې د سیرت او کردار د سانچې په عنوان سره ورځپاڼه حریت مؤرخه ۱۲ دسمبر ۱۹۷۷ په صفحه نمبر ۳ باندې شائع سوی دی دزکوٰۃ اوج په شان روژه یو مستقل بیل نوعیت لرونکی رکن نه دی بلکې په اصل کې ددی مزاج قریب قریب هم هغه دی چې کوم د رکن الصلوٰۃ دی او دا درکن الصلوٰۃ د مددگار او معاون په حیثیت لگول سوی دی د دی کار هم هغه اثرات زیات تیزولی او مستحکم

کول دی چې په لمونځ سره په انساني ژوند باندې مرتب کيږي د لمونځ روژې معمول نظام تربیت دی د لمونځ معمول د لږلو وخت د پاره سړی خپل اثرکی اخلی او د تعلیم او تربیت سپک غونډی خوراگونه ورکوي او پریږدي یې او روژه په ټول کال کې یوه میاشت غیر معمولی نظام تربیت دی چې سړی لږه تقریباً (۷۲) گینتو پوری په خپل مضبوط دسپلین په شکنجه کې ترلی ساتی د پاره ددی چې روزانه په معمولی تربیت کې چې کوم اثرات وو هغه سخت سی د دی څخه وروسته د روژې د اثراتو په عنوان سره نوی پیراګراف شروع کيږي د خپل طرف څخه د مفهوم په حقله څه لیکل بد دیانتی گنم خو په جواب کې تحریر سوی دی چې د عبارت مفهوم مجمل دی لږدا څه عرض کول ضرور گنم.

د عبارت ابتدایې جمله (نه ده) سره په ختمیدو باندې د روژې مستقل جداګانه نوعیت چې مستقل رکن روژه ځکه وگنل سوه چې ددی مزاج د یو مستقل رکن په شان دی کنی حقیقت دادی چې دا د لمونځ د مددگار او معاون په حیث لگول سوی ده لفظ هم دا د روژې حیثیت محدود او معین کوي د عبارت باقی حصه د دی محدود حیثیت په ثبوت کې پیش سوی په هر حال په ابتداء کې قطعی نفی او د هغه څخه وروسته په وضاحت کې همدا لفظ کم تر کمه همدا ظاهروی.

جواب: په مذکوره عبارت کې د لمونځ او روژې د حکمت بیانولو سره دا ویل سوی دی چې د روژې حکمت نژدی نژدی هم هغه دی کوم چې د لمانځه وو د هغه په ذریعه سره هم انسان ته تربیت ورکول مقصود دی که څه هم دا خبره فی نفسه محل نظر ده چې روژه د حکمت په لحاظ سره د لمونځ تتمه جوړه کړه حقیقت دادی چې روژه بالکل مستقل حیثیت لري او ددی حکمتونه هم مستقل دی (۱) او ترڅو چې د دی خبرې تعلق دی چې لمونځ او روژه دواړه د بندګۍ مظاهردی نو په دی اعتبار سره ټول عبادات یوشان دی ځکه په دی عبارت کې څه معقولیت په نظرنه راځي چونکه په دی کې تشریحی طور باندې د روژې د مستقل رکن کیدو انکار یې نه دی کړی ځکه په دی به هغه احکام نه جاری کيږي کوم چې د مستقل رکن په انکار باندې جاری کيږي. فقط واللہ سبحانہ اعلم

(۱) تفصیل دپاره وگوري حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی صاحب کتاب احکام اسلام د عقل په نظر کې ص: ۱۴۳. (طبع کتب خانه جمیلی لاهور).

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه محمد عاشق الهی بلند شهری
(فتوی نمبر ۱۱۸۱۱۴۲ الف) ۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

د بعضو شرعی احکامو مصلحتونه

(د غیر مسلمو د اړخه د یوڅو اعتراضاتو جواب پکار دی امیددی چی قاسوبه جواب
راولیری عندالله به مأجورسی)

سوال: پا سپړتیا کی د گڼو ودونو (Poly Gamy) اجازت ولی دی؟ (Poly andry) او
ولی ممنوع دی؟ که د بچو د شناخت مسئله وی نو داڅو وینی په یو ساده تست سره حل
کیږي که ښځی د څلورو ودونو مطالبه وکړی نوڅه دلائل دی؟
په اسلام کی خنزیر ولی حرام دی؟ ددی اخلاقی او طبی وجوهات ارشاد وفرمایاست او
د اثباته کړی چی د دی غوښه ولی مضره ده؟
د اسلام څخه مخکی شراب چښل کیدل دا ولی ممنوع نه وه؟
که څوک خپلی ښځی ته په درد کی غلط فهمی کی یا د سختی مجبوری په حالت کی
طلاق ورکړی او بیا ورسره واده کول غواړی نو د سپړی دی غلطی سزادی بیچاره بی گناه
مظلومی ښځی ته د حلالی په صورت کی ولی ورکول کیږي کوی دی څوک؟ او سزادی
څوک خوری؟

په اسلام کی (معاذالله) ښځه کمتره مخلوق ولی تصور کیږي؟ مثلاً په جائداد کی نیمه
حصه نیمه شاهی په عقیقه کی نیمه قربانی د طلاق حق نه ورکول کیدل که خلع کوی
یې نو خپل حق مهر نه به دستبرداره کیږي وغیره وغیره.

جواب: ستا د سوالاتو د جواب څخه مخکی دوی اصولی خبری عرض کوم د غیر مسلمو
سره چی کله د اسلام په باره کی د گفتگو نوبت راسی نو گفتگو همیشه د اسلام په
اصولو باندی مبنی کیدل پکار ده ترڅو چی انسان ددی اصولو قائل نه وی د جزوی
احکامو حکمتونه صحیح په پوهه کی نسی راتلی او د یوه څخه وروسته په بل حکم
باندی د اعتراض لایتناهی سلسله شروع کیږي د هر حکم مصلحت په پوهه کی راتلل
ضروری نه دی.

د الله تعالی هیڅ حکم د حکمتونو څخه خالی نه دی خو دا ضروری نه ده چی د هر حکم
مصلحت په کلی طور د انسان په پوهه کی راسی که د هر حکم مصلحت د انسان په
پوهه کی راتلی نو الله تعالی ته د وحی په ذریعه احکام عطاء کولو ضرورت نه وو

صرف دومره به ویل کیدی چی د مصلحت او حکمت مطابق عقل څخه کار واخلي
او عمل کوی د شریعت احکام خوراخی عموماً په هغه ځای کی چی چیری دا خطر وی.
که دامعامله صرف د انسان په عقل باندی حواله سوه نو هلته به تیندک خوری خطاء
کیږي به لهذا که د کوم حکم پوره مصلحت په پوهه کی رانسی نو د هغه حکم څخه
انکار به نسی کولی وگوری حضرت ابراهیم عليه السلام خلیل الله عليه السلام ته حکم ورکول سو چی
خپل خوی ذبح کړه په ظاهره په دی حکم کی څه مصلحت نه وو خو حضرت ابراهیم عليه السلام
د مصلحت پوښتنه ونکړه سمدستی د عمل کولو د پاره تیار سو کله چی یې د الله تعالی
حکیم مطلق او خپل پرور د گاریې ومني نو د هغه لازمی تقاضا داده چی د هغه حکم به په
ځای راوړی او د مصلحت او د حکمت مطالبه ونسی که ته یونوکر وساتی او کله ته هغه
ته د کار حکم وکړی نو هغه به اول ستا څخه د هغه د حکمت ښوولو مطالبه کوی نو ایا
هغه نوکر به وفادار گڼل کیږي یا دخوا کولو مستحق به وی؟ کله چی د یونوکر د احوال
دی نود بنده معامله د خپل رب سره پخپله سوچ ورته وکړی لهذا اصل خودادی چی
د شرعی احکامو مصلحتونو پسی زیات لگیدل پکار نه دی بیا هم د ډیر شرعی
احکاماتو مصلحتونه د انسان په پوهه کی راخی د حضرت مولانا تهانوی رحمۃ الله علیه
کتاب (د اسلام احکام د عقل په نظر کی) د همدی مصلحتونو د بیانولو د پاره لیکل
سوی دی کله د هغه مطالعه کوی د تمهید څخه وروسته ستا د سوالونو مختصر جواب
حاضر دی.

خلگوته د څلورو ودونو اجازت ولی دی؟

دایو حیاتیاتی حقیقت دی که یو سپړی د څلورو ښځو سره جماع وکړی نو څلور سره حامله
جوړولی سی خو که یوه ښځه د څلورو خلگوسره جماع وکړی نو هغه به د یو څخه حامله
وی دا د دی خبری دلیل دی چی د فطرت په لحاظ سره ښځه د یو ځاوند د پاره پیدا
سوی ده نه چی خلگو ددی څخه علاوه په سپړی باندی داسی څه زمانه معمول نه راخی
چی هغه د جنسی تعلق قابل نه وی خو په ښځی باندی د حیض او نفاس او حمل
ورځو کی داسی دور قاعده راخی چی هغه د جنسی تعلق قابله نه پاته کیږي لهذا سپړی
ته د جنسی تعلق ضرورت زیات کیدی سی ښځی ته د دی ضرورت نسته.

خنزیر ولی حرام دی؟ د خنزیر طبی نقصانات په سلونو طبیبانو او ډاکترانو بیان کړی
دی او اخلاقی نقصان دادی چی په دی سره په قوت بهیمیه کی اضافه کیږي چی د هغی
مشاهده ته پخپله شپه او ورځ په مغرب کی کوی.

۳: شراب یو دم ولی حرام نسول؟

د اسلام احکام په تدریج سره راغلی دی که یو دم ټول احکام راغلی وی نو عمل به یې مشکل سوی وای نو ځکه یې په مزه مزه دابد عادتونه پریښوول.

۴: **حلاله ولی؟** دا خیال غلط دی چی حلاله څه تدبیردی چی په هغه باندی ښځه مجبوره کولی سی اصلی داده چی کوم سړی د الله تعالی مقرر سوی ټول حدود پامال کولو سره دری سره طلاقونه ورکړی نو هغه اوس د دی لائق نه دی چی یوه شریفه ښځه د هغه سره پاته سی لهذا حکم دادی چی اوس د ده سره نکاح مه کوه بل خاوند تلاش کړه هو! د هغه خاوند سره هم وخت نه تیزیری او هغه پخپله طلاق ورکړی نو په دی صورت کی امید دی چی مخکنی خاوند به څه سبق حاصل کړی وی نو که اوس د هغه سره ښځه په نکاح کولو باندی رضامنده وی نو د دی اجازت ورکول سوی دی او داچی کوم محض د حیلي په طور حلاله کوی هغه د شریعت د منشاء خلاف ده.

۵: آیا ښځه کمتر مخلوق دی؟ ښځه هیڅکله کمتر مخلوق نه دی خو د سړی په مقابله کی کمزوری ضرور ده لکه چی مشاهده ده ځکه د سړی ب معاش ذمه واری په هغه باندی نه ده اچول سوی د دی د کمزوری او د بعضی نورو نفسیاتو د پیش نظر سړی یې د دی د سړی ب معاش ذمه وار گرځولی دی او کله چی هغه د کمب معاش واره نه ده نو په جايداد کی هم د هغه نیمه حصه اود سړی ب معاش د ذمه دار پوره حصه ده (د اسلام څخه سوا په بل مذهب کی خو ورته نیمه حصه هم نسته) دا ټول موضوعات د تفصیل قابل دی او په یو خط کی ټولی خبری راغونډول ممکن نه دی ځکه تاسو (مسلمانان ښځه) د مولانا ابو الکلام آزاد رحمۃ الله علیه مطالعه وکړه. والله سبحانه وتعالى اعلم

۱۴۱۲ ۱۵۱۵ هـ (۱)

(۱) دافتوی دالبلاغ رسالی شماره جمادی الثانیه ۱۴۱۲ هـ څخه اخستلی سوی ده از مرتب.

د الله تعالی دپاره لفظ شخص استعمالولو حکم او آیاد حضور ﷺ

فضلات ظاهر وه؟

سوال: څه وایې علماء د دین او مفتیان د شرع متین ددی مسئلی په باره کی چی د خدای ﷻ ذات په لفظ (سړی) سره رابللی سی؟ ځکه چی د پنځلسمی سپاری په شروع کی د ایتونو د ترجمه څه مترجمو حضراتو داسی کړی ده چی پاکي ده د هغه سړی د پاره چی خپل بنده لره یې بوتلو په دی ځای کی یې د خدای تعالی ذات ته سړی خطاب وکړی د مهربانی په خاطر د صرفی د بنی ادم دپاره دی یا د خدای تعالی ذات ملائکو وغیره ته هم ویلی سی؟ ورسره د سړی لغوی او اصطلاحی معنی هم ولیکی او زموږ رهنمایې وکړی د داسی تحریر قرآن پاک زموږ سره موجود دی که لفظ د سړی د حضرت جبرائیل ﷺ طرف ته منسوب سی، نویا په دی کی قابل د اعتراض خبره داده چی حضور ﷺ خو د حضرت جبرائیل بنده نه دی کنه؟

۲: زید د حضور اقدس ﷺ د فضلاتو مبارکو په باره کی وایې چی داپاک نه دی ورسره داهم وایې چی د حضور ﷺ امتیازی مبارکی د حضور ﷺ کوم خادم خادمی نه دی خپلی هغه وایې که دارشتیاوی نو د صحاح سته حدیث دی پیش سی برای مهربانی تحریر وکړی چی د زید قول صحیح دی او که غلط؟ او د زید د پاره څه حکم دی؟ او آیاد صحاح سته څخه علاوه باقی احادیث مبارکه قابل اعتبارنه دی؟

جواب: دلفظ سړی لغوی معنی چی هرڅه وی خو عرفاً د دی اطلاق په انسانانو باندی کیږي لهذا د الله تعالی د پاره د دی لفظ استعمال درست نه دی د دی په ځای د ذات لفظ استعمالول پکاردی.

په دی مسئلی کی د فقهاؤ او محدثینو اختلاف پاته سوی دی چی د یولوی جماعت په نزد راجح همداده چی د حضور ﷺ فضلات ظاهر وو چی د هغه دلائل د هغوی سره موجود دی (۱) خو د دی مسئلی په تحقیق باندی نه خو د ایمان څه

(۱) په دی باره کی دتفصیلی بحث دپاره لاندینی کتابونه وگوری (۱) الشفافی المصطفی ﷺ ج: ص ۱۲۱ (علامه قاضی عیاض مالکی رحمۃ الله علیه (۲) شرح الشفاء ملا علی القاری ج: ۱۵۹ (۳) الدر المختار ج: ص ۳۱۸ ج: مطلب فی طهارة بوله ﷺ.

حصه موقوفه ده اونه د عمل صالح په داسی قسمه بحثونو کی فضول نه دی پریوتل پکار ددی په خای داسی مسائل معلوم کړی چی د هغه تعلق د عمل او آخرت د ښیگری سره دی . والله سبحانه اعلم

۱۲۹۱۹۱۳۹هـ

د حضرت آدم څخه واخله تراوسه پوری څومره موده تیره سوی ده ؟

سوال: گذارش دادی چی د حضرت آدم څخه راواخله تراوسه پوری څومره موده تیره سوی ده او د آثار قدیمه والا چی بحث کوی ددی د ثبوت په طور باندی هغوی هغه معلوم سوی دهانچه مخ ته راوړی د دی په باره کی ستاسو څه تحقیق دی ؟ او ورسره جنات د څه وخت څخه په دنیا کی اوسیږي ؟ په احادیث مبارکه کی دهغوی څه ذکر سته ؟

محترمی اومکرمی! اسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

دقرآن کریم یا د کم صحیح احادیثو څخه داثبات نه دی چی دحضرت ادم عليه السلام څخه راواخله تراوسه پوری څومره موده تیره سوی ده؟ لهذا ددی په تحقیق کی پریوتل دینی اعتبار سره ضروری نه دی او نه مفید ساینسی نظریات چی د مختلفو جماداتو او نباتاتو د عمر په باره کی مخ ته راځی د هغه حیثیت محض د اندازی دی دایقینی نه دی اوکومی دانچی چی پخوانی پیدا سوی دی د هغه حقیقت الله تعالی ښه پیژنی دومره خبره په هرحال د قرآن کریم څخه ثابته ده چی په دی مخکه باندی د انسانانو مخکی جنات اباد وه به هرحال په دی تحقیقاتو څه دینی مسئله موقوفه نه ده، لهذا زیات فکر دعملی مسئلو پکاردی. (۱) والله اعلم

۱۴۰۹/۵/۲۳هـ

(فتوی نمبر ۱۸۹۳/۴ ج)

(۱) دلته دفتاوی دارالعلوم دیوبند (امداد المفتین) څخه یو سوال اوجواب بعینه نقل کولی سی سوال: (۳۲) دحضرت ادم عليه السلام دپیدائش څخه تراوسه پوری څومره کلونه وسول ؟ دهغه پوره تاریخ جواب: حافظ حدیث ابن عساکر ددی په باره کی مختلف اقوال نقل کړی دی بعضی مؤرخینو دحضور عليه السلام دولادت باسعادت او د حضرت ادم عليه السلام په مینځ کی شپږ زره یوسل پنځه پنځوس کاله فاصله ده امداد المفتین ص ۲۲۱) مزید تحقیق دپاره وگوری والمعارف لابن قتیبه مبداء الخلق ص: ۳۳، ۳۴ طبع دارالکتب العلمیه بیروت) (محمد زبیر حق نوان

د احد او حراء متعلق د دوو واقعاتو د زمانی تعین او ایا علامه ابن تیمیه د حافظ مزی شاگرد وو ؟

سوال: ددی خط څخه مخکی زما اگر که تاسو سره تحریری یا بالمشافه ملاقات نه دی سوی خوستاسو علمی تصانیف او خصوصاً تکمله فتح الملهم اودرس ترمذی نه دبی حده استفاده کولو په بناء باندی د مخکی څخه په ذهنی طور سره تاسوته ډیر نژدی پاته یم که زه دا ووايم نوبی ځایه به نه وی چی د دی لوړو کتابونو د مطالعی کولو سره په ماکی د حدیث هغه ذوق پیدا سو چی نن زماشوق ته وزرو لگولو سره په ابن ماجه باندی دحقیق کار حوصله پیدا سوی ده که د مولای کریم توفیق کامل پاته سو نو د ابن ماجه د شرحی دوخت اهم ضرورت به پوره کړی.

په دی وخت کی چی د کوم مقصد دپاره تاسوته تکلیف درکوم هغه دیوحدیث په باره کی پوښتنه کول وو چی په هغی کی ډیر بد انبستی یم په بخاری مسلم ترمذی ابن ماجه مسند احمد او تقریباً دحدیثو په ټولو کتابونو کی داواقع موجود ده چی یو واری حضور عليه السلام په احد باندی وختلو نو هغه وښوریدی حضور عليه السلام ورته وفرمایل چی احد ودریبه لیس عليك الانبی او صدیق اوشهید مخکی راوی تشریح کوی چی فلانکی فلانکی صحابی د حضور عليه السلام سره وو دلته دوه مشکلات وو دحل طلب دی (الف) اول خوداچی په بخاری اومسلم کی د احد الفاظ دی او په بل کوم حدیث کی د غار حراء تشریح ده اوس دلته داسوال پیدا کیري چی دایوه واقعه ده که جدا جدا دوی واقعی دی؟ په دی سلسله کی می دخپل موقف څخه خبر کړئ (ب) دوهم داچی د ابن ماجه په روایت کی دحضور عليه السلام سره دسفینه بن زید او د حضرت سعد بن ابی وقاص تذکره ده، حالانکه هغه بالاتفاق شهید نه دی نو اوس به ددی څه تاویل وسی، دلته داهم باید عرض وکړم چی د دی لاندی د ټولو محدثینو تصریحات زما د نظر څخه تیر سوی دی او اوس زما رایه داده چی داهم یوه واقعه ده چی د احد متعلق ده ځکه چی په مکه کی د نبوت څخه وروسته د حضور عليه السلام حراته د تللو تذکره غالباً نه پیدا کیري دامحض رایې ده چی د هغه زما سره څه دلیل نسته صرف د ذوق او وجدان په بناء داسی وایم فیصله به تاسو کوی.

دوهمه خبره داده چی اوس یوه میاشت مخکی ما جهانیده وویل په هغه کی قاسو د علامه مزی مصنف تهذیب الکمال په تعارف کی لیکلی دی چی علامه ابن تیمیه ددوی

شاگرد وو تهذيب الكمال يو كال مخكى زما د نظر څخه تيرسوى وو، د هغه په ترجمه كى ماداوينى وه چى هغه د ابن تيميه رحمته الله عليه څخه اكر كه شپږ كاله مشر وو، او د هغوى څخه وروسته څوارلس ۱۴ كاله ژوندى وو خو هغه د شيخ الاسلام شاگرد وو استاد يې نه وو دا د يو كال مخكى اجمالى خاكه ده په دى وخت كى نه زما سره الكمال سته اونه نور امهات الكتب موجود دى چى د هغه طرف ته مراجعت كولو سره زه يقينى طور باندې وويل سم كيدى سى چى زما حافظه غلطى كوى تاسو تحقيق وكړى ماته هم داسى يادوي چى شيخ الاسلام د علامه مذمى رحمته الله عليه استاذ دى شاگرد يې نه دى ستاسو خواته اكر كه دمساتلو رش دى خوماته ستاسو د شفقت او عنايت څخه اميد دى چى تاسو به دا حديث حل كولو سره ماته به داهم دنبوولو زحمت وكړى چى دكومو كتابونو په ذريعه خپل ذوق حديث ته ترقى وركړم د خصوصى دعاگانو درخواست دى. جواب: الف د شرح حديث د تصريحاتو او ترجيحاتو په بناء باندې درست موقف همدادى چى د احد او حراء متعلق دا دواړه جدا جدا واقعى دى چى مختلفو وختونو كى پيښى سوى دى او هغه تصريحات لاندې دى:

پيښى سوى دى او هغه تصريحات لاندې دى:
 فى فتح البارى ج: ۷ ص ۳۲ (۱) واخرج مسلم من حديث ابى هريرة ما يؤيد تعدد القصة فذكر انه كان على حراء ومعه المذكورون وزاد معهم غيرهم الخ وفى عمدة القارى ج: ۱۲ ص ۱۹۰ (۲) ولكن لاشك فى تعدد القصة فان احمد راوه من طريق بريدة بلفظ حراء واسناده صحيح وابايعلی رواه من حديث سهيل بن سعد بلفظ احد واسناده صحيح واخرجه مسلم من حديث ابى هريرة فذكر انه كان على حراء ومعه ابوبكر وعمر وعثمان وغيرهم فهذا كله يدل على تعدد القصة الخ.

وفى المرقات ص ۳۳۲ ج: (طبع مكتبة امدادية ملتان) باختلاف الرويات محمول على تعدد القضية فى الاوقات اه:

ب: ددى په باره كى دوه قسمه تاويل سوى دى يوداچى د حضور ﷺ ارشاد گرامى په تغليب باندې محمول دى چنانچه په دى حضراتو كى اكثره د شهادت په مرتبه فائز سوى دى او دوهم داچى شهادت عام دى يعنى شهادت حقيقه او حكميه دواړوته شامل دى لهذا بعضى حضراتو خو حقيقى شهادت پيدا كى او بعضوته حكمى شهادت وركول

(۱) فتح البارى كتاب فضائل الصحابة ص ۳۸ (طبع دار نشر الكتب الاسلاميه لاهور)
 (۲) عمدة القارى ج: ۱۲ ص: ۱۹۱ (طبع دار الفكر بيروت)

سو په داسى طريقه چى انتقال يې د داسى بيمارى له وجى وسو چى د شهادت په حكم كى ده.

فى حاشيه ابن ماجه ص: ۱۳ (۱) قال القارى رحمته الله عليه وفى سعد بن ابى وقاص مشكل لان سعد امارات فى قصره بالعقيق فتوجيه هذا ان يكون بالتغليب اويقال كان موته بالمرض يكون فى حكم الشهادة اه ومثله فى سعيد بن زيد فانه مات بالعقيق ايضا فحمل الى المدينة سنة احدى وخمسين. (اكمل فى اسماء الرجال)

وفى المرقات فى هذه القصة ج: ۱۱، ص ۳۳۲ (۲) واثبت الشهادة لبعضهم حقيقة وللباقيين حكماً والله اعلم.

۲: صحيح خبره هم هغه ده چى كومه په جهان ديده كى ده يعنى علامه ابن تيميه حافظ مزى صاحب د تهذيب الكمال شاگرد دى استاذ يې نه دى چنانچه خپله كتاب تهذيب الكمال په فصل اول كى تصريح ده.

وقراء الثلاثة (اى ابن تيميه وغيره) على المزى واعترفوا باستاذيته وافتخروا بها ج: ۱ ص ۱۸ (۳). والله اعلم.

عصمت الله عصمه الله

محترمی ومكرمی السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

(۱۴۱۵/۲/۱۳ هـ)

ستاسو خط موصول سو احقر دخپلو سفرونو او شغلونو په وجه خپل يوعزيز دوست نامور كړى وو چى هغه د دغه امورو تحقيق وكړى هغوى چى كوم برنى جواب ليكلى دى د احقر په رايې كى صحيح دى كه د احد او حراء احاديث د يوصحابى څخه مروى وي نو د تعدد قصه به بعيده وه خو دا د مختلفو اصحابو څخه مروى دى كما حقه الحافظ فى الفتح لهذا متعدد واقعاتو باندې حمل كولو څخه بغير څه لاره نسته. والله اعلم

احقر محمد تقى عثمانى عفى عنه

۱۴۱۵/۲/۱۲ هـ (فتوى نمبر ۱۴۲/۱۴۵)

(۱) (طبع ايچ ايم سعيد)

(۲) (طبع مكتبة امدادية ملتان)

(۳) (طبع موسسه الرسالة بيروت)

د بنځو د پاره د میډیکل او د هوم اکنامسری تعلیم حاصلولو څنګه دی؟

سوال: څه فرمایي علمایي دین د دی مسئلې په باره کی چی اینجنو ته د قرآن یو معمولی خط او کتابت د تعلیم ور کولو څخه سوا مزید تعلیم ورکول حرام دی که جائز؟ او که حرام دی نو د میډیکل حکمت اود هوم اکنامسری تعلیم د مسلمانانو بنځو د پاره په کومه زمره کی راځی؟

جواب: که بنځی د میډیکل ساینس حکمت یا هوم اکنامسری تعلیم په دی غرض حاصل کړی چی دا علوم به په مشروع طریقې سره د بنځو د خدمت د پاره استعمالوم نو د دی علومو په تحصیل کی او د تحصیل څخه وروسته د دی په استعمال کی د پردی اونور شرعی احکامو پوره رعایت وساتل سی که کومه بنځه د دی ټولو احکامو رعایت ساتلو سره دا علوم حاصل کړی نو هیڅ کراهت پکښی نسته (۱) خونن صبا په دیکي د ډیرو علومو په تحصیل کی او استعمال کی د شریعت د احکامو پابندی د عنقاء په شان ده ځکه د دی عام مشوره نسی ورکولی.

والله سبحانه اعلم

۱۱۰ لسم رمضان المبارک ۱۴۰۰ هـ

(فتوی نمبر ۳۱۱۱۲۱۱۳ و)

په خطونو کی بسم الله په ابجد او هندسو کی د لیکلو شرعی حیثیت او د دی

طریقی د ایجاد تاریخ

سوال: څه فرمایي علمایي دین درج ذیل مسئلې په باره کی چی په خطونو کی په ابجدو سره بسم الله لیکل سوی وی دا د چا ایجاد دی؟ او داسی کله سوی دی؟ او په عدد سره د پوره بسم الله ثواب او برکت حاصلیږی او که نه؟

(۱) فی البحر ج: ۸ ص ۱۹۲ والطبيب انما يجوز له ذلك اذا لم يوجد امرأة طيبة فلو وجدت فلا يجوز له ان ينظر الجنس الى الجنس اخف وينبغي للطبيب ان يعلم امرأة ان امكن وفي الشامية ج: ۲ ص ۳۷۱ (قوله وينبغي) كذا اطلقه في الهداية والخانية وقال في الجوهرة اذا كان المرض في سائر بدنها غير الفرج يجوز النظر اليه عند الدواء لانه موضع ضرورة وان كان في موضع الفرج فينبغي ان يعلم امرأة ندائها فان لم توجد وخافوا عليها ان تهلك والظاهر ان ينبغي هنا للوجوب وكذا في الهندية ص ۳۳۰ ج: ۵ وفي البدائع ص ۱۲۴ ج: ۵.

جواب: د خطونو په ابتداء کی بسم الله لیکل مسنون دی (۱) او دا پخپله د قرآن کریم څخه ثابت دی چی په هغه کی د حضرت سلیمان علیه السلام خط د بسم الله څخه شروع کیږی داخبره په کوم مستند کتاب کی په نظرنه ده راغلی چی د بسم الله په ځای (۷۸۲) عدد د څه وخت څخه لیکل شروع سوی دی خو د دی وجه غالباً داده د بسم الله لیکل سوی کاغذ به د بی حرمتی په ځای کی استعمال سی نوییابه بی ادبی وی لهذا که کوم سړی په دی خیال ژبی سره بسم الله ویلو سره دا عدد ولیکی نوست به اداء سی خوا فضل همدا معلومیږی چی بسم الله صراحتاً ولیکل سی ځکه چی د حضرت سلیمان علیه السلام خط هم کافرانو ته تللی وو او حضور ﷺ چی د کافرانو بادشاهانو ته کوم خطونه روان کړی وه په هغه کی هم بسم الله درج وه ښکاره ده چی د کافرانو خواته د بی حرمتی احتمال د مسلمانانو په مقابله کی زیات وو خو په دی وجه بسم الله ترك نکړی سوه. والله اعلم بالصواب (محمد تقی عثمانی غفرله ۱۳۱۹/۵/۱۰ هـ) (فتوی نمبر ۲۲۱۲۰۳ ب)

جواب صحیح دی خو د دی شرط دادی چی غالب گمان داوی چی د خط بی ادبی به نه کیږی چیری چی دا شرط نه وی لکه عموماً د خطونو دا حال جاری دی هلته دی د بسم الله لیکلو څخه پرهیز کول بهتر دی صرف په ژبه ویلو باندی دی اکتفا وکړی یا ۷۸۲ یو علامت د بسم الله کیدو په حیث دی ولیکی په مکاتب نبوی او مکتوب سلیمان علیه السلام کی دا شرط موجود وو ځکه چی په عامه دنیا کی د بادشاهانو اولویو خلکو خطونه به احتیاط سره محفوظ ایښوول سول د کومو خطونو متعلق چی نن هم غالب گمان دادی نو په هغه کی بسم الله لیکل پکاردی. بنده محمد شفیع

د حدیث گنت گنزا مخفياً تحقیق او د تخلیق عالم په سلسله کی

د څو وسوسو اوشبهاتو جوابونه

پس د سلام مسنون څخه عرض دی چی بنده تاسو د تبحر علمی ذکاوت نهم او اعلی استعداد فقه قدردان او د زړه څخه معترف دی ستا د پاره لاس په دعاء دی اسلام ته ستاسو په شان د عالمانو ډیر سخت ضرورت دی ستاسو د ډیرو کتابونو څخه بنده استفاده کړی ده الله دی د قلم زور نورهم زیات کړی الله دی ستاسو فهم نورهم زیات

(۱) وگوری تفسیر معارف القرآن ج: ۲ ص: ۵۷۸، ۵۷۹.

کړی بنده نن سبا د یوڅو وسوسو د وجی څخه سخت پریشان دی په هغه کی درې اشکاله هر وخت په ذهن کی گرځی او زما او د خدای ترمینځ یو قسم حجاب جوړیږي ځکه چی د لمانځه او اذکارو وغیره ترمینځه دا وسوسې راتلو سره د بدمزگی سبب جوړیږي برای کرم فی سبیل الله زما مدد وکړی زه پوهیږم چی د حضرت تهانوی رحمه الله علیه د فہم او فراست څخه تاسوته کافی حصه درکول سوی ده د داسی سوالونو جوابونه د مولانا تهانوی په خصوصیاتو کی شامل دی ماته معلومات دی چی د دین د خدمت په سلسله کی ستاسو مصروفیات په ملک او د ملک څخه وتلی تصنیف او تالیف اود دارالعلوم انتظامی امور اونورو شعبه جاتو کی ستاسو انہماک دومره زیات دی چی شاید د خپل ذات د پاره به هم تاسوته وخت ډیر کم پیدا کیږي خوستاسو په شان عالم څخه پټه نه ده چی د تزکیۃ النفس کار هم څومره عظیم الشان دی چی پیغمبر دی د پاره مبعوث سوی وی او د وسوسو ازاله او شبہاتو او د اشکال مدلل جواب هم د دی په زمره کی راځی ستاسو د مصروفیت په وجه تاسو په دی کی ازاد یاست چی جواب په یوه ورځ کی یایوه میاشت کی راکړی یا د هریو اشکال په یوځای راکړی یاییل بیل څنگه چی تاسوته اسانه وی خو برایی کرم ضرور جواب راکړی الله تعالی دی تاسوته د خیر جزا درکړی.

سوال: الف: وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ، مفسرینو حضراتو د (لِيَعْبُدُونِ) تفسیر په لیعرفون سره کړی دی یعنی د تخلیق مقصد دادی چی خدای تعالی وپیژندل سی او یوحديث هم دی (کنت کنزا مخفيا) یعنی زه پټه خزانه ووم ماوغوبستل چی وپیژندل سم (فَخَلَقْتُ الْخَلْقَ) نو ما مخلوق پیدا کړو وسوسه داراځی چی الله تعالی چی د هغه یوصفت الرحمن اورحیم هم دی محض دخپل شناخت اوتعارف دپاره په کروړونو او اربونو انسانان یې پیدا کړل او په پولوی امتحان کی یې مبتلا کړل د پیدائش د ابتداء څخه واخله تر نن پوری په کروړونو او اربونو دی اوانسانان چی د هغوی جثی داسی جوړی سوی دی چی که یوه ستن هم په بدن ولگی نو تکلیف به ورته وی په لوی مشکل سره د ظالمانو د جبر او بربریت اود اذیت ناک تشدد په سبب مړه سول په زرگونو لکھونو ځنگلی حیوانانو مار لرم د غذا دپاره په لکھونو سریان سمندری طوفانونو برفباری او د موسم د یخوالی له وجی مړه سول په لکھونو سریان افات سماوی او ارضی طاعون او د چیچک او د نورو اذیت ناکو بیماریانو نورې جوړې سول په لکھونو بی وسه سریان په قحط کی د لوږی څخه مړه سول نن هم په لکھونو انسانان د

غذا دکموالی ښکار دی د یو وخت ډوډی هم په مشکله سره پیدا کیږي که د دووختو ډوډی پیدا نه سی نو څومره تکلیف وی که څه زخم ولگی یاڅه بیماری سی د چا عزت نفس مجروح سی کوم بی گناه قید سی څوک بی عزته سی د چا کور لوټ سی څوک اغوا سی داتکالیف برابر جاری دی او زیات ترد دی ښکار غریب اوبی وسیله خلک دی او داسلسله به ترقیامته پوری جاری وی بنی نوع انسان باندی د داسی داسی مصیبتونو او تکلیفونو غرونه مات سوی وی چی د هغه اوریدو سره د کانی په شان زړه به هم موم سی د نوع انسانی ابتدایی دور وگوری د یخنی شدت د گرمی عذاب د هواگانو تیزی هم داسی ده لکه چی نن ده خوانسان سره نه توسان اونه کوربچی وی بدن به یې د درختو په پوستکو او د حیوانانو په څرمنو سره پټولی سو د کانی دور د اوسپنی دور د ژوندی پاته کیدلو د پاره به څنگه جدو جهد کول وو.

(ب) بیا دکوم شناخت د پاره الله تعالی (لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِيْ أَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ) په حالت کی پیدا کړی دی داشناخت هم په اویازره پردوکی داسی پټ کړی دی چی پوره عمر ریاضت او مجاهدات وکړی بیا هم په لاسن څه نه راځی الا ما شاء الله د سلوک کتابونه او د صالحینو حالات په دی باندی شاهد دی.

(ج) بیاڅه د دنیا ژوند چی هرڅنگه تیرسی په لوږه کی بیامری کی د موسم په سختی کی د مظلومی په حالت کی نو اوس د آخرت د ژوند خوف د دی څخه زیات دی د هغه ځای عذاب د دنیا د عذاب څخه زر چنده لوی دی نوگوانکی چی یوروح ته یې د جسم درکولو سره ابد الابد او د همیشه په تکلیف کی یې مبتلا کړو اوشناخت یې دومره مشکل جوړ کړو چی څوک وایې د الله وجود نسته څوک وایې چی ټول الله دی څوک وایې چی د هغه اولاد دی څوک وایې چی هغه په فلانی جسم کی حلول کړی دی.

نویا د یوداسی شی یعنی شناخت (عرفان الهی) چی دومره مشکل اونایاب دی ددی دپاره په اربونو د غوښی پوستکی انسانانو سره په داسی لوی امتحان کی مبتلا کول په ظاهره د خدای تعالی د صفت الرحمن اوالرحیم سره متضاد معلومیږي.

نویسکه داصحیح ده خو په دی سره شناخت چیری کیږي په دی سره خوصرف علم حاصلیږي یعنی پوهیدل او پیژندل بل شی دی یاڅوک دا ووايې چی موږ ټول دالله تعالی مخلوق سو اومالك ته په خپل مملوک کی د هر قسمه تصرف حق حاصل دی د هغه څخه څوک سوال نسی کولی نویسکه چی داهم صحیح ده خو خدای تعالی انسانان منع

کړی دی چې په خپل مملوک کې بی ځایه تصرف مه کوی اولاد د لوږې مه وژنی خپل حیوانان اوږې ساتل خپل دولت بی ځایه اسراف داټولی خبری خدای تعالیٰ منع کړی دی نو کوم امر چې الله تعالیٰ خپلو بنده گانو لره نه خوښوی هغه پخپله هغه ولی وکړی؟ محترم! زه داسوال د پوره انسانست د یوفرد کیدو په حیثیت سره کوم چې په هغی کې دابتداء خلک څخه واخله ترننه پوری ټول انسانان کافر مؤمن ټول شامل دی لهذا په جواب کې داحیثیت مدنظر وساتی چې دبنده علم ډیر محدود دی او دامعاملات دتکوینی امورو سره تعلق ساتی چې د هغه د حکمت احاطه محال ده او په آخرت کې به پوره کيږي وروسته ستاسو څخه درخواست دی چې داسی معقول جواب راکړی چې په څه طریقه دا ازغی ووځی چې نن صبايې زه ډیر پریشانه کړی یم عقیده خومی الحمد لله همداده چې الله تعالیٰ هیڅ یوشی باطل نه دی پیدا کړی خو په بعضو امورو کې زړه راسره نه کيږي الله تعالیٰ دی ما د دی منافقت څخه محفوظ وساتی نمبر اشکال په ټوله دنیا کې خلک په ډیر افلاس او د غربت ښکار دی په افریقه کې په زرگونو خلک د لوږې څخه مری که موږ خپل صوبه سرحدته وگورو چې کوشنی کوشنی ماشومان گند راغونډوی چې هغوی ته په مشکله کې شل روپی مزدوری وکول کيږي بل طرف هغه خلک چې د هغوی خواته د رزق دومره وسعت دی چې د هغوی سپی هم هغه غذا خوری چې غریبانانوته حاصل نه دی که داتفاوت د خدای کار وگڼو نو دا د قرآن او د خدای تعالیٰ د قول (وَمَا أَنَا بِظَالَمٍ لِلْبَعِيدِ) خلاف ځی، د غور او فکر څخه وروسته دلته هم داخبره په پوهه کې راځی چې (وَمَا مِن دَابَّةٍ إِلَّا عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا) مشروط دی د خپلی زمانی په اسباب معیشت اختیارولو باندی مشاهده داده چې یو ورور د دی زمانی په اسباب د معیشت اختیار کړی دی تعلیم یې حاصل کړو د اعلیٰ عقیدې مالک سو نو په رزق کې یې وسعت وسو دوهم دور جاهل پاته سو په هر لحاظ سره محتاج دی د دی خلاف هم دی خو حکم په اکثریت باندی لگول کيږي د الله تعالیٰ سره د چادښمنی نه ده چې هغه محتاج وساتی د قرآن آیت (إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ) هم د دی تائید کوی تاسو وواپاست چې داخبره صحیح ده او دا عقیده حق ده او که نه؟

۳ نمبر اشکال: زموږ عقیده ده چې سړی ب د بنده د اړخه دی او خلک د الله تعالیٰ د اړخه که بنده د یونیک کار اراده وکړله الله تعالیٰ د هغه عملی تخلیق وکی داخبره خو په پوهه کې راځی خو بنده د یوی بډی مثلاً ډاکی یا د قتل اراده وکړله نو د الله تعالیٰ د اړخه څخه ددی عمل په تخلیق باندی دوه اشکال پیدا کيږي اول خوداچي دالله تعالیٰ

دتخلیق عمل دبنده دارادی تابع دی که څه هم کله داسی کيږي چې تخلیق عمل نه وی خوداسی ډیر کم وی او حکم په اکثریت باندی لگي. دوهم اشکال دادی چې د بدعمل تخلیق په ظاهره (وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ) خلاف معلوم کيږي بند گانوته حکم دی چې (وَلَا تَعَاوَنُوا) چاڅوک بی گناه او وژلو په هغه یې ظلم وکی الله تعالیٰ دی عمل تخلیق کولو سره د ظالم سره نعوذ بالله تعاون وکی د دنیا عدالتونه چې جرم کی اعانت هم جرم گڼی نو د الله تعالیٰ د دی بدعمل دتخلیق څه توجیه به کوو؟

دوهم داچې په ایمان مفصل کې (وَالْقَدْرُ خَيْرٌ وَشَرٌّ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى) څخه مراد همدا تخلیق فعل دی یا څه بل څه؟ ځکه چې د شر محض صدور د الله تعالیٰ څخه محال دی. جواب: محترمی او مکرمی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو مفصل خط پیدا سو تاسو چې احقرته کومی دعا گانی کړی دی په هغه باندی دزړه دکومی څخه شکر گذاریم (جزا کم الله تعالیٰ) ستا د اصل سوال په باره کې مخکنی خبره خو دا عرض کول دی چې (کُنْتَ كَنَزًا مَخْفِيًّا) کومه فقره د حدیث قدسی په عنوان سره مشهوره هغه دحضور ﷺ څخه په هیڅ صورت سره ثابت نه ده؟ علامه سخاوی رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ فرمایي:

كنت كنزاً لا اعرف فاحببت ان اعرف قال ابن تيمية انه ليس من كلام النبي ﷺ ولا يعرف له سند صحيح ولا ضعيف وتبعه الزركشي وشيخنا. (المقاصد الحسنة للسخاوي رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ. ص: ۳۲۷)

همدارنگه علامه عجلونی ښوولی دی چې صرف علامه ابن تیمیه رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ څخه حافظ ابن حجر علامه زرکشی او علامه سیوطی رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ هم داویلی دی چې د دی روایت هیڅ سند نه ستی نه صحیح او نه ضعیف (كشف الخفاء للعجلونی ص ۱۷۳) او په اوسنی المطالب کی لیکلی دی چې دا حدیث هغه صوفیاء تساملاً د حدیث قدسی په طور باندی ذکر کوی. (ص: ۲۴۳) اوبس.

البته په آیت کریمه کې ضرور داوارد سوی ده چې (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ) (۱).

(۱) سورة الذاریات آیات: ۵۲.

فتاویٰ عثمانی اول جلد
یعنی د جن او انسان د تخلیق مقصد دادی چی هغوی د الله تعالی عبادت وکړی د دوی
څخه مخکی چی تاسو د تخلیق عالم په پاره کی د کومو وسوسو اوشبهاتو ذکر کړی
دی د هغه اجمال جواب دادی چی دا وسوسی اوشبهات په حقیقت کی په هغه دائره کی
د قدم ایښوولو له وجی پیداسوی دی چی د عقل انسانی څخه ماوراء دی د تخلیق
کائنات څه حکمتونه دی؟ الله تعالی د دی کائناتو نظام څنگه جوړ کړی دی؟ او دلته
دهرشی اوهری واقعی پسی څه څه مقاصد کار فرما دی؟ که داتولی خبری د انسان په
عقل او علم کی راسی نو د دی مطلب به داوی چی انسان انسان پاته نسو عالم الغیب
سو او داخبره فیصله سوی ده چی په هغه کی دوی رایې نسی کیدی څکه چی د انسان
عقل محدود دی او هغه د کائنات تخلیق خولاڅه کوی پخپله د خپل وجود دهری حصی
حکمت تخلیق معلومولو باندی قادرنه دی تردی چی هغه د ماغ چی په هغه سره انسان
سوچ کوی د هغه لویه حصه لاتراوسه پوری د انسان په پوهه کی نه ده راغلی چی د دی
عمل څه دی؟ کوم واقعات چی انسان د چا د تکلیف یا دشتم گوری هغه صرف د هغه
ظاهری اړخ دی د دی واقعاتو پسی حقائق د هغه په علم کی نه دی، زموږ په ژوند کی
ډیر داسی واقعات اوحالات پیښیږی چی یوی مودی پوری موږ په هغه باندی افسوس
کوو خو بیا په څه وخت کی د هغه حقیقت ښکاره سی نو معلومیږی چی دا افسوسناک
واقعات عین حکمت مطابق وو که دا حقیقت نه برسیرد کیدی نوموږ به هغه ظالم گڼلی
اوس په څه موقع چی دا حقیقت ښکاره کیږی خو په اکثره مواقعو کی نه ښکاره کیږی
لهذا د دی معاملاتو پسی لگیدل چی د انسان د دائری او ادراک څخه بهر دی خامخا
خپل ځان په پریشانی کی اچول دی.

بل طرف ته که د الله تعالی په وجود باندی ایمان وی نو دهغه په الرحمن او الرحیم
کیدو باندی هم ایمان کیدل لازمی دی که د څه مخلوق تکلیف لیدلو سره ترس راځی نو
ایا رحمن او رحیم ته به نه راځی؟ که هغه چی ستا څخه زیات رحیم کیدو باوجود په
پناه د دی به څه وجه وی چی ستا د علم د دایری او
په پنهانسی زورپند گوری خواته معلومات نیسته چی
ته خویو ډاکتر د یوه عضو کت کولو باندی وینی او ترس
نه دی که دا اپریشن نه کیدی نو د ټولو اعضاؤ به څه
دی د پوره کائنات په نظام کی د کوم سړی په حق کی
خالق څخه ماسوا بل چاته نسی کیدی لهذا په دی

فتاویٰ عثمانی اول جلد
پسی لگیدل خلاف اصل دی که دا اجمالی حقیقت ذهن ته پریوتی نو انشاء الله داسی
قسم وسوسی اوشبهات به دی زیات نه پریشانه کوی او که کله غیری اختیاری طور
باندی راسی نو خپل ځان په څه کار باندی مصروف کړه او د هغه طرفته التفات مه کوه.
والسلام (والله سبحانه اعلم) (۱۳۲۰، ۱۲۱۲۷ هـ)

د فتویٰ د حوالو تخریج له مولانا عبد الله میصن زئی مجده
کنت کنزاً لا اعراف فاحبیت ان اعراف فخلقت خلقاً فعرفتهم بی، فعرفونی ابن تیمیه
رحمه الله علیه انه لیس من کلام النبی ﷺ ولا یعرف له سند صحیح ولا ضعیف وتبعه
الزرکشی وشيخنا (المقاصد الحسنة للسخاوی ص: ۳۲۷)
وفی کشف الخفاء بعد هذه العبارة:

وتبعه الزرکشی والحافظ ابن حجر فی اللالی والسیوطی وغيرهم وقال القاری ولكن
معناه الصحیح مستفاد من قوله تعالی: (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ) ای
لیعرفونی کما فسرہ ابن عباس رضی الله عنہما والمشهور علی الا لسنه کنت کنزاً مخفياً فاحبیت
ان اعراف فخلقت خلقاً فبی عرفونی، وهو واقع کثیر فی کلام الصوفیة واعتمدوه بنو
علیه اصولاً لهم کشف الخفاء للعجلونی ج: ۲، ص: ۱۷۳)
۳: وفی الموضوعات الکبیر مثل ذالک الی کما فسرہ ابن عباس رضی الله عنهما ص:
(۹۳)

وفی اسنی المطالب وتبعه الزرکشی، وابن حجر وهذا یذکره المتصوفة فی الاحاث
القدسیة تساهلاً منهم (ص: ۲۴۳)

د قوم لوط چی کوم کلی چپه سوی وو د هغه په تعیین کی

د رایې اختلاف

سوال: معارف القرآن دریم جلد سورة انعام ص: ۳۲۰ باندی لیکل سویدی چی د قوم
لوط ټولی کلی چپه سو چی ترننه داردن په علاقه کی د یو عجیبه قسم اوبو په صورت
کی موجود دی چی په هغه کی هیڅ حیوان او چنگوښه ماهی وغیره ژوندی نسی پاته
کیدي څکه هغه د بحر میت په نوم سره موسم کولی سی او د بحر لوط علیه السلام په نوم سره
هم.

د پوره کلی د چپه کیدو واقعه چی په کوم ځای کی پیښه سوی ده هغه بالکل صفا
میدان دی د عذاب والاځای د اوبو څخه تعبیر کول او دا ویل چی هیڅ حیوان پکښی

ژوندی نسی پاته کیدی د تاریخ خلاف ده نن صبا خلک د هغه خای مشاهده کوی

د عذاب الهی والا خای ته بحر میت ویل دروغ دی.
جواب: د حضرت لوط علیه السلام کوم کلی چی چپه سوی وو د هغه په تعیین کی مختلفی رایې کیدی سی د احقر والد ماجد حضرت مولانا محمد شفیع اردن ته تشریف یورو نو د هغه خای اهل علمو خلکو د بحر میت په باره کی ورته هم دا وویل چی دا د لوط علیه السلام د کلو خای دی او والد صاحب یې هلته بوتلی هم د دی په بنیاد هغوی دا خبره لیکلی ده چی که د کوم صاحب علم تحقیق د دی خلاف وی نو کیدی سی داخه داسی مسئله نه ده چی په هغه باندی د شریعت دار و مدار وی چی تاریخی یا جغرافیایی مسئله ده او په ډیر تاریخی یا جغرافیایی مسائلو کی د اهل علم رایې بامشاهدات مختلف وی په دی کی کوم راجح کوم تر مرجوح خو وئیلی سی خو کوم ته دروغ ویل د ډیری زیاتی خبره ده والسلام

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۱۲/۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۰۴۴ ج ۳۰)

د نبوت او وحی څه حقیقت دی ؟

سوال: برایې کرم په عقلی اعتبار سره می په دی پوه کړه چی نبوت او وحی څه شی دی؟ او د نبی او خدای تر مینځ کومه رشته وی؟ د هغه موږ څه ادراک کولی سو؟
جواب: دایو مفصل او طویل بحث دی چی مختصر طور باندی په پوهه کنی نه راځی په دی موضوع دا حقر کتاب علوم القرآن کی مفصل بحث موجود دی دا کتاب مکتبه دار العلوم کراچی ۱۴ شائع کړی دی د دی مطالعه وکړی که بیا هم څه شبه پاته سی نو پوښتنه وکړی. والله اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۷۱۲۵۰۹ هـ)

آیا موجوده سائنسی تحقیقات د قرآن او حدیث سره متعارض دی؟

سوال: د سپوږمې نور او ستورو په باره کی موجوده ساینس چی کوم تحقیق دی ایا هغه د قرآن کریم د رو څخه صحیح دی؟ دلته بعضی حضرات وایی چی په ساینس قرآن او حدیث کی هیڅ تعارض نسته، لهذا د ساینس هره خبره صحیح ده او بعضی وایی چی د

سائنس نظریات د قرآن سره ټکراویږي برای کرم په دی معامله کی د خپلی جامع رایې څخه مو خبر کړی؟

جواب: ستاسو سوال د خپل جواب د پاره په حقیقت کی د یوی مضبوطی مقالی وسعت غواړی بیا هم په اصولی طور باندی یو څو ضروری خبری پیش خدمت دی امید دی چی هغه به ستاسو پریشانی لری کولو کی به مددگار ثابت سی، د ټولو څخه اول په دی خبره پوه سه چی د ساینس بنیادی مقصد هغه قوتونه معلومول دی چی الله تعالی په دی کائنات کی ایښی دی که د دی قوتونو د انسانیت په فلاح او بهبود کی د استعمالولو کوشش وسی نو دا د اسلام په نظر کی صرف جائز نه بلکی مستحسن دی اسلام د دی کوششونو په لاره کی د څه رکاوټ او درولو په خای همت افزایی کوی په دی سلسله کی د اسلام مطالبه صرف دومره ده چی داقوت نه د هغه مقاصدو دپاره استعمال سی چی د اسلام په نظر کی جائز او مفید دی په نورو الفاظو کی د سائنس کار دادی چی هغه د کائنات پټ قوتونه معلوم کړی خو د دی قوتونو صحیح مصرف مذهب بنایی هم هغه د دی اکتشافی کوششونو د پاره صحیح رخ او بهتره فضاء مهیا کوی ساینس او ټکنالوجی هم په هغه وخت د انسانیت د پاره مفید کیدی سی کله چی هغه د اسلام بنوولی سوی اصولو مطابق استعمال سی ورنه شاید چی د دی څخه به چاته انکار نه وی چی ساینس څنگه د انسانیت د پاره د مادی فلاح او بهبود باعث جوړیدی سی دغه شان که د دی غلط استعمال وسی نو هغه زموږ د پاره تباہ کن هم ثابت کیدی سی مثال زموږ په مخکی دی چی په ماضی کی ساینس چیری چی انسانیت ته د راحت او اسائش اسباب مهیا کړی دی هلته د دی د غلط استعمال پوره دنیا د بد امنی اوبی آرامی جهنم هم جوړ کړی دی همدی ساینس د سفر تیز رفتار ذرایع هم ایجاد کړی او هم دی ایټم بم اوهایدروجن به هم جوړ کړل لهذا د ساینس صحیح فائده په هغه وخت کی حاصلولی سی چی هغه د الله تعالی د بنوول سوی اصولو مطابق استعمال سی.

دوهمه خبره دا د پوهیدلو ده چی د ساینس تحقیقات په دوه قسمه باندی دی یوه هغه چی په صریح مشاهدی باندی مبنی دی داسی تحقیقات نه خو د قرآن او سنت سره تصادم سوی دی او نه کیدی سی بلکی مشاهده خوداده چی داسی تحقیقاتو همیشه د قرآن او سنت تصدیق کړی دی او د قرآن او سنت ډیری هغه خبری چی لږ موده مخکی د خلکو پوه کی په مشکله باندی راتلی د ساینس دی تحقیقاتو په هغه باندی پوهیدل آسان کړی دی مثلاً د معراج په موقع باندی د قرآن د کوم تیز رفتاری ذکر په صحیح احادیثو

کی راغلی دی په دی زمانه کې نام نهاد عقل پرستو دا د قیاس څخه بعید گڼل او لیکن ایا نن داساینس ثابت نکړل چې تیز رفتار یوداسی حد دی چې هغه په څه حد کې محدود کولی نسی.

دوهم قسم ساینټیفیک نظریات هغه دی چې د مشاهدې او یقین په ځای په ظن او تخمین باندې او په کم علمی باندې مبنی وی او په دی سلسله کې ساینس دان تراوسه څه یقینی نتیجې ته نه دی رسیدلی داسی تحقیقات بعضی اوقات د قرآن او سنت تصریحاتو سره ټکراویږي په داسی مواقعو باندې سیده او صفا لاره داده چې د قرآن او سنت په تصریحاتو کې د تاویل کولو څخه بغیر په هغه باندې ایمان وساتل سی او د ساینس چې کوم تحقیقات دی سره ټکراویږي د هغه په باره کې دایقین وساتل سی چې ساینس لاتراوسه د خپلی کم علمی په وجه اصل حقیقت ته نه دی رسیدلی څومره چې د انسان په ساینسی معلوماتو کې اضافه کیږي د قرآن او سنت بیان سوی حقائق به واضح کیږي مثلاً د بعضی ساینسدانانو خیال دی چې د اسمان هیڅ وجود نسته ظاهره ده چې د دوی داخیال په دی بناء قائم سوی نه دی چې دوی ته د اسمان په نه موجود کیدو باندې څه قطعی دلیل راکول سوی دی بلکې د هغوی د استدلال حاصل صرف دادی چې موږ ته د اسمان د وجود علم نه دی سوی ځکه موږ د دی وجود نه تسلیموو په نورو الفاظو کې داخیال علم عدم په ځای په عدم علم پاندې مبنی دی لهذا موږ چې د قرآن او سنت په قطعیت باندې ایمان لرو په پوره شوق او اعتماد سره دا ویلی سو چې د دی ساینسدانانو داریایې قطعی غلطه ده صحیح خبره داده چې د قرآن او سنت دتصریح مطابق اسمان موجود دی خو ساینس د خپلی کم علمی په وجه هغه معلوم نکړی سو او که د انسان په ساینسی معلوماتو کې مسلسل اضافه کیږي نوعین ممکن ده چې ساینسدانانو ته د خپلی دی غلطی احساس وسی او هغوی همدارنگه د اسمان وجود تسلیم کړی لکه چې ډیر هغه شیان یې منلی دی چې مخکې د هغه څخه انکار کیدی.

مشکل دادی چې زموږ خواته هرشی د هغه په ځای باندې د ایښوولو ذهنیت ختمیږي کله د څه شی اهمیت په ذهن باندې سوری نو ډیر وار په هغه کې د حدودو څخه تجاوز کیږي په دی کې څه شک نسته چې ساینس او ټکنالوچي ډیر مفید او ضروری فنون دی او په حاضر دور کې خو د مسلمانانو د پاره بی حده ضروری دی چې دی فنونو طرفته توجه ورکولو سره په دی کې ډیر زیات کوشش وکړي د دی څخه بغیر په موجوده دنیا کې د هغوی د پاره خپل جائز مقام حاصلول ممکن نه دی خو د دی مطلب دا ځیکله

نه دی چې هر یو ساینسدان د خپل ظن او تخمین څخه دکومی نظریې اعلان وکړي هغه دوحی په شان صحیح تسلیم سی او د هغه په وجه په قرآن او سنت کې د تاویل او ترمیم دروازه خلاصه سی یا د هغه په وجه په قرآن او سنت کې شکوک او شبهات پیداسی خاص طور چې کله دا د شپې او د ورځې مشاهده چې د ساینس دا قسم نظریات ورځ په ورځ بدلیږي.

۳: یاد لری چې د اسلام معامله دعینسائیت څخه ډیره مختلفه ده په عیسایي مذهب کې دومره روح نسته چې هغه د زمانی نوی ضروریات او د انسان زیاتیدونکی ساینټیفیک معلوماتو مقابله وسی لهذا ساینس د هغه د پاره یوه لویه خطره جوړیدو سره راغلی دی د دی دپاره ضروری وو چې هغه دکلیبواقار دسلامت پاته کولو د پاره یاخو د ساینس مخالفت وکړي او یا په خپل مذهب کې زد او بدل وکړي په شروع کې رومن کهتو لیک جرج مخکنی لاره اختیار کړله او چونکې په عوامو د هغه اقتدار قائم وو ځکه دکلیلیو په شان ساینسدانانو ته بی شماره خنډونوته مخ کول پریوتل خو کله چې دکلیسا اقتدار ست سو نواوس د هغه د پاره سوا د دی څخه څه لاره پاته نسوده چې هغه په خپل مذهب کې ترمیم کولو سره د دی نوی تشریح او تعبیر وکړي چنانچه د اهل نجدد (Modenism) د مکتب فکر دالاره اختیار کړی ده خودا هرڅه ځکه وسول چې عیسایي مذهب انتهایي غیر فطری او غیر معقول بنیادونو باندې درول سوی وو د اسلام معامله د دی څخه بالکل مختلف ده هغه د فطرت دین دی او د عقل کوم دلیل دانسی چیلنج کولی په دی کې د زمانی د هر ضرورت د پوره کولو او د هر دور د تحقیقاتو سره سترگی ملاو ولو پوره صلاحیت دی نه خو موږ ته د اسلام د وقار سلامت ساتلو د پاره د ساینس د مخالفت ضرورت او نه د اسلام بدلولو ځکه چې زموږ دا ایمان دی چې ساینس څومره هم ترقی کوی او د انسان په ساینسی معلوماتو کې چې څومره اضافه کیږي نو د اسلام احقانیت به نورهم واضح کیږي په دی شرط چې د انسان نقطه نظر په صحیح معانو کې ساینټیفیک پاته وی او هغه محض او تخمین سره د یقین او مشاهدې درجه ورنکړل سی.

بس داده هغه خبره چې علمایي دین یې کوی د دی حاصل د دی څخه ماسوا هیڅ هم نه دی چې هریوشی د هغه په صحیح مقام باندې ایښوول پکار دی د جذباتی نعرو په روکی راتلو سره دحدودو څخه تجاوز کول د هونبیارتیا تقاضانه ده خیرنه دی چې حیرت دی چې د دی معتدل او سوفیصد معقولي خبری له وجی بعضی حضرات

مسلسل داتشهیر کوی چی علماء د ساینس او ټیکنالوجی مخالف دی او په دی میدان کی ترقی نه برداشت کوی د دی الزام په جواب کی موږ د دی دعاء کولو څخه بغیر څه ویلی سو چی الله تعالی دی دغه حضراتو له فکر سلیم ورکړی (والله سبحانه اعلم) (آخر جمادی الاولی ۱۳۸۷هـ) (۱)

د اهرام د فوائدو او اثراتو شرعی حیثیت

سوال: په اهرام کی د خوراک چنباک شیان خرابیږي نه بلکی هغه کره او ټینگیږي مثلاً: که شیدی پکښی کنښنول سی نو هغه ماسته یا پنیږ کی بدلېږي. که غوښه پکښی کنښنول سی نو هغه نه خرابیږي بلکی نه وچېږي. دچای یا تمباکو ایښوولو سره دهغه تریخوالی ختمیږي. که په اهرام کی اوبه کنښنول سی نو که وروسته هغه اهرامی اوبه بوتوته واچوال سی نو د هغوی په نشونما اوجسامت کی اضافه کیږي. که د هر په وینستو کی ولگول سی نو وینسته غورځیدل به بندسی او په پیدائش کی اضافه کیږي.

که په یخ کی په څرمن ولگول سی نو څیری سوی څرمن صحیح کیږي.

که په مخ یې ولگوی گونجیوالی ختمیږي.

که د شرابو په عادی سړی باندی وچنل سی نو د شراب طلب ختمیږي.

که د ماهیانو په کورکی یې واچوی نو د ماهیانو په پیدائش کی اضافه کیږي که حیواناتو اهرامی او عام اوبه کنښنول سی نو هغوی اهرامی اوبه چښی که په اهرام کی دواکنښنول سی نو د هغه تاثیر زیاتیږي.

که په اهرام کی دمیوو او ترکاریانو تخم کنښنول سی نو د دی تخمونو څخه طاقتوره میوه زیاتی میوی او گلونو والا درختی او سبزیانی پیدا کیږي.

که د گلاب او د نورو درختو قلمونه په اوبو کی غوټه سی (اوبیا اهرام کی کنښنول سی نو د دی قلمونو څخه جوړی ډیر زر راوځی.

که استعمال سوی بلید اهرام کی کنښنول سو نو هغه نورهم تیره کیږي په زخمونو او دردونو چی اهرام کنښنول سی نو هغه ډیر زړښه کیږي ساینسدانانو د بیماریانو جراثم چی کله په اهرام کی کنښنول نو هغوی دی لیدلو سره حیران سول چی جراثم

(۱) دفتوی البلاغ په شماره جمادی الثانی ص ۱۳۸۷هـ نه اخستلی سوی ده (مرتب عفی عنه)

یاخو مکمل طور باندی ختم سول یا د هغه په پیدائش کی حیرانوونکی کمی راغلی مختلف بیماران په اهرام کی کیتولونه مخکی او کنښنولو څخه پس د هغوی دوینی تجزیه وسوه داکتران حیران سول چی اهرامی قوت په نیمه کینته کی د وینی په اجزاو کی کافی تبدیلیانی کړی دی اوس تاسو وفرمایاست چی اهرام چی هغه ته په انگریزی کی پائی رامد (Pyv amid) وایې ددی شرعی حیثیت څه دی؟

د دنیا په مختلفو علاقو کی آباد اهرامونه خصوصاً د مصر اهرام چی په هغه کی په یوه کی د فرعون لاس موجود دی چونکه د حضور ﷺ د زمانی څخه مخکی دی نو ایا د اهرامو متعلق د حضور ﷺ احادیث پیدا کیږي او که نه؟ ورسره په قرآن کی هم د اهرام متعلق څه مضمون بیان سوی دی او که نه؟

ایا د حضور ﷺ او د صحابه کرامو ﷺ په دورکی اهرام استعمالیدلو؟ او په اهرامی شکل کی مکانات د جوړولو رواج موجود وه او که نه؟

د اهرام فوائد چی تیره صفحه کی بیان سوی د هغه شرعی حیثیت څه دی؟ که د دی شرعی حیثیت هیڅ هم نه دی نوییا د اهرام د تیر اسراس قوت راز څه دی؟ آیا د دی فائدو حاصلیدل له کوم جادو وغیره سره تعلق ساتی؟ یا دا د کوم دنیاوی علومو نتیجه ده؟

ایا د دی فائدو حاصلولو د پاره د اهرام څخه استفاده شرعاً جائز ده؟ چونکه د اهرام سره د دوو شیانو خاص تعلق دی چی په هغه کی د شمال او جنوب تعین کول ایا د دی هم څه شرعی حیثیت سته یا د دی تعلق د کومو د نیاوی علومو سره دی؟

ویل کیږي چی اکثر اهرام خیالاتو او خواهشاتو ته مادی شکل ورکوی څه خلکو قابل عمل خواهشاتو لیکلو سره اهرام کی یې کنښنول څه موده وروسته د هغوی خواهشات پخپله پوره سول ایا داسی کیدل شرعاً ممکن دی؟

په تجربو او د مشاهدو سره دا خبره مخ ته راغلی ده چی د مکمل سپورمی او په بعضو اوقاتو کی د سیارو او مخکی د گردش د وجی څخه د اهرام په بعضو اوقاتو کی واضح ثبوت کور کړی دی مثلاً پوره سپورمی باندی جنون لیونتوب مراقی کیفیت خودکشی قتل او د جرائمو په وارداتو کی اضافه کیږي تردی چی د ښځو د حیض ورځی هم د سپورمی په گردش سره متاثره کیږي او د دی خبری هم خلکو ته عملی تجربه ده چی په پوره سپورمی باندی د سمندر سپور وی ایا د سپورمی او سیارو د اثراتو څه شرعی

حیثیت سته او که نه؟ که ددی هیڅ شرعی حیثیت نسته نو بیا ددی ټولو خبرو ظاهريدو څه وجوهات دی؟ او په دی باندی یقین ساتل څنگه دی؟
جواب: د اهرام حقیقت او خواص او اثارو په باره کی قرآن او سنت څه خبره ارشاد نه ده فرمایي د دی تعلق خاص د تجربی او مشاهدی سره د اهرام شکل څه خواص یا فوائد ثابت نسی نو هغه ته د شریعت خلاف نسی ویل کیدی نه هغه خواصو لره د ظاهری اسبابو په درجه می تسلیمولو سره په کومه اسلامی عقیده کی څه نقص واقع کیږي په دی شرط چی هغه د ظاهری سبب په درجه کی وساتل سی موثر حقیقی باید په هر شی کی الله تعالی وگڼل سی

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۱۲۱۱۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۵۷۱۱۹)

د اجتهاد شرطونه او په موجوده دور کی څوک مجتهد گرځول

سوال: پنځلس ورځی قافله کی یومضمون دیوبندی او بریلوی اختلاف پس منظر اصلاحی تحریک د صاحبزاده خورشید احمد گیلانی می د نظر څخه تیر سو څه امور څه حضرت سید احمد بریلوی او د هغه درفقاؤ د طرف څخه منسوب سوی دی هغه د صحیح او غلط ملغوبه محسوسیږي او د ذهني پریشانی باعث جوړیږي چونکه داناچیزه ته د دیوبندی مسلک او د تهانوی مشرب حاصل دی ځکه په هغه کی د یوڅو تحریرونو نشاندهی کولو سره د حقیقت حال څخه د نقاب اخوا کولو طالب دی د دی مضمون اولنی خط په رساله کی شائع سوی دی لهذا مضمون تراوسه پوری جاری دی ماته اجازت راږي چی د سوال او ستاسو جواب په پنځلس ورځی قافله کی د اشاعت د پاره پیش کړم چی عامه المسلمین د غلط فهمی سره غلط عقائد د علمایي حق طرفته منسوب گڼلو سره د اهل حق د مستفید کیدلو څخه محروم پاته نسی په فضل د الله تعالی په هغه کی یوه خبره دالیکلی ده چی اجتهاد دا یوداسی حق دی چی هر صاحب علم او بصیرت مسلمان ته حاصل دی د اجتهاد دڅه خاص شخصیت او خاص زمانی پوری محدود نه دی بلکی ترقیامته پوری به جاری وی دوهابی تحریک هم خیاله د تقلید په حامیانو باندی نکته چینی کوی د دی مطلب قطعاً دانه دی چی هغوی دائمه اربعه امام اعظم رحمه الله علیه امام شافعی رحمه الله علیه امام احمد بن حنبل رحمه الله علیه او امام

مالك رحمه الله علیه احترام نه کوی او د هغوی په اجتهاد باندی هغوی ته اعتماد نسته ځکه چی اصل دوهابی تحریک مؤسس اول شیخ محمد بن عبد الوهاب پخپله حنبلی مسلک لرلو او مقلد یې وو.

جواب: د اجتهاد حقیقت دادی چی هغه بیشکه په دی لحاظ سره دهیڅ زمانی سره خاص نه دی چی د هغه څخه وروسته په کومه زمانه کی موجود کیدل عقلاً ناممکن وی بلکی هغه یوه ملکه ده چی د هغه د موجود کیدلو د پاره د علم څه خاص شرطونه دی چی د اصول فقه په کتابونو کی مفصل مذکور دی دشرطونه په پخوا زمانه کی په کثرت سره پیدا کیدل او اوس عام طور سره د هغه شرطونه سپری ته ورکول کیږي ځکه په دی دور کی چالره مجتهد مطلق نه دی گرځول سوی خو د اجتهاد خاص اقسام دی مثلاً د اجتهاد فی المسائل د پاره څه شرائط نسبتاً نرم دی او په آخری زمانو کی د دی حامل علماء دی مسئله د تفصیل طلب ده که ضرورت وی نو د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تهانوی رحمه الله علیه رساله الاقتصاد فی التقليد و الاجتهاد او د احقر رساله دتقلید شرعی حیثیت ملاحظه کړی.

والله اعلم

۱۳۹۹۱۱۰۱۱ هـ

(فتوی نمبر ۳۰۱۱۲۸۱ د)

د جنگ جمل او جنگ صفین د واقعاتو څخه انکار کول

سوال: د مشاجراتو په مسئله کی کوم چی د حضرت علی رضی الله عنه او حضرت امیر معاویه رضی الله عنه په مینځ کی و سول په جنگ صفین کی او جنگ جمل کی صحابه کرام مقتول سول زید د دی واقعی سخت تردید کوی او وایي چی (رحماء بینهم) د صحابه کرامو رضی الله عنهم صفت دی داڅنگه ممکنه ده چی هغوی دی په خپل مینځ کی قتل او قتال وکړی نعوذ بالله دا په صحابه کرامو رضی الله عنهم باندی لوی بهتان دی د زید انکار صحیح دی او که نه؟
جواب: که د جنگ جمل او جنگ صفین وقوع صرف د یو تاریخی روایت څخه ثابت وی نو بیا خوبه د زید استدلال صحیح وی خو د دی جنگونو وقوع د تواتر څخه ثابت نه ده (۱)

(۱) دگوری تاریخ الطبری ج ۳ ص ۵۴ (طبع دارالکتب العلمیه بیروت) الاستیعاب ج ۳ ص ۱۳۷۵ (طبع دارالجلیل بیروت) الاصابه ج ۲ ص ۲۸.

نو ځکه د دی څخه انکار درست نه دی (رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ) (۱) مطلب دانه دی چی کله به د یوبل سره څه اختلاف یا خفگان نه پیدا کیږي لهذا د اجتهادی اختلاف رایې په وجه چی څه مشاجره پیداسی نو د دی منافقې به نه وی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۱۹/۱۱

(فتوی نمبر ۲۸۱۹۲۳ ج)

د ضرورت په اندازه د علم دین زده کولو دپاره دیو مطالعاتی

نصاب خاځه

سوال: گذارش دی چی د علماء حضراتو څخه اورو چی د دین بنیادی او د ضروری خبرو علم حاصلول په هر مسلمان سړی او ښځه باندی فرض دی لکه چی حدیث شریف کی دی طلب العلم فریضة علی کل مسلم و مسلمة خو د دین د بنیادی او ضروری خبرو تعین زموږ په شان عامو مسلمانانو ته معلوم نه دی دوهمه خبره داده څنگه چی تاسو په دینی مدارسو کی د ویونکو علماء کرامو د پاره یو نصاب مقرر کړی دی دغه شان د عام مسلمانانو دپاره په اندازه د ضرورت د علم دین زده کولو د پاره څه نصاب مقرر نه دی اگر چی علماء کرامو د دین اسلام تعلیمات د عام کولو د پاره په اردو ژبه کی ډیر کتابونه او رسالی لیکلی دی تاسوته درخواست دی چی په اردو ژبه کی د لیکل سوی کتابونو څخه داسی مجموعه تجویز کړی چی د عام مسلمانانو د پاره د علم دین زده کولو نصاب درجه لری دغه نصاب ویلو څخه وروسته سړی ته د دین د بنیادی او ضروری خبرو علم حاصل سی او د حضور پاک ﷺ محوله پورتنی حدیث شریف منشاء هم پوره سی. (بینو او توجروا)

جواب: ستاسو خط را کول سو تاسو ډیر اهم سوال کړی دی په قدر د ضرورت د دین علم حاصلول واقعاً په هر مسلمان باندی فرض دی د احقر په رایې کی د دی مطالعی دوی حصی پکار دی اولنی حصه په ابتدایي ضروری معلوماتو باندی مشتمل وی چی دغه څخه بغیر د یو رښتونی مسلمان په شان ژوند تیروول ممکن نه وی او دوهمه حصه د اولنی حصی د تکمیل څخه وروسته په داسی مطالعی باندی مشتمل وی چی په هغه

(۱) سورة الفتح: ۲۹.

سره دینی معلوماتو کی دومره وسعت او استحکام پیداسی چی انسان د گمراه کوونکو له وجی گمراه نسی په اولنی حصه کی د احقر په نظر کی د لاندینی کتابونو مطالعه ضروری ده:

- ۱: حیاة المسلمین د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی قدس سره.
 - ۲: فروع الایمان د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی صاحب تھانوی قدس سره.
 - ۳: تعلیم الدین د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی صاحب تھانوی قدس سره.
 - ۴: دسرو دپاره بهشتی گوهر او ښځو د پاره بهشتی زیور جنتی کالی د حکیم الامت.
 - ۵: جزاء الاعمال د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی صاحب قدس سره.
 - ۶: سیرة خاتم الانبیاء د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ.
 - ۷: حکایات صحابه د حضرت شیخ الحدیث حضرت مولانا محمد زکریا صاحب سھانپوری مد ظلهم.
 - ۸: تاریخ اسلام کامل د حضرت مولانا محمد میان صاحب رحمۃ الله علیه.
 - ۹: اسوه رسول اکرم ﷺ د حضرت مولانا ډاکټر عبد الحی صاحب عارفی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ.
- په دوهمه حصه کی لاندینی کتابونه شاملیدل پکار دی:
- ۱: معارف القرآن د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمۃ الله علیه.
 - ۲: تفسیر عثمانی د شیخ الاسلام حضرت علامه شبیر احمد صاحب عثمانی رحمۃ الله علیه.
 - ۳: معارف الحدیث کامل د حضرت مولانا محمد منظور نعمانی صاحب مد ظلهم.
 - ۴: د بهشتی زیور مسائل د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی صاحب رحمۃ الله علیه.

یا علم الفقه د حضرت مولانا عبد الشکور صاحب لکهنوی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ.

۴: عقاید اسلام د حضرت مولانا محمد ادریس صاحب کاندھلوی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ.

۵: شریعت و طریقت د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی صاحب رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ.

انشاء الله د دی کتابونو د مطالعی څخه به د دین دومره ضروری معلومات حاصل سی

چی د دی څخه وروسته به خپل ژوند هم صحیح سی او د څه باطلی نظریې له وجی به

گمراه کیږي هم نه والسلام.

په کلمه طیبه کی په لفظ محمد باندی رفعه او اذان کی په دی

باندی د نصب وجه

سوال: په کلمه طیبه کی په لفظ محمد باندی د ضمی سره او اذان کی په فتحی سره ولی دواړو کی څه فرق دی؟
 جواب: دا د عربی ژبی د قواعدو له وجی. والله اعلم
 الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
 محمد عاشق الهی عفی عنه

۱۳۸۸/۱۲/۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۹۱۲۲۳ الف)

میدیکل کالج کی د ډاکټری ملحوظ تعلیم او د انسان د پټو غړو

د معائنی متعلق متعدد مسائل

سوال: څه فرمایي علماء او مفتیان دین متین د لاندینیو مسائلو په باره کی د مهربانی د مخه د جواب لیکلو څخه مخکی یو وار ټول مسائل ووايه چی ټول نکات مخ ته راسی د هغه څخه وروسته فرداً فرداً جواب ولیکی خصوصاً لاندی کرښه وواياست موږ په میډیکل کالج کی سبق وایو زموږ د تعلیم په مکمل تحقیق څخه وروسته مفصل اومدلل جواب ولیکی د هری یوی مسئلې د پاره یې ولیکی او د جواز آخری حد څه دی؟

۲: د جواز آخری شرط د کومو شرائطو سره تړلی دی؟

(۳) افضل اوبهتر څه دی؟ جزاك الله! اول دا ووايه دلته چي په میډیکل کالج کی څومره هم ډیرزو والا طلباء دی هغوی ته مولیان ویل کیږي د ټولو مولیانو په باره کی مشهوره داده چی دا ډیر نالایق وی اوموږ د خلگو طبیعتی اورو که کله کوم مولا د څه جواب ورکړی نو استاد صاحب وایي چی نن خو کمال وسو څه معجزه وسوه چی مولا صاحب جواب راکړی استاذان او اکثره ملگری موږ په دی الفاظو سره پوه کوی چی مولیانو د پاره زیات ویل پکار دی ځکه چی په دی کی د دین عزت نه ویلو سره مولیان

(۱) دافتوی البلاغ شماره رجب المرجب ص ۱۴۰۲ هـ څخه اخستل سوی ده (مرتب عفی عنه)

د دین بدناموی او ټول خلگ داخیال کوی چی څوک په دین باندی چلیږي هغه د هیڅ کارنه وی لهذا ستاسو له وجی دین بدنامه کیږي موږ مولیان هیچښله نالایقه نه یو بلکی د شرعی مجبورینانو د وجی سبق ته او معائنه وغیره ته دکم نه کم توجه ورکوو او خلگ او اساتذه موږ ته پیغور راکوی چی تاسونه کومی پارتی کی راځی نه تاسو سبق وایي اخر تاسو خلگ کوی څه؟ یو طرفته د دین حکم هم دی چی د خپل ځان څخه خلگ مه بدظنه کوی او د دین او خپل عزت خیال ساتی بعضی اوقات استاذان داسی خبره هم وکړی چی صریح کفر وی تر اوسه څلور کاله تیر سوی دی او موږ ته هیڅ هم نه راځی ددی وجه داده چی موږ د شرعی مجبورینانو له وجی سبق او معاینی وغیره ته توجه نه ورکوو داخبره زموږ په مخکی ده چی زموږ څخه لوی مولیان یعنی هغه مولیان صاحبان چی زموږ څخه مخکی دلته نه تعلیم مکمل کولو سره فارغ سوی دی څوک د هغوی خواته تلل نه خوښوی او نه د هغوی کلینیک چلیږي وجه هم هغه ده چی هغوی یې په معاینه وغیره کی تجربه نه ده حاصله کړی نو د هغوی تشخیص صحیح نه دی او د مریض حق نه اداء کولو گناه جلا ده او دا حدیث جلا دی چی د نا امله قاضی اونا امله طبیب ټپکانه د جهنم څخه سوا هیڅ هم نه ده وجه هم هغه ده چی هغوی د مریضانو متعلق ویلی نه دی خپل لاس باندی یې کتلی نه دی معائنه کولو سره یې لیدلی نه دی داټولی خبری ملحوظ ساتلو سره د لاندینیو مسئلو جواب راکړی په میډیکل کالج کی ملحوظ نظام تعلیم دی هلکان انجونی یوځای سبق وایي ښوونکی اکثره سړی دی بعضی اوقات ښځی استاذانی هم ښوولو د پاره راځی او بی پرده وی زموږ د معلوماتو مطابق پوره پاسړی تان کی د سړو د پاره ځانته میډیکل کالج نسته په لاهور کی د انجونو د پاره فاطمه جناح کالج دی چی هلته ملحوظ نظام تعلیم نسته خوهلته په استاذانو کی ښځو سره سړی هم شامل وی په هر حال زموږ په میډیکل کالج کی مکمل بی پرده گی ده بعضی انجونی داسی کپړی اغوندي چی د حدیث مطابق د کپړی اغوستلو سره هم لځی وی او د کپړو د ننه یې د خرمن رنگ صفا ښکاری که کپړه نری نه وی نوبعضی انجونی تنگ لباس اغوندي چی په هغه سره د هغوی د جسم لوړ او جوړ واضحه کیږي ټولی انجونی داسی نه دی بعضی انجونو په څادر سره مخ پټوی خو سترگی اوخو اوشا خرمن یې ښکاری هلکان اکثره تنگ پتلون اچوی چی هغه سره د هغوی کونایتی واضح کیږي کوم هلکان چی قمیص پرتوک اچوی په هغه کی هم بعضی کالی اوکف استعمالوی ۹۹ فیصد هلکانو گیتی پټوی او د اکثره انجونو گیتی

بنکاره وی د انجونو آواز هم اوریدل سی بعضی انجونی او هلکان بنکاره خبری کوی مذاق او خندا کوی اساتذده که بنځی وی یاسری هغوی هم خندا مذاق کوی دلته د سرو هیڅ تمیز نسته بعضی استاذان خوتردی وایې چی زموږ د پاره هیڅ هلک یا انجیلی نسته زموږ د پاره ټول طالبان او عالمان دی اوبس د بنځو استاذانو آواز هم اوریدل وی د مکمل طور احتیاط باوجود نظر په محرم باندی پریوخی ورته کم از کم آواز خو مکمل اوریدلی سی د دی ټول تفصیل ښوولو مقصد دادی چی دلته مکمله بی دینی او دبدی د ماحول دی تاسو پوهیږی چی قاعده داده که په کوم ځای کی د تلو څخه مخکی معلوم سی چی هلته به د گناه کار کیږی نوهلته تلل حرام دی او که هلته ولاړسی او معلومه سی نو د هغه څخه ولاړیدل واجب دی ورسره د گناه طرف ته تلل هم گناه ده کوم کار چی په حرامو کی د ابتلاء سبب جوړیږی هغه هم حرام دی پورتنی تفصیل کی تقریباً ټول په ټوله کیږه گناهونه دی د دی ټول تفصیل ملحوظ نظر ساتلو سره د لاندینی مسئلو جواب راکړی

مسئله ۱: ۱/۱: په دی نظام تعلیم کی د بنځو د پاره علم حاصلول څنگه دی؟

۲۱۱: په دی نظام تعلیم کی د خلکو د پاره علم حاصلول څنگه دی؟

۳۱۱: د لاهور په فاطمه جناح کالج کی د بنځو علم حاصلول څنگه دی؟ (هلته استاذان

خلک او بنځی دواړه وی خوسبق ویونکی صرف انجونی وی؟

۴/۱: که د انظام تعلیم صحیح نه وی نو آیا د سړی یا بنځی د پاره علم حاصلول جائز نه دی؟

۵۱۱: د حکومت کار دی چی هغه د انجونو او هلکانو د پاره جلا کالجونه جوړ کړی او حکومت د دی ټول اختیارات او سهولیات په لاس کی لری خوترڅو چی حکومت داکار ونکړی نو آیا ترهغه وخته پوری څه جواز نسته چی موږ خلک علم حاصل کړو؟ تاسو پوهیږی چی د باقی دنیوی علومو په مقابله کی علم طب افضل دی او د دی څخه بغیر څه لار نسته که موږ علم حاصل نکړو نو د خلکو او بنځو علاج به څوک کوی؟ آخر په دی صورت کی خویه څه ناڅه متبادل صورت وی؟

۶۱۱: که بنځی استاذانی سبق ښوولو د پاره راسی نو خلکو د پاره څه حکم دی؟

۷۱۱: که خلک استاذان سبق ښوولو د پاره راسی نو د بنځو د پاره څه حکم دی؟

زموږ خواته چی څومره کتابونه د ویلو د پاره ویل کیږی هغه ټول په ټوله د نورو ملکونو دی په دغه کتابونو کی د انسانی تصویرونه په کثرت سره وی او اکثره تصویرونه لڅ صرف هغه حصه نه وی چی ښوول یې مقصود وی بلکی پوره انسان لڅ وی لڅ تصویر وی او په هغه کی د خلکو هیڅ خیال نسی ساتلی د هغوی په باره کی څو قاعدی دادی: چی په وخت د ضرورت کتل جائز دی یعنی د تصویر کتلو څخه بغیر د پوهیدلو څه صورت نه وی نو صرف دی هغه تصویر وگوری او صرف دی دومره وگوری څومره چی ضروری دی خو د دی فیصله به څوک کوی چی په وخت د ضرورت او په قدر د ضرورت گوری او که نه؟ موږ دلته ځوانان یو بلکی د ځوانی سرته رسیدلی یو په دی صورت کی په وخت د ضرورت تعیین نور زیات مشکل دی که د تصویر کتلو په ځای د ویلو په غرض مو کتاب خلاص کی نوییاهم په تصویر باندی نظر پریوخی لڅ تصویرونه لیدلو سره شهوت امیز خیالات هم راځی بعضی مضامین کتاب کی داسی هم دی چی د هغه په ویلو سره شهوت راپورته کیږی که څه هم دا د علم حاصلولو د پاره وی خو پوښتنه داکول دی چی داسی مضامین یاداسی کتاب ویل او ښوول اوزده کول کتل اونورو ملگرو ته د غرض د پاره ښوول وغیره جائز دی او که نه؟ په دی کی هم ولیکی چی افضل څه دی؟ د جواز آخری حد څه دی؟ او د جواز آخری حد په کومو شرائطو باندی دی؟

خیل په میډیکل کالج کی پنځه کاله وی او په اول او دوهم کال می د مرو انسانی جسم خپل وغیره ورباندی کوی د دی متبادل خو موجود دی چی د پلاستیک په جوړسوی اعضاؤ باندی دی وروښوول سی د دریم کال څخه تر پنځم کال پوری موږ هسپتال او وارډونوته لیږی خصوصاً په پنځم کال خو د شپي هم تلل وی هلته موږ ته صرف په مریضانو باندی سبق راښوول کیږی د ویلو طریقه داوی چی استاذ د یو مریض په باره کی وایې چی د ده څخه پوښتنه وکړه چی ده ته څه تکلیف دی؟ او د هغه څخه وروسته د ده معائنه وکړه نظام تعلیم ملحوظ دی لهذا هلکان انجونی یو ځای وی کله چی طالبان او عالمان خپل کار پوره کړی نو استاذ صاحب تشریف راوړی په طالبانو او طالبانو کی یوتن د مریض تکلیف او معائینی په باره کی ورته ووايې استاذ صاحب په هغه کی غلطیانی راوباسی او پوه کوی وغیره.

دلته دی داخبره یاده وی چی هره بیماری په ښځه او سړی دواړو کی نه وی بعضی بیماریانی صرف په خلکو کی اوبعضی صرف په ښځو کی، او ورسره هیش حیوان داسی نه دی چی مکمل طور باندی د انسان مشابه وی ورسره د معائینې په دوران کی مختلف د پټو حرکت د زړه د حرکت مختلف اوازونه په مختلفو بیماریانو کی د ساه مختلف اوازونه وغیره صرف د انسان په جسم کی لیدلی سی نه چی د پلاستیک په مختلف اوازونه وغیره شیان په کمپیوټر باندی داسی راغلی دی چی په هغه باندی اعضاؤ کی اگرکه بعضی شیان په پاسریټان کی نه پیدا کیږي او هر طالب عالم کمپیوټر آواز اوریدی سی هو هرشی په پاسریټان کی نه پیدا کیږي او هر طالب عالم کمپیوټر نسی اخستلی او میډیکل کالج کی هم داسهولت نسته د ټولو څخه اول د مریض څخه اجازت اخستل که مریض (سړی یا ښځه) اجازت ورنکړی نو دهغه معائنه وغیره طالب عالم ته دکولو اجازت نه وی د معائینې څلور حصی وی : ۱ کتل ۲ لاسونو سره دباوول اوچیک کول ۳ په گوته باندی وهل اوکتل ۴ دغوږونو په آلی سره (stethoscope) د هغه حصی آواز اوریدل.

۱: کتل د دی د پاره ضروری دی چی کومه حصه کتل وی نو هغه حصه او د هغه خوا وشاته کافی حصه لڅه سی مثلاً قاعده داده که سینه کتل وی نو کم ترنامه پوری قمیص ورباندی کښته سی او که خپته کتل وی نو د سینې څخه واخله ترڅنکونو پوری سره د شرمگاه نه سی لڅه اگر چی د کتابونو مطابق صحیح طریقه هم داده خو پا سړیټان کی شرمگاه د ټولو څخه وروسته لڅه کیږي بلکی ځانته کمره کی پردی کی برسیره کیږي په دی کی د سړی د شرمگاه زیات خیال نسی ساتلی خو د ښځی شرمگاه هم ښځه برسیره کوی وگوزی سړوته اجازت نسته په هر حال کی مریض سړی وی یا ښځه دا ورته کول وی سړی خو د خاص شرمگاه حصی څخه علاوه باقی جسم لڅ کول پشمول د ورتو وغیره څه بدنه گڼل کیږي د ښځی مریض په صورت کی لوپټه کښته کولی سی او د خیتی ملا وغیره قمیص هم اخوا کولی سی په عام طور باندی د دی څخه زیات نسی کولی.

۲: د دباؤ کولو سره لاس وړل اوکتل په دی کی مریض ته چی په کومه حصه کی تکلیف وی هغه ته لاس وړ وړل اودباوول یې چی ورته معلوم سی چی د ده خرمن او د خرمن څخه لاندی نور اعضا او پتی د عام صحتمند سړی په شان دی یا سختی دی یا نرمی دی یا لاس لگولو سره مریض ته درد کیږي او که نه وغیره دلته هم دسړی او ښځی (که

۳: په گوته باندی وهل اوکتل په دی کی د لاس او گوته په مدد سره د مریض د جسم مختلف حصی خصوصاً سینه او خپته په گوته باندی وهلو سره گوری او د آواز موازنه د عام صحتمند انسان سره کول کیږي.

دغوږونو والا آلی سره اوریدل په دی کی اگر چی عموماً مریض سره لاس نه لگیزی خو په کوم ځای چی آله لگول کیږي هغه څخه کپړه اخوا کول کیږي آپریشن ته پټیږي.

د شعبه جراحت د سبق په دوران کی طلباء او طالبانوته د جراحی عمل (آپریشن) ښوول کیږي په دی کی طالب عالم ته د لاس لگولو اجازت نه وی خو هغه ته ښوول کیږي دلته هم استاد شاگرد مریض کی د سړی او ښځی څه خاص خیال نسی ساتلی.

آرت دور (O-P-D).

په دی کی د مریضانو معائنه استاد کوی او ښایي چی په دی کی د فلانی بیماری فلانی فلانی ښه ښکاره ده چنانچه طالبان او طالباتی د بیماری هغه ښی په هغه کی فرداً فرداً گوری او معائنه یې کوی په ټولو میډیکل کالجونو کی همدا د تعلیم طریقه ده او هم د دی امتحان اخستل کیږي د دی ټولی تفصیل څخه وروسته د جواب مطلوب امور په لاندی ډول دی په دی کی ولیکی چی افضل څه دی؟ د جواز آخری حد څه دی؟ او د جواز حد د کومو شرائطو سره دی؟ یا د دی وی چی د ټولو څخه اول د مریض څخه اجازت اخستل کیږي که (مریض سړی او ښځه) اجازت ورنکړی نو د هغه معائنه وغیره طالب عالم ته دکولو اجازت نه وی.

دریمه مسئله

۱/۳: سړی طالب عالم ته مریض (سړی او ښځی) سره د خبرو کولو څه حکم دی؟

۲/۳: ښځی طالب عالم ته مریض (سړی او ښځی) سره د خبرو کولو څه حکم دی؟

۳/۳: ښځی طالب علم ته د مریض (سړی او ښځی) د معائنه کولو څه حکم دی؟

۴/۳: ښځی طالب عالم ته مریض (سړی او ښځی) د معائنه کولو څه حکم دی؟

۵/۳: که جواز نه وی نو د استاد په وینا یا حکم کولو څخه وروسته به د جواز څه حکم وی؟

هرکله چی دا د فتنی دور دی او د طالب عالم په انکار باندی د هغه سره په کلنی امتحان کی فیل کولی سی.

۲/۳: تاسوته معلومه ده چی د جراحی عمل د مهارت کار دی او مهارت په خپل لاس کار کولو سره حاصلیږي کالج خو عموماً په لاس سره کار کول خونه پریږدي خو عمل د جراحی ورته ښوول کیږي د دی څه حکم دی؟

۷۱۳: که د هر طرف څخه بچ سی نو د امتحان په دوران کی څه حکم دی؟
امتحان اخستل کیږي وروسته د امتحان په دوران کی څه حکم دی؟
(افضل مع الجواز مع الشرط)

۸۱۳: د تعلیم په دوران کی سړی او ښځی او طالبانو او طالباتوته ویل کیږي چی د مریض یا مریضی مقعد یا اندام نهانی (شرمگاه) کی لاس او گوټی وغیره دننه کولو سره وگوري د دی حجم وگوري او د ننه یې دباؤ کړی او وگوري وغیره دننه کول څنگه دی؟ مریض او طالب علم کی سړی او ښځه یو کیدی سی که جواز نه دی نو د استاذ په وینا یا حکم کولو څخه وروسته د جواز څه حکم دی هرکله چی دا د فتنی دور دی او طالب علم په انکار باندی هغه په سالانه امتحان کی فیل کولی هم سی.

خلورمه مسئله

سببه حادثات یعنی ایمر جنسی وارډ کی عموماً هغه مریض راځی چی د هغوی حالت نازک وی لهذا هلته بعضو اوقاتو کی په یو مریض دوه دوه دری دری ډاکتران لگیاوی بعضی اوقات که ډاکتران کم وی یا مریضان زیات وی نو طالب علم هم شاملولی سی چی د زیات څخه زیات مریضان د بچ کولو کوشش وسی په دی حالت کی بوتل هم لگول کیږي د بوتل لگولو د پاره عام طور د مریض د مټ د وینی په ورتید باندی ستنه لگول کیږي که هلته پیدا نسی نو د جسم په نورو حصو باندی وزید تلاش کولی سی بعضی اوقات هیڅ ځای هم پیدا نسی نو د شرمگاه سره په ورون باندی پیدا کیږي مریض ډاکتر او طالب عالم (سړی او ښځه) هرڅوک کیدی سی که دلته د مریض حالت ډیر خطرناک وی نو د پردی زیات خیال نه ساتل کیږي بلکی د هغه ځان بچ کولو ته زیاته توجه ورکول کیږي په داسی حال کی د ډاکتر او طالب عالم (سړی او ښځی) د پاره څه حکم دی؟
بعد جواز مع شرائط افضل څه دی؟ ولیکی.

پنځمه مسئله

په کالج کی د تعلیم په دوران کی طلباء او طالباتو دپاره ضروری دی چی په کالج او هسپتال کی ټوله حاضری کی ۷۵۱ فیصد حاضریدل او ۷۵۱ فیصد سبقونه د استاذ څخه ویل ضروری دی ورته هغه ته په امتحان کی د ناستی اجازت نه وی بعضی اوقات

د کالج ضائع کیدو احتمال هم وی لهذا ۷۵۱ فیصد حاضری پوره کولو دپاره کالج او هسپتال ته تلل مجبوراً ضروری ده ددی څخه زیات تلل یا نه تلل په خپل اختیار کی دی دا خبره په ذهن کی ساتلو سره دا راته ووايي ۱۱۵ په داسی حالت کی آیا د ضروری دی چی د ۷۵۱ څخه وروسته طالب عالم کالج ته ولاړنسی په دی سلسله کی لیکل نه دی چی افضل څه دی؟ که جواز وی نو څه دی؟ او په کومو شرائطو باندی دی؟

۲۱۵: کالج ته زیات خلگ څکه ځی چی ۷۵۱ حاضری ضروری ده که د ضروری نه وی نو اکثره خلگ به نه ځی بعضی اوقات که یې د سبق ویلو زړه نه وی یا په سبق نه پوهیږي یا زبانه استاذه راسی نو بعضی طالب علم دینی کتابونه مواعظ او بعضی ناول وغیره د سبق په دوران کی وایی د دی څه حکم دی؟ او آیا داصحیح دی؟

۳۱۵: دلته په کالج کی د ابو العلی مودودی جماعت هم دی چی د هغوی په نزد ډیره دومره ساتل کافی ده چی د لری څخه په نظر راسی څه هلکان د هغوی د اثرته اوڅه د نیشن په طور کوشنی غوندی ډیره ساتی او گڼی چی واجب پوره سو کله چی موږ هغوی ته وایو چی ډیره پوره وساتی نو وایی چی آیا د ډیره نه ده؟ موږ ورته وایو چی دا صحیح نه ده نو هغوی وایی که صحیح نه وی نو آیا موږ چی څومره ډیره پریښی ده هغه کټ کړو؟ موږ هغوی ته څه جواب ورکړو؟ یو مولانا صاحب ویلی وه چی هغوی ته بیشکه ووايي چی د دی ډیری هیڅ فائده نسته لهذا بیشکه یې کټ کړی راته ووايي چی بیشکه موږ هغوی ته څه جواب ورکړو د هغوی د پوره ډیری ساتلو هیڅ اراده نسته او هغوی همدا سنت او واجب گڼلی دی.

۴۱۵: د طالبانو کالج ته د تلو زړه نه کیږي ورسره د دی د پاره سهار سهار کی ولاړیدل غواړی لهذا بعضی طالبان نوروته وایی چی موږ نه څو زمونږ حاضری ولگوی آیا د اجازت دی چی طالب عالم ولاړنسی او بل ورته حاضری ولگوی؟ بعضی استاذان اجازت ورکوی خو اکثره ناراضه کیږي.

شپږمه مسئله

دلته په میډیکل کالج کی چی څومره هم د ډیرو والا طالبان دی هغوی ته ملا ویل کیږي او د مولیانو په باره کی مشهوره ده چی دا ډیر نالائقه وی او موږ پیغورونه او رو که کله کوم مولا دکوم سوال جواب ورکړی نو استاد صاحب فرمایي نن خو کمال وسو څه معجزه وسوه چی مولوی صاحب هم جواب را کړی خو استاذان او دوستان موږ اکثره په دی الفاظو سره پوه کوی چی مولیانوته زیات ویل پکار دی څکه چی په دی کی د دین

عزت دی نه ویلو سره مولیان دین بدنامه کوی او ټول خلک داخیال کوی چی څوک په دین باندی روان وی هغه د هیڅ کار نه پاته کیږي لهذا ستاسو د وجی دین بدنامه کیږي موږ مولیان قطعاً نالائقه نه یو بلکی د شرعی مجبورینو له وجی سبق او معاینی ته کمه توجه ورکوی خلک او استاذان موږ ته پیغورونه راکوی چی تاسوله هیڅ پارتی وغیره کی نه راځی نه تاسو سبق وایي آخرتاسو خلک کوی څه ؟

یو طرفته د دین حکم دی چی د خپل ځان څخه خلک مه بدظنه کوی او وسره د دین او خپل عزت خیال وساتی بعضی اوقات خو د استاذان داسی خبره وکړی چی صریح کفر وی تراوسه څلور کاله تیر سول موږ ته هیڅ هم نه راځی څنگه چی موږ دلته راتلو څخه مخکی خالی وو هم هغه شان اوس هم خالی یو یقیناً هیڅ نه راځی د دی وجه داده چی موږ د شرعی مجبورینو د وجی سبق او معاینی ته توجه نه ورکوی داخبره زموږ د مخکی چی زموږ څخه لوی مولیان یعنی هغه مولیان صاحبان چی زموږ څخه مخکی دلته نه د تعلیم مکمل کولو سره فارغ سوی دی څوک د هغوی خواته تلل نه خوښوی نه د هغوی کلینیک چلیږی وجه هم هغه ده چی هغوی په معائنه وغیره کی تجربه نه ده حاصل کړی لهذا د هغوی تشخیص صحیح نه وی د مریض حق نه اداء کولو گناه بیله ده دا حدیث بیل دی چی د نا اهل قاضی اونا اهل طبیب ټپکانه د جهنم څخه ماسوا هیڅ نه ده وجه هم داده چی هغوی د مریضانو په حقله څه ویل نه دی خپل لاس وړلو سره یی څه لیدلی نه دی، معائنه کولو سره یی څه لیدلی نه دی د دی ټولو خبرو ملحوظ ساتلو سره د لاندینیو مسائلو جواب راکړی ؟ ۱۱۶ د دی پیری په رڼا کی د دیندار طالب عالم او طالبانو د پاره د جواز آخری حد څه دی ؟ او په کومو شرطونو باندی دی ورسره د احم راته وښایي چی افضل څه دی ؟ آیا زموږ د پاره څه جواز نسته چی موږ علم حاصل کړو ؟ یا موږ سبق پریردو ؟ که موږ سبق پریردو نو زموږ مور او پلار دوستا او خپلوان به سختی خبری راته کوی تاسو پوهیږی چی نن صبا د خلکو ایمان څومره کمزوری دی ؟ موږ ته یقین دی چی زموږ د کالج په پرېښوولو باندی به خپل پردی داسی خبری راته کوی چی کافران به سو.

۲۱۶ آیا موږ ټول طلباء چی دلته سبق وایو موږ د گناه کیږه مرتکب او فاسق یو او که نه ؟

مسئله نمبر ۷

زموږ کالج هسپتال اودار الاقامه نژدی زیات او کم شپږ جوماتونه دی زموږ کالج کی یوه ډاکتر سبق ښایي ډاکتر صاحب د شکل صورت او لباس په لحاظ سره ماشاء الله

دیندار دی ماشاء الله د قرآن حافظ هم دی آوازی یی هم ښه دی خوپه مخلوط کی سبق ښایي حالانکه ډاکتر دی خپل کلینیک هم خلاسه ولی سی داصاحب په لیبارتري کی کار کوی غالباً خپله ذاتی لیبارتري یی هم ده د امور ملحوظ خاطر ساتلو سره وفرمایي ۱۱۷ آیا په مخلوط تعلیم کی د ښوولو له وجی داصاحب فاسق دی او که نه ؟ ۲۱۵ د دوی په امامت کی د لمونځ څه حکم دی ؟

۷۱۳ د دوی په امامت کی د تراویحو د لمونځ څه حکم دی ؟ هرکله چی په دی خواکی نور جوماتونه هم دی ؟

۴۱۷ که نژدی نور جوماتونه نه وی نو د دوی په امامت کی د فرض لمونځ او تراویحو څه حکم دی ؟ که افضل او حد د جواز وی نو سره د شرائطو یی بیان کړه، برای مهربانی د مکمل تحقیق څخه وروسته جواب راکړی جزاک الله والله تعالی هو الموفق وهو المستعان ولا حول ولا قوة الا به.

سید فاتح عظمت الله، فرحان شهزاد، محمد عمران، محمد هارون محمود

کمره نمبر ۱۲۹ جوهر حال

طلبه قاید اعظم میډیکل کالج کهاولپور

۱۲۳ صفر ۱۴۲۳ هجری

جواب:

مسئله نمبر اول

د شریعت اصل حکم خودادی چی د سرو او ښځو اختلاط څخه دی پرهیز وسی خاص طور باندی داسی مستقله مشغله اختیارول چی په هغه کی د نامحرمو ښځو سره لیدل وی بغیر د ضرورت څخه جائز نه دی لهذا د حکومت او مسلمی معاشری شرعی ذمه واری ده چی هغه د مخلوط نظام تعلیم په ځای د هلکانو د پاره جلا او انجونو د پاره جلا تعلیمی اداری قائمی کړی خو چی ترڅو داسی نظام نه وی نو چونکه د میډیکل تعلیم حاصلول یو اهم ضرورت دی او په دی میدان کی د متدین افرادو کمی ده چی د فقه د لری کولو همدا لاره ده چی متدین افراد د میډیکل تعلیم حاصل کړی (۱) نو که د دی تعلیم د حصول هغه لاره نه وی چی لوړ بیان سوه نو په دی شرط سره د تعلیم حاصلولو گنجایش معلومیږي چی حتی الامکان خپل ځان د بی پرده نامحرمو ښځو

(۱) الی

څخه لری وساتې او چی چیری همداسی بنځو سره مخ سی نوسترگی دی لاندی وساتې او د خپل نظر او د زړه حفاظت دی کوی دبنځو دپاره دمیدیکل تعلیم په دی شرط جائز دی (۱) چی هغوی د پردی مکمل اهتمام وکړی او د سرو خواته نه کښینی بنځو دپاره د تعلیم په غرض سړوته د کتلو گنجائش نسته خودا گنجائش د ضرورت تر حده پوری محدود پاته کیدل پکار دی (۲).

مسئله نمبر ۲ جواب

کله چی د کتاب اصل مقصود تعلیم دی او په دی کی تصویر ضمنی طور باندی راغلی دی نو داسی کتابونه په دی شرط ساتل او ویل جائز دی چی د تصویرونو چی د هغه د کومو حصرتو د تعلیم ضرورت نه وی هغه خویا وړان سی یا دی په څه کاغذ باندی پت سی خاصکر داسی تصویر چی شهوت راپورته کوی هغه دی داسی بدل سی چی صرف هغه حصه باقی پاته سی چی د تعلیم په غرض ضروری ده د ضرورت تعیین د هغه موضوع څخه کیدی سی د کومی موضوع د هغه تصویر سزه تعلیم ورکیدی سی.

جواب مسئله نمبر ۳

(۱) ۷. ۶. ۵. ۲. ۱. په دی ټولو کارونو کی چی کوم کار د طب د تعلیم حاصلولو دپاره ضروری دی هغه په قدر د ضرورت د کولو گنجایش سته خو په هرکار کی دی د خبری گنجائش وساتل سی چی دمریض دستر دومره حصه ښکاره سی څومره چی د معائنی د پاره ضروری وی که د عملی کوم فرد په دی کی احتیاطی کوی نو هغه ته تاکید کول پکار دی چی د ضرورت څخه زیات نه ښکاره کوی (۳).

جواب مسئله نمبر ۴

کله چی د انسان بچ کولو د پاره بوتل یا انجکشن لگول ضروری وی او د جسم په ظاهری حصو باندی رگ پیدانسی نو د ستر والا حصه باندی د رگ تلاش کولو گنجایش سته په دی کی د ډاکتر او طالب عالم په مینځ کی څه فرق نسته بیا هم په دی کی د ضرورتی ده

(۱) وفي مقدمة رد المختار ج: ۲ ص ۴۲ (طبع سعید) قال فی تبیین المحرام واما فرض الکفاية من العلم فهو کل علم لا یستغنی عنه فی قوام امور الدنیا کالطب والحساب الخ همدارنگه وگوری ص ۱۴۳ (۲) او د ص ۱۴۴ ددی حاشیه نمبر ۱ (۳) ایضا.

چی حتی الامکان د نارینه مریضانو سره دا عمل نارینه ډاکتر یا طالبان کوی او زنانه او بنځو سره دی دا عمل زنانه ډاکتر یا طالبات کوی (۱).

جواب مسئله نمبر ۵

۱. ۲. ۷۵٪ حاضری د کم نه کم مقدار ده ورنه د تعلیم د تکمیل د پاره سل فیصده حاضری ضروری ده لهذا د ۷۵ څخه وروسته هم د حاضری اهتمام کول پکار دی او حاضریدلو سره خپل تعلیم ته متوجه کیدل پکار دی بیادی هم هغه احتیاطونه ملحوظ وساتې چی پورته بیان سول.

۳. د ډیری شرعی مقدار یوموت دی ډیره د یوموت څخه لوړه کت کول جائز نه دی (۲) او کمو سپړانو چی ډیره د یوموت څخه کمه ساتلی ده که هغوی دا وایې چی څومه مو پریښولی ده آیا هغه موږ کت کړو نو جواب دانه دی چی هوکت یې کړی بلکی جواب دای چی ډیره پوره پریږده او دا خبره صحیح ده چی ډیره کمه ساتل د بالکل خړیلولو څخه بهتره ده.

۴. دبل طالب عالم حاضری لگول دهوکه ده او بالکل ناجائز ده.

مسئله نمبر ۶

په دی سوال کی چی تا کومی خبری لیکلی دی اکثر او بیشتر په مبالغه باندی مبنی دی که واقعا ته د تعلیم څخه خالی یې نو د دی وجه دینداره کیدل نه دی بلکی د تعلیم طرفته د توجه نه ورکول دی او داهم غلطه ده چی کومو خلکو د میدیکل تعلیم حاصلولو سره فارغ سوی دی د هغوی کلینیک نه چلیږي نو د ملک په هره خطه کی دمدینو ډاکترانو کمی نسته چی په خپل فنی مهارت کی مشهور دی لهذا ددی

(۱) وفي الذر المختار ج: ۲ ص ۳۷۰ (طبع سعید) ينظر الطبيب الى موضع مرضها بقدر الضرورة اذا الضرورات تتقدر بقدرها وكذا نظر قابلة وختان ينبغي ان يعلم امرأة تدوايها لان نظر الجنس الى الجنس اخف وفي الشامية تحته في الجوهره اذا كان المرض في سائر بدنها غير الفرج يجوز النظر اليه عند الدواء لانه موضع ضرورة وان كان في موضع الفرج فينبغي ان يعلم امرأة تدوايها فان لم توجدو خافو عليها ان تهلك او يصيبها وجع لا تحتمله يستروا منها كل شيء الا موضع العلة ثم يدوايها الرجل ويغض بصرة ما استطاع الامن موضع الجرح.

(۱) وفي الدر المختار كتاب الحظر والاباحة فصل البيع ج: ۲ ص ۴۰۷ (طبع سعید) والسنة فيها القبضة... ولذا يحرم على الرجل قطع اللحية... الخ وفي البحر الرائق ج: ۲ ص ۲۸۰ (طبع رشديه كويتيه) واما لاخذ منها وهي دون ذلك كما يفعل المغاربة والمختنة من الرجال فلم احد... الخ.

احساس کمتری نه راځي او خپله بې عملی د خپل دین داری سره مه تړي که وځای تاسو داسې کوی نومتدین خلک به بدنامیږي د جواز حدود وروسته بیان سوی دی که په هغه حدودو کی پاته کیدو سره په محنت تعلیم حاصل سی نوهیڅ وجه نه ده چی مهارت حاصل نسی.

مسئله نمبر (۷)

محض په مخلوط تعلیم کی د بنوولو له وجی هغه صاحب ته فاسق نسی ویل کیدی عین ممکن ده چی هغه د نظر او زړه حفاظت کولو سره سبق بنایي لهذا دهغه په امامت کی لمونځ هم جائز دی او که ځواکی بل جومات وی نو د شبهی څخه بچ کیدو دپاره بیا هغه جومات ته ولاړسی ورنه هغه پسی لمونځ کوی

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۳/۴/۲۹ هـ

(فتوی نمبر ۵۹۵۱۱۲)

(بنو هاشم، بنو امیه، جنگ جمل جنگ صفین حضرت حسین حضرت معاویه)

او د یزید متعلق متعدد سوالونه او جوابونه آیا بنو هاشمو

د ټولو څخه زیات خپل ځان د خلافت مستحق گڼلو؟

سوال: ۱ آیا بنو هاشمو خپل ځان د ټولو څخه زیات خپل ځان د خلافت مستحق گڼلو؟ بلکی چی مولانا ابو الکلام ازاد په خپل کتاب شهادت حسین کی لیکلی دی؟

د اسلام قبلو څخه وروسته د بنو هاشم او بنو امیه خاندان دا اختلافاتو کیفیت

سوال ۲: آیا د اسلام قبلو څخه وروسته هم بنو هاشمو او بنو امیه د اسلام څخه وړاندی خاندانی اختلافات ختم کړی نه وو؟ لکه چی د واقعہ کربلا په وروسته منظر کی ثابتیږي حالانکه قرآن پاک د مسلمان کیدو څخه وروسته خصوصاً په اصحاب کرامو کی د مؤدت قلبی ذکر کړی دی او د اثبات په صورت کی د دی تاثر د حامل کامل الایمان ثابت کیدی نسی.

آیا حضرت علی د خلافت د پاره د پخوانیو خلفاؤ د اتباع د شرط څخه

انکار کړی وو؟

سوال ۳: په څه تواریخو کی راځی چی د حضرت عمر د وفات څخه وروسته

انتخابی شوری د حضرت عثمان به د خدای اورسول په اطاعت سره د خلفایي اول او ثانی د اتباع شرط هم ایښی وو حضرت عثمان خوقبول کی خو حضرت علی د خلفایي سابقه د اتباع شرط قبول نه کی نو د حضرت عثمان انتخاب په عمل کی ورغلی آیا داصحیح دی او آیا د خدای اورسول د اطاعت څخه وروسته د خلفای سابقینو اتباع د منتخب خلیفه دپاره یولازمی امر وو؟

دقصاص عثمان مطالبه کوونکو حقیقی مقصد دعثمان قصاص

وو یا حضرت علی لره د خلافت څخه کرزول؟

سوال ۴: د عامو تاریخونو څخه داتاثیر پیدا کیری چی د عثمان قصاص یوه بهانه وه ورنه اصل مقصدیې خلافت حضرت علی څخه مرتب کیدل غوښتل که داتاثیر قبول سی نو په دی کی د حضرت عائشی د څخه واخله د حضرت معاویه پوری او د حضرت طلحه او زبیر څخه واخله تر عمرو ابن العاص او ابو موسی اشعری پوری ملوث دی او د دوی څخه علاوه ډیر داسی صحابه هم ملوث دی چی هغوی په اکابرو کی شمیرل کیږي او چی د هغوی په ذریعه د دین یوه لویه حصه مودته رارسیدلی ده مذهب اهل السنه به د کوم شی څخه انکار کوی؟ د فساد ایمان څخه د بچ کیدلو د پاره د سکوت اختیارولو حکم ضرور سوی دی خوداسکوت په فرار سره تعبیر کولی سی.

د حضرت معاویه د کردار تاریخی او شرعی جائزه

سوال ۵: په تاریخونو کی د حضرت معاویه د کردار د مطالعه کولو څخه وروسته دوی خبری لازمی طور باندی پیدا کیری یا خوتاریخونه غلط یا د حضرت معاویه ایمان د مصلحت وخت تقاضاوه په دوهم صورت کی لکه چی اهل السنه هغوی په اکابرو کی شمار کوی د نبی تربیت او ذات محل د نظر پاته کیږي.

آیا حضرت معاویه په خپل ژوندکی په زور د ولی عهدی بیعت اخستی وو؟

سوال ۶: د حضرت معاویه په خپل ژوند کی په زور د ولی عهدی بیعت اخستل یوه سیاسی مسئله ده یا مذهبی؟ که سیاسی مسئله ده او حضرت معاویه په خلفایي راشدینو کی نه شمارل کیږي نو اعتراض د کوم شی پاته کیږي په دی سلسله کی دوه ضمنی سوالونه پینښیږي الف آیا د نفس ولیعهدی بیعت اخستل صحیح نه دی؟

ب: خلکو لره د خپل ځان څخه وروسته چاره د ولیعهد جوړولو وصیت کولو بلکې جواب حاصلولو او بیعت اخستلو کی څه فرق دی؟ حضرت ابوبکر رضی الله عنه په خپل آخری وخت کی نه صرف حضرت عمر رضی الله عنه یې ولیعهد نامزد کړی وو بلکې د خلکو څخه یې د هغه د اطاعت اقرار هم اخستی وو او حضرت علی رضی الله عنه هم په خپل آخری وخت کی حضرت حسن رضی الله عنه خپل جانشین نامزد کړی وو.

د یزید د پاره د ولایت عهد بیعت اخستلو شرعی حکم

سوال ۷: یزید فاسق او فاجر وو او د داسی ځوی دپاره د ولایت عهد بیعت اخستل جائز وو او که ناجائز؟ ناجائز کار کول معصیت خداوندی دی او که نه؟

د حضرت معاویه په عهد کی په یزید باندی شرعی حد ولی جاری نه سو؟

سوال ۸: د تاریخونو څخه دا خبره واضحه کیږي چی د حضرت معاویه د خلافت په زمانه کی شرعی عدالتونه موجود وه چی د خدای تعالیٰ نافرمانیانو او قابل تعذیر جرائمو په ارتکاب کوونکو باندی به یې حدود جاری کول په یزید باندی حد ولی جاری نه سو؟ هرکله چی د هغه شرابی زانی کیدل دومره مشهور وو چی د بیعت ولیعهد په دوران کی د دی په زوره اظهار وکړی سو دامستله مخ ته ایښوولو سره د حضرت معاویه د پاره داریمار سړی نسی قائمولی
اتأمرون الناس بالبر وتنسون أنفسکم

د یزید حکم؟ او ایا د حضرت معاویه په عهد کی د غناء مجالس عام وو؟

سوال ۹: په تاریخونو کی اجمالی طور د یزید د فسق او فجور ذکر خو راغلی دی خو د کومی خاص واقعی ذکر کم ترکه د اردو په ترجمو کی نه دی راغلی آیا کوم عربی تاریخ د حضرت معاویه رضی الله عنه په عهد کی د داسی قسم واقعاتو ذکر کړی دی؟ شاید چی ابن خلدون د مجالس غناء ذکر کړی دی آیا د اشان مجالس د غناء چی خلاف د شرع وی د حضرت معاویه په دور کی عام وو؟

د حضرت حسین په نوم د کوفیانو په خطونو کی څه خبره درج وه؟

سوال ۱۰: په تاریخونو کی د حضرت معاویه رضی الله عنه د وفات څخه وروسته حضرت حسین رضی الله عنه سره د کوفیانو خط او کتابت چی کومه تذکره په اردو کی منتقله سوی ده د هغه مطابق د حضرت معاویه رضی الله عنه په وفات باندی حضرت حسین رضی الله عنه ته مبارکی او د خپل

حق اخستلو ترغیب دی په هغه خط او کتابت کی یو فاسق او فاجر خلیفه داخو کولو جدو جهد طرف ته اشاره نه ورکول کیږي براه کرم که په عربی تاریخونو کی داسی څه واقعه وی نو خبر می کړی د مختلفو روایتونو مطابق دری سوه خطونه یا په بل روایت دری پوری خطونو د راتلو څخه وروسته او د وفدونو د راتلو څخه وروسته حضرت حسین رضی الله عنه مکه مکرمه پریښووله.

د فاسق حکمران په خلاف د حضرت حسین رضی الله عنه خروج او

د جهاد شرعی حیثیت

سوال ۱۱: د واقعه کربلا تحقیق ښوولو سره په هر تحریر او تقریر کی دا خبره په وضاحت سره راغلی ده چی دیو فاسق او فاجر حکمران سره د جهاد په غرض حضرت حسین رضی الله عنه دمکی څخه روان سوی وو دامقصد واجب وو یا مستحب؟ که واجب وو نو نور و ته ترغیب ورکول ضروری وه آیا حضرت حسین رضی الله عنه په دی سلسله کی نورو ته ترغیب ورکړی وو؟ او که مستحب وو نو د نتایجو اندازه کولو سره حضرت حسین رضی الله عنه ته پریښودل پکار وه په هر صورت کی بهتروو چی حضرت حسین رضی الله عنه خپل هم خیاله پیدا کړی وو بیابه یې نظریاتې یا عملی دباؤ اچولو سره حالات بهتر جوړ کړی وای او که دا خیال یې وو چی دیرش زره (۳۰۰۰۰) کوفیان تیار وه لکه چی تاریخونه لیکي او مسلم اطلاع ورکړی وه او بغیر د څه مشوری څخه حضرت حسین رضی الله عنه هغوی ته رسیدل غوښتل نوییاهم پوره خاندان او اسباب اخستلو سره راویندل مناسب نه وه یواځی او یا د یو دوو ملگرو اخستلو سره په کومه غیر معروفه لار باندی تللو سره به د کوفی خلکو سره ملاؤ سوی وی بلکې تاریخونو کی چی څنگه راځی چی د کوفی والاؤ په ښکاره د یزید خلاف د بغاوت بیرغ پورته کړی وو او د مسلم په لاس یې بیعت کړی وو او حکومت ته د هغوی رحجاناتو علم وو لهذا د حکومت له طرفه مزاحمت متوقع وو نو د حضرت حسین رضی الله عنه په داسی حالاتو کی خپل خاندان والا اخستلو سره وتل خپل ځان ته او خپلی سلامتی ته د نقصان رسولو مترادف وو په دی لحاظ سره حضرت حسن رضی الله عنه په خپل دی مشن کی مخلص منلو کی تامل پیدا کیږي یا بیا دامقصد نه وو؟

آیا یزید په خپل مملکت کې غیر اسلامی دستور جاری کړی وو؟

سوال ۱۲: ویل کېږي چې یزید د شریعت قانون بدلول غوښتل حلال یې حرامول او حرام یې حلالول آیا د تاریخ اوسوا نحو په ذریعه داچیرې په نظر راځي چې د خپل خلاف کیدونکي جدو جهد خلاف د ختمولو څخه وروسته هغه په خپل مملکت کې غیر اسلامی دستور رائج کړی وو؟ حالانکه د دی څخه وروسته هغه ته د هیڅ قسم مزاحمت توقع نه وه؟

د یزید په خلاف جدو جهد کې نور صحابه کرام ولی شریک نه سول؟

سوال ۱۳: دیزید په خلاف جدو جهد کې دهغه دور د بقیه صحابه کرامو څخه عدم شرکت په څه خبره محمول سی؟ حالانکه د حضرت حسین (علیه السلام) په مقابله کې ادنی درجې صحابی هم نه بلکې یو فاسق فاجر حکمران او آیا د آل علی (علیهم السلام) څخه ماسوا په بل چا باندې دافرض نه عائد کیدل؟ د تاریخونو څخه معلومیږي چې ابن عباس (علیه السلام) او نورو صحابه کرامو (علیهم السلام) هغه لږه د منع کولو کوشش هم کړی وو؟

د حضرت حسین (علیه السلام) له طرفه جهاد او د مقابلي د فیصلې وجه

سوال ۱۴: مرثیه لوستونکو ذاکرانو په شان اوریدل سوی وعظ لیکلو لیکلو سره استاد وایي: او وایي چې حضرت حسین (علیه السلام) په هېڅ صورت کې د یزید په شان د فاسق او فاجر خلافت په خپل ژوند کې د برداشت کولو د پاره تیار نه وو ځان یې ورکې خود یزید خلافت یې تسلیم نه کي حالانکه د واقعاتو په اعتبار سره نه خو حضرت حسین (علیه السلام) د مکې مکرمې څخه د یزید د بیعت د بیرې وتلی وو نه په هغه باندې په مکې مکرمه کې چا جبر کړی وو بلکې د کوفیانو په خط او کتابت او وتلو او کله چې په لاره کې ورته معلوم سول چې کوفیان بدعده سوی دی نو دواپس کیدلو اراده یې وکړله خو د مسلم په شهادت باندې مشتمل داعزه او اقاربو د ضد له وجی یې د ارادی ملګرتیا وکړله او آخره پوری یې درې شرطونه پیش کړل نو بیایې مقصد څه وو؟ په پوهه کې نه راځي.

د اسلامی تاریخ د روایاتو په تحقیق سره د سر څخه مرتب کولو ضرورت

سوال ۱۵: په آخره کې یو اهم سوال په خدمت کې عرض دی د قدیم اسلامی تاریخ ذخیره د یو عجوبی څخه کمه نه ده چیرې یوه فرشته ده اوبل ځای کې شیطان جوړیږي

د بدقسمتی څخه د ترجمو په سلسله کې هم څه احتیاط نه دی سوی علمایې کرامو د دی طرف ته توجه نه ده ورکړی چې د قرآن او سنت او د اثار سلف ماهر و علماء یو پوره مقررولو سره یې د روایاتو په اختلاف تحقیق کړی وی او کم ترکمه اهل سنت ته ابتدایې تاریخ داسې پیدا سوی وی چې په هغه کې اکابر صحابو او د قرون خیر پوښه او متفق علیه تصویر وی اوس وخت تیزنه دی آیا تاسو په دی سلسله کې څه کولی سی؟ ورته کیدی سی چې آینده راتلونکي نسلونه نور مذاهب نه بلکې سیاسي اوملکي راهنماؤ تاریخونه لږه بی عیب او متفق علیه پیدا کیدلو او د اسلامی تاریخ پوره ذخیرې قتل او وینی بهولو څخه ډکه پیدا کړه نو د اسلام خلاف مشیږي پروپیګنډې کی راتلو سره د محمد عربی (صلی الله علیه و آله) ذات گرامی او دهغوی خلاف بیکاره ژبه وینا باندې رانسی اعوذ بالله من شر ذالک.

محترمی اومکرمی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

جواب: ډیر شرمنده یم چې تر اوسه ستاسو د سوالونو جواب د لیکلو موقع ملاونه سوه په اصل کې انتظار کی وم چې څه د اطمینان وخت پیداسی نومفصل جواب به ولیکم خواندازه راته داوسوه چې د اطمینان وخت ملاویدل ډیر مشکل دی اوس چې لږ ډیر فرصت راته پیدا دی په دی کی د اختصار سره ستاسو د سوالونو جواب عرض کول زیات مناسب دی که په کوم جواب کې بیا څه اشکال پاته سی نو براه کرم تاسو دوباره رجوع وکړی د خپل ناقص علم ترجمه پوری به زه انشاء الله جواب عرض کړم د ټولو څخه به اول اصولی خبره عرض کړم او هغه داچې موږ سره په علم تاریخ کې چې کومه ذخیره موجوده ده په هغه کې د یو واقعی متعلق څو څو روایتونه پیدا کیږي او په تاریخ کې د روایت هغه چان بین او جرح و تنقید هغه طریقه اختیار سوی نه ده چې په حدیث کې حضرات محدثینو اختیار کړی ده د دی نتیجه داده چې د تاریخ په کتابونو کې هر قسم روایتونه درج سوی دی صحیح هم او غلط هم که د یو معاملی حقیقت پسندانه تحقیق کول وی نو دا ضروری ده چې د رطب او یابس په دی مجموعه کی صرف په هغو روایاتو اعتماد وسی چې د روایت او د روایت په اصولو باندې پوره وی که څوک داسی عالم چې هغه ته د جرح او تعدیل د اصولو څخه واقفیت وی دغه

روایاتوله هم د هغه اصولو مطابق تلی نو د شکوکو او شبهاتو یوه لویه حصه به هم هلته ختمه سی وجه داده چی د حضرت عثمان رضی الله عنه په آخری زمانه کی د عبدالله بن سبا سازش چی کوم تحریک شروع کړی وو د هغه دوه لوی مقاصد وه، یو خو د اصحاب کرامو رضی الله عنهم عظمت مجروح کول دی او دوهم د روغ روایتونه خورول وو چنانچه هغوی بی شماره غلط سلط روایتونه او حکایتونه په معاشره کی د خورولو کوشش کړی دی محدثینو حضراتو په ډیری تیزی او خواری څخه بعد د رسول صلی الله علیه و آله احادیث خو د دی سبابی تحریک د اثراتو څخه محنت کولو سره شیدی په شیدو او اوبه په اوبو بیل کړل خو په علم تاریخ کی اهتمام ونکړل سو او هغه روایتونه په کتابونو کی درج کیدل چی خالص د سبابی پروپیگندی پیداوار وو.

هو محتاط مؤرخینو دومره ضرور کړی دی چی د هر روایت سند یی لیکلی دی اوس د حق تحقیق کوونکو د پاره دالاره خلاصه ده چی اسماء الرجال د علم په مدد سره هغوی د روایتونو تحقیق وکړی او د کومو روایتونو په باره کی چی د اثبات سی چی هغه دکوم د سبابی تحریک د فرد بیان سوی دی په هغه باندی دی د صحابه کرامو رضی الله عنهم په باره کی دی اعتماد نه کوی ځکه چی د صحابه رضی الله عنهم کرامو فضائل او مناقب او د هغوی د الله تعالی په نزد د انبیاء صلی الله علیه و آله څخه وروسته محبوب ترین امت کیدل د قرآن کریم او د سنت رسول صلی الله علیه و آله د ناقابل انکار دلائلو څخه ثابت دی لهذا په دی سبابی پروپیگندی باندی غور وکړولو سره د قرآن او سنت واضح ارشادات دریاب وړونکی نسی کیدی د اهل سنت چی کومه عقیده ده چی د مشاجرات صحابه کرامو په تحقیق کی پریوتل صحیح نه دی بلکی په دی معامله کی دی سکوت اختیار سی داڅه د ترخو حقائقو څخه ټیښته نه ده بلکی د دی وجه هم داده چی په تاریخی روایاتو کی صحیح او غلط د رښتیا او دروغو امتیاز ډیر آسان کار نه دی ځکه کوم سړی چی د جرح او تعدیل د اصولو څخه ناواقف پاته کیدلو سره دا روایت وایی هغه هیچنبه صحیح نتیجی ته نسی رسیدلی په صحیحو روایاتو کی د مشاجرات صحابه کرامو متعلق کوم مواد راغلی دی هغه مخ ته ایښوولو سره د اهل سنت تمام مرکزی علماؤ متفق طور باندی دا عقیده اختیار کړی ده چی اگر که د صفین او جمل په جنگونو کی حق د حضرت علی رضی الله عنه سره وو خو د هغوی په مقابل کی حضرت عائشه رضی الله عنها حضرت طلحه رضی الله عنه حضرت زبیر رضی الله عنه

د حضرت معاویه رضی الله عنه وغیره موقف هم سراسر بی بنیاده نه وو دی حضراتو هم خپل ځان سره شرعی دلائل لرل او د هغوی څخه چی کومه غلط فهمی صادره سوی ده هغه خالص د اجتهدی نوعیت وه د دی تمهید څخه وروسته ستا د سوالونو جواب په لاندی ډول دی

۱: د مولانا ابوالکلام مرحوم کتاب مانه دی ویلی ځکه د هغه په باره کی څه نسی ویل کیدی خود اخیال غلط دی چی بنو هاشمو خپل ځان د خلافت د ټولو څخه زیات مستحق گڼلو د هغه واضح دلیل دادی چی د حضرت عثمان رضی الله عنه د خلافت پوری د بنو هاشمو هیچ یو فرد د خلافت دعوی ونه کړه صرف د حضرت علی رضی الله عنه په باره کی دامنقول دی چی هغوی ابتداء د حضرت ابوبکر صدیق په لاس بیعت نه وو کړی خو بیا پخپله هغه دا وجه بیان کړله چی زما د خفگان اصل سبب داوؤ چی موږ د خلافت په مشوره کی شریک نه سو چنانچه وروسته بیا هغوی برسرعام د حضرت ابوبکر رضی الله عنه په لاس باندی بیعت وکی او نه صرف حضرات شیخین بلکی د حضرت عثمان د خلافت سره یی هم پوره تعاون وکی.

۲: د اسلام څخه وروسته د بنو هاشم او بنو امیه کورنی خفگانونه هم ختم سوی وه د هغه څخه وروسته ډیر خفگان ظاهر سوی دی چی د هغه سبب خاندانی رقابت نه وو بلکی څه نور امور وه د هغه واضح دلیل دادی چی د دی خفگانونو باوجود د دواړو خاندانونو یوبل سره خپلول کیدل.

۳: دا غلطه ده چی حضرت علی رضی الله عنه د انتخابی شوری د شرائطو رد کړی وو چی هغه به د خلفای سابقینو اتباع کوی علامه طبری د حضرت عمر رضی الله عنه د وفات کپس د شوری واقع په تفصیل سره نقل کړی ده او په هغه کی یی صحیح او غلط هر قسم روایات جمع کړی دی خو په هغه کی داهم موجود دی د حضرت عبدالرحمن رضی الله عنه چی د متفق شورا نمینده د حضرت علی رضی الله عنه څخه یی پوښتنه وکړه عليك عهد الله وميثاقه لتعلمن بكتاب الله وسنت رسول الله وسيرة الخلفاء من بعده په تاباندی به د الله تعالی له طرفه عهد وی چی ته به د کتاب او سنت او د حضور صلی الله علیه و آله څخه وروسته او د راتلونکی دوو خلفاء په سیرت عمل کوی د دی په جواب کی حضرت علی رضی الله عنه وفرمایل ماته امید دی چی زه به د خپل علم او د خپل طاقت تر حده پوری په دی باندی عمل کوم وگوری تاریخ طبری ج ۳، ص ۲۹۷ (مطبعة الاستقامة قاهره ۱۳۵۷ هـ) د اشان الفاظ په یوبل روایت کی هم دی چی د مذکوره تاریخ په ص ۳۰۱ باندی منقول دی: چی د هغه حاصل دادی چی

حضرت علی (ع) د خپل طاقت تر حده پوری د اتباع وعده کړې وه. ۴: عام تاریخونو کی دا تاثر پیدا کونکی هم د هغه عبد الله بن سبا افراد دی ورنه حقیقت دادی د حضرت عثمان (ع) د قصاص مطالبه کونکی صحابه کرامو په پوره دیانتداری سره همدا گڼل چی که د حضرت عثمان (ع) قصاص په همدی موقعه باندی وانخستل سو یو طرف ته به د دین یواهم رکن چی په هغه باندی د قرآن کریم خو آیتونه نازل سوی دی هغه به مجروح سی دوهم طرف ته به د فتنی خورو ونکو جرات زیات سی او هغوی چی د کوم خلیفه سره وغواړی همداسی معامله به کوی جنگ جمل کی خو دا خبره ښکاره مخ ته راغلی وه چی د فریقینو ترمینځ جنگ صرف سبایی فتنه جوړوونکو کړی وه حضرت عائشه (ع) او حضرت علی (ع) خوپه صلح باندی متفق سوی وه د شپي په وخت د سبایی فتنه جوړوونکو خپل مینځ کی مشوره وکړله او وی ویل ای الناس فینا والله واحد وان یصلحوا وعلی فعلی دمائنا (۱) زموږ په باره کی د دی ټولو خلکو رایه یوه ده که اوس په موږ او دوی کی صلح وسوه نو هغه به زموږ په وینه باندی وی (عبد الله بن سبا د اتجويز پیش ک) اذا التقی الناس غداً فانشبوا القتال ولا تفرغوهم للنظر (۲) کله چی سبا دا خلک پیدا سی نو جنگ شروع کړی او دوی ته د سوچ کولو مهلت مه ورکوی چنانچه همداسی رسول او هغوی جنگ شروع کی د دی په نتیجه کی جنگ شروع سو (ملاحظه کړی تاریخ طبری ص ۴۸۸، ج: ۳، ۴۸۹، ۴۹۴، ۵۰۵، ۷۰۵) (۳) او کامل ابن اثیر ج ۳ ص ۲۳۳ ص ۲۳۲ ص ۲۴۱ ص ۲۴۲ (۴) او البدایه والنهایه ج ۷ ص ۲۳۴ الی ۲۳۷ (۵)

پاته سوه د حضرت معاویه معامله کوم وخت چی ابو الدرداء (ع) او حضرت ابو امامه د حضرت معاویه سره دخبرو اترو دپاره تشریف وړلو هم په هغه وخت حضرت معاویه (ع) په صفا الفاظو وفرمایل چی حضرت علی (ع) زما څخه افضل او بهتر دی زما د

(۱) تاریخ طبری ج ۳ ص ۵۰۷ (مطبعة الاستقامة قاهره)

(۲) تاریخ طبری ص ۵۰۸ مطبعة الاستقامة قاهره

(۳) تاریخ طبری ص ۵۰۷ ج: ۳ (مطبعة الاستقامة قاهره)

(۴) التاريخ الكامل لابن اثیر تحت الذکر مسیر علی الی البصرة الواقعة ج ۳ ص ۹۲ ص ۹۳

(۵) ذکر مسیر امیر المؤمنین علی ابن ابی طالب من المدينة الی البصرة (طبع مطبعة السعادة بجواز محافظة مصر)

او همدارنگه وگوری البدایه والنهایه (طبع دار الفكر بیروت) ج: ۵ ص ۳۳۴ (محمد زبیر)

د علم تاریخ او طب بیان هغه سره اختلاف صرف د حضرت عثمان (ع) د قصاص په معامله کی دی هغه که د حضرت عثمان (ع) قصاص واخلی نو په اهل شام کی په د ټولو څخه مخکی بیعت کونکی زه یم (البدایه والنهایه) ج ۷ ص ۲۵۸، ۲۵۹ ج: ۸، ص ۱۲۹. د دی څخه وروسته که کوم سړی دا ووايي چی حضرت معاویه به صرف د ابیهانه جوړه کړی وه نو د هغه د اطمینان د پاره شاید چی څه بله خبره هم کافی نه وی.

۵: ستاسو خیال تر دیر ه حده پوری صحیح دی او واقعه داده چی په تاریخ کی په حضرت معاویه باندی کوم الزمات عائد سوی دی هغه به غلط سلط او موضوعی روایتو باندی مبنی دی که صرف په صحیح روایاتو باندی باور کولو سره د حضرت معاویه د سیرت مطالعه وسی نو صورت حال بالکل مختلف کیږي ما په خپل مضمون سیرت معاویه کی د تفصیل بیان کړی دی مضمون د سیرت معاویه په اضافی سره عنقریب په کتابی شکل کی راسی ان شاء الله تعالی.

۶: د یزید د ولی عهدی په مسئله باندی ما په خپله مقابله کی مضمون گفتگو کړی ده که تاسو د هغه مطالعه وکړی نو امید دی چی په هغه کی تاسوته د ټولو سوالو جواب درکول سی.

۷: په دی مسئله باندی ما په خپل مضمون کی رڼا اچولی ده.

۸: د یزید شراب چنبل یازنا کول د هیڅ قابل اعتماد روایت څخه ثابت نه دی د زنا روایت خوما په هیڅ تاریخ کی نه دی کتلی د کوم چی شیعه راوی دی د یزید شراب چنبل وغیره یې بیان کړی دی خو په کوم مستند روایت کی د دی ذکر نسته که یزید ښکاره شرابی وی نو د صحابه (ع) کرامو دومره لوی جماعت به د هغه سره د قسطنطینی د جهاد د پاره نه تلل د هغه دور حالات لیدلو سره غالب گمان همدادی چی یزید کم تر کمه د حضرت معاویه په عهد کی شراب نه چنبل او شرعی حد په هغه وخت کی قائم ږی چی دوه شاهدان یې په چنبلو باندی او وینی داسی هیڅ واقعه د کوم شیعه په روایت کی هم موجود نه ده.

۹: ابن خلدون صرف دومره لیکلی دی چی د حضرت معاویه د وفات څخه وروسته د یزید فتنه ظاهره سوه په هغه کی غالباً د مجلس غناء تذکره هم ده.

۱۰: په هغه زمانه کی د مکتوب نگاری اسلوب به ډیر مختصروو، ته به د هغه دور د هیڅ داسی مکتوب مثال پیدانه کی چی په هغه کی د تفصیل او اطناب څخه کار اخستل سوی وی او په مختصروو خطونو کی د ټولو خبرو رعایت ممکن نه دی بیا د

فتاویٰ عثمانی اول جلد ۱۸۴
کوفی اوسیدونکی حضرت حسین علیه السلام د څه مقصد د پاره غوښتلو د حضرت حسین علیه السلام خپل موقف داو و چی یو سلطان متغلب چی د هغوی داغلبه ایسارول د هغوی تر مخه وو او د همدی مقصد دپاره هغوی روان سوی وه، د اړخ می هم په خپل مضمون کی واضحه کړی دی.

۱۱: د حضرت حسین علیه السلام د خروج شرعی حیثیت زما په مضمون کی موجود دی امید دی چی تاسوبه کتلی وی داویل مشکل دی چی دوی د پوره خاندان اخستلو سره په کومه وجه مناسب گنلی وو؟ لیکن که بالفرض حضرت حسین علیه السلام غیر مخلص گرځول سوی وی بیا هم داسوال باقی پاته کیږی چی په حقیقت کی د حضرت حسین علیه السلام خلوص د شک او شبهی څه بالاتر دی هغوی چی څه کړی وه هغه یې د الله تعالی د پاره کړی وه، اوس څوارلس سوو ۱۴۰۰ کاله وروسته د هغوی یویو جزوی اقدام صحیح صحیح حکمت او مصلحت معلومول نه زموږ د پاره ممکن ده او نه ضروری.

۱۲: د یزید په باره کی صحیح خبره هغه ده چی ما لیکلی ده د قانون الهی د بدلولو څه ثبوت کم ترکمه ماته را نه کول سو.

۱۳: کله چی ما په خپل مضمون کی عرض کړی وو چی یزید یو متغلب سلطان وو شرعاً د هغه حکم دادی که هغه پوره کنترول حاصل کړی وی نو د هغه ځان دی خروج ونسی او که د هغه غلبه منع کول ممکن وو نو د منع کولو کوشش دی وسی حضرت حسین علیه السلام پوهیدلو چی د هغه غلبه منع کول ممکن دی ځکه هغه روان سو او د نورو حضراتو صحابه کرامو علیهم السلام خیال وو چی اوس د هغه غلبه ایسارول که په وس نه ده او د هغه په ایسارولو کی د زیاتی وینی توتیدلو خطر ده ځکه هغه پخپله هم خاموشه پاته سو او حضرت حسین علیه السلام ته یې هم د خپلی ارادی څخه دمنع کیدلو مشوره ورکړله.

۱۴: هیڅ نقطه نظرنه دی حضرت حسین علیه السلام په شروع کی دا گنجل چی د سلطان متغلب ایسارول ممکن دی ځکه خوروان سو او په اهل کوفه باندی یې اعتماد وکی خو چی کله د عبد الله بن زیاد د لښکر سره مقابل و سوه نود کوفیانو د بد عهدی ورته اندازه و سوه چی هغه وخت دهغه بالکل یقین پیدا سو چی اهل کوفه بالکل غلط تصویر پیش کړی دی په حقیقت کی د یزید غلبه ایسارول اوس دوس څخه بهر ده ځکه هغوی د یزید خواته ورتلو سره د بیعت کولو اراده هم ظاهره کړله خو عبد الله بن زیاد په غیر مشروط طور باندی هغوی گرفتار کول و غوښتل په هغه کی هغوی ته د مسلم بن عقیل پشان د خپلی بی ونی او شهید کیدلو خطر وه ځکه د هغه سره د مقابلی څخه سوا بله لاره نه وه.

۱۵: په دی کی څه شک نسته چی تاریخ د غه شان جهان بین کولو سره مرتب کول ډیر ضروری دی لیکن نن چی موږ د کوم دور څخه تیر یږو نو په هغه کی کار بی شماره دی او سړی کم یو سړی به کوم کوم کار کوی؟ نن صبا یو مفصل کتاب زما د قلم څخه لاندی دی په بل څه کار کی لگیدل مشکل دی خو بیابه هم کوشش کوم چی احباب دی طرف ته متوجه کړم زه دوباره معذرت خواه یم چی ستاسو په جواب کی ډیر تاخیر وسو خو د هجوم مشاغلو دا علم دی چی داخط می هم په څو ورځو کی او په څو نشستونو کی پوره کړی دی خدای دی وکړی چی دا د اطمینان باعث سی زه د الله تعالی شکر اداء کوم چی ماته په اصل عربی تواریخو کی د مشاجرات صحابه کرامو علیهم السلام د زمانی د واقعاتو ویلو موقع ملاوده او شاید د تاریخ هیڅ کتاب چی نن صبا پیدا کیږی مانه دی پرینسی خو الحمد لله زما زړه اودماغ د صحابه کرامو له طرف څخه بالکل مطمئن دی اول که به ما د اهل سنت د عقائدو تقلیداً اتباع کوله او اوس الحمد لله تحقیقاً د هغه متبع یم او په تمامو صحیح اوسقیمو روایاتو کتلو څخه وروسته د الله تعالی په فضل په دی عقیدی باندی نوره زیاته شرح صدر سوی ده په دی موضوع باندی د والد ماجد مفتی محمد شفیع صاحب مد ظلهم یوه مقاله د مقام صحابه علیهم السلام په نوم سره لیکلی ده چی انشاء الله په یوه دوو میاشتو کی به منظر عام ته راسی که موقع دزته وی نو د هغه هم مطالعه وکړی؟

والسلام محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۹ ربیع الاول ۱۳۹۱ هـ (فتویٰ نمبر ۲۲۱۴۰۴ الف).

کوم قسم غلطی به اجتهادی غلطی گرځولی سی؟

سوال: مکرمی او محترمی مولانا محمد تنقی عثمانی ایډیتر البلاغ کراچی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته وروسته عرض دادی چی د ذوالحجی خصوصی ایډیشن البلاغ می د نظر څخه تیر سو ویلو سره می زړه مطمئن سو خو په یو عبارت باندی می یو څو شکونه په ذهن کی پیدا سول دغه شکونه د ختمولو د پاره تاسوته خط لیکم چی ستاسو منشاء د دغه عبارت څخه معلومه سوه عبارت په لاندی ډول دی خو چونکی که حضرت عائشه وی او که حضرت معاویه د دواړو څخه دا عمل د حضرت علی علیه السلام د عداوت یا د بعض د وجی څخه نه بلکی د شبهی او تاویل په وجه صادر سوی وو او په هرحال هغه هم د خپل ځان سره دلائل لرل چی په غلط فهمی باندی مینې خو د یانت دارانه وو ځکه د اخروی احکامو په اعتبار سره د هغوی دا عمل د اجتهادی غلطی

لاندی راځي ځکه په هغه باندی طعن جائز نه دی د دی مثال داسی دی چی په ذبیحه باندی قصداً عمداً بسم الله پریښوول هغه ذبح کول او بیا هغه خوړل د دلائل قطعیه په بناء باندی لویه گناه ده خو امام شافعی په خپل اجتهاد سره دا جائز گڼلی دی ځکه که څوک شافعی المسلك انسان هغه وځوری نو د هغه داعمل د دلائل شرعیه په رڼاکی گناه کیږه او فسق دی خو هغه د دیانتدار څخه د اجتهاد په بناء باندی صادر سول نو ځکه به هغه سړی ته فاسق نسی ویل کیدی (البلاغ: ۱۳۹ ص: ۷۲).

زما په دی عبارت باندی د ټولو څخه لوی اعتراض دادی که کوم یو سړی د قرآن کریم د آیتونو انکار کوی نو تاسو به هغه ته د دیانتدارانه اجتهاد وایي او د هغه نیت ته به گوری حالانکی الله تعالی د زړه په خبرو پوهیږي نو تاسو څنگه دعوی کوی؟ که میرزایان د قرآن مجید د آیتونو تلاوت کوی او دا ووايي چی زموږ نیت صحیح دی او موږ دیانتداری سره کوو نو آیا هغوی ستاسو په نزد صحیح به وی؟ که څوک دا ووايي چی مولانا مودودی د اجتهادی غلطی کړی ده نو تاسو به هغه ته څه جواب ورکوی؟ داشکوک زما په ذهن کی پیدا سول ځکه د دی شکوکو د ختمولو د پاره ستاسو طرف ته متوجه کیږم مهربانی وکړی او زما شبهات ختم کړی.

د خدای تعالی خواته د اجر عظیم مستحق وگرځی.

جواب: محترم و مکرم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته ستاسو خط ملاوسو د کوم سړی غلطی سره اجتهاد غلطی گرځولو د پاره چی کوم دوه شرطونه ماعرض کړی دی غالباً هغه ستا د نظرونو څخه پټ پاته سوی دی د هغه له وجی داشبهه پیداسوه ماعرض کړی وو چی کوم سړی د اجتهاد د اهل دی یعنی په هغه سړی کی علمی او عملی صلاحیت پیدا کیږي چی ټول امت د اجتهاد د پاره ضروری گرځولی دی او د خپل مسلك په بنیاد چی په څه شرعی دلیل باندی یې لری خواه که هغه دلیل موږ ته کمزوری معلومیږي نو د هغه دی عمل ته به اجتهاد وایي او که په هغه کی څه غلطی وی نو د هغه به د اجتهادی غلطی وی امام شافعی رحمة الله علیه د حضرت عائشی رضی الله تعالی عنها د یو حدیث په وجه دامسلك اختیار کی چی بغیر د بسم الله ویلو هم ذبیحه درسته ده (۱) او د قرآن

(۱) وفي المجموع شرح المذهب باب الاضحية ص ۴۵۲ (طبع جدید دارالکتب العلمیة بیروت) فرع فی مذاهب العلماء فی التسمیة علی ذبح الاضحية وغیرها من الذبائح مذهبنا انها سنة فی جمیع ذلك فان ترکها سهوا او عمداً حلت الذبیحة ولا اثم علیه او همدارنگه وگوری روضة الطالبین ص ۲۰۵ (طبع المکتب الاسلامی):

کریم آیت یې (مَا أَهْلٌ لِّغَيْرِ اللَّهِ) باندی محمول کړی دی ټول امت د اجتهادی غلطی گرځولی ده چی په هغه کی د اجتهاد شرائط پوره پیدا کیدل او دامسلك په هرحال په یو شرعی دلیل باندی مبنی دی چی کمزوری صحیح خو د اجتهاد په حدودو کی داخل دی تاسو سوال ډیرښه کړی دی چی بیاخوبه نن صبا نور خلک هم د اجتهاد بانه جوړولو سره په قرآن او سنت کی غلطیانی کوی نو هغه ته به څه ویلی سی؟ خو د دی جواب دادی چی که کوم سړی د اجتهاد د شرائطو حامل وی نو د هغه غلطی ته به اجتهادی غلطی وایو خو چی د کومو خلکو تا مثال ورکړی دی په هغوی کی د اجتهاد شرائط مفقود دی نو ځکه به د هغوی غلطی ته د اجتهادی غلطی نسی ویلی دلته داسوال پیدا کیدی سی چی که یو غلطی مجتهد وکړی نو باعث د ثواب او که غیر مجتهد غلطی وکړی نو باعث د ملامتی دا بی انصافی ولی ده؟ د دی جواب دادی چی د دی مثال بالکل همداسی دی که یو سند یافته ډاکتر مریض ته د څه غلطی په وجه غلط دوا ورکړی او هغه مریض پری مړسی نو که دا ثابته سی چی هغه د خپلی پیشی حق اداء کولو سره په دیانتداری سره هغه دوا ورکړی وه نو د دنیا یو قانون هم هغه مجرم نه گرځوی د دی په خلاف که هم هغه دوا یې غیر سند یافته عطائي کوم مریض ته ورکړی او په هغه سره د هغه مرگ واقع سی نو د دنیا هر قانون په هغه گرفت کوی دافرق ځکه دی چی د غلطی څخه د دنیا هیڅ یو انسان محفوظ نه دی البته د هغه په ذمه د ضروری ده چی د غلطی څخه د بچ کیدو څومره اسباب او وسائل کیدی سی هغه پوره اختیار کړی کوم کی چی ډاکتر جوړیږي دهغه دپاره اسباب داوی چی هغه د طب فن د ماهر و استاذانو څخه حاصل کړی او د هغوی څخه سند واخلی که د دی څخه وروسته دهغه څخه څه غلطی کیږي نو بیا داسی غلطی ده چی د هغه څخه هیڅ انسان د محفوظ پاته کیدو سند نسی ورکولی.

دغه شان د یو عالم د پاره ظاهری وسائل دادی چی د قرآن او سنت پوره علم باضابطه حاصل کړی د ماهر و استاذانو څخه د هغه تربیت واخلی که د دی څخه وروسته هغه غلطی کوی نو دابه د یو ماهر ډاکتر د غلطی په شان قابل د ملامت نه وی د دی په خلاف چی په کوم سړی کی د اجتهاد اهلیت نسته د هغه مثال د عطایي په شان دی د هغه غلطی قابل د ملامت او موجب د گرفت ده د یادولو له وجی شکر گذاریم او د دعا درخواست دی. والسلام

فصل في تعليم القرآن وتعظيمه وتلاوته

دقرآن کریم دتعلیم تعظیم تلاوت د ادابوسره متعلق د مسائلو په بیان کی

د قصص القرآن د فلم جوړولو شرعی حکم

سوال: څه فرمایي علمایي دین د لاندینی مسئلې په باره کی چی یو فلم د قصص القرآن په نوم باندی جاری سوی دی چی په هغه کی مختلف قرآنی واقعات د فلم په طور باندی پیش سوی دی مثلاً د بنی اسرائیلو د ذبح واقعه د فرعون د غرقیدو واقعه او د بنی اسرائیلو د وتلو واقعه په فلم کی یې د موسی (علیه السلام) شبیه نه دی ښوولی بلکی د یوبل سری په ژبه یې احکام بنی اسرائیلو ته رسولی دی د دشان فلم کتل او ښوولو څه حکم دی؟ برایي کرم مدلل بیان کړی عین نوازش به وی.

جواب: د قرآن کریم د واقعاتو مصور فلم جوړول او کتل او ښوول هیچنبهله جائز نه دی بلکی د قرآن کریم د بی حرمتی په وجه په دی عمل کی د سختی سزا خطره ده دی ډیر وجوهات دی چی په هغه کی یوڅو دادی.

۱: د قرآن کریم مضامین چی د کوم عظمت او جلال حامل دی د هغه تقاضا داده چی هغه مضامین د قرآن کریم په الفاظو کی پوره ادب او احترام سره وویل سی یا واوریدلی سی د دی په برعکس پیشه ور اداء کارانو او هیروگانو لره مقدس قرآن د شخصیاتو په مصنوعی شکل کی پیش کول په هغوی باندی د قرآن کریم بیان سوی واقعاتو مصنوعی نقال کول قرآنی آیتونو سره لوبی او تماشا جوړولو مترادف دی چی د قرآن په نص سره حرام دی، آیت دی.

(وَذَرِ الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَذَكَرَ بِهِ أَنْ تَبْسَلَ نَفْسٌ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ) سورة انعام: ۷۰.

۲: هیڅ یو فلم د ځاندارو د تصویرونو څخه خالی نه وی او د جاندارو تصویر جوړول او کتل او ښوول شرعا جائز نه دی لهذا قرآنی مضامینو لره داسی ذرائعو سره پیش کول چی د رجنونو احادیثو په رڼاکی ناجائز دی نه صرف حرام بلکی د قرآن کریم د توهین مترادف دی.

۳: د واقعاتو فلم ترهغه وخته پوری نه مکمل کیږي ترڅو چی په هغه کی د ښځو

کردارنه وی چنانچه مذکوره فلم کی هم کردار موجود دی او د ښځو بی حجابیه د سرو مخ ته راتلل یا د هغوی تصویرونه بلا ضرورت نه نامحرمو خلکو ته ښوول د قرآن او حدیث په رڼاکی بالکل ناجائز دی او ناجائزه کار د قرآن کریم د مضامینو بیانولو د پاره ذریعه جوړول هم نه صرف حرام بلکی معاذ الله د قرآن کریم توهین مترادف دی.

۴: کله چی یوی ریښتونی واقعی ته هم د فلم شکل ورکول سی نو په هغه کی د فلم ساز فرضی تخیلاتو گډون ناممکن دی د دی څخه بغیر عموماً هیڅ یو قلم نسی تیاریدی دی فلم ساز لره د یو مربرط فلم جوړولو دپاره خامخا دواقعاتو خلاف په خپل فرضی خیالاتو سره ډکول وی که نور هیڅ هم نه وی نو د متعلقه اشخاصو شکل او شباهت، د هغوی تعداد د هغوی د ناستی پاستی انداز د هغوی د خوا اوشا ماحول وروسته منظور او د هغوی عبادات اوفضائل لازماً د قیاسی مفروضاتو په بنیاد باندی پیش کول به وی او په فلم کی داتولی خبری دقرآن کریم څخه نسی ممتاز کیدی لهذا داتول قیاسات به دقرآن کریم طرف ته منسوب کیږي چی د قرآن کریم د معنوی تحریف مشابه دی د بحث لاندی فلم په باره کی هم ذمه دار فلم کتونکو دارا ښوولی دی چی په دی کی د قرآن کریم د بیان سوی واقعاتو سره ډیر اسرائیلی روایات اوفرضی تخیلات هم دقرآنی واقعاتوسره شامل سوی دی او چی دکومو ناواقفه خلکو سره د قصص القرآن دواقف کولو دپاره په موهوم شوق کی دافلم ښوول کیږي د هغوی د پاره په قرآن اوغیر قرآن کی د امتیاز کولو څه لاره نسته هغه دغه ټوله مجموعه دقرآن مضامین گنی او هغوی د قرآن په باره کی په دی سنگینی غلط فهمی کی مبتلاء کیږي او ددی ذمه واری به په هغه خلکو وی چی د دی فلم جوړولو یا د ښوولو ذمه وار دی.

۵: د قرآن کریم په بیان سوی واقعاتو کی په ډیرو ځایونو کی داسی الفاظ استعمال سوی دی چی د هغه دیو څخه زیات تشریح ممکن ده او په هغه کی یوی تشریح سره یقینی اوقطعی طور باندی د بل څه احتمال څخه بغیر د قرآن کریم حقیقی مراد گړځول جائزه دی مفسرین چی کله د داسی آیتونو تشریح کوی نوعام طور سره ممکنه احتمالات ذکر کوی ورنه کم ترکمه په څه ناڅه صورت کی دا واضح کوی چی دومره خبره د قرآن کریم ده او دومره دتفسیر چی د قرآن اوغیر قرآن سره ملتبس کیدل لازم نسی داصورت په فلم کی هیڅ ډول سره ممکن نه دی بلکی د فلم جوړونکی په ذهن کی د مذکوره آیت یاواقعی چی کوم تفسیر دی نو لازماً به صرف هم هغه د قرآنی مضمون په شکل کی دشان پیش سی چی په هغه کی به بل احتمال نه وی او د فلم په زور باندی

فتاویٰ عثمانی اول جلد
هم دهغه تفسیر نقش به په ذهن باندی قائم سی چی گوانکی په دی فلم کی بیان سوی
تصویر عین قرآن دی داصورت هم د قرآن او غیر قرآن په مینځ کی د الناس پیدا کولو

موجب دی ځکه دا فلم هم بالکل ناجائز دی.
۶: د فلم اصلی منشاء تعلیم او تبلیغ نه وی بلکی د طبیعت د تفریح او د خولی
او ثماشۍ نه لذت حاصلوی لهذا دی فلم لره کتونکی په اصل کی د طبیعت د تفریح په
غرض به فلم گوری نه چی د علم عبرت یا نصیحت حاصلولوپه غرض چی دهغه واضح
دلیل دادی که همدغه مضامین په خپل اصلی صورت کی دوعظ او تذکیر دپاره
بیانیدل نوداخلگ به په هغه کی دشریکیدو دپاره نه تیاریدل او قرآنی مضامین
داورسدلو او اورولو مقصد اصل لوبی او تفریح جوړول ناجائز دی بلکی ددی اصلی
مقصد عبرت اندوزی ده ددی په ضمن کی تنشيط او تفریح هم حاصله سی نویله خبره
ده خولوبه او تصریح اصل گرځول او همدا اصلی مقصد جوړول هیچنبهله جائزه وی.

د پورتنی ذکر سوی وجوہاتو په بناء باندی ورسره د نورو متعددو مفاسدو پیش
نظرداسی فلم جوړول کتل او بنوول ټول ناجائز دی مسلمانانو له ددی څخه په سختی
سره پرهیز کول پکار دی او د حکومت هم فرض دی چی صرف دانه چی د داسی فلمونو
د بنوولو څخه منع سی بلکی آینده د داسی قسم فلمونو د نمائش مکمل طور باندی سد
باب وکړی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۴/۹/۱۸هـ

(فتویٰ نمبر ۳۵۱۱۵۹۹و)

الجواب الصحيح محمد رفیع عثمانی عفی عنه دارالافتاء دارالعلوم کراچی ۱۴

الجواب الصحيح بنده عبد الرؤف سکھرونی ۱۴۰۴/۹/۱۸هـ

الجواب الصحيح اصغر علی ربانی ۱۴۰۴/۹/۱۸هـ

د حیض په حالت کی تلاوت کلمه او درود ویلو حکم

سوال: ایا د حیض په ورځو کی ښځه سورت یا کلمه او درود وغیره ویلی سی ؟

د علم تاریخ او طب بیان
جواب د قرآن کریم تلاوت خوبالکل نسی کولی کلمه درود وغیره ویلو کی څه خبره
نسته. (۱)

والله اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۸۸/۱۷/۱۲هـ
(فتویٰ نمبر ۱۹۱۷۲۲ الف)

د قرآنی آیتونو والا اخبارونو بی حرمتی کول

سوال: حضرت مولانا احتشام الحق صاحب چی د جمعی په ورځ اخبار کی آیتونه چهاپ
کوی هغه د کانداز په غورځول ایا داصحیح دی ؟

جواب: په کومو کاغذونو باندی چی د الله تعالی او د رسول نوم یا قرآنی ایت او احادیث
لیکل سوی یا چهاپ سوی وی هغه د بی حرمتی په ځای کی غورځول صحیح نه دی.
والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۸/۱۷/۱۵هـ

په کومو کتابونو چی قرآنی آیتونه هم وی هغه د حیض په حالت کی ویل

اولاس ورته وړل او د حیض په حالت کی ادکار جائز دی او که نه ؟

سوال: ښځی دپاره په داسی حالت کی داسی کتابونو ته لاس وړل او ویل چی په هغه کی
یوڅو د کلام پاک آیتونه لیکلی وی جائز دی او که نه ؟ دا آیتونه پریښوول او صرف
ترجمه تفسیر او مطلب وویل سی ؟

۲: په داسی زمانه کی زبانی کلام پاک کلمه جات او درود شریف ویل جائز دی او که نه ؟
جواب: په دی زمانه کی اصول دادی که د کتاب اکثره یا نیمه حصه په قرآنی آیتونو
باندی مشتمل ده نو د حیض نفاس او د جنابت په حالت کی هغه ته لاس لگول جائزه
دی او که د کتاب اکثره حصه غیر قرآنی ده نو هغه ته هغه مقام ته لاس وړل جائز دی چی
چیزی ایت نه وی لیکل سوی.

(۱) وفي الدر المختار باب الحيض ص ۲۹۳ (طبع ایچ ایم سعید) ويمنع قراءة قرآن ولا باس الحائض
وجنب بقراءة ادعية ومسها وحملها وذكر الله تعالى وتسبيح دمزيد حوال الجاتو د پاره درا روانی
صفحه په حاشیه نمبر ۲ کی وگوری د تفصیل او دلائلو د پاره درا روانی صفحه ۱۹۷ نمبر فتویٰ
اود هغی حاشیه وگوری.

فتاوی عثمانی اول جلد
قال الشامي ان كان التفسير اكثر لا يكره وان كان القرآن اكثر يكره والاولى الحاق
المساوات بالثاني وهذا التفصيل ربما يشير اليه ما ذكرناه عن النهر وبه يحصل
التوفيق بين القولين (شامي ج: ۱ ص ۱۲۴ طبع استنبول) (۱)
د قرآن كريم تلاوت خوبالكل ناجائزدي البته دعاگانی او اذکار او اوراد او احاديث
وغیره ویلی سی (۲) والله اعلم
الجواب الصحيح محمد عاشق الهی احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۱/۱۲/۵ هـ ج

(فتوی نمبر ۱۸۱۳۸۸ الف)

دشبینی په محفلونو کی په لاود سپیکر باندی تلاوت په هغه باندی اجرت
او د سجده تلاوت وغیره متعلق دیوڅو سوالونو جوابونه

د څوکالو څخه د سهلت په اطرافو کی دشبینی په نوم یونوی شان مجلسونه قائمېږي چی
عموماً دمانبام څخه تر نمر ختلو پوری یوه دوی گینتی روستو پوری باقی وی د
حاضرینو تعداد دومره کم وی چی هلته د مائیکروفون ضرورت هیچنبهله هم نه وی
خوشاید چی یومجلس به داسی هم نه وی چی د مائیکروفون څخه خالی وی د مجلس
حاضرین اکثر بیده وی څوک خړیږي څوک پوکی وهی اوخوب سره بیده وی څوک د
باندی سگرت څکه پی او دهغه بدبویې مجلس پوری راځی د کور دخلگو حالت داوی
چی ډیرکم خلگ داسی وی چی همه تن متوجه کیدلو سره د کلام پاک تلاوت اوری
اکثره خلگ د خپل کور په کارونو کی مشغول وی د کور داوده خلگو دپاره د اواز لویې
حرج وی واعظین حضرات د قرآن دتلاوت کیدو په وخت کی هم چای چینی پان خوری
کله کله خپل مینځ کی خبری اتری هم کوی څوک بیده وی څوک ناست وی دمجلس

(۱) شامي ج: ۱ ص ۱۷۷ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) فی اعلاء السنن ص ۲۶۲ (طبع ادارة القرآن) عن ابن عمر عن النبي ﷺ لا تقرا الحائض ولا جنب
شيئا من القرآن اخرجه الترمذي ج: ۱ ص ۱۹ (طبع فاروقی کتبخانه) وفي الدر مختار ص ۲۹۳ يمنع حل
دخول المسجد الى قوله وقراءة قرآن بقصد ومسه الا لا تقرا شيئا من القرآن والاية وما
رشديه كويتيه ومنها حرمة قراءة القرآن لا تقرا شيئا من القرآن والاية وما
دونها سواء في التحريم على الله تعالى مثل ان يقول الحمد لله يريده
الشكر او يسمي الله تعالى في الصلاة والمختار باب الحيض ص ۲۹۳
(طبع س) والله تعالى وتسييح

د علم تاریخ او طب بیان
دبانی له اړخه هغوی ته روپی ورکول کیږي د کمی په صورت کی خفگان بیکاره کوی
اوکله دمخکنی څخه د روپو فیصله کوی اکثره واعظین د مدرسو مدرسین وی او د
دی مجلسونو سلسله عموماً دکتک د میاشت څخه واخله دبیساکه ترمیاشتی پوری
جاری وی نو واعظ صاحب د دی تقریب له وجی څخه د مدرسې څخه د غیر حاضرو د
ورځو تنخواه هم اخلی د دی څخه علاوه اوږدو میاشتو کی وقتاً فوقتاً د شپې بیداری
له وجی دمدرسې د کتابونو مطالعه نسی کولی بعضی دیوی مدرسې دري څلور
استاذان بهروی په دی سره چی د مدرسې کوم تعلیمی نقصان کیږي د بیانولو څخه

بهری

سوال: په داسی مجلس کی مائیکروفون راوړل او دهغه کرایه ورکولو ته بی ځایه خرجه
ویلی سی اوکه نه؟

جواب: کله چی د مجلس حاضرینو ته بغیر د لاودسپیکر څخه اواز رسیږي نو د
لاودسپیکر لگول غیر ضروری بلکی مضردی لهذا دا په اسراف کی داخل دی؟

سوال: په داسی مجلس کی په مائیکروفون کی به د کلام پاک تلاوت جائز وی اوکه نه؟
جواب: که د دی آواز هغه خلگو ته رسی چی په مجلس کی حاضر نه وی او د هغوی په
خوب غیږه کی خلل راځی مایه دی سره د کلام پاک د تلاوت دبی حرمتی امکان وی
نوپه مائیکروفون کی تلاوت کول جائز نه دی.

قال فی ردالمختار وعلى هذا لو قراء على السطح والناس نیام یاثم (شامي ج: ۱ ص
۵۰۹) (۱).

سوال: د داسی مجلس په مائیکروفون کی د سجدی آیتونه د تلاوت کولو له وجی د
مجلس څخه بغیر د کور د خلگو اوریدو له وجی به په هغوی باندی سجده کول واجب
وی اوکه نه؟ په اول صورت کی که هغه خلگ سجده ونکړی نو د تلاوت کوونکی یا
دمجلس په باقی به گناه عاید کیږي اوکه نه؟

جواب: ۳ سجده واجب کیږي اوکه هغوی سجده ونکړی نوهغه سره لاودسپیکر
لگوونکی به هم دگناه څخه خالی نه وی؟

سوال: ۴ وایې چی د تلاوت اداب د تلاوت دمجلس پوری محدود وی اوکله چی په
مائیکروفون کی تلاوت کیږي نو د مجلس په تعریف کی به نوره توسیع وی اوکه نه؟

(۱) شامي فروع فی القراءة خارج الصلوة ج: ۱ ص ۵۴۲ (طبع ایچ ایم سعید)

جواب: یا: مجلس تلاوت به هم هغه ځای ته ویلی سی چیری چی حقیقتاً تلاوت کیږي لهذا بلا ضرورت په مایکروفون باندی تلاوت وسی نوغیر اوریدونکی عدم استماع وغیره کی به معذور وی او د دی گناه به په تلاوت کوونکو باندی وی یجب علی القاری احترامه بان لایقراه فی الاسواق ومواضع الاشتغال فاذا قراه فیها کان هو المضیع لحرمته فیکون الاثم علیه دون اهل الاشتغال (ردا) ردالمختار ج: ۱ ص: ۵۱۰

(۱) سوال: نمبر ۵: د قرآن پاک د تلاوت په وخت کی سامع ته چای چنبیل پان خوړل یا خبری

اتری کول او په مجلس کی پریوتل څنگه دی؟
جواب: که د قرآن تلاوت د شرائطو په رعایت سره کیږي نو د سامعینو چای چنبیل پان خوړل پریوتل یا بل یو داسی کار کول چی د هغه سره د تلاوت څخه د بی توجهی اظهار وی نو د کراهت څخه خالی نه دی.

سوال: مدرس واعظ ته د صاحب مجلس له اړخه عطیه یا د وعظ اجرت اخستلو څخه وروسته د مدرسې څخه د غیر حاضری د ورځو تنخواه اخستل به څنگه وی.
جواب: که د مدرسې څخه یې باضابطه طور رخصت اخستی وی نو واعظ اخستو باندی څه معاهده د مدرسې د منظمینو سره نه وی سوی نو جائز دی.

سوال: د کوم مدرس صاحب داسی مجلسونو ته همیشه همیشه تلل د مدرسې څخه بغیر حاضر پاته کیدل او اکثر اوقات بغیر د مطالعی څخه درس ورکول مدرسې یا طلبانوته نقصان رسول دا څنگه دی؟

جواب: که مجلس په هغه منکراتو باندی مشتمل نه وی چی د هغه ذکر په سوال کی وسو نو کله کله هغه ته په تلو کی څه حرج نسته خود اشان روزانه معمول جوړول او داسی مشغله جوړول چي د مطالعی فرصت درته ملاؤ نسی چی په هغه سره مدرسې ته نقصان وی درست نه دی په دی صورت کی به د هغه تنخواه حلال او طیب نه پاته کیږي.

سوال: واعظ صاحب ته عطیه یا د وعظ اجرت اخستلو څخه وروسته (۲) د اخروی ثواب امید باقی پاته کیږي او که نه.

جواب: که وعظ یې د اجرت اخستلو په غرض نه وی کړی نو د الله تعالی څخه امید ساتل پکار دی برابره خبره ده که هغه واعظ ته منظمین څه عطیه ورکړی او که نه.

(۱) شامی مطلب الاستماع للقرآن فرض کفایه ج: ۷ ص: ۵۴۲ (طبع سعید)

(۲) وگوری ص ۱۹۴ فتویٰ او دهغه حاشیه.

د قرآنی آیتونو والا اخباری تکریمی حرمتی کول

سوال: کوم خلک چی قرآنی آیتونه په اخبارونو کی درج کوی آیا دا جائز دی او په دی سره به د قرآن بی حرمتی نه کیږي.
جواب: په کوم کاغذ چی د قرآن الفاظ لیکل سوی وی د هغه بی حرمتی کول جائز نه دی اخباراتو کی بهتره همدا ده چی صرف ترجمه ولیکل سی.

والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸۱۳۱۳ هـ

بنده محمد شفيع عفا الله عنه

(فتویٰ نمبر ۱۹۱۲۳۱ الف)

د حفص څخه علاوه په یوبل قراءت کی د تلاوت حکم

سوال: نن صبا د قاریانو یو جماعت دی چی قسم قسم قرآن وایي کله د اعراب والاحرف بغیر د اعراب څخه وایي او کله دوی جملی ځانته وایي د بعضو خلکو څخه می پوښتنه وکړه نو وی ویل چی د اعراب د غلطی له وجی لمونځ نه کیږي.

جواب: دا قاریان صاحبان به غالباً د حفص څخه علاوه په بل قرأت کی قرآن وایي خو زموږ په ملک کی په لمنځونو کی او په عوامی محفلونو کی د حفص څخه علاوه په بل قرأت کی ویل فقهاء منع کړی دی چی عوام په تشویش کړی ونه غورځویږي ځکه هغوی ته نه دی ویل پکار.

والله اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفيع عفی الله عنه

۱۳۸۸۱۲۱۱۳ هـ

د اوو ۷ قرآنونو مطابق د قرآن د تلاوت حکم

سوال: د قرآن ویلو څومره طریقی دی په رمضان کی د یوقاری صاحب د قرأت څخه مستفید سوم د قرأت طریقه یې ډیره جلاوه مثلاً ولاړ زور به یې د زیر په شان کښه وی مثلاً (مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) به یې، مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ وایه، او شاید چې مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ یې هم وایه مثلاً: مغضوب علیهم به یې هم داشان ویلو یعنی معلوم کولو باندی وفرمایل چې تقریباً (۱۰،۷) طریقی دی دکلام الله د تلاوت داشان تلاوت د حضرت قاری فتح محمد صاحب پانی پتی مدظلهم به هم اکثر کوی.

جواب: د قرآن کریم په اوو حرفونو باندی نازلیدل د بخاری اومسلم دصحیح احادیثو څخه ثابت دی (۱) چې معنی متواتر دی د دی اوو حرفونو مطابق د قرآن کریم د تلاوت متعدد دی طریقی دی او په هغه ټولو طریقو د قرآن تلاوت جائز دی (مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) کی یوقراءت (مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) قرأت هم دی (مَلِكِ يَوْمِ الدِّينِ) قرأت هیڅ نسته، دغه شان د (علیهم په ځای) (علیهم) ویل په بعضو قرأتونو کی درست دی د دی مسئلې د مکمل تحقیق د پاره د احقر کتاب علوم القرآن طرف ته رجوع وکړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۲۸۱۰ ج ۲)

د قرآن کریم د مچولو حکم

سوال: د قرآن کریم مچول جائز دی او که نه؟

جواب: هو جائز دی (۲). والله اعلم. ۱۳۹۹/۹/۱۵ هـ

(۱) وفي صحيح البخاري ص ۷۴۲ باب انزل القرآن على سبعة احرف ان ابن عباس حدثه ان رسول الله قال اقراني جبرائيل على حرف فراجعة فلم ازل استزیده ويزيدني حتى انتهی الى سبعة احرف وفيه ايضاً قال رسول الله ﷺ كذلك انزلت ان هذا القرآن انزل على سبعة احرف فاقرو ما تيسر منه. (۲) وفي الدر المختار ج: ص ۳۸۴ تقبيل المصحف قيل بدعة ولكن روى عن عمر رضي الله عنه انه ياخذ المصحف كل غداة ويقبله ويقول عهد ربي ومنشور ربي عز وجل، وكان عثمان رضي الله عنه يقبل المصحف ويمسحه على وجهه (مرتب عفى عنه)

په ټیپ ریکارډ باندی د تلاوت اوریدلو حکم

سوال: حضرت جی! عرض دادی چی بنده د تبلیغی جماعت سره وابسته دی او په ټول اعمالو کی د شریک کیدو کوشش کوی او الحمد لله د علمای حق د یوبند خدمت گزار دی مؤرخه ۱۸۱۷/۲۰ د علاقائی جوړ په سلسله کی مرکز رانی ونډته حاضری وسوه هلته یومبلغ په خپل بیان کی وویل چی د ټیپ ریکارډ په کیست کی قرأت اوریدل داسی دی لکه چی د ډمی سندره اوری او مزیدیې وزسره وویل چی دافتوی حضرت مفتی محمد تقی عثمانی صاحب ورکړی ده د دی خط په ذریعه عرض اداکول دی که تاسو داشان فتوی ورکړی وی نو د هغه فوتو کاپی را ولیږی جوابی لفافه ورسره ده په بل صورت کی ددی پوره مسئلې شرعی نقطه نگاه واضح کړی. جزاکم الله خیراً.

جواب محترم مکرم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

استغفرالله بنده داسی فتوی نه ده ورکړی اونه داخبره صحیح ده کوم صاحب چی داخبره کړی ده هغوی غیر ذمه واری سره زماطرف ته غلطه خبره منسوب کړی ده هغه ته زما داخط ووايه او ورته وایه د بیا د پاره د چا طرف ته خبره منسوب کولو څخه مخکی تحقیق کوه په کیست کی قرآن کریم اوریدل بالکل جائز دی اودی ته د سندری سره تشبیه ورکول زماپه نزد سخته گسختی ده. والسلام
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۴۲۲/۲/۲۸ هـ

د تلاوت په موقع باندی خوب راټلل

سوال: کله چی هم موږ د قرآن د تلاوت دپاره کښی نو نو موږته خوب راځی د دی متعلق څه وفرمایي؟

جواب: که داسی کله نا کله کیږي دخوب راتلو باندی تلاوت پریږده خوکه همیشه داسی کیږي نو د خوب تنستولو دپاره دکوم طیب سره مشوره وکړه اوتدبیر اختیار کړه.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۱۸ هـ

(فتوی نمبر ۲۹۱۵۰ الف)

د قرآنی آیتونو والا اخباراتو او کاغذاتو د بی حرمتی حکم

سوال: په اخباراتو او اشتهاراتو کی قرآنی عبارتونه او احادیث چاپ کول او د هغه بی حرمتی کول څنگه دی؟ او د هغه مخنیوی څنگه وسی؟

جواب: په کوم کاغذونو چی د الله تعالی او د رسول ﷺ اسم گرامی لیکلی یا چاپ سوی وی هغه د بی حرمتی په ځای باندی ایښوول یا غورځول بالکل جائزه دی (۱)
انسان ته پکار دی چی پخپله هم د دی څخه پرهیز وکړی او تر کومه حده چی کیدی سی نو نور خلک دی هم له دی څخه منع کړی که هریو سړی خپله ذمه واری محسوسولو سره د دی خبری اهتمام وکړی نو د دی ناجائز فعل شائع کیدل به تر ډیره حده پوزی بندسی
والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
(۱۲۸، ۱۳۸۷/۱۰ هـ)

(۱۲۹، ۱۳۸۷/۱۰ هـ)

د قرآن کریم د زرو پاڼو حکم

سوال: د قرآن پاک داسی نسخی چی زری سوی وی او د تلاوت د پاره نه استعمالیږي او دغه شان زری شلیدلی سپاری او د هغه منتشرې پانی اسلامی رسالی او کتابچی چی په هغه کی د قرآن پاک آیتونه او د حضور ﷺ احادیث وی هغه په دی نیت چی چیری د دی بی حرمتی او توهین ونسی سوزول او دهغه ایره په محفوظ مقام کی دفن یاسمندرته یی غورځول جائز دی او که نه؟

هرکله چی اصح الکتب بعد کتاب الله صحیح البخاری جلد ۲، ص ۷۲۴ باب فضائل القرآن باندی حدیث دی چی حضرت عثمان رضی الله عنه د قرآن کریم د سوزولو حکم کړی وو شرعی حکم د قرآن او حدیث او د فقه حنفی په رڼاکی جواب راکړی.

جواب: د احنافو فقهاؤ ترجیح دی ته ورکړی ده چی د قرآن کریم زری پانی د سوزولو په ځای دی یا خو په کوم محفوظ ځای کی دفن سی او یا که هغه پانی مینځل کیدی سی نو حروف دی ځینی ومینځی اودهغه اوبه دی چیری په کوهی یا تینکی وغیره کی شاملی سی او د دفن کولو دپاره بهترینه طریقه داده چی هغه پانی دی په کومه کپړه کی ونغبتلی سی او دفن دی سی که دا دواړه کارونه مشکل وی نو هغه پانی دی په کوم سیند سمندر یا کوهی کی واچول سی.

فی الدر المختار الکتب التي لا ينتفع بها يمحي عنها اسم الله وملائكته ورسوله ويحرق الباقي ولا بأس بان تلقى في ماء جار كما هي او تدفن وهو احسن كما في الانبياء وفي

(۱) وگوری راتلونکی فتوی او د هغه حاشیه.

الشامية تحته المصحف اذا صار خلقاً تعذر القراءة منه لا يحرق بالنار اليه اشار محمد وبه ناخذ، ولا يكره دفنه و ينبغي ان يلف بخرقه طاهره ويلحدله لانه لو شق ودفن يحتاج الى اهاله التراب عليه. (شامی حضرو اباحت واخر فصل البيع) (۱).

او بعضو علماء د حضرت عثمان رضی الله عنه د عمل څخه استدلال کولو سره د قرآن کریم د زرو پاڼو د سوزولو حکم اجازت کم ورکړی دی خونورو علماء دا توجیه کړی ده چی هغوی یی کوری مصاحف سوزولی وو هغه تمامتر قرآن کریم څخه وو په هغوی کی تفسیر اضافی هم موجود وی که هغه خالص قرآن کریم وی نو هغوی به نه وی سوزولی چنانچه ملا علی قاری لیکي.

قال ابن حجر وفعل عثمان يرجح الاحراق و حرقه بقصد صيانة بالكلية لامتهان فيه بوجه.... والقياس على فعل عثمان لا يجوز لان صنيعة كان بما ثبت انه ليس من القرآن او مما اختلط به اختلاط لا يقبل الانفكاك وانما اختار الحراف لانه يزيل الشك في كونه ترك بعض القرآن اذ لو كان قرآنا لم يجوز مسلم ان يحرقه ويدل عليه انه لم يؤمر بحفظ رماده من الوقوع في النجاسة. (مرقاة المفاتيح ج: ۵ ص ۲۹) (۲)

خلاصه داچی داسی پانی دی د سوزولو په ځای دفن سی خو هغه علماء د سوزولو اجازت هم ورکړی دی او د هغه ماخذ هم سته نو که څوک یی و سوزوی نو هغه ته حرام ویل هم مشکل دی. (والله سبحانه اعلم ۱۳۹۷/۱۰ هـ)

د تلاوت په اوریدلو کی د قاری خوش آوازی طرفته متوجه کیدل

او په یوه ساه څو آیتونه ویل د فضیلت وجه کښل

(۱) الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص ۴۲۲ (طبه ایچ ایم سعید) وفي بريقة محمودية ج: ۴ ص ۱۹۸ الکتب التي يستغنى عنها وفيها اسم الله تعالى تلقى في الماء الكثير الجاري او تدفن في ارض طيبة ولا تحرق بالنار وفي التاتار خانيه المصحف الذي خلق وتعذر الانتفاع به لا يحرق بل يلف بخرقه طاهرة ويحفر حفرة يلحد بلا شق او يجعل سقفا ويدفن او يوضع بمكان طاهر لا يصل اليه الغبار والاقدار وفي السراجية يدفن او يحرق اه مخلصا وكذا عن منية المفتي وعن المجتبى الدفن افضل من الاقضاء في الجاري كالانبياء وكذا جميع الكتب وفي التاتارخانيه افضل ان يغسلها ويأخذ القراطيس واقول الراجح هو الدفن والغسل لا الا حراق.... وكذا في الهنديه او همدارنگه وگوری امداد الفتاوى ج: ۴ ص ۱۵۴ كفايت المفتي ج: ۱ ص: ۷ (۱) ۹ امداد المفتين ص ۲۳۸ او امداد الاحكام ج: ۱ ص ۱۳۷، ۱۵۷ (محمد زبير عفی عنه)

(۲) طبع مکتبه امداديه ملتان.

سوال: نن صبا په کراچی کی د قرأت محفلونه کیږي چی په هغه کی د بهر ملک ته قاریان صاحبان راځي او کلام پاک واورى چی په هغه باندی زید داشان تبصره کوی. داچی نن صبا په کراچی کی د قرأت محفلونه منعقد کیږي دهغه شکل بالکل د مشاعرو په شان دی لکه چی یوشاعر د خپل کلام اورولو سره د تحسین ادا حاصلوی بیابل راځي نودغه شان داسلسله چلیږي د کوم شاعر په کلام چی زیات داد ملاویږي هغه د خوشحالی څخه په جاموکی نه ځایږي او د چا په کلام چی واه واه ونسی نوزږونده ځله یی نیولی وی روان وی او ډیر خفه وی آیا قرآن پاک چی د الله تعالی کلام دی هغه دی دی حده را کښته سی چی خلک پری د خپل فن مظاهره وکړي مائیک ته رانسی او د خپلی خوش اوازی مظاهره وکړي او هغه قاری چی د هغه آواز ښه وی په هغه خلک وڅوږي او څوک ساده ووايي په هغه باندی خلک ځله وړانه کړي او هغه ته توجه نه ورکوی ایا دا قرآن بی حرمتی نه ده؟ که داسی شوق وی نو د جمعی په ورځ جوماتونوکی کوم قاری ته موقع ورسی او خلک دی تری واورى داشان به د قرآن اوقاری احترام باقی پاته سی خوپه داشان مقابلو کی خلک د مسلمان کیدو په حیثیت سره براه راست خو قرآن ته هیڅ نه وایی خود هغوی د تاثراتو سره د قرآن عظمت ته نقصان رسی چی دیو مسلمان حساس زړه د پاره تکلیف ورکوونکی دی.

په داشان تبصری باندی په مجلس کی ډیر خلک خراب سول وي ویل چی د دی رایه څه حقیقت نسته او دا ټول جهالت دی په دی سره دمحفل قرائت مخلفت کیږي وغیره شرعی حکم څه دی؟

جواب: د قرآن کریم تلاوت او دهغه اوریدل د ثواب کاردی البته په دی کی صرف دقاری په خوش اوازی کی نظر ساتل درست نه دی اونه په یوه ساه باندی څو ایتونه د فضلیت وجه گڼل درست دی اصل نظر ساتل د قرآن کریم په مضامینو باندی پکار دی او څوک چی نه پوهیږي هغوی دی دی طرف ته خیال کوی چی د قرآن کریم صحیح تلفظ څنگه کیږي؟

والله اعلم (احقر محمد نقی عثمانی عفی عنه)

۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

بلاشبه دا د اخستلو او تعریف د پاره تلاوت کول سخت منع دی په دی نیت د تلاوت کوونکو په باره کی رسول ﷺ فرمایلی دی چی د هغوی زړونه به په فتنو پراته وی.

د علم تاریخ او طب بیان
فقال علیه الصلاة والسلام: سیجی اقوام یقیمونه کما یقام القدح یتعجلونه ولایتا جلونه وفی رواية وسیجی بعدی قوم یرجعون بالقرآن ترجیح الغناء والنوح لایجاوز حنا جرهم مفتونه قلوبهم وقلوب الذین یعجبهم شانهم (رواه البیهقی فی شعب الایمان) مشکوة ص ۱۹۱ (طبع قدیمی کتبخانه) (۱).
او قرآن شریف د غوږونو نمائش ذریعه جوړول بی ادبی ده نیتونه الله تعالی ښه پیژنی ټول دی د خپل خپل نیت جائزه واخلی.

کتبه العبد الحقیر محمد عاشق الهی بلند شهری عفی عنه ۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

قرآن کریم ته بغیر د اودس څخه لاس وړلو حکم

سوال: که په کوم عدالت کی مخالفت پارتی او د هغوی سره راغلی سړی د افسر په مخکی په قرآن شریف باندی لاس ایښوولو سره په نمبر نمبر دابیان ورکړی دا زموږ په دین کی جائز دی او که ناجائز هرکله چی دهغوی اودس نه وی؟ آیا په قرآن شریف باندی بیان ورکول او قرآن شریف ته بغیر د اودس څخه لاس وړول جائز دی؟

جواب: په قرآن شریف باندی بغیر د اودس څخه لاس لگول بالکل نا جائز دی. (۲)
اوقسم ورباندی کول او د بیان ورکولو په باره کی چی د کومو خبرو پوښتنه سوی ده ترڅوچی د معاملی پوره تفصیل معلوم نه وی د هغه حکم نه سی ښوول کیدی.

والله اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۲ هـ

(۱) وفی المرقات شرح المشکوة ج: ۵ ص ۱۲، ۱۳ اقرؤ القرآن بلحون العرب واصواتها بلاتکلف النعمات من المدات والسککات فی الحركات والسککات بحکم الطبیعة الساذجة عن التکلفات او ایاکم ولحون اهل العشق اصحاب الفسق (ولحون اهل الکتابین) ای ارباب الکفر من اليهود والنصارى فان من تشبه بقوم فهو منهم قال الطبقي اللحن جمع لحن وهو التطريب وترجیح الصوت قال صاحب جامع الاصول ويشبه ان يكون مايفعله القرآنی زماننا بین یدی الواعظ من اللحن العجیبه فی القرآن مانهى عنه رسول ﷺ وسیجی بعدی قوم یرجون بالقرآن ترجیح الغناء والنوح والمراد تردیداً مخرجاً لها عن موضوعها اذ لم یأت تلحینهم علی اصول النغامت. (لایجاوز حنا جرهم) کنایة عن عدم القبول الخ.

(۲) (لایمسهُ الا المَطْهُرُونَ) (سورة الواقعة: ۷۹) عن ابن عمر رضی الله عنهما ان رسول الله ﷺ قال: لا یمس القرآن الا طاهر. اعلاء السنن ج: ۱ ص: ۲۲۸ طبع ادارة القرآن او همدارنگه وگوری فتاوی رشیدیہ ص: ۲۲۱ او تفسیر معارف القرآن ج: ۸، ص: ۲۸۷.

۱: دروژی سره متعلق دقرآن مبارک آیتونه

۲: درمضان په میاشت کی پېښیدونکی اهم واقعات

۳: دحضور ﷺ دحضرت جبرائیل علیه السلام سره دقرآن دوره کول

سوال: ای د ایمان خاوندانو په تاسو روژه فرض سوی ده لکه چی په مخکنی امتونو فرض سوی وه د دی متعلق د قرآن کوم یوآیت دی؟
۲: د رمضان المبارک په میاشت کی ډیری واقعات ظاهری سوی دی په هغه کی یوڅو واقعات ولیکی؟

۳: په رمضان شریف کی د حضرت جبرائیل علیه السلام تشریف راوړل د حضور ﷺ په خدمت کی به هره ورځ وو، د دی مقصد څه وو؟
جواب ۱: هغه آیت دادی (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ).

۲: غزوه بدر، فتح مکه، د قرآن کریم دنزول ابتداء، دا اهم واقعات په رمضان المبارک کی سوی دی د نورو ډیرو واقعاتو د پاره د تاریخ کتابونه وگوری.
۳: دحضور ﷺ سره به یې دقرآن کریم دور کولو. (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۸

(فتوی نمبر ۲۸۱۹۷۳ ج)

(۱) وفي صحيح البخاري ج: ۲ ص: ۷۴۷ (طبع قديمي كتب خانه) باب كان جبريل تعرض القرآن على النبي ﷺ وقال مسروق عن عائشة رضي الله عنها عن فاطمة رضي الله عنها عن ابي اسحاق عن ابي جبريل يعارضني بالقرآن كل سنة وانه عارضني العام مرتين ولاراه الاخضر اجلى حدثنا يحيى بن قزعه قال حدثنا ابراهيم بن سعد عن الزهري عن عبيد الله بن عبد الله عن ابن عباس قال: كان النبي ﷺ اجود الناس بالخير واجود ما يكون في شهر رمضان كان يلقاه في كلة ليلة في شهر رمضان حتى ينسلخ يعرض عليه رسول الله ﷺ القرآن فاذا لقيه جبريل كان اجود بالخير من الريح المرسلة. (محمد زبير حقنوا)

چاچی قرآن نه وی ویلی د هغه د پاره صرف په الحمد لله باندی

دگوتی گرځولو حکم

سوال: زمونږ صوبه پنجاب علاقه بهاولپور کی یومولوی واعظ صاحب د خپل تقریر په دوران کی وفرمایل چی کومو خلکوته وخت نه ورکول کیږي لکه زمینداران عوام الناس دهقانان، تاجر یاسوداگریا مزدور پیشه خلگ چی وی هغوی دی سهار وختی اودس سره دی قرآن مجید خلاص کړی یوه یادوی سپاری داوړل څخه ترآخړه پوری دی پری گوته وگرځوی اوداشان دی قرآن مجید ختم کړی د دی ثواب چی څومره قاری او عالم ته وی دهغه دوچنده به دی امی جاهل ته ثواب ورکول کیږي دا حدیث شریف د احادیثو په ټولو کتابونو کی درج دی په کوم حدیث کی چی گوری دا حدیث به ملاویږي اوس غضب دادی چی زمونږ په علاقه کی دارواج دومره زیات سو چی اکثر و بنځو اوسرو د قرآن مجید ویل پریښوول او دومره سخت تکلیف به څوک لوړوی؟ اول به په لکهونو کی یوسری نیم د کلونو څخه وروسته د تلاوت د فضیلت او د قرآن د ختم ثواب حاصلولی سو اوس نوماشاء الله واعظ مولوی صاحب د الله رحمت او فیض عام کی څوک چت جاهل هغه گوتی ایښوولو سره دقاری عالم څخه دوچنده ثواب حاصلوی داسی د حدیث په کتاب کی سته او که نه؟

جواب: دی واعظ صاحب دا خبره په غلطه انداز سره بیان کړی ده کوم خلگ چی د قرآن تلاوت کولی سی هغوی دپاره د قرآن کریم په حروفو باندی گوته گرځول کافی نه ده اونه څه داسی حدیث زمونږ په علم کی سته البته کوم انپړه چی قرآن شریف نسی ویلی په هغوی باندی لازم دی چی د قرآن کریم د ناظری تعلیم حاصل کړی هوا ترڅو پوری چی قرآن شریف زده نه کړی ترهغه وخته پوری که هغه قرآن کریم خلاص گوی او کښینی او په حروفو باندی گوته گرځوی نواشاء الله د تلاوت د ثواب څخه به نه محرومه کیږي د دی څخه خو دامطلب دی چی کوم خلگ د قرآن کریم تلاوت کولی سی هغوی دی هم دا کار شروع کړی اونه داویل درست دی چی د دی عمل ثواب به د تلاوت والا څخه دوچنده وي.

والله سبحانه اعلم

(هـ ۱۳۹۷/۷/۱۳)

(فتوی نمبر ۲۸۱۷۳۸ ب)

د دینیات کتابونو ته بغیر د اودس څخه د لاس وړولو حکم د قرآنی ایتونو کثرت والا کتاب ته بغیر

د اودس ته لاس وړول جائز نه دی

سوال ۱: نن صبا په مدرسو کې دینیاتو اونورو کتابونو ته بغیر د اودس څخه لاس وړول جائز دی او که نه؟
۲: د هغه کتابونو په موجودگی کې استاذ په کرسی باندې کبني نستی سې هرکله چې کتابونه دهلکانو سره لاندې وی؟

جواب ۱: که په کتاب کې د لیکل سوو الفاظو اکثریت په قرآنی آیتونو باندې مشتمل وی نو هغه ته بغیر د اودس څخه لاس وړول نه دی پکار او که قرآنی آیتونه پکې کم وی اونور عبارتونه پکې زیات تحریر وی نو بغیر د اودس څخه لاس کی اخستل یې جائز دی (۱).

۲: په کومو کتابونو کې چې د الله تعالی او د رسول ﷺ نوم یا قرآنی آیتونو څخه لیکل سوی وی د هغه څخه لوړ اودریدل یا کبني نستل د هغه د ادب خلاف دی ځکه په ناسته کې د دې اهتمام کول پکار دی چې د ابی ادبی ونه سی بیا هم د ضرورت په موقع باندې گنجائش سته.

والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۴/۲۶ هـ

فتویٰ نمبر ۲۲۸۵۶۲ الف

د قرآن کریم د حفظ کولو څخه وروسته د هیرو ونکی حکم

سوال: احقر قرآن حفظ کړی وو خو د تی بی له وجی څخه یې دهغه د ورجاری ونه ساتل سو اوس د صحت صورت په نظر نه راځی که په داسی صورت کی مرگ راسی نو آیا د قیامت په ورځ به روڼد را ولاړیږی؟

(۱) وفي الشامية ج: ۱ ص ۱۷۷ ان كان التفسير اكثر لا يكره وان كان القرآن اكثر يكره.

جواب: په دې سلسله کې چې کوم حدیث وارد سوی دی د هغه په الفاظو کې چې مامن یقراء القرآن ثم ینسأه الا لقی الله یوم القیامة اجزم: (۱)

یعنی کوم سړی چې قرآن ووايي بیا هغه هیر کړی هغه به د قیامت په ورځ د الله تعالی سره د جزام په حالت کې ملاویږی، ملا علی قاری د (ثم ینسأه) تشریح کولو سره فرمایي ان بالنظر عندنا وبالغیب عند الشافعی او المعنی ثم یترك قرائته نسی اومانسی، (مرقاة المصابیح ج: ۲، ص: ۱۵۲ کتاب فضائل القرآن) (۲) د دې څخه معلومه سوه چې د امام ابوحنیفه رحمه الله علیه په نزد باندې دا وعید د هغه کې د پاره دی چې د ناظری ویلو اهلیته هم د خپلی لاپرواهي په وجه باندې ختم کړی لهذا ته دا غرم وساته چې صحتمند کیدو سره به قرآن مکمل طور باندې یاد ساتم او د دې دور جاری ساتلو کې چې کومه کوتاهی سوی ده په هغه باندې د الله څخه توبه او استغفار غواړه امید دی چې انشاء الله د دې وعید څخه به دې الله تعالی وساتی.

والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفی عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۱۱/۵ هـ

متیازو سره سورة فاتحه لیکل سخت حرام دی

سوال: مکرم مفتی محمد تقی عثمانی صاحب السلا علیکم ورحمة الله وبرکاته بعضی حضرات ځای په ځای داسی پمفلت تقسیموی چې په هغه کې دامذکور دی چې تاسو د علاج په غرض په متیازو باندې د سورة فاتحه لیکلو د جائز کیدو فتویٰ ورکړی ده او تاسو دا جائز گڼی براه کرم د دې په باره کې وضاحت وکړی چې آیا تاسو داسی فتویٰ ورکړی ده؟ ابراهیم ۱۹ رجب ۱۴۲۰ هـ

(۱) مشکات المصابیح ج: ۵ ص: ۱۹۱ طبع قدیمی کتابخانه
(۲) مرقاة المفاتیح ج: ۵ ص: ۹ (طبع مکتبه امدادیه ملتان)

کتاب التفسیر وما يتعلق بالقرآن

د قرآن کریم د ترجمی او تفسیر متعلق د مسائلو بیان

فتاویٰ عثمانی اول جلد
جواب: ماداسی هیخ فتویٰ نه ده ورکړی د متیازو یابل څه نجاست سره د قرآن هیخ یو
ایت لیکل بالکل حرام دی او زه د دی د جائز کیدو تصور هم نسیم کولی کومو خلکو
چی زما طرفته دافتویٰ منسوب کړی ده د هغوی تردید ماکړی دی چی د روزنامه اسلام
گست ۲۰۰۴ هـ په اشاعت کی شائع سوی دی زما د کوم کتاب حواله چی ما طرفته
منسوب کولو سره ورکول کیږي د هغه د حقیقت هم ما پخپل نزد کی واضح کړی دی د
دی باوجود چی کوم خلک هغه فتویٰ ما طرفته منسوب کوی هغوی ته د الله تعالی او په
چاباندی د بهتان لگولو څخه بیریدل پکار دی.

والله سبحانه اعلم
۱۹۰ رجب ۱۴۲ هـ (فتویٰ نمبر ۷۳۰۱۴۷)

اسلامي کمپیوټرز گرافکس اداره
۰۳۲۱۸۰۰۰۲۷۱

د، (أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ) د مفهوم او معنی تحقیق

سوال: د سورة آل عمران آیت ۲۳ کی دی اَلَمْ تَرَى اِلَى الَّذِیْمَ اُوتُوا نَصِیْبًا مِّنَ الْكِتَابِ یُدْعَوْنَ اِلَى کِتَابِ اللّٰهِ. اشکال دادی چی دلته د اوتو الکتاب په ځای اوتو نصیباً من الکتاب یې ولی وفرمائیل؟ (الکتاب) او کتاب الله څخه څه مراد دی ایا نصیباً فرمائیلو وجه داده چی د دوی سره د تحریفاتو څخه وروسته د کتاب په ځای نصیباً من الکتاب پاته وو؟ یا داچی الکتاب خو صرف قرآن دی اوباقی اهل کتابوته د دی څه حصه عطاء سوی وه؟ د حضرت څخه د بیان مفصل درخواست دی، دی ناچیز په تسهیل کی داسی ولیکل کتاب الهی خویرودی الکتاب باندی الف لام د جنس دی د دی یوه حصه د تورات په شکل کی یهودوته دوه حصه یې د انجیل په شکل کی نصاری ته اومکمل کتاب د قرآن په شکل کی مسلمانانوته عطاء سو آیا د تفسیر صحیح دی؟

محتاج دعاء محمد اسلم شیخ پوری

جواب: مکرمی جناب مولانا محمد اسلم شیخپوری صاحب السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته ستاسو خط را کول سو د دی آیت کریمه معروف تفسیرونه دوه دی یوداچی د نصیباً من الکتاب کی من بیانیه دی (۱) چی د هغه حاصل دادی چی د اوتو نصیباً معنی داده چی دوی ته د نعمتونو یوه لویه حصه ورکړل سوی ده بیا کتاب د دی حصی بیان دی چی د هغه څخه مراد تورات دی دوهم تفسیر دادی چی من تبعیضیه دی (۲) او د الکتاب څخه مراد تورات دی خو د ایتاء څخه مراد د هغه فهم عطاء کول دی او د کتاب الهی مکمل فهم د نوم انسان د پاره ممکن نه ده ځکه که دایې په نصیباً من الکتاب سره تعبیر سو یعنی د فهم یوه حصه عطاء سوه خو د من تبعیضیه اخستو په صورت کی د الکتاب

(۱) وفی تفسیر روح المعانی ج: ۳ ص ۱۱۰

(۲) طبع مکتبه رشیدیة لاهور ومن اماء للتبعیض واما لیلان علی معنی نصیباً هو الکتاب او نصیباً منه لان الاصول الی کله کلامه تعالی متعذر فان جعل بیاناً کان المراد انزال الکتاب علیهم وان جعل تبعیضاً کان المراد هدایتهم فهم مافیه وعلی التقدیرین الام فی الکتاب للعهد والمرادیه التوراة وهو المروی عن کثیر من السلف والتنوین للتکثیر وجوز ان یکون الام فی الکتاب للعهد والمرادیه اللوح وان یکون للجنس الخ وراجع ایضاً التفسیر المظهری ج: ۲، ص: ۲۷ (طبع بلوچستان بک دپو) محمد زبیر حقنواز

څخه مراد بعضی حضراتو لوح محفوظ هم اخستنی دی اوبعضی حضراتو جنس کتاب که جنس کتاب مراد واخستل سی نو که څه هم په دی کی به د ټولی دنیا کتابونه شامل وی خوشیاق د الله تعالی د کتابونو دی تاسو چی کوم تعبیر اختیار کړی دی چی کتاب الهی خو یودی د دی یوه حصه د تورات په شکل کی بنی اسرائیلوته عطاء سوی داتعبیر هم صحیح کیدی سی البته دا وئیل چی هغوی په کتاب کی تحریفات کړی وو ځکه د کتاب په ځای نصیب من الکتاب وویل سول علاوه د دی څخه می چیری منقول نه دی لیدلی اونی نفسه هم صحیح نه معلومیږي ځکه چی (ایتاء) خو د غیر محرق تورات سوی وه وروسته تحریف د هغوی خپل عمل وو او د آیت کریمه په ټوله حصه کی دایبان د الله تعالی د انعام دی د هغوی د خپل فعل نه دی د هغوی خپل فعل وروسته ثم یتولی سره مذکور دی.

والله سبحانه اعلم

حضرت مولانا محمد تقی عثمانی مدظلهم به قلم عبد الله میمن

۱۴۲۲/۲/۱۴هـ

(فتوی نمبر ۴۹۲۱۳۵)

د عالم دین تفسیر اوریدل

سوال: دمحقق عالم تفسیر اورول او اوریدل صحیح دی او که نه؟

جواب: بغیر د شك او شبهی څخه جائز دی.

فقط والله اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه محمد عاشق الهی عفی عنه

(۱۳۸۸/۲/۱۲هـ)

(فتوی نمبر ۱۹۱۲۳۲ الف)

د قیامت د وخت د تعیین متعلق د قرآن په یو آیت سوال جواب

سوال: دالله تعالی ارشاد دی چی داخلک (منکرین) ستاسو څخه د قیامت متعلق سوال کوی تاسو ورته وواياست چی د دی خبر خو بس الله تعالی سره دی د دی مطلب داسو چی حضور ﷺ ته د قیامت متعلق څخه وروسته بنوول سوی نو دا سوال پیدا کیږي چی د قرب قیامت علامات د حضور ﷺ څخه مروی دی او د دین عالمانو هم د قیامت

متعلق ټیر کتابونه لیکلي دي او د آيت څخه ظاهريزي چي رسول اکرم ﷺ ته په دي باره کي علم نه وو نو د قيامت علامات څنگه وليکل سول؟

جواب: د مذکوره آيت مطلب دادي چي د قيامت صحيح صحيح وخت چي هغه به کله او چي د الله تعالي څخه سوا څوک نه پيژني خو د قرب قيامت علامتونه په کومه ورځ راځي د الله تعالي څخه سوا څوک نه پيژني خو د قرب قيامت علامتونه پخپله قرآن کریم کي بنوول سوي دي او د وحی په ذريعه سره په خبريدلو حضور ﷺ هم بنوولي دي چنانچه د صحيحينو (۱) په مشهور حديث کي مروی دي چي حضرت جبرائيل ﷺ يو وار د حضور ﷺ خواته د يو انسان په شکل کي راغلو څه سوالونه يې وکړل چي هغه کي يو سوال دا وو چي تاسو ماته د قيامت په باره کي وينا يې (چي هغه به کله راځي) ددي په جواب کي حضور ﷺ ارشاد وفرمايل چي ددي په باره کي پخپله د سوال کوونکي څخه زيات پيژني بيا حضرت جبرائيل ﷺ پوښتنه وکړه چي ښه دي د قيامت څه علامات راته وښايه نو په دي باندی حضور ﷺ د قيامت څو علامتونه ورو بنوول.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۱۰

(فتوی نمبر ۲۸۱۱۰۳۳ ج)

د پکتهال د انگریزی ترجمی حکم

سوال: څه فرمایي علمایي دین د لاندینی انگریزی د قرآن کریم د ترجمی د مطالعی بحقله چي هغه اداره معارف اسلامی یونیورسیتی اسلام آباد چهاپ کړی ده چي د هغه مترجم د اندو نیشیایونوی مسلمان دی د هغوی نوم په لاندی ډول دی (Muhammad Marmaduk Pickthall) ددوی د انگریزی ترجمی متعلق شرعاً څه حکم دی؟

جواب: د پکتهال په انگریزی ترجمه کي په مختلفو مقاماتو کي غلطیائی دي خو په مجموعی طور هغه استعمال کیدی سی البته تر اوسه پوری شائع سوی انگریزی ترجمه کي د لعل محمد چاوله ترجمه نسبتاً د ټولو څخه بهتره ده چي د اسلامک پبلی کیشنز

(۱) صحیح البخاری کتاب الایمان باب سوال جبریل النبی ﷺ عن ولایمان والاسد مهم والاحسان وعلم الساعة الخ ج: ۱ ص: ۱۲ (طبع قدیمی کتبخانه):

د قرآن کریم د ترجمي او تفسير بيان
لاهور شایع کړی ده ورسره د ټولو څخه بهتره ترجمه هغه ده چي د معارف القرآن انگریزی سره شائع کيږي خو تراوسه هغه د تکمیل لاندی ده.

والله اعلم

۱۴۲۱/۲/۷ هـ

(فتوی نمبر ۴۳۵۱۷)

تفسير معارف القرآن کی (إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا) الاية د ترجمی تحقیق

سوال: څه فرمایي علمایي دین او مفتیان کرام د لاندینی مسئلې په باره کي چي په دي وخت معارف القرآن جلد څلورم د نظر په مخکي دي د سورة یونس رکوع نمبر (۷) اولنی آيت (إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا)

ترجمه: چي موږ نه يو حاضر ستاسو خواته په پوهه کي نه راځي په ناقص فهم کي هم داراځي که لفظ (نه) وی نو ترجمه به صفا اوبی غباره سی لکه چي د حضرت تهانوی رحمه الله علیه په بیان القرآن کي مثبت ترجمه کړی ده موږ ته د ټولو خبروی.

چونکه معارف القرآن ترجمه د حضرت شیخ الهند ده، نو احقر تفسير عثمانی مطبوعه سعودی عرب وکتبی نویه هغه کي هم هغه د معارف القرآن والا ترجمه ده د مهرباندی د لاری وضاحت وکړی نو ډیر زیات عنایت به وی.

جواب: (وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُو مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا)

ترجمه حضرت شیخ الهند: اونه یې ته په کوم حال کي اونه وایی په هغه کي څه قرآن او نه کوی تاسو څه کار چي موږ نه يو حاضر ستاسو خواته (۱).

ترجمه حضرت تهانوی رحمه الله علیه: اوتاسو چي خواه په هر حال کي وی اوتاسو چي د چیری څخه قرآن وایاست او تاسو چي څه کار هم کوی موږ ته د ټولو خبروی (۲).

د حضرت شیخ الهند په ترجمه کي گوانکی د موجوده محاورې په اعتبار سره څه اغلاق دی خو ترجمه په هر حال صحیح ده ځکه چي په عربی کي په استغراق باندی دلالت کولو یو اسلوب (طریقه) داهم ده چي اول عام نفی راوړلی سی (چي عموماً نکر تحت النفی په صورت کي وی) بیا استثناء راوړل سی لکه چي دابنوول وی چي (هرنبي معصوم دی) داسی به وایی مامن نبی الا وهو معصوم د داسی تعبیراتو ترجمه عموماً په اردو کي په

(۱) ترجمه شیخ الهند تفسير عثمانی (طبع دارالاشاعت) ج: ۱ ص: ۲۱۰.
(۲) بیان القرآن ج: ۵ ص: ۲۰ (طبع ایچ ایم سعید کمپنی).

دوه قسمه کیږي یو داچې داستغراق والا مشتبه جمله ذکر سی لکه د ذکر سوی مثال ترجمه داسی وسی چې څوک هم نبی وی هغه معصوم وی دوهم داچې داستثناء څخه مخکې والا جملې ترجمه نفی سره وسی داستثناء څخه وروسته والا جملې په صورت د نفی د هغه صفت جوړ سی لکه کوم نبی داسی نه دی چې معصوم نه وی د حضرت تهانوی رحمۃ اللہ علیہ ترجمه د اولنی طریقې مطابق ده او د حضرت شیخ الہند د دوهمی طریقې په دی کی اغلاق وجه حرف نفی نه ده بلکی وجه داده چې په دی ترجمه کی د موصف اوصفت لفظ چې سره مربوط سوی دی خونن صبا عموماً دا ربط له جوړ او:

جس: پر: په ذریعہ کیږي
(وَمَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا) په ترجمه کی په لفظ چې په ځای په (وَمَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ) که کنسینوول سی نو انشاء اللہ خبره به واضحه سی باقی که موږ نه چا باندی وغیره که کنسینوول سی نو د احقر د ناقص فهم مطابق به ترجمه غلطه سی دا به حاضر یو نه حرف نفی حذف سی نو د احقر د ناقص فهم مطابق به ترجمه غلطه سی دا به داسی وی لکه د پورتنی مثال ترکمه داسی وسی چې هیڅ نبی داسی نه دی چې معصوم وی دغه شان حرف دلته په حذف کولو سره به د ترجمی حاصل داراووځی چې تاسوڅه عمل داسی نه کوی چې په هغه موږ حاضر یو
واللہ اعلم بالصواب (محمد زاهد فیصل آباد)

حال وارد دارالعلوم کراچی ۱۴

دا جواب د احقر په هدایت باندی لیکل سوی دی او د احقر په نظر کی صحیح دی
واللہ اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفا اللہ عنه

۱۴۱۴۱۲۱۱۴ھ

(فتویٰ نمبر ۱۴۲۱۱)

د معوذتینو د قرآن کریم حصہ کیدو متعلق د حضرت عبد اللہ

د عقیدې مفصل تحقیق

سوال: د قرآن کریم یو مشهور تفسیر کی د معوذتینو (سورة فلق والناس) د قرانیت متعلق بحث زما ذهن کافی حده پوری پریشانہ او گنده کړی دی د دی خبری سخته خطره ده چې د قرآن غیر محرف کیدو ایمان متزلزل نسی په هغه تفسیر کی یې بی شماره روایتونو او احادیثو په حواله سره ثابت سوی دی چې حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ

به معوذتین د قرآن سورتونه نه منل نو ځکه هغه دخپل مصحف څخه ساقط کړی وو په بعضی روایتونو کی اضافه ده چې هغوی به داسورتونه په لمانځه کی هم نه ویل مفسر محترم دا روایات صحیح گرځولی دی خو ورسره یې داهم ویلی دی چې دارایه صرف د حضرت عبد اللہ بن مسعود ده چې اجتہادی غلطی وه لہذا د دوی رایہ د باقی صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم د اجماع په مقابلہ کی رد کیدی سی د دی بحث څخه کم ترکمه زه مطمئن کرامو ځکه دلاندینیو سوالونو د جوابونو طالب یم

۱: د قرآن کریم د کوم آیت انکار کولو سره ایا څوک سړی مسلمان پاته کیدی سی؟ په داسی حالت کی چې د انکار څومره معصومیت سره وسی؟ که نسی نو د حضرت عبد اللہ رضی اللہ عنہ متعلق ستاسو او نورو محقیقنو څه رایہ ده؟

۲: حضرت عبد اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ آخر ولی ددی سورتونو څخه انکار وکی؟ دلته دانسی ویل کیدی چې کیدی سی چې ابن مسعود رضی اللہ عنہ ته ددی خبر نه دی رسیدلی ځکه چې ابن حجر رحمۃ اللہ علیہ صحیح ویلی دی چې داسورتونه د دور اول څخه متواتر وو اوناظر هم په مکی دور کی وو دومره مودی پوری ابن مسعود بی خبره نسی پاته کیدی د هغه دور د مسلمانانو داهم طریقہ وه چې هغوی ته وحی د خبر متواتر په ذریعہ ورسی او هغه په دی بحث کی ومبلی چې ماته معلوم نه وه لہذا د قرآن نه دی اویا دا امر هم معلوم دی چې د حضرت عثمان رضی اللہ عنہ په عهد مبارک کی ددی سورتونو خبر متواتر کیدل پت نسی پاته کیدی او د موجوده قرآن شریف په صحت خو د صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم اجماع هم سوی ده په دی حالاتو کی ابن مسعود رضی اللہ عنہ ناواقف نسی پاته کیدی نو بیا هغوی ددی سورتونو څخه ولی انکار وکړی؟

۳: عاصم حمزه او کسایې او خلف چې دمشهور قاریانو څخه دی ددوی په سند باندی دټول امت اتفاق دی دی څلور واروهم ددی قرآن سند چې هغه موږ اوس وایو اوچې په هغه کی معوذتین هم شامل دی ابن مسعود رضی اللہ عنہ پوری رسولی دی خودابن معود رضی اللہ عنہ نه منسوب روایاتونه معلوم کیږي چې داسلسله داسنادو غلطه ده ځکه چې په دی قرآن کی معوذتین شامل دی او هغه ددی څخه منکر وو، ددی څخه هم دانتیجہ راوځی چې په موجوده قرآن کی داسورتونه الحاق دی د ابن مسعود رضی اللہ عنہ شاگردانو څو کم ترکمه یو وار په هغه دروغ تړلی دی د باقی قرآن متعلق اللہ تعالیٰ ته علم دی چې څومره حصه به الحاق سوی وی او څومره هغه حصه ده چې په حضور صلی اللہ علیہ وسلم باندی نازل سوی وه ددی احادیثو څخه د قرآن قطعیت نه متاثره کیږي

جواب: محترمی او مکرمی السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
ستاسو خط ماته لس ورخی مخکی را رسیدلی وو په جواب کی تاخیر څکه وسو چی
ستاسو جواب لږ د تفصیل طالب وو اوماته د مصروفیانو په هجوم کی دومره وخت
پیدانه سو چی فوراً جواب ولیکم په هرکیف اوس ستاسو د سوالونو جواب پیش
خدمت دی خدای دی وکړی چی دا جواب ستاسو تسلی وکړی واقعه داده چی حضرت
عبد الله بن مسعود رضی الله عنه هم د ټول امت په شان معوذتین د قرآن جزء منل او په کومو
روایتونو کی چی دایان سوی دی چی حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه هغه د قرآن جزء
نه منل هغه صحیح نه دی د حضرت عبد الله بن مسعود څخه چی کوم متواتر قراتونه
منقول دی په هغه کی معوذتین شامل دی قرائت عشره کی د عاصم قرائت حضرت ابو
عبد الرحمن سلمی حضرت زربن حبیش اود حضرت ابو عمر والشیبانی رضی الله عنه څخه
منقول دی اودا دری سره هغه د حضرت عبد الله بن مسعود څخه نقل کوی (۱) وگوری
النشر فی القرائت العشر لابن الجوزی ج: ۱ ص: ۱۵۲ (۲) دغه شان د حمزه قرائت علقمه
اسود ابن وهب د عبد الله بن مسعود څخه روایت کوی (ایضاً ج: ۱ ص: ۱۶۲) (۳) د دی
څخه علاوه په قرائت عشره کی د کسائی اوحلف قراتونه هم په اخره کی په عبد الله بن
مسعود باندی ختمیږي څکه چی کسائی د حمزه رضی الله عنه شاگرد دی اوحلف دهغوی
د شاگرد دی او په دی خبره باندی دامت اجماع ده چی د قرآت عشره سندونه په
ټوله دنیا کی د ټولو څخه زیات قوی اوصحیح سندونه دی اونسلأ بعد نسل په تواتر سره
نقل را روان دی (فیض الباری ج: ۴ ص: ۲۶۲) (۴) څکه که کوم خبر واحد ددی متواتر
قراتونو خلاف وی نو هغه یقیناً قابل درد دی او هغه به نسی قبلولی په دی وجه محقق
علم او محدثینو اکثریت ددغه روایاتو څخه ضعیف موضوع او کم ترکمه یې ناقابل
قبول گرځولی دی کوم چی د حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه طرفته داباطل مذهب
منسوب کوی لاندی څو اقوال پیش خدمت دی:

(۱) النشر فی القرائت العشر لابن الجوزی ج: ۱ ص: ۱۵۵ (مطبعة مصطفى محمد مصر).

(۲) ج: ۱ ص: ۱۶۵ (مطبعة مصطفى محمد مصر).

(۳) د فی فیض الباری قبیل کتاب فضائل القرآن ج: ۴ ص: ۲۶۲ کتبیه حقایقه پشاور) دا علم
ان سند الکسائی ینتهی الی ابن المسعود لانه قراء علی حمزة ومثله ینتهی سند خلف الذی من
العشرة الی ابن مسعود رضی الله عنه فانه قراء علی مسلم وهو علی حمزة واشتاد القراء العشرة اصح الاسانید
باجماع الامة وتلقى الامة له بقولها:

۱: شیخ الاسلام علامه نووی رحمته الله علیه د جلیل القدر محدثینو څخه دی په شرح مذهب
کی لیکي اجمع المسلمون علی ان المعوذتین والفاتحة من القرآن وان من جحد منها شیاً
کفر ومانقل عن ابن مسعود رضی الله عنه باطل لیس بصحیح (بحواله الاتقان: ج: ۱ ص: ۸۱)
(۱) د مسلمانانو په دی باندی اجماع ده چی معوذتین اوفاتحه د القرآن جزء دی او که
کوم سړی په دی کی دڅه څخه هم انکار وکړی هغه به کافر سی او په دی سلسله کی چی
څه د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه څخه منقول دی هغه صحیح نه دی (۲).
۲: علامه ابن حزم رحمته الله علیه لیکي:

وکل ماروی عن ابن مسعود من ان المعوذتین وام القرآن لم تکن فی مصحفه فکذب
موضوع لا یصح وانما صحت عنه قرائت عاصم عن زر بن حبیش عن ابن مسعود وفيها
ام القرآن والمعوذتان (المحلی لابن حزم ج: ۱ ص: ۱۳ طبع دمشق ومصر) هغه ټول
روایات چی په هغه کی ویل سوی دی چی معوذتین اوسورة فاتحه د حضرت ابن
مسعود رضی الله عنه په مصحف کی نه وو هغه دروغژن اومنگهړت دی بلکه د هغوی څخه د
عاصم قراءه ثابت دی چی زر بن حبیش څخه منقول دی او په هغه کی معوذتین هم دی
اوفاتحه هم.

۳: امام فخر الدین رازی اوقاضی ابوبکر عربی هم دا روایت د صحیح منلوته انکار
کړی دی المحلی لابن حزم ج: ۱ ص: ۱۳ مطبعة دمشق سنه ۱۳۴۷ هـ.
۴: علامه بحر العلوم لیکي:

فنسبة انکار کونها من القرآن اليه غلط فاحش ومن اسند الانکار الی ابن مسعود فلا
یعبأ بسنده عند معارضة هذه الاسانید الصحیحه بالاجماع والمقتضاة یا القبول عند
علماء الکرام بل والامة کلها كافة فظهران نسبة الانکار الی ابن المسعود باطل حضرت
عبد الله بن مسعود لره د معوذتینو د قرآن کریم د جزء کیدو څخه منکر ښوول.
ډیره فحش غلطی ده او چاچی د دی انکار نسبت دهغوی طرفته کړی دی دهغه سند
دهغه سندونوپه مقابله کی دا اعتبار قابل نه دی چی اجتماعی طور باندی صحیح دی

(۱) وگوری الاتقان فی علوم القرآن ج: ۱ ص: ۲۷۲ (طبع مکتبه نزار مصطفى الباز مکه المکرمه)
وکذا فی فیض الباری ج: ۴ ص: ۲۶۲ (طبع مکتبه حقایقه پشاور)

(۲) وگوری اردو ترجمه الاتقان فی علوم القرآن ج: ۱ ص: ۲۱۲ (طبع اداره اسلامیات ۱۴۰۲ مطابق ۱۹۸۲ ع).

او هغه علمایې کرامو بلکه ټول امت قبول کړی دی ددی څخه واضحه سول چی حضرت ابن مسعود رضی الله عنه طرف ته د انکار نسبت باطل دی بحر العلوم شرح سلم الثبوت ج: ۲ ص: ۱۲ (۱).

۵: دمصر دمتاخرینو علماؤ سرخیل علامه زاهد الکوثری لیکي چی: ومن زعم انه لم یکن فی مصحفه الفاتحة والمعوذتان او انه کان یحک المعوذتین فکاذب قصداً او واهم من غیر قصد والمعوذتان موجودتان فی قراءة ابن مسعود رضی الله عنه المتواترة عنه بطریق اصحابه وكذلك الفاتحة وقرآته هی قراءة عاصم المتواترة التي یسمعونها المسلمون فی مشارق الارض ومغاربها فی کل حین وفي کل الطبقات وانی یناهض خبر الاحاد الزوایة المتواترة وقد اجاد ابن حزم الرد علی تقولات المتقولین فی هذا الصدد فی کثیر من مؤلفاته.

او د کوم سړی چی داخیال دی چی د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه په مصحف کی فاتحه او معوذتین نه وو یا هغه به معوذتین دمصحف څخه وړانول نو هغه سړی باخو قصداً عمداً دروغ وایي یا غیر شعوری طور باندی په وهم کی مبتلاء دی ځکه چی معوذتین او دغه شان سورة فاتحه د حضرت ابن مسعود رضی الله عنه په هغه قراة کی موجود دی چی د هغه د شاگردانو په سند سره متواتراً منقول دی او د هغوی قراة د عاصم هغه مشهور قراة دی چی دهغه دمشرق او مغرب په هره زمانه او هره طبقه کی اوری راروان دی او د اخبار احاد دهغه متواتر قرآت څنگه مقابله کولی سی؟ او علامه ابن حزم رحمته الله علیه په خپلو کتابونو کی د اشان اقوالو ډیر ښه تردید کړی دی (مقالات الکوثری ص: ۱۲) (۲).

دایوڅو اقوال صرف دنمونی دپاره پیش سول ورنه د دی څخه علاوه نور هم ډیر محققو عالمانو دی روایاتولره د صحیح منلو څخه انکار کړی دی پدی باندی دا سبه کیدی سی چی حافظ ابن حجر رحمته الله علیه او علامه نور الدین هیسمی تصریح کړی ده چی د دی روایتونو ټول راویان ثقه دی (فتح الباری ج: ۸ ص: ۲۰۳ - ۳ مجمع الزوائد ج: ۷ ص: ۱۴۹) (۲).

بیادی روایتونو ته څنگه غیر صحیح ویل کیدی سی کوم حضرات چی د احادیثو څخه واقف دی د هغوی څخه دا خبره پته نه ده چی صرف د روایاتو ثقه کیدل د کوم روایت د

(۱) فواتح الرحموت ج: ۲، ص: ۱۳ (طبع دارالاحیاء التراث العربی بیروت لبنان)
(۲) مطبوعه ایچ ایم سعید فتح الباری ج: ۸ ص: ۷۴۳ (مطبعة دار النشر الكتب الاسلامیه لاهور)
(۳) فتح الملهم ج: ۱، ص: ۱۴۲ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی)

صحیح کیدلو د پاره کافی نه دی بلکه داهم ضروری دی چی په دی کی څه علت یا شذوذ بیانه سی پیدا کیدی ټولو محدثینو د حدیث صحیح په تعریف کی دا خبره لیکلی ده چی هغه روایت د هر قسم علت او شذوذ څخه خالی وی چنانچه که په کوم روایت کی څه علت یا شذوذ پیدا کیدی نو د روایاتو د ثقه کیدو باوجود هغه صحیح نسی گرځولی حافظ ابن السلاح په خپله مقدمه کی لیکي:

فالحديث المعلن هو الحديث الذي اطلع فيه على علة تقدر في صحة ملح ان الظاهر السلامة منها ويتطرق ذلك الى الاسناد الذي رجاله ثقة لجامع شروط الصحة من حيث الظاهر ويستعان على ادراكها بتفرد الراوي وبمخالفة غيره له مع قرائن تنضم الى ذلك تنبه العارف بهذا الشأن. (بحواله مقدمه فتح الملهم ج: ۱ ص: ۵۴) (۱).

وروسته حدیث معلل هغه دی چی په هغه کی څه داسی علت معلوم سوی وی چی ددغه حدیث صحت مجروح کوی (باوجود ددی څخه چی په ظاهری نظر کی هغه حدیث صحیح معلومیږي او دا علت په دغه سند کی هم واقع کیږي چی دهغه راویان ثقه وی او په هغه کی په راهره د صحت ټول شرطونه موجود وی او ددی علت ادراک هم حدیث کی بصیرت لرونکو ته په مختلفو طریقو سره کیږي کله راوی په متفرد لیدو سرخ وتله ددی لیدلو سره چی هغه راوی د کوم بل راوی مخالفت کوی او ددی سره کله نور قرائن هم ملایږي د حدیث یو قسم شاذ دی دهغه راوی ثقه هم وی خو هغوی دخپل ځان نه دزیات ثقه راویانو مخالفت کوی ځکه دهغوی حدیث نه قبلیري

لهذا په کومو روایتونو کی چی حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه طرف ته چی دا قول منسوب سوی دی چی هغه به معوذتین د قرآن کریم جزء نه منل علامه نووی رحمته الله علیه او ابن حزم وغیره هغه لره د راویانو د ثقه کیدو باوجود د لاندی د دریوو وجوهاتو له وجی قابل قبول نه دی گڼلی.

۱: د راویانو څخه معلول دی او ددی د ټولو څخه لوی علت دادی چی هغه د حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه د هغه قرائتونو خلاف دی چی د هغوی څخه د تواتر په طریقو سره منقول دی.

۲: د مسند احمد هغه روایت په کوم کی چی د حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه د اصریح قول نقل سوی دی چی: انهما لیستا من کتاب الله چی معوذتین د الله تعالی د

(۱) فتح الملهم ج: ۱، ص: ۱۴۲ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی)

فتاویٰ عثمانی اول جلد ۲۱۸
 کتاب جزء نه دی صرف عبد الرحمن بن یزید نخعی خُخه منقول دی اوصراحاً دهغوی
 داجمله هیچانه ده نقل کری وگوری مجمع الزوائد للهیثمی ج: ۷، ص ۱۴۹ (۱) والفتح
 الربانی ج: ۱۸ ج: ۳۵۱، ۳۵۲ (۲)

او د متواتراتو د خلاف کیدو له کبله داجمله یقیناً شاذ ده او د محدثینو د اصولو
 مطابق حدیث شاذ مقبول نه وی
 که بالفرض دغه روایتونه صحیح هم ومنل سی بیا هم په هرحال د اخبار احاد دی او په
 دی خبره باندی د امت اجماع ده چی کوم خبر والا د متواتراتو او قطعیاتو خلاف وی
 هغه مقبول نه وی د حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه چی کوم قرآتونه په تواتر سره ثابت
 دی د هغه صحت قطعی دی لهذا د هغه په مقابله کی د اخبار احاد یقیناً واجب الرد
 وی

اوس صرف یو سوال پاته کیږی او هغه دادی چی که داروایتونه صحیح نه وی نو دی الله
 راویانو داسی بی اصله خبره ولی روایت کری ده ؟ د دی جواب دادی چی د دی
 روایتونو حقیقت داکیدی سی چی حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه معوذتین د قرآن
 کریم جزء خومل خود خه وجی خُخه هغوی په خپل مصحف کی نه دی لیکل دی واقعی
 لره روایت کولوسره کوم راوی ته داوهم وسو او هغه داسی روایت وکړی چی گوانکی
 هغه د سره خُخه د قرآن جزء نه منی حالانکه حقیقت صرف دومره وو چی هغوی د
 معوذتین د قرآن جزء منی باوجود هغوی پخپل مصحف کی هغه ونه لیکل او نه
 لیکلو ډیری وجی کیدی سی مثلاً علامه زاهد الکوثری فرمایلی دی چی هغوی
 معوذتین خُخه ونه لیکل چی د هغه د هیریدو خطر نه وه خُخه چی هر مسلمان ته یاد
 وی (مقالات الکوثری ص: ۱۶) (۳)

د دی تائید ددی خبری خُخه کیدی سی چی حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه پخپل
 مصحف کی سورت فاتحه هم نه وه لیکله او امام ابوبکر الانباری پخپل مسند سره
 روایت کری دی چی د هغوی خُخه پوښتنه وسوه نو هغوی وفرمایل:

لوکتبتھا لکتبتھا مع کل سورة (که ماسورة فاتحه لیکله نو هغه به می د هر صورت سره
 لیکله) امام ابوبکر فرمایي چی د دی مطلب دادی چی په لمانځه کی د هر صورت خُخه

(۱) مطبعة دار الكتاب العربي بيروت لبنان:
 (۲) جامع احادیث عند الرحمن البنا الساعاتی:

فتاویٰ عثمانی اول جلد ۲۱۹
 د قرآن کریم د ترجمی او تفسیر بیان
 مخکی سورة فاتحه ویل کیږی خُخه د هر صورت افتتاح دفاتحی خُخه کیدل پکار دی
 لهذا حضرت ابن مسعود وفرمایل چی مادانه لیکلو سره د اختصار خُخه کار اخستلو
 او د مسلمانانو په حفظ می اعتماد وکی (۱)

په هر صورت که حضرت عبد الله بن مسعود رضی الله عنه په خپل مصحف کی سورة فاتحه
 او معوذتین نه دی لیکلی نو د دی ډیر معقول وجوهات کیدی سی اودهغه خُخه دا
 پوهیدل هیڅکله صحیح نه دی چی هغه داد قرآن کریم جزء نه منل هرکله چی د هغوی
 خُخه په تواتر سره پوره قرآن ثابت دی ددی تحقیق خُخه وروسته د ټولو سوالونو جواب
 کیږی خُخه چی هغه دا قصه صحیح گرځولو باندی مبنی دی دامکتوب احقر حضرت
 والد صاحب مدظلهم ته هم واورولو هغوی هم د دی د تائیدولو تصدیق وکی

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۳/۷/۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۱۷۹۱ و)

(إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ) تفسیر

سوال: محترم جناب مفتی صاحب: مهربانی وکړی د دی آیت خلاصه د تفسیر ولیکی
 (إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُمْ مَيِّتُونَ)؟

جواب: ددی آیت لفظی ترجمه داده چی ای نبی صلی الله علیه و آله تاسوته هم مرگ راتلونکی دی او
 دوی ته هم د آیت سیاق اوسباق دادی چی د مشرکینو د شرکی عقیدی ابطال کولو سره
 ارشاد فرمایل سوی دی چی تاسو او دوی مشرکینو کی کوم اختلاف دی د هغه فیصله
 د دواړو د مرگ خُخه وروسته به یقینی طور باندی وسی کله چی به مؤمن او کافر ټول
 په بارگاه الهی کی راغونډ وی نو دی مشرکینو ته به پخپله معلومه سی چی هغوی
 څومره په غلطی سره وه (۲)

داد دی آیت خلاصه تفسیر دی د آیت د حیاة النبیا د عقیدی خلاف نه دی خُخه چی
 دانبیاؤ او عامو انسانانو په مرگ کی دافرق وی چی دانبیا کرامو د روحونو تعلق
 دهغوی دجسمونو سره د عام مسلمانانو په مقابله کی زیات باقی وی خُخه د هغوی

(۱) تفسیر القرطبی ج: ۱ ص ۱۱۴، ص ۱۱۵ مطبعة دار الكتب العربی المطباعة والنشر ۱۳۸۷ هـ
 ۱۹۲۸ ع انتشارات ناصر خسرو ایران

(۲) وگوری د معارف القرآن د تفسیر خلاصه ج: ۷، ص: ۵۵۵

میراث نه تقسیمېږي او نه د هغوی د ازواجو مطهراتو سره دهغوی څخه وروسته د چانکاح رواکېږي ځکه په دی ایت کی د دواړو مرگ بیل بیل ذکر سوی دی.
والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۹۱/۱۱/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۱۴۰۱۴ الف)

د تفهیم القرآن مطالعه بغیر د تنقید څخه کول

سوال: د مولانا مودودی تفهیم القرآن بغیر د تنقید څخه ویل او بنوول څنګه دی؟
جواب: په تفهیم القرآن کی ډیری خبری د جمهورو مسلماتو او اقوالو خلاف دی ځکه هغه په قول د سائل بغیر د تنقید څخه ویل او بنوول صحیح نه دی درس قرآن د پاره د حضرت تهانوی رحمۃ الله علیه یا علامه عثمانی د مستند تفسیرونو څخه دی استفاده وکړی.
والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۱
ذی قعدة الحرام ۱۳۸۷ هـ (فتوی نمبر ۱۴۰۴ الف)

د ټولو څخه مخکنی تفسیر کوم یودی؟

سوال: یو صاحب البلاغ کی لیکلی دی چی حضرت ابی بن کعب د ټولو څخه مخکنی د قرآن پاک تفسیر لیکلی دی ما په یو کتاب کی لیدلی دی د علامه ذهبی رحمۃ الله علیه د بیان مطابق په فن تفسیر کی د ټولو څخه اولنی حضرت سعید بن جبیر رضی الله عنه کتاب لیکلی دی او د مؤرخ ابن خلکان رحمۃ الله علیه د بیان مطابق ابن جریج متوفی سنه هـ ۱۵۰ د ټولو څخه مخکی تفسیر لیکلی دی حضرت عبد الله بن عباس متوفی سنه هـ هم یو تفسیر لیکلی وو د جناب گذارش دی چی په دی سلسله کی د خپلی تحقیق حوالی سره تحریر وفرمایي؟

جواب: ترڅو چی زموږ معلومات راهنمایي کوی هم حضرت ابی بن کعب د ټولو څخه اول صاحب تصنیف مفسردی صحابه کرامو رضی الله عنهم کی ډیرو حضراتو به د تفسیر درس ورکوی لیکن د چاتفسیر هم په کتابی شکل کی مدون کیدل ثابت نه دی او د حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه په باره کی علامه جزال الدین سیوطی لیکي.

فتاوی عثمانی اول جلد
واما ابی بن کعب فعنه نسخه کثیره یرویه ابو جعفر الرازی عن الربیع بن انس عن ابی العالیة عنه وهذا اسناد صحیح وقد اخرج ابن جریر وابن ابی خاتم منها کثیراً وكذا الحاكم فی مستدرکة واحمد فی مسنده.
الاتفاق ج: ۲ ص ۱۸۹ حجازی قاهرة سنة ۱۳۲۸ هـ (۱).

ترجمه: پاته سو حضرت ابی بن کعب چی دهغه څخه یوه لویه نسخه منقول ده چی هغه ابو جعفر رازی د حضرت ربیع بن انس عن ابی العالیة په واسطه روایت کوی او داسند صحیح دی ابن جریر او ابن ابی حاتم د دی نسخی څخه ډیر روایات اخستی دی دغه شان حاکم په مستدرک کی او امام احمد په مسند کی هم (۲).

پاته سو حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنه نو اگر که هغه په اتفاق سره د مفسرینو امام دی خو اول د هغه تفسیر په کتابی شکل کی د کوم صحیح سند څخه ثابت نه دی نن صبا تنویر المقباس په نوم کومه نسخه چی د حضرت عبد الله بن عباس رضی الله عنه طرف ته منسوب ده د هغه سند ډیر ضعیف دی ځکه چی دانسخه د محمد بن مروان السدی الصغیر عن الکلبی عن ابی صالح په سند سره ده او داسلسله سند محدثینو سلسله الکذب گرځولی ده: (۳)

اوکه بالفرض د حضرت ابن عباس رضی الله عنه د تفاسیرو څه کتابی مجموعه ثابت هم وی بیا هم هغه د علم تفسیر رومبنی کتاب نسی گرځول کیدی ځکه چی حضرت ابی بن کعب دهغوی څخه متقدم دی د حضرت ابن عباس رضی الله عنه وفات په طائف کی سنه هـ ۸۰ کی (۴) په سنه ۲۸ لکه چی سایل لیکلی دی (سویدی او حضرت ابی بن کعب سنه هـ ۲۰ کی وفات سوی دی).

مقدمه تفسیر مراغی ص: (۴) د علامه ذهبی او قاضی ابن خلکان اقوال زموږ دنظر څخه نه دی تیر سوی داپخپل ځای درست دی د حضرت سعید بن جبیر او ابن جریج تفسیرونه

(۱) الاتفاق فی علوم القرآن ج: ۴ ص: ۱۲۱۸ (طبع مکتبه نزار مصطفی الباز مكة المكرمة).

(۲) داردو ترجمی د پاره وگوری الاتفاق ج: ۲ ص ۴۲۵، (طبع اداره اسلامیات لاهور).

(۳) وفي مقدمة التفسير المراغي ج: ۱ ص ۷، ۲ (مطبعة مصطفى مصر) طريق ابی النصر محمد بن السائب الکلبی المتوفی سنه هـ ۱۴۲، وهی او هی الطريق ولا سيما اذا وافقتها طريق محمد بن مروان السدی الصغیر المتوفی سنه هـ ۱۸۲ وقد طبع تفسیر ينسب الى ابن عباس برواية الفيروز آبادی صاحب للقاموس سماه تنویر المقابس تفسیر ابن عباس رضی الله عنه.
(۴) مطبع مصطفى مصر

فتاویٰ عثمانی اول جلد
ہم کتابی شکل کی مدون سوی وو خو داحضرت پہ تابعینو کی دی او د حضرت ابی
ابن کعب تفسیر دیر مخکی لیکل سوی دی خکہ د اولیت شرف هغه د حضرت ابی بن
کعب تفسیر ته حاصل دی.

والله سبحانه اعلم
۱۲۴ محرم ۱۳۸۷ھ (۱)

دجناب مودودی صاحب دحضرت داؤد په قصه کی دا وریا

د ښځی واقعه او ذکر کول

سوال: مودودی صاحب لیکي چی ددی اصلیت صرف دومره قدری وو چی حضرت داؤد
دخپل عهد اسرائیل سوسائتی عام رواج خخه متاثر کیدی داوریاء خخه یی
دطلاق درخواست کړی وو الخ په دی عبارت باندی اعتراض دادی چی آیا د خدای
نبي د خرابی سوسائتی خخه متاثر کیدی سی؟ دوهم عرض دادی چی مفسرینو
حضراتو داواقعه نقل کړی ده خو آیا کوم مفسر دالیکلی دی چی زموږ په نزد د باقی
نورو ټولو تاویلاتو خخه داتاویل مرجح دی.

عصمت د انبیاء علیهم السلام دالوازم ذات نه دی او که نه؟
ایا انبیاء علیهم السلام ته دنبوت خخه مخکی هم هغه عصمت حاصل وی کوم چی دنی
کیدو خخه وروسته ورته حاصل وی.

جواب: اصل داده چی محققو مفسرینو د حضرت داؤد علیه السلام په دی واقعه کی
داوزیاء دښځی قصه نه ده اختیار کړی حافظ ابن کثیر لیکي چی:
اکثره ماخوذ من الاسرائیلیات ولم یثبت فیها عن المعصوم حدیث یجب اتباعه لکن
روی ابن ابی حاتم ههنا حدیثاً لایصح سنده لانه من روایت یزید الرقاشی عن انس
ویزید وان کان من الصالحین لکنه ضعیف الحدیث عند الائمة (۲).

داوریاء دا قصه په حقیقت کی د کتاب سمویل خخه ماخوذ ده، چی د هغه د مصنف
ترننه پوری معلومه نه ده لکیدلی لهذا ډیرو محققینو صحیح هغه گرځولی ده چی په
اصل کی حضرت داؤد عليه السلام د ظالم په ځای مظلوم ته خطاب وکړی چی د هغه خخه
طرفداری متوهم کیدل او هغه یی خلاف عدل گڼلو سره یی استغفار وکړی.

۱. دافتویٰ البلاغ په شماره صفر ۱۳۸۷ هـ نه اخستی سويده.
تفسیر ابن کثیر ج: ۳ ص: ۲۵۷ سورة ص:

فتاویٰ عثمانی اول جلد
بیان القرآن ج: ۱۰ ص: ۸
امام رازی رحمه الله علیه داشان نور توجیهات هم نقل کړی دی (۱) لهذا د ایت بی غباره او
محقق تفاسیر خوهم هغه دی چی امام الرازی رحمه الله علیه یا حضرت تهانوی او علامه
الوسی وغیره نقل کړی دی.

البته بعضو مفسرینو داهم اختیار کړی دی چی د حضرت داؤد عليه السلام په زمانه کی به کوم
سړی د هغه ښځی ته طلاق ورکولو درخواست کول د مروت خلاف نه گڼل کیدل او
قانونی قباحت خو په دی کی نن هم نه دی خکه حضرت داؤد عليه السلام د اوریاء خخه داشان
مطالبه وکړه فقیل انه عليه السلام رای امراة رجل فساله ان یطلقها فاستحی ان یرده ففعل
فتزوجها وهي ام سليمان وكان ذلك جائزاً فی شریعته معتاداً فیما بین امته غیر مغل
بالمرءة روح المعانی ج: ۲۳ ص: ۱۸۵ (۲).

لہذا د تفسیر چی په سوال کی نقل سوی دی بی اصله خونه دی خو اول خومرجوح دی
دوهم د سوسایتی د رواج خخه متاثر کیدو دالفظ لږ د احتیاط خلاف دی د دی په ځای
دسوسایتی دعام او رواج مطابق لفظ که وی نومناسب وو خو په دی سره دانه لازمیری
چی نبي په کوم بدکار کی د سوسایتی درواج خخه متاثرسو خکه چی داکار خونه
ناجائزوو، او نه د مروت خلاف هو، د نبي د لوړ مقام پیش نظر د عصمت د پاره لازم
دی چی د هغوی خخه په هیڅ وخت کی دا صفت خخه جلا کیږي د هغوی د خطاگانو
ذکر په قرآن کریم وغیره کی راغلی دی هغه ټولی خلاف اولی خبری وی چی شرعاً
معصیت نه وی خو انبیا علیهم السلام ته د هغوی دجلالت
قدر له وجی په هغه باندی هم تنبیه وسوه.

۲. صحیح داده چی د نبوت خخه مخکی هم د انبیاء عليهم السلام خخه څه گناه نه ده سوی.
والله سبحانه اعلم

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفی عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۸/۲/۲۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۱۳۰۰ الف)

(۱) بیان القرآن ج: ۱۰ ص: ۲ (طبع سعید) همدارنگه د تفصیل د پاره وگوری معارف القرآن حضرت
کاند هلو ج: ۲ ص: ۳۲۱ (طبع مکتبه عثمانیه لاهور)
(۲) وگوری تفسیر کبیر ج: ۱۲ ص: ۱۹۹ (طبع مکتبه رشیدیہ لاهور)

وَالْقَنِيتَيْنِ وَالْقَنِيتِ الخ کی د قنوت معنی په قرائت سره کول

سوال: سورة الاحزاب سپاره ۲۲ دوهمه رکوع کی اول آیت داسی شروع کیږي (انّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنِيتَيْنِ وَالْقَنِيتِ) معنی حضرت شاه رفیع الدین قرآن ویونکی او قرآن ویونکې ښځې کړې ده د دی ترجمه شیخ الهند عاجزی کوونکی سړی او عاجزی کوونکې ښځې کړې ده دلته سوال دادی چی د قنوت معنی د قرآن ویلو سره نه راځی سائل یو طالب علم دی وغواړی چی عقل او نقل سره د دی ترجمی توجیه باندی پوه سی اوس خوپه هغه داشک کیدی سی چی د کاتب وغیره څخه غلطی سوی وی .

جواب: د قنوت لغوی معنی ډیره دی په هغه کی یوه معنی قرأت هم ده د حضرت شاه رفیع الدین صاحب ترجمه دهغه معنی مطابق ده . (۱)
والله اعلم احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

قرآن کریم د رسم عثمانی څخه علاوه په بل رسم الخط کی لیکل

سوال: خلکوته د قرآن کریم د ښوولو د پاره درسم الخط عثمانی څخه علاوه په بل رسم الخط کی لیکل جائز دی او که ناجائز ؟

جواب: (۱) قرآن کریم د رسم عثمانی څخه علاوه په بل رسم الخط کی لیکل په اجماع سره ناجائز دی .

(۱) وفي لسان العرب ج: ۱۱ ص: ۳۱۳ ، ۳۱۴ قنت (قنت) ويرد بمعنى متعددة كالطاعة والخشوع والصلوة والدعاء والعادة وطول القيام والسكوت فيصرف في كل واحد من هذه المعاني الى ما يحتمله لفظ الحديث الوارد فيه وفيه ايضا بعد اسطر القانت الذاكر الله تعالى كما قال الله تعالى (أَمِنْ هُوَ قَانِتٌ آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا) وكذا في منجد ص: ۴۸۱ همدارنگه دقنوت يوه معنی عاجزی کول هم دی وگوری اردو منجد ص: ۷۴۸۱ او مصابح اللغات ص: ۷۰۹ (له مرتب څخه)

(۲) وفي الاتقان في علوم القرآن النوع السادس والسبعون في مرسوم الخط وآداب ج: ۴ ص: ۱۱۵۳ (طبع مکتبه نزار مصطفى الباز مكة المكرمة) قال اشهب سال مالك هل يكتب المصحف على ما احذته الناس من الهجاء ؟ فقال : لا الا على الكتب الاولى رواه الداني في المقنع ثم قال ولا مخالف له من علماء الائمة وبعد اسطر وقال الامام احمد يحرم مخالفت مصحف الامام في واو اوياء او الف او غير ذلك وفي خلاصة النصوص الجلية ص: ۲۲ (بحواله جواهر الفقه) اجمع المسلمون قاطبة على اتباع رسم مصاحف عثمان ومنع مخالفتها الخ وكذا في الفوائد الحسان في بيان رسم القرآن ج: همدارنگه لاندینی کتابونه هم وگوری مناهل الفرقان للزقاني ص: ۲۷۰ دليل الحيران ص: ۴۰

فتاوی عثمانی اول جلد ۲۲۵ د قرآن کریم د ترجمی او تفسیر بیان
خلکوته د قرآن کریم د ښوولو د پاره عربی رسم الخط دی وونبول سی په عجمی رسم الخط کی لیکل صحیح نه دی د تفصیل د پاره ملاحظه کړی جواهر الفقه جلد: ۱ ص: ۷۳ .
مؤلف حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب .
والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۴ هـ (فتوی نمبر: ۲۸۱۲۳۰ ب)

د وحی متعلق د معارف القرآن د مقدمی دیو عبارت وضاحت

سوال: حضرت مولانا د معارف القرآن په مقدمه کی چی چیری د وحی حقیقت بیان کړی دی هلته یو مقامی ملگری یوی شبهی طرفته توجه وگرځوله د حضرت مولانا څخه مؤدبانه درخواست دی چی د هغه وضاحت وکړی هغه داده چی د راقم الحروف دخپل لاند نظر سره د عبارت لیکلی پیدا کړی چنانچه الله تعالی انسان پیدا کولو سره سره دری ۳ شیان داسی پیدا کړی دی چی د هغه په ذریعه هغه ته پورتنی علم حاصلیږي یو د انسان خواص یعنی سترگی غوږ خله پوزه لاس وغیره دوهم عقل او ذریم وحی (ورسره د معارف القرآن په انگریزی ترجمی کی می (Has Crated) پاک پیدا کول په دوهمه صفحه می دالیکلی وویل هغه لره خپل پیغمبر ګرځوی او په هغه باندی خپل کلام نازلوی دغه کلام ته وحی وایي چنانچه د راقم الحروف په ناقص فهم کی دا شبه ده چی چونکی د وحی لفظ عام دی وحی متلو او وحی غیر متلو دواړوته شامل دی لهذا په وحی متلو باندی اشکال کیږي نوراهنمایي وکړی عبد ۱۱

(عبد الحفیظ خاندو الاکینیا)

جواب: محترم و مکرم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط پیدا سو د وحی معنی ده دالله تعالی کوم بنده پیغمبر باندی خپل کلام نازلوی یا په کومه بله طریق هغه ته خبر ورکول او په دی معنی کی وحی د مخلوق حادث او غیر قدیم ده کوم شی چی قدیم او غیر مخلوق دی هغه د الله تعالی د کلام نفی دی خود وحی د هغه کلام نفی سره متعلق کیدل حادث او مخلوق دی لهذا په دی عبارت کی هیڅ اشکال نسته .

والله سبحانه اعلم ۱۴۲۲/۴/۱ هـ

المقنع فی رسم مصاحف الامصار ص: ۳۴ نشر المرجان فی رسم نظر القرآن ج: ۱۰ ص: ۴۹۹ لطائف البیان فی رسم القرآن ص: ۲۷ ج: ۲ الجامع لما يحتاج اليه من رسم المصحف ج: ۵۲

کتاب الحديث وما يتعلق به

حدیث او د هغه سره متعلق مسائلو بیان

د مرسل حدیث د حجیت متعلق د احنافو موقف

سوال: د مرسل روایت متعلق د محدثینو (جمهورو) چی کوم مسلک دی هغه خو معلوم دی او د علمای احنافو مسلک معلوم دی چی د دوی په نزد مرسل روایت مقبول اوجت دی خو د معلومولو امر دادی چی د امرسل روایت مقبول کیدل د علمای احنافو اکابرو په نزد علی الاطلاق دی یا د دی څه صورتونه مستثنی دی یعنی مثلاً یو مرسل روایت د کوم صحیح مستقل سندواله مرفوع مخالف دی او د هغه منافی دی تردی چی په هغه می د تطبیق صورت هم نه وی یا مثلاً ددی مرسل روایت نه څه عقیده ثابت وی یا د کومی مسلمی عقیدې خلاف وی مثلاً روایت العرنیین یا بیاددی مرسل روایت څخه د کوم صحابی په ناموس وغیره تردید ظاهر وی نو آیا د دی ټولو صورتونو څخه او دا شان نو هر صورتونه هم د مرسل روایت مقبول دی؟ یا د صورتونه ددی قاعدی څخه مستثنی دی یعنی په داسی صورتونو کی به هغه مقبول نه وی که په دی قسم صورتونو کی اکابر علماء حنفیه مرسل روایت نه قبلوی او تاسوته داسی بنوالی معلومی وی نومهربانی وکړی په خپل اول فرصت کی ما د هغه حوالی او کتاب وغیره څخه خبر کړی ډیر سخت ضرورت دی هو د متقدمینو اکابر حنفیه هیڅ قید نسته خو که په متقدمینو کی د چا حوالجات وی نو نور هم ښه ده ورته د متاخرینو اکابرو حنفیه حوالجات به هم کافی وی تردی که د معاصرینو جید علماء حوالجات وی نو هغه هم ولیکی والسلام (پیر محب الله شاه) راشدی (حیدر آباد، سندھ)

جواب: د مرسل حدیث په باره کی عرض دادی چی په دی باره کی عام طور سره د احنافو مسلک په صحیح ډول نه دی پوه سی د احنافو د محدثینو د اصطلاح مطابق مرسل علی الاطلاق حجت نه منی بلکه کوم مرسل چی د احنافو په نزد حجت وی د هغه د پاره دری ۳ شرطونه دی:

۱: اول شرط دادی چی مرسل قرون ثلاثه مشهود لها بالخیر کی وی.
۲: دوهم شرط دادی چی هغه پخپله د جرح او تعدیل وغیره څخه یا خبره امام او ثقه وی.

۳: دریم شرط دادی چی هغه د حضور ﷺ څه قول یا فعل په صیغی د جزم سره مثلاً قال رسول الله ﷺ کذا روایت وکړی لهذا که عنعنی سره یی کوی نو ددی شرط دمفقد کیدو په وجه به حدیث حجت نه وی چنانچه محقق ابن همام تحریر کی د مرسل تعریف

داکړی دی. قال رسول الله ﷺ مع حذف من السند (۱) داتعریف چونکه د المرسل قول الامام الثقة: قال رسول الله ﷺ مع حذف من السند (۱) داتعریف چونکه د محدثینو د تعریف څخه مختلف دی ځکه عام طور سره داګنل کیږي چې احناف هر هغه حدیث حجت ګڼي چې د محدثینو د اصطلاح مطابق مرسل وی حالانکه صورتحال داسې نه دی په دی مسئلې باندې حضرت علامه شبیر احمد عثمانی قدس سره په مقدمه فتح الملهم د ص ۸۰ څخه ترص ۸۲ پورې مفصل بحث کړی دی هغه وګورې نوانشاء الله اصلی موقف به مخ ته راسی په دی شرائطو سره چې کوم حدیث مرسل وی هغه بعضی اوقات د مسند څخه هم قوي کیدی سی لیکن کم ترکمه د هغه برابر خوبه ضرور وی لهذا که د کوم مسند موصول حدیث د داسې مرسل حدیث سره متعارض وی نوهم هغسی معامله به کولی سی چې د دوو موصول حدیثونو د تعارض په وخت کې به کول کیږي او که مرسل مذکور وی شرطونو څخه یو شرط هم مفقود وی نو هغه بیا د احنافو په نزد حجت نه وی ځکه چې ښکاره ده چې حدیث موصول صحیح به په دی باندې راجح وی، هذا ما فهمت من مذهب الحنفية.

والله اعلم

۱۴۰۴/۱۱/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۵۱۴۹ الف)

من جدد قبرا ومثل مثالا..... الخ حدیث دی اوکه نه ؟

سوال: زموږ په جومات کې سینګر تری اوکارکن د جماعت اسلامی دی د جومات چوټره یې یوسړی ته ورکړی وه زما دکان په کرایه باندې ورته مخامخ وو سهار چې به کله ما د قرآن کریم تلاوت کوی نو هغه سړی به په ریډیو فحش فحش سندری په لوړ اواز سره چلولی د جومات کارکنانوته می شکایت وکړی هغوی هیڅ وانه وریدل د جماعت یوسړی وویل داټول ستا په ملاتړ کیږي د محرم په میاشت کې په هغوی کې داسې خلګ راځي چې پخپله شیعه وی مایوحدیث ووايه غالباً عربی الفاظ یې دادي. من جدد قبرا ومثل مثالا فهو زنا نر لیخرج الاسلام.

په دی اوریدلو سره هغه سړی زه ووهلم ایاداحدیث صحیح دی؟

(۱) التقرير والتحرير الامام الكمال ابن الهمام مسئلة (مرسل ج: ۲ ص ۲۸۸) طبع دارا الكتب العلمية بيروت:

۲۲۹ حدیث او هغه سره متعلق مسائلو بیان

جواب: په دی الفاظو سره هیڅ یو حدیث زموږ په علم کې نسته او د حدیث په کتابونو کې تلاش کولو سره هم پیدانسو تاسو چې په کوم کتاب کې کتلی دی د هغه مفصل حواله ولیکه او راویې لپړه بیاڅه ویل کیدی سی

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۱۵ هـ

د حدیث په سند کې د لفظ (نا) مطلب

سوال: په سند کې چې لفظ نا استعمالوی د دی څه مطلب دی ؟
جواب: په سند کې چې کوم لفظ ناوی هغه د حدثنا مخفف دی یعنی موږ ته یې دا حدیث بیان کړی دی.

والله اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۲۱۷۱۱ هـ)

د هندوستان څخه فرحت ورکوونکی هوا راټلو متعلق د حدیث تحقیق

سوال: ایا څه حدیث شریف د داسې مضمون سته چې حضور ﷺ دا فرمایلی وی چې د هندوستان څخه داسې فرحت ورکوونکی هوا راځي یا دامضمون وی چې زما سینه فراخېږي او ماته خوشحالی محسوسیږي یا داسې مضمون وی چې د هندوستان خلګ به په ماګران وی ځکه چې هغوی به زما د لیدلو څخه بغیر په ما ایمان راوړي ؟
جواب: د داسې مضمون هیڅ حدیث د احقر په علم کې نسته دی او د احادیثو په کتابونو کې هم په سرسری تلاش سره پیدا نسوه.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۶/۱۱/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷۱۲۸۰۵ و)

د مطالعی د پاره د احادیثو مستند کتابونه

سوال: د احادیثو مستند ترین کتابونه د مطالعی د پاره ارشاد وفرمایي ؟
جواب: انوار الباری (مکتبه ناشر العلوم بخاره رود، بجنور، یوپی) الادب المفرد، امام بخاری ریاض الصالحین امام نووی او د مشکوٰۃ المصابیح اردو ترجمی چهاپ سړیدی خو د فقهي احکامو په باره کې صرف یو حدیث نیم کتل پخپله څه شرعی حکم

مه ورکوی ځکه چې د احادیثو څخه د فقهی احکامو د استنباط کولو د پاره د وسیع او عمیق علم ضرورت دی ترڅو چې ټول احادیث د نظر مخ ته نه وی د هغه څخه فقهی احکام مستنبط کول صحیح نه دی. والله سبحانه اعلم الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفا الله عنه

۱۳۸۸/۱۲/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۱۲۹۲ الف)

د عمر د اوږدوالي په فضیلت کی یو حدیث

سوال: د عمر د اوږدوالي په فضیلت کی داسی څه حدیث سته او که نه؟ د اشان څومره چې عمر زیاتېږي هغه سره د لسو کالو د معاصی مغفرت کیږي؟
جواب: جواب د دی مضمون هیڅ حدیث چیري د نظر څخه نه دی تیرسوی البته د لویي عمر په فضیلت کی د احادیث نسایي (۱) او ترمذی (۲) وغیره کی مروی دی من شاب شیبۃ فی الاسلام کانت له نوراً یوم القيامة.
الجامع الصغير ص: ۱۷۳ (۳) یعنی کوم سړی چې د اسلام په حالت کی بوداسو نوبود اتوب سپین ږیروالی به د هغه د پاره د قیامت په ورځ نوروی او د ابو داؤد په روایت کی الفاظ دادی (لاتنتقو الشیب فانه نور المسلم من شاب شیبۃ فی الاسلام کتب الله له بها حسنة وکفر عنه بها خطیئة ورفعه بها درجة رواه ابوداؤد (مشکوة کتاب اللباس باب الترجل ص: ۳۸۲) (۴) یعنی سپین وریښته مه وباسی ځکه چې هغه د مسلمان نور دی کوم سړی چې د اسلام په حالت کی بوداسو الله تعالی به د هغه د پاره په دی وجه یوه نیکی لیکي او یوه گناه به یې معاف کوی او یوه درجه به ورلره زیاتوی والله اعلم.

(۱) سنن نسای ص ۲۷ (مکتب المطبوعات الاسلامیة، حلب)

(۲) جامع الترمذی باب ماجاء فی الفضل من شاب شیبۃ فی الخ ج: ۴ ص ۱۷۲ دار حیاء التراث العربی وکذا فی صحیح ابن حبان ذکر اعطاء الله عز وجل وروسته علا نوراً فی القيامة ج: ۷ ص ۲۵۱، موبسة الرسالة بیروت.

(۳) الجامع الصغير للسيوطی رقم الحديث ۸۷۲۳ ص ۱۷۵۴ مکتبة نزار مصطفى الباز مكة المكرمة وکذا فی مشکوة ص ۳۸۲ باب الترجيل (قدیمی کتبخانه)

(۴) مشکوة المصابيح (قدیمی کتبخانه)

(فتویٰ نمبر ۲۸۱۱۹۲ الف)

د صحابی اثر نقل کولو څخه اوکما قال ویل د حضور ﷺ

په نوم باندی اوږد درود ویل آیا د حدیث په ویلو باندی هم

د تلاوت لفظ ویل کیدی سی

سوال: د حدیث نقل کولو څخه وروسته کما قال ﷺ ویل کیږي د صحابی په اثر کی هم د احکام دی؟

۲. د حدیث ویلو په وخت کله چې حضور ﷺ نوم راځی نو ﷺ ویله آیا داهم صحیح دی؟

د تلاوت لفظ کله چې عام طور د قرآن د پاره ویل کیږي یعنی کله چې ما د قرآن تلاوت وکړی نو په حدیث باندی هم د اللفظ ویل جائز دی او که نه؟

جواب: د احادیثو او اثارو په نقل کولو کی چې څومره د احتیاط څخه کار واخستل سی نو به تر دی لهذا د اصحابو په اثارو کی هم، اوکما قال ﷺ ویلو کی څه حرج نسته. بفرید شک او شبهی څخه جائز دی بلکه مستحسن دی، د احادیثو د پاره د تلاوت لفظ استعمالولو کی شرعاً هیڅ اشکال نسته خو د عرف او محاورې خلاف دی.

والله اعلم بالصواب

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه محمد عاشق الهی

۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸۱۳۹۲ الف)

یو حدیث اوکه مقوله

سوال: براه کرم د دی حدیث په معنی باندی می پوهه کړئ، الا ان اولیاء الله لا یموتون الخ.

جواب: دا الفاظ د حدیث په کومه مجموعه کی موندته پیدانه سول تردی چې د اموضوع د احادیثو په مجموعه کی الاللی المصنوعة فی الاحادیث الموضوعه (للمحافظ الخ) او الاحادیث الموضوعه للشوکافی هم ددی څخه خالی دی داسی معلومیږي

فتاویٰ عثمانی اول جلد
چی داد چامقوله ده حدیث نه دی په هر حال کی د دی حدیث دامطلب و اخستل سی چی
اولیاء الله ته مرگ نه راخی نو غلطه ده د قرآن واضح ارشادی (کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةٌ) (۱) یعنی
هر تن د مرگ خوند څکونکی دی

والله اعلم
۱۳۸۷/۳/۲۳ هـ (۲)

په ظاهره دوه متعارض حدیثونوکی تطبیق فارسی

سوال: تطبیق و مطلب احادیث ذیل مطلوب است امید تفصیلاً بزبان فارسی عام درقید
تحریر برآورده بنده راز موج خلدجان رهانمائید جواب بزبان فارسی ضرور نیست بلکه ام
زبان که باشد.

عاصم ابن کلب الجرمی عن ابيه قال: حسبه من الانصار... انه كان مع رسول الله ﷺ
في جنازة فلقية رسول امرأة من قريش يدعوه الى طعام فجلسنا مجلس الغلمان من
ابائهم فقطن اباؤنا للنبي ﷺ وفي يده اكلة قال ان هذه الشاه تخبرني انها اخذت بغير
حلها فقالت يا رسول الله لم يزل يعجبنى ان تاكل في بيتي واني ارسلت الى النقيع فلم
توجد فيه شاة وكان اخي اشترى شاة بالامس فارسلت بها الى اهله بالثمن فقال
اطعموها الاسارى.

(مشکل الآثار للطحاوی ج: ۴ ص ۱۳۲) (۳)

عرض اینکه این حدیث سند او متنام مضطرب است.

سند ۱: در حدیث مشکل الآثار عاصم عن ابيه عن رجل احسبه من الانصار ابو حنیفه
عاصم بن کلب عن ابی بردة ابن ابی موسی عن ابی موسی الاشعری ابو حنیفه عاصم
عن ابيه عن رجل من اصحاب النبي والحاكم والذي لم يذكر عاصما بل خالفاه فی تمام
السند.

(۱) سورع العمران: ۱۸۵

(۲) دافتوی در سالی البلاغ در ربیع الثانی سنه ۱۳۸۷ خخه اخستلی سوی ده (مرتب)

(۳) مشکل الآثار للطحاوی باب ایمان مشکل ماروی عن رسول ﷺ مما يقضى بين المختلفين من
الغمتا في الشاة المغضوبة اذا دبحت وشريت الخ رقم الحديث ۳۰۰۵، ۳۰۰۶ ج: ۴ ص: ۴۵۵ طبع
مؤسسة الرسالة بيروت

فتاویٰ عثمانی اول جلد
مشکل الآثار معلوم میشود نیز از مشکوٰۃ: که آنحضرت ﷺ بجنازه رفته بود و بعد از
رجوع عن الجنازة داعی زن آمده بود، و از حدیث حضرت ابو حنیفه معلوم میشود که حضور اکرم ﷺ
به ملاقات یک قوم رفته بود ایشان شات راذبع کرد و از بعقل مفهوم میشود که کسی از صحابه کرام
برای آنحضرت ﷺ شان تیار کرده بود و دعوت دادند، و از حاکم معلوم میشود که رسول الله
ﷺ و اصحابی به زنی مرور نمودند و آن برای ایشان شاة ذبح نمودند.

جواب: در احادیث مذکور هیچ اضطرابی نیست، واقعه این است که آنحضرت ﷺ برای جنازه رفته
بودند که بعد از فراغ زنی از انصار مروی را فرستاد و آنحضرت ﷺ را دعوت طعام داد، آنحضرت
ﷺ تشریف بردند، پس در روایت مشکل الآثار و مشکوٰۃ واقعه مکمل بیان کرده شده است، و در
روایت ثالثة که از امام ابو حنیفه مروی است قصه جنازه را حذف کرده، و مراد از قوم در (زاد قوما
من الانصار فی دارهم) همان زن است و این مراد نیست که آنحضرت ﷺ برای زیارت
قوم انصار رفته بود که زن ایشان را دعوه کرد، و اما در روایت رابعه که در آن (صنع رجل من اصحاب
النبي ﷺ) آمده است پس بظاهر نسبت صنع طعام بمردم مجاز است که مراد از رسول زن داعی بود
نه که داعی، و اما روایت خامه که در آن مرور نبی ﷺ بر زن داعی مذکور است پس به روایات سابقه
متعارض نیست زیرا ممکن است که وقت رفتن به جنازه آنحضرت ﷺ مرور بر زن فرموده وزن
ایشان را عود داده پس بعد از فراغ آن زن دوباره مروی را فرستاد که آنحضرت ﷺ را بیاورد خصوصاً
دقیقه بموجب روایت مشکوٰۃ زن داعی زن متوفی بوده.

اما اختلافی که در سند بنظری آید اضطراب نیست بلکه تعدد طرق است. فقط والله سبحانه اعلم
الجواب الصحيح محمد شفيع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۲

(فتاویٰ نمبر ۱۹/۲۲ الف)

رأى الحنفية فى قبول الاحاديث الضعيفة فى فضائل الاعمال (د اعمالو په فضائلو كى ضعيف احاديث قبول د احنافو د رايى)

(متعلق عربى فتوى)

الى الفضيلة الشيخ الفقيه البار والمحدث المتقن مولانا محمد تقى العثمانى حفظه الله ونفع به السلام عليكم ورحمة الله وبركاته! احمد اليكم الله الذى لا اله الا هو ونصلى ونسلم على المبعوث رحمة للعالمين وعلى اله وصحبه اجمعين وبعد!

من يمن الايمان والحكمة من صنعاء ابعث اليكم بهذه الرسالة سائلا الله العلى القدير ان يحفظكم وان يكثر فى الامة الاسلامية من امثالكم ولكم حرثت على لقاءكم عند مازرت مدينتكم كراتشى قبل عامين ولكن مع الاسف لم اجدكم فيها فقد كنتم حينها خارج بلادكم الباكستان وكاتب هذه السطور هو محبكم فى الله عادل بن حسين امين اليماني الندوى وقد حدثنى عنكم عند ما كنت فى الهند مولانا العلم الشامح الاديب العملاق العالم الريانى سماحة الشيخ ابي الحسن الندوى حفظه الله تعالى وكذلك الاستاذ الفاضل سبحان الحسينى الندوى وصدق القائل (والاذن تعشق قبل العين احياناً) واسئال الله ان يسرلى الاجتماع والاستفادة منكم وهو على ذلك قدير.

فضيلة الشيخ، لقد اردت ان استفسركم واوجه اليكم هذا السؤال الهام، الا وهو ما ذكره العلامة المحقق محمد عبد الحى اللكهنوى رحمته الله وفى كتابه النفيس، الاجوبة الفاضلة فى صفحة: ٤٣ - عند ما نقل كلام الشمس الدين سخاوى فى (القول البديع فى الصلاة على الحبيب الشفيع) وذكر كلام الحافظ ابن حجر العسقلانى رحمته الله فى جواز رواية الحديث الضعيف فى فضائل الاعمال وشروطه الثالثة المذكورة هنالك، وقد نقل العلانى الاتفاق على الشرط الاول - واما الشرط الثانى، والثالث فقد نقل عن العزبن عبد السلام وعن ابن دقيق العيد.

والسؤال هنا هو: ما هو رأى علماء الحديث من السادة الحنفية فى هذه الشروط؟ هل يعتبرونها اصلاها ما فى جواز رواية الحديث الضعيف فى فضائل الاعمال أم لا؟ وهل لهم اقوال فى هذه المسئلة؟ نجوا منكم غاية الرجاء البسط الشافى الكافى فى الجواب ولكم بذلك عظيم الاجر والثواب من الله تعالى.

فتاوى عثمانى اول جلد وانتبه هذه الفرصة لمعرفة وقتكم المناسب حتى تتكرموا بزيارت لنا الى اليمين اليمين والاخص الى جامعة الايمان التى يترأسها فضيلة الشيخ عبد المجيد الزندانى ويدرس فيها مجموعة طيبة من اهل العلم كالشيخ الدكتور عبد الكريم زيدان وغيره، والجامعة تحرص كثير اعلى استقدام علماء من البلاد الاسلاميه وقد زار الجامعة كثير منهم ونتمنى ان تبدوا وتظهروا استعداد كم حتى يوجد الشيخنا الزندانى دعوة الى فضيلتكم وينفع الله بزيارتكم لهذه البلاد ورؤيته مافيه من الاثار والعبر ولا انسى ان اقول لكم: ان الاستاذ سلمان الحسنى الندوى قد زار الجامعة قبل ثلاثة اعوام وحرص على اهمية الاتصال العلمى والثقافى بعلماء شبه القارة الهندية، وانتم يافضيلة الشيخ من اعلام علماء هذه القارة وعونى هذه لكم هى اصالة عن نفسى ونيابة عن الجامعة التى اعمل فيها ونأمل منكم قبول هذه الدعوة الصادقة وعدم ردها، فهى مفتاح خير وبركته ان شاء الله.

فى الاخير: ارجوا المعذرة من الاصاله، واطلب منكم صالح دعواتكم لكاتب هذه السطور المبتهل بالعجز والتقصير، كما يعلم الله ذلك، وبلغو اسلامى على محبيكم وتلامذتكم وانا فى انتظار جواب السؤال وجواب الدعوة.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

وكتبه محبكم فى الله

عادل بن حسن امين اليماني الندوى

صنعاء جامعة الايمان- يمن

الاجابة: الى فضيلة الشيخ العادل بن حسن امين اليماني المؤقر، حفظه الله تعالى ورعا،

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

فقد تسلمت رسالتكم الكريمة: وقد تشرفت بمطالعتها والتعرف عليكم فجزاكم الله تعالى خيراً، واجزل لكم مثوبة.

سألتكم رأى الحنفية فى قول الاحاديث الضعيفة فى فضائل الاعمال، وما ذكر الامام الكهنوى رحمته الله من ثلاثة الشروط لقبول الحديث الضعيف فهو المختار عند جمع كبير من الحنفية من اهم هذه الشروط ان الحديث الضعيف لا يثبت به حكم جديد حتى الاستحباب على سبيل الحتم، وانما معنى قبوله ان يتأكد به حكم الثبت سابقاً بنص

صحیح او حسن، او ان یعمل بہ علی سبیل الاحتیاط والاحتمال دون الحتم بالقول بنسۃ او استحبابہ، وھناک جمع من العلماء الحنفیۃ یقبلون الحدیث الضعیف حتی الاسیاط حکم جدید فی الفضائل - وان مشائخی الذین شرفنی اللہ بالتلمذ علیہم کانوا یختارون الرأی الاول فمثلاً، حدیث صوم السابع والعشرين من رجب لو یثبت فی حدیث الصحیح (۱)، ولذا انکر الشیخ اشرف علی التھانوی رحمہ اللہ تعالیٰ سنۃ ھذا الصوم او استحبابہ، ولكن احباز ان یصوم احد علی سبیل احتمال الاستحباب.

اما اذا تأیید الحدیث الضعیف بتعامل العلماء فانه یمكن عند الحنفیۃ ان یثبت لہ حکم جدید - وهذا مثل فضل صلاة التسبیح واحیاء لیلۃ النصف من شعبان وامثله ذلک کثیرہ.

وانی اشکرکم علی مادعوتموننی الی جامعۃ الایمان بالیمن - وکم یعدنی ان اتشرف بزیارۃ العلماء وطلبة العلم هناك، وانی اقبل ھذہ الدعوة بكل اعتزاز وسرور ولكن الاشهر الثلاثة القادمة مرھقة بالاسفار الاخری فلعل ذلک انما یتیسر بعد الحج فی بدایۃ شھر محرم الحرام ان شاء اللہ تعالیٰ وان وصلت الی الدعوة الرسمیۃ فی خلال شھر ذی الحجۃ، فسوف احدد التاريخ بالضبط انشاء اللہ تعالیٰ.

والسلام علیکم ورحمۃ اللہ وبرکاتہ

محمد تقی عثمانی عفی عنہ

من الریاض ۹ من شوال ۱۴۱۹ ھ

وعنوانی الدائم: دار العلوم الکراتشی ۱۴

الزمر البیدی: ۷۵۱۸۰ پاکستان

(فتویٰ نمبر ۲۴/۳۴۷)

لن تجمع امتی علی الضلالۃ خخہ وروستہ فان اجمعت امتی علی الضلالۃ

الخ الفاظ پہ حدیث کی دی اوکہ نہ ؟

سوال: لن تجمع امتی علی الضلالۃ خخہ وروستہ فان اجمعت امتی الضلالۃ فانا بری منهم الفاظ ہم پہ حدیث کی ستہ اوکہ نہ ؟

(۱) وفی عون المعبود ج: ۱ ص: ۱۰ (طبع دار الکتب العلمیۃ بیروت) ولم یثبت فی صوم رجب نہی ولا نذوب ولا نہی لعینہ، ولكن اصل الصوم مندوب الیہ.

جواب: د لن تجمع امتی علی الضلالۃ (۱) خخہ وروستہ فان اجمعت امتی علی الضلالۃ فان بری منهم الفاظ پہ کوم مستند کتاب کی مورثہ پیدا نہ سول.

واللہ اعلم بالصواب

الجواب الصحیح احقر محمد تقی عثمانی عفا اللہ عنہ محمد عاشق الہی عفی عنہ (۱۳۸۷/۱۲/۳۰ ھ)

(فتویٰ نمبر: ۱۹ الف)

د حدیث، بعثت الی الاسود والاحمر، تحقیق

سوال: د بعثت الی الاسود والاحمر، حدیث پہ کوم کتاب او پہ کوم خای کی دی؟
جواب: پہ دی الفاظو سرہ ہیخ یوحدیث د نظر خخہ نہ دی تیر سوی او کتابونوتہ د رجوع کولو راتہ وخت نستہ خو مضمون صحیح دی او د صحیح احادیثو خخہ ثابت دی.
(۱) فقط واللہ اعلم

(۱) وگوری مجمع الزوائد للہیثمی ج: ۵ ص: ۲۱۸ (طبع دارالریان للتراث قاہرہ ودارالکتب العربی بیروت او ورسرہ ددی معنی والا نور حدیثونہ ہم وگوری مشکوۃ المصابیح باب الاعتصام بالکتب والسنة ج: ۱ ص: ۳۰ (طبع قدیمی کتبخانہ کراچی).

(۱) سائل پہ خیل سوال کی بعثت ال الاسود والاحمر الفاظ ذکر کری دی خود دی الفاظو پہ خای بعثت الی الاحمر والاسود الفاظ مختلف د حدیثونو پہ کتابونو کی موجود دی چنانچہ مجمع الزوائد للہیثمی ج: ۸ ص: ۲۵۸ طبع دارالریان للتراث دارالکتب القاہرہ بیروت کی دی باب عموم بعثتہ ﷺ عن ابی موسیٰ قال قال رسول ﷺ اعطیت خمساً بعثت الی الاسود والاحمر وجعلت الی الارض طهوراً او املت الی الغنم ولم تحل لمن کان قبلی ونصرت بالرعب شہراً واعطیت الشفاعة وليس من نبی الا وقد سائل شفاعة وانی اختبات شفاعة ثم جعلتها لمن مات لاشریک باللہ شیاً رواہ احمد متصلاً ومرسلاً والطبرانی درجالہ رجال الصحیح وعن ابن عباس ان رسول اللہ ﷺ قال اعطیت خمساً لم یعطن نبی قبلی ولا اقولن فخرأبعثت الی الاحمر والاسود ونصرت بالرعب: الخ ددی خخہ علاوہ بعضی نورو صحابہ کرامو ﷺ خخہ ہم پہ نورو روایتونو کی دالفاظ ثابت دی چی پہ ہفہ کی بعضی طرق ضعیف اوبعضی صحیح دی وگوری صحیح ابن حبان ج: ۴ ص: ۳۷۵ (طبع مؤسسۃ الرسالۃ بیروت) رقم الحدیث ۲۴۲۲ معجم الاوسط طبرانی ج: ۷ ص: ۲۵۷ (طبع دارالحرمین قاہرہ) مواد د الظمان ج: ۱ ص: ۷۵ (طبع دارالکتب العلمیۃ بیروت) سنن داری ج: ۲ ص: ۳۹۹ (طبع دارالکتب العربی بیروت او مجمع الزائد ج: ۸ ص: ۳۲۹ (دارالکتب العربی بیروت) مصنف ابن ابی شیبہ ج: ۲ ص: ۳۰۳ (طبع مکتبۃ الرشید ریاض مسند احمد ج: ۱ ص: ۲۵۰ طبع مؤسسہ قرطبہ) محمد زبیر حق نواز.

کتاب مایتعلق بالدعوة والتبلیغ

د دعوة او تبلیغ مسائل

۲۳۸ حدیث او هغه بنره متعلق مسائلو بیان

فتاویٰ عثمانی اول جلد
الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفیع عفا الله عنه ۱۶
۱۳۸۸ھ

(فتویٰ نمبر ۱۹۱۸۵ الف)

د عمام (لنگوټه) په فضیلت کی حدیث

سوال: په کوم حدیث د عمامی (لنگوټی) خصوصی فضیلت موجود دی او که نه؟
جواب: عمامه (لنگوټه) د نبی کریم ﷺ سنت ده او همدا د دی فضیلت دی د دی شخصه
علاوه یو حدیث کی د حضور ﷺ ارشاد دی چی د مسلمانانو او مشرکینو په مینځ کی
یو امتیازی علامت دادی چی مسلمانان به په ټوپی باندی لنگوټه تری، الفرق فی مابین
المؤمنین والمشرکین العمامة علی القلائس. (۱)

والله اعلم

۱۳۹۹۱۱۰۱۱۲ھ

(فتویٰ نمبر: ۳۰۱۰۱۷۰۸ و)

اسلامي کمپیوټرز کویټه بلوچستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

(۱) وفي الترمذی باب العمام علی القلائس رقم الحديث ۱۷۸۴ ج: ۴ ص: ۲۴۷ طبع دار الحیاء
التراث العربی بیروت قال ارکانه سمعت رسول الله ﷺ يقول لم ان فرق مابیننا و بین المشرکین العمام
علی القلائس و کذا فی سنن ابن داود رقم الحديث ۴۰۷۸ ج: ۴ ص: ۵۵ (طبع دار الفکر)

د تبلیغ او جهاد متعلق د فرض عین او فرض کفایه تحقیق او د مروجہ تبلیغی

جماعت او په هغه کی د وخت لکولو شرعی حیثیت

سوال: سیدی حضرت اقدس حضرت مولانا جسٹس مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتہم السلام علیکم ورحمة اللہ وبرکاتہ مزاج گرامی دزپہ می دعادہ چی اللہ تعالیٰ دی تاسو ته ہمیشہ صحتی او عافیت سرہ د دین د خدمت توفیق درکری (امین).

حضرت ددی ناکارہ په زپہ کی چی د حضرت کوم محبت او عظمت دی دهغه په اظهار کی به طوالت وی مختصر عرض دادی چی د حضرت دپارہ دزپہ څخه او د زپہ له کومی څخه دعاگان وخی حضرت مضروفیت خو واقعی وی خوبیا هم په یوی مسئل کی د حضرت رایې مطلوب ده په بل ځای کی د حضرت په شان تسلی متوقع نه ده امید دی چی د جواب څخه به می بهره مند کړی حضرت د اکابرو د کتابونو څخه او د حضرت دیومستقل وعظ څخه د دین حقیقت تسلیم اورضا دا خبره زپہ کی ناسته ده چی دین د شوق پوره کولو نوم نه دی بلکه په هغه وخت کی څه حکم او دوخت تقاضاوی دهغه دپوره کولو نوم دین دی خوبل طرف ته نه پخپله د تبلیغی جماعت مشرانو په نزد د دین حقیقت د قربانی په نوم سره پیش کولی سی چی د هغه له وجی راته تردد کیږی چی صحیح طرم عمل څه کول پکاردی مثلاً زموږ د پاکستان سابقه امیر صاحب مدظلله په کومه هفته چی سر روزه متعین ده هم په هغه هفته د هغوی خسر مړسو اوس هغه په سوچ کی وو چی څه وکړی؟ د تسلیم او رضا د پیش نظر خوسه روزه د هغه هفتی څخه مؤخر کیدی هم سوه چی د غمجنی بنځی سره د خاوند دپاته کیدو په وجه تسلی ورته وسی خود پاکستان امیر صاحب سه روزه مقدم کړه او ولاړی په واپسی باندی فکر مندسو چی بنځه به می ضرور خفه سوی وی خو بنځه یې خلاف توقع په ډیر محبت ورسره پیدا سوه او عرض یې ورته وکی چی د شپې می باباجی راته په خوب کی راغلی وو هغوی راته وویل چی راسی نو د هغه څخه خفه کیږه مه؟ د هغه د سه روزی له وجی اللہ تعالیٰ زما مغفرت کړی دی اوس که د تسلیم او رضا د لاندی دانه وتلی نو دا د مغفرت بهانه به څنگه جوړیدله؟ اکثر د تبلیغ مشرانو څخه اورو چی د انتظامی جلو اوکلونو سره خوبه ثواب کیږی خو کفر به نه ماتیري ځکه چی د دی دپارہ قربانی شرط ده چی په کور کی بنځه بچی بیماران وی په پتی کی فصل تیار دی په جیب کی درسره پسی نسته حالات خراب دی چی اوس وخی نو بیا به هدایت عام کیږی اوس د تسلیم

اورضا پیش نظر کله چی بنځه دی بیمار ده نو د هغه زپه بنه کول ضروری دی فصل اوس په دی کی تسلیم اورضا ته وکتل سی او که قربانی ته؟ غالباً په غزوه تبوک کی خرما بالکل پخی وی خو د دین حقیقت د قربانی پیش نظر صحابه کرام رضی اللہ عنہم د الله تعالیٰ په لار کی ووتل.

په صاحب د یو عالم څخه پوښتنه وکړه چی یوسری د الله تعالیٰ په لار کی وتل غواړی خو د هغه بده پلار نابینادی بنځه یې ځوانه ده او د شاوخوا ماحول یې هم صحیح نه دی او د هغه کوشنی کوشنی بچی دی هغه عالم ته وویل که په دی صورت مسئلہ کی داسی ځی نو لوی ظالم دی هغه عالم ته وویل سول چی د حضرت ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ د کور هم دغه حالت وو کله چی هغوی د حضور ﷺ سره وتلی وو اوس د تسلیم اورضا لاندی ځونه وتل په پوهه کی راځی خو بزرگان وایې چی کله هم په داسی حالت کی وخی نو چیری چی ورسره کفر ماتیري هلته به ورسره د ده یقین هم جوړیږی او د کور والا یقین به یې هم جوړیږی چی حقیقی محافظ اورازق الله تعالیٰ دی د بعضو خلکو څخه داهم اورو چی د صحابه کرامو رضی اللہ عنہم په وخت اسلام نه وو رسیدلی نو ځکه په هغوی باندی د اذمه واری زیاته وه اوس چی اسلام ورسیدی اوس هغه شان ذمه واری نسته او تبلیغیان وایې چی کله بی دینی او د دین څخه لری والی د هغه دور په شان راغلونو آیا هغه حکم به نه راگرځی؟ اکابر اهل علم په تبلیغ کی وتلو شرعی حیثیت فرض کفایه بنایې د تبلیغ مشران وایې چی د کفایه مطلب خودادی چی هغه د فرض په ادایگی کی کفایت هم وگوری اوس په اربونو انسانان د دین څخه لری دی نو آیا په سرونو اوزرگونو سریان وتل به د دی فرض په ادائیگی کی کفایت وکړی؟ د هغه ملگرونه داهم اورو چی په یوسف کی خو حضور ﷺ په خلکو روژی ماتی کړی خو تبلیغی سفیری موقوف نه کړی دغه شان حضرت حنظلله ته د غسل جنابت حاجت وو. دوخت تقاضا خود غسل وه خو هغوی دهمدی ناپاکی په حالت کی دالله تعالیٰ لاره مقدم وکله حضرت امید دی چی ما د خپل مشکل وضاحت تر ډیره حده پوری کړیدی زیات اوریدیدل راته مناسب نه ښکاری حضرت دخپل فقهیانه بصیرت اوخدای درکړی فهم لاندی د دی خبری څه قدری تفصیل سره وضاحت وکړی؟ چی بعضی اوقات د دین تقاضا د تبلیغ والا پیش کوی نو په هغه وخت څه شرعی تقاضا هم پیښه سی نو د تسلیم اورضا لاندی هغه تقاضا پوره سی یا د صحابه کرامو په شان قربانی کولو سره هغه تقاضا مؤخره سی.

حضرت د مذکوره اشکال سره به ضمنا یوه خبره عرض کړم چی په هغه امورو کی د اهل علم مشرانو او د تبلیغ د مشرانو په زاویه تګاه کی فرق محسوسیږی مثلاً عام اهل علم په تبلیغ کی وتل فرض کفایه او تبلیغ والا یی فرض عین بنایي لکه چی د نن څخه نیمه صدی مخکی حضرت تهانوی رحمۃ اللہ علیہ د اهل الله صحبت د فرض عین کیدو فتوی ورکړی ده ځکه چی د اهل الله د صحبت څخه بغیر په هغه وخت کی اصلاح د ظاهر اوباطن قریب قریب ناممکن وه اوس دا خبره هم مشاهده ده چی په وتلو سره نه صرف په عوامو کی بلکه د علماء کرامو په دینی حالت کی چی کوم انقلاب راځی دهغه خپله مشاهده ده اونا قابل انکار حقیقت دی نوکه د مقدمه الواجب لاندی وتل فرض عین ونبول سی نوددی به شرعی حیثیت څه وی؟ (والسلام بنده محمد ارشد).

جواب: مکرم اومحترم السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط راکول سو تاسو د ناکاره احقر د پاره څنګه چی دعاګانی کوی په هغه باندی په کومه ژبه شکر اداء کړم الله تعالی دی تاسوته د دی بهترینه بدله په دنیا او آخرت کی درکړی (امین).

تاسو چی د تبلیغی جماعت متعلق د کومو خبرو پوښتنه کړی ده دهغه په باره کی یوڅو اصولی خبری پیش کوم خدای دی وکړی چی ستاسو د اطمینان باعث جوړی سی. کله چی جهاد فرض عین سی نو په هغه وخت کی یو ایمر جنسی حالت وی په هغه وخت کی نه تجارت جائز دی او نه د ښځی اویچو عام حقوق داسی باقی پاته کیږی لکه چی څنګه د امن په حالت کی وی او نه د جهاد څخه سوا داسی بل څه کار جائز وی چی د جهاد منافی یا د هغه په لاره کی خنډ جوړیدونکی وی (۱) تاسو چی د صحابه کرامو رضی اللہ عنہم د عهد مبارک څومره مقالونه پیش کړی دی هغه ټول د دی حالت سره متعلق دی په غزوه تبوک کی د جهاد فرض کیدو اعلان پخپله په قرآن کریم کی هم سوی دی (۲) او انحضرت صلی اللہ علیہ وسلم هم په دوو ټکو الفاظو کی واضح کړی وو لهذا پوخ فصل یا د کور والاؤ مسائل د دی فرض عین په ادانګی کی مانع نه سول د دی باوجود د حضرت محمد صلی اللہ علیہ وسلم

(۱) د تفصیل دپاره د حضرت دامت برکاتهم تصنیف (تکمله فتح الملهم کتاب الامارة مسئله فرضیه الجهاد ج: ۳ ص ۳۷۴) ملاحظه کړی.

(۲) (مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ أَنْ يَتَخَلَّفُوا عَنْ رَسُولِ اللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنْفُسِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ، الآية سورة التوبة: ۱۲۰)

حضرت علی رضی اللہ عنہ په شان جانبار صحابی رضی اللہ عنہ ته حکم وکړی چی په مدینه کی پاته سه او د کمزورو خیال ساته د حضرت علی رضی اللہ عنہ خواش داوو چی هغه د جهاد فضلیت حاصل کړی خو د حضور صلی اللہ علیہ وسلم د حکم له وجی د تسلیم او رضاء په خاطر مدینه منوره کی پاته سو او د کمزورو خیال یی ساتی (۱) د حضرت حنظله واقعه هم د داسی وخت ده کله چی د بنمن حمله کړی وه او جهاد فرض عین وو (۲) په حضرت صدیق رضی اللہ عنہ امیر باندی هم د حضور اقدس صلی اللہ علیہ وسلم سره هجرت فرض سوی وو او هغوی یی هم د افریضه اداء کړله که نه وی نو عامو حالاتو کی حضور صلی اللہ علیہ وسلم د والدینو خدمت په جهاد باندی مقدم گرځولی دی او داسی صحابه کرام یی واپس کړی دی چی والدین یی په ژړا پریښی وه او جهاد دپاره راغلی وو (۳).

که سه روزه یا چهله کی وتل هم په دی درجه کی فرض عین وگرځول سی په کومه درجه کی چی جهاد د نفیر عام په وخت کی فرض کیږی نو د دی مطلب به داوی چی تجارت، صنعت زارعت هیش هم جائز نه وی بلکه هر انسان هروخت باید په تبلیغی سفر کی وی لکه چی د جهاد فرض عین کیدو په وخت کی دوهم څه کار جائز نه وی سوال دادی که سه روزه یاچی فرض عین ده نو د دی حد څه دی؟ په څومره سه روزو او په څومره چلو باندی به دافرض عین اداء سی؟ او اول خو دا تعین په کوم بنیاد باندی سوی دی؟ آیا

(۱) وفی صحیح البخاری باب من حبسه العذر ج: ۱ ص ۳۱۸ حدثنا احمد بن یونس ثنا زهير ثنا حميد ان انس حدثهم قال رجعنا عن غزوة سورة التوبة: ۱۲، التوبك مع النبي صلی اللہ علیہ وسلم الخ وثنا سليمان بن حرب ثنا حماد هو ابن زيد عن حميد عن انس ان النبي صلی اللہ علیہ وسلم كان في عزة فقال ان اقواما بالمدينة خلفا ما سلكنا شعبا ولا واديا الا ولهم معنا فيجسهم العذر الخ وكذا في صحيح مسلم ج: ۲ ص ۱۴۱ (طبع قديمى كتيخانه)

(۲) وفی المعنى لابن قدامة ج: ۹ ص ۱۷۴ (طبع دار الفكر بيروت) مسئله قال وروسته واجب على الناس اذا جاء العدان ينفرو المقل منهم والمكشر ولا يخرجوا الى العدو الا باذن الامير الان يفجرهم عدو غالب يخافون كلبه ولا يمكنهم ان ستاذنوه ان النفير يعم جميع الناس ممن كان من اهل القتال حين للحاجة الى نفيرهم لمجى العدو اليهم ولا يجوز لاحد التخلفه الا من يحتاج الى تخلفه المكان والاهل والمال ومن يمنعه الامير وذلك لقول الله تعالى (انفروا خفاً وثقلاً) التوبة وقول النبي صلی اللہ علیہ وسلم اذا استنفرتم فانفرو وقال بعد اسطر... وقد نفر من اصحاب رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم وهو جنب يعنى غسل الملائكة حنظله بن الراهب الخ.

(۳) وګوری الصحيح المسلم ج: ۲ ص ۳۱۳ طبع قديمى كتيخانه، وجامع الترمذی ج: ۱ ص ۲۰۰ (طبع فاروقى كتيخانه).

د قرآن او حدیث څه حکم د دی تعیین کوی؟ دوهم داچی د سه روزی څخه وروسته کله چی سړی ټوله میاشت تجارت یا زراعت کی مصروف وی نو آیا په هغه وخت به تبلیغی سفر فرض عین نه وی؟ که نه دی نو بیا چیری فرض عین پاته سو؟ او که وی نو تجارت او کسب معاش څنگه جائز سو؟

تاسو لیکلی دی چی حضور ﷺ په یوه سفر کی په خلکو باندی روژی ماتی کړی خو تبلیغی سفرې موقوف نه کړی اول خود تبلیغی سفر نه وو د فتح مکی د جهاد سفر وو (۱) دوهم د روژی د شدید مشقت له وجی په خلکو باندی ماتی سوی (۲) د سفر موقوف کولو څه وجه نه وه زیات نه زیات سخته گرمی وه.

صرف په دومره خبره جهاد ترك كول ضروري نه وو ځكه چی د دی مشقت زیات نه زیات اثر په خپل ځان باندی وو د چاقو بامال نه تلف کیدو تاسو ی د فرض کفایه کوم مطلب لیکلی دی که د کفایه مطلب همدادی نو پوره د اسلام په تاریخ کی کله هم فرض کفایه کیدل نه وو پکار څنگه چی د غیر مسلمو تعداد د تاریخ کی په هرو دور کی د مسلمانانو څخه همیشه دری چنده زیات پاته سوی دی په کروړونو انسانان په هرو ور کی د دین څخه لری پاتی دی لهذا کله چی فقهاء امت جهاد فرض کفایه وگرځولونو آیا په هغه وخت کی د دنیا اکثریت مسلمان سوی وو؟ کله چی حضور ﷺ د دنیا څخه تشریف وړی؟ نو د صحابه کرامو رضی الله تعالی عنده یولکه څلوریش زره ښوول کیري، چی ظاهره ده چی د هغه وخت د دنیا د آبادی مختصره حصه وه خو آیا حضور ﷺ تبلیغی سفر فرض عین وگرځولوسره کله صحابه او نورو ښارونو او ملکونو ته دی ولاړسی واقعہ داده چی فرض کفایه مطلب صرف دومره قدری دی که

(۱) ایضا.

(۲) وفي الترمذی ج: ۱ ص: ۸۹ (طبع فاروقی کتبخانه) باب ماجاء فی کراهية الصوم فی السفر عن جابر بن عبد الله ان رسول الله ﷺ خرج الى مكة عام الفتح فصام حتى بلغ كراه الغميم وصام الناس معه فقيل له: ان الناس شق عليهم الصيام وان الناس ينظرون فيما فعلت فدعا بقدر من ماء بعد العصر فشرب والناس ينظرون اليه فافطر بعضهم وصام بعضهم الخ وفي جامع الترمذی ابواب فضائل الجهاد باب فی الفطر عند القتال ج: ۱ ص: ۲۰۱، ۲۰۲ (طبع مذكور، عن ابی سعيد الخدري رضی الله عنه) قال لما بلغ النبي ﷺ عام الفتح مر الظهر فاذا اتنا بقاء للعدو فامرنا بالفطر فافطرنا اجمعين هذا حديث احسن صحيح درياتو احاديثو وتفصيل دپاره وگوري درس ترمذی: ۲ ص: ۵۵۵ (محمد زبير حق نواز)

د مسلمانانو متعدد د جماعت دا کار کوی نو د هغوی داعمل د نورو د فریضی دا دلگی دپاره هم کافی کیږي.

د تسلیم اورضا او قربانی کی څه تعارض نسته د الله تعالی د حکم اطاعت قربانی د غواړی کله دا قربانی د ځان وی کله د مال کله د خواهشاتو کله چی حضور ﷺ حضرت علی رضی الله عنه د تبوک د تلو څخه منع کړی او هغوی خبره هم ومنله نو دا تسلیم اورضا هم ده او د خواهش قربانی هم کله چی حضور ﷺ حذیفه بن یمان رضی الله عنه لره په جنگ بدر کی د شرکت څخه منع کړی او هغوی اطاعت وکړی نو دا هم د خواهش قربانی ده کله چی جهاد فرض عین سی په هغه وخت کی د ځان مال او دنیوی خواهشاتو قربانی ورکول کیږي او کله چی فرض کفایه وی او د انسان د پاره شرعاً تلل جائز وی بیا هم هغه د دی شیانو قربانی پیش کوی خو ترڅو چی فرض عین نه وی دا قربانی د خپل ذات تر حده محدود پاته کیږي د نورو اصحابو د حقوقو قربانی نه کیږي هو که اصحاب حقوق خپل سحقوق په خوشحالی باندی پریږدی نو هغوی د پاره به د اجرا باعث وی او په دی صورت کی په جهاد یا د عوت په کار کی د شرکت باعث داجر عظیم دی تاسو چی د کوم بزرگ مثال ورکړی دی چی د هغوی خسر مړ سوی وو بیا هم هغه په سه روزی ولاړو د هغوی په باره کی عرض دادی که د هغوی کور والاؤته د هغوی د تللو په وجه ناقابل برداشت تکلیف نه دی سوی نو شرعاً د هغوی د عمل نامه ناجائز نه وو خو په افضل کیدو کی رایې مختلف کیدی سی او خوب څه شرعی حجت نه دی چی د هغه څخه په شرعی حکم باندی استدلال وسی.

دا خبره د احقر د ناقص فهم څخه هم بالا ترده چی په تبلیغ کی وتلو باندی همیشه د صحابه کرامو د جهاد د واقعاتو څخه د استدلال کول کیږي خو عملاً د جهاد په باره کی طرز عمل دادی چی گوانکی جهاد څه شرعی فریضه اړونه ده بلکه عملاً د امنسوخ گنل کیږي او په بعضی اوقاتو کی د جهاد مخالفت هم کول کیږي.

دپورتنیو ارشاداتو د مطلب هیڅکله دی چی زه د تبلیغی جماعت مخالفت یم یا داچی د تبلیغ کارته اهمیت نه ورکوم حقیقت دادی چی د تبلیغ کار د ډیر اهمیت حامل دی خاص طور تبلیغی جماعت د الله تعالی په فضل سره ډیر لوی تعریف قابل کار کړیدی اودی سره امت مسلمة ته ډیره فائده رسیدلی ده خو د کوم کار د اهمیت د واضح کولو دپاره دا ضروری نه ده چی هغه په هر قیمت سره فرض عین وگرځول سی دوهم ترکومه چی د تبلیغی جماعت سره مرسته او مدد ضروری دی هلته د بعضی مبالغه امیزه خبرو

د حدیث له وجی د تبليغ د پریښوولو حکم

سوال: کله چی تاسو وویښی چی د حرص اطاعت کول کیږي د نفوس د خواهشاتو پیروی کول کیږي او دنیاته په آخرت ترجیح ورکول کیږي او هر سړی خپله رایې ښه گڼی نو خپل فکر کوی د عوامو فکر پریږدی ایا دغه وخت اوس موجود دی؟ که موجود دوی نو د عوامو فکر په دی کی کوم امور شامل دی؟ آیا تبليغ به پریښوول کیږي؟

جواب: په مذکوره حدیث کی (۱) چی د کومی زمانی ذکر دی په ظاهره اوس هغه دورنه دی راغلی اوس لا د دین د تبليغ فریضه ساقطه سوی نه ده په موجوده حالاتو کی تبليغ د فائدي څخه خالی نه دی.

والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفیع عفا الله عنه

۱۳۸۸/۲/۲۸ هـ

(فتوی نمبر ۱۹۱۳۲۹ الف)

د والدینو د اجازت څخه بغیر تبليغ یا په بل څه سفر باندی دوتلو حکم

سوال: بنده توبه ټیک سنگه کی وسپړی یو ډیر معتبر عالم بیان وکړی چی حضرت مفتی محمد شفیع صاحب په معارف القرآن کی دا فتوی ورکړی ده چی د والدینو د اجازت څخه بغیر تبليغی جماعت کی تلل جائز دی خو په معارف القرآن کی د ډیر تلاش کولو څخه وروسته هم دا پیدا نه سول غالباً هغوی ته د کتاب په نوم کی څه مغالطه سوی ده ستاسو طرف ته د رجوع کولو هغوی مشوره راکړی ده په دی وجه ستاسو څخه درخواست دی که مفتی محمد شفیع صاحب دافتوی لیکلی وه نو د هغه متن سره د استفتاء څخه ولیکی او ورسره د کتاب نوم او د صفحی حواله هم ولیکی ځکه چی

(۱) فنی التفسیر للطبری ج: ۷ ص: ۹۵ (طبع دار الکفر بیروت) عن ابی امیة الشعبانی قال: سلتا ابو سعدة الخشبتی کیف نضع بهذه الایة (آیت) فقال ابو ثعلبة سالت عنها خیراً سالت عنها رسول الله ﷺ انتم بالمعروف وتناهوا عن المنکر حتی اذا رایت شحاً مطاعاً وهوی متبعاً واعجاب کل ذی رای برایة فعلیک بخویصة نفسك وذروهم فان وراءکم ایاما اجر العامل فیها کاجر خمسين منکم الخ اود مذکوره حدیث اخری هم معنی کلمات علیک باموخاصة نفسك ودع المرالعامه جامع الترمذی مشکوة په حواله کتاب الفتن ص: ۲۲۴ (طبع قدیمی کتبخانه کی هم موجود دی (مرتب عفی عنه)

خپل غم او جذب

اصلاح هم ضروری ده چی د بعضی نوو یا حدودو رعایت څخه ساتونکی حضراتو څخه کیږي او اوس بعضی اوقات په احکام شریعت کی د تصرف حدته رسیږي الله تعالی دی موږ ته د خپل دین صحیح فهم او په هغه باندی د عمل کولو توفیق راکړی. امین والسلام

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۱۸/۳/۲۸ هـ

(فتوی نمبر: ۸۲۲۶/۱۴۵)

د ښځو د پاره تبليغی اجتماع کی د شرعت حکم

سوال: څنگه چی سړی په جومات کی تبليغ کوی دغه شان ښځی هم مبلغی وی د محلی ښځوته دعوت ورکوی د هغوی له طرفه سړی په جومات کی اعلان کوی چی په فلانی ځای کی د ښځو اجتماع ده تاسو حضرات خپلی میندی خویندی هلته ولیږی د ښځو داشان اجتماع دپاره دغیر محرم کورته تلل جائز دی او که نه؟

جواب: که ښځی د پردی په اهتمام سره تبليغی اجتماع ته ولاړسی نو جائز دی بلکه موجوده حالاتو کی په داسی اجتماعاتو کی د ښځو شرکت ډیر مفید دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۲ هـ

(فتی نمبر ۲۷۱۲۵۵۲ هـ)

پخپله چی د دین پابنده نه وی آیا هغه تبليغ کولی سی؟

سوال: یوسړی خو پخپله د دین پابنده نه دی خو هغه تبليغ کوی نو آیا هغه داسی کولی سی؟

جواب: کولی سی (۱) خو پخپله هم د دین د پابندی پوره کوشش کول واجب دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۱۵ هـ

(فتوی نمبر ۸۲۸۱۰ الف)

(۱) دتفسیل دپاره معارف القرآن ج: ۷ ص: ۴۲۴، ۴۲۵ وگوری.

تبلیغی حضرات ډیر په زوره سره دا شی بیانوی چی په دی وخت کی د دی حضراتو جماعتونو کی تلل تبلیغ د پاره نه دی بلکه په دی وخت کی د دوی د کور څخه وتل د دی د پاره دی چی د مسلمانانو څخه ورك دولت چی هغه ته دعوت الی الله وایي دوباره پیداسی او هر مسلمان د حضور ﷺ د زړه غم او جذبه خپل غم او جذبه جوړه کړه او همدی شی ته دا حضرات د دین بنیاد وایي چی د دی د نه کیدو په وجه نن ښکاره د الله تعالی احکام ماتول کیږي او سنتونه پامال کول کیږي او داهم وایي چی د حالاتو په وجه کوم سړی ته د والدینو او ښځی او بچو د حقوقو له وجی کورکی کښي ناستل ناجائز دی او د خپلی خبری په حق کی دا دلائل پیش کوی چی هغه ټول صحابه کرام چی خپل والدین او ښځی او بچی یې په افاقو کی په پرېښوولو سره د کورونو څخه وتلی وو ایا هغوی غلطی کړه وه؟ په دی سلسله کی بی شماره واقعات پیش کوی او تردی وایي چی آیا نعوذ بالله حضور ﷺ هغوی ته غلط حکم ورکړی وو؟ په دی سلسله کی د قرآن پاک آیتونه پیش کوی د مثال په ډول باندی (كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ) الخ (انْفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالاً) ... فَلْإِنْ كَانَ آبَاؤُكُمْ وَأَبْنَاؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَغَيْرُهُمْ وَغَيْرُهُ.

زما په شان حضرات د دوی د ادرا څخه دلیل اوریدلو سره خاموشه کیږي اوس مخکی ورځوکی یو صاحب بیان وکی چی د مسلمان د دعوت نه ورکول په ټول انسانیت ظلم دی مطلب دادی چی د کومو شیانو له وجی دا د دعوت ورکولو څخه منع کیږي هغه ته به هم ظلم وایي براه کرم د دی وضاحت وکړی ورسره که دا کار حق وی د کومی و چی حق دی یعنی نفلی عبارت په زمره کی دی یا د سنت اوکه واجب؟ یا په موجوده حالت کی د ټولو فرائضو څخه زیات لوی فرض دی؟

جواب: د والد ماجد حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب هیڅ فتوی دی د اطلاق سره د احقر په علم کی نسته هسی خو مسئله داده که والدین تنگدسته وی او د ځوی د څه سفر د تلو په صورت کی د هغوی د خرڅ انتظام نه وی یا ضعیف او بیماران وی او د هغوی د خدمت او خبر گیری د پاره بل څوک موجود نه وی نو بیا خو د هغوی د اجازت او مرضی خلاف هیڅ سفر کی تلل هم جائز نه دی خواه که هغه سفر د تبلیغ وی یا د علم د تحصیل یا د حج وغیره وی خوکه د هغوی د خرڅ هم انتظام سته او خبر اخستو والا هم موجود وی نو په داسی صورت کی فقهاؤ د سفر اجازت ورکړی دی چی په هغه کی د هلاکت غالب گمان نه وی په دی حال کی که د والدینو د اجازت څخه بغیر هم یو د تبلیغ په سفر باندی ولاړسی نوانشاء الله گناه به نه وی.

قال محمد فی السیر الکبیر اذا اراد الرجل ان یسافر الی غیر الجهاد التجارة حج او عمرة وکره ذالك ابواه فان کان یخاف الضیعة علیهما بان کانا معسرین ونفقتهما علیه وماله لا یفی بالزاد والرحلة ونفقتهما فانه لا یخرج بغیر اذنهما وان کان لا یخاف الضیعة علیهما بان کانا مؤسرین لم تکن نفقتهما علیه.

ان کان سفراً لا یخاف علی الولد الهلاک فیه کان له ان یشترک بغیر اذانهما وكذا فی الجواب فیما اذا خرج للفقہ (عالمگیریه ج: ۵، ص: ۳۲۵ کتاب الخطر والاباحة باب (۲۲) (۱).

البته که داسفر داسی خطرناک وی چی په هغه کی د هلاکت اندېښنه وی مثلاً جهاد (په دی شرط چی نفیر عام نه وی) یا په سخته گرمی یا یخنی کی پیدل په صحراگانو کی یا د غرونو سفر وی نو په دی کی د والدینو اجازت ضروری وی شمس الاثمه سرخسی فرمایي لان بر الوالدین وترك ما یلحق الضرر والمشقة بهما فرض علیه عینا والجهاد فرض علی الکفایة اذا لم یقع النفیر عاماً فعليه ان یقدم الاقوی وفی خروجه الضرر والمشقة بهما فان المجاهد علی خطر فی التمكن من الرجوع شرح البر الکبیر ج: ۴ ص: ۲۸) (۲) په صورت کی علامه سرخسی داحدیث هم نقل کړی دی چی یوسړی د حضور ﷺ په مخکی حاضر سو او عرض یې وکړی چی زه تاسو سره د جهاد کولو د پاره راغلی یم او والدین می په ژړا باندی پرېښی دی اورا غلی یم حضور ﷺ وفرمایل چی بیرته ولاړسه او څنگه چی دی هغوی په ژړا باندی پرېښی راغلی یې اوس ولاړسه او هغوی وځندوه (ایضاً ج: ۱۲۸): (۳)

(۱) (طبع مکتبه رشیدیہ کویته). شرح سیر الکبیر رقم المسئلة: ۲۱۲، ۱۲ ج: ۱ ص: ۱۹۲ (ناصر مولانا نصر الله منصور) وفی الدر المختار کتاب الجهاد ج: ۴ ص: ۱۲۴، ۱۲۵ (طبع سعید) لا یفرض علی صبی وبالغ له ابوان او احدهما لان طاعتهما فرض عین وقال علیه الصلوة والسلام للعباس بن مردا لما اراد الجهاد الزم امك فان الجنة تحت رجل امك سراج وفيه خطر الاباذنها ومالا خطر فيه یحل بلا اذن وفي الشامیة (قوله فيه خط) كالجهاد وسفر البحر والخطر، الخ (قوله ما لا خط) كالسفر للتجارة والحج والعمرة یحل بلا اذن الا ان خیف علیهما الضیعة سرخسی.

(۲) شرح سیر الکبیر رقم المسئلة: ۲۱۲، ۱۲ ج: ۱ ص: ۱۹۲ (ناصر مولانا نصر الله منصور) وفی الدر المختار کتاب الجهاد ج: ۴ ص: ۱۲۴، ۱۲۵ (طبع سعید) لا یفرض علی صبی وبالغ له ابوان او احدهما لان طاعتهما فرض عین وقال علیه الصلوة والسلام للعباس بن مردا لما اراد الجهاد الزم امك فان الجنة تحت رجل امك سراج وفيه خطر الاباذنها ومالا خطر فيه یحل بلا اذن وفي الشامیة (

کومو صحابه کرامو رضی اللہ عنہ چی به والدین پرینوول او جهاد ته به تلل نو هغه خوبه یاد نفیر عام په وجه یا د حضور صلی اللہ علیہ وسلم په خصوصی حکم سره او یا به د والدینو په اجازت او رضامندی سره تلل او که عام سفر کی به تلل وو نو د هغوی د خبرگیری پوره انتظام به یې کوی او تلی به.

خلاصه داده چی نه خو علی الاطلاق داویلی سی تبلیغی سفر په هیڅ حال کی د والدینو د اجازت څخه بغیر جائز نه دی اونه داویلی سی چی په هر حال کی جائز دی بلکه د دی تفصیل هم هغه دی چی لوړ تیرسو حکیم الامه حضرت مولانا اشرف علی تھانوی صاحب قدس سره هم په حقوق الوالدین (۱) کی هم داتفصیل بیان کړی دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸۱۲۲ الف)

په تبلیغ کی وخت لگولو سره حقوق العابد اداء کول لازم دی

سوال: په تبلیغی جماعت کی دوخت لگولو شرعی حیثیت څه دی؟ او د دی کار څنگه دی؟ او ورسره د دین د تبلیغ شرائط څه دی؟ او د حقوق العباد دادایگی څه حکم دی؟

جواب: د تبلیغی جماعت کار مفید دی البته د دین د تبلیغ شرائط د کوم عالم دین څخه معلوم سی او د هغه مطابق عمل وکړی او د حقوق العباد د دادایگی دی پوره اهتمام وسی.

والله اعلم بالصواب

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی تقی عنه بنده محمد شفیع عفی عنه

۱۳۸۱/۱۴/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸۱۴۰ الف)

د بعضی تبلیغی واعظانو د طرفه غیر محتاط خبرو په وجه تبلیغی

جماعت پرینوول

قوله فيه خطن كالجهد وسفر البحر والخطر، الخ (قوله ما لا خطر كالسفر للتجارة والحج والعمرة يحل ملا اذن الا ان خيف عليهما الضيعة سرخسی.

(۱) وگوری امداد الفتاویٰ ج: ۴ ص: ۴۸۵ (طبع مخبر دارالعلوم کراچی).

سوال: تبلیغ چی د خاکسار په نزد صحیح هم دی په دی کی څه سریان واعظ د وعظ په مینځ کی د شرک خبری کوی چونکی په جماعت کی اکثره خلک انپره وی په داسی حالاتو کی د هغوی سره تلل پکار دی او که نه؟

جواب: تبلیغی جماعت سره دین ته مجموعی طور باندی لویه نفق رسیږی په دی کی شریک کیدل بهتر دی البته بعضی اوقات د جماعت امراء عالمان نه وی ځکه د هغوی دخلی څخه غیر محتاطی خبری وځی په داسی موقعه هغوی په نرمی و محبت سره پوهه کول پکار دی او که هغوی په خبره باندی پوه نه سی نو د جماعت مشرانو ته رجوع کولوسره د هغوی په ذریعه دی پوه سی خو په دی وجه د جماعت نه دی پرینوول پکار.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷۱۲۷۵۵ و)

د شیطان په خوب کی د حضور ﷺ اقدس په صورت کی نه راتلل

سوال: شیطان در رسول الله ﷺ په شکل مبارک کی نسی راتلی خو ایا شیطان په یوبل صورت کی راتلو سره د دی وینا طاقت لری چی نعوذ بالله دا ووايي چی زه رسول یم یا د دی وینا طاقت نه لری د دی وضاحت وکړی؟

جواب: شیطان د حضور ﷺ په صورت او حلیه مبارک نسی راتلی (۱) خو د بل چا په صورت کی راتلو سره د هورکه ورکولی سی یعنی دا د روغجنی دعوه کولی سی چی زه بافلانی سړی رسول دی ان الشیطان قدیاتی النائم فی صورت مامن معارف الرايی غیرهم فیشرله الی رجل الاخر هذا فلان النبی وهذا الملك الفلانی او من اشبه هؤلاء من لا يمثل الشیطان به فیوقع اللبس علی الراي بذالك (الاعتصام للشاطبی ج: ۱، ص: ۲۱۲) (۲)

والله سبحانه اعلم

(۱۳۹۷/۲/۱۳)

(فتوی نمبر ۲۸۱۵۹۱ ب)

د بزړګ سره د ملاقات په موقعه خپله خپل لاس مچول

سوال: دیو عالم دین یا بزړګ سره ملاقات کولو څخه وروسته پخپله خپل لاس مچول جائز دی او که نه؟

جواب فی الدرالمختار وکذا ما یفعله الجاهل من تقبیل ید نفسه اذا الفی غیره فهو مکروه فلا رخصة فيه (شامی خطر و اباحت ج: ۵، ص: ۳۳۵) (۲) د دی عبارت څخه معلومیږي چی د بل چا سره د ملاقات په وخت خپل لاس مچول مکروه تحریمی دی

(۱) عن ابی هريرة ؓ ان رسول الله ﷺ قال من رای فی المنام فقد رای فی الشیطان لا یتمثل بی فی رواية فی صورتی، متفق علیه مشکوة المصابیح ج: ۲، ص: ۳۹۴ وانظر فی جامع الترمذی باب ما جاء فی قول النبی ﷺ من رانی فی المنام فقد رانی ج: ۲، صفحہ (۵۲) طبع میر محمد کتب خانه. (۲) الاعتصام للشاطبی ج: ۵، ص: ۲۴۳، ۲۴۵.

(۱) الله المختار حضر و اباحت ج: ۲، ص: ۳۸۳ (طبع دارالمعرفت بیروت)

طبع دارالکتب العلمیة بیروت (کتاب الکراهیة وتقبیل ید العالم فی الدر المنقی تحیه ان لنبل الدنیا کره کتقبیل ید نفسه او ید صاحبه.

کتاب التصوف والكشف والالهام والرؤيا

د تصرف کشف الہام او خوبونو متعلق دمسائلو بیان

البته د کوم بزرگ لاس کله کله د تبرک په قصد مچ سی نو په دی می څه خبره نسته کما فی الدر (۱).
والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفیع

۱۳۸۸/۱۱/۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۱۹۲۹ الف)

د کشف قبور او انوارو او تجلیاتو د مشاهدې شرعی حیثیت

سوال: مولانا الله يارخان صاحب خپل خليفه حافظ عبد الرزاق صاحب نوشکی ضلع چاغی ته یې لیږلی دی دا د هغوی زور مرید دی د مولانا الله يارخان مسلك مختصراً په لاندې ډول دی:

- ۱: په تصوف کی نقشبندی او یسی سلسله.
- ۲: کشف قبور دعوی سره فرمایي په شپږو میاشتو کی دننه هرڅه موند ورته ښایو او روحانی طور باندې براه راست د نبی کریم ﷺ سره ملاقات وغیره.
- ۳: کشف قبور په دی وخت یومرده سنت ګرځول سوی دی څوک چی ددی داحیاء کوشش کوی هغه ته به دسلو شهیدانو اجر ورکول کیږي په دی طریقه کی شمولیت اختیارول څنګه دی؟ آیا روحانی تربیت د حضرت او ویس قرنی رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ څخه په شریعت مطهره کی جائز دی او که نه؟

جواب: کشف قبور او د بعضی انوارو او تجلیاتو مشاهده د الله تعالی ته طرفه خپل کوم بنده ته وسی نوممکن هم ده او په دی کی د شریعت خلاف څه خبره هم نسته البته دا شیان په شریعت او طریقت کی مقصود نه دی (۲) مقصود دسنتو او شریعت اتباع او د اعمالو او اخلاقو اصلاح ده دشان کشف وغیره مقصود جوړول یا سنت ګرځول بدعت دی او کوم خلګ چی دامقصود ګڼلو سره کوی د هغوی د صحبت څخه پرهیز کول پکار

(۱) وفي درالمختار مع ردالمختار ج: ۲ ص ۳۸۳ (ولباس بتقبیل ید) الرجال (العالم) والمتبرع علی سبیل التبرک الخ:

(۲) تفصیل دپاره وګوری شریعت وطریقت ص ۲۷۷ شریعت او تصوف ص ۲۷۱ کشف الحقیقت ص ۲۵ ص ۱۱۰ تعلیم الدین ص ۷۰، ۸۵.

د تصوف، کشف الهام او خوب مسائل دی د هغوی په ځای داسی شیخ اختیار کړی چی دسنتو متبع وی او د اعمالو او اخلاقو د اصلاح فکر کوی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۰/۱۲/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۳۲۱۱۲۱۱ ج)

بغیر د عمل څخه د الله تعالی څخه د مغفرت حسن ظن ساتل

سوال: الله تعالی څخه د مغفرت حسن ظن بغیر د عمل څخه ویلو څه حکم دی؟
بالخصوص فرائض شرعیه مثلاً لمونځ چی د هغه هرانسان مکلف دی پریښوولوسره حسن ظن ساتل صحیح دی او که نه؟ د داسی نظریې د ساتلو والاسړی څه حکم دی؟
اوهغه داهم وایي چی الله تعالی ته زموږ د عبادت ضرورت نسته هغه به موهم داسی معاف کړی.

جواب: د الله تعالی د ذات څخه د مغفرت حسن ظن ساتل ښه خبره ده خو د دی حق هغه سړی ته حاصل دی چی د الله تعالی د احکامو پابندی کوی (۱) په دی خیال فرائض شرعیه پریښوول لویه ګناه ده (۲) الله تعالی د عبادت محتاج نه دی خوانسان دخپل نجات اوفائدي د پاره د هغه د عبادت محتاج دی که صرف د احسن ظن کافی دی نو الله (۱) ایضاً.

(۱) وفي جامع الترمذی ج: ۴ ص ۲۳۸ (طبع دارالاحیاء التراث العربی بیروت) باب ۲۴۵۹ عن شداد بن اوس عن النبی ﷺ قال الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هواها ونفى على الله قال هذا حديث حسن ومعنى قوله من دان نفسه يقول حاسب نفسه في الدنيا قبل ان يعاسب يوم القيامة وفي الترمذی ایضاً ج: ۲ ص ۲۴ (طبع ایچ ایم سعید) باب ماجافی حسن العظن بالله تعالی عن ابی هريرة رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قال قال رسول الله ﷺ ان الله تعالى يقول انا عند ظن عبدي بي وانا معه اي انا اعامله على حسب ظنهم وافعل به مايتوقعه مني خير اوشر والمراد الحث على تغليب الرجاء الدعاء وظن القبول ثم التوبة وظن المغفرة ثم الاستغفار وظن المجازات ثم فعل العبادة يشروطها تسكاً بصادق وعده قال ويؤيده قوله في الحديث الاخر: ادعو الله تعالى وانتم موقنون بالاجابة قال لذلك ينبغي للمرآن يجتهد في القيام بما عليه موقناً بان الله يقبله ويغفرله لانه وهذا بذالك وهو الموجهة... الخ (محمد زبير)

تعالی دقرآن اوحدیث په ذریعه ددومره احکام رالیرلو څه ضرورت وو؟ او حضور ﷺ دلمونځ دومره تاکیدول کولو دغه سړی ته پکار دی چی د خپلو دی خیالاتو څخه توبه وباسی.

والله اعلم وعلمه اتم واحکم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفیع عفی عنه

۱۳۸۷/۱۰/۲۲

فتوی نمبر ۱۱۸ الف

د شیخ طریقت د پاره څه شرائط دی؟

سوال: د شیخ طریقت څه شرائط دی او د مجتهد څه شرائط دی؟

جواب: د شیخ طریقت د پاره ډیر شرائط دی چی د هغه تفصیل دلته مشکل دی مختصر داچی کوم کامل شیخ طریقت هغه ته د بیعت کولو اجازت ورکړی وی د تفصیل د پاره وگوری قصد السبیل د حضرت تهانوی رحمة الله علیه او آداب شیخ المرید د حضرت مولانا محمد شفیع صاحب او د مجتهد د پاره هم ډیر شرائط دی چی د هغه تفصیل د فقهی د اصولو په کتابونو کی به مذکور کی.

۲ سوال: د شریعت طریقت او حقیقت او معرفت څه تعریف دی؟

جواب: د دی جواب هم تفصیل طلب دی تعلیم الدین یا قصد السبیل یا شریعت او طریقت تهانوی صاحب تصانیف مطالعه کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۲۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۷۱۲۸۲۲ و)

د خوب د وجی د قبر سپردل

سوال: زمالور چی د هغه نوم عظیمه عرف (چهوگړیا) وه چی هغه می د لاندی مل اریا په اډیره کی دفن کړی وه هغه ته ډیر تکلیف پریوتی خیر داخو دخدای خوښی وه د هغه عمر پنځه کاله وو زماسره یی ډیر محبت کوی لس ورځی یی د مرگ سوی دی خوماته په خوب کی مسلسل راځی زما په غورکی د اواز شرینگیږی چی بابا زه ژوندی یم ما د باندی را وباسی نن مؤرخه ۱۲۱ شعبان ما د څه ملگرو سره د هغه د قبر د سروالا کانی

اخواکی نو ولی لیدله چی هغه هم هغه شان بیده وه زما څخه علاوه دهغه مخ چاهم نه دی کتلی ایا د دی به کفاره څه اداء کول وی؟

جواب: د دغه شان خوبونو له وجی د قبر سپردل شرعاً بالکل جائز نه دی (۱) او داسی کولو سره تا د گناه ارتکاب کړی دی اوس د دی کفاره هم داده چی د زړه په اخلاص سره توبه او استغفار وکړی.

والله سبحانه وتعالی اعلم

۱۳۹۷/۸/۲۳

(فتوی ۲۸۱۱۲۲ ج)

د خوب قسمونه او په خوب کی د شیطانی خیالاتو او اوهام اودریستونی

خوب په مینځ کی د فرق تدبیر

سوال: انسان د خوب په عالم کی څه نظاری گوری د دوو حالو څخه خالی نه دی روحانی یا تخیلی که اول شوق دی نوکوم پردی یا پیژندگلو والا بزرگان کتل او خبری کول کوم پردی مری سره د قبر څخه یا پیژندگلو سره لین دین یا خوشحالی یا په غم کی لیدل خبری کول کومه پردی ښځه یا د پیژندگلو په اجنبی مقام یا مشهور ځای کی لیدل خبری کول صحبت کول ورسره ماشوم ځوان بوډا کی خو فرق نسته او ایا دا واقعاً هنداسی وی د معلومولو امر دادی که واقعی د روح خپل جسم نه وتلو سره چیری تلل درست وی نو د روح په صحبت سره به جسم کی حرارت او لذت محسوسول څنگه دی؟ او آخری شق دی نو انسان چی په وینه باندی څومره خپل خیال وځغلوئ نوهغه ته د اجنبی ښځی اجنبی بزرگانو خیال راځی او نه د څه شی خورلو سره یا صحبت کولو سره حرارت او لذت محسوسیږی که خوب د نبوت دځلوینیستمی حصی څخه یوه حصه ده نو په بعضی خوبونو کی دشیطانانو او د جناتو له طرفه هم وی چی په دی کی دافرق کولوڅه معقول تدبیر ولیکی؟

(۱) وفي الاعتصام للشاطبي ج: ۱ ص ۲۲۰ (طبع دارالمعرفت بیروت) ان الرؤيا من غير الانبياء لا يحكم بها شرعاً على حال الا ان تعرض على ما في ايدينا من الاحكام الشرعية فان سوغتها عمل الاحكام فلا الخ همدارنگه وگوری امداد الفتاوی ج: ۱ ص ۵۴۰.

جواب: بعضی خوبونه د الله تعالی له طرفه وی او دا ریښتونی خوبونه وی دی ته یې په حدیث کی د نبوت شپږ څلویښتمه حصه ویلی وه (۱) او بعضی خوبونه د شیطانانو له طرفه وی چی په هغه کی عموماً فسق فجور یا گندگیانی په نظر راځی او بعضی محض خیالات وی (۲) او چونکی په دی دروسرو کی د فرق څه یقینی صورت موجودنه دی ځکه په دین کی خوب حجت نه دی (۳) او په خوب کی د روح تعلق د جسم سره باقی وی ځکه د روحانی لذت والا خوب اثر جسم هم محسوس کوی.

الله اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۵

(فتویٰ نمبر ۲۵۴/۲۸ ب)

آیا د بینک د ملازم کیدو با وجود شیخ کامل جوړیدی سی ؟

سوال: یوسری دکوم شیخ کامل سره منسلک دی هغه په کوم بینک کی یا په قسم د بینک کی ملازمت کولو سره د الله تعالی مقرب بنده جوړیدی سی ؟ او د هغه په ذمه باندی د الله تعالی د اړخه درشد هدایت څه دینی خدمت حواله کیدی سی او که نه ؟

(۱) وفی جامع الترمذی باب ان الرؤیا المؤمن جزء من ستة واربعین جزء من النبوة ج: ۲ ص ۵۱ (میر محمد کتب خانه) عن عبادة بن الصامن ان النبی ﷺ قال: رؤیا المؤمن جزء موصلة وروسته اربعین جزء من النبوة.

(۲) او د خوب دا دری قسمونه (یعنی د رؤیایې صادق او د شیطان د طرف څخه راتلونکی خوبونه او محض خیالات) ذکر په دی حدیث کی راغلی دی: عن ابي هريرة قال قال رسول الله ﷺ اذا اقترب الزمان لم تكد رؤیا المزمع تكذب واصدقهم رؤیا اصدقهم حديثاً ورؤیا المسلم جزء من ستة واربعین جزء من النبوة والرؤیا ثلاث فالرؤیا الصالحة سوى من الله والرؤیا من تحزين الشيطان والرؤیا رؤیا يحدث الرجل نفسه فاذا رآى احداكم مايكره فليقم واليتفل ولا يحدث بالناس قال واجب القيد والنوم وكره الغل القيد ثبات في الدين هذا حدیث صحيح جامع الترمذی باب ان الرویا المؤمن جزء من ستة واربعین جزء من النبوة ج: ۲ ص ۵۱ (طبع میر محمد کتب خانه)

(۳) وفی الاعتصام للشاطبي ج: ۱ ص ۲۲۰ (طبع دار المعرفت بیروت) ان الرؤیا من غير الانبياء لا يحكم بها شرعاً على حال الا ان تعرض على مافى ايدينا من الاحكام الشرعية فان سوغتها عمل بمقتضاها والا وجب تركها والاعراض عنها وانما فائدتها البشارة او النذارة خاصة واما استفادة الاحكام فلا الخ همدارنگه وگوزی امداد الفتاوی ج: ۱ ص ۵۴۰ سوال: نمبر ۲۲.

جواب د بینک ملازمت ناجائز دی (۱) کوم بل ملازمت دی تلاش کړی او تر څو چی بل ملازمت د کوشش با وجود پیدا نسی نو دا ملازمت دی بدگنی او پدی کی دی لگیا اوسی او څنگه چی ورته بل ملازمت پیدا سی دا دی پریږدی ځه دی دوران کی عام دینی خدمات ورکولی سی خو د مرشد او مریې منصب د ملازمت باقی ساتلو سره نسی حاصلیدلی.

والله اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه بنده محمد شفیع عفا الله عنه
۱۳۸۸/۲/۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۱۲۴۹ الف)

د یو خوب حقیقت

سوال: څه وایې علمایې دین په دی مسئله کی چی زید وایې چی زما پلارته په کثرت سره ریښتونی خوبونه راځی او زما د پلار د حضور ﷺ سره یې انتها محبت او عشق او تعلق دی چی د هغه مثال به په عالم کی کم پیدا کیری والد صاحب بیمار سو نو خوب یې ولیدی چی حضور ﷺ ورته وفرمایل چی ته بیمار یږی خو زه هم بیمار یږم نستا په سر چی درد وی نو زما په سر هم درد وی اوس سوال دادی چی آیا داسی سوال د یقین قابل دی ؟ او دا الفاظ حضور ﷺ ته منسوب کول په شریعت کی څه حکم لری عند الله می د دی جواب څخه خبردار کړی او د دی ذهنی پریشانی څخه راته نجات راکړه ؟

جواب: نه د یقین کولو ضرورت دی او نه د انکار کولو که کوم مسلمان ته داشان خوب راسی نو پدی کی څه بعد نسته، پاته سوه دامعامله چی آیا واقعاً داشان خوب چلیدلی دی او که نه ؟ د دی د معلومولو څه یقینی ذریعه بغیر د کتونکی د قابل اعتماد کیدو څخه نسته که قابل اعتماد وی نو تصدیق یې هم کولی سی او دا څه داسی مسئله هم نه ده چی ایمان پری راوړل واجب وی ځکه که څوک پری یقین ونکړی نویا هم هغه د ملامتیا هدف نسی جوړولی.

والله اعلم

۱۳۹۹/۱۱/۲۹ هـ

(۱) د بینک د نوکری اقسام او دهغه د حکم متعلق فتویٰ انشاء الله (کتاب الاجارة کی به په خپل ځای راسی) (محمد زبیر)

د قطب او ابدال حقیقت او آیا په مخکه باندی خلور قطبه وی ؟

سوال: څه خلگ وایې چې مخکه خلور قطبه دی چې د مخکې په خلورو حصو باندی وسپړې او همدا سلسله چلیږي داقطب د مخکې حفاظت کوی ایا داصحیح دی ؟
جواب: اقطاب او ابدال د تکوینیانو اصطلاحات دی چې د هغه حقیقت هم الله ته معلوم دی په قرآن او حدیث کی هم د دی تفصیلات نسته البته د صوفیایي کرامو او د دین د بزرگانو مکاشفات او تجربی دی (۱) چې د هغه تردید هم نسی کیدی خو د دین په کومی مسئلې باندی عمل یا عقیده ددی اصطلاحاتو په پیژندلو یا تسلیم کولو باندی موقوف نه ده.

والله اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷۸۲۷۵۵ و)

دسلسله قادریه په افرادوکی د شیخ عبدالقادر جیلانی د روح د حلول عقیده

سوال: ایا دحضرت عبد القادر جیلانی روح دسلسله قادریه په سړیانوکی حلول کولوسره خبری کولی سی ؟ که نسی کولی نو د داسی ویونکی او عقیده ساتونکی څه حکم دی ؟

جواب: دحلول دا عقیده د اسلامی قطعی طور باندی خلاف ده داسی.

والله اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸۱۲۳۰ ب)

(۱) د قطب ابدال اونورو القابو متعلق تحقیق او تفصیل دپاره دعلامه سیوطی رساله الخبر الدال علی وجود القطب والواتاد والنجباء والابدال او د حضرت امام ربانی کتاب معارف لدنیه وگوری (محمد زبیر)

کتاب الذکر والدعای والتعویذات

د ذکر دعاء او تعویذاتو په بیان کی

دعاء خه قسم عبادت دی

سوال: دعاء عبادت ده اوکه دعاء عبادت وی نو دکوم قسم دعاء د ټولو عبادتونو خطا ښوول کیږي د حدیث په رڼاکی د ټولو عبادتونو خلاصه ده که په ناپوهی سره یوانسان د عبادتونو خلاصه گڼلو سره د دعاء عبادت تصور نه کړي؟

جواب: دعاء عبادت هم دی (۱) او د عباداتو خطاهم (۲) لهذا دا عبادت گڼل درست دی خو د دی مطلب دانه دی چی نور عبادتونه ونسی بلکه څومره عبادتونه چی دی الله تعالی او د هغه رسول ښوولی دی په هغه ټولو حسب مراتب عمل پکار دی چی د هغه څخه دعاء هم ده.

والله اعلم

۱۳۹۷/۲/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸۱۴۰ الف)

د عزت حاصلولو د پاره د (یا عزیز) وظیفه ویل

سوال: د مجموعہ وظائف په صفحه ۱۵۵ باندی درج دی الاسم الخاص عزیز یولاکه واره په توجه سره ووايه یعنی مطلب د دی په اصطلاح د تصوف کی دادی چی ای الله ما د خپل عزت په واسطه پخپل عزتمندو سرپانوکی داخل کړی د عزت والا کار ماته را کړی (۱) ماته عزت را کړی د عزت مندو بنده گانو په ډله کی می داخل کړی که یا سره یې وایی نو یا عزیز بغیر د تنوین څخه وایی برنی وظیفه ویلی سم او که نه؟ که زه یې په یو وار یولاکه دفعی ونه وینی سم نوڅه متبادل طریقہ سته؟ د وظیفی ویلو په مینځ کی څه احتیاطی تدابیر اختیار سی؟

جواب: د پورتنیو مقاصدو د پاره د یا عزیز وظیفه ویلو کی شرعاً څه حرج نسته او شرعی اعتبار سره د دی څه خاص مقدار مقرر نه دی د عملیاتو په نقطه نظر سره که یولاکه واره وویل سی نوڅه خبره نه ده او د دی د طریقې په باره کی کوم عامل سړی ته رجوع وکړه.

(۱) الدعاء هو العبادة صحیح ابن حبان ج: ۲ ص ۱۲۴ (طبع دارالکتب العلمیه بیروت)

(۲) ومشکوۃ المصابیح ج: ۱ ص ۱۹۴ (طبع قدیمی کتبخانه)

(۳) قال رسول الله ﷺ: الدعاء من العبادة رواه الترمذی مشکوۃ المصابیح کتاب الدعوات جلد ۱ ص: ۱۹۴

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸۱۵۲۳ ب)

ذکر جہراً افضل دی اوکه سرّاً

سوال: د دیارلسم محرم الحرم په رساله خدام الدین لاهور کی د الیکلی دی چی ذکر جہری د مبتدیانو د پاره دی او د دی گڼی فائدی دی مثلاً ژبه زړه دماغ متوجه کیږي او خیال د غیر طرفته نه ځی ځکه چی الله تعالی دلوبو کوونکو ذکر نه قبلوی او منتهی دوه قسمه ذکر کوی خو د مبتدیانو د پاره هم دایوه طریقہ ده ځکه چی ابتداء کی یکسوئې نه حاصلیږي او ورسته د تربیت کولو د وجی حاصلیږي په دی باندی زما یو ملگری وویل چی دا بدعت دی ما دلویو لویو علماؤ ثبوت ورکړی خو هغه وویل چی دا بدعت په پاکستان او هندوستان کی دی د حضور ﷺ په زمانه کی د اشیان نه وه؟ آیا که جہراً اوسراً دواړه جائز دی نو په دی کی افضل کوم یودی؟

جواب: په دی مسئله کی د محققو علماء مسئلہ دادی چی ذکره دواړه قسمه جائز دی سرّاً هم او جہراً هم بیا د مختلفو حالاتو او مواقعو په اعتبار سره افضلیت بدلیږي رابد لیري چیری په مزه ذکر کول افضل دی او چیری جہراً لهذا که کوم د شریعت پابند شیخ کامل که د مرید د حالاتو پیش نظر جہری ذکر د پاره یې ورته وویل نو هغه د جہری ذکر کول جائز دی خو په دوو شرطونو سره اول داچی د ده جہری ذکر د چاپه خوب کی خلل یا د بل څه معنوی تکلیف موجب نه وی دوهم داچی جہراً ذکر عبادت مقصوده ونه گڼی بلکه دا د علاج په طور اختیار سی ستا د دوست جہری ذکرته بدعت ویل درست نه دی په قرآن او حدیث کی هم د جہری ذکر ثبوت پیدا کیږي په قرآن کریم کی دی (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ) (سورة البقره: ۱۱۴)

ظاهره ده چی د جہری ذکر څخه منع کول د ذکر د اطلاع څخه بغیر ممکن نه دی د دی څخه علاوه په صحیح مسلم کی حضرت عبد الله بن زبیر رضی الله عنہ روایت کړی دی چی حضور ﷺ د لمانځه څخ وروسته په لوړ آواز سره لآ إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ الْمَلِكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ (۱) ویل دغه شان دنورو گڼو روایاتو څخه د جہری ذکر ثبوت پیدا کیږي تفصیلی دلائل د حضرت مولانا اشرف علی تھانوی صاحب رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَيْهِ (الصحيح للمام المسلم باب استحباب الذكر بعد الصلوة ج: ۱ ص ۲۱۸) (طبع قدیمی کتبخانه)

په امداد الفتاوی ج: ۵ ص: ۱۵۹ (مطبوعه کراچی) (۱) کی د کتاب السلوک لاندی بیان کړی دی.

والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱۱/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۱۱۷۵ الف)

(لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ أَحَدٌ صَمَدًا) والا حديث صحيح دی اوکه نه ؟

سوال: ایا دا حدیث صحیح دی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ أَحَدٌ صَمَدًا) اوپه کوم کتاب کی دی ؟

جواب: پورتنی ذکر سوی الفاظ حافظ عبد العظیم منذری په الترغیب والترهیب (۱) کی د طبرانی په حواله نقل کړی دی حدیث راوی حضرت عبد الله بن ابی اوفی دی اوپه

(۱) امداد الفتاوی ج: ۵ ص: ۵۱، ۵۵ او د دواړو قسمه ذکر جواز او د ذکر جهو متعلق خو فقهی عبارات دادی: وفي رد المختار ج: ۲ ص: ۳۹۸ (الحظر والاباحة) وقد حور المسئلة في الخيرية وحمل ما في فتاوى القاضي على الجهر المضرو وقال: ان هناك احاديث اقتضت طلب الجهر واحاديث طلب الاسود والجمع بينهما بان ذلك يختلف باختلاف الاشخاص والاحوال فالاسرار افضل حيث خيف الريا او تأذى المصلين او النيام، والجهر افضل حيث خلا مما ذكر لانه اكثر عملاً ولتعدى فائدته الى السامعين ويؤقظ قلب الذاكر فيجمع همه الى الفكر ويصرف سمع اليه ويطرده النوم ويزيد النشاط، وكذا في الفتاوى الشامية ج: ۱ ص: ۲۲۰، وفي الفتاوى الخيرية ج: ۲ ص: ۱۸۱ (طبع بولاق مصر والجمع بينهما بان ذلك يختلف باختلاف الاشخاص والاحوال كما جمع بين الاحاديث الطالبة للجهر بالقراءة والطالبة للاسرار بها ولا يعارض ذلك خير الذكر الخفي لانه حيث خيف الريا او تأذى المصلين او النيام والجهر ذكر بعض اهل العلم خفه افضل حيث خلا مما ذكر لانه اكثر عملاً ولتعدى فائدة الى السامعين الخ، وفي حاشية للطحاوي على مراقى الفلاح ج: ۱ ص: ۴۳۱ (طبع مكتبة الاسد) دمشق وفي طبعة قديمي كتب خانه ۱۷۴، اختلف اهل الاسرار في ذكر افضل؟ فقيل نعم لاحاديث كثير تدل عليه منها خير الذكر الخفي وخير الرزق مايكفي ولان الاسرار بلغ في الاخلاص واقرب في الاخلاص واقرب الاى الاجابة، وقيل الجهل افضل لاحاديث كثيرة منها مارواه ابن الزبير كان رسول الله ﷺ اذا سلم من صلاته قال بصوته الاعلى: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وتقدم وقد كان ﷺ يأمر من يقرأ القرآن في المسجد ان يسمع قراءته وكان ابن عمر ﷺ يأمر من اقراء عليه وعلى اصحابه وهم يستمعون ولانه اكثر عملاً وابلغ في التدبير ونفع متعدد لايقاظ الغافلين فمضى خاف الرياء او تأذى به احد كان الاسرار افضل هذا اه، همدارنگه وگورئ امداد المفتين ص: ۲۴۵، ۲۴۷ او عزيز الفتاوى ص: ۱۵۰.

دی روایت کی دی چی دالس ۱۰ دولس ۱۲ واره ویلو باندی شل لکه نیکیانی ورکول کپړی خو حدیث ضعیف دی. (۲)

والله اعلم

(۱۳۸۷/۱۱/۲۹ هـ)

یوه مهمله وظیفه

سوال: وظیفه ده جل ته! جلال ته! راغلی بلا لری کړه ته قدرت یی کمال ته! د نبی جولی ده که کړی په مینځ کی قرآن ته آیا دا جائز ده ؟

جواب: دامهمل شان وظیفه ده د دی په خای د خطری په موقعه (اللهم انی اعوذ بك من شر ما آجد واحاذر) (۳) ویل پکار دی.

وسيله اختيارولو سره دعاء كول څنگه دی ؟

سوال: وهاییان دچا دپاره دمینځمی واسطی دشفاعت قائل نه دی که هغه د الله تعالی غومره مقبول ولی نه وی وایې چی څنگه په هر سړی باندی لازم دی چی هغه د الله تعالی عبادت وکړی او د چا د واسطی څخه بغیر یې وکړی دغه شان دی هغه خپل حاجات اومشکلات بغیر دواسطی څخه دالله تعالی په حضور کی وړاندی کړی اود امداد طلب دی وکړی ایامینځ کی وسیله اختیارول صحیح دی اوکه نه ؟

(۱) الترغیب والترهیب: ج: ۲ ص: ۴۲۰ (طبع مصطفى البابي مصر) (محمد زبیر).

(۲) عن عبد الله بن ابی او فی قال: قال رسول الله ﷺ! من قال عشرة مرة لا اله الا الله وحده لا شريك له احدا صمدا لم يلد ولم يكن له كفوا احد، كتب الله له الف حسنة اخرجه ابن عساکر فی تاریخ دمشق فی ترجمة علی بن الحسین ابن عبد الرزاق ابی الحسن الشعرانی ج: ۴۱ ص: ۳۵۸ (طبع دار الفکر) وقال فی المجمع ج: ۱۰ ص: ۸۵۰ (طبع دار الكتاب بیروت) رواه الطبرانی وفيه فائد الورقاء وهو متروك وقال البوصیری فی اتحاف الخیر المهرة ج: ۲ ص: ۴۱۲ (طبع دار الوطن الرياض) رواه الطبرانی (وعید بن حمید وابوبعلی الموصلی) قلت مدار هذه الطرق علی ابی ورقاء واسمه فائد العطار وهو ضعيف، ضعفه احمد بن حنبل وابن معین وابوحاتم وابو زرعه وابن حبان والبخاری وابو داود والترمذی والنسائی والساجی والعقیلی والدار القطنی وغيرهم وقال الحاكم ابو عبد الله الحافظ روى عن ابن ابی اوفی احاديث موضوعة.

(۳) وگورئ سنن ابی داود باب كيف الرفاع ج: ۱ ص: ۱۸۷ (طبع مكتبة حقانيه ملتان) وجامع الترمذی باب ماجاء فی الرقلی اذا اشتكى. (محمد زبیر حقنواز)

د ذکر دعاء او تعویذات

جواب: بیشک د الله ﷻ څخه بغیر د واسطی څخه دعاء غوښتل هم جائز دی خو که یوسړی د اشان توصل وکړی چی ای الله! ستا فلانی بنده ستا مقبول بنده دی زما د هغه سره محبت دی او د هغه محبت په وجه زه د هغه وسیله پیش کوم ستاسو څخه فلانی شی غواړم، نو په دی کښی هم څه شرعی قباحت نسته، د دی په جواز باندی د قرآن او سنت څخه دلائل موجود دی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۱۰/۱

(فتوی نمبر ۱۲۸۱/۳۰ د)

د فرض لمونځ څخه وروسته په سرباندی لاس ایښوول

او د ویونکی د دعاء حکم

سوال: د فرض لمونځ څخه وروسته په سرباندی لاس ایښوولو سره چی کوم: بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ اللَّهُمَّ اذهب عني الهم والحزن، وایي، آيا داپه کوم حدیث کښی دی، یا مستحب دی یایی بزرگان وایي؟ په دی باندی بعضی خلک اعتراض هم کوی د دی حکم څه دی؟

جواب: ابن السنی د حضرت انس رضی الله عنه څخه روایت کړی دی، هغه فرمایي: کله چی به حضور ﷺ د لمانځه څخه فارغه کیدی نو خپل راسته لاس به یی په خپل تندی باندی

(۱) وفي جامع الترمذی ج: ۲ ص: ۱۹۸ (طبع سعید) عن عثمان بن حنيف ان رجلا ضربوا البصراني النبي ﷺ يدعوا بهذا الدعاء اني استلكت وتوجه اليك بنبيك محمد نبي الرحمة، وفي الشامية ج: ۲ ص: ۳۹۷ (طبع سعید) يراد بالحق الحرمة والعظمة فيكون من باب الوسيلة وقد قال تعالى: وَأَبْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ، وقد عُد من آداب الدعاء التوسل على ما في الحسن.... وقال بعد اسطر: نعم ذكر العلامة المناوي في حديث: اللهم اني استلكت وتوجه اليك بنبيك نبي الرحمة عن الغر بن عبد السلام انه ينبغي كونه مقصورا على النبي ﷺ.... وقال السيكي يحسن التوصل بالنبي الى ربه ولم ينكره احد من السلف ولا الخلف الا ابن تيمية فابتدع ما لم يقله عالم قبله اه، ونازع العلامة ابن امير حاج في دعوى الخصوصية واطال الكلام على ذلك. توسل بالانبياء والصالحين، د مختلفو شرائطو او صورتونو متعلق د تفصيلی بحث د پاره حضرت والادامت برکاتهم تصنيف تكملة فتح الملهم، مسئلة التوسل ج: ۵ ص: ۲۳۰ ووايي.

فتاوی عثمانی اول جلد

د ذکر دعاء او تعویذات

مسح کوی او دا الفاظ به یی وئیل: اشهد ان لا اله الا الله هو الرحمن الرحيم الله اذهب عني الهم والحزن. (کتاب الاذکار للنووی رحمه الله ص: ۳۵) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۵/۲۳

(فتوی نمبر ۵۸۹/۱۹ الف)

د اسم اعظم څخه څه مراد دی؟

د سجدی په حالت کښی د دعاء غوښتلو حکم

سوال: د اسم اعظم څخه څه مراد دی؟ په کومو آیاتونو کښی چی د اسم اعظم غالب گمان دی که د هغه نشاندھی مو وکړله نو مهربانی به مووی.

۲: د سجدی په حالت کی دعاء غوښتل څنگه دی؟

جواب ۱: اسم اعظم عام طور سره د الله ﷻ هغه مبارک نوم ته وایی چی د هغه په ذریعه دعاء کول د قبلیدو زیات امید وی د دی مبارک نوم په تعین کښی مختلف احادیث او روایتونه او د علماوو مختلف اقوال منقول دی، د حضرت انس رضی الله عنه څخه منقول دی چی یو صحابی د حضور ﷺ په موجودگی کښی په دی الفاظو سره دعاء شروع کړله: (اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْغَنَانُ بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ اسْأَلُكَ).

په دی باندی حضور ﷺ ارشاد وفرمائلو: دعاء الله باسمه الاعظم الذي اذا دعاء به اجاب واذا سأل به اعطى (۲)، دی سړی د الله ﷻ د هغه اسم اعظم سره دعاء غوښتی ده

(۱) ص ۹۲ (مطبعة مصطفى محمد مصر) وفي مسند البزار والوسط للطبراني كان ﷺ اذا صلى وفرغ من صلاته مسح يمينه على رأسه وقال بسم الله الذي لا اله الا هو الرحمن الرحيم اللهم اذهب عني الهم والحزن بحواله حصن حصين مع اردو ترجمه ص ۲۲۳ (طبع دار الاشاعت) وفي مجمع الزوائد ج: ۱ ص ۱۱۰ (طبع دار الكتاب بيروت) وفيه زيد العمى وقد وثقه غير واحد وضعفه الجمهور وبقيّة رجال احد اسنادی الطبرانی ثقات وفي بعضهم خلاف وراجع ايضاً كشف الاستار عن الحديث ص ۴۲۲۳ و ص ۴۲۲۴ (طبع مؤسسة الرسالة بيروت) وكذا في مجمع البحرين ج: ۸ ص: ۳۴، رقم (۲) رواه الترمذی وابوداؤد والنسائي وابن ماجه، مشكوة المصابيح باب اسماء الله تعالى ج: ۱ ص: ۱۹۹ (طبع قديمی كتب خانه)

چې د هغه په ذریعه کله هم دعا وغوښتل سی نو الله ﷻ یې قبولی، او کله چې د دی په ذریعه څه شی وغوښتل سی نو هغه ورکول کیږي، ورسره په بعضو روایاتو کېنې دی، چې اسم اعظم سورة بقره، آل عمران او سورة طه دی د مشکوة په یوبل حدیث کېنې مروی دی: چې اسم اعظم په دی دوو آیتونو کېنې دی: (وَالْهُكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ) او (أَلَمْ يَأْلَ إِلَهٌ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ) (۱) او د بعضو صحابه کرامو څخه مروی دی چې (الحی القيوم) اسم اعظم دی، امام رازی رحمه الله او علامه نووی رحمه الله هم دا اختیار کړی دی، علامه جزری رحمه الله فرمائیلي دي: چې زما په نزد اسم اعظم، لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ دی، او بعضو حضراتو د لفظ (رَبِّ) او بعضو حضراتو لفظ (الله) اسم اعظم گرځولی دی (۲) او بعضی علماوو فرمائیلي دي چې اسم اعظم یو راز دی چې د هغه څخه هیڅوک واقف نه دی، محققینو علماوو په دی سلسله کې دافرمائیلي دي چې په حقیقت کې ټول اسماء د باری تعالی عظیم دی او یوله په بل فضیلت حاصل نه دی، لهذا داسي اسم اعظم چې د هغه څخه زیات عظمت کوم د باری تعالی اسم ته حاصل نه وی د مستندو روایاتو څخه ثابت نه دی او د کومو کومو سماوو په باره کې چې په احادیثو کې وارد دی چې هغه اسم اعظم دی د هغه څخه مراد دادی چې داهم د باری تعالی د عظیمو سماوو څخه دی او د دی په ذریعه خاص طور سره دعاء قبلېږي ځکه د دی په باره کې مختلف روایات مروی دی او په متفقہ طور باندی کوم یونوم ته علی الاطلاق اسم اعظم وئیل مشکل دی.

ملا علی قاری پورتنی ذکرسوی ټول اقوال نقل کولو څخه وروسته د امام طبرانی رحمه الله په حواله سره لیکي: وعندی ان الاقوال كلها صحيح اذ لم يرد في خبر منها انه الاسم الاعظم ولا شيء اعظم منه (مرقاة المفاتيح ج: ۵ ص: ۱۰۲ باب اسماء الله تعالی (طبع مکتبه امدادیہ ملتان)

(۱) وفي مشکوة المصابيح ج: ۱ ص ۲۰۰ عن اسماء بنت يزيد ان النبي ﷺ قال: اسم الله الاعظم في هاتين الايتين: الْهُكْمُ إِلَهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وفتح آل عمران أَلَمْ يَأْلَ إِلَهٌ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ. رواه التذمذمي وابوداؤد وابن ماجه والدارمي.

(۲) امام رازی رحمه الله، علامه نووی رحمه الله او علامه جزری رحمه الله او بعضی نورو حضراتو د پورتنی ذکرسوی اقوالو لپاره وگورئ مرقاة المفاتيح ج: ۵ ص: ۱۰۲ (طبع مکتبه امدادیہ ملتان).

۲: د فرض لمونځونو په رکوع او سجدو کې د اذکار مسنونہ څخه ماسوا څه وئیل نه دی پکار، البته د نوافلو په سجدو کېنې دعاء صحیح ده خو چې دعاء ماثوره وی یا کم تر کمه په عربی ژبه کې وی او د آخرت سره متعلق وي. لما فی الدر المختار: والدعاء بالعربية وحرم غيرها (۱)، وفي ردالمختار: ينبغي ان يدعو في صلواته بدعاء محفوظ واما في غيرها فينبغي ان يدعو بما يحضره (شامي ج: ۱ ص: ۳۵۰، ۳۵۲) (۲)، او د لمونځ څخه علاوه خاص د دعاء لپاره سجده کول او په هغه کې دعاء کول چیرې منقول د نظر څخه تیر نه دی، خو ظاهراً پکېنې څه حرج هم نسته ځکه چې صورت د تذلل دی، خو د عادت جوړول او سنت ګڼل درست نه دی. کذافی امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۵۴۰ (۳).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۸۱ ج)

په جومات کېنې په لوړ آواز سره د فضائلو کتاب ویل

د تلاوت په دوران کېنې د حضور ﷺ نوم راتلو باندی

د درود ویلو حکم

سوال: د تبلیغ والا په جومات کې د فرضو څخه وروسته په لوړ آواز سره د فضائلو کتاب وایی یا تقریر کوی، په دغه وخت کېنې ډیر لمونځ گزاره لمونځ کوی په لمونځ کورونکو کېنې داسي مسبوق هم وی چې سنت او نوافل هم اداء کوی، د دی څخه علاوه په تسبیح وغیره کېنې مشغول لمونځ گزارو له طرفه شکایت وی، چې د دی په وجه زموږ په تسبیحاتو کېنې خلل واقع کیږي، منع کولو سره هغوی نه منی، بلکې تبلیغ وایی چې ولاړسی په صحن کې تسبیح او نوافل پوره کړئ، شرعاً څه حکم دی؟

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۲۱ (طبع سعید)

(۲) رد المختار تنمة تحت مطلب فی خلف الوعيد وحکم الدعاء بالمغفرة للكافر ولجميع المؤمنين ج: ۱ ص: ۵۲۳ (طبع سعید).

(۳) وگورئ امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۵۵۲ سجده دعاء.

۲: د قرآن شریف په تلاوت کښی چی کله د حضور ﷺ نوم راسی نو په دغه وخت کی درود شریف ویل پکار دی او که نه؟ او یا د تلاوت ختمولو څخه وروسته وویل سی.
جواب: په جومات کی د فضائلو کتاب ویلو کښی څه حرج نسته بلکي مفید دی خود دی خبری خیال ساتل پکار دی چی په دی سره د لمونځ کوونکی په لمونځ کښی څه خلل واقع نسی، لهذا که لمونځ کوونکی په لمانځه کښی مشغول وی نو د هغوی څخه په لری کیدو سره دی کتاب وویل سی یا دی د هغوی د فارغیدو انتظار وسی، لمونځ گذارته په بل ځای کی د لمونځ کولو وئیل صحیح نه دی: کما یفهم من عبارة الشامية تحت قول الدر ورفع الصوة بالذكر الا للمتفقه، وفي حاشية الحموی عن الامام الشعرانی اجمع العلماء سلفاً وخلفاً على استحباب ذکر الجماعة فی المساجد وغيرها الا ان يشوش جهرهم على نائم او مصل او قاری. (شامی ج: ۱ ص: ۴۴۴ احکام المساجد من الصلوة) (۱)

۲: د تلاوت څخه وروسته ویل پکار دی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۵۲/۲۷ و)

د لمانځه څخه وروسته (اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّوْنَ) په لوړ آواز سره ویل

سوال: زموږ امام صاحب ترڅو ورځو پوری دا آیت د لمانځه څخه وروسته وایه، اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّوْنَ عَلَى النَّبِيِّ، څو ورځي وروسته هغوی دا آیت پری بنووی، مایوه ورځ د هغه وجه وپوښتله، نو جواب یی راکی چی په لمانځه کی خلل راځی او ته به پوه سوی یی، د دی څخه وروسته روان سو، ما همدا خبره د جومات سکرتری ته وکړه چی

(۱) شامی ج: ۱ ص: ۲۲۰ (طبع ایچ ایم سعید) وفي الشامية ج: ۲ ص: ۳۹۸ وفي المتلقى وعن النبي ﷺ انه كره رفع الصوت عند قراءة القرآن والجنابة والزحف والتذكير، وفيها فالاسرار افضل حيث خيف الريا او تاذى المصلين الخ، وفي المرقاة شرح مشکوة ج: ۲ ص: ۳۵۷ (طبع مکتبه امدادیه ملتان) قوله تعالى: (وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ الخ، ويسن الاسرار في سائر الاذكار ايضا الا في التلبية الخ، وراجع ايضا الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۱۹ - ۵۲۳.

(۲) وفي الهنديه ج: ۵ ص: ۳۱۲ (طبع مکتبه رشديه کويته) ولو قرأ القرآن فمر على اسم النبي ﷺ واصحابه فقرأ القرآن على تأليفه ونظمه افضل من الصلوة على النبي ﷺ في ذلك الوقت فان فرغ ففعل فهو افضل الخ.

یوشریف سړی دی، هغوی به امام ته وئیلی وي یابه یی نه وی وئیلی ماته د دی علم نسته، یوه ورځ د ماخستن د لمانځه څخه وروسته یی درس قرآن د همدی آیت څخه شروع کی، او څه چی د هغه په علم کی وه بیان یی کړل، او شاید چی ماته یی چغلخور وویل، او نور تنقیدونه یی وکړل، اوس عرض دادی چی آیا د دی په باره کی زه د هغه تنقید مستحق یم چی امام صاحب زما په باره کی بیان کړی دی؟

جواب: تاچی څومره خبره لیلکی ده که واقعاً صرف دومره ده نو ستا څه قصور نسته، امام صاحب د چغلخوری الزام ښکاره په تاباندی نه دی لگولی، که د هغوی په زړه کښی ستاسو له اړخه په څه خبره قدرت پیدا سوی وی، نو هغه په ملاقات او په خپل مینځ کی په افهام او تفهیم سره لری کړی. والله اعلم

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عفا الله عنه، احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۷۲/۱۹ الف)

د دی جواب څخه وروسته د سائل له اړخه هم د دی په باره کی

دوباره سوال رالی چی په لاندی ډول دی (مرتب)

سوال: عرض دوباره ارسال دی، تاسو چی کوم جواب را کړی دی هغه د اثابتوی چی د مولاناسره لوی جنگ دی، جنگ هیڅ نسته چی د امام صاحب سره په ملاقات سره لری سی، زه خود شریعت په رڼا کی غواړم چی د برنی آیت ویلو سره په لمانځه کښی خلل راځی او که نه؟

۲: که د دی آیت درس ورکول سی نو په دی کی د چغل خوری او ریاء ذکر دی؟ چی هغه ذکر کول پکار دی په دی دواړو خبرو کی شرعی جواب غواړم.

جواب: د لمانځه څخه وروسته کله چی خلک په لمانځه کی مشغول وی په لوړ آواز سره د قرآن تلاوت یا تقریر کول نه دی پکار (۱) لهذا که دی امام صاحب په دی وجه دا آیت ویل پریښی وی نو هغه صحیح کار کړی دی په دی باندی چاته اعتراض کول پکار نه دی.

(۱) د دلیل لپاره وروستی صفحه ۲۷۹ اوله حاشیه ملاحظه کړی.

۲: په دی آیت کی د چغل خوری او ریاء کاری څه ذکر نسته، خو که دا آیت لاندی څه خبره راسی او دامستله بیان سی نو په دی کبسی هم څه حرج نسته.
والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۸۸/۲/۲۰

د جناتو د قید کولو یا سوزولو حکم

سوال: عاملین خلک جنات په اور کبسی سوزوی، حالانکي دا عذاب د الله ﷻ سره مخصوص دی، جنات په اور کبسی سوزول د شریعت مطهره د څلورو شیانو یعنی قرآن، سنت، قیاس او اجماع څخه نه دی ثابت سوی، ورسره عامل خلک جنات په کتوی یابوتل کی د مخصوص وخت لپاره قید کوی بیا د آزادی په وخت کی جناتو ته وایی چی تا چونکی یو مسلمان ته تکلیف رسولی وو، په دی وجه باندی قیدسوی او اوس آزادول کیږي چی د حضرت سلیمان ﷺ په دعا باندی په زد راسی، که تادوباره د خدای مخلوق تنگ کی نو بیابه دوباره بند سی، آیا شریعت مطهره د دی اجازت ورکوی؟ د فرق کولو کوم معقول تدبیر بیان کړی؟

جواب: د دی په باره کی قول فیصل دادی که د جناتو اثر د هغوی د سوزولو څخه بغیر زائل کیدی سی مثلاً د دم یادعاء کولو، یا هغه په وهلو یا بیرولو سره نو بیا خو قتلول یا سوزول جائز نه دی، خو که هغه په مذکوره طریقو سره ولاړ نسی نو بیایی قید کول یا وژل یا سوزول جائز دی، خو عامل ته پکار دی چی اول نرمه طریقه استعمال کړی او کله چی د دی خبری اطمینان وسی چی دا جن بغیر د سوزولو څخه نه ځی بیادی د سوزولو اقدام وکړی، علامه بدر الدین شبلی حنفی رحمه الله په دی مسئلې باندی بحث کولو سره د علامه ابو العباس د دی قول تصدیق کوی چی:

يجوز بل يستحب وقد يجب ان يدب عن المظلوم وأن ينصر فان نصر المظلوم مأموره بحسب الامكان واذا برى المصاب بالدعاء والذكر وأمر الجن ونهيهم وانتهاهم وسبهم ولعنهم ونحو ذلك من الكلام حصل المقصود، وان كان ذلك يتضمن طائفة من الجن او موتهم فهم الظالمون لانفسهم اذا كان الراقي الداعي المعالج لم يتعد عليهم اكمام المرجان في غرائب الاخبار واحكام الجان ص: ۱۱۱ باب ۵۳ (طبع نور محمد

کارخانه)

مخکی علامه شبلی رحمه الله لیکي: فحاصل ذلك انه متى حصل المقصود بالاهون الايصار الى ما فوقه ومتى احتيج الى الضرب وما هو اشد منه صير اليه ومن قتل الصائل من الجن قتل عائشة الجنى الذى كان لا يزال يطلع فى بيتها.

او هغوی په ص ۲۰ باندی د شپږم باب لاندی سند سره نقل کړی دی چی حضرت ابن عباس رضی الله عنهما یوجن قتل کړی وو، او حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی صاحب تهاونى د جن سوزولو په باره کی لیکي چی: که په هیڅ تدبیر دی مریض نه پریږدی نو درست دی بهتر دادی چی په هغه تعویذ کی دا عبارت ولیکي که نه ودی سوزی. (۱)

والله اعلم

هـ ۱۳۷۷/۲/۲۲

(فتویٰ نمبر ۲۵۴/۲۸ ب)

د پیری سره د انسان د نکاح حکم

او په انسانانو باندی د پیریانو د اثراتو شرعی حکم

سوال: (البلاغ سنه ۱۳۹۷ هـ) می وویل نو څه نکات می داسی پیدا کړه چی د هغه تشریح مطلوب ده، مثلاً صفحه ۱۴ باندی، آیا د انسان نکاح د پیری بنځی سره کیدی سی؟ د عنوان په اوومه کرښه باندی مذکور دی، چی د مسلمان سړی سره د مسلمانی پیری نکاح هم وسوه او د هغه څخه اولاد هم پیداسو، په دی کبسی د شک او شبهی گنجایش نسته، چی جنات د الله ﷻ مخلوق دی او دا خبره د نص څخه ثابته ده، خو کله چی جناتو ته ناری مخلوق ویل کیږي او هغه په نظرهم نه راځی نو څنگه د انسان سره د هغوی تعلق او بیا د بنځی او خاوند تر حده پوری د هغوی تعلق پته کیدی سی؟ په جناتو کی د مسلم او غیر مسلم مسئله واضحه ده خو د ساینسی نقطه نظر سره نه صحیح بیا هم د غیر مدلل تشریح څخه دا خبره په ذهن کی نه راځی، که پیری بنځه د تولد اهل هم وی، خو څنگه د خاوری انسان سره د بنځی په حیثیت سره پاته کیدی سی؟ ځکه ستاسو څخه گذارش دی چی تاسو د (جناتو په انسانانو باندی اثر) عنوان تشریح وکړی، موږ په اخبارونو او رسالو کی وایو او د عاملینو حضراتو قصی د ایجنټهانونه او رو چی جنات:

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۴/۲۰

د ذکر دعاء او تعویذ

۱۳۷۷ / ۶ / ۲۶

(فتویٰ نمبر ۲۵۴ / ۲۸ ب)

اوپه انسانانو باندی د پیریانو د اثراتو شرعی حکم

سوال: (البلاغ سنه ۱۳۹۷ هـ) می و ویله نو خه نکات می داسی پیدا کره چی د هغه
شرح مطلوب ده، مثلاً صفحه ۱۴ باندی، آیا د انسان نکاح د پیری بنحی سره کیدی
سی؟ عنوان په اوومه کرښه باندی مذکور دی، چی د مسلمان سړی سره د مسلمانو
پیری نکاح هم وسوه او د هغه څخه اولاد هم پیداسو، په دی کښی د شک او شبهی
گنجایش نسته، چی جنات د الله ﷻ مخلوق دی او دا خبره د نص څخه ثابته ده، خو
دی جناتو ته ناری مخلوق ویل کیږی او هغه په نظر هم نه راځی نو څنگه د انسان سره
نوی تعلق او بیا د بنحی او خاوند تر حده پوری د هغوی تعلق پاته کیدی؟
په دې هیله چې د مسلمان او غیر مسلم مسئله واضحه ده خو د ساینسی نقطه نظر نه

ہن کی نہ راتھی۔

بندگی پہ حیثیت میں نہ

(جناتو په انسانانو په څېر)

۱۰ کی وایو او د شریفیہ مجلیہ

پہ دوران کی دجناتود

مراود یغوی په انسانی جسم

جواب: د دی په باره کی قول فیصل دادی که د جناتو اثر د هغوی د سوزولو څخه بغیر زائل کیدی سی مثلاً د دم یادعاء کولو، یا هغه په وهلو یا بیرولو سره نو بیا خو قتلول یا سوزول جائز نه دی، خو که هغه په مذکوره طریقو سره ولاړنسی نو بیایي قید کول یا وژل یا سوزول جائز دی، خو عامل ته پکار دی چی اول نرمه طریقه استعمال کړی او کله چی د دی خبری اطمینان وسی چی داجن بغیر د سوزولو څخه نه ځی بیادی د سوزولو اقدام وکړی، علامه بدر الدین شبلی حنفی رحمته الله علیه په دی مسئلې باندی بحث کولو سره د علامه ابو العباس د دی قول تصدیق کوی چی:

يُجوز بل يستحب وقد يجب ان يدب عن المظلوم وأن ينصر فان نصر المظلوم مأموره بحسب الامكان واذا برى المصاب بالدعاء والذكر وامر الجن ونهيهم وانتهارهم وسبهم ولعنهم ونحو ذلك من الكلام حصل المقصود، وان كان ذلك يتضمن طائفة من الجن او موتهم فهم الظالمون لانفسهم اذا كان الراقي الداعي المعالج لم يتعد عليه كما يعدي عليهم كثير من اهل العزائم فيأمرهم بقتل من لا يجوز قتله.
داكام المرجان في غرائب الاخبار

کارخانه) در این کتاب الاجبار و احکام البیان ص: ۱۱۱ باب ۵۳ (ط)

الف: د غیر خبری اوری، مثلاً د فلانی شی پتوونکی فلانی دی او په فلانی خای کی اوسیدو غیره وغیره.

ب: فلانی عامل جنات په کوزه کی بند کړی دی لکه څنگه چی د سمندر په کوزه کی د بندولو محاوره ده.

ج: فلانی پیر د چله کشی څخه وروسته په جناتو باندی قابو پیدا کړی ده او جنات د هغه تابع دی. (گوانکی دوهم سلیمان دی)

د: ډاکترانو مریض لاعلاج وگرځوی، خو فلانی عامل مریض د جناتو زیر اثر ونبووی، او علاج کولو سره یی شفاء ورکړله، څه موده مخکی اخباراتو کی په دی مسئله باندی ډیر ورکړه راکړه شروع سوی وه، به هر حال زه پوهیږم چی څو پورتنیو ذکر سوو نکاتو تعلق دی هغه څه داسی دی:

الف: ترڅو چی د حضرت سلیمان عليه السلام امضاء چینجو خوړلی نه وای او ترڅو چی هغه نه وای لویدلی نو جناتو مسلسل کار کوی، لهدا په غیب باندی د پوهیدلو سوال ځکه نه پیدا کیږی، بلکی انبیاء هم د غیب علم څخه واقف نه وه. (البلاغ هذا ۱۳)

ب: انگریز قوم ډیر لوی توهم پرست دی، په انگلیند کی یو وخت په تی وی باندی د روحونه راوړل سول، د بدو روحونو سره د ملاقات شرف نصیب سو، د مداری توب ډیری لوبی مو ولیدلی، د انسانی ذهن تیزی، مسلسل مشق کړی په گړی محنت او کوشش، هغه کربونه پیش کړل چی عقل حیران پاته سو، خو دا هرڅه د مداری د مهارت نتیجه وه، ابن خلدون په دی باندی معركة الاراء بحث کړی دی چی صحیح دی او د هغه خلاصه هم هغه ده چی لوړه می لیکلی ده یو مسلمان عالم خو لاڅه چی یو دهریه هم دا هرڅه کولی سی چی زموږ خواته ډبه پیر او عاملین یی کوی، معلومه نه ده چی داسپوتین (د دنیا د ټولو څخه لوی بدکار) څه چی پیش گوئی کوله، پوره کیدله به سنه ۱۹۳۳ کی د کشمیر یو مسلمان (چی نوم یی راته یاد نه دی) په انگلیند کی په دری ځایونو کی په بلو سیکروتو باندی پښی ابللی تللی دی او بنوولی، هرکله چی ډاکترانو د هغه په جسم باندی داسی دوا یانی استعمال کړی وی چی د هغه سره په جسم باندی لگول سوی دهری دوائی اثره به زائل کیدی خو هغه کامیاب پاته سو، د هغه انټرویوز وسوه، نو هغه ووئیل: دا د هغه خدای په ذات باندی د کامل اعتماد معمولی جهلک دی او دی اعتماد د هغه قوت ارادی ناقابل شکست جوړ کړی دی، غرض دا قسم واقعات نن هم لیدلی سی خو د عاملینو جنات په کوزو کښی بندول څه شرعی حیثیت لری؟ هرکله

چی دا خبره په ذهن باندی د زور ورکولو څخه بغیر په ذهن کی راځی، چی خالد بن ولید زهر خوړلو سره ولی مړنه سو؟ هرکله چی هغه زهر که په یوکوهی کی واچول سی نو د پولوی لښکر مرگ باندی واقع کیدی سی، یا د حضرت عمر رضی الله عنه د خطبی په دوران کی ساریه ته آواز ورکولو سره جبل طرف ته متوجه کول بغیر د تذبذب څخه په ذهن کی راتلی سی.

ج: که یانینس یی منی او که نه، عقل پوهیږی او که نه، خو زموږ ایمان دی چی د حضرت سلیمان عليه السلام په جناتو او مرغانو او چرنده گانو باندی غلبه وه، او د هغوی د ژبی هم واقف وو، د هدهد واقع په دی باندی دال ده، خو د عاملین ولی سلیمان جوړ سوی دی؟ د دی په شرعی حیثیت باندی بحث وکړه.

د: د تشنج څو قسمونه دی، یو داسی مریض چی د هغه عمر کم او وزن یی ۲۰ / ۵۰ پونډه وی، د تشنج په حالت کی د دومره زور مظاهره کوی چی محسوس کیږی چی د پهلوان سره مو واسطه پریوتله، د پتو راکښلو د قوت د وجی دا حالت پیدا کیږی، خو زموږ خواته عاملینو د آگي گل سره د بلبل وزر ترلو سعادت دوی حاصل کړی دی، چی په مریض باندی د جناتو غلبه ده او داتول د جناتو یا د یوجن (نروی او که ښځه) ورنه په داسی کم عمر او کم وزن لرونکی مریض کی دومره زور نه سی راتلی، وغیره ترڅو چی د ډاکتری علاج تعلق دی هغه د ساینس یو اړخ دی او دا خبره په تاسو ښکاره ده چی ساینس خو ترکافی حده پوری ثبوت ورکوی، خو عقیده یی نسی ورکولی او فلسفه نه ثبوت ورکولی سی او نه عقیده او مذهب ثبوت هم ورکوی او عقیده هم (خو د اسلام د پاره د لفظ مذهب استعمال زه درست نه گنم، ځکه چی د اسلام دین دی او مذهب یوه حصه لکه: سترگه غوږ، پوزه وغیره د یو جسم مختلفی حصی دی) د ساینس تابع ډاکتری علم که یو مریض لاعلاج کی، نو خبره په ذهن کی راتلی سی که فلسفی پکښی مزید غوتی لگولی دی، نو بیا هم په ذهن کی راتلونکی خبره ده، خو که دین صرف عاملینوته دا اختیار ورکړی وی چی هغوی دی په جناتو باندی حکمرانی کوی، او که حوښه یی سی نو په جیب کی دی واچوی او گرځوی ی، نو دا هرڅه په ذهن کی نه راځی، په قرآن مجید او احادیثو کی په دواړو کی چی هریو وی د هغه اثر خو ښکاره دی د خدای جل جلاله کلام خو افضل ترین کلام دی، د دی اثر کیږی او وی به هم، خو عاملین یی چی څنگه ښایی هغه دادی چی هغوی ته د چله کشی په دوران کی د جناتو د منع کولو صلاحیت پیدا سو، او هغوی جنات منع کولی سی او د هغوی په انسانی جسم

باندی اثر زائل کولی سی، گوانکی د عامل چله د بلا لری کوونکی ده، نه چی کلام الله تاسو دا واضح کړی چی په انسانی جسم باندی د جن اثر څنگه کیدی سی؟ که کیدلی سی نو ترکومه حده پوری؟ او بیا جنات په منع راوستلو کی څنگه ثابت دی؟ زموږ مشاهده ده، چی قرآن، حدیث او نور علوم فقه، صرف، نحو وغیره په ځای موږ د خپلو اناگانو څخه د جناتو او بناپیرو قضی په ماشومتوب کی اوریدلی دی، د دی قصو لازمی نتیجه نفسیاتی اثر وی چی لوئیدو لاشعوری کی موجود وی، بیا د هستییریا یوی مریضی اصلی علاج په ځای هغه د عامل په کردار مخکی اچول کیږی او هغه بی ضمیر د غنمو، اوربشو خرڅوونکی د سلیمان ثانی کیدو مدعی د یو څوټکو په لالچ کی د جناتو اثر بنوولو سره د یو انسان د ژوند خوشحالی لوټ کوی، زما د بیان سوی څلورو نکاتو شرعی حیثیت څه دی؟

جواب: په جواب کی لږ تأخیر وسو خو ستا سوال لږ تفصیل غوښتی چی د هغه فرصت دی څخه مخکی راته پیدانسو اوس تاسو د سوال جواب پیش خدمت دی.

۱: ترکومه چی د انسان او د پیری په مینځ کی د نکاح تعلق دی، په شریعت کی خود دی اجازت نسته خو ترڅو چی د دی د عقلی امکان دی په هغه کی څه غیر ممکن خبره نسته، علامه بدر الدین شبلی معروف محقق عالم دی هغوی په خپل کتاب (اکام المرجان فی غرائب الاخبار واحکام الجان) په باب ۳ ص ۶۲ باندی په دی مسئلې باندی مفصل بحث کړی دی، او تاسو چی کوم اعتراض کړی دی چی د خاکی انسان نکاح ناری جن سره څنگه کیدی سی چی د دی یی داجواب ورکړی دی چی انسان بیشکه خاکی او جن بیشکه ناری دی، خو چی څنگه د ټولو څخه اول انسان حضرت آدم (علیه السلام) د خاوری څخه پیداسو، خو د هغوی څخه وروسته کله چی د تولد او تناسل سلسله شروع سوه، نو هر انسان براه راست د خاوری څخه پیدانه سو، بلکی په هغه کی ټول عناصرو کار کولو، دغه شان په جناتو کی د ټولو څخه مخکی جن چی د هغه قرآنی نوم (الجان) دی، براه راست د اور څخه پیداسوی وو، د هغه څخه وروسته ټول جنات په تولد او تناسل سره پیدا کیدل او په هغوی کی هم د انسانانو په شان نورو عناصرو هم کارکوی، لهذا اوس چی جنات مطلقاً د اور یا حرارت پیکر مجسم نه وی بلکی په

هغوی کی د حرارت او برودت اعتدال وی، په دی بناء باندی په عقلی طور سره د انسان هغوی کی د ترمینځه جنسی اختلاط ممکن دی (۱).

او جن ترمینځه جنسی اختلاط ممکن دی (۱). علامه شبلی (رحمته الله علیه) په دی باندی دا استدلال هم کړی دی چی قرآنکریم د جنت د حورو په باره کی دافرمائیلی دی: لَمْ يَطْمِثْهُنَّ اُنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌ (۲)، یعنی دوی لره د جنیاتو څخه مخکی نه یوانسان لاس لگولی دی او نه یو جن، که په جن او انس کی عقلاً اختلاط ناممکن وی نو دلته د جن د ذکر ضرورت نه وو.

خلاصه داچی عقلاً نکاح کیدل غیر ممکن نه دی، او علامه شبلی (رحمته الله علیه) په دی باندی د سندسره څه واقعات هم لیکلی دی چی د جناتو او انسانانو په مینځ کی ودونه سوی دی، د دغه واقعاتو په باره کی په یقین سره څه وئیل مشکل دی، خو هغه ته عقلاً ناممکن هم نسی وئیلی او په معارف القرآن کی هم صرف دومره خبره وئیلی سوی ده.

۲: دومه مسئله تاسو دا لوړه کړی ده چی د جناتو په انسانانو باندی ختل او د انسانانو د هغوی د تابع جوړولو شرعی حیثیت څه دی؟ په دی سلسله کی عرض دادی: چی دومره خبره د قرآن او حدیث د قطعی دلائلو څخه ثابته ده چی (جن) د انسانانو څخه جلا مخلوق دی، هغه عام په نظر نه راځی، او په هغوی کی مومن او کافر صالح او فاسق هرشان وی، لهذا په دومره خبره خو زموږ ایمان ساتل ضروری دی، پاته سوه داچی هغوی انسانانو لره پریشان کولو د پاره په هغوی څیژی او که نه؟ او ورسره چی عاملین د هغوی د اخواکولو کومه دعوی کوی هغه صحیح ده او که نه؟ نو دا د څه ایماناتو مسئله نه ده چی په هغه ایمان ساتل ضروری وی، بلکی د واقعاتو مسئله ده او واقعه داده: چی په هره زمانه کی د جناتو د انسانانو د پریشانه کولو واقعات دومره په کثرت سره کیږی چی د هغه څخه انکار مشکل دی (۳) یوه واقعه خو پخپله حضور اکرم (صلی الله علیه و آله) اوریدلی ده چی په شمائل ترمذی کی موجوده ده، حضور (صلی الله علیه و آله) ارشاد وفرمائیلو چی د (بنو عذره) قبیلې یوسری چی د هغه نوم خرافه وو هغه جناتو ونیوی او یوی تلی، هغه تریوی مودی پوری جنیاتو کی مقیم پاته سو، بیا هم هغه هغوی د

(۱) د پیری سره د انسان د نکاح متعلق د تفصیل د پاره وگورئ معارف القرآن ج: ۲ ص ۵۲۷.

(۲) سورة الرحمن: ۵۶، ۷۴.

(۳) وفی کتاب الروح ص ۴۲۵ ان تداخل الاجسام المحال ان يتداخل جسمان كشيْفان احدهما فی الآخرة بحيث یكون حیزهما واحداً واما ان یدخل لطیف فی كشیف یسری فیهِ فهذا لیس بمحال.

انسانانو خواته پریښووی، د بیرته راتلو څخه وروسته به هغه عجیبه عجیبه قصی کولی، ځکه به خلکو (هر عجیبه جنری ته) د خرافه قصه وئیل شروع کړل. (شمائل ترمذی ص: ۲۱ باب ماجاء فی کلام رسول الله ﷺ فی السحر)

او انحضرت ﷺ څخه د جن کبسته کولو واقعات هم په بعضی روایاتو کی موجود دی، چنانچې په ابوداؤد، مسند احمد، معجم طبرانی وغیره کی د احادیث مروی دی چې: عن أم أبان بنت الوزاع عن أبيها أن جدها انطلق إلى رسول الله ﷺ بابت له مجنون أو ابن أخت له فقال: يا رسول الله ان معي ابناً أو ابن أخت لي مجنون أتيتك به لتدعو الله تعالى له قال: أتني به، قال: فانطلقت به اليه وهو في الركاب فانطلقت عنه والقيت عليه ثياب السفر والبسته ثوبين حسنين واخذت بيده حتى انتهيت إلى رسول الله ﷺ فقال: ادنه مني واجعل ظهرك مما يليني، قال: فاخذ مجامع ثوبه من اعلاه واسفله فجعل يضرب ظهره حتى رأيت بياض ابطيه ويقول: اخرج عدو الله فاقبل ينظر نظر الصحيح ليس بنظر الاول الخ. (اکام المرجان ص: ۱۱۳ باب ۳۵۰)

ام ابان د خپل پلار څخه روایت کوی: چې د هغوی نیکه د حضور ﷺ خواته خپل یومجنون (د دی معنی پاگل هم کیدی سی او پیریانی هم) ځوی یا وراره بوتله او عرض یی وکړ، یا رسول الله ما د خپل ځوی یا وراره چې مجنون دی د دعاء لپاره راوستلی دی، حضور ﷺ وفرمائیل: چې داماته راژدی کړه او د ده شاه زما طرفته کړه، چنانچې حضور ﷺ د هغه کپړی ونيولی، هغه یی په شاه باندی وهل شروع کړل، تردی چې ماته د حضور ﷺ د بغلونو سپین والی ښکاره سو، حضور ﷺ به وهی نو وئیل به یی: ای د خدای ﷻ دښمنه ووځه هغه لږ په لږ ساعت کی د تندرستو په شان کتل شروع کړل الخ.

لهذا که په چاپاندی د جن اثر وسی نو د هغه علاج د عملیاتو په ذریعه نه عقلاً ناممکن دی، او نه شرعاً ناجائز دی، په دی شرط چې په هغه کی څه خلاف شرع طریقه اختیار نکړل سی (۱)، او که یوسری ته د جناتو د لری کولو طریقه راځی نو هغه ته به د خدای

(۱) وفي مشكاة المصابيح كتاب الطب والرقى ص ۳۸۸ (طبع قديمى كتب خانه) عن عوف بن مالك الاشجعي، قال كنا نرقى في الجاهلية فقلنا: يا رسول الله كيف ترى في ذلك؟ فقال: اعرضوا رقائكم لاباس بالرقى ما لم يكن فيه شرك (رواه مسلم) وفي الشامية ج: ۲ ص: ۳۲۳ ولا بأس بالمعوذات اذا كتب فيها القرآن أو اسما الله تعالى (إلى قوله) وإنما تكره العوذة اذا كانت بغير لسان العرب ولا يدري

په قدرت کی دخل اندازی نسی وئیل کیدی، لکه چې د بیماری د جراثیمو په ختمولو باندی انسان ته قدرت ورکول سوی دی، که الله ﷻ جاته په جن اخواکولو باندی هم قدرت ورکړی، نو څه بعیده ده؟ البته جنات غلام جوړول، که څه هم عقلاً جوړول ممکن ده خو شرعاً څنگه چې آزاد سړی د اسباب شرعیه څخه بغیر غلام جوړول جائز نه دی، دغه شان آزاد جنات هم غلام جوړول درست نه دی (۱)، البته یوه خو دا خبره یاده ساتی چې د دی مسئلې تعلق د ایمانیاتو سره نه دی بلکې د واقعیاتو سره دی دوهم داچې کوم عامل دا دعوی کوی چې جنات هغه ته د مستقبل غیبی خبرونه ورکوی هغه باطل دی دریم داچې د جناتو د منع کولو د پاره ډیر سفلی اعمال جادوگران کوی چې د هغه مقصد شیطانان خوشحالول وی هغه په اجماع دامت سره حرام او ناجائز دی، څلورم داچې د دی مقصد د پاره داسی منتر وئیل چې د هغه معنی په ذهن کی نه راځی داهم ناجائز دی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۹ هـ

(فتوی نمبر ۲۳۴/۲۸ ب)

په بی پردی ښځی باندی د دم درها کولو حکم

سوال: په لاندینی طریقی سره دم درها کول یا د دی څخه استفاده کول د شریعت د مخه جائز دی او که نه؟

دیوی غیر واده سوی بالغی ښځی چې هغوی داطریقه راباسلی ده چې د هغه د اعلان مطابق د کوم ولی یاسائین باب چې د هغه سوری په دی باندی راغلی دی او هغه ولی یاسائین بابا دی ښځی ته حکم ورکړی دی چې د هغه په حکم سره ته د انسانیت خدمت کوه، دا خبره ښکاره نه سوه چې داسائین بابا ژوندی دی او که مړ؟ بلکې کله چې هم د ښځی څخه د دی متعلق پوښتنه سوی ده نو وائی چې د دی د ښوولو اجازت راته نسته،

ماهو ولعله یدخله سحر او کفر او غیر ذالک واما ماکان من القرآن او شئی من الدعوات فلا بأس به (د تفصیل د پاره تکمله فتح الملهم ج: ۴ ص: ۳۱۷ ملاحظه کړئ.)

(۱) جناتو لره د تابع جوړولو د شرعی حکم متعلق د مزید تفصیل د پاره معارف القرآن ج: ۷ ص: ۲۲۵ ملاحظه کړئ (مرتب عقلي عنه)

(۲) وگورئ د همدی صفحی اول او دوهم نمبر حاشیه.

د ذکر دعاء او تعویذات

د علاج طریقہ داده چی دابنخہ بنه سم خان جوړ کړی او د هر راتلونکی خوا که سری وی پابنخه د هغه د حال پوښتنه کوی، مریض ورته خپل حال وایی، د بنخی په مخکی د گلونو امیل وی چی د هغه متعلق د بنخی ویناده، چی هغه وایی چی ولی یاسائین بابا د دی مخامخ ناست دی چی هغه صرف دابنخه لیدلی سی، کوم بل سری د هغه ولی یاسائین بابا آواز نه سی اوزیدلی، بنخه د مریض حال د هغه هر طرفته رخ کولو سره گردان کوی، او لږ ساعت خاموشه کیږی منتظره اوسی گوانکی چی هغه ته څه خاموش پیغام ورکول کیږی بیا مریض ته وایی چی سائین بابا وئیلی دی چی ستا مسئله به حل سی، سائل ته دوی خبری د شرعی د مخه غلطی محسوسه سوی.

۱: اول داچی په اسلام کی پرده بنیادی حکم دی، دابنخه صرف بی پردی هم نه وی بلکی بنه سم میکپ کولو سره مجلس کی کښینی او د هر سری سره بی حجابانه خبری کوی، مزید داچی کله یی د پردی طرفته توجه وگرځول سی نو وایی چی سائین بابا ماته اجازت راکړی دی، بلکی د بی پردگی دا حال دی چی د هغه مکمل میکپ کی تصویرونه په اخباراتو او رسالو کی چاپ کیږی.

۲: د مریضانو د سوال او جواب په مینځ کی دابنول چی: سائین بابا دا فرمائیلی دی چی ستا مسئله به حل سی، گوانکی براه راست د علم غیب دعوی ده، هرکله چی علم غیب صرف الله لره دی، ماته د فتوی ضرورت ځکه وسو چی زما ماشومه د کافی ورځو څخه بیمار ده، علاج جاری دی، مسنون دعاگانی وئیلو سره پری دم کوم یا که د چا متعلق راته معلوم سی چی هغه جائز طریقی سره علاج کوی نو د هغه خواته هم حاضریم، د مذکور بنخی شهرت اوریدلو سره ماته مشکل پېښ سو، نو د مذکوره بنخی په باره کی شرعی فتوی څه ده؟ د بنخی د روحانیت دعوی او دا اعلان کول چی په هغه باندی د الله ﷻ د کوم ولی یا سائین بابا سوری سوی دی او هغه د هغه په حکم سره د انسانیت خدمت کوی، او دوهم طرف ته یی طریقہ غیر شرعی ده، ورسره داچی کله د هغه څخه داسوال وسو چی دا روحانی قوت یاسائین بابا داسوری په هغه باندی د څه خاص عملیاتو یاریاضیت د وجی حاصل سوی دی؟ نو جواب په نفی کی پیداسو، د بنخی وینا ده چی هغه هیڅ عمل یا ریاضیت نه دی کړی، براهی کرم جواب کړی؟ چی د دی بنخی په باره کی شرعی حکم څه دی؟

جواب: د مذکوره بنخی څخه علاج کول او په دی غرض د هغی خواته تلل جائز نه دی او د کومو دوو غلطو خبرو چی سائل ذکر کړی دی هغه بلاشبه غلطی او گناه ده د هغی

د ذکر دعاء او تعویذات

د غیب ښوول سوو خبرو باندی په حیثیت د غیب یقین کول کفر دی، د مذکوره بنخی بی پرده گی او خان جوړولو سره د سرو مخ ته کښی نسل د شریعت بالکل خلاف دی او په دی خلاف شریعت عمل باندی د سائین بابا د اړخه د اجازت ذکر د دی خبری دلیل دی چی د دی دا دعوی غلطه ده یایی کوم شیطان خطا کوی په داسی صورت کی د هغه په خبرو باندی یقین کولو سره په هغه باندی عمل کول جائز نه دی او نه د داسی خلکو څخه علاج کول درست دی.

والله اعلم

۱۳۸۵/۵/۲۷

(فتویٰ نمبر ۱۴۴۹/۳۲ و)

د غل یا ورک سوی شی د معلومولو د پاره منتر یا ټوټکی

معتبر دی او که نه؟

سوال: د غل یا ورک سوی شی د معلومولو په باره کی بعضی ټوټکی او منتر او جیلی وغیره شرعاً درست دی او که نه او دامعتبر دی او که نه؟

جواب: داشان اعمال شرعاً حجت نه دی او په دی باندی اعتماد کول پکار نه دی (۱).
والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح محمد شفیع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۷۸/۱۰/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۳۲۵/۱۸ الف)

په اديره کی مخ په قبله کیدو سره دعاء کول

سوال: د جنازی د لمانځه څخه وروسته مستقله دعاء ثابته نه ده، مسلم دی او دفن کولو څخه وروسته دعاء مسنون نه ده، خو د وضاحت طلب امر دادی چی وروسته د دفن کولو څخه د سوره بقره اول او آخر ویلو څخه وروسته چی کومه دعاء کیږی په هغه کی لاس لوړولو سره دعاء کول پکار دی، که په لاسونو پریښوولو سره؟ د دی څخه وروسته د دعاء د پاره د لاس لوړول او دعاء کول، ذاکول خو د حضرت مولانا خیر محمد صاحب

(۱) وگورئ فتاویٰ رشیدیہ ص ۲۲۱ والقول الجمیل مؤلف حضرت شاه ولی الله قدس سره بحواله مذکوره او امداد الفتاویٰ ج: ۴ ص: ۸۸.

مرحوم نماز حنفی مترجم می د نظر څخه تیرسو چی په هغه کی درج دی چی د لاس لورولو څخه بغیر دعاء کول پکار دی او د هغه په مقابله کی حافظ ابن حجر رحمته الله علیه ابی عوانه څخه د فتح الباری جلد ۱: ص: ۱۲۲ کی حدیث:

عن ابن مسعود رضی الله عنه رأیت رسول الله صلی الله علیه و آله فی قبر عبد الله ذی الجباین الحدیث وقیه، فلما فرغ من دفنه استقبل القبلة رافعاً یدیه، څخه ثابتیری چی د لاس لورولو سره یی دعاء کړی وه، کومه خبره چی سنت یا مستحب وی په حواله د کتابونو ارشاد وفرمایي، چی آیا وروسته د دفن څخه لاس لورولو سره دعاء کول پکار دی او که پرېښوولو سره؟ جواب: په ادیره کی د مخ په قبله کیدو په صورت کی لاس لورولو سره دعاء کول د حضور صلی الله علیه و آله څخه جائز او ثابت دی په صحیح مسلم کی د لیلة البراءة واقعه بیانولو سره حضرت عائشه رضی الله عنها فرمایي:

حتى جاء البقیع فقام فاطال القيام ثم رفع یدیه ثلاث مرآة (ج: ۱ ص: ۳۱۳ قبیل کتاب الزکوة) (۱) د دی لاندی علامه نووی رحمته الله علیه لیکي:

ویکړه عند البقر کما لم یعهد من السنة والمعهود منها لیس الازیارتها والدعاء عندها قائماً کما کان یفعل صلی الله علیه و آله فی الخروج الی البقیع. (البحر الرائق) (۲)

او لوړ ذکر سول چی په بقیع کی د حضور صلی الله علیه و آله څخه رفع یدین ثابت دی، د دی څخه علاوه چی د صحیح ابو عوانه کوم حدیث چی تاسو نقل کړی دی هغه د فتح الباری (کتاب الاستیذان باب الدعاء مستقبل القبلة) لاندی حافظ نقل کړی دی، او په دی یی سکوت کړی دی، وروسته هغه هم د دی دلیل دی، حکیم الامت حضرت تهانوی رحمته الله علیه په دی باندی فتوی ورکړی ده، چنانچی فرمائی: فی رد المختار: ادا ب زیارت القبور، ثم یدعوا قائماً طویلاً (۳)، د دی څخه وروسته د دعاء جائز کیدل ثابت سول او د لاس لورول مطلقاً ادا ب د دعاء دی وروسته داهم صحیح سول (امداد الفتاوی) (۴)

لهذا اصل مسئله خو همداده چی رفع یدین جائز دی، البته د دیوبند د اکابرو معمول د ترک رفع یدین پاته سوی دی، چی د هغه وجه غالباً همداده چی په هندوستان کی د قبر

(۱) (طبع قدیمی کتب خانه)

(۲) بحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۹۲ (طبع سعید)

(۳) شامیه ج: ۲ ص: ۲۴۲

(۴) امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۵۰۰

پرستو کثرت وو، چی د صاحب قبر څخه به یی دعاگانې غوښتلې د هغوی سره د تشبیه راتلو څخه د پرهیز د پاره د لاس لورولو سره څخه بغیر به یی دعاء کوله خو چا رفع یدین ته ناجائز هم نه دی وئیلی، بلکی بعضو مستندو علما دیوبند احقر پخپله په لاس لورولو سره دعاء باندی لیدلی دی، لهذا حضرت مولانا خیر محمد صاحب چی کومه خبره لیکلی ده هغه په احتیاط باندی مبنی ده او د رفع یدین د ناجائز کیدو په وجه نه ده. هذا ما عندي.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۳

(فتویٰ نمبر ۲۸/۳۱۲ ب)

د تعویذ په ذریعه د علاج کولو حکم

سوال: زما کور والا د څوارلس کالو څخه په تکلیف کی ده حالت یی بدلیږی رابدلیږی، د سرداسی محسوسول چی اوبه پریکیږی، په پښوکی داسی محسوسول چی څوک یی کاټ کوی د جسم یخیدل او سوزیدل، د کور څخه د تنبیتیدو کوشش کول کپړی شکول، په جسم باندی پرسوب کیدل، د جسم لطیف کیدل، په پوره جسم یا په ولوباندی ډیر بوج محسوسول، څه داسی حرکتونه محسوسول چی د هغه تذکره نسی کیدلی، او د مدینی طرف ته د تلو په وخت کی داسی غلطی خبری ذهن ته راځی چی د سپری څخه ایمان ځی او کله د لاری څخه د بیرته تلو ورته وایی، داشان مختلف حالتونه وی، بعضی اوقات بی ارادی داسی وی چی اخوادی خواتښتی د دی علاج می د ډاکترانو څخه ډیر وکی خو د آرام په ځای د هغو د روایاتو په جسم باندی نور اثرات وسول، نو ډاکترانو ووئیل: چی روحانی علاج یی وکړه د سنه ۱۹۷۸ء څخه د مختلفو خلکو څخه روحانی علاجونه هم وکړل، په دی علاج کی هغوی د تعویذ ترلو، چنبلو یا سوزولو د پاره به یی راکول، څوک داسی روحانی مشر راته پیدانه سو چی بغیر د تعویذونو څخه علاج وکړی، زما په بچوهم مختلف کیفیات وی د هغوی هم روحانی علاج سره څه گذاره کیږی، دلته د انگریزی په اخبار کی د تعویذونو د استعمال په باره کی په استفتاء باندی داسی لیکلی دی چی د هغه د وجی زه ډیر پریشانه سوی یم د هغه مطابق د تعویذونو استعمال په اسلام کی ممنوع دی، زه تاسوته گذارش لرم چی تاسو په دی سلسله کی زما رهبری وکړئ آیا زه د خپلی ښځی او ماشومانو علاج د تعویذ په

ذریعہ کولی سم؟ کہ نسیم کولی نوماتہ خہ بلہ لارہ را ونبایی، خکہ چی زہ د خپلی بنځی او بچو د علاج ذمہ واریم، (سائل عبد الوحید، جدہ، سعودی عرب)

جواب: د تعویذ په ذریعہ علاج شرعاً جائز دی (۱) په دی شرط چی په تعویذ کی کوم کلمات ولیکل سی د هغه معنی معلومه وی (۲) په هغه کی خہ خبره مشرکانه نه وی، مثلاً قرآنی آیتونو باندی مشتمل تعویذ کی خہ حرج نسته (۳)، د سعودی عرب بعضی علماء د تعویذونو په باره کی چی کوم احادیث پیش کوی د هغه خخه مراد داسی تعویذونه وی چی په هغه کی مشرکانه خبری وی (۴)، یا چی کوم د الله جل جلاله په خای بذات خو د شافی وگنل سی ورنه د قرآنی آیتونو دم کولی د حضور ﷺ خخه او د تعویذ لیکل او چنل یا زړه ول د حضرات صحابه کرامو رضی الله عنہم او تابعینو خخه ثابت دی (۵).

والله سبحانه اعلم

۱۴۱۱/۹/۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۱۷/۴۷)

(۱) ایضاً.

(۲) ایضاً.

(۳) ایضاً.

(۴) وفي مشكوة المصابيح ج: ۲ ص: ۳۸۸ (قديمي كتب خانه) عن عوف بن مالك الاشجعي قال: كنا نرقى في الجاهلية فقلنا: يا رسول الله ﷺ كيف ترى في ذلك؟ فقال: اعرضوا على رقاكم، لا بأس بالرقى ما لم يكن فيه شرك. رواه مسلم ج: ۲ ص: ۲۲۴ طبع قديمي كتب خانه) وكذا في ابی داؤد ج: ۲ ص: ۱۸۲ طبع مكتبه حقانيه ملتان) وفي الشاميه ج: ۲ ص: ۳۲۳ (طبع ايچ ايم سعيد) ولا بأس بالمعوذات اذا كتب فيها القرآن او اسماء الله تعالى وانما تكره العوذۃ اذا كانت بغير لسان العرب ولا يدري ما هو ولعله يدخله سحر او غير ذلك واما ما كان من القرآن او شئ من الدعوات فلا بأس به الخ او همدارنگه د مکمل تفصيل د پاره د حضرت والا دامت برکاتهم تصنيف تکملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۳۱۷ ملاحظه کړئ.

(۵) مسلم شريف بعد کتاب الطب والمرض والرقی ج: ۲ ص: ۲۲۴ (تکملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۳۱۷ طبع مكتبه دار العلوم کراچی) فتاویٰ شاميه ج: ۲ ص: ۳۲۳، ۳۲۴ عبارت د سابقه فتویٰ په حاشیه کی ملاحظه کړئ.

د قرآن کریم د نقش خخه علاوه د بل تعویذ حکم

سوال: زما د ماما خوی وایی چی د قرآن مجید د نقش خخه علاوه د باقی نقوشو او تعویذونو د احادیثو خخه ثبوت نسته، مار ورته ووییل: د بزرگانو تجربی دی، د هغه خخه هم مخلوق ته فائده رسی خو هغه نه منی نو لهدا خه حکم دی؟

جواب: په کومو تعویذونو کی چی د شریعت خلاف خبره نه وی هغه جائز دی په تعویذونو کی صرف قرآنی آیتونه لیکل ضروری نه وی. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۰/۹/۲۵ هـ

د ماهواری په حالت کی د تلاوت او ذکر حکم

سوال: د حیض په ورځو کی ښځه سورة یا کلمه، درود وغیره وئیلی سی؟

جواب: د قرآن کریم تلاوت خو بالکل نسی کولی او په درود وئیلو کی خه خبره نسته. (۱) والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح محمد شفيع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۷/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۲۳/۱۹ الف)

د اسم (بدوح) تحقیق

سوال: یابدوح آیا دا د الله جل جلاله نوم دی، د تلاش کولو خخه وروسته هم راته معلوم نه سو.

جواب: (یابدوح) په قرآن کی خو دانوم نسته، خو د بعضی اهل علم لیکلی دی چی دا په عبرانی ژبه کی د الله جل جلاله نوم دی (۲). (فقط والله سبحانه اعلم)

(۱) ایضاً.

(۲) فی الهنديه ج: ۱ ص: ۳۸ ومنها حرقه قراءة القرآن لاتقرأ الحائض والنفساء والجنب شيئاً من القرآن والایه ومادونها سواء فی التحريم على الاصح، وفيه ايضاً ج: ۱ ص: ۳۸ ويجوز للجنب والحائض الدعوات والجواب الاذان ونحو ذلك، وكذا في الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۹۳ ولا بأس لحائض وجنب بقراءة ادعية ومسها وحملها وذكر الله تعالى وتسبيح (بهشتي زيورج: ۲ ص: ۱۸۳)

(۳) لفظ (بدوح) د باء په فتحه او دال په تخفيف سره، د مزيد تفصيل د پاره وگوري فتاویٰ دار العلوم ديوبند (امداد المفتيين) ص: ۲۳۸، او فتاویٰ دار العلوم (عزيز الفتاوى ص: ۱۴۹).

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عقی الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
هـ ۱۳۸۸ / ۷ / ۲

(فتویٰ نمبر ۱۹ / ۷۲۲ الف)

د اختلاف لری کولو د پاره په خاوند باندی د تعویذ کولو حکم

سوال: د زید خور د لس دولس کالو څخه د عمر په نکاح کی ده او هر قسم فرمانبرداره ده، خو عمر هغه هروخت وهی ټکوی او تکلیف او آزار ورته رسوی، زید او د هغه خور د صبر څخه کار اخلی خو په هغه ظالم هیڅ نه کیږی، د طلاق حاصلول په څو وجو باندی مشکل دی، په دی صورت کی د عملیاتو سره عمر مطیع کول یا رتل جائز دی او که نه؟ او که کوم بل څه صورت وی راته یی وښایاست؟

جواب: د ټولو څخه ښه لار خوداده چی د عمر د پاره د خوش اخلاقی دعاً وکړی او په نرمی او پوهولو سره یی په لار باندی د راوستلو کوشش وکړی خو که دا شیان کارگر ثابت نه سول نو د کوم دیندار او د شریعت پابند عالم او عامل څخه داسی تعویذ اخستلو سره څه حرج نسته (۱) چی په هغه سره د خاوند په زړه کی محبت پیداسی، خو د تعویذاتو او عملیاتو په ذریعه هغه ته نقصان رسول هیڅکله جائز نه دی او سخته گناه ده. والله اعلم

الجواب الصحيح محمد شفیع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۸ / ۱ / ۱۷

(فتویٰ نمبر ۱۹ / ۸ الف)

په رمضان کی د تراویحو څخه وروسته د وعظ کولو

او څلویښت واره صلوٰة والسلام وئیلو حکم

سوال: د څو کالو څخه زموږ په ښار گلو ستر برطانیه کی دا دستور راروان دی چی هره ورځ د تراویحو څخه وروسته د لږ ساعت د پاره وعظ کیږی چی د هغه څخه وروسته امام صاحب څلویښت واره صلوٰة والسلام په جهر سره وایی او باقی حضرات یی اوری د دی څخه وروسته دعاء کیږی، سوال دادی چی د درود شریف د ویلو دطریقه شرعاً جائزه؟

(۱) وگورئ سابقه حواله ص: ۲۷۸ او د هغه حاشیه.

جواب: دطریقه فی نفسه جائزه خو البته څلویښت صلوٰة و سلام جهرأ و وایه داسی التزام او اهتمام جائز نه دی چی د هغه څخه د داسی کولو مستنون یا ضروری کیدلو شبه وی، لهذا مناسب دادی چی د دی پابندی دی ونه سی کله چي یی کوی او کله یی پرېږدی ورسره بهتره داهم ده چی درود شریف په خفیه طور وویل سی. والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۲۰ / ۱۰ / ۲۲

(فتویٰ نمبر ۴۰۰ / ۵)

آیا د ظاهری اسباب نه کیدو په صورت کی د دعاء اثر وی؟

سوال: که سړی ته اسباب او وسائل میسر نه وی بیا هم د دعاء اثر وی او که نه؟
جواب: هو! دعاء هم د نورو وسائلو او اسبابو په شان یوه وسیله ده او د نورو مادی وسائلو په مقابله کی زیاته ښه ده.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷ / ۹ / ۱۸

(فتویٰ نمبر ۲۸ / ۹۷۰ ج)

د اسم اعظم څخه څه مراد دی؟

سوال: د اسم اعظم دعاگانی کومی دی؟ او د دی څخه څه مراد دی؟ د کتاب حواله ولیکئ.

جواب: اسم اعظم بعضی حضراتو (یا حی یا قیوم) ته وئیلی دی او بعضو لآ اِلَهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، او بعضو نورو حضراتو (رَبُّ رَبٍّ) او بعضو (اَللّٰهُ) او بعضو (لَا اِلَهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَنَكَ اِنِّیْ کُنْتُ مِنَ الظَّالِمِیْنَ) ته او داتولی صیغی (۱) د دعاء د قبولیت د پاره مجربى

(۱) وفی مشکوٰة المصابیح ج: ۱ ص: ۱۹۹ عن انس رضی الله عنه قال: کنت جالساً مع النبی ﷺ فی المسجد ورجل یصلی فقال: اللهم انی استلک بان لك الحمد لا اِلَهَ الا انت الحنان المنان بديع السموات والارض واذا سال به اعطى، رواه الترمذی وابوداود والنسائی وابن ماجه: وفيه ايضاً ج: ۱ ص: ۲۰۰ عن الرضی بن یزید ان النبی ﷺ قال: اسم الله الاعظم فی هاتین الآيتين اللهم اِلَهَ وَاَحَدٌ لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ الرَّحْمٰنُ الرَّحِیْمُ وِفَاتِحَةُ الْعِمْرَانِ اَلَمْ. الله لَا اِلَهَ اِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ، رواه الترمذی وابوداود وابن ماجه والدارمی.

دی، البته د اسم اعظم په باره کی د محققینو تحقیق دادی چی کوم یو اسم اعظم د باری تعالی ته په معین طور اسم اعظم وئیل مشکل دی (۱).

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۸

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۷۰ ج)

د روژه مات په وخت کی دعا زیاته قبلیری

سوال: د دعاء د قبولیت متعلق می اوریدلی دی چی د روژه مات او روژه نیولو په وخت زیاته قبلیری ایا دا درست دی؟

جواب: د روژه مات په وخت د دعاء د قبولیت امید د حدیث څخه ثابت دی (۲).

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۸

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۷۰ ج)

په تعویذ کی که خلاف شرع خبره نه وی نو جائز دی

سوال: تعویذ جوړول که څه هم د قرآن شریف آیتونه وی جائز دی او که نه؟

جواب: په تعویذ کی که څه خبره خلاف د شریعت نه وی نو د هغه جوړول او ایښول جائز دی (۲).

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۸۲/۱۱/۲۸

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۷۵۵ و)

(۱) وفي المرقاة وقال ابو جعفر الطبرانی اختلفت الآثار في تعيين الاسم الاعظم وعندي ان الاقوال كلها صحيحة اذ لم يرد في خبر منها انه الاسم الاعظم ج: ۵ ص: ۱۲

(۲) عن عبدالله بن عمرو بن العاص رضي الله عنه يقول: سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ان للصائم عند فطره رجالة حسن، وقال ابن حجر هذا حسن حسن الفترحات الربانية واخرجه ابن ماجة الهشام بن عمار مثلاً في الصيام باب في صائم لا ترد دعوته، وفي الزوائد اسناد صحيح.

(۲) وگورئ سابقه حواله د فتویٰ او د هغی حاشیه.

د عمل حضرات شرعی حیثیت

سوال: د شریعت د مخه د (عمل حضرات) شرعی حیثیت څه دی، جائز دی او که ناجائز؟

جواب: د حضراتو په ذریعه سوی فیصله قابل قبول کیدل پکار دی او که نه؟

جواب: د عمل (حضرات) مفصل کیفیت او حقیقت تراوسه موږ ته د قابل اعتماد په ذریعه معلوم نه سو، خودومره واضح کول ضروری ده چی که د دی عمل په ذریعه سره جنات د انسان تابع یا مسخر کولی سی چی هغوی د خپلی مرضی مختار پاته نسی بلکی د عامل د مرضی مکمل تابع سی نو دا عمل بالکل ناجائز دی ځکه چی جنات حر دی او د هغوی غیر شرعی طریقې سره غلام جوړول بالکل حرام دی (۱)، او که د دی حقیقت څه نورشی وی نو هغه مفصل ولیکه او مسئله دی دوباره معلومه سی.

والله اعلم

هـ ۱۳۹۸/۱۱/۲۷

(بدیع العالم) نوم ایښوول او صرف د لا الله ذکر کولو حکم

سوال: په خدمت بابرکت کی عرض دی چی د بنده په زړه کی د خپل نوم متعلق د ډیری مودی څخه یو اشکال دی او هغه دادی چی د بنده نوم (بدیع العالم) ایښوول سوی دی حالانکی د بدیع لفظ د باری تعالی په شان کی وارد سوی دی ځکه د بنده په زړه کی خوف دی چی چیری په دی نوم باندی مواخذه ونسی، لهذا آیا د دی لفظ څه داسی معنی سته چی د هغه په وجه اشکال ختم سی، او دوهم عرض دادی: چی صرف د لا الله ذکر څنگه دی؟ دا ذکر جائز دی او که نه؟ زموږ بعضی حضرات دانه خوښوی او وایی چی لا په معنی د غیرده لهذا د (لا الله) ذکر په حقیقت کی د غیر الله ذکر دی.

عرض کوونکی احقر بدیع العالم

سابق پرنسیل عالییه مدرسه

(۱) فی احکام القرآن ج: ۴ ص: ۴۴ نعم یشهد فعله صلى الله عليه وسلم على ان تسخير الجن كان غير مرضي عنده لكمال الادب فی شان سليمان فغيره اولی به وهو الذي قلنا من جوازه اذا كان الجن يحل استعانتهم وتسخيرهم من الكفرة واما المسلم فلا يحل استرقامته او تقييده من غير وجه كما فی الانسان كما لا يفتي، همدارنگه د جناتو د تسخير کولو متعلق د تفصیل د پاره وگورئ معارف القرآن ج: ۷ ص: ۲۲۲، ۲۲۵.

(لکشم بنگله دیش)

جواب: مکرم المسلم علیکم ورحمة الله وبرکاته!

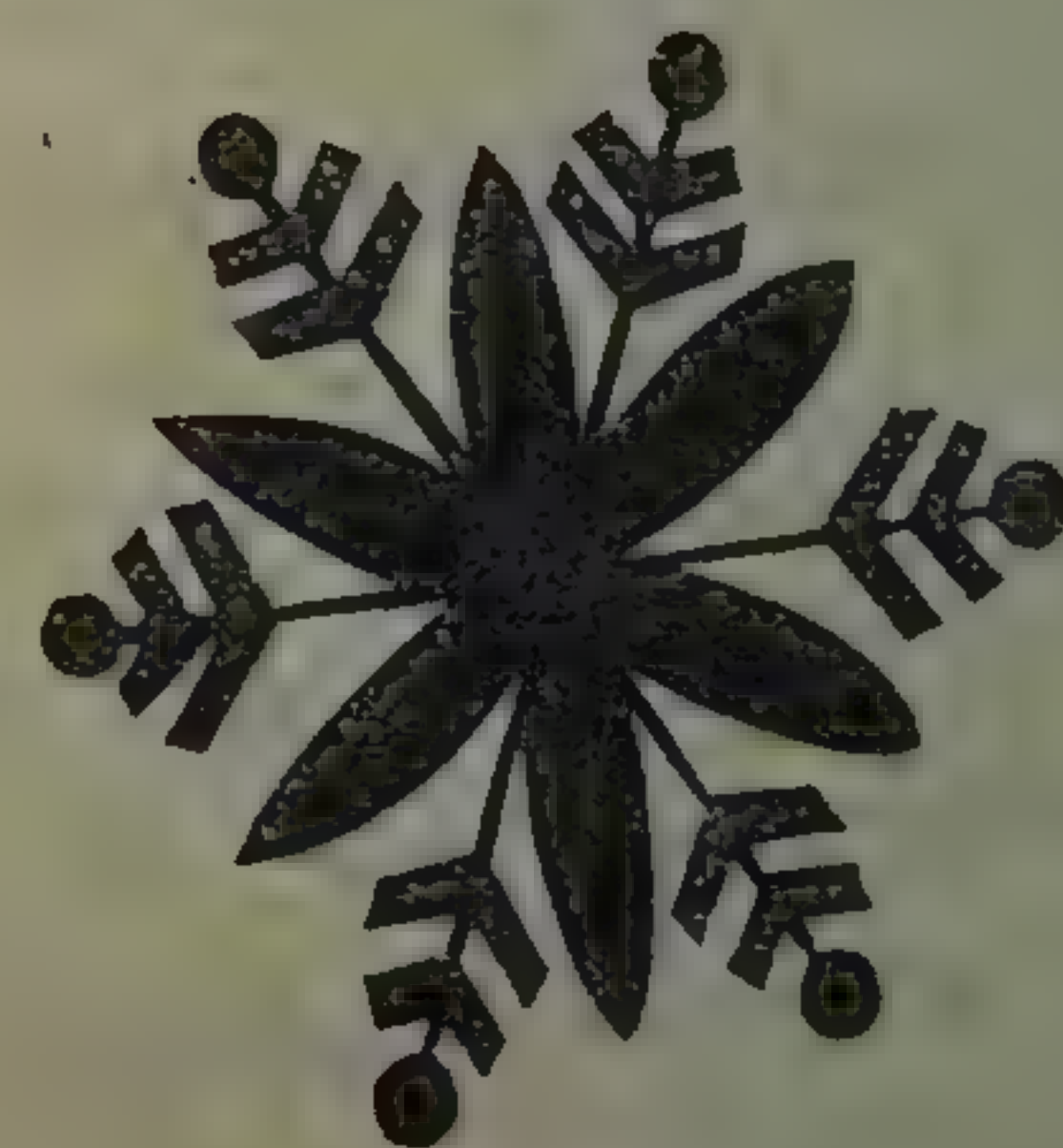
ستاسو خط د افتخار باعث سو.

بديع په هغه اسماء الحسنی کی نه دی چی د هغه استعمال د غیر الله د پاره جائز نه دی
 نو دانوم خو ناجائز نه دی، خو د یوی دعوی اړخ پکښی ضرور دی نو که په دی وجه یی
 بدلوی نو اختیار دی د (الا الله) ذکر د دوازه تسبیح یو جزء کیدو سره څکه صحیح
 دی، چی د دی څخه مخکی د پوره کلیمی (لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ) تسبیحات وئیل سوی دی څکه
 د هر الا الله سره لا اله محذوف او ملحوظ وی، ورسره مشائخ داهم وایی چی د (لا)
 معبود الا الله او لا محبوب الا الله وغیره ورسره تصور وکړی، البته د دوازه تسبیح د
 جزء څخه بیغریا د مذکوره تصور څخه بغیر الا الله ذکر واخلی نو نه منقول دی او نه
 معقول، د دعاء درخواست دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

(۱۴۲۴/۲/۱۲ هـ)

«کتاب حقوق المعاشرة وادابها»

(د معاشرت حقوق او د هغه آداب)

د کورنۍ اختلاف او د والد سخت مزاجی حل او د طلاق

په معامله کې د والد اطاعت واجب دی او که نه؟

سوال: محترم جناب مفتی صاحب دارالعلوم کورنګی کراچی السلام علیکم!
مودبانه عرض دی زه د لاندیني مسئلې حل د قرآن او سنت په رڼا کې غواړم او غواړم
چې د دې مسئلې څخه د الله ﷻ او د هغه د رسول ناراضګۍ اخستو څخه بېر وځم.
زه د خپلو والدينو يوځوی يم زما سره زما دوی خویندې هم دی په هغوی کې یوه واده
سوی ده، زه د دواړو خویندو څخه مشریم حتی الامکان د خپل پلار د فرمانبردارۍ
کوشش کوم او د الله ﷻ شکر دی چې زه په خپل کوشش کې کامیاب يم، زما والد
صاحب چې عمر یې تقریباً شپيته کاله دی ډېر سخت مزاجه سړی دی، ورسره هغه ډیر
زیات اناپرست هم دی او د خپلې خبرې په مقابله کې نه د چا خبره اوري او نه یې
خوښوی زما والده تقریباً د پنځوس کالو ده، او هغه مستقبل بيماره وی، څه موده
مخکې د هغه درې شلوی اېریشن سوی وو چې د هغې هغه په ذهن دومره اثر واخستی چې
د هغې اعصاب ډیر خراب متاثر سول د ډیر زیات علاج او د کور والاوو (زما پلار او
زما ښځه) د خیال د وجې د هغوی د هغې حالت خو بحال سو، خو لاس پښو کې یې
طاقت پاته نسو، چې د هغه په وجه د هغه د خیال هروخت ضرورت وی زما پلار زما
واده زما د (مرحوم ماما) د لور سره وکې او د هغې څخه زما درې انجونې دی، زما د
واده څخه وروسته تراوسه پورې زما په ژوند کې او زما د ښځې د ژوند په معامله کې
د والد صاحب مرضی چلېږي او بعضې اوقات د دې له وجې زه د خپلې ښځې او بچو
حقوق صحیح طور باندې نسیم اداء کولی، زه په نوی پرتیویت ادارې کې ملازم يم او
خپل ډیر فرائض په خپل ملازمت کې د مصروفیت د وجې څخه نه سم اداء کولی زما د
ښځې که څه هم زما پلار ډېر خیال ساتی خو په بعضې مسئلو کې ډیر زیات ناراضه
کېږي هم او اکثره د ډیرو نازیبا الفاظو استعمال هم کوي چې هغه زه او زما ښځه د
والدينو په حق ګڼلو سره برداشت کوو، داسې موږ اووه کاله ډیر په مشکله سره د
پلار موږ ته د کور څخه د وتلو ووتل، خو موږ د خپل عاقبت د خرابیدو د بېرې د
معافۍ تلافی کولو سره مو هغوی خوشحاله کړل.

اوس صورت حال داسې سو چې زما والد ډیرې خبرې او زموږ غلطیانې چې هغه یې
نظر انداز کولی سی، یا په هغه باندې اخوا ديخوا کولو سره معامله ختمیدې سې چې
په هغه هم ډیره سخته رویه اختیاروی او معاملات تر آخره پورې وړانوی او په خبره خبره
باندې موږ ته د وتلو وایی او کله کله زما د ښځې د طلاق ورکولو خبره هم کوي، کله
چې هغه زموږ د کښلو خبره کوي نو داهم ماته وایی چې تابه د خپلې مور آخری دیدار
کولو ته هم نه پرېږدم، که ته مې د کور څخه ویستی بل طرف ته زمانښځه چې پخپله هم
ډیره د ښه مزاج والا نه ده، خو زما په پوهه کولو هغه ټولې خبرې برداشت کوي، بعضې
اوقات زما د مور په خدمت کې لاپرواهي هم کوي چې د هغه په وجه یې زه وترتلم نو
پوه سې، زیاتره د خوش مزاجی مظاهره کوي، خو فطرتاً زیاته خوش مزاجه نه ده، زما د
خویندو حتی الامکان خیال ساتی کله کله معمولي اختلاف هم کېږي، د خپلو کوروالو
بدیانۍ په اوریدو سره د هغه مزاج خرابیږي، چې زما والد یې د ناراضګۍ په حالت کې
ډیرې کوي.

ترڅو چې زما تعلق دی نو زما کیفیت داسې دی لکه چې زه چا په مینځ باندې په توره
نیم کړي يم، یعنی زه د خپلو والدينو سره ډیر محبت کوم په خاص طور د خپلې مور او
خویندو سره، او د خپلې ښځې او بچیانو سره هم ډیر محبت کوم او خپل روزگار یعنی
دفتري مسائلو سره سره دی کورنۍ مسائلو څخه هم ډیر پریشانه يم، ماته د خپلو
انجونو د مستقبل هم ډیر فکر دی، که زما کور خراب سو یعنی که ماخپله ښځه د پلار
د مرضی د وجې پرېښووله، نو زما د بچو به څه کېږي یا که ماخپل کور پرېښووی او د
کور والاوو یعنی د خپل مور پلار خفګان مې واخستی، نو زما د والدينو خاصکر زما
د مور خیال به څوک ساتي؟ دوهم طرفته به الله ﷻ هم ناراضه وی.

یعنی زه د دنیا او آخرت دواړو ضائع کیدو په خوف کې اوسم، اوس څو ورځې مخکې
همداشان مسئله سوی وه، او سول داسې چې زما ښځه د خپلې مور کره تللی وه، په دې
دوران کې زما مور په بیت الخلاء کې وښویدله او ما هغه بوتله او ټانګې مې ورته
ورلګولې ځکه چې د هغه سر خیرې سوی وو او زخمی سوی وو.

زما ښځې ته زما پلار په دوهمه ورځ په فون باندې اطلاع ورکړله او ورته یې ووتل:
چې څومره ژر راتلی سې نوراسه، ما د خپل دفتر څخه فون وکې او ورته ومی وویل،
چې ژر څه خوږد حواسه کېږه مه، زما د ښځې څخه په کورته رسیدلو کې تأخیر وسو او
والد صاحب حسب مزاج ډیر قهر من سو، په دې موقعه زما ښځې هم د څه غلط رد عمل

اظهار وکی چی د هغه په وجه معاملات ډیر خراب سول زما په پوه کولو باندی زمانځی د والد صاحب څخه معافی وغوښتله.

دلته به زه اوس دا ووايم چی زما په ژوند کی دا مسئلې او مسائل ډیر زیات سول او اوس حالات دی حد ته رسیدلی دی چی زما په ذهن کی یوه ورځ د اخیال رالی چی زه دبی ته ولاړسم او نوکری وکړم او ښځه او بچی هم هلته را وغواړم او والدین اکثره هلته راغواړم، یا زه پخپله د هغوی سره د لیدلو د پاره راځم، خو په دی کی هم والد صاحب ناراضگی او د والد د خدمت څخه د محرومی خطر ده زما په ذهن کی څه نه راځی چی څه وکړم؟ ځکه چی په هره فیصله کی د الله او د هغه د رسول ﷺ بیره وی چی د والدینو یا د ښځی او بچو په سلسله کی د قیامت په ورځ گرفت ونسی.

د پورته ذکر سوي تفصیلاتو څخه وروسته زما ستاسو څخه گذارش دی چی زما د مسئلې د قرآن او سنت په رونا کی څه ممکنه حل بیان کړی چی زه د خپل دین په حدودو کی پاته کیدو سره دامستله حل سم او ذهني سکونت پیدا کړم.

زه به په دی سلسله کی ستاسو زیات احسانمندیم، او د الله ﷻ څخه دعاده چی تاسو ته د دی اجر درکړی.

جواب: محترم او مکرم: السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

کوم حالات چی تاسو لیکلی دی په دی کی مناسب همدامعلومیږی چی تاسو په خوش اسلوبی سره خپل اوسیدل جدا کړی او جلا اوسیدلو سره چی څومره د والدینو خدمت کولی سی وی نه کړی، تاسو په څه وخت کی که ممکن وی نو د خپلو والدینو سره په نرمی خبره وکړئ چی د مزاجونو د اختلاف د وجی یوځای پاته کیدلو کی ستاسو حق تلفیانی کیږی، او مسائل پیدا کیږی لهذا څه داسی صورت پیدا کول مناسب معلومیږی چی په هغه کی دامسائل نه پیدا کیږی او ستاسو د خدمت احسن طریقې سره د کولو موقع پیداسی، که د دی خبرو اترو په نتیجه کی څه لاره پیداسی چی په هغه سره کور کی په پاته کیدو کی هم مسائل حل سی نو ښه ورنه جدائی اختیار کړه، که په دی هم والد صاحب دی ناراضه کیږی نو انشاء الله په تابه گناه نه وی، تاسو په هر ممکن کی جاری ساته، دا خبره دی په ذهن کی وی که پلار درته د ښځی د طلاق حکم درکړی نو د

دی حکم تعمیل شرعاً واجب نه دی، ترڅو چی ښځه د طلاق ورکولو لائقه نه وی. (۱)

والسلام

۱۴۲۳/۴/۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۵۰/۷۵)

د خاوند د اجازت څخه بغیر د کور څخه د باندی تلل په جائز کار کی د خاوند اطاعت واجب دی

سوال: آیا مسلمان ښځه د خاوند د اطلاع څخه بغیر او یا بغیر د اجازت څخه په محله کی قرآخوانی یا میره یا نژدی خپلوانو کره یا مارکیت ته د څه سامان اخستلو د پاره تللی سی او هغه د دوو درو بچو مور هم ده.

۲: آیا شریعت خاوند ته د هغه د منکوخی مسلمانې ښځی باندی فوقیت یا افضلیت ورکړی دی؟ آیا ښځه د خاوند د هر حکم پابنده ده؟ او آیا د مخ اړولو په صورت کی به گناه گاره وی؟

جواب: د خاوند د اجازت یا مرضی خلاف په برنی مقاصدو کی د هیڅ مقصد د پاره د کور څخه د باندی تلل د ښځی د پاره جائز نه دی. (۲)

جواب: په ښځی باندی د خاوند اطاعت واجب دی (۳) مگر داچی هغه د څه داسی کار حکم وکړی چی هغه شرعاً ناجائز وی نو په داسی صورت کی د هغه مخالفت ضروری

(۱) د دی مسئلې مکمل تفصیل د پاره وگورئ امداد الفتاویٰ اورساله تعدیل حقوق الوالدین ج: ۴ ص: ۴۸۵.

د دی مسئلې مکمل تفصیل د پاره وگورئ امداد الفتاویٰ اورساله تعدیل حقوق الوالدین ج: ۴ ص: ۴۸۵.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۳ ص: ۱۴۵ (طبع سعید) فلا تخرج الا لحق لها او عليها او الزيادة ابويها كل جمعة مرة او المحارم كل سنة ولكونها قابلة او غاسلة لافئما عدا ذلك، وفي الشامية (قوله فيما عدا ذلك) عبارة الفتح وما عدا ذلك من زيارة الاجانب وعيادتهم والوليمة لا ياذن لها ولا تخرج ... الخ.

(۳) وفي مشکوة المصابيح باب عشرة النساء ص: ۲۸۱ (طبع قديمي كتبخانه) عن ابي هريرة روى قال: قال رسول الله ﷺ لو كنت امرأة احدا ان يسجد لاحد لامرت المرأة ان تسجد لزوجها. رواه الترمذي وفيه ايضاً ص: ۲۸۳ عن ابي هريرة روى: قيل لرسول الله ﷺ اي النساء خير؟ قال: التي تسره اذا

دی (۱) او په دی لحاظ سره خاوند ته په ښځی باندی فوقیت حاصل دی، لقلوله تعالی: وَلِرِّجَالٍ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ (۲) ولقلوله تعالی: وَلِرِّجَالٍ عَلَى النِّسَاءِ (۳) ولقلوله تعالی: وَلِرِّجَالٍ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ (۴)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۸/۲۹ هـ

کورتہ ټیلی ویشن راوړلو د پاره پلار د کور څخه شړل د عالم د پلار

او وړونو خویندو سره قطع تعلق کول

سوال: په کومو کومو وجهو مسلمان د خپلو خپلوانو سره او خویندو وړونو سره قطع تعلق کولی سی؟ او د کومو وجهو څخه منع دی؟

۲: یوهلک د واده خاوند دی د ثروت خاوند دی په کراچی کی یی دوه کورونه دی، یوی په کرایه ورکړی دی، پلاری موجود دی چی د هغه عمر او یا کاله دی د ترکانه کاری کوی، د پلار سره د هغه هلک د کور څخه علاوه څه د اوسیدلو ځای نسته، هلک د لوبو او تماشو عادی دی، ښځه یی په ریډیو باندی سندری اوری، ښځی خاوند ته شکایت وکی، د ښځی خاوند رایه د ټیلی ویشن د راوړلو سوه نو ښځی او خاوند په مشوره سره د والد تنگول شروع کړل، آخیری پلار تنگ سو او د کشری لور کړه ولاړی، ټیلی ویشن هم راغلو او محلی والاته یی د کتلو دعوت هم ورکی، دشان د لوبو تماشو کتلو د پاره دشان بهانه جوړولو سره پلار د کور څخه ایستل شرعاً څه حکم لری؟

۳: یوسری خپل ځوی د علم دین د پاره ولگوی، دیوبند خیال والادی هلک د دوو کالو پوری درس نظامی حاصلوی او څلور کاله وروسته یی والد صاحب په نیوکراچی کی کورهم واخستی او واده یی وکی، دامولوی چی د دوو کالو وو نو والده یی مړه سوه او

نظر وتعطیه اذا امر ولا تخالفه فی نفسها ولا مالها بما یکره، رواه النسائي والبيهقي فی شعب الایمان، وفی البديع منها وجوب اطاعة الزوج علی الزوجة. لقلوله تعالی: وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ... فیدل علی لزوم طاعتهن الا زواج.

(۱) وفی الصحيح للامام المسلم رقم الحديث ۱۸۳۹ ج: ۳ ص: ۱۴۲۹ (طبع دار احیاء التراث العربی) لاطاعة فی معصية الله تعالی انما الطاعة فی المعروف، وفی مصنف ابن ابی شیبة رقم الحديث: ۳۳۷۱۷ ج: ۲ ص: ۵۴۵، (طبع مکتبه رشیدیة) لاطاعة لمخلوق فی معصية الخالق.

(۲) سورة النساء: ۳۴.

(۳) سورة البقرة: ۲۲۸ (محمد زبیر حقنواں)

پلاری پرورش کړی وو، خو د واده څخه وروسته مولوی صاحب د خپل پلار او خویندو سره قطع تعلق کړی دی، د اغیارو سره ناسته پاسته کوی د دی شرعی حکم څه دی؟

جواب: د دی سوال په جواب کی ډیر تفصیل دی څه خاص صورت متعین کړه او وی لیکه نو د هغه حکم به درته وښوول سی.

۲: په صورت مسئلوه کی د هلك عمل سراسر د شرع خلاف دی په کور کی ټیلی ویشن ساتل پخپله یوه فتنه ده، بیا لاڅه چی د هغه د پاره پلار تنگولو سره د کور څخه ایستلو باندی مجبورول په دی کی خو ډیری گناه جمع سوی. (۱)

۳: په صورت مسئلوه کی د دی هلك عمل درست نه دی څوک چی په صحیح معنی کی عالم دین وی هغه داسی نسی کولی هغه ته پکار دی چی هغه د خپل دی عمل څخه توبه وکاري او د خپل پلار او خپلوانو حقوق اداء کړی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۸/۲ هـ

د غیبت د چرچوله وجی د همسایه گانو د کور

د تنگ راتگ څخه منع کول

سوال: په هرکور کی نن صبا د فتنی او غیبت ډیر زور دی همسایه گان وغیره د غیبت د چرچو څخه منع کړه نو ښځی نه منع کیږی، به هر حال د فتنی او غیبت د وجی د بیمار پوښتنی او د کړی تعزیت ته هم تلل نه دی پکار که ولاړسو نو په غیبت اونورو مفاسدو کی مبتلا کیدل پریوځی، که ولاړه نسیم نو همسایه گان خوابدی کیږی او که په داسی صورت کی د مړی کور والاوو ته دا ووئیل سی چی زه ډیره زیاته مشغوله وم نو داخوبه به دروغو کی نه راځی؟

(۱) ایضاً.

(۲) وَلَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا إِمَّا يَنْتَلِفَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُلْ لَهُمَا أَوْ لَا تَقْرَبُهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا (۲۳) وَأَخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ. الآية (الاسراء ۲۳، ۲۴) وات

راء: ۲۶) همدارنگه وگورئ جامع الترمذی ابواب البر والصلة، باب ماجاء فی

ص: ۱۲ (طبع فاروقی کتبخانه)

جواب: حقوق شرعیہ مثلاً عیادت او تعزیت د پاره تلل پکار دی (۱)، خو چی کله داختره وی چی د غیبت یا په څه بل څه بدی کی به مشغول سم نو په دی صورت کی اهل میت ته د خپل ځان په مشغول وئیلو کی به دروغ هم انشاء الله نه وی، او نیت د خپل کور مشغولیاتو یا ذکر الله کی د مشغول کیدو وکړه.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۵۹۱ ب)

په ناجائز امورو کی د پلار د اطاعت حکم

سوال: څه فرمائی د دین علماء په دی مسئله کی چی دلته یوسری خپل ځوی د لمونځ کولو او جومات د تلو څخه، او د قرآن پاک د ویلو څخه منع کوی، خلکو به هغه ته کمیونسټ وایه او بعضی ورته میرزائی وایی د هغه په همسایه گانو کی مړی وسو، نو د هغه په جنازه کی شریک نه سو او د یومیرزائی په جنازه کی شریک سو او په ټولو رسوماتو کی بی شریک سو، د دی څخه وروسته د هغه ځوی محمد قاسم د پلار سره کار کول پریښوول چی زما پلا میرزائی دی، اوس محمد قاسم وایی چی زما پلار میرزائی دی ماته د هغه سره څه معامله کول پکار دی؟

جواب: د پلار اطاعت صرف په جائز کارونو کی واجب دی، لهذا که پلار د جائز کار حکم وکی، نو ځوی ته د هغه اطاعت کول پکار دی، او په دی سره حسن سلوک او د هغه په خدمت کی دی کوتاهی نه کوی، خو که هغه د کوم ناجائز کار حکم ورته وکی، یا د شرعی فرائضو د اداء کولو څخه یی منع کړی نو په دی صورت کی یی اطاعت کول واجب نه دی. لقوله تعالی: وَإِنْ جَاهِدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبَهُمَا فِي الدُّنْيَا مَعْرُوفًا وَاتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَيَّ. (الایه ۲)

(۱) وفي مشکوة المصابيح باب السلام ص: ۳۹۸ (طبع قديمي كتبخانه) عن علي قال: قال رسول الله ﷺ للمسلم على المسلم ست بالمعروف يسلم عليه اذا القيه ويجيبه اذا دعاه ويشتمه اذا عطس (۲) سورة لقمن: ۱۵. وفي الصحيح للإمام مسلم رقم الحديث ۱۸۳۹ ج: ۳ ص: ۱ (طبع دار الاحياء التراث العربي) لاطاعة في معصية الله، انما الطاعة في

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۷۳۹ و)

د مور په حکم سره ښځي ته د طلاق ور کولو حکم

سوال: زما عمر ۳۲ کاله دی، د والد صاحب انتقال ۱۹۵۹ء کی سوی دی د هغه څخه وروسته ټوله ذمه واری په ماباندی راغلې ده، موږ دری مشران وروڼه یو، او دوی غویندی، زه پکښی منځنی یم، کله چی په ماباندی ذمه واری راغی ده، نو ما د خپلو دواړو خویندو او د مشر ورور واده کړی دی، د دی فرائضو د ادائیگی د وجی زما واده ونسو، والده می د دوه نیم دری کالو پوری درشتی په تلاش کی وه، چیری یی هم انجلی خوښه نه سوه او چیری د انجلی والا انکار وکی، د سرپرست نه کیدو د وجی می غلطه لاره اختیار کړله، یوه غریبه انجلی راته پیداسوه، موږ دواړه د یوبل سره ولیده، بیا یو وخت زموږ څخه غلطی وسوه، او حمل پیداسو، موږ اسقاط وکی، دوهم وار هم داسی وسول ماتوبه ویسته خو په تعلق کی د کمی نه کیدو په وجه او د انجلی د دی وئیلو په سبب چی زه به اوس هیڅکله واده ونکړم ځکه چی د هغه ژوند خراب سوی دی، په دی دوران کی زموږ څخه په دریم وار غلطی وسوه او حمل پیداسو (په دی دوران کی ما د خپلی مور د راضی کولو کوشش کوی چی واده وسی خو هغی نه منل که منلی یی وای نو شاید چی دا غلطی به نه کیدله، په دریم وار د اسقاط کولو په حق کی نه وم، که څه هم راضی وه، د یوقاضی صاحب سره می خبره وکړله او باقاعده د یوڅو دوستانو په مخکی می نکاح وکړله، دوستانو ته هم دامعلومه نه وه چی زما نکاح کیږی، تاریخ مادوی میاشتی مخکی واچوی، اوس والدی، ورور، خویندو ته علم دی چی ماچیری واده کړی دی، خو والده سخت ناراضه ده، چونکی زه د هغی د ارمانونو مرکزوم، اوس مور راته وایی چی دی انجلی ته طلاق ورکړه نو زه به دی معاف کړم شیدی به دروېڅښم او که نه وی نو دی نه معاف کوم، زه پنځه وخته لمونځ گذاریم، د الله جل جلاله څخه د گناهونو معافی غواړم، ماته د مورهم ضرورت دی، او د دی بدنصیبی ښځی هم، خو دا اور او اوبه به څنگه سره گډیږی؟ تاسو څه وظیفه راته ولیکی چی په

دنیا کی شرمندگی نه وی.

جواب: تا اوستا د بنخی څخه چی کومه گناه سوی ده په هغه باندی د زړه د اخلاص سره توبه او استغفار وکړه او د خپل ژوند د احکام الهی مطابق جوړولو په فکر کی لگیاسه انشاء الله که ریښتینی توبه وی نو الله ﷻ به داگناه معاف کړی، اوس که ته د خپلی بنخی څخه مطمئن یی او د طلاق ورکولو څه وجه نسته، نو په تاباندی په دی مسئله کی د والدی د حکم تعمیل واجب نه دی (۱)، که چیری د والدی د راضی کولو د پاره هغه ته اصل حقیقت مناسب طریقی سره وښایه وسره د قران او حدیث هغه احکام هم ورته وښایه چی په هغه کی تصریح ده چی ریښتینی توبی سره هره گناه معاف کیږی، حضور ﷺ هم د دی د معاف کولو حکم ورکړی دی که هغه راضی سی نو ډیره ښه ده، نو که نه یی په تاباندی په دی مسئله کی د هغی د حکم تعمیل واجب نه دی (۲) هغه په نورو طریقو د خوشحالولو کوشش کوه او خپلی بنخی ته هم هدایت وکړه چی هغه په خپل خدمت سره د هغی رضامندی حاصله کړی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۴

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۴۲ ج)

د مرزائیانو سره تعلق ساتونکو خپلوانو سره د تعلق حکم

سوال: د زید نژدی خپلوان بکر مرزائی دی، زید د شرعی قانون مطابق د بکر سره هیڅ قسم تګ راتګ نسی کیدی خو د زید رشته دار د داسی کسانو کورته په خوشحالی یاغم کی ځی چی هلته د بکر تګ راتګ دی د داسی کسانو څخه مراد هم خپلوان دی چی د هغوی سره یی د خپلولی تعلقات دی، خو داخلګ باوجود د مسلمان کیدو وغیره باوجود د بکر سره تګ راتګ ساتی، اوس د هغه تعلق دارو په کور معاملات وغیره کی شریک وی او د بکر تل راتلل هلته وی نو آیا شرعاً داسی کورته تلل جائز دی؟ چی

(۱) ایضاً.

(۲) د دی مسئلې د مکمل تفصیل د پاره وګورئ حکیم الامت حضرت مولانا محمد اشرف علی تھانوی قدس الله سره رساله (تعديل حقوق الوالدین) امداد الفتاویٰ ج: ۴ ص: ۴۸۰ تر ص: ۴۸۵ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی)

کوم خلګ داسی وی چی هغوی کره د مرزایانو تلل راتلل وی یا د هغوی خپلوانو کره د مرزایانو تګ راتګ وی د هغوی سره د تعلق په باره کی وضاحت وکړی؟

جواب: په مسئله صورت کی د زید د پاره د خپلو مسلمانو خپلوانو کره د تلو راتلو گنجائش سته، خو هغه ته پکار دی چی هغه خپل مسلمان خپلوان د مرزائیانو سره د قریبی تعلقاتو ساتلو څخه په حکمت سره منع کړی. (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۸/۲/۵

(فتویٰ نمبر ۲۹/۷۹۲ ب)

استاذ ته د ښکښلو کولو حکم

سوال: څه وایی علماء کرام په دی مسئله کی چی کوم شاګرد استاذ ته ښکښل وکړی نو د دی حکم څه دی؟ عاق کیدی سی او که نه؟

جواب: یو مسلمان ته ښکښل کول حرام دی، سباب المسلم فسوق، (۲) الحدیث خاصکر استاذ ته ښکښل کول لویه گناه ده په حدیث شرف کی د علماوو د تعظیم ذکر دی او څوک چی د علماوو توهین کوی هغه زموږ څخه نه دی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۸۷/۱۱/۳

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۳۳۳ الف)

د والدینو او استاذانو د پاره تعظیم د دریدلو شرعی حیثیت

سوال: د والدینو یا استاذانو د پاره تعظیم دریدل شرعاً جائز دی او که نه؟

(۱) وفي تكملة فتح الملهم ج: ۵ ص: ۳۵۲ قال ابن عبد البر اجمع العلماء على ان من خاف من مكالمه احد وصلته ما يفسد عليه دينه او يدخل مضرة في دنيا، يجوز له مجانبته وبعده ورب صوم جميل خير من مخالطة توديه الخ.

(۲) وفي صحيح البخاري باب ما ينهي عن السباب واللعن ج: ۲ ص: ۸۹۳ قال رسول الله ﷺ: سباب المسلم فسوق، وقتاله كفر، وفيه ايضاً ان النبي ﷺ يقول: لا يرمى رجل رجلاً بالفسوق ولا يوميه بالكفر الا ارتدت عليه ان لم يكن صاحبه كذلك.

جواب: والدینو، استاذانو، اهل علم یانورو قابل تعظیم افرادو د پاره دریدل د تعظیم په غرض جائز دی ښکې فقهاوو ورته مستحب لیکلی دی، درمختار کی دی: وفي الوهبانية يجوز بل يندب القيام تعظيماً للقادم كما يجوز القيام ولوللقارى بين يدي العالم وقال الشامي تحته اي ان كان ممن يستحق التعظيم قال في القنية قيام الجالس في المسجد لمن دخل عليه تعظيماً وقياماً قارى القرآن لمن يجيئ تعظيماً لا يكره اذا كان ممن يستحق التعظيم. (شامي ج: ۵ ص: ۲۴۲ كتاب الحضر والاباحة قبيل فصل البيع) (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۲/۱۱/۲۸

(فتوی نمبر ۲۷/۲۷۵۵ وروسته)

د والدینو په وینا باندې بغیر د شرعي عذر څخه ښځې ته

د طلاق ورکولو حکم

سوال: عام طور مشهور دی چې صرف د والدینو په وینا باندې بغیر د شرعي عذر څخه ښځې ته طلاق ورکول پکار دی آیا دادرست دی؟ په کورکې د جنگ د وجې څخه والدین په دی باندې مجبوره کړی نو څه حکم دی؟

جواب: که څاوند د طلاق ورکولو په څه معقوله وجه باندې نه پوهیږي نو هغه د پاره خپل والدین په نرمې سره پوهول پکار دی چې طلاق بالکل اخري قدم دی، چې هغه بغیر د سختې مجبورې څخه نسې اختیارولې په حدیث شریف کې د سرکار دوعالم رحمه الله ارشاد منقول دی چې: ابغض المباح الى الله الطلاق (۲)، یعنی په مباحاتو کې د الله عز وجله په نزد د ټولو څخه زایت مبعوض شی طلاق دي، امید دی چې نرمې او حکمت

(۱) الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۳۸۴ (طبع سعید) وفي صحيح البخارى ج: ۲ ص: ۹۲۲ باب قول النبي ﷺ (قوموا الى سيدكم) عن ابن ابي سعيد ان اهل القرية نزلوا على حكم سعد فارسل النبي ﷺ اليه، فجاد، فقال: قوموا الى سيدكم... الخ وفي حاشية البخارى وفيه استحباب القيام عند دخول الافضل وهو غير القيام المنهى لان ذلك بمنعنى الوقوف وهذا بمنعنى النهوض الخ.

(۲) سنن ابى داود ج: ۱ ص: ۳۰۳ (طبع مکتبه امداديه ملتان)

سره پوهیدنه و سې نو والدین به پوه سې، که بیا هم هغوی پوه نسې نو طلاق دی نه ورکوي (۱) او د راضی کولو کوشش دی کوي. والله اعلم
الجواب الصحيح محمد عاشق الی بلند شهری احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
هـ ۱۳۸۷/۱۲/۲۲
(فتوی نمبر ۱۸/۱۴۲۴ الف)

د وړونو خویندو څخه د ښځې په ملاقات باندې پابندی لگولو حکم

سوال: ایا کوم مسلمان څاوند ته اسلامي شریعت دا اختیار ورکړی دی چې هغه خپله ښځه د خپلو ذاتی وجوهاتو رنجش، عداوت، غرور، او تکبر د وجې د هغې د وړونو او خویندو سره په ملاقات کولو باندې پابندی ولگوي؟

جواب: د وړونو د ښځې په ملاویدلو باندې بغیر د څه وجې پابندی لگول د څاوند د پاره مناسب نه دی، البته که څه معقوله وجه وي، مثلاً د هغه سره په ملاویدلو کې د فساد خطر وي نو بیا جلا خبره ده.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۱۲/۱/۸

(فتوی نمبر ۵۲/۱۳۹)

اسلامي گرافکس

کويته بلوچستان

اړيکي

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

ناشر

مکتبه العلوم الدينيه

کاسی روډ کويته

په قسطنطنیه باندی حملي کي د شرکت په وجه د یزید

د جنتي کیدلو عقیده ساتل

سوال: عن خالد بن معدان ان عمير بن الاسود العنسی حدثه انه أتى عبادة بن الصامت وهو نازل في ساحل حمص وهو في بناء ومعه ام حرام قال عمير فحدثتنا ام حرام انها سمعت النبي ﷺ يقول: اول جيش من امتي يغزون البحر قد اوجبوا، قالت ام حرام: يا رسول الله ﷺ انا فيهم، قال: انت فيهم، قالت: ثم قال: اول جيش من امتي يغزون مدينة قيصر مغورلهم، فقلت: انا فيهم يا رسول الله ﷺ قال: لا.

مسلطانی د بخاری شارح لیکلی دی چی: کان اول من غزا مدينة قيصر يزيدي بن معاوية ومعه جماعة من سادات الصحابة كابن عمرو وابن عباس وابن الزبير، ابي الانصاري وتوفي بها ابو ايوب سنة اثنين وخمسين من الهجرة، علامه ابن حجر د دی حدیث په شرح کی لیکي: قال المهلب في هذا الحديث منقبة لمعاوية لانه اول من غزا البحر ومنقبة لواده لانه اول من غزا مدينة قيصر، په دی پرچه کی د یزید متعلق د احادیثو څخه ظاهریږي چی هغه جنتی دی لکه چی د بخاری حواله ورکول سوه د حقیقت څخه موخبر کړی.

جواب: کوم حدیث چی منسلکه پرچه کی نقل سوی دی، هغه په صحیح بخاری کی د سند سره موجود دی، بیا علماوو په دی کلام کړی دی، چی د دی لښکر څخه کوم لښکر مراد دی؟ ترڅو چی د مخکنی سمندری جهاد تعلق دی، د هغه په باره کی هیڅ اختلاف نسته چی هغه د حضرت عثمان رضی الله عنه په زمانه کی د حضرت معاویه په لاس سرته ورسیدی، البته په قسطنطنیه باندی مخکنی حله کوونکی لښکر کوم یو وو؟ په دی باره کی اقوال مختلف دی، یو قول خو دادی: چی حضرت معاویه رضی الله عنه د سفیان بن عوف په مشری کی یو لښکر قسطنطنیې ته لیږلی وو، چی په هغه کی حضرت ابن عباس رضی الله عنه، ابن زبیر رضی الله عنه او ابو ایوب انصاری رضی الله عنه موجود وو او په همدی کی د حضرت ابویوب انصاری رضی الله عنه وفات سو، علامه عینی رحمه الله داقول زیات راجح ګرځولی دی، قلت الاظهر ان هؤلاء السادات من الصحابة كانوا مع سفیان هذا ولم يكونوا مع يزيدي بن معاوية لانه لم يكن اهلاً ان يكون هؤلاء السادات في حدمه، دابنه ظاهره ده چی د اکابر صحابه رضی الله عنه به د سفیان سره وی، د یزید بن معاویه سره نه، ځکه چی هغه د دی بالکل اهل نه وو چی دا حضرات صحابه کرام رضی الله عنه د هغه په خدمت کی پاته سی،

کتاب السیر والمناقب

د انبیاء او مختلفو شخصیاتو حالات او مناقب

(عمدة القاری ج: ۱۴ ص: ۱۹۸، ۱۹۹، ادارة الطباعة المنيرة وكذا فی طبع دار الفکر) خو په تاریخی طور باندی داقول زیات مشهوره دی، چی په قسطنطنیه باندی د مسلمانانو په مخکی حمله د یزید بن معاویه په مشری کی سوی ده، د دی څخه بعضی علماوو د یزید بن معاویه فضیلت اخذ کړی دی، خو حافظ ابن حجر، علامه بدرالدین عینی او نورو محققینو علماوو د دی تردید کولو سره دالیکلی دی چی په حدیث مذکوره کی یو عام حکم ورکول سوی دی، د کوم فرد تخصیص نسته، لهذا داکیدی سی چی یوسری د نورو اسبابو په وجه د دی عام حکم څخه خارج وی. (فتح الباری ج: ۲ ص: ۷۸).

ګوانکی چی داداسی دی لکه چی حدیث شریف کی فرمائیل سوی دی: مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ یعنی څوک چی لا اله الا الله ووايي: هغه به جنت ته داخلېږي، ښکاره خبره ده چی دایو عام حکم دی او د لا اله الا الله وئیلو تقاضا هم داده چی هغه جنت ته داخل سی، خو که د نورو ګناهونو ارتکاب وکړی یا وروسته مرتد سی، نو هغه به د دی عام حکم څخه خارج سی، صحیح خبره داده چی د دی حدیث اصل مقصد د جهاد قسطنطنیه ترغیب ورکول او په دی جهاد کی د شرکت د فضیلت اظهار دی، چاته چی دا فضیلت حاصل سی، د هغه انکار کول هم غلط دی، خو د دی فضیلت په وجه د نورو ناجائزو افعالو جواز نسی تلاش کیدی، یزید بن معاویه که په دی جهاد کی شرکت یاسربراهي وکړله نو بلاشبه د هغه داعمل نیک او باعث د اجر دی، خو د دی نیک عمل د وجی د هغه ناجائزو افعالو جواز نسی ثابت کیدی چی هغه په خپل عهد حکومت کی کړی وو، چنانچه د اهل السنه والجماعت مسلک په دی باره کی همدا دی چی هغه مسلمان وه ځکه محقق علماوو په هغه باندی لغت وئیل جائز کړی نه دی، او نه داوئیل صحیح دی چی په قیامت کی به د هغه بڅښنه نه کیږي، هغه پخپل عهد کی بغیر د څه شبه څخه بعضی ناجائز افعال کړی دی هغه افعال به ناجائز ګرځول کیږي او د هغه وروسته معامله د الله ﷻ سره ده، که د هغه خوښه سی نو مغفرت به یی وکړی او که وغواړی نو سزابه ورکړی، زموږ سره ذریعه نسته چی د هغه په ذریعه په دنیا کی د هغه د مغفور له یا معذب کیدو فیصله وسوه د یزید په باره کی د اهل السنه د مسلک بهترینه ترجمانی علامه ابن تیمیه په دی الفاظو سره کړی ده: (الناس فی یزید طرفان ووسط قوم، یعتقدون ان من الصحابة او من الخلفاء الراشدين مهدیین او من الانبياء وهذا كله باطل، وقوم یعتقدون انه کافر منافق فی الباطن ... وكلا القولین باطل یملم

بطلانه کل عاقل - فان الرجل ملك من ملوك المسلمين وخليفه من خلفاء الملوك لا هذا ولا هذا (منها ج السنة علامه ابن تیمیه ج: ۲ ص: ۳۲۱) (طبع مكتبة الرياض، الحديثه الرياض) د دی څخه صفا ظاهره ده چی یزید د خلفائی راشدینو څخه ګڼل هم غلط دی، او هغه کافر او منافق ګرځول هم صحیح نه دی، د اهل حق مسلک د دی افراط او تفريط ترمنځه دی، په دی اعتدال قائم کیدل پکار دی او دا شان فضول بحثونو او جنگونو یا په هغه کی خپل د عمر اوقات قائم کیدل پکار دی او دا شان فضول بحثونو او جنگونو یا په هغه کی خپل د عمر اوقات صرف کولو څخه اجتناب پکار دی. والله اعلم الجواب الصحيح محمد شفيع عفی عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۹۱/۱/۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲/۴۳ الف)

د جون د قبیلې د ښځې اُمیمه بنت شراحبیل متعلق د شیعه ګانو

منگهړت قصه

سوال: داواقع په بخاری شریف کی موجوده ده او که نه؟ د شیعه ګانو د کتاب څخه نقل سوی داواقع په عدالت کی پیش کول دی، زما مخ ته چی کوم کتاب دی د دی په صفحه ۲۷ باندی دا واقع داسی نقل سوی ده او زه هغه حرف په حرف نقل کوم، یوه ښځه ښځه حضور ﷺ (معاذ الله) په څه تدبیر سره د کور څخه هغه را وغوښتله او د ښار څخه د باندی تللو سره د درختو د پانو په اړکی د هغی څخه خپل مطلب پوره کول وغوښتل، په دی باندی هغی چغی کړی او بد دعاء یی وکړه کله چی هیڅ طریقی سره راضی نسوه، معاملی طول ونيولو، د نیولو خوف پیدا سو، د برسیره کیدو وخت نژدی سو، دیری زیاتی رسوائی خطره پیدا سوه، او حضور ﷺ د هغی څخه بالکل مایوسه سو، نو هغی ته د څه ورکولو سره بیرته واستوله،

داډیره زیاته رسوا کوونکی واقع هم د دی صحیح بخاری ج: ۲ ص: ۱۲۲ کی موجوده ده.

په دی ویلو سره نن په دنیا کی د حضور ﷺ د عفت او شرافت به څومره بد حال سوی وی؟

جواب: ستاسو خط را کول سو، د شیعه ګانو د کوم کتاب څخه چی تاسو کوم عبارت نقل کړی دی هغه د هغه خلکو د خپل عادت مطابق غلط طور باندی جوړولو سره بیان

کړی دی، اصل واقعه چې صحیح بخاری کی مروی ده، د هغی خلاصه د نورو روایاتو په پنا کی داده چې د جون قبیلې یو سردار مسلمانیدو سره د حضور ﷺ خواته رالی او هغه ذکر وکی چې زموږ په قبیله کی یوه ښځه امیمه بنت شراحیل کنده سوی ده او هغی ستاسو سره د نکاح رغبت ښکاره کړی دی حضور ﷺ د هغی د حالاتو معلومولو څخه وروسته د نکاح رضامندی ښکاره کړله، او نکاح یی ورسره وکړله هم، او د هغوی د وطن څخه یی مدینې طیبې ته راوغوښتله کوم سړی چې هغه راوستلی وه، هغه هغی ښځی لره د بنو ساعده په کور کی ایساره کړله او حضور ﷺ ته یی اطلاع ورکړله، حضور ﷺ هلته تشریف وی وړی او د منکوحی کیدو په حیثیت سره یی د هغی کوتی ته داخل سو او کله چې یی د هغی سره څه خبره شروع کړله، نو هغوی دا کلمه وویل: چې زه ستا څخه د الله پناه غواړم، حضور ﷺ په دی باندی وفرمائیل: چې تاد یوداسی ذات پناه غوښتی ده چې د پناه غوښتلو لائق دی، نو حضور ﷺ د دی څخه وروسته هغی ته طلاق ورکی، او هغی ته یی جوړی ورکړی او بیرته خپل کورته د لیږلو حکم یی وکی، دا واقعه دا خلاصه صحیح بخاری کتاب الاشربة حدیث نمبر ۵۲۳۴، صحیح مسلم کتاب الاشربة باب اباحة النبیذ او د طبقات ابن سعد ج: ۸ ص ۱۴۳ څخه مأخوذ ده (۱).

پاته سوه دا خبره چې هغی ښځی پناه ولی وغوښتله، د دی په باره کی په بعضو ضعیفو روایتونو کی دا وئیل سوی دی چې څه ازواج مطهراتو هغی ته دا کلمه ښوولی وه چې (اعوذ بالله منك) کلمه حضور ﷺ ته خوښه ده او مقصد یی دا وو چې حضور ﷺ د هغی څخه دا کلمه واورى او هغی ته طلاق ورکړی خو دا روایتونه د واقدی او هشام بن الکلبی روایتونه دی چې په طبقات ابن سعد کی د هغوی په حواله سره بیان سوی دی او دا دواړه ناقابل اعتبار راویان دی چې په خپلو دروغو او رفض کی مشهور دی، لهذا په دی باور نسی کیدلی او نه د امهات المؤمنین څخه دا توقع کیدی سی. احقر ټول متعلقه روایات مخ ته د ایښوولو څخه وروسته تکملة فتح الملهم (۲) کی دا خیال ظاهر کړی دی، چې شاید دغه ښځه په دماغی اعتبار سره روغه نه وه، د هغی

(۱) صحیح بخاری ج: ۲ ص: ۸۴۲، صحیح مسلم ج: ۲ ص: ۱۲۸، ۱۲۹، او طبقات ابن سعد ج: ۸ ص: ۱۴۳، ۱۴۴.

(۲) کتاب الاشربة ج: ۳ ص: ۲۵۰.

څه نوری جملی هم په صحیح بخاری کی مروی دی چې د هغه څخه د دی تائید کیږی، دا دی د واقعی مختصر حقیقت، دا د مذکوره کتاب عبارت سره وگوره چې په دواړو عبارتونو کی څومره تضاد دی؟ چې هغه ته د تحریف او بد دیانتی څخه علاوه څه بل نوم نسی ورکولی. والسلام

۱۴۱۰ / ۱ / ۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۴ / ۴۱ الف)

د بعضو تاریخي روایاتو په بنیاد باندی د صحابه کرامو ﷺ په حق کی بدگمانی کول

سوال: ایا څوک په دی الفاظو سره د صحابه کرامو ﷺ د توهین اړخ نقل کولی سی؟
۱: عمرو بن العاص امیر معاویه ته وئیل: چې اوس به زه یوداسی چال چلوم چې یاخو به جنگ ختم سی او یابه د حضرت علی ﷺ په فوج کی نفاق پیداسی، هغه د خپل فوج په متعدد ونیز وقرآن بندی پری وخیروی.
۲: حضرت ابوموسیٰ اشعری او عمرو بن العاص ﷺ د خلوت یوی گوښی ته کښی نسل او مشوره یی وکړه چې حضرت علی او حضرت معاویه دواړه د خپل منصب څخه معزول کړی، عمرو بن العاص دوکه وکړه چې حضرت ابوموسیٰ اشعری په منبر باندی د فیصلی د پاره د درولو حضرت ابو موسیٰ اشعری اعلان وکی چې موږ دواړه معزوله کوو، وروسته عمرو بن العاص د حضرت علی ﷺ د معذوری اعلان وکی او د حضرت معاویه د معزولی نفی یی وکړله، ابو موسیٰ اشعری د هغه په وینا باندی حق حیران پاته سو، او وی فرمائیل: چې دا اعلان صریح غدای او بی ایمانی ده.
۳: امیر معاویه په زبردستی باندی د یزید د پاره بیعت اخستی وو، خو امام حسین ﷺ متفق نسو، د خلفائی راشدینو خو دا حال وو چې د خلافت معامله به یی په رایه باندی پریښووله خو امیر معاویه د قیصر او کسری د سنت مطابق د بادشاهت سلسله جاری کړله؟

جواب: په مذکوره عبارتونو کی چې کومی خبری صحابه کرامو ﷺ طرف منسوب سوی دی هغه د تاریخ په بعضو کتابونو کی موجود دی، خو خاص طور مشاجرات صحابه ﷺ په بیان کی تاریخي روایات دومره مختلف دی چې ډیر متضاد دی، چې د هغه څخه د صحیح واقعاتو معلومول ډیر مشکل دی، لهذا د هغه په بنیاد باندی د

صحابه کرامو رضی الله عنہم په حق کې بدگانی کول د هوبنیارتیا خلاف دی، د هغوی معامله هم په هغوی باندې پرېږدی او د هغوی حرمت او عظمت په زړه کې ساتل پکار دی، **بَلَّكَ اللَّهُ** **فَذَخَلْتَ لَهَا مَا كَسَبْتَ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ**. (۱) فقط

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۱۱/۳

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۳۳۵ الف)

د حضرت فاطمی رضی الله تعالی عنها د نکاح تاریخ

سوال: څه فرمائی علمائی دین په دې مسئله کې چې د حضور صلی الله علیه و آله د لور حضرت فاطمی رضی الله تعالی عنها نکاح په کوم تاریخ سوی ده؟ او مهر یې څومره مقرر سوی وو؟
جواب: د حضرت فاطمی رضی الله تعالی عنها نکاح رمضان المبارک سنه ۲ هـ کی وسوه او څلور سوه مثقاله سپین زر مهر مقرر سو، د نکاح د تاریخ په باره کی یو قول رجب سنه ۲ هـ هم سته. (اضابه ۲) واستیعاب (۲)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۳/۴/۲۷ هـ

جواب صحیح دی څلور سوه مثقاله سپین زر زموږ د مروجو وزن په اعتبار سره یونیم سل تولی کیږی تقریباً. (محمد شفیع عقی عنه)

د حضرت خدیجی رضی الله تعالی عنه په مال باندې په تجارت کولو

د حضور صلی الله علیه و آله د پاره څه کمیشن مقرر وو؟

سوال: حضور صلی الله علیه و آله چې به د حضرت خدیجی مال اخستلو سره تجارت د پاره تلی نو په ابتداء کی د حضور صلی الله علیه و آله د پاره څه کمیشن مقرر وو او که نه؟
جواب: حضرت علامه واقدی لیکلی دی چې حضرت خدیجة الکبریٰ رضی الله تعالی عنها به کومو خلکو لږه خپل مال سره د تجارت د پاره لیږل د هغوی سره به یې د مضاربت معامله

(۱) سورة البقرة ۱۳۴، ۱۴۱.

(۲) ج: ۴، ص: ۳۲۲ (مطبعة مصطفى محمد مصر)

(۳) ج: ۴، ص: ۱۸۹۳، ۱۸۹۴ (طبع دار الجبل بیروت).

کوله یعنی په منافع کې به یې یوه مناسبه حصه هغوی ته ورکوله او د حضور صلی الله علیه و آله د پاره یې د عامو خلکو څخه دوچنده حصه مقررده کړی وه، وانا اعطیک ضعف ما اعطی رجلاً من قومک وکانت تستاجر الرجال وتدفع اليهم المال مضاربة (الزرقانی شرح المواهب ج: ۱ ص: ۱۹۸) (۱) والله اعلم
الجواب الصحیح محمد عاشق الی بلند شهری احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۳۹ ۱۸ الف)

د حضرت معاویه رضی الله عنه په باره کې د کتاب (شهید کربلا) او د بعضو

اکاږو د عبارتو نو جواب

سوال: گذارش دادی چې ستاسو تصنیف کړی کتاب (حضرت معاویه او تاریخی حقائق) می وویل، ډیر خوشحاله سوم، کافی خلکو چې هغوی د خلافت د ملوکیت مطالعه کړی وه حضرت معاویه رضی الله عنه ته به یې د طعن او تشنیع په سترگه کتل، ستاسو د کتاب ویل سره د کافی حده پوری د هغه خلکو د شبهاتو ازاله سوی ده، خو ستاسو د والد ماجد مفتی اعظم، کتاب (کربلا) د صفحه ۱۱ څخه واخله تر صفحه ۲۰ پوری د مطالبی څخه د مخالفینو شبهاتو ته تقویت رسی، څوک چې حضرت معاویه رضی الله عنه ته په بغض او عناد سره وگوري (په کربلا) کی مفتی صاحب داهم لیکلی دی چې د خلافت سلسله چې کله حضرت معاویه رضی الله عنه ته رسی، نو په حکومت کی د خلافت راشده هغه رنگ نه پاته کیږی کوم چې د خلفائی راشدینو حکومت ته حاصل وو (ص: ۱۱)

جناب من! که دا خبره ومنل سی چې د حضرت معاویه رضی الله عنه خلافت په خلافت راشده کی شمار نکړل سی، بیا هم د حضرت معاویه رضی الله عنه څخه وروسته چې کوم امراء او سلاطین جوړ سوی دی، پخپله عمر بن عبد العزیز هم د هغه ټولو څخه د حضرت معاویه دور بهتر او افضل وو، دا اقرار او اعتراف پخپله ډاکتر اسرار احمد صاحب هم کوی چې هغه ته تاسو هم مؤید وایاست، په ډیر افسوز سره وئیل کیږی چې د عمر بن عبد العزیز رضی الله عنه په دور حکومت کی کوم قلم کار دانه دی لیکلی چې د هغوی حکومت د خلافت

راشده درنگ نه وو، بلکه څه خو هغه خلیفه راشد منی، د دی څخه علاوه د اهل سنت کتابونه کتلو سره شبهات څه پخپری.

۱: هدایه جلد ثالث کی دی چی د سلطان جائر تقلید جائز دی لکه د معاویه رضی الله عنه.
۲: د مومن میاشت او کال (مصنفه شیخ عبد الحق محدث دهلوی ص: ۳۵ کی دی) په همدی کال سنه ۴۳ هـ کی امیر معاویه رضی الله عنه زیاد بن امیه خپل نائب جوړکی همدا هغه مخکنی عمل دی چی د هغه په ذریعه د رسالت مآب صلی الله علیه و آله د احکاماتو خلاف ورزی وسوه (ثعالبی وغیره) د خلافت او ملوکیت په ص ۷۴ باندی نظر و اچول سی، نو هغه هم د الیکلی دی چی معاویه د کتاب الله او د سنت رسول الله خلاف ورزی کړی ده براه کرم تاسو می د صحیح مسئلی څخه خبر دار کړئ.

جواب: ستاسو خط راکول سو، احقر په خپل کتاب (حضرت معاویه) کی مستقل یو باب په همدی موضوع باندی لیکلی دی چی د علمائی اهل سنت په نزد د حضرت معاویه د عهد حکومت صحیح حیثیت څه وو؟ هغه وگورئ د هغی خلاصه هم داده: چی د حضرت معاویه عهد ته خو د خلافت برابر نسی وئیل کیدی، خو حضرت معاویه یو امام عادل وو، لهذا که والد صاحب د الیکلی دی چی د حضرت معاویه رضی الله عنه په عهد کی د خلافت راشده مثال رنگ باقی نه وو پاته، نو په دی کی د علمائی اهل سنت د موقف خلاف څه خبره نسته او د دی مقابله د (خلافت او ملوکیت) هغه عبارتونو سره نسی کیدی چی په هغه باندی احقر تنقید کړی دی، ترڅو چی د حضرت عمر بن عبد العزیز د دور خبره ده، هغی لره په خلافت راشده ګرځولو باندی اتفاق نسته او حضرت معاویه بلاشبه په حضرت عمر بن عبد العزیز باندی د صحابیت په وجه څو د زجی فوقیت لری، خو که څوک د حضرت عمر بن عبد العزیز عهد حکومت ته په مجموعی حیثیت سره بهتر وایی نو په دی سره ظاهره اصول مسلم نه متاثره کیږی، ترڅو چی د صاحب هدایه تعلق دی، په هغه کی سلطان جائر د فقهی اصطلاح په طور باندی استعمال سوی دی، په فقه کی چی څوک د امام برحق په مقابله کی برسر جنگ وی هغه که هرڅومره متقی وی او هغه د خپل اجتهاد د وجی داسی کوی هغه ته اصطلاحاً، سلطان جائر وایی، خو صاحب هدایه احتیاط کړی دی چی حضرت معاویه ته دوی سلطان جائر ونه وایه (۱) بلکه دایی وئیلی دی چی د حضرت علی رضی الله عنه سره وو، د دی

(۱) هدایه ثالث، کتاب ادب القاضی، ص: ۱۳۳ (طبع مکتبه شرکت علمیه ملتان)

بوجود صحابه کرامو رضی الله عنهم د هغوی څخه قضاء قبوله کړی ده، د دی څخه معلومیږی چی د امام برحق مد مقابل (چی هغه ته اصطلاحاً سلطان جائر وایی) تقلید جائز دی. حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی (۱) چی کوم عبارت تاسو نقل کړی دی هغه په حقیقت کی په بعضی ضعیفو تاریخی روایو باندی مبنی دی، او احقر دا واضحه کړی ده چی هغه روایات د اعتماد قابل نه دی، حضرت شیخ عبد الحق صاحب ضمنی طور د هغه ذکر کړی دی، شاید چی د تحقیق موقع نه وی ورکول سوی، او که د حضرت معاویه عذر د هغه مخ ته راغلی وی نو شاید چی د هغوی رای به مختلفه وه د دی سره د هغوی عبارت او د خلافت ملوکیت د عبارت موازنه کوی سره وگوره! چی کوم یو عبارت توهین امیز دی؟ او اصولی طور باندی احقر دا خبره هم لیکلی ده، چی په یو صحابی باندی د کوم ضعیف روایت په بنساده الزام عائد کولو څخه بهتر دای چی د وروستنی کوم عالم په باره کی د اتسليم سی چی د هغه څخه تسامح سویده.

والسلام

۱۴۰۸/۱۱/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۸۳/۳۹ ن)

د حضرت عباس رضی الله عنه اولاد په ساداتو کی شامل دی

سوال: یوسړی وایی چی د سید لونی امتونو ته جائز دی هغه ورسره داهم و وئیل چی عباسی هم سید کیدی سی موږ د دی څخه ناواقف یو تاسو یی بیان کړئ.
جواب: د سوال خط کش سوی جمله په ذهن کی رانغله واضحه یی ولیکی، او سادات ټول بنو هاشم دی لهذا د حضرت ابن عباس اولاد هم په ساداتو کی شامل دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۳۳/۱۸ الف)

(۱) وگورئ: د مومن میاشت او کال ص: ۳۰ (طبع دار الاشاعت)

(۲) وفی رد المختار ج: ۲ ص: ۳۵۰ (قوله ولا الی بنو هاشم) اعلم ان عبد مناف وهو الاب الرابع النبی صلی الله علیه و آله اعقب اربعة وهم: هاشم، والمطلب ونوفل وعبد الشمس، ثم هاشم اعقب اربعة انقطع نسل الكل الا عبد المطلب فانه اعقب اثني عشر، تصرف الزكاة الی اولاد كل اذا كانوا مسلمين فقراء الا اولاد عباس وحارث واولاد ابي طالب من علی وجعفر وعقیل الخ.

د یزید په باره کي د جنتي کیدلو عقیده

سوال: قوم ته په دی وخت کی داسی مسائل پیښ دی چی د هغه د حل کولو طرفته د فکر ضرورت دی، خو څه خلکو د بخاری شریف د حدیث څخه په غلط استدلال کولو سره د یزید په شان فاسق او فاجر جنتی ثابت کړی دی، براه کرم تاسو د دی حدیث وضاحت وکړئ.

جواب: هر سړی ته د خپل ایمان او عمل صالح فکر کول پکار دی د یزید صالح یا فاسق کیدو تحقیق شرعاً څه ضروری نه دی او نه به په آخرت کی د دی په باره کی سوال کیږي، د قرآن کریم ارشاد مبارک دی: **تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ** (۱) او د حضور ﷺ ارشاد دی: **مَنْ حَسَنَ اسْلَامَ الْمَرْءِ تَرَكَ مَا لَا يَحْتِجُ بِهِ** (۲) لهذا د دی فضول بحثونو څخه اجتناب کول پکار دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۲/۲۹ الف)

د یزید د نوم سره ﷺ لیکل

سوال: یو کتاب په نوم د رشید بن رشید مصنفه ابو یزید محمد بن دین بتمی د نظر څخه تیر سو چی په هغه کی یی یزید ته ﷺ لیکلی دی، په مذکوره کتاب کی د ډیرو علمانی دیوبند رایه هم درج ده، گذارش دی چی د دی مسئلې د حقیقت څخه می خبر کړئ.

جواب: یزید ته کافر وئیل درست نه دی، خو د هغه سره ﷺ یا ﷺ لیکول د دی کلماتو بی ادبی ده، د دی څخه پرهیز کول پکار دی، دا د امت مسلمه متفقہ عقیده ده په دی عمل کول پکار دی او د دی څخه زیات فضول او بی مقصده بحثونو کی پریوتل صحیح نه دی.

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عقی عنه

والله اعلم

(۱) سورة البقره ۱۳۴ و ۱۴۱

(۲) جامع الترمذی ابواب الزهد ج: ۲ ص: ۵۵ (طبع فاروقی کتب خانہ ملتان).

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸۹/۱۹ الف)

آیا د حضرت یوسف ﷺ د زلیخا سره نکاح سوی وه؟

سوال: آیا د حضرت یوسف ﷺ سره د هغه ښځی د نکاح عقد سوی وو چی هغی په دی ارادی سره د کور دروازی بندی کړی وی؟

جواب: په هغه تاریخی روایاتو کی داسی راغلی دی چی د حضرت یوسف ﷺ نکاح د زلیخا سره سوی وه (۱) خو قطعی طور باندی څه وئیل مشکل دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۲/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۳/۱۹ الف)

آیا په یزید بن معاویه لعنت ویل ثواب دی؟

سوال: په یزید بن معاویه باندی هره ورځ سل واره لعنت ویل د ثواب کار دی؟

جواب: هیڅکله نه (۲) د یزید په باره کی دا عقیده کافی ده چی هغه د حضرت حسین ﷺ سره کوم سلوک وکی هغه غلط وو خو په هغه باندی لعنت ویل د اهل سنت عقیده نه ده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۲/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۳/۱۹ الف)

د پاکو رحمونو او صلیبونو څخه د حضور ﷺ د ولادت مطلب

سوال: د نبی ﷺ حدیث دی چی زما پیدائش د پاکو رحمونو څخه او پاکو صلیبونو څخه دی، د حضرت عبد الله والد د حضور ﷺ منی د مائی آمنه په رحم کی څنگه ده؟

(۱) وگورئ تفسیر معارف القرآن ج: ۵، ص: ۷۹

(۲) د تفصیل د پاره وگورئ امداد الفتاوی (تحقیق لعن یزید) ج: ۵ ص: ۴۲۵.

که په ذریعہ د منی وی نو آیا د حضرت عبد الله منی پاک وه، که پاک وه نو پخپله د حضور ﷺ د منی منعلق د غسل احکام مینخل راغلی دی او که پلیته ده نو په حدیث باندی حرف راځی؟

جواب: د پاک رحمونو او پاک صلبونو څخه مراد صحیح النسب کیدل دی یعنی د حضور ﷺ ټول پلرونه او نیکه گان صحیح النسب وه د دی مطلب د منی د طهارت څخه دی. والله اعلم

الجواب الصحيح محمد شفیع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۸/۲/۱۲ هـ

د علامه ابن تیمیه په باره کې د جمهورو علماوو رایه

سوال: ناچیز د مولوی محمد عمر صاحب یو کتاب ویلی دی په هغه کې یی لیکلی دی چی حضرت شیخ الاسلام امام ابن تیمیه ته لوی لوی محدثین معاذ الله کافر وایی، تاسو مهربانی وکړئ چی بنده ناچیز د دی حقیقت څخه خبر کړی چی د جمهورو رایه څه ده؟ یا کوم کتاب وښایی چی په هغه کې مولوی محمد عمر ته مکمل جواب ورکړی وی ستاسو د جواب منتظر به یم.

جواب: شیخ الاسلام ابن تیمیه لوی عالم تیز سوی دی خو هغوی په بعضی مسائلو کې د جمهورو فقهاوو او محدثینو او علمائی امت څخه اختلاف کړی دی جمهور امت د هغوی تفردات د عمل قابل ونه گڼل په دی وجه بعضو حضراتو د هغوی په تردید کې کتابونه هم لیکلی دی د هغوی مفصل حالات د علامه ابو زهره کتاب (ابن تیمیه) کې پیدا کیدی سی چی د هغه اردو ترجمه شایع سویده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۹/۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۲۲/۳۰ و او)

د حضور ﷺ د فضلاتو حکم

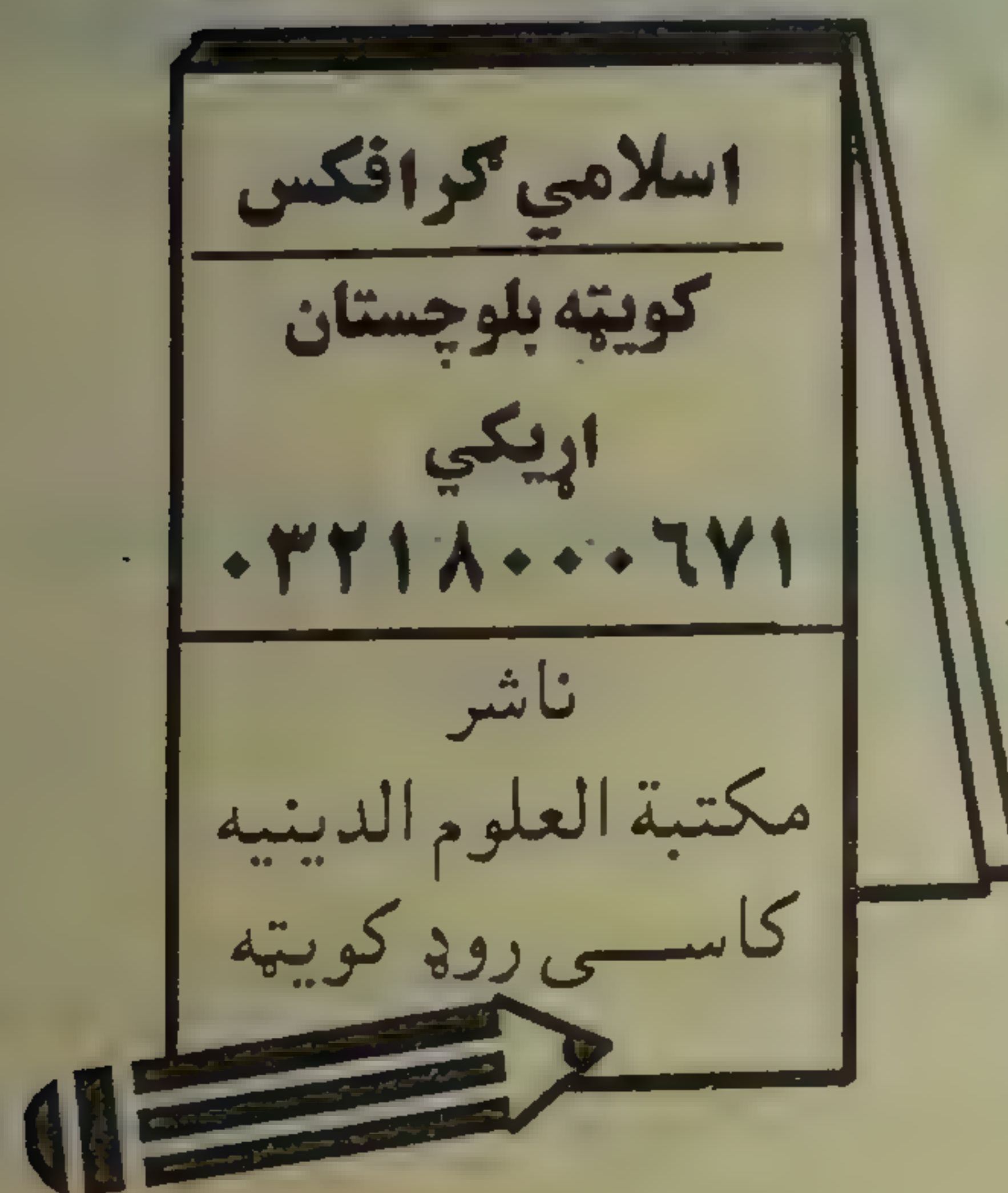
سوال: یوسری زما څخه سوال وکی چی د حضور ﷺ د فضلاتو څه حکم دی؟
۲: اوریدلی می دی (چی تقریر دلپزیر) شائع کوی ماته ضرورت دی.

جواب: د دی په باره کې د علماوو اختلاف پاته سوی دی اکثره حنفی علماء د دی قائل دی چی د حضور ﷺ ټول فضلات پاک وه او د ملاعلی قاری او د علامه شامی وغیره رجحان هم دی طرف ته دی، علامه شامی لیکي: صحیح بعض ائمة الشافعية طهارة بوله وسائر فضلاته وبه قال ابو حنیفة کما نقله فی المواهب الدنیة عن شرح البخاری للعینی وصرح به البیری فی شرح الاشباه وقال الحافظ ابن حجر تظافت الادلة علی ذالك وعد الائمة ذالك من خصائصه ﷺ ونقل بعضهم عن شرح المشکوة لملاعلی قاری انه قال: اختاره کثیر من اصحابنا واطال فی تحقیقه فی شرحه علی الشمائل فی باب ماجاء فی تعطره ﷺ. (شامی باب الانجاس ج: ۱، ص: ۲۱۲) (۱)

۲: غالباً دار الاشاعت مقابل مولوی مسافر خانہ بند روہ کراچی دا کتاب شائع کوی تاسو هغوی ته خط ولیکی او معلوم یی کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۱/۳/۲۲ هـ

(۱) رد المختار مطلب فی طهارة بوله ﷺ ج: ۱ ص: ۳۱۸ (طبع سعید) همدا رنگه وگورئ امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۸۰ الی ۸۹.

فصل في الوضوء والغسل والتيمم

اودس، غسل او د تيمم فرائض، واجبات سنن مستحبات،
اداب او مکروہاتو بيان

د جنازی د پاره سوی اودس باندی پنځه کوني فرائض کولی سي؟

سوال: ايا د جنازی د لمانځه د پاره سوی اودس د پنجگانه فرائضو د پاره هم کافی دی
یعنی په دی سره فرائض پنجگانه کولی سی او که نه؟

جواب: ښکاره ده چی اودس یو مطلقه طهارة دی کله چی هغه مکمل سی نو هریو
عبادت چی د طهارة سره مشروط دی د هغه سره اداء کیدی سی (۱) د هر عمل د پاره
جلا اودس نیت کول د چاپه نزد هم شرط نه دی په دی کی د شبهی گنجایش نسته. والله
اعلم

الجواب الصحيح محمد شفيع عفی عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۷۹/۱۱/۲۳ هـ (۲)

په غسلخانه کي د خبرو کولو حکم

سوال: په غسلخانه او بیت الخلا کی عوام خلک خبری کول ناجائز گنی ایا شرعاً د دی
خه اصل سته؟

جواب: قال ابن العابدین عبارة الغزنوية ولا يتكلم فيه ای فی الخلا وفي الضیاء عن
بستان ابی الليث یکره الکلام فی الخلا وظاهره انه لا یختص بحال قضاء الحاجة وذكر

(۱) وفي الهندية حضرت: ۱ ص: ۲۲ (طبع مكتبة ماجديه كويتيه) تيمم لصلوة الجنابة او لسجدة
التلاوة اجزاء ان یصلی المكتوبة بلا خلاف، همدارنگه وگورئ امداد الفتاوی ج: ۱ ص ۷، او کفايت
المفتی ج: ۲ ص: ۳۱۷ (جدید ادیشن دار الاشاعت)

(۲) دفتوی د حضرت والا دامت برکاتهم د افتاء د تمرین (درجه تخصیص) د کاپی خخه اخستل سوی
دی.

کتاب الطهارة

د طهارة بیان

بعض الشافعية انه المعتمد عندهم وزاد في الامداد: ولا يتنحج ای الا بعذر كما اذا خاف دخول احد عليه. (رد المختار ج: ۱ ص: ۳۱۸) (۱)

د ليكل سوي عبارت خخه معلومه سول چي په بيت الخلاء كي نه صرف داچي په وخت د قضاء حاجت كي خبري كول مكروه دي بلكي په نورو حالاتو كي هم خبري كول درست نه دي، مثلاً يوسړي په بيت الخلاء كي اودس كوي نو تسميه او نوري دعاگاني وئيل هم درست نه دي، كما قال الشامي، دغه شان بي ضرورته ټوخيدل هم مكروه دي. والله اعلم

الجواب الصحيح محمد شفيع عقي عنه احقر محمد تقی عثمانی عقي عنه
۱۳۷۹/۱۱/۲۴ هـ (۲)

که غاښ په سپينو زرو ډک سوي وي نو د اودس او غسل حکم

سوال: غاښ د چينجن کيدو د وجي او د بل څه علاج مستقل نه مفيد کيدو په وجه ډاکټر علاج د پاره زرو باندې ډک کي په دي صورت کي به په اودس کي څه نه وي؟
جواب: په مسئوله صورت کي خو په اودس کي څه اشکال نسته په غسل کي بيا هم اشکال کيدی سی خو فقهاوو تشریح کړی ده چي د ضرورت په مواقعو کي ترلاندی پوري اوبه رسول ضروري نه دي چنانچي درمختار کي دي ومايمنع ماعلي ظفر صباغ ولاطعام بين اسنانه او فی سنه المجوف به يفتی، وقيل ان صلباً منع وهو الاصح، وقال الشامي: قوله وهو الاصح صرح به فی شرح المنية وقال لامتناع نفوذ الماء مع عدم الضرورة والخرج (الشامي ج: ۱، ص: ۱۵۴، مبحث الغسل، طبع ايج ايم سعيد)
وقد تقرر فی موضعه انه مفاهيم الكتب حجة، فدل على انه لايمنع عدم نفوذ الماء فی المواقع الضرورة، وقد صرح به امداد الفتاوى ج: ۱ ص: ۱۸.

او په عالمگيريه کي دي: قال محمد فی الجامع الصغير: ولايشد الاسنان بالذهب ويشدها بالفضة يريدها اذا تحركت الاسنان وخيف سقوطها فاراد صاحبها ان يشدها

(۱) فتاویٰ شاميه (تبیه) ج: ۱ ص: ۳۴۴ (طبع ايج ايم سعيد)
(۲) دافتوی حضرت والا دامت برکاتهم د افتاء د تمرین (درجه تخصص) د کاپي څخه اخستل سوي دي.

بالفضة ولايشدها بالذهب وهذا قول ابي حنيفة وقال محمد: يشدها بالذهب ايضاً. عالمگيريه ج: ۵ ص: ۳۳۲ (۱)

والله اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۱۱

(فتویٰ نمبر ۳۹: ۱/۲۸ ج)

لڅ غسل کول

سوال: غسل (فرض، سنت، مستحب) که په مکان کي د پردی پوره انتظام وي نو لڅ غسل کولی سي، او کوم اودس چي د غسل د پاره يي کړی دی نو وروسته د لمانځه د پاره به دا اودس برقرار وي او که نوی اودس به کول وي؟

جواب: بهتره خوداده چي څه کپړه وغيره وتړل سي او غسل وسي خو لڅ غسل کول ورکله چي د پردی پوره انتظام وي هم بغير د کراهت څخه جائز دی (۲)، په غسل کي چي کوم اودس کولی سي هغه وروسته د لمونځ کولو د پاره کافی دي، نوی اودس کولو ته ضرورت نسته (۳). والله اعلم

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عقي عنه احقر محمد تقی عثمانی عقي عنه
۱۳۸۸/۲/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۱۴/۱۹ الف)

د خټ د مسحي شرعي حیثیت

سوال: د خټ مسح سنت ده که بدعت؟ د دليل سره يي بيان کړی؟

(۱) کتاب الکراهية باب: ۱۰ وكذا فی امداد الفتاوى ج: ۱ ص: ۱۹.
(۲) روی البخاری عن ام هانی بنت ابي طالب انها ذهبت الى رسول الله ﷺ غام الفتح فوجدته يغتسل وناظرة تستره، وعن ميمونة قالت: سترت النبي ﷺ وهو يغتسل من الجنابة فغسل يديه... الخ، صحيح البخاری، كتاب الغسل ج: ۱ ص: ۴۲ (طبع قديمی کتب خانه کراچی)
(۳) دفي مشكوة المصابيح ج: ۱ ص: ۴۸ (طبع قديمی کتب خانه) عن عائشة قالت: كان النبي ﷺ يغتسل بعد الغسل، رواه الترمذي وابوداود والنسائي وابن ماجه، وفي المرقاة ج: ۱ ص: ۳۳۸

وامداد المفتين ص: ۱۷۵. فتاویٰ شاميه ج: ۱ ص: ۱۲۴.

جواب: قال فی الدر المختار (فی مستحبات الوضوء) ومسح الرقبة بظهر يديه (الحلقوم) لانه بدعة، وقال الشامي تحت قوله لانه بدعة اذ لم يرد في السنة (۱) وقال في البحر: قوله ومسح رقبته يعني بظهر اليدين (۲) د دی عبارت خخه معلوه سول چی د خت مسح خو مستحب ده خو د حلقوم مسح بدعت ده چونکی د سنت خخه ثابت نه ده. والله اعلم

الجواب الصحيح محمد شفيع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
هـ ۱۳۷۹/۱۱/۲۵

که د مرض دوجي اوبه نقصان کوونکي وی نو تیمم کولی سي

سوال: د زید په یوه اوږده بیماری کی مبتلاء ده تردی چی د نل په اوبو اودس کولو سره هم د هغی په خپته درد کیږی آیا د دی بیماری د وجی د زید د بنځی د پاره تیمم کول جائز دی او که نه؟

جواب: د کوم طبیب سره دی مشوره وسی که هغه ورته اودس مضر وگرځوی نو بیا تیمم کیدی سی (۲). والله اعلم

الجواب الصحيح محمد شفيع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
هـ ۱۳۸۸/۵/۲۲

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۱۸ الف)

د غسل خخه وروسته دوباره د اودس حکم

سوال: که د اودس کولو په وخت کی ستر برسیره وی، مثلاً د غسل په دوران کی چی کوم اودس کیږی نو دا اودس به د لمانځه د پاره کافی وی او که نه؟ او که د کپړود اغوستلو خخه به وروسته دوباره اودس کول وی؟

(۱) فتاویٰ شامیه ج: ۱۲۴

(۲) البحر الرائق ج: ۱ ص: ۲۸ همدارنگه وگورئ امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۱۳.

(۳) دافتویٰ د حضرت دامت برکاتهم د تمرین افتاء (درجه تخصص کاپی خخه اخستل سویده) (محمد زبیر حقنواز)

جواب: د غسل په وخت کی سوی اودس د لمانځه د پاره کافی دی (۱) په دی شرط چی د هغه اودس خخه وروسته څه داسی امر نه وی پینځ سوی چی په هغه سره اودس ماتیري په دی کی د ستر برسیره کیدو سره فرق نه واقع کیږی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۱۱/۵

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۱۳۳ ج)

فصل في النجاسات واحكام التطهير

د نجاستونو احکام او د پاکوالی طریقه

د ناپاکه پمبوو د پاکولو طریقه

سوال: که پمبه ناپاکه سی نو د هغه د پاکولو طریقه څه ده؟

جواب: علاشامی رحمہ اللہ چی د تطهیر کومی طریقی د ابن وهبان رحمہ اللہ خخه نقل کړی دی په هغه کی یوندف هم ده چی د هغه معنی ده، دانډچ کول، وگوری شامی ج: ۱ ص: ۲۹۰ (۲) او دا طریقه هم په پمبوو لگیدلی سی. والله اعلم

الجواب الصحيح محمد شفيع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۷۹/۱۱/۲۲ (۳)

(۱) وفي الدر المختار باب التيمم ج: ۱ ص: ۲۳۲ من عجز عن استعمال الماء لمرض يشد او يستد يغلبة الظن او قول حاذق مسلم تيمم وكذا في الهندية الباب الرابع في تيمم ج: ۱ ص: ۲۸. وفي مشكوة المصابيح ج: ۱ ص: ۴۸ (طبع قديمي كتب خانه) عن عائشة رضي الله عنها قالت: كان النبي ﷺ لا يتوضأ بعد الغسل رواه الترمذي وابوداود والنسائي وابن ماجه. وفي المرقاة ج: ۱ ص: ۳۲۸ لا يتوضأ بعد الغسل اي اكتفاء بوضوئه الاول في الغسل وهو سنة وكذا في عزيز الفتاوى ص: ۱۷۵.

(۲) واخر دون fark والنذق والجفاف الخ فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۳۱۵ (طبع ایچ ایم سعید)

(۳) دافتویٰ د حضرت والا امت برکاتهم د تمرین افتاء (درجه تخصص د کاپی خخه اخستل سویده).

د تیلو د پاکولو طریقه

سوال: که غوړی او تیل نجس سی نو د تطهیر طریقه یی څه ده؟
 جواب: د تیلو د پاکولو طریقه داده چی داپه یو لوبنی کی و اچول سی همدومره اوبه دی پکښی و اچول سی او هغه دی وښورول سی او بیا دی پریردی ترڅو چی تیل را لور سی، بیادی په لوبنی کی سوری وکړی بیادی صفا کړی اوبه دی ځنی جلا کړی دری واره په دی عمل کولو سره به تیل پاک سی. (کذا فی عالمگیریه ج: ۱ ص: ۴۳۱) (۱)
 الجواب الصحيح محمد شفیع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
 والله اعلم

۱۳۷۹/۱۱/۲۲ هـ (۲)

د شیانو د پاکولو د طریقو تعداد او مکمل تفصیل

سوال: د شیانو د پاکولو طریقی څه دی او په هغه کی تفصیل څه دی؟
 جواب: د شیانو د پاکولو طریقی لس دی:

- ۱: مینځل لکه چی ناپاکه کپړه هم په دی طریقی سره پاکیزې.
- ۲: اخوا کول، داطریقه د هغه اشیاوو د پاره مخصوص ده چی شفاف وی، لکه چینه توره وغیره.
- ۳: (فرك) گړول داطریقه د منی څخه د پاکولو ده، عالمگیریه کی دامطلق پرېښوول سوی ده خو په العرف الشدی کی حضرت شاه صاحب داطریقه د قرون اولی سره په دی وجه مخصوص گرځولی ده چی په هغه زمانه منی ډیر غلیظه وه او نن صبا عام طور د منی رقت شایع دی د دی وجی څخه د رقیقی منی د پاره صرف فرك کافی نه دی.

(۱) عالمگیریه الباب السابع فی النجاسة واحكامها ج: ۱ ص: ۴۲ (طبع مکتبه رشیدیة کویت) وفی الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۳۴ (طبع ایچ ایم سعید) ویطهر لبن وعسل ودبس ودهن یغلی ثلاثا، وفی الشامیه تحتہ قال فی الدرر لوتجنس العسل فتطهیره ان یصب فیہ ماء بقدره فیغلی حتی یعود الی مکانه والدهن یصب علیہ الماء فیغلی فیعلو الدهن الماء فیرفع بشئ هکذا ثلاث مرات وهذا عند ابی یوسف خلافا لمحمد وهو اوسع وعلیه الفتوی.

(۲) دافتوی د حضرت والادامت برکاتهم د افتاء د تمرین (درجه تخصص) د کاپی څخه اخستل سویده. (مولوی نور احمد الحقانی)

- ۴: مړل اجت او دلك كول: او داطریقه د هغه صورت د پاره ده هرکله چی نجس شی نجس وی او نجاست متجسد وی (یعنی د اوچیدو څخه وروسته په نظر راځی)
- ۵: اوچیدل، داحکم د مخکی او په دی کی د ښځ سوی شیانو د پاره دی، لکه دیوالونه، څښتی، درختی وغیره داتول شیان صرف په اوچیدلو سره پاکیزې.
- ۶: سوزول، سوته او نجسه څټه په دی طریقی سره پاکیزې، دغه شان که د بزی وغیره سرچه په وینه کی ککړ وی او دومره وسوزل سی چی وینه بالکل زائله سی نو پاکیزې.
- ۷: د یو حالت څخه بل حالت ته بدلول استحاله مثلاً: شراب، په کومه نوی چاټی کی سرکه جوړول، داهم د تطهیر سبب گرځی.
- ۸: دباغت، د خنزیر او انسان څخه علاوه د ټولو حیوانانو څرمنی لمرته په ایښوولو سره یامالګه لګولو سره مدبوغی سی نو هغه پاکیزې.
- ۹: ذکاة، یعنی د حیوان ذبح کول او د هغه جلد پاکول اوغوبښه هم خواه که هغه حیوان غیر ماکول وی.

۱۰: نزح، یعنی که په کوهی کی نجاست ولویږی نو د هغه په مناسبت سره د کوهی څخه اوبه راکښل، دالس طریقی عالمگیریه کی د صفحه ۴۲- تر ۴۶ پوری نقل سوی دی او ابن وهبان رحمته الله او علامه حصکفی رحمته الله په دی سره څه شیان نورهم یوځای کړی دی او هغه یی په اشعارو کی جمع کړی دی.

واخر دون fark والندف والجفاف - والنحت قلب العين والغسل بطور ولاذبح تخليل ذكاء تخلل - ولا المسح والنزح الدخول التفور وزاد شارحها بيتا فقال:

واكل وقسم غسل بعض ونحله - وندف وغلى بيع بعض تقور (شامی: ج: ۱ ص: ۲۹۰) (۱)

او علامه حصکفی هم دا اشعار لږ بدلولو سره فرمائیلى دی:

وغسل ومسح والجفاف مطهر - ونحت وقلب العين والحفر يذكر
 ودبغ وتخليل ذكاء تخلل - وفرك وذلك والدخول التفور
 تصرفه فى البعض ندف ونزحها - ونار وغلى غسل بعد تقور (۲)

(۱) فتاوی شامیه ج: ۱ ص: ۳۱۵ (طبع ایچ ایم سعید)
 (۲) الدر المختار ج: ۱ ص: ۱۳۵ (طبع ایچ ایم سعید)

چی د دی اشعارو لاندی طریقی د تطهیر د پاره زیاتی معلومیزی:

۱: کنستل، او داطریقه د مخکی د پاکولو د پاره ده.
۲: دخول، د دی تفسیر علامه ابن عابدین رحمته الله داکری دی چی د پاکو اوبو په داسی کوشنی حوض کی داخلیدل چی ناپاکه سوی وی. هرکله چی بل طرفته د هغه اوبه ووخی او نوی پاکی اوبه راننوخی نو که هغه د حوض اوبه لږ وی خو بیا هم هغه پاکیزی.
(کذافی رد المختار ج: ۱ ص: ۲۹۰) (۱)

۳: تغور، یعنی چی د کوهی دومره اوبه اوچی سی خومره چی د نجاست د لویدو د وچی بی کښل واجب وی، نو دابه د اوبو د راییستلو قایم مقام سی.

۴: تصرف، یعنی په یونجس شی کی تصرف کول، مثلاً: گنده ډیری څه ناپاک سی نو په هغه کی اکل، بیع، هبه او صدقه وغیره په ذریعه تصرف وسی نو هغه پاکیزی.

۵: جوش ورکول، که تیل یا غوښه نجسه سوه نو هغه په جوش ورکولو سره پاکیزی.

۶: تقویر، یعنی چیری چی نجاست وی، د هغه هغه ځای څخه نجس شی لری کول چنانچی که منجمد غوړی ناپاکه سی نو په هغه کی به همدا طریقه استعمالولی سی، دا شپږ طریقی مزید یو ځای کولو سره ټولی شپاړلس ۱۶ طریقی د تطهیر معلومی سوی.
(۲)

الجواب الصحيح محمد شفیع عقی عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۷۹/۱۱/۲ هـ (۳)

د خاورو تیل پاک دی

سوال: د کرویشین تیل پاک دی او که ناپاک؟ که نجس وی نو نجاست به خفیفه وی او که غلیظه، د مینځلو څخه بغیر لمونځ صحیح کیږی او که نه؟

(۱) شامیه ج: ۱، ص: ۳۱۵ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) د تطهیر اشیاء مذکوره طریقی فتاویٰ عالمگیریه ج: ۱ ص: ۴۱ تر ۴۵ (مکتبه رشیدیہ کویت)

(۳) دفتویٰ هم د امت برکاتهم د تمرین افتاء (دوجه تخصص) دکاپی څخه اخستل سوی ده.

جواب: د کرویشین تیل معلوم نه دی چی څه وی؟ که د خاورو تیل مراد وی نو هغه پاک دی، دغه شان نورڅه تیل چی د معدن څخه راوخی هغه هم پاک دی. (۱) والله سبحانه

اعلم
الجواب الصحيح محمد شفیع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۸/۱۱/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۴۳ الف)

د بیت الخلاء په لوتی سره طهارت حاصلیدی سی

سوال: په جوماتونو کی چوریان صفائی کوی خو هغوی د میتیازو ځای او بیت الخلاء مینځلو په وخت کی په زوره زوره اوبه بهوی او د استنجاء لوتی هم هلته اړدی، آیا په داسی لوبنو کی د اوبو اخستلو سره بیا طهارت حاصلیدی سی؟

جواب: که د دی لوبنو د ناپاکه کیدو خطره وی نو اول هغه دری واره ومینځی بیا بغیر د څه وهمه د هغه سره طهارت حاصلیدی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۷۹/۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۵۸۸ ب)

د دهبی د مینځل سوو کپرو حکم

سوال: کپری چی نجسی وی د هغه په باره کی د پاکوالی د اصولو مطابق په پاکو اوبو سره دری واره په سختی سره د نچورولو احکام دی خو نن صبا دویبان په گنده نالو کی باحوض وغیره کی په مینځلو باندی لیدل سوی دی، بیا په گنده ځایونو باندی هغه کپری اچوی، آیا داسی مینځل سوی کپری په اغوستلو سره لمونځ کیدی سی؟

جواب: په اصل کی د کوم دهبی د مقررولو په وخت کی د دی خبری ښکاره کول پکار دی چی هغوی پاکوی او که نه؟ خر ترڅو چی صرف ناپاکو اوبو سره د مینځلو خطره وی زهغه وخته پوری د ابتلاء عام په وجه د هغه د پاکوالی حکم لگولی سی (۱). والله اعلم

(۱) د کرویشین د تیلو څخه مراد د خاورو تیل دی ښکالی ژبه کی د خاورو تیلو ته وایی. (محمد زبیر)

آیا د سپی د باغت سوی خرمنه پاکه ده؟

سوال: د سوال خلاصه داده چی ماهنامه (البلاغ) (د شوال سنه ۱۳۸۷ هـ له بابت) کی ستاسو سوال د عنوان لاندی د سپی د خرمن په باره کی دافتویٰ ورکول سوی ده چی د سپی خرمن که شرعی طور سره ذبح سی او خرمن یی داسی صفاسی چی د خرابیدو څخه محفوظ سی ... په ذهن کی نه راځی چی یونایک نجس، حرام او گنده شی په هری طریقې سره چی هم ذبح سی اول خو لفظ د ذبح هلته جائز نه دی، بیا د دی شرعی حیثیت؟

جواب: په حدیث شریف کی د سرکار دوعالم رحمۃ اللہ علیہ ارشاد موجود دی: ایما اهاب دین فقد طهر، او کما قال رحمۃ اللہ علیہ: (اخرجه مسلم فی صحیحہ) (۲) یعنی کومی خرمنی ته چی هم دباغت ورکول سی نو هغه پاکیری، د نورو دلائلو په رونا کی د دی څخه صرف د خنزیر او انسان خرمن مستثنی ده ځکه فقهاء کرام لیکي: کل اهاب دین فقد طهر جازن الصلوٰۃ فیہ والوضوء منه الا جلد الخنزیر والادمی ولیس الکلب نجس العین الا ترى انه ینتفع به حراسته واصطیاداً بخلاف الخنزیر. (هدایه ص: ۴۰، ۴۱) (۳)

د دی عبارتونو څخه معلوم سول چی د سپی حرمت په دباغت سره پاکیری او د سپی حکم د خنزیر په شان نه دی چی په هیڅ حال کی نه پاکیری او سپی ذبح کول د خوراک د پاره نه وی بلکی د هغه د خرمن د استعمال د پاره کیدی سی.

(۱) لکه چی حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی رحمۃ اللہ علیہ لیکلی دی چی دامستله د انه اربعه په مینځ کی مختلف فیه ده د سخت ضرورت په وخت کی د بل امام قول اخستل جائز دی نو چی کوم سړی په بله طریقہ نسبی مینځلی د هغه د پاره د پاکی حکم لگولی سی وگورئ امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۸۰.

(۲) وفی الصحیح للامام مسلم ج: ۱ ص: ۱۵۹ (طبع قدیمی کتب خانه) عن عبد الله بن عباس رضی اللہ عنہ قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: اذا دبح الاهداب فقد طهر.

(۳) (طبع مکتبه شرکت علمیه) وفی الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۰۳، ۲۰۴ (وکل اهاب دین وهو یحتملها طهر) وماء ای اهاب طهریه، بدباغ (طهر بذکاة)، وفی البحر الرائق ج: ۲ ص: ۸۱ (وبعد بیاع وینتفع به) وقید بالمیتة لان جلد المذکاة یجوز بیعه قبل الدباغ.

ذبح کول څه فرض او واجب نه دی که څوک یی وکړی نو د هغه حکم یی لیکلی دی (محمد عاشق الهی بلند شهری)

آیا د هوبی باندی د کپرو مینځلو څخه وروسته کپری بیا

مینځل ضروری دی؟

سوال: آیا د فیکتري د هوبی باندی کپری مینځلو سره کپری پاکیری؟
جواب: داخو د فیکتري په طریقہ د کار باندی منحصر دی که هغوی د کپرو د پاکولو اهتمام وکړی یعنی د کپرو د خیر اخوا کولو سره هغه د اوچولو څخه مخکی دری واره جلا جلا ومینځی نو بیا خو د کپرو په پاکیدلو کی څه شبه نسته او که څه بله طریقہ اختیاروی نو د هغه وضاحت دی وسی.

الجواب الصحیح محمد شفیع عقی عنه

دهوبی باندی کپری مینځلو څخه وروسته دوباره مینځل ضروری دی

او آیا کپری د پاکولو په وخت کی کلمه طیبه وئیل ضروری دی؟

سوال: د کپرو مینځلو څخه وروسته د هغه پاکولو ضروری دی او که نه؟ او که ضروری وی نو په کوم صورت کی؟ او آیا په هغه وخت کلمه طیبه وئیل ضروری دی؟
جواب: د کپری مینځونکی د مینځلو په وخت د پاکولو اهتمام کړی وی نو بیا خو د دوباره پاکولو ضرورت نسته او که دامعلوم وی چی د مینځلو په وخت کی د پاکولو اهتمام نه دی سوی نو بیا دی وروسته پاکی کړی او د پاکولو طریقہ داده چی هغه دی دومره ومینځل سی چی د نجاست اثر زائل سی چی دری واره یی ومینځی نو بهتر به

وی او په دغه وخت کی کلمه طیبه ویل ضروری نه دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۰/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۰۱۵/۲۸ ج)

دهاتھی (فیل) خرتم څخه د وتلو اوبو حکم، او د کب پته پاکه ده او که نه؟

سوال: دهاتھی د خرتم څخه چی کومی اوبه وخی هغه عادتاً د گرمی په وجه پخپل بدن باندی اچوی دا اوبه پاکي دی او که نه؟

۲: او هم د کب پته پاکه ده او که نه؟

جواب: دهاتھی د خرتم اوبه په اصل کی د هغه لعاب دی چی د فقهاوو د تصریحاتو مطابق ناپاکه دی، (وسور خنزیر وکلب وسباع بهائم) ومنه الحرة البرية (وشارب خمر فور شربها وهرة فوراً کل فاره نجس) او د سباع بهائم لاندی علامه ابن عابدين شامی رحمته الله لیکي: هی ماکان یصطاد بنابه کالاسد والذئب والفهد والنمر والثعلب والفیل الخ (شامی استنبولی، مطلب فی السور - ج: ۱ ص: ۲۰۵) (۱)

د دی څخه معلومه سوه چی د هاتھی جوته نجس ده چی د لعاب فرع ده، لکه چی عالمگیریه کی دی: عرق کل شیء معتبر بسورة (ج: ۱ ص: ۲۴) (۲)، او په فتاویٰ قاضی خان کی پخپله د ذکر سوال جواب په دی طور واضح سوی دی:

(لعاب الفیل نجس کللعاب الفهد والاسد اذا اصاب الثوب بخرطومه ینجسه) (خانیة ج: ۱ ص: ۱۷) (۳) لهذا دهاتھی د خرتم څخه بهیدونکی اوبه ناپاکه دی.

۲: څه جزئیة خورا نه کول سوه خو د کب وینه ناپاکه نه ده لکه چی علامه علاء الدین حصکفی په در مختار کی تصریح کړی ده او علامه شامی د هغه لاندی لیکلی دی: لانه

(۱) شامیه ج: ۱ ص: ۲۲۳ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) فتاویٰ عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۲۳ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)

(۳) خانیة علی هامش الهندية ج: ۱ ص: ۲۱ (ایضاً)

لیس بدم حقيقة لانه اذا بیس بیض والدم یسود (رد المختار، باب الانجاس ج: ۱ ص: ۲۹۴) (۱)

یعنی د ماهی (کب) وینه په حقیقت کی وینه نه ده، ځکه چی هغه د اوچیدو څخه وروسته سپینیږی حالانکی وینه د اوچیدلو څخه وروسته توریري، ځکه په وینه باندی قیاس کولو سره پته ته هم پاک وئیل د قیاس څخه بعید نه معلومیږی او که دا وئیل سی چی په وینه باندی پته قیاس کول ځکه صحیح نه دی چی پته حرامه ده لکه چی علامه شامی په کتاب الذبائح ج: ۵ ص: ۲۷۱ کی ذکر کړی دی نو د هغه جواب دادی چی د یوشی د حرمت څخه د هغه نجاست نه لازمیږی لکه چی د زهرو استعمال ناجائز دی، خو د دی باوجود هغه مجس نه دی، دغه شان پته هم د یوسمیاتی اثراتو مجموعه ده چی د سمیت دوجی ناجائز وی نو په دی سره د هغی په پاکي اثر نه پریوخی.

د دی لیکلو څخه وروسته می په یو عبارت نظر پریوتی (ومرارة کل شیء کبوله) (عالمگیریه ج: ۱ ص: ۴۷) (۲) د هر شی د پتی حکم د هغه د امتیازو په شان دی د دی څخه معلومیږی چی هغه ناپاکه ده، خو د کب امتیازی کیدل پخپله مشکوک دی، ځکه نورو اهل علموته دی هم رجوع وسی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۷۹/۱۱/۲۳ هـ (۳)

په لاس باندی د نجاست لگیدلو په صورت کی خو واره مینخل لازم دی؟

سوال: په لاس باندی امتیازی ولگیدی په اوبو سره می دومره و مینخی څومره وخت کی چی دری واره اوبه اچول کیږی نو پاک سو که ځانته ځانته دوه واره نور و مینخل سی؟

جواب: په صورت مسئوله کی لاس دومره مینخل ضروری دی چی د امتیازو د لاس څخه تلل غالب گمان وسی، ځانته ځانته دری واره اوبه اچول ضروری نه دی، کمافی

(۱) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۱۳۱۹ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) فتاویٰ عالمگیریه ج: ۱ ص: ۴۲ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۴۹ (طبع سعید) مرارة کل حیوان کبوله الخ همدارنگه وگورئ امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۵۲ (محمد زبیر حقنوان)

(۳) د فتویٰ د حضرت والا امت برکاتهم د تمرین افتاء (درجه تخصیص) دکاپی څخه اخستل سویده.

الدر المختار: ویطهر محل غیرها ای غیر مرئیة بغلبة ظن غاسل طہارة محلها بلا عدد،
به یفتی. (شامی ج: ۱ ص: ۲۲۰) (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۳۶ الف)

په اودس خانه کي د خپلي يا چپلو د مينځلو حکم

سوال: که خپلی یا چپلی خرابی سی او لنده خاوره باندی و مینځلی یا خرابو اوبو کی ولویږی نو آیا په اودس خانه کی یی مینځلی سی؟

جواب: بهتر ددی چی داشیان د جومات د اودس کولو د ځای څخه بغیر کوم بل ځای کی و مینځل سی خو که د ضرورت په وخت هلته خپلی و مینځل سی نو څه خبره نسته، خو بیا هغه ځای صفا کول پکار دی چی لمونځ کوونکی ته تکلیف نه وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۶/۹/۲۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۲۸۳)

فصل في احکام الماء

د اوبو او کوهیانو وغیره متعلق د مسائلو بیان

د تالاب د اوبو د اخستلو په وخت کي په منگي کي پچي راوخیږي

نو باید څه وکړي؟

سوال: زموږ علاقې کی د اوبو جمع کولو په غرض تالابونه جوړدی، د باران اوبه په هغه کی جمع کیږی کله کله چی موږ د هغه څخه اوبه را اخلو نو په هغه کی یوه نیمه پچه یاسوټه هم راځی نو دا اوبه پاکي دی او که نه؟

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۳۱ (طبع ایچ ایم سعید، مولوی نور احمد الحقاني)

جواب: د تالاب څخه د اوبو اخستلو په وخت کی که څه پچه راسی نو هغه د منگي څخه راوباسی او وی غورځوی نو اوبه به پاکي وی او که پچه په منگي کی پاته سی نو احتیاط په دی کی دی چی د دی څخه اودس او غسل کول نه دی پکار: فی الهدایة: فان وقعت فیها بعة او بعرتان من بعير الابل او الغنم لم تفسد الماء الى قوله: ولا يعفى القليل في الاثاء على ما قيل لعدم الضرورة، وعن ابي حنيفة انه كالبيير في حق البعرة والبعرتين (هدایة: ج: ۱ ص: ۴۲) (۱) وفي فتح القدير: في الشاة تبعر في المحلب قالوا: ترمى البعرة اي من ساعته فلو آخر لا يجوز (ص: ۲۹) (۲) والله اعلم

الجواب الصحيح محمد عاشق الهی عفی عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۵۵ / ۱۸ الف)

لس په لس متره حوض کي د نجاست لويدلو حکم

سوال: د یو جماعت حوض پوخ (لس په لس متروکی) د اوبو څخه ډک وو په هغه کی څو ډیم لوتی ولویدی چی د هغه د راکښلو بندوبست وسو، د هغه لوتو سره دری چپلی هم راووتلی دامعلوم نه دی چی دا کله ور لویدلی وی؟ چونکی اوبه ډیری وی نو زید (د مسجد امام) ټولی اوبه باندی را وکښلی او حوض خالی سو، نن صبا د اوبو قلت دی او دغه ظاهر دی او په جواب کی یی د مولانا عبد الحی صاحب داسوال جواب پیش کی.

سوال: که (حوض لس پرلس متره) کی وو او د اوبو په کمیدو باندی په هغه کی نجاست ولویدی، بیا په حوض کی اوبه راغلی او هغه ډک سو او څه شی د هغه څخه د باندی راووتی نو د هغه حوض اوبه به صحیح وی او که نه؟

جواب: د بعضو په نزد باندی صحیح دی او د بعضو په نزد باندی صحیح نه دی.

جواب: که د حوض اوبه ډیری وی (لس په لس کی) نو په هغه کی نجاست لویدلو سره اوبه نه مرداریږی، ترڅو چی د اوبو رنگ، بوی او خوند بدل نسی، لهذا په صورت مسئله کی که په اوبو کی څه تغیر نه وو پیدا نو د حوض د خالی کولو ضرورت نه وو

(طبع مکتبه شرکت علمیه)

(فتح القدير ج: ۱ ص: ۸۷) (طبع مکتبه رشیدیه کویټه)

(۱)، د مولانا عبد الحی د فتاویٰ چی کوم سوال او جواب (۲) نقل سوی دی، د هغه څخه استدلال صحیح نه دی، د هغه صورت بالکل مختلف دی. واللہ اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۸/۵/۲۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۵۹۵ الف)

په کوهي کي د مار غورځيدلو په صورت کي څه حکم دی؟

سوال: په یو کوهی کی د مار بچی پاباندی یوگز اوږد او یو انچ پیر مړسو او خراب سو او جلا سوی نه دی آیا د هغه په را ایستلو سره اوبه صفادی او که ناپاکی؟ که ټولی اوبه راویستل سی نو په دی کی ډیر تکلیف دی که دامار ارونه کښل سی نو څه حکم دی؟

جواب: که مار د وینی والاوو نو اوبه مطلقاً ناپاکی سوی او د هغه د را کښلو څخه وروسته د کوهی ټولی اوبه را کښل واجب پاته سو تکلیف که په دی وجه وی چی کوهی چیننه دار دی (یعنی په کوهی کی هروخت اوبه را وځی) نو بیا خوبه دومره اوبه را کښل کافی سی څومره چی را کښل په شروع کی وی، او د دی اندازه دی دوه داسی عادل کسان ولگوي چی هغوی د کوهی په مساحت وغیره کی تام مهارت حاصل وی، د دی څخه وروسته چی کومی اوبه را وځی هغه به صفا وی او که تکلیف په عام کوهی کی هم معلومیږی نو هغه شرعاً معتبر هم نه دی، ټولی اوبه به را کښل ضروری وی چی د هغه دلائل لاندی دی: په تنویر الابصار کی دی: اذا وقعت نجاسة فی بئر دون القدر

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۱۹۰ الى ۱۹۲ وكذا يجوز براكذ كثير كذا لك اي وقع فيه نجس لم ير اثره لكن في النهر وان خبير بان اعتبار العشر اضبط الخ، وفي الشامية قوله: لم ير اثره اي من طعم او لون او ريح الخ، وفي شرح الوقاية كتاب الطهارة ج: ۱ ص: ۸۰ (طبع ايچ ايم سعيد) ولا بما راكد وقع فيه نجس الا اذا كان عشرة اذرع في عشرة اذرع ولا ينحصر ارضه بالعرف فحكمه كحكم الماء الجاري، او همدارنگه وگورئ فتاویٰ دار العلوم دیوبند ج: ۱ ص: ۱۴۹ سوال نمبر ۱۷۵، ۱۷۷، اوج: ۱ ص: ۱۴۹.

(۲) وگورئ مجموعة الفتاوى فارسی ج: ۳ ص: ۲۸ او معلوم الفقه اردو ترجمه مجموعة الفتاوى علامه عبد الحی لکهنوی (طبع قدیم) باب الحوض ج: ۱ ص: ۲۰۰ (طبع میر محمد کتابخانه)

الکثیر اومات فیها حیوان دموی وانتفخ او تفسخ ینزع کل مائها بعد اخراجه (شامی ج: ۱ ص: ۱۲۵، ۱۲۶) (۱)

۲: در مختار کی دی: (وان تعذر) نزع کلها لكونها معیناً (فبقدر ما فیها) وقت ابتداء النزع قاله الحلبي (یؤخذ ذالك بقول رجلین عدلین لهما بصارة بالماء) به یفتی (شامی ج: ۱ ص: ۱۹۸) (۲)

او که مار د وینی والا نه وو، نو د هغه په غورځیدو سره اوبه نه گنده کیږی د هغه د را کښلو څخه وروسته مزید د څه اوبو را کښلو ضرورت نسته.

په در مختار کی دی: (ویجون) رفع الحدث (بما ذکر وان مات فيه) ای الماء ولو قليلاً (غیرد موی کزنبور ومائی مولد کسمک و سرطان) وضفدع الا بریاله دم سائل وهو ملا ستره له بین اصابع فیفسد فی الاصح کحیة بریة ان لها دم (والا لا) او علامه شامی د الا لا د لاندی لیکي: ای وان لم یکن للضفدع البریة والحیة البریة دم سائل فلا یفسد. (شامی ج: ۱ ص: ۱۷۱) (۳)

داتفصیل په هغه صورت کی وو چی مار د اوچی وی او که د اوبو مار وی نو هغه به مطلقاً اوبه په هر صورت کی نه فاسد وی، لکه څنگه چی علامه بان عابدین رحمہم اللہ لیکلی دی: اما المائية فلا تفسد مطلقاً کما علم ممامر (رد المختار ج: ۱ ص: ۱۷۱) (۴)

والله سبحانه اعلم
۱۳۷۹/۱۱/۲۷ هـ (۵)

آیاد ټینکی څخه را ټلونکی اوبه د جاری اوبو په حکم کي دی؟

سوال: نن صبا د پائپ په سټیم کی دا رواج دی چی د کور په چت باندی یوه ټینکی وی او د هندپمپ په ذریعه د لاندی څخه په هغه کی اوبه اچول کیږی او د هغه څخه بیا ټول

(ج: ۱ ص: ۲۱۱، ۲۱۲) (طبع ایچ ايم سعيد)

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۱۴ (ایضاً)

(۲) شامیه ج: ۱ ص: ۱۸۳ الى ۱۸۵ (طبع ایچ ايم سعيد)

(۳) الشامية ج: ۱ ص: ۱۸۵ (طبع سعيد)

(۴) دفتویٰ د حضرت والا امت برکاتهم د تمرین افتاء (درجه تخصص) د کاپی څخه اخستل سوی ده (محمد زبیر)

کورتہ اوبہ رسول کیڑی نو کہ د لوری څخه په ټینکی کی اوبه اچول کیڑی او د لاندی څخه د پیپ په ذریعه وځی نو آیا دا اوبه به (جاری اوبه) وی او که نه؟ او که په داسی ټینکی کی نجاست په هغه وخت کی وغورځیڑی چی اوبه ولاری وی چی د یوه یادوارو اړخونو څخه اوبه نه بهیڑی نو آیا په کوم وخت چی اوبه جاری سی نو هغه وخت به هغه ټینکی پاکه سی او که نه؟

جواب: قال فی منیة المصلی عن ابی یوسف ماء الحمام بمنزلة ماء جاری (واختلف المتأخرون فی بیان هذا القول) قال بعضهم: مراده حالت مخصوصة وهو اذا كان الماء یجری من الانبوب الی حوض الحمام والناس یغترفون منه غرقاً متدارکاً، وقال تحته العلامة الحلبي نقلاً عن فتاوی القاضی خان: وان كان الناس یغترفون من الحوض بقصاعهم ولایدخل من الانبوب ماءً او علی العکس اختلفو فیہ واكثرهم علی انه یتنجس ماء الحوض، وان كان الناس یغترفون بقصاعهم ویدخل الماء من الانبوب اختلفو فیہ واكثرهم علی انه لا یتنجس (انتهی) فهذا هو الذی ینبغی ان یعتمد علیه (کبیری شرح منیه ص: ۱۰۰) (۱).

وقال العلامة طاهر البخاری: وفي الفتاوی، وحوض الماء اذا اغترف رجل وبیده نجاسة وكام الماء من انوبه فی الحوض والناس یغترفون من الحوض غرقاً متدارکاً لم یتنجس (خلاصة الفتاوی ج: ۱ ص: ۵ طبع امجد اکیدمی لاهور) ومثله فی الدر المختار علی الشامی ج: ۱ ص: ۹۰.

د دی عبارتونو څخه معلومه سوه چی هغه حوض صغیر چی د هغه د یو اړخ څخه د پائپ په ذریعه اوبه راځی او د دوهم اړخ څخه د هغه څخه اوبه د کیڑی نو د روانو اوبو په حکم کی دی، نن سبا چی د ټینکو کوم صورت مروج دی هغه هم په ظاهره په دی کی داخل دی، خو په دی کی داشبه کیدی سی چی علامه شامی رحمته الله علیه داحکم په هغه صورت کی خاص کړی دی چی اوبه د برنی اړخ څخه وکښل سی او که د لاندی څخه د څه سوری په ذریعه ووځی لکه چی د مروجه د چت د ټینکو څخه د پائپ په ذریعه وځی نو په دی صورت کی به داحکم نه وی، د دی جواب زما په خیال دادی: چی علامه شامی رحمته الله علیه داحکم د حوض په باره کی فرمائیلی دی (۲) او که د هغه په تل (یابیخ) کی

(۱) غنیة المتملی ص: ۱۰۲، ۱۰۳ (طبع سهیل اکیدمی لاهور)
(۲) شامی مطلب لو ادخل الماء من اعلی الحوض وخرج اسفله فلیس بجاز ج: ۱ ص: ۱۹۰.

سوری وی نو یقیناً هغه په دی حکم کی نه وی، ځکه چی په دی وخت به د حوض څخه اوبه کیڑی په مزه او کمی به وی، په خلاف د هغه صورت کی د ټینکی څخه اوبه په پوره قوت او شدت سره لاندی بهیڑی، په دی دواړو کی فرق وسو (۱).
الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۰ / ۵ / ۸ هـ (۲)

د هندو جمهوري مينځل سوی ځای باندی د لمانځه حکم

سوال: صدر مملکت پاکستان کله چی حکم صادر کړی دی چی په ټولو سرکاری دفترونو کی دی لمونځ اداء سی، نو زموږ خواته یو هندو جمهوري دی، په هغه باندی موږ دغه ځای چی د لمانځه د پاره موتجویز کړی دی په اوبو باندی پری مینځو، که هغه هندو جمهوري خپل لاس پښی مینځلو سره هغه ځای ومینځی نو په دغه ځای باندی لمونځ کول صحیح دی او که نه؟

جواب: مذکوره هندو جمهوري که خپل لاس پښی ومینځی، که مخکه ومینځی او که بارو استعمال کړی نو هغه پاکه ده او په هغه ځای لمونځ کولی سی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹ / ۱ / ۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۱۴ / ۳۰ الف)

اسلامی گرافکس گویته بلوچستان

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

(۱) د تفصیل د پاره خیر الکلام فی حوض الحمام، مصنفه حضرت مفتی اعظم پاکستان مولانا مفتی محمد شفیع صاحب قدس سره مطابعه کړی.
(۲) دفتویٰ د امت برکاتهم د تمرین افتاء (درجه تخصص) د کاپی څخه اخستل سویده.

فصل في احکام الجنب والمعدور

د جنبي او معدور متعلق د مسائلو بيان

په غسل کي د سرتیل ایسته کول ضروری نه دی

سوال: آیا په غسل جنابت کی د سرتیل اخواکول ضروری دی؟ او د تکیه بستر وغیره مینخل ضروری دی؟

جواب: په غسل جنابت کی د سرتیل اخواکول ضروری نه دی او که اخوائی کړی نو بهتره ده.

فی الدر المختار: ولا یمنع الطهارة ونیم وحناء ولو جرمة به یفتی ودرن ووسخ ... وکذا دهن و دسومة، وفي رد المختار ای کزیت وشیرج بخلاف نحو شحم و سمن جامد (شامی ج: ۱ ص: ۱۰۴) (۱)

سوال: که په سرباندي تیل لگول سوی وی او په هغه باندی یو مرغی گندگی وکړی نو صرف په اوبو سره مینخل کافی دی یا تیل اخواکول ضروری دی؟

جواب: د مرغی وغیره گندگی اخوا کول پکار دی د تیلو اخواکولو حکم لوړ تیر سو او د خومره غوړوالی ازاله چی ممکن وی وی کړه او د کوم چی ازاله متعذروی هغه معاف دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۸۸/۲۸ ب)

د جنابت په حالت کي د درود شریف وئیلو حکم

سوال: د جنابت په حالت کی د درود شریف معمول پوره کولی سی او که نه؟

جواب: د جنابت په حالت کی صرف د قرآن کریم تلاوت ممنوع دی، خو دعاگانې اذکار، تسبیحات او درود شریف ویل ناجائز نه دی، لیکن مستحب دای چی د درود

(۱) رد المختار ج: ۱ ص: ۵۴ (طبع سعید) وفي الهنديّة الفصل الاول فی فرائضه ج: ۱ ص: ۱۴ (طبع ماجديه کویته) واذا ادهن فامر الماء فلم یصل یجزي الخ

شریف او اذکارو د پاره کم ترکمه اودس وکړی.

لما فی الدر المختار: ولا بأس لحائض وجنب بقراءة ادعية ومسها وحملها وذكر الله تعالى وتسبیح، وقال الشامي: الى ان وضوء الجنب لهذه الاشياء مستحب كوضوء المحدث (شامی ج: ۱ ص: ۱۹۳) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۲۱/۲۸ ب)

د جنابت په حالت کي قرآن شریف ته د لاس وړلو حکم

سوال: په یوسری باندي غسل واجب دی او دس کولو سره قرآن مجید ته لاس لگولو باندي ویلی سی او که نه؟

جواب: د جنابت په حالت کی چی کله په انسان باندي غسل واجب وی، د هغه د پاره قرآن کریم ته لاس وړل، ویل وغیره ټول ناجائز دی، (۲) او صرف اودس کولو سره جنابت نه ختمیږی، ځکه صرف اودس کولو سره قرآن کریم ته لاس وړل یا ویل هم نه جائز کیږی، ددی د پاره غسل کول ضروری دی. والله اعلم بالشواب

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الی عفی عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۸۷/۲/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۲۷/۱۸ الف)

(۱) ایضاً.

(۲) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۲۹۳ (طبع ایچ ایم سعید) وفي مشکوة المصابیح ج: ۱ ص: ۴۹ (طبع قديمی کتب خانه) عن ابن عمر قال: قال رسول الله ﷺ: لا تقراء الحائض ولا الجنب شيئا من القرآن (رواه الترمذی) وفي المرقّات تحته ج: ۲ ص: ۱۲۰ وفي شرح السنة انفقوا على ان الجنب لا يجوز له قراءة القرآن والحاصل ان جمهور العلماء على الحرمة، اذ هي اللاتقة بتعظيم القرآن وفي الدلالة عليها الاحاديث الكثيرة المصرحة به وان كانت كلها ضعيفة، لان تعدد طرقها يورثها قوة اي قوة تلاوة قرآن ولودون آية على المختار بقصده ومسه.

وفي الهنديّة ج: ۱ ص: ۳۸ ومنها حرمة قراءة القرآن لا تقراء الحائض والنفساء والجنب شيئا من القرآن والآية ومادونها سواء في التحريم على الاصح. (محمد زبير حق نوان)

په یوه شپه کې دوباره کوروالی کولو د پاره د جنابت غسل ضروری نه دی

سوال: د خپلې ښځې سره د صحبت کولو څخه وروسته که دوباره یې خواهش وی نو ایا دوباره صحبت د پاره د جنابت غسل ضروری دی؟
جواب: د دوباره صحبت د پاره د جنابت غسل ضرور نه دی البته په مینځ کې اودس کول بهتر دی، (۱)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۵/۵/۲

(فتویٰ نمبر ۲۸/۴۵۱ ب)

د څو واره کوروالی څخه وروسته د جنابت یو غسل کافي دی

سوال: ایا د خپلې ښځې سره په یوه شپه کې چې څومره واره کوروالی وسی هم هغونډی واره ورته غسل ضروری وی؟ یعنې که په یوه شپه کې یو وار کوروالی وسو نو په دوهم وار به هتله کوروالی کوی چې مخکې غسل وکړی ورنه د افعول حرام دی؟
جواب: په یوه شپه کې چې څو واره هم کوروالی وسی د ټولو د پاره په اخر کې یو غسل کافي دی، (۲) البته که د کوم کوروالی څخه وروسته یې غسل وکړی نو د اینده کوروالی څخه وروسته به نوی غسل کوی.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۷/۱۲/۲۰

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۵۳ الف)

(۱) ایضاً.

(۲) وفي مشکوة المصابيح ج: ۱ ص: ۴۹ (طبع قديمی کتب خانه) عن ابي سعيد الخدري رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ اذا اثنى احدكم اهل ثم اراد يعود فليتوضأ بينهما وضوء، (رواه مسلم) وفيه ايضاً بعده عن انس رضي الله عنه قال: كان النبي ﷺ يطوف على نسائه بغسل واحد (رواه مسلم)
وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۱۷۲، ۱۷۷ لا (يكره) معاودة اهله قبله اغتساله الا اذا احتلم لم يأت اهله، قال الحلبي رحمته الله ظاهر الحديث انما يفيد النذب لانفي الجواز المفاد من كلامه.

لیکن هروار غسل کول افضل دی او که داگران وی، نو صرف اودس دی کوی او که داهم نسی کیدی نو هیڅ گناه نسته چی آخر کی دی غسل وکړی (۱). محمد عاشق الهی

هم په یوه شپه کې دوباره کوروالی څخه مخکې که غسل ونه کړی نو څه حکم دی؟

سوال: ښځې سره د کوروالی کولو څخه وروسته که دوباره کوروالی کړی وی نو دوباره غسل کول ضروری دی یا په همدې حالت کوروالی کیدی سی؟
جواب: که د دوباره کوروالی اراده یې وی نو اول غسل یا اودس کول مستحب دی خو که ونسی نو هیڅ گناه نسته. (۲)

والله اعلم

هـ ۱۳۹۷/۱/۲۲

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۵۲ الف)

د متيازو د قطرو په وجه باندی د کپړو د پاکوالي او د اودس حکم

سوال: د مثانی د کمزورتیا په وجه اکثره د متيازو او چولو څخه وروسته څه قطری را وځي او اکثره د اودس کولو څخه وروسته داسی کپړی د اودس او د کپړو د پاکوالي یا پاکي، څه حکم دی؟

جواب: په مسئوله صورت کی کله چی قطری راسی نو کپړی پاکولو سره دی بیا اودس وسی.

والله اعلم

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۸

(فتویٰ نمبر ۱۸/۹۷۰ ج)

(لیکوریا) د اوبو حکم او د هغه سره متعلق متعدد مسائل

سوال: ښځوته د لیکوریا ناجوړی وی چی د هغه په وجه د رحم څخه سپینی اوبه بهیږي: ۱: ایا دا سپینی اوبه نجاست خفیفه دی او که نجاست غلیظه؟

(۱) ایضاً.

(۲) حاشیه په تیره صفحه کی لیکل سوی ده هغی ته مراجعه وکړئ.

- ۲: کہ کومی بنیٰ ته دایماری وی او هغه لمونځ هم کوی چونکی د اوبو بهیدو څه خاص وخت مقرر نه وی نو آیا د دی اوبو د وجی کپړه گنده کیږی؟
 ۳: د اودس کولو په وخت کی که دا اوبه خارج سی نو اودس ماتیرې؟
 ۴: که د لمانځه اداء کولو په دوران کی دا اوبه خارجی سی آیا لمونځ کیږی؟
 ۵: که لمونځ نه کیږی نو په دی سلسله کی کومه طریقه اختیار سی چی لمونځ یی ضایع نه سی؟

۶: آیا شرعاً به د اشان مریض معذور گنل کیږی؟

جواب: د لیکوریا په بیماری کی چی کومی اوبه وځی هغه چونکی د رحم څخه وځی نو هغه د مزی په شان نجاست غلیظه دی، ولیس هوفی حکم رطوبت الفرج الداخل (کما فی امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۵۶ او ۷۴) (۱)

۲: په دی سره کپړی گنده کیږی.

۳: د دی په وتلو سره اودس ماتیرې (۲)

۴: لمونځ نه صحیح کیږی خو داچی د معذوری صورت جوړسی کوم چی په پنځم او شپږم نمبر جواب کی راځی.

۵-۶: که دا اوبه هروخت بهیرې او دومره وخت هم نه پیدا کیږی چی څلور رکعت له لمونځ پکښی اداء سی نو بیا دابنځه د معذور په حکم کی ده، د داسی بنیٰ د پاره جائز دی چی د هر لمانځه د وخت په داخلیدو باندی اودس وکړی او د دی سره چی څومره غواړی لمونځونه او نفلونه دی وکړی ترڅو چی د دی لمونځ وخت باقی وی د دی اودس به د اوبو بهیدو په وجه نه ماتیرې بیا چی د دوهم لمونځ وخت راسی نو د هغه د پاره دی نوی اودس وکړی (۲).

(۱) ایضاً.

(۲) وفی الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۱۳ ای رطوبة الفرج فيكون مفرعاً على قولهما بنجاستها وقال ابن عابدين تحته ومن وراء باطن الفرج فانه نجس قطعاً ككل خارج من الباطن، كالما الخارج مع الولد أو قبيله.

(۳) وفی الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۰۵ وصاحب العذر من به سلس بول لايمكنه امساكه أو استطلاق بطن ریح او انفلات او المستحاضة ان استوعب عذره تمام وقت صلوة مفروضة بان لايجد فی جميع وقتها زمناً يتوضأ ويصلى فيه خاليا عن الحدث وحكمه الوضوء لكل فرض ثم يصلى به فيه فرضاً أو نفلاً فاذا خرج الوقت بطل.

والله سبحانه اعلم
 ۱۳۹۷/۲/۱۴ هـ
 (فتویٰ نمبر ۲۳۳/۲۷ هـ)

فصل في الاستنجاء

د استنجاء د مسائلو بیان

ایاد طهارت د پاره لوټه او اوبه دواړو استعمال ضروری دی؟

سوال: د استنجاء د پاره زه دوه واره ضرور ځم اول لوټه استعمالوم او د هغی څخه وروسته د اوبو سره طهارت حاصلوم زما په خیال کی د مکمل طهارت حاصلولو د پاره زه داسی کوم، خو هغه وخت راته ډیر تکلیف وی چی کله جمع د لمونځ د پاره ولاړه وی او زه ټول وخت په استنجاء ولگوم یا د باران په وخت راته د طهارت د پاره لوټه نه پیدا کیږی، دغه شان په سفر کی هم لوټه نه وی د لمونځ او حج وغیره کی د دی اهتمام کولو سره به را څخه ارکان ولاړسی اخرڅه وکړم راهنمائی راته وکړی؟

جواب: بیشکه افضل خو دادی چی لوټه او اوبه دواړه استعمال سی خو د ضرورت په وخت صرف په اوبو سره هم استنجاء کافی ده او دومره دی ومینځل سی چی نجاست باقی پاته نسی، زیات وهم کی پریوتل نه دی پکار، ثم اعلم ان الجمع بین الماء والحجر افضل ویلیه فی الفضل الاقتصار علی الماء (شامی ج: ۱ ص: ۲۲۲) (۱) والغسل بالماء الى ان يقع فی قلبه انه طهر مالم یکن موسوساً. (درمختار ج: ۱ ص: ۲۲۵) (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۸۸/۲۸ ب)

(۱) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۳۳۸ (طبع ایچ ایم سعید) وفی الهندیة ج: ۱ ص: ۴۸ (طبع مکتبه رشیدیہ کوبه) والافضل ان یجمع بینهما کذا فی التبیین.
 (۲) الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۳۷.

د متیازو خخه وروسته لوټه استعمالول مسنون دی او صرف اوبه استعمالول هم کافی دی

سوال: د متیازو خخه وروسته د استعمال د پاره که لوټه نه وی نو څه صورت اختیارول پکار دی؟ هرکله چې دیوال د سنگ مرمر وی او که د لوټی او اوبو استعمالولو خخه وروسته د کوم شخص قطره را ووځی نو د هغه د پاره به د پاکۍ څه صورت وی؟
جواب: د متیازو خخه وروسته لوټه استعمالول مسنون دی بیا هم که لوټه نه وی نو بیا صرف اوبه هم کافی دی، خو صرف په لوټه باندې اکتفاء کول نه دی پکار او د لوټی او اوبو دواړو د استعمال خخه وروسته که بیا هم قطره راسی نو استنجاء او اودس دوباره کول پکار دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۱/۲/۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹۳/۲۲ الف)

فصل في مسح علي الخفين

په موزو باندې د مسح سره د متعلق مسائلو بیان

په مروجو موزو باندې د مسح مسئله

سوال: څه فرمائی علمائی کرام د دې مسئلې په باره کی چې په کومو موزو باندې مسح کول صحیح ده؟

الف: ترڅو چې خرمنی په موزو باندې د مسح تعلق دی، د هغه په جواز باندې تقریبا ټول علمائی کرامو اتفاق دی خو د وړې د تار او د نائیلون وغیره په موزو باندې د مسح د جواز په باره کی څه اختلاف دی، ډیر فقهای کرام د وړې او د تار په موزو باندې د مسح جائز کیدو په باره کی څه شرائط ایډی، خو د درو حاضر یو مشهور صاحب د فکر او بصیرت فرمایي چې په هر قسم موزو باندې د څه قید خخه بغیر مسح کول درست دی.

ب: فقهای کرامو چې کوم شرائط په موزو باندې د مسح د جائز کیدو د پاره مقرر کړي دي د هغه په باره کی مشهور مفکر فرمایي چې ما د خپل امکانی حد پورې داتلاش کولو کوشش کړی دی چې د دې شرائطو مأخذ څه دی؟ خو په سنت کی څه شی پیدانه سی.

د سنت خخه چې څه شی ثابت دی هغه دادی چې نبی کریم ﷺ په جرابو او خپلو باندې مسح کړی ده، د نسائی خخه علاوه په کتب سنن کی او مسند احمد و غیره کی د مغیره بن شعبه روایت موجود دی چې نبی کریم ﷺ اودس وکی او (مسح علی الجوربین والنعلین) په خپلو جرابو او خپلو یی مسح وکړله، د ابوداود بیان دی: چې حضرت علی بن عبد الله بن مسعود رضی الله عنه، حضرت براء بن عازب رضی الله عنه، حضرت انس بن مالك رضی الله عنه، ابو امامه حضرت سهیل بن سعد رضی الله عنه او عمر بن حریث رضی الله تعالی عنهم اجمعین په جرابو مسح وکړله، ورسره د حضرت عمر رضی الله عنه او حضرت عباس رضی الله عنه خخه هم دافعل مروی دی، بلکی بیهقی د حضرت عباس او انس بن مالك خخه، طحاوی د حضرت اویس بن اویس رضی الله عنه خخه نقل کړی دی چې حضور ﷺ صرف په خپلو باندې مسح وکړله، په هغه کی د جرابو ذکر نسته او همدا عمل د حضرت علی رضی الله عنه خخه هم منقول دی، د دې مختلفو روایاتو خخه معلومیږي چې صرف په جرابو او جرابی اچول سوی خپلو باندې مسح کول همداشان جائز دی لکه چې د خرمنی په موزو باندې مسح کول درست دی، په دې روایاتو کی چیری هم دانه معلومیږي چې نبی کریم ﷺ د نهارو په تجویز سوو شرائطو کی څه شرط بیان کړی وی او نه دا ذکر چیری پیدا کیږي چې په کومو جرابو باندې حضور ﷺ او اصحاب کرامو رضی الله عنهم مسح کړی وه هغه د څه شی خخه جوړی وی، ځکه په دې وئیلو باندې زه مجبوره یم ی د فقهاوو عائد سوو، د دې شرائطو څه مأخذ نسته، او فقهاء چونکی شارع نه دی نو د هغوی په شرطونو باندې څوک عمل ونکی نو هغه به گنہگار نه وی.

د دې تحقیق خلاصه داده چې په هر قسم موزو باندې اطمنان سره مسح کیدی سی، برابره خبره ده که هغه د وړې یا د تار او یا د نائیلون یا د بل څه ریشی وی، د چمړی وی یا د ائل کلاته او د ریگزین حد دادی که د پنبی خخه کپړه هم تاو کړی او مسح وکړی نو بیا هم جائز ده.

د دی مفکر څخه علاوه علامه ابن تیمیہ هم د خپلی فتویٰ کتاب جلد دوهم کی دافتویٰ ورکړی ده، د حافظ ابن قیم او علامه ابن حزم هم دا مسلک دی چی د څه قید څخه بغیر هر قسم موزی باندی مسح کیدی سی.

په اخره کی مستدعی یم چی د خپل مصروف اوقاتو څخه د دی دینی مسئلې حل را وباسی او راوی پیژنی فتویٰ مدلل او مفصل پکار ده.

ستاسو د فتویٰ به منتظریم چی د مشکل څخه ووځم او صحیح لاره پیدا کم.

منتظر الجواب

محمد طاهر غوری

چشتیال ضلع بهاول نگر

الجواب: وبالله التوفیق: کوم قسم چی د تار یا د وړی یا د نائیلون موزی چی نن صبا رائج دی په هغه باندی مسح کول په ائمه اربعه کی د چاپه نزد هم جائز نه ده، ستاسو خیال غلط دی چی په دی مسئله کی د فقهاوو په مینځ کی څه اختلاف دی، بلکی واقعہ داده چی د داسی نریو موزو په باره کی ائمه اربعه په دی متفق دی چی په دی مسح کول جائز نه دی چنانچی ملک العلماء کاسانی رحمہم اللہ لیکي:

فان کانا رقیقین یشفان الماء لا یجوز المسح علیهما بالاجماع. (بدیع الصنائع ج: ۱ ص: ۱۰) (۱)

وروسته که موزی دومره نرمی وی چی په هغه کی اوبه چهانر کیدی سی نو په هغه باندی بالاجماع مسح جائز نه ده.

او علامه ابن نجیم رحمہم اللہ تحریر فرمائی:

ولا یجوز المسح علی الجورب الرقیق من غزل او شعر بلا خلاف، ولو کان ثخیناً یمشی معه فرسحاً فصاعداً... فعلى الخلاف. (البحر الرئق ج: ۱ ص: ۱۹۲) (۲)

د دی څخه معلومه سول چی په کومو موزو کی د (تخین) شرائط نه پیدا کیږی یعنی په هغه کی اوبه چهانر کیږی یا هغه په څه شی سره د تړلو څخه بغیر محض د خپل پیروالی د وجی نسی تینکیدلی یا په هغه کی د یوسری دومره بغیر د خپلو څخه تلل منکن نه وی په هغه باندی مسح کول د هیڅ یو مجتهد په مذهب کی جائز نه ده، هوا چی په کومو

(۱) (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) البحر الرائق باب المسح علی الخفین ج: ۱ ص: ۱۸۳ (طبع ایچ ایم سعید)

موزو کی دا دری سره شرطون پیدا کیږی په هغه باندی د مسحی جواز او عدم جواز کی اختلاف دی.

ترڅو چی د ابو العلی مودودی صاحب تعلق دی هغوی په ډیرو مسائلو کی د جمهور امت څخه جلا لاره اختیار کړی ده، دامسئله هم همداسی ده چی په هغه کی هغوی د جمهورو فقهاوو د مخالفت کولو سره سخته غلطی کړی ده، تاسو چی د هغوی کوم دلایل ذکر کړی دی د هغه څخه اندازه کیږی چی موصوف د مسئلې اصل حقیقت باندی پوره پوهیدو سره کوشش نه دی کړی، ستاسو د اطمینان د پاره د مسئلې مختصر حقیقت عرض کول کیږی.

واقعہ داده: چی قرآنکریم په سورة مائده کی د اودس چی کومه طریقه بیان فرمائیلی ده په هغه کی په پوره وضاحت سره د پښو مینځلو حکم ورکول سوی دی، نه داچی په هغه باندی د مسح کولو، لهذا د قرآنکریم د دی آیت تقاضا داده چی په اودس کی دی همیشه پښی ومینځل سی او په هغه باندی دی په هیڅ صورت کی مسح جائز نسی، نزدی چی که کوم سړی د څرمنی موزی په پښو وی په هغه وخت دی هم مسح جائز نه وی خو د څرمنی په موزو باندی د مسح اجازت د امت په اجماع سره ورکول سوی دی، د دی وجه داده چی په داسی موزو باندی مسح کول او د دی اجازت ورکول د حضور صلی اللہ علیہ وسلم څخه داسی په تواتر سره ثابت دی چی د هغه څخه انکار ممکن نه دی، که د مسح علی الخفین په جواز باندی دوه یا دری احادیث وه، بیا هم د هغه په وجه د قرآنکریم په مذکورہ صریح حکم کی په څه تقیید درست نه وو، ځکه چی اخبار احاد سره په قرآنکریم باندی زیادت یا د هغی نسخ یا د هغی تقیید به جائز نه وی، خو د مسح علی الخفین احادیث معنی متواتر دی، ځکه د دغه متواترو احادیثو په ړوناکی د ټول امت په دی باندی اجماع منعقدہ سوه چی د قرآن کریم په آیت کی د پښو مینځلو حکم په هغه صورت سره مخصوص دی کله چی انسان موزی نه وی اغوستی (یعنی د څرمنی موزی) چنانچی امام ابوحنیفه رحمہم اللہ فرمائی:

ما قلت بالمسح حتی جائی فیہ ضوء النهار. (البحر الرائق ج: ۱ ص: ۱۷۳) (۱)

(۱) البحر الرائق باب المسح علی الخفین ج: ۱ ص: ۱۷۵ (طبع ایچ ایم سعید) وکذا فی فتح القدیر ج: ۱ ص: ۱۲۲ (طبع مکتبه رشیدیہ کویت)

زہ د مسح علی الخفین ترہفہ وختہ پوری قائل نہ سوم ترخو چی ماتہ د روہانہ ورخ پہ شان د ہفہ دلائل را ونہ رسیدل، چنانچی د مسح علی الخفین حکم اتیا صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم روایت کری دی، حافظ ابن حجر رحمہ اللہ پہ فتح الباری کی لیککی:

وقد صرح جمع من الحفاظ بان المسح علی الخفین متواتر وجمع بعضهم رواہ فجاوزوا الثمانین منهم العشرة. (نیل الاوتار ج: ۲ ص: ۱۷۲) (۱)

د حفاظو یولوی جماعت تصریح کری دہ چی د مسح علی الخفین حکم متواتر دی او بعضی حضراتو د بعضو روایت کوونکو صحابہ کرامو رضی اللہ عنہم تعداد یی جمع کری دی نو د اتیا وو خخہ زیات وہ، چی پہ ہفہ کی عشرہ مبشرہ ہم شامل دی او حضرت حسن بصری رحمہ اللہ فرمائی:

ادرکت بسبعین بدريا من الصحابة كلهم كانوا يرون المسح علی الخفین. (تلخیص الجبیر ج: ۱ ص: ۱۵۸ وبدایع ج: ۱ ص: ۷۲)

کہ د مسح علی الخفین حکم داسی پہ تواتر یا استفاضی سرہ ثابت نہ وو، نو قرآن کریم چی د پنبو مینخلو کوم حکم ورکری دی پہ ہفہ کی د خہ تخصیص یا د تقييد گنجایش بہ نہ وی، چنانچی امام ابو یوسف رحمہ اللہ فرمائی:

انما يجوز نسخ القرآن بالسنة اذا وردت كورود المسح علی الخفین فی الاستفاضة. (احکام القرآن للجصاص ج: ۲ ص: ۴۲۵) (۲)

پہ سنت نبویہ سرہ د قرآن کریم کوم حکم منسوخ (عین مقیید) کوی پہ دخت وخت جائز کیدی سی کله چی ہفہ سنت د داسی تواتر خخہ ثابت وی لکہ چی مسح علی الخفین ثابت دہ.

(۱) نیل الاوطار للشوکانی ابواب المسح علی الخفین باب فی شرعیۃ ج: ۱ ص: ۱۵۵ (طبع مصطفی البابی مصر)

(۲) وفی تلخیص الجبیر باب المسح علی الخفین ج: ۱ ص: ۲۴۸ (طبع مکتبہ نزار مصطفی الباز، مکة المکرمہ) عن الحسن البصری قال حدثنی سبعون من اصحاب رسول الله ﷺ انه کان یمسح علی الخفین وکذا فی نیل الاوطار، لشوکانی ابواب المسح علی الخفین باب فی شرعیۃ ج: ۱ ص: ۱۵۵ (طبع قدیم مصر والبحر الرائق ج: ۱ ص: ۱۲۵) (طبع ایچ ایم سعید)

(۳) احکام القرآن للجصاص رحمہ اللہ ذکر الخلاف فی المسح علی الخفین ج: ۲ ص: ۳۴۸ (طبع سہیل اکیدمی لاہور)

خلاصہ دادہ چی پہ اودس کی د پنبو مینخلو قرآنی حکم خہ داسی شی نہ دی چی ہفہ د دوو یا درو روایتونو پہ بنیاد باندی د خہ خاص خبری سرہ مخصوص سی بلکی د ہفہ د پارہ داسی تواتر پکار دی چی لکہ چی د مسح الخفین د احادیثو خخہ حاصل سوی دی، اوس د (خفین) پہ بارہ کی خو دا تواتر موجود دی، چی حضور ﷺ پہ ہفہ باندی پخپلہ ہم مسح کری دہ او نورو تہ یی ہم د دی اجازت ورکری دی خو د خفین خخہ علاوہ پہ بل کوم شی باندی د مسح کولو پہ بارہ کی داسی تواتر موجود نہ دی او (خفین) پہ عربی ژبہ کی صرف د خرمنی موزوتہ وایی، د کپری موزوتہ خف نسی وٹیل کیدی خکہ بہ دا اجازت صرف د خرمنی د موزو سرہ مخصوص وی، د نورو موزو پہ بارہ کی بہ د قرآن کریم اصلی حکم یعنی پنبو مینخلو باندی بہ عمل وی، ہوا کہ د کپری موزی دومرہ تخین (پیپی) وی چی ہفہ پہ خپلو خصوصیاتو کی او اوصافو کی د خرمنی ہم پایہ سوی وی یعنی نہ خو پہ ہفہ کی اوبہ چھانریزی او نہ ہفہ د دریدلو د پارہ بیرونی سہاری تہ ضرورت وی او ہفہ اغوستو سرہ میل دوه میلہ پکبسی تللی سی، نو د داسی موزو پہ بارہ کی د فقہاوو پہ مینخ کی اختلاف سوی دی بعضی فقہاوو فرمائیلی دی چی داسی موزی د خرمنی پہ معنی کی راغلی دی، خکہ پہ دی باندی مسح کیدل جائز کیدل پکار دی، او بعضو حضراتو فرمائیلی دی چی چونکی مسح کول پہ تواتر سرہ صرف د خفین (د خرمنی موزو) باندی ثابت دی خکہ پہ دی باندی مسح کول صحیح نہ دی، کوانکی چی موزی پہ دری قسمہ باندی سوی.

۱: د خرمنی موزی چی ہغی تہ خفین وایی پہ دی باندی مسح بالاجماع جائز دہ.
۲: ہفہ نری موزی چی نہ د خرمن وی او نہ پہ ہفہ کی د خرمنی اوصاف پیداکیزی، لکہ نن صباسوتی، وری یا د نائیلون موزی، د دی پہ بارہ کی اجماع دہ چی مسح پہ دی باندی جائز نہ دہ، خکہ چی پہ دی باندی مسح کول د داسی دلائلو خخہ ثابت نہ دہ، چی د ہفہ پہ وجہ د پنبو مینخلو قرآنی حکم پربینوول سی.

۳: ہفہ موزی چی د خرمنی خو نہ دی لیکن د پیروالی پہ وجہ پہ ہفہ کی د خرمنی اوصاف پیداکیزی پہ ہفہ باندی د مسحی پہ جواز کی د مجتہدین امت خہ اختلاف نستہ او د ہفہ وجہ ہمدادہ چی د پنبو مینخلو قرآنی حکم تر ہفہ وختہ پوری نسی پربینوولی ترخو چی د مسح حکم د داسی تواتر خخہ ثابت نسی، پہ کوم تواتر سرہ چی د مسح علی الخفین جواز ثابت دی، لہذا فقہاء کرامو رحمہم اللہ د کپرو د موزو د مسح د پارہ یی چی کوم شرائط لگولی دی ہفہ یی د خپل طرف خخہ نہ دی لگولی، بلکی پہ

ہفہ موزو کی د ثرمنی اوصاف د تحقیق د پارہ لگولی دی نو پہ دی کی ہم اختلاف پاتہ سوی دی چی د دغہ شرائطو د تحقیق خخہ وروستہ ہم پہ ہفہ باندی مسج جائزہ او کہ نہ؟ د مسئلی د حقیقت د وضع کیدو خخہ وروستہ اوس ہفہ روایات وگوری چی پہ ہفہ کی پہ جوربین (جراہو) باندی د مسح ذکر راغلی دی، پہ توله ذخیرہ احادیث کی دا کلی دری حدیثونہ دی یو د حضرت بلال رضی اللہ عنہ خخہ مروی دی او یو د حضرت ابوموسیٰ اشعری رضی اللہ عنہ خخہ او یو حدیث د حضرت مغیرہ بن شعبہ رضی اللہ عنہ خخہ.

د حضرت بلال رضی اللہ عنہ حدیث پہ معجم صغیر طبرانی کی دی او د حضرت موسیٰ ابن ماجہ او بیہقی وغیرہ روایت کری دی، خو حافظ زیلعی رحمۃ اللہ علیہ د دی دواوہ پہ بارہ کی ثابت کری دی چی دا دواوہ سندونہ ضعیف دی. (نصب الراية ج: ۱ ص: ۱۸۲) (۱)

او د حضرت ابوموسیٰ رضی اللہ عنہ د حدیث پہ بارہ کی خو امام ابوداود ہم دا لیکلی دی لیس بالمتصل ولا بالقوی. (بذل المجہود ج: ۱ ص: ۹۲) (۲)

لہذا دا دواوہ روایتونہ د بحث خخہ خارج دی، اوس صرف د مغیرہ بن شعبہ رضی اللہ عنہ حدیث پاتہ کیری، د ہفہ معاملہ ہمدادہ چی کہ خخہ ہم د امام ترمذی ہفہ تہ حسن صحیح وئیلی دی خو نورو ائمہ حدیث د ہغوی پہ دی قول سخت تنقید کری دی، امام ابوداود رحمۃ اللہ علیہ د دی حدیث روایت کولو سرہ لیکي:

وكان عبد الرحمن بن مهدي لا يحدث بهذا الحديث لان المعروف عن المغيرة ان النبي ﷺ مسح على الخفين، (بذل المجہود ج: ۱ ص: ۹۲) (۳)

حضرت عبد الرحمن بن مہدی بہ دا حدیث نہ بیانوی خکہ چی د حضرت مغیرہ خخہ چی کوم معروف روایتونہ دی ہفہ د مسح علی الخفین دی (نہ چی پہ جراہو باندی د مسح)

امام نسائی رحمۃ اللہ علیہ پہ سنن کبری کی لیکلی دی:

لنعلم احداً تابع ابا قيس على هذه الرواية: والصحيح على المغيرة انه ﷺ مسح على الخفين. (نصب الراية ج: ۱ ص: ۱۸۳) (۱)

(۱) (طبع مؤسسة الريان بيروت)

(۲) وگوری بذل المجہود فی حل ابی داود ج: ۲ ص: ۳۳ (طب ندوة العلماء لکھنؤی) وکذا فی الکفاية علی هامش فتح القدیر ج: ۱ ص: ۱۳۹ (طبع مکتبہ رشیدیہ کویتہ)

(۳) پوزتنی حوالہ

دا روایت د حضرت ابو قیس خخہ علاوہ چاہم نہ دی روایت کری، او زموہ پہ علم کی کوم بل راوی د دی تائید نہ دی کری، البتہ د حضرت مغیرہ رضی اللہ عنہ خخہ صحیح روایت د مسح علی الخفین دی.

د دی خخہ علاوہ امام مسلم رحمۃ اللہ علیہ امام بیہقی رحمۃ اللہ علیہ سفیان ثوری رحمۃ اللہ علیہ امام احمد رحمۃ اللہ علیہ یحییٰ بن معین رحمۃ اللہ علیہ علی بن المدنی رحمۃ اللہ علیہ او نورو محدثینو دا روایت د ابوقیس او ہزیل بن شرجیل د دواوہ د ضعف پہ بناء ضعیف گرچولی دی او علامہ نووی رحمۃ اللہ علیہ شارح مسلم لیکي:

كل واحد من هؤلاء لو انفرد قدم على الترمذي مع ان الجرح مقدم على التعديل واتفق الحفاظ على تضعيفه، ولا يقبل قول الترمذي انه حسن صحيح (نصب الراية پہ برنی حوالی سرہ) (۲)

کومو حضراتو چی دا حدیث ضعیف گرچولی کہ پہ ہغوی کی ہریو خائتہ ہم وی بیابہ ہم ہفہ پہ امام ترمذی باندی مقدم وی، د دی خخہ علاوہ داقاعدہ دہ چی جرح پہ تعدیل مقدمہ وی او حفاظ حدیث د دی پہ تضعیف باندی متفق دی، لہذا د ترمذی د قول مطابق کہ دا حدیث صحیح ہم ومنل سی نو پہ پورہ ذخیرہ حدیث کی بہ خائتہ صرف دایو حدیث وی چی پہ ہفہ کی د حضور ﷺ خخہ پہ جراہو باندی مسح کول مذکور وی.

اوس تاسو غور وکری چی قرآن کریم د پنبو د مینخلو چی کوم حکم صریح ورکری دی ہفہ خنگہ صرف د دی یوروایت پہ وجہ پرینسوول سی؟ ہر کله چی د احادیثو امامانو پہ دی باند شدید تنقید ہم کری دی، تاسو وروستہ وکتل چی د مسح علی الخفین حکم پہ ہفہ وخت ثابت سو کله چی د ہفہ احادیث د تواتر حد تہ ورسیدل، او امام ابویوسف فرمائی: کہ د مسح علی الخفین احادیث ۱۰ مرہ پہ کثرت سرہ نہ وی نو د پنبو مینخلو قرآنی حکم د پرینسوولو ہیخ گنجائش نہ وو، خو د مسح علی الجوربین احادیث متواتر خوئی لآخہ کوی چی پہ پورہ ذخیرہ د احادیثو کی د دی صرف دری روایتونہ دی پہ ہفہ کی دوه با اتفاق ضعیف دی او یوہ تہ اکثر و محدثینو ضعیف وئیلی دی او صرف امام ترمذی ورته صحیح وئیلی دی، د داسی روایاتو پہ وجہ د قرآن

(۱) نصب الراية لاحادیث الهدایة ج: ۱ ص: ۱۸۴ (طبع مؤسسة الريان بيروت)

(۲) نصب الراية لاحادیث الهدایة ج: ۱ ص: ۱۸۴ (طبع مؤسسة الريان بيروت)

کریم پہ کوم حکم کی خہ تخصیص یا تنقید نسی پیدا کیدی، چنانچی امام ابو بکر جصاص رحمہ اللہ فرمائی:

والاصل فيه انه قد ثبت أن مراد الآية الغسل على ما قدمنا، فلولم ترد الآثار المتواترة عن النبي ﷺ في المسح على الخفين لما جاز لنا المسح ولما لم ترد الآثار في الجواز المسح على الجوربين في وزن ورودها في المسح على الخفين ابقينا حكم الغسل على مراد الآية. (احكام القرآن للجصاص ج: ۲ ص: ۴۲۸) (۱)

د مسئلی حقیقت دادی چی د آیت اصلی مراد د پنبو مینخل دی لکه چی وروسته تیر سول، لهذا کہ د حضور ﷺ خخہ د مسح علی الخفین متواتر احادیث ثابت نہ وی نو موږ به هیڅکله مسح علی الخفین جائز نہ وای گرځولی، او چونکی په جوربین (د کپری موزی) باندی د مسح احادیث دی وزنی طریق سره نه دی مروی په کوم وزنی طریق سره چی د مسح علی الخفین احادیث مروی دی، ځکه موږ هلته د قرآنی آیت اصل مراد یعنی د پنبو مینخلو حکم برقرار کنبی ښووی.

اوس صرف سوال داپاته کپری چی د کومو حضراتو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم خخہ دا منقول دی چی هغوی په جرابو مسح کړی ده، یایی د دی اجازت ورکړی دی نو د هغوی د دی عمل څه وجه وه؟

د دی جواب دادی چی د صحابه کرامو رضی اللہ عنہم په هغه اثارو کی چیری هم د اصراحت نسته چی جوربین د کپری نری موزی وی او ترڅو چی د اصراحت نه وی، نو تر هغه وخته پوری د هغوی د اشارو خخه په نری موزو باندی د مسح جواز څنگه ثابت کیدی سی، چنانچی مشهور اهل حدیث عالم علامه شمس الحق صاحب اعظم ابادی لیکي:

ان الجورب يتخذ من الاديم وكذا من المعلوم ان هذه الرخصة بهذا العموم لا تثبت الا بعد ان يثبت ان الجوربين الذين مسح عليهما ان النبي ﷺ كانا من صوف الخ. (عون المعبود ج: ۱ ص: ۲۲) (۲)

یعنی جرابی د څرمنی هم وی، د وړی هم او د پمبو هم، او هریوه ته جراب ویل کپری او په هر قسم موزو باندی د مسح اجازت تر هغه وخته پوری نسی ثابتیدی، ترڅو چی د اثابت نه وی چی حضور ﷺ په دی جوربینو مسح کړی ده، بلکی د دی خخه هم زیات

(۱) احكام القرآن للجصاص رحمہ اللہ ج: ۲ ص: ۳۵۰ (طبع سهیل اکیدمی لاهو)

(۲) عون المعبود باب المسح على الجوربين ج: ۱ ص: ۱۸۷ (طبع دار الكتب العلمیه بیروت)

د اثابت دی چی دی حضراتو په کومو جوابو مسح کړی ده، هغه زیاتی د څرمنی وی یا د خپل پیروالی د وجی د څرمنی د موزو په شان وی او په هغه کی د څرمنی د موزو د صفات پیدا کیدل، چنانچی په مصنف بن ابی شیبہ کی روایت دی:

حدثنا هشيم قال اخبرنا يونس عن الحسن وشعبة عن قتادة عن سعيد بن المسيب والحسن انهما قالا: يمسح على الجوربين اذا كان صفيقين (مصنف ابن ابی شیبہ ج: ۱ ص: ۱۸۸) (۱)

او حضرت سعید بن المسيب رضی اللہ عنہ او حضرت حسن بصری رضی اللہ عنہ فرمائی چی په جوابو باندی مسح جائز ده په دی شرط چی هغه ښه پیری وی، واضحه دی وی چی ثوب صفيق هغه کپری ته وایی چی ښه مضبوطه او د بیز وی، وگورئ قاموس او مختار صحاح وغیره.

حضرت حسن بصری رضی اللہ عنہ او حضرت سعید بن المسيب دواړه د جلیل القدر تابعینو خخه دی او هغوی د صحابه کرامو رضی اللہ عنہم عمل لیدلو سره دافتوی ورکړی ده، لهذا د دی حضراتو د عمل او فتوی خخه چی کومه خبره ثابته سوه هغه د دی خخه زیاته نه ده چی کومی موزی ډیری پری کیدو په وجه د څرمنی د اوصافو حاملی وی په هغه باندی مسح جائز ده او د دی پیروالی د وضاحت د پاره فقهاوو هغه دری شرائط ذکر کړی دی یوچه په هغه کی او به نه چهانریری، دوهم هغه چی د څه شی سره د تړلو خخه بغیر پخپله ولاړی وی، او دریم داچی واغوستل سی او په هغه کی میل دوه میله تلل ممکن وی، داسی موزی چونکی د څرمنی د اوصافو حامل وی ځکه دا هم اکثره فقهاوو د (مسح علی الخفین د احادیثو خخه روایة النص او د مذکوره اصحاب کرامو د اثارو په وجه د (خفین) په حکم کی داخل کړی دی چنانچی علامه ابن الهمام تحریر فرمائی:

لا شك ان المسح على الخف على خلاف القياس فلا يصلح الحاق غيره به، الا اذا كان بطريق الدلالة، وهو ان يكون في معناه ومعناه الساتر لمحل الفرض الذي هو بعدد متابعة المشي فيه في السفر وغيره. (فتح القدير ج: ۱ ص: ۱۰۹) (۲)

په دی کی هیڅ شک نسته چی د مسح علی الخفین مشروعیت خلاف قیاس سوی دی، لهذا په دی باندی بل شی قیاس کولی نسی، اولاً داچی هغه دلالة النص په طریق د

(۱) (طبع ادارة القرآن کراچی)

(۲) فتح القدير باب المسح على الخفين ج: ۱ ص: ۱۳۹ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)،

خفین په معنی کی داخل وی او د خفین معنی داسی موزی دی چی هغه پنبی بالکل پتی کړی وی او په هغه کی د سفر په دوران کی مسلسل تلل ممکن وی، لهذا فقهاوو په جورینو باندی د مسح د جواز چی کوم شرائط مقرر کړی دی، د هغوی د تعبیر بالکل غلط او خلاف واقع دی چی په حدیث کی د مسح علی الجورین اجازت مطلق وو، او هغوی د خپل طرف څخه شرائط عائد کولو سره هغه مقید کی، بلکی واقعه داده چی اصول په اعتبار سره د پنبو مینځلو فریضه پرینوولو سره د مسح کولو حکم ترهغه وخته پوری نسی ثابتیدی ترڅو چی په هغه متواتر احادیث موجود نه وی، په خفین کی چونکی داسی احادیث موجود وه ځکه هلته د مسح اجازت ورکول سو خو په جورینو باندی مسح څه د داسی حدیث څخه ثابت نه ده چی متفق علیه طور باندی صحیح وی لهذا په دی باندی د مسح اجازت نسی ورکولی، اولاً داچی هغه جورین د خفینو د صفاتو حامل کیدو سره د خفینو په حکم کی په دلالة النص سره داخل سی او چونکی د صحابه کرامو رضی الله عنهم او تابعینو څخه هم په داسی موزو باندی ثابت وه، ځکه زیاتو فقهاوو د دی اجازت ورکی، او د خفین بنیادی صفات یی د مذکوره دری شرائطو سره بیان کړل په دی باندی د ټولو ائمه او مجتهدینو اجماع منعقد نه سوه.

ترڅو چی د علامه ابن حزم رحمه الله یا علامه ابن تیمیه رحمه الله او علامه ابن قیم تعلق دی د هغوی لوړ مقام په خپل ځای باندی دی، خو هغوی په ډیرو مسائلو کی د جمهور امت څخه جلا لاره اختیار کړی ده، چی هغه امت پحیثیت مجموعی قبوله نه کړه بالخصوص په دی مسئله کی، خو هغوی په خپل مسلک څه دلیل هم نه دی ورکړی لهذا د پوره امت د فقهاوو، محدثینو او مجتهدینو په مقابله کی صرف د دی درو حضراتو په رایه باندی عمل کولو سره د پنبو مینځلو قرآنی حکم ترک کول یو سنگین جسارت دی او د دی اجتهاد خو څه جواب نسته چی که (په پنبه باندی کپړه هم تاو سی نو په هغه هم مسح جائز ده، د ټول امت په ټولو فقهاوو او ټولو مجتهدینو او ټولو محدثینو په باره کی خو دا الزام دی چی د هغوی د دی قول څه مأخذ نسته حالانکی د دی ناقابل انکار دلائل تاسو وروسته کتلی دی، او بل طرف ته یی خپل اجتهاد دادی چی بلاوجه په پنبه باندی کپړه تاوولو سره په هغه باندی مسح کیدی سی، ایا د دی لا یعنی حرکت په خاطر د پنبو مینځلو قرآنی حکم د ترکولو څه مأخذ نسته؟

تاسو چی د جناب مولانا مودودی صاحب کوم عبارت نقل کړی دی په هغه کی په خپلو باندی هم د مسح کولو ذکر دی، ځکه د هغه حقیقت هم په آخر کی مختصراً عرض دی:

جوران که پری وی نو په هغه باندی د مسح کولو بعضی فقهاء هم قائل دی، خو په خپلو باندی مسح کول خو د هیڅ امام په مذهب کی جائز نه دی.

باندی مسح کول احد من الائمة الی جواز المسح علی النعلین (معارف السنن ج: ۱ ص: ۳۴۷) لم یذهب احد من الائمة الی جواز المسح علی النعلین (معارف السنن ج: ۱ ص: ۳۴۷) په ائمه وو کی هیڅوک هم په خپلو باندی د مسح کولو قائل نه دی،

د دی وجه داده چی د حضور صلی الله علیه و آله څخه په خپلو باندی مسح کول په هغه وخت کی ثابت دی، کله چی حضور صلی الله علیه و آله د مخکی څخه په اوداسه کی وو، خو د نوی لمانځه د پاره به یی تازه اودس کوی، په داسی حالاتو کی به یی چونکی اودس د اول څخه وو، نو ځکه به حضور صلی الله علیه و آله د پنبو مینځلو په ځای به یی په پنبو باندی لاس راتیر کی، چنانچی په صحیح ابن خزعه کی روایت دی:

عن علی انه دعا بکوز من ماء ثم توضأ وضواً خفیفاً مسح علی نعلیه، شعر قال: هکذا وضوء رسول الله صلی الله علیه و آله للطاهر مالم یحدث. (صحیح ابن حزمه ج: ۱ ص: ۱۰۰ باب: ۵۴ حدیث: ۳۰۰) (۲)

حضرت علی رضی الله عنه د اوبو یوگیلاس را وغوښتی او ډیر مختصر اودس یی وکی او په خپلو خپلو یی مسح وکړله، بیایی وفرمائیل د طهارت په حالت کی چی ترڅو یی اودس نه وی مات، حضور صلی الله علیه و آله به داسی اوس کوی.

د دی وضاحت څخه وروسته په خپلو باندی مسح، ثابت کوونکی روایتونه د بی اودسه سړی د پاره په خپلو باندی د مسح کولو د پاره څه گنجایش باقی نه پاته کیږی، لهذا د امت د ټولو مستندو فقهاوو او مجتهدینو په دی باندی اتفاق دی چی هغه نری موزی چی د هغه څخه اوبه چهاریږی یا هغه د څه شی ترلو څخه بغیر په پندی باندی نه تړه کیږی، یا په هغه کی یو یادوه میله تلل ممکن نه دی په هغه باندی مسح کول جائز نه دی او نه په خپلو باندی مسح کول درست نه دی او چونکی زموږ په زمانه کی سوتی، ډری او د نائلون موزی چی رائج دی هغه نری دی او په هغه کی مذکوره اوصاف نه پیدا کیږی ځکه په هغه باندی مسح په هیڅ حال کی جائز نه ده او کوم سړی چی داسی کوی، نو د امام ابوحنیفه رحمه الله، امام شافعی رحمه الله، امام مالک رحمه الله، امام احمد رحمه الله بلکی د هیڅ یو مجتهد په مسلک کی به د هغه اودس درست نه دی.

(۱) (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) (طبع المکتب الاسلامی بیروت)

واللہ سبحانہ و تعالیٰ اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ
(از ماہنامہ البلاغ)
(جمادی الاولیٰ ۱۳۹۷ ھ)

د نائلون پہ مروجہ جرابو او سوتی جرابو باندی د مسح حکم

سوال: پہ موزو باندی مسح کول جائز دی، د ربړ د موزو څخه علاوه واتر پروف موزو وغیره او د نائلون جرابی، سوتی جرابی په دی باندی مسح جائز ده او که نه؟ په واضح طور باندی د صحیح ثبوت سره د حوالی سره تحریر وفرمایي.

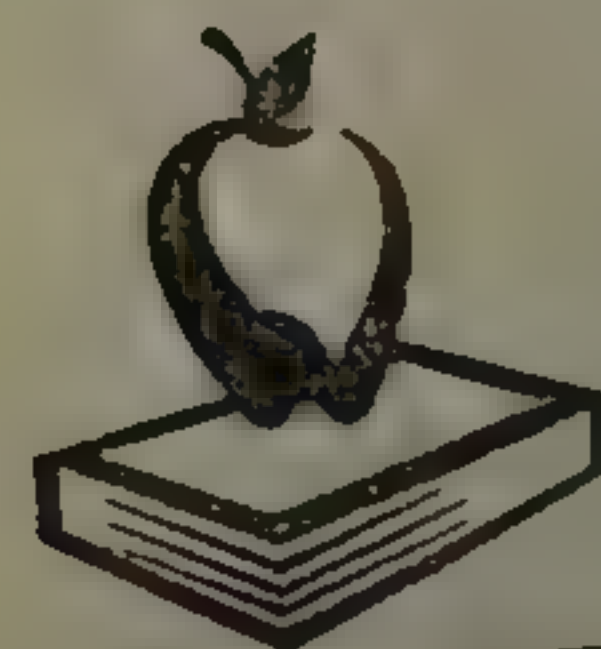
جواب: د څرمنی یا د ربړ موزی که دومره پری وی چی محض د خپل پیروالی یا د سختی د وجی یا د لاستیک تړلو څخه بغیر پخپله ولاړی وی نو په هغه باندی مسح صحیح ده، د نائلون مروجہ جرابی نری وی په هغه باندی مسح صحیح نه ده.

واللہ سبحانہ اعلم
۱۳۹۱/۲/۲۵ ھ
(فتویٰ نمبر ۲۹۳/۲۲ الف)

سمون او تصحیح الموي القاري عبد الاحد الحقاني حفظه الله

اسلامي کمپیوټرز گرافکس کویټه بلوچستان فون نمبر

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

کتاب الصلوٰۃ

د لمانځه مسئلې

فصل في مواقيت الصلوة

د لمانځه د اوقاتو متعلق د مسائلو بیان

د دارالعلوم کراچی د لمونځونو د وختونو په نقشه کې

د صبح صادق په وخت باندې اعتراض او د هغه جواب

محترم واجب الاحترام مفتی تقی صاحب عثمانی زید مجد کم!
السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

بنده تقریباً د یوې میاشتې څخه د دارالعلوم د مفتیانو سره د صبح صادق او صبح کاذب په باره کې گفت او شنیدو کې چې د هغه څخه معلومه سوه چې هغوی ته د دې فن هیڅ علم نسته، د ژوند تقلید څخه علاوه.

جناب مولانا اشرف صاحب بیت المکرم والاسره درې واره په تلیفون گفت او شنید ورسره او هغوی ته مې عرض وکړ چې موږ ته وخت راکړی چې موږ درې کسان په دې باره کې په دلائلو سره خبرې اترې وکړو، د مشاهداتو د پاره زه محمد اشرف جنوبی وزیرستانی د علم جدید د پاره احمد نفیس انجنیر صاحب د هیئت قدیم د پاره مفتی بلال صاحب خو هغه دې ته تیار نسو، په آخره کې په دریم وار هغه ووئیل: چې د اوقاتو نقشه عباسی صاحب مرتب کړې ده، غرض دا چې د ژوند تقلید څخه علاوه نور څه دلائل په زیر افق اتلس درجه باندې په صبح صادق کیدو باندې نه وو.

په آخر کې یې دا ووئیل: چې تاسو د مفتی رفیع عثمانی صاحب او مفتی تقی عثمانی صاحب سره خبره وکړه!

جناب محترم! تاسو د وارو وړونو د نورو علماوو حضراتو سره اندازتاً درې واره مشاهدات سوی دی او تاسو په خپل قلم سره د زیر افق اتلس درجې صبح کاذب ثابت کړی دی بیا تاسو هم هغه صبح صادق ثابت کړی؟ غرض دا چې د مشاهداتو څخه هم او د حسابونو هم تاسو دواړه وړونه دافق د لاندې په اتلسو درجو باندې د صبح کاذب قائل سوی وی نو بیایې د مشاهداتو او د حسابونو څخه دافق د لاندې په پنځلس درجو د صبح صادق مخالفت مو ولی شروع کړی دی؟ جناب محترم ډیر په ادب سره درخواست دی چې بندګانو ته سمه لار د ښوولو په خاطر آئنده په پرته ټینګیدل او په پټو سترګو

تقلید کول پرېږدی او د صحیح مسئلې د حل کولو مهرباني وفرمایي د پاره د دې چې دعوامو د سهار لمونځ د ضائع کیدو څخه بچ سی امید لرم چې د دارالعلوم څخه شائع سوی د لمنځونو د وختونو نقشه د خپل لیکل سوی د اصول مطابق د شائع کولو هدايت به جاري وفرمایي.

یعنې د پیشلمې انتها د زړو نقشو مطابق د سهار اذان د مفتی رشید احمد دامت برکاتهم مرتب سوی د حساباتو مطابق، صبح صادق دافق د لاندې په پنځلس درجو د کیدو هدايت جاري وفرمایي. وفقکم الله تعالی.

بنده محمد اشرف عفا الله تعالی، جنوبی وزیرستان ۲۳/ شوال ۱۴۱۷ هـ.

(د ذکر سوی تحریر څخه وروسته د سوال کونکي د طرف څخه لاندینی د فتوی غوښتنه هم راغله)

محترم المقام واجب الاحترام مفتیان حضرات زید مجد کم، و مفتی تقی عثمانی صاحب دارالعلوم کورنګی کراچی.

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته، د الله جل جلاله ارشاد دی چې حق مه پټوی حق باطل سره مه یوځای کوی، دلته په کراچی ښار کې د سهار او د انتهای سهار (پیشلمې) او د افطار (د روژه مات) نقشی چاپ کیری په دې نقشو کې یې د پیشلمې د وخت او د سهار د اذان په مینځ کې هیڅ فرق نه دی لیکلی د تعجب خبره ده چې د پیشلمې د انتها په وخت په لاؤد سپیکرونو اذانونه کول هم شروع کړی او ورسره خلګ په انفرادی او اجتماعی طور باندې د سهار لمونځ اداکوی، لیکن ډیر داسې مفتیان او علماء کرام چاته چې معلومه ده چې په رائج سوو جنتریانو کې چې یې د صبح صادق کوم وخت لیکلی دی هغه د صبح کاذب وخت دی لیکن بیا هم هغوی د غلطو نقشو نشر و اشاعت کوی، اوس بنده د خپلو پنځلسو کالو مشاهدې لیکي هغه دا چې د افق د لاندې اتلس درجې د صبح کاذب وخت دی او د افق د لاندې پنځلس درجې د صبح صادق وخت دی د دې څخه علاوه زړې نقشی کومې چې په برصغیر پاک و هند کې چاپ کیری په هغو کې د سهار او د ماخستن وخت غلط دی کومه نقشه چې صاحب احسن الفتاوی مفتی رشید احمد صاحب مرتب کړې ده هغه بالکل صحیح ده، په کراچی ښار کې چې څومره وختونه مدرسو والا یابل څوک چاپ کوی په دې کې د صبح صادق وخت غلط دی، د دارالعلوم کراچی نقشه هم غلطه ده کوم د سهار وخت یې چې لیکلی دی هغه د صبح کاذب دی اوس د آئنده د پاره که چیرې د کراچی د ښار مفتیانو او علماء د دې رائج

سوی جنتری د غلطی کیدو فتویٰ ورته کړه او په خپله یی باندی عمل ونه کی نو د کومو خلکو لمونځونه چی ضائع سوی دی د هغه عذاب به په دی علماوو راځی، تاسو د کراچی ښار علماوو ته درد مندانه اپیل دی چی د دی مسئلې د خپل د پاره جد وجهد شروع کړی او په دی باره کی عینی مشاهده وکړی د دی شکل دادی چی د کراچی ښار څخه د باندی ولاړسی پنځه ورځی په میاشت کی مشاهدی وسی نو د اشان به په تاسو حضراتو باندی خپله غلطی د رونا ورځ په شان ښکاره سی، د مفتیانو کرامو پنځه رکنی کمیټی چی د نقشی مرتب کولو کوم دوه اصولو څخه مرتب فرمائیلی دی. ۱. پوره کال د عینی مشاهدی وسی د هغه څخه وروسته د نقشه مرتب سی. ۲. د حساباتو مطابق د نقشه مرتب سی لیکن د دی د پاره دهم پوره کال مشاهدی وسی، د دارالعلوم مرتب سوی نقشه د دواړو اصولو څخه خلاف ده، غرض داچی په پوره پاکستان کی شائع سوو نقشوکی د صبح صادق په ځای د صبح کاذب وخت لیکل سوی دی کله چی د صبح صادق او د صبح کاذب په مابین کی د دولسو څخه ترشلو منډو فرق دی، دوباره درخواست دی چی د کراچی علماء او مفتیان حضرات د دی مسئلې د حل د پاره جد وجهد شروع کړی څه داخبره په پوره یقین سره کوم چی د دنیا یوسری هم دافق د لاندی په اتلس درجو صبح صادق نه سی ثابتولی او نه به یی ثابت کړی که د چا دعوی وی نو هغه دی مشاهدی د پاره راسی. بنده محمد اشرف عفا الله عنه

رسول کونکی ته په جواب کی د ټنډو آدم د مشاهداتو په نتیجه کی مرتب سوی لاندی لیکلی تحریرهم لیږل سوی دی او ورسره حضرت والا دامت برکاتهم مستقل جواب هم تحریر وفرمائیلو کوم چی د دی تحریر څخه وروسته دروح دی. (از مرتب عقی عنه) د مفتی رشید احمد صاحب مدظلهم رساله د صبح صادق په دلائلو باندی غور وخوض کولو د پاره په ۱۳/ ذیقعه سنه ۱۳۹۲ هـ مجلس منعقد سو چی پکښی حضرت مفتی رشید احمد صاحب مدظلهم حضرت مفتی رفیع عثمانی صاحب مدظلهم او حضرت مولانا تقی عثمانی صاحب مدظلهم شرکت وفرمائیلو په دی تحریر کی داټول حضرات متفق وه او په دی کی د ټولو حضراتو د ستخطونه هم ثبت وه او مفتی اعظم مفتی محمد شفیع صاحب که څه هم په دی مجلس کی موجود نه وو خو وروسته یی په دی تحریر اتفاق وکی او خپل تصدیقی دستخط یی ثبت کی دلته هغه تحریر بعینه نقل کیږی الحمد لله وکفی وسلام علی عباده الذین اصطفی امابعد: نن په تاریخ ۱۳/ ذیقعه ۱۳۹۲ هـ د صبح صادق او د ماخستند وختونو په مسئله باندی غورکولو د

پاره مجلس منعقد سو چی پکښی داحضرات شامل وه: حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب حضرت مولانا عاشق الهی صاحب، حضرت مولانا مفتی رفیع عثمانی صاحب، احقر تقی عثمانی.

په دی مجلس کی د مولانا رشید احمد رساله د صبح صادق په دلائلو باندی غور لاندی راغلل د بحث او تمحیص څخه وروسته مندرجه ذیل خبری د ثبوت پای ته ورسیدلی. ۱. په مروجه جنتریانو کی د صبح صادق او عیشاء چی کوم وخت لیکلی دی هغه د هغه وخت دی چی کله نور دافق څخه اتلس درجی لاندی وی د دی تصریح د محکمه موسمیات نیول هیله کوارتر په خطونو کی رساله صبح صادق ص: ۲۵ ج: ۲ او ص: ۲۷ کی موجود دی او ناټیکل المینیکی چی گرین وچ نه شائع کیږی د هغه څخه هم د دی تصدیق کیږی.

۲. اتلس ۱۸ درجی دافق لاندی د فلکیاتو جدید ماهرینو د تصریحاتو مطابق هغه وخت دی چی د مشرق طرف څخه سهار د دی څخه مخکی او مغرب طرف ته د شپې د دی څخه وروسته څه سپکه غوندی رونا هم په افق باندی نه وی آخری شپه کی کومه رونا چی د ټولو څخه اول ښکاره کیږی هغه ته استرانو میتر ټوانالایت وایی.

۳. د هیئت د قدیم (پخوانو) کتابونو څخه او راجح او مشهور دامعلومیږی چی د اتلس درجی د افق لاندی د صبح کاذب وخت وی، نه چی د صبح صادق، په بعضی کتابونو کی د اووه لس درجو د افق لاندی او په بعضو کی بیا د نولس درجو دافق لاندی اقوال هم په صیغه د تمریض موجود دی، خو هغه مرجوح دی.

۴. د دی مسئلې د غور لاندی د راتلو څخه وروسته په متفرقو ایامو کی چی څومره مشاهدات وسول په هغه کی په هیڅ ورځ کی هم د مروجه جنتریانو مطابق صبح صادق ونه سو، بلکی د هغه څخه وروسته وسو، د دی ټولو امورو څخه ثابتیږی چی په مروجه جنتریانو کی چی د صبح صادق په نوم کوم وخت لیکل سوی دی هغه په حقیقت کی د صبح کاذب دی، او غالباً د روژې په باره کی د احتیاط پیش نظر به لیکل سوی وی.

اوس سوال دایاته کیږی چی بیا د صبح صادق صحیح وخت څه دی؟ د دی تعین په دوو طریقو سره ممکن وو، یو په مشاهداتو سره، او دوهم په حساباتو سره، ترڅو چی د مشاهداتو تعلق دی، د دی په بنیاد یوه جنتری هغه وخت جوړیدی سی کله چی په کلونو مکمل مشاهدات وسی او ظاهر دی کار مواقع میسر نه دی، او څه چی لږ ډیر مشاهدات وسول، د هغه اوقاتو تعین ممکن نه وو، دوهمه

طریقه د حساباتو وه حضرت مفتی رشید احمد صاحب مدظلله څخه بعضی د هیئت کتابونو د تصریح مطابق د پنځلس درجو د افق لاندی د صبح صادق وخت ګرځولو سره په حسابونو باندی د هغه نقشه جوړه کړی ده، علامه شامی رحمۃ اللہ علیہ د تصریح کړی ده چی د صبح صادق او صبح کاذب تر مینځه دری درجی فرق دی او کله چی د ذکر سوی پورتنی دلائلو په مخ ثابت سول چی صبح کاذب د اتلس درجو دافق لاندی کیږی نو د علامه شامی رحمۃ اللہ علیہ د بیان څخه همدا نتیجه را وځی چی صبح صادق د پنځلس درجو د افق لاندی نه وی، په دی وجه باندی حضرت مفتی رشید احمد صاحب د صبح صادق کوم وختونه راباسلی دی د هغه مقابله د ټینډو آدم د مشاهداتو سره وسو نو زیات څخه زیات د درو منتهو فرق را ووتی، خو د درو منتهو فرق په صبح کاذب کی هم وو، ځکه په صبح کاذب او صبح صادق باندی څه اثر ونه لویدی، مفتی رشید احمد صاحب دولسم جون د هغه ځای د پاره دری منته د لوړ څلور بجی د صبح کاذب (د اتلس درجو د افق لاندی) او شل منته د لوړ څلور بجی صبح صادق د (پنځه لس درجو د افق لاندی) وخت لیکلی دی، خو مشاهدی سره صبح کاذب پوره څلور بجی او صبح صادق اووه لس منته د لوړ څلور بجی په نظر راغلو، دا دری منته فرق د شبهی د مخی کیدی سی، خو په قول د حضرت مفتی صاحب مدظلهم د طول او عرض د نصف النهار پیش نظر دومره فرق کیدی سی ځکه د مفتی صاحب په رایه کی هم پنځه منځه احتیاط ضروری دی او وروسته بیا مفتی صاحب دوباره د احتیاط سره په دی تاریخ او د دی طول او عرض حساب یی را ویستی، نو معلومه سوه چی فرق صرف د یو منټ وو، او مخکی حساب کی څه غلطی سوی وه.

په هر تقدیرا د پورتنی ذکر سوی تحقیق څخه موږ ته داګمان غالب کیږی چی مولانا مفتی رشید احمد صاحب په حسابی طریقی سره اوقات راباسلی دی، د هغه مطابق نقشه جوړولو کی څه حرج نسته، خو معلومه سوی ده چی د بعضی نورو علماوو په دی اطمینان نه دی سوی، هغوی دا وایی چی صبح صادق د پنځلس درجو دافق څخه لاندی نه مخ کیږی، د دی څخه علاوه زموږ د ظن غالب بنیاد هم په حسابونو باندی دی، نه داسی مسلسل مشاهداتو باندی چی د دائمی جنتریانو بنیاد جوړسی، هرکله چی په شریعت کی اصل مدار په مشاهداتو باندی دی او په حسابی جنتریانو باندی به اعتماد په هغه وخت کی کیدی سی کله چی د مشاهداتو څخه یی متواتر تائید سوی وی، ځکه مناسب د معلومیږی چی په نقشو کی د سهار د وخت د پاره دوی ځانی جلا جلا ولیکل

سی چ د یو عنوان وی احتیاطی منتها سهار او د هغه لاندی د قدیم معمول مطابق د قدیم جنتریانو اوقات ولیکل سی، دوهم عنوان دی د سهار د اذان وخت او په هغه کی د مفتی رشید احمد صاحب راییستل سوی اوقات د صبح صادق ولیکل سی، د دواړو منځنی وخت کی دی نه پیشلمی وسی او نه دی لمونځ وسی.

(احقر محمد تقی عثمانی) خوپه دی سره اتفاق دی ۱۴/ ذی القعدة ۱۳۹۲ هـ محمد عاشق الهی رشید احمد العبد محمد رفیع عثمانی عفا الله عنه

(اگر چی زه په مجلس کی حاضر نه وم)

محمد شفیع عفا الله عنه
۱۴/ ذی القعدة ۱۳۹۲ هـ
دار الافتاء دار العلوم کراچی
بنده عبد الرؤف سکھروی
۲۱/ شعبان ۱۴۱۷ هـ

پورتنی ذکر سوی تحریر څخه علاوه د حضرت دامت برکاتهم د سائل د استفتاء په جواب کی باقاعده فتویٰ هم ولیکله چی په لاندی ډول ده (له مرتب عقی عنه څخه)

جواب: محترم او مکرمه! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط راګول سو د صبح صادق په مسئتی باندی حضرت والد صاحب او د حضرت بنوری صاحب رحمۃ اللہ علیہ قدس سره په زمانه کی په میاشتو تحقیق جاری وو چی په هغه کی مشاهدات هم وسول او حسابی تحقیق هم وسو تاسو چی د ټینډو آدم د کومی مشاهدی ذکر کړی دی هغه د متعددو مشاهداتو یوه مرحله وه څه حتمی مشاهده نه وه په هغه وخت کی ټولو ته دا خبره واضحه وه، چی مطلع د غبار پټیا ته کیدو په وجه د څه حتمی فیصلی بنیاد نسبی جوړولی، د دی څخه وروسته هم متعدد مشاهدات وسول، کتابی تحقیق هم وسو، بالاخره حضرت والا صاحب او حضرت مولانا بنوری صاحب دواړو د حضرت مفتی رشید احمد صاحب د تحقیق څخه اختلاف او په هغه باندی د عدم اطمینان اعلان وکی، د دی وروسته هم د دی حضراتو په حکم سره پخپله احقر یو مفصل تحریر د حضرت مفتی رشید احمد صاحب په خدمت کی عرض کی، چی په هغه کی د دی بزرگانو د فیصلی وجوهات بیان سوی وه، د حضرت مدظلهم د اړخه څه جواب هم موصول نسو، په هر صورت دامستله د میاشتو د محنت او تحقیق او مشاهدی څخه وروسته کم تر کمه زموږ ترجمه پوری واضع سوه، افسوس دادی چی د

دی باوجود په هره موقع باندی د تیندو آدم د دی ناتمامی مشاهدی په بنیاد باندی دی بزرگانو لره د مطعون کولو کوشش کیږی، او د دی حضراتو څخه وروسته د تحریرونو، مشاهداتو او د زبانی گفتگو څخه حواله نه ورکول کیږی.

په هرحال! که کوم صاحب ته د حضرت مفتی رشید احمد صاحب مدظله په تحقیق باندی اعتماد دی نو بیشکه په هغه دی عمل وکړی خو د مذکوره بزرگانو موقف په روڼد تقلید باندی مبنی ګرځول، او د دی وفات سوی بزرگانو په باره کی د طعن ژبه اوږدول په هیڅ رنگ مناسب نه دی.

والسلام

۱۴۱۷/۱۱/۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۰/۲)

د زوال انتهاء او په ابتداء په ظهر کی د فاصلي مقدار

سوال: په انتهاء د زوال او ابتداء د ظهر کی څومره فاصله وی؟

۲: د زوال مده څو منته وی؟

جواب: ۱-۲: زوال یو آنی شی دی چی د یومنت څخه په کم وخت کی هم پوره کیږی او د دی څخه وروسته د ماپښین وخت شروع کیږی، لهذا د لمر د زوال څخه وروسته فوراً د ماپښین وخت راځی په دواړو کی څه معتدبه فاصله نسته، البته د زوال د اطمینانه پاره پنځه منته احتیاطی انتظار کول پکار دی.

وقد وقع عبارات الفقهاء ان الوقت المكروه هو عند انتصاف النهار الى ان تروى الشمس ولا يخفى ان زوال الشمس انما هو عقيب انتصاف النهار بلا فصل شامي ج: ۱ ص: ۲۴۸. (۱)

(۱) رد المختار ج: ۱ ص: ۳۷۱ (طبع سعید) وفي فتح الملهم ج: ۵ ص: ۳۱۵ (طبع مكتبة دار العلوم كراچی) عن عقبة بن عامر الجهني يقول ثلث ساعات كان رسول الله ﷺ ينهاها ان نصل فيهن او ان نقبر فيهن موتانا حين تطلع الشمس بازمنة حتى ترتفع وحين يقوم قائم الظهيرة حتى تميل الشمس وحين تضيف الشمس للغروب حتى تغرب. رواه مسلم، وفي فتح الملهم قوله: وحين يقوم قائم الظهيرة الخ. هي شدة الحرقى نصف النهار، قال السندي: قال النووي: الظهيرة حال استواء الشمس ومعناه حين لا يبقى للقائم في الظهيرة ظل في المشرق ولا في المغرب وفي المجمع هو من قامت به دابته ووقفت يعني ان الشمس اذا بنيت وسط السماء ابطالت حركته الى ان يزول فيجب انهاء قد وقفت وهي سائرة لكن لا يظهر اثره ظهوره قبل الزوال وبعده انتهى.

والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۲/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۰/۲۸ الف)

په حنبلي مسلک د زوال څخه مخکي د جمعي وخت او په دی بناء باندی د حنفي مقتدی د پاره حکم

سوال: په کویت کی د لمانځه د اوقاتو د پاره یوه کتابچه چی د هغه نوم (نتیجة التقويم الهجري) دی، دا کتابچه د حکومت د اړخه مفت وړکول کیږی، روزانه د اوقاتو په تغیر سره د لمانځه وختونه هم بدلېږی دوه کاله مخکی د جمعی مخکی اذان به په ابتداء د ظهر کی کیږی، او دوه رکعت د اداء کولو څخه وروسته به امام منبر ته تشریف وی وړی او د خطبی اذان به یی کوی، په دی مختصر وخت کی به موږ پاکستانیانو څلور رکعت لمونځ اداء کوی، خو د دوو کالو څخه حکم جاری دی چی د هغه په وجه د جمع مخکی اذان د ظهر څخه نیمه گینته مخکی کیږی او په ابتداء د ظهر باندی د خطبی اذان ویل کیږی، ځکه خطیب دوه منته مخکی تشریف راوړی او اذان هم په هغه وخت باندی کیږی په دی حالاتو کی څلور رکعتو د جمعی د پاره څه حکم دی؟

جواب: هغه خلک چی د حنبلي مسلک والا دی، د هغوی په مسلک کی د جمع لمونځ وخت د زوال څخه مخکی کیږی، په هرحال په دی کی حنفي مسلک والا حضراتو ته پکار دی چی هغوی خطیب صاحب دی خپل مشکل بیان کړی او هغه دی په دی اماده کړی چی د زوال څخه وروسته دوی ته د څلور رکعتو وخت وړکوی امید دی چی هغه به داتول کړی او که بالفرض یی قبول نکړی نو سنت دی د جمعی څخه وروسته اداء کړی.

والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۲/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۰/۲۸ الف)

د ظهر وخت

سوال: ایا د مایپنین لمونځ پنځه منته د لوړ په یوه باندی کول درست دی؟ او که نه؟
زموږ په فیکتري کی مستقل په همدی وخت د مایپنین لمونځ په جمعی سره اداء کیری؟

جواب: د مایپنین لمونځ د لمر د زوال څخه وروسته فوراً شروع کیری او د لمر د زوال وخت د موسمونو په اختلاف سره بدلیږي رابدلیری د اوقاتو مفصل نقشی چهاپ سوی دی او عام پداکیری هغه خپل مخ ته کښیږده او فیصله وکړه، چونکی اکثره موسمونو کی د یوه بجی څخه مخکی د مایپنین وخت شروع کیری، لهذا ته په یوه بجه لمونځ کولی سی.

والسلام

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۹/۱/۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۱۷/۳۰ الف)

په کینیداکي د مازیگر او ماخستن وخت

سوال: دلته د امام شافعی رحمته الله علیه د مسلم مطابق د لمنځونو د اوقاتو چارټ چهاپ سوی دی، تاسو د مازیگر وخت د حنفی مسلک مطابق متعین کی.

۲: دلته په کینیداکي د غروب افتاب څخه وروسته شفق احمر خو غائب کیری خوشفق ابیض د شپی تریوولس بجو پوری یا د دی څخه هم ترناوخته پوری وی یوولس بجو پوری انتظار کول ډیر مشکل دی او د ماخستن لمونځ اکثره پاته کیری، نو دا انتظار ځکه هم مشکل دی چی سهار را ولاړیدل وی تاسو وفرمایاست چی د مغرب څخه وروسته زر ترزره د ماخستن د لمانځه وخت کله شروع کیری؟

جواب: د مازیگر د لمانځه وخت په حنفی مسلک کی په هغه وخت وی کله چی په مخکه باندی د هریو شی سوری د اصلی سوری څخه علاوه دوه چنده سی (۱) د اوخت په مختلفو

(۱) وفی جامع الترمذی باب ماجاء فی تأخیر الظهر فی شدة الحر ج: ۱ ص: ۲۲، ۲۳ (طبع فاروقی کتب خانه) عن ابی هريرة رضی الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: إذا اشتد الحر فأبردوا عن الصلاة فإن شدة الحر من فيح جهنم، طريقة د استدلال داده چی د حجاز د گرمی ابراد په مثل اول باندی نه دی وښه

موسمونو کی اود مختلفو مقاماتو په لحاظ سره بدلیږي او هلته ماهرینو ته په رجوع کولو سره معلومولی سی او که هلته مشکل وی نومولانارشید احمد صاحب اشرف المدارس ناظر اباد کراچی ته یې ولیکی دهغه څخه پوره نقشه جوړه کړی هغوی ته په دی کی ښه مهارت دی احقر ته مهارت نسته.

۲: په مسؤله صورت کی شفق احمر د غروب کیدو څخه وروسته د ماخستن د لمانځه د اداء کولو گنجائش سته عملاً بقول الصاحبین فی مواقع العذر (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۹/۱/۱۷ هـ

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(فتویٰ نمبر ۱۱۲۵/۳۰ و)

۱: په مازیگر کی د اصفرار شمس پوری تأخیر

۲: د ماخستن وخت

سوال: ۱: د احنافو په مسلک باندی د مازیگر په لمونځ کی تأخیر چی افضل دی او په دی افضلیت باندی د گهینتو په حساب سره د مازیگر او ماښام په مینځ کی څومره وخت پکار دی؟

ایضاح: ۱ ص: ۲۳ عن ابی ذر: ان رسول الله ﷺ كان في سفر ومعه بلال فاراد ان يقيم فقال رسول الله ﷺ: ابرد في الظهر، قال حتى رأينا فيئ التلول ثم اقام فصلى، فقال رسول الله ﷺ: ان شدة الحر من فيح جهنم فأبردوا عن الصلاة، وفي الصحيح للإمام البخاري ج: ۱ ص: ۷۲، ۷۷ (طبع قديمی کتب خانه) حتى ساوى الظلل التلول، د استدلال طریقه داده چی د غونډو د سوی د هغه د مساوی کیدو حاصل دادی چی د عرب غونډی عموماً منبسط وی ځکه د هغه سوری ترناوخته پوری معلومیږي او د هغه سوری په هغه وخت کی یو مثل وی هرکله چی د نورو شیانو سوری د یو مثل څخه هم کافی زائد سوی وی، د نورو احادیثو او د مستقل تفصیل د پاره وگورئ فتح الملهم ج: ۴ ص: ۲۹۷ الی ۳۰۲ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی) اودرس ترمذی ج: ۱ ص: ۳۹۵.

(۱) وفی اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۱۱ (طبع ادارة القرآن کراچی) وفی البحر الشفق هو البياض عند الامام الی ان قال تثبت ان اقوال الامام هو الاصح ... ولا يعدل عنه الی قولهما او قول احدهما او غیرهما الا لضرورة من ضعف دلیل از تعامل بخلافه کالمزارعة وان صرح المشائخ بأن الفتوى على قولهما كما في هذه المسئلة وفي السراج الوهاج فقولهما اوسع للناس وقول ابی حنفة احوط (محمد زبیر حق نوان

۲: د مابینام لمونځ څخه څومره وخت وروسته د ماخستن وخت داخلېږي؟

جواب: د احنافو په نزد د مازیگر لمونځ د اصفرار شمس یعنی د نور د زیږدو څخه مخکې پوری تاخیر کول افضل دی خو په جمع کې داخیال ساتل ضروری دی چې د لمونځ ختمولو څخه وروسته د اصفرار څخه مخکې دونه وخت باقی وی چې که د لمونځ اعاده کول وی نو چې هغه هم د اصفرار څخه مخکې وسی دا وخت د موسمونو او ښارونو په اختلاف سره بدلېږي ځکه دگهنتی او منت په حساب سره ددی څه مقدار په دائمی طور سره نسبی مقرر کیدی (۱).

جواب ۲: کله چې شفق ابيض یعنی په مغربی افق باندې سپین والی غائب سی نو د ماخستن وخت داخلېږي (۲) د دی دارومدار هم د ښار په محل وقوع او موسم باندې دی ځکه دگهنتی او منت په حساب سره د دی هم دائمی مقدرنه سی بنیول کیدی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۲۲۰/۱۱/۱۴هـ

دسهار په لمانخه کې اسفار افضل دی

سوال: دلته دکلی په علاقو کې خلک دسهار په لمونځ کې ډیر ناوخته کوی اولمونځ کوی، مثلاً ۱۳ ذی الحجه ۱۳۹۲هـ جامع مسجد جیمس آباد کې دسهار لمونځ ۱۵:۲ (پاؤ باندې شپږ بجی ورو) هرکله چې د کراچی په نسبت طلوع او غروب کې پنځه منته

(۱) د مازدیگر د وخت متعلق دلائل په تیره سوی صفحه باندې وگورئ.

(۲) فی الهدایه ج: ۱ ص: ۸۲ (طبع مکتبه شرکت علیه ملتان) (مواقیت الصلوة) واول وقت عشاء اذ اغاب الشفق وآخر وقتها مالم یطلع الفجر. وفي الشامیة ج: ۱ ص: ۳۲۱ تحت قوله والیه رج الامام الخ... قال فی الاختیار الشفق البیاض وهو مذهب الصدیق ومعاذ بن جبل وعائشة رضی الله عنهن قلت رواه عبد الرزاق عن ابی هريرة وعن عمر بن عبد العزيز الى قوله قال العلامة قاسم فثبت ان قول الامام هو الاصح ومشى عليه فی البحر... الخ، وفي الاعلاء السنن ج: ۲ ص: ۱۱ وفي البحر الشفق هو البیاض عند الامام الى ان قال فثبت ان قول الامام هو الاصح وبهذا ظهر انه لا یفتی ولا یعمل الا بقول الامام الاعظم ولا یعدل عنه الى قولهما او قول احدهما او غیرهما الا الضرورة من ضعف دلیل او تعامل بخلافه كالمزارعة وان صرح المشائخ بان الفتوی علی قولهما کما فی هذه المسئلة وفي السراج الوهاج فقولهما اوسع لناس وقول ابی حنیفة احوط. (محمد زبیر)

فرق دی برای کرم وضاحت وکړي. جواب: دسهار د لمونځ د احنافو په نزد په اسفار یعنی په رڼا کې کول افضل دی البته لمونځ د لمر راختلو څخه دونه مخکې کول پکار دی چې که په څه وجه د لمونځ اعاده کول راسی نو د طوال مفصل د قرائت سره اعاده وسی اوبیا هم څه وخت پاته سی (۱) والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۲هـ

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(فتویٰ نمبر ۲۷۸۰/۲۷۸۰و)

د شرعي شپې تحقیق

سوال: شامی کتاب الصوم ج: ۲ ص: ۸۸ کی دی چې النهار الشرعی د صبح صادق څخه ترغروب پوری ده، باقی شپه ده په خلاف د عرف النهار دلته شرعی شپه مراد ده او که عرفی؟

جواب: د غروب سره شرعی شپه شروع کیږي، لقوله تعالى: اَتِمُّوا الصِّيَامَ اِلَى الْيَلِ (۲)، ولما فی رد المختار والمراد بالغروب زمان غیوبة جرم الشمس بحيث تظهر الظلمة فی جهة الشرق قال رحمه الله: اذا اقبل الليلا من ههنا فقد افطر الصائم ای اذا وجدت الظلمة حسا فی جهة المشرق فقد ظهر وخت الفطر او صار مفطراً فی الحكم، لان الیل لیس ظرفاً للصوم.

(۱) فی الکبیری شرح منیة المصلی ص: ۲۳۲ (طبع سهیل اکیډمی لاهور) ويستحب فی صلوة الفجر اسفارها بان تصلى فی وقت ظهور النور و انکشاف الظلمة والغسل بحيث یرمی الرامی موقع نبلة عندنا خلاف الثلاثة لقوله رحمه الله اسفروا بالفجر فانه اعظم للاجر، رواه الترمذی، وفي المراقی فی (حاشیه الطحاوی) علی مراقی الفلاح، ج: ۱ ص: ۲۵۲ (طبع مکتبه علم الحديث دمشق) يستحب الاسفار وهو التأخیر للاضاء بالفجر بحيث لو ظهر فسادها اعادها بقراءة مسنونة قبل طلوع الشمس لقوله رحمه الله: اسفروا بالفجر فانه اعظم للاجر وفيه ایضاً ج: ۱ ص: ۲۵۴) والاسفار بالفجر مستحب سراً وحضوراً وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۳۲۲ (طبع سعید) والمستحب للرجل الابتداء بالفجر باسفار والختم به هو المختار بحيث یرتل اربعین آیه ثم یعیده بطهارة لو فسد... الخ. وفي الهدایة اسفروا بالفجر فانه اعظم للاجر (باب المواقیات) ويستحب الاسفار بالفجر لقوله رحمه الله: (۲) سورة البقرة: ۱۸۷.

(شامی ج: ۲ ص: ۸۰ اول کتاب الصوم (۱))

والله اعلم

هـ ۱۳۹۷/۱/۲۳

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۵۳ الف)

په ماخستن کي د جلتي حکم

سوال: د ماخستن په اذان او لمانځه کي به اکثره جوماتونو کي دومره جلتي کوي چي ماښام د اذان څخه د ماخستن ترجمي پوري يوه نيمه گهيښته هم نه وي تيره نو آيا په داسي صورت کي اذان او جمع کيږي؟

جواب: په هر موسم کي د ماښام او ماخستن په مينځ کي فاصله جلا وي، د دې کار د باره نقشي جهاب سوي دي، حافظ فريز احمد صاحب وکتوريه روډ والا د لمونځ د وختونو د باره کومه نقشه جهاب سوي دي هغه مطابق عمل وکړي (۲).

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۹۷/۹/۲۰

په رمضان کي د ماخستن او صبح صادق وخت

سوال: په رمضان المبارک کي د ماخستن د لمانځه ابتدائي وخت (يعنی د اذان وخت) به څو بجي شروع کيږي؟ او د صبح صادق وخت تر کومه پوري وي؟

د دې مسئلې ضرورت ځکه پيښ سو چي په جوماتونو کي د لمانځه د وختونو دوي مختلفي نقشي زړيدلي دي، په هغه کي د صبح صادق په اوقاتو او د ماخستن په وخت کي ۲۰-۲۵ منته فرق دي، او د نقشي لاندې دا درج دي چي به دې کي د صبح صادق د اوقاتو او د ماخستن تصحيح سوي ده، به هغه کي د حضرت مفتي محمد شفيع صاحب نوم هم دي، هر کله چي عمل عموماً د دې په خلاف دي، اوس موږ د کومي نقشي مطابق وي؟ د مفتي صاحب نوم چي په کومه نقشه کي دي په هغه کي پيشلې

(۱) شامی ج: ۲ ص: ۳۷۱ (طبع ايچ ايم سعيد) (مولوی نور احمد حقانی)
(۲) بله صفحه کي د اولي حاشي سره يوځای وگورئ.

فتاویٰ عثمانی اول جلد
اختتام يومنت کم پنځه بجي ليکلي دي او په دوهمه نقشه کي يي د پيشلې وخت اتلس منته کم پنځه بجي ليکلي دي.

جواب: حضرت مفتي محمد شفيع صاحب ته په شروع کي د فجر او د عشاء په اوقاتو کي څه تردد سوي وو خو په اخره کي د هغه فتوي هم دا وه چي قديمي نقشي صحيح دي چنانچي په تير رمضان کي چي هغوي کومه نقشه پخپله شائع کړله، هغه د پخوانيو نقشو مطابق وه اوس که ته گوري نو د دار العلوم نازک واره څخه نقشه حاصله کړي (۱).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۹۷/۱۰/۹

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۴۳ ج)

د پيشلې وخت ختميدو سره لمونځ کول

سوال: د سهار اذان که د پيشلې د ختميدو سره وپيژني نو اجازت دي؟ او د پيشلې وخت ختميدو سره لمونځ کول صحيح دي؟

جواب: احتياط په دې کي دي چي کله د موجوده نقشو مطابق د پيشلې وخت ختم سي، نو فوراً دي د سهار لمونځ نه کوي بلکي لس پنځلس منته انتظار دي وکړي او يادي لمونځ وکړي چي صبح صادق بغير د اختلاف څخه يقيني سي، بيا هم که چا فوراً لمونځ وکړي نو د هغه لمونځ به وسي.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۹/۱۰/۱۰

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

(فتویٰ نمبر ۳۰/۱۲۸۰ و)

(۱) د تيري صفحي ۳ حاشيه او د دې صفحي ۱ حاشيه: اوس د لمانځه د اوقاتو نقشه خپله حضرت امانت برکاتهم او نورو اکابرو د دار العلوم د نگراني لاندې تياره سوي ده چي هغه مکتبه نعمانيه کراچي والا شائع کړيده د ضرورت په وخت کي هغه ته هم مراجعت کول مناسب دي (له مرتب څخه)

د صبح صادق پروخت باندی حضرت مولانا مفتی رشید احمد

صاحب رحمہ اللہ سرہ د اختلاف تحقیق (عربی فتویٰ)

سوال: قال مولانا مفتی رشید احمد ادام الله حياته في احسن الفتاوى ان الجدل اول لاوقات الصلوة في عامة المساجد ليست بصحيحة ونقل جهده وجهد علماء عصره بهذا الصدد وذكر اسمك بين هذه العلماء ونقل موافقتكم معه في رأيه وذكر في الآخر رجوعكم من موافقة المذكورة وأسف على هذا شديداً وقال رجعوا بغير دليل والاستدلال وبغير قیل وقال.

جواب: قد وقع تحقيق مسألة وقت الصبح صادق في زمن والدي الشيخ المفتي محمد شفيع والعلامة الشيخ البنوري رحمهما الله تعالى، وكانا في اول الامر قد مالا رأي شيخنا المفتي رشيد احمد حفظه الله تعالى ولكن بعد المشاهدات المتوالية ومراجعة كتب الفقه والحساب عدلاً عن رأيه.

لمشاهدات التي ذكرها شيخنا المفتي رشيد احمد حفظه الله تعالى فهي، مشاهدة تدموم آدم، وكانت احدى المشاهدات مابين عدة مشاهدات وكان مطلع الشرق اذا زال مغرب او لم يكن احد يرى أن هذه المشاهدة كافية للوصول الى نتيجة حاسمة فلا ينبغي التعويل عليها.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۰۵/۵/۴ هـ

د مازیگر لمانخه د پاره خلور نیمي بچی وخت مقررول

سوال: د مشکوة شریف او ترمذی پوحدیث دی او د هغه امامت جبرائیل والا حدیث کی د زوال څخه فوراً وروسته د مایسین لمونځ د اداء کولو ذکر دی او د مازیگر لمونځ کله چی سایه یو مثل سو نو د هغه څخه وروسته د مازیگر لمونځ د اداء کولو ذکر موجود دی، د دی صحیح احادیثو څخه ثابت دی چی نبی کریم ﷺ د مازیگر لمونځ د سوری یو مثل کیدو څخه وروسته اداء کړی دی، د دی حدیث په رڼا کی ورسره موږ ټول خلک کاروباریان یو، او غرض دادی که موږ ټول په جمع سره لمونځ اداء سو، په دی وجه موږ مناسب دا وگڼل چی خلور نیمي بچی د مازیگر لمونځ وسی، داوخت موږ د مازیگر

جمع د پاره مقرر کړی دی، زموږ داوخت مقرر کول په حدودو د جواز کی داخل دی او که نه؟

جواب: د رسول الله ﷺ په زمانه کی چونکه گهړیانی نه وی ځکه د اوقاتو تعیین په جتړیانو یا گهړیانو سره نه وو، بلکی د اوقاتو مختلف علامتونه مقرر وو، د هغه علامتونو بیان په مختلفو احادیثو کی راغلی دی، او په دی پاره کی یو دوه نه، بلکی ډیر احادیث مروی دی، امام ابوحنیفه رحمہ اللہ هغه ټول احادیث مخ ته ایښوولو سره د نتیجه راییستلی ده، چی د مازیگر وخت به هغه وخت شروع کیږی چی د هرڅیر سوری دوه چنده سی (۱) داوخت د موسمونو او مقاماتو په لحاظ سره بدلیږی رابدلیږی، په کراچی کی د مازیگر وخت کم ترکه اته منته خلور بجو باندی (۱۵ جولائی ته) کیږی، نن یعنی (۱۴ مارچ ته) د مازیگر وخت دوه منته بالا پنځه بجی باندی کیږی، د دی څخه مخکی د امام ابوحنیفه رحمہ اللہ په نزد لمونځ کول صحیح نه دی، لهذا تاسو چی نن صبا خلور نیمي بچی وخت مقرر کړی دی هغه د حنفی مسلک په لحاظ سره درست نه دی.

تاسو ته پکار دی چی د لمانخه د اوقاتو چی کومی طبع سوی نسخی پیدا کیږی هغه د ځان سره وساتی او په هغه کی روزانه د مازیگر وخت سره د هغه په مطابق د جمعی وخت مقرر کړی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۲/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸۷/۲۹ الف)

(۱) وفي الدر المختار كتاب الصلوة ج: ۱ ص: ۳۵۹ وروسته ۳۲۰ ووقت الظهر من زواله أي ميل زكاه عن كبد السماء الى بلوغ الظل مثليه، وفيه بعد أسطر ص: ۳۲۰ ووقت العصر منه الى قبيل الغروب وفي الشامية تحته (قوله منه) أي من بلوغ الظل مثليه الخ.

فصل في الاذان

د اذان سره د متعلق مسائلو بیان

په اذان کي د تجوید د غلطی حکم

سوال: یوسری په اذان کولو کی ډیری غلطیانی کوی، د قرآنکریم په تلاوت کی ډیری غلطیانی کوی، خای په خای لحن جلی کوی په حی علی الصلوة کی د حای په خای وایی، داسی سړی د دی منصب قابل دی او که نه؟ او د فتاویٰ رشیدییه مسئله په دی باره کی صحیح ده او که نه؟

جواب: د موذن مقررولو په وخت کی د دی خبری پوره لحاظ ساتل پکار دی چی موذن صحیح ویونکی او هیڅ قسم لحن نه کوی، بیا که هغه داسی غلطی وکړله چی معنی خرابوی نو اذان نه کیږی، حی علی الصلوة، په هی علی الصلوة، وئیلو سره معنی نه خرابیږی خو د دی غلطی د اصلاح څخه بغیر د موذن تقرر کول نه دی پکار، خو که تقرر سوی وی نو اذان به وسی د فتاویٰ رشیدییه (۱) مسئله بالکل صحیح ده.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۱/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۰۹/۱۸ الف)

د اذان څخه مخکي د درود او سلام ویل

سوال: څه فرمائی علمائی دین چی د اذان څخه مخکی په لوړ اواز سره درود او سلام ویل جائز دی او که نه؟ برائی کرم تفصیل سره راته وښایاست؟

جواب: د اذان څخه مخکی درود او سلام ویل په لوړ اواز سره د هیڅ حدیث یا د صحابه کرامو (رضی الله عنهم) د هیڅ عمل څخه ثابت نه دی، لهذا دا د ډیر ثواب موجب گڼل او کول یا د

(۱) فتاویٰ رشیدییه ص ۲۵۹. (اداره اسلامیات طبع محرم ۱۴۰۸ هـ) (حاشیه ۲ په بله صفحه کی وگورئ).

دی پابندی کول بدعت دی، (۱) بلکی دا د اذان په کلماتو کی د خپل طرف څخه د څه کلماتو اضافه کول دی چی په اتفاق د امت سره ناجائز دی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۰۴/۱۹ الف)

د جمعی دوهم اذان چیری باید وسي

سوال: د جمعی دوهم اذان د منبر او خطیب مخ ته وکړی او که پی په جومات کی وکړی؟

جواب: د جمعی دوهم اذان د خطیب مخ ته کول مسنون دی، فی الدر المختار: ویوذن ثانیاً بین یدیه ای الخطیب، وقال تحته ای علی سبیل السنية كما يظهر من كلامهم، رمی. (شامی ج: ۱ ص: ۷۷۰) (۲). والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

(۱) وفي الابداع في مضار الابتداع ص: ۷۷، ۷۸ (طبع مكتبة علمية مدينة المنورة) لا كلام في ان الصلوة والسلام على نبي ﷺ عقب الاذان مطلوبان شرعا لورود الاحاديث صحيحة انما الخلاف في الجهر بهما على الكيفية المعروفة، والصواب انها بدعة مذمومة بهذا الكيفية التي جرت بها عادة المؤذنين من رفع الصوت بهما كالاذان والتمطيط والتغني فان ذلك احداث شعار ديني على خلاف ما عاهد عن رسول الله ﷺ واصحابه والسلف الصالح من ائمة المسلمين وليس لاحد بعدهم ذلك، وفيه بعد اسطر ومن ثم قال العلامة ابن حجر في فتاوية الكبرى من صلى على النبي ﷺ قبل الاذان او قال محمد رسول الله بعده معتقداً سنة في ذلك الحل ينهي ويمنع منه لان تشريح بغیر دليل ومن شرع بغیر دليل یزجر ویمنع، د تفصیل د پاره کتاب السنة والبدعة کی ص ۱۱۱ فتویٰ او د هغی دوهمه حاشیه وگورئ.

(۲) فتاویٰ شامیه ج: ۲ ص: ۱۲۱ (طبع ایچ ایم سعید) وفي الهدایة ج: ۱ ص: ۱۷۱. (مکتبه شرکت علمیہ ملتان)

واذا صعد الامام المنبر جلس واذن المؤذنون بين يدي المنبر بذلك جرى التوارث الخ. وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۴۹ (مکتبه رشیدییه کویت) واذن جلس على المنبر اذن بين يديه واقیم تمام الخطبة بذلك جرى التوارث كذا في البحر الرائق، وفي غنية المتملى ص: ۵۲۱ (طبع سهیل اکیدمی لاهور) واذن جلس الامام على المنبر اذن المؤذن بين يديه الاذان الثاني للتوارث (وفي طبع مكة على الصفحة: ۳۳۱).

۱۳۸۷/۱۱/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۳۵۲ الف)

د سیاسي مقاصدو د پاره د اذان کولو حکم

سوال: نن صبا په جوماتونو کې د پنځه وخته اذانونو څخه علاوه کوم اذانونه چې د شپې کپړې شرعی طور باندې د دې څه حکم دی؟

جواب: د قرآن او سنت او د فقهای کرامو د تصریحاتو څخه د اذان څخه وروسته چې کوم مواقع ثابت دي نن صبا د پنځه وختونو څخه علاوه ورکونکي اذانونه په هغه کې په یو کې هم داخل نه دي (۱) البته که په مسلمانانو کوم عام مصیبت راغلی وي نو د هغه د ازالې د پاره د سهار په لمانځه کې قنوت نازل ثابت دی (۲) او په داسې مواقعو کې د دې اهتمام کول پکار دی.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۲/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۵۲۲)

فصل في شروط الصلوة واركانها وواجباتها وسننها وادابها

د لمانځه شرطونه، فرائض، ارکان، واجبات، سنن او ادابو بیان

د قبلي د سمت مطلب

سوال: د لمونځ کولو په وخت کې د کعبې تعین د مغرب په سمت کې کول کپړې هرکله چې دا ضروري نه ده چې د دنیا د هرې حصې د پاره دا اصول درست وي، که دا اصول خاص د دې د پاره وضع سوی وه چې ټول مسلمانان یو سمت ته سجده وکړي نو

(۱) د لمانځه څخه علاوه د نورو مواقعو د اذان د تفصیل د پاره وگورئ: فتاویٰ شامیه مطلب فی المواضع التي یندب لها الاذان فی غیر الصلوة. ج: ۱ ص: ۳۸۵ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) وفی رد المختار ج: ۲ ص: ۱۱، وان نزل بالمسلمین نازلة قنت الامام فی صلوة الجهر قنت فی صلوة الفجر الخ، د تفصیل د پاره فتاویٰ شامیه (مطلب فی القنوت للنازلة ج: ۲ ص: ۱۱۱ وگورئ).

په لمانځه کې دا وئیل ترکومه درست دی چې زما رخ کعبې شریفې ته دی؟ هرکله چې موږ ته یقین دی چې زموږ مخ مغرب طرفته دی؟

جواب: غالباً ته په دې پوهیږئ چې د ټولې دنیا مسلمانان خواه چې هغوی هرچیرې آباد وي د لمانځه په وخت کې مغرب ته مخ کوي، حالانکې واقع داسې نه ده اصل کې موږ په لمانځه کې کعبې شریفې ته د رخ کولو حکم راکول سوی دی د هندوستان او پاکستان وغیره په لحاظ سره چونکې کعبه د مغرب سمت ته ده ځکه د دې ځای اوسیدونکي مغرب ته رخ کوي، خو چې کوم خلک مغربي ملکونو کې مثلاً یورپ، امریکا وغیره وسپړي هغوی د لمانځه په وخت کې د مغرب په ځای مشرق طرف ته مخ کوي، د مدینې طیبې اوسیدونکي جنوب طرف ته رخ کوي او د جنوبي افریقي خلک شمال طرف ته، خلاصه داسوه چې اصل جهت د کعبې طرف ته مخ کول دی، هغه چې د کومې خطې په لحاظ سره په کوم سمت کې هم وي هم د هغه ځای رخ دی وسی.

والله اعلم

۲۰/ربیع الاول/۱۳۸۷ هـ (۱)

د احرام په حالت کې په جاء نماز باندې د سجدي حکم

سوال: د خلکو خیال دی چې د احرام په حالت کې پوره او مخ په جاء نماز لگول نه دی پکار بلکې خپل دواړه لاسونه یوځای کولو سره په هغه سجده لگول پکار دی داترکومه صحیح دی؟

جواب: د احرام په حالت کې په جاء نماز باندې سجده لگول جائز دی، دواړه لاسونه یوځای کول او په هغه باندې سجده لگول درست نه دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۱۲/۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۷۷۷ و)

(۱) دفتویٰ د مجله البلاغ شماره ربیع الثاني ۱۳۸۷ څخه اخستل سوی ده. (مرتب)

په ټرین کي فرض لمونځ په ناسته باندی کول

سوال: د سفر په دوران کی د مازیگر د لمانخه د پاره د خانیول ستهیشن تجویز سو چی هلته گادی تقریبا شل منته ودریږی خو گادی تأخیر سره روان وو، ځکه په دی شش وپنج کی وم چی هلته رسیدو سره د مازیگر وخت تنگ نه سی، یا تر هغه وخته پوری اودس مات نه سی ځکه می گادی کی په ناسته لمونځ وکی، خوچی کله گادی خانیوال ته ورسیدی نو د مازیگر بڼه ډیر وخت وو، ما په گادی کی په ناسته باندی لمونځ کړی وو او خانیوال ته رسیدو سره ما هغه لمونځ را ونه گرځوی ایا زما لمونځ صحیح دی او که قضاء به لازم وی؟

جواب: فرض لمونځ بغیر د سخت ضرورت څخه په ناسته باندی کول جائز نه دی (۱)، لهذا په ریل گادی کی په ناسته باندی د لمونځ کولو د وجی اوس د هغه لمونځ راگرځول لازم دی. (۲)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۲/۱۰/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۳۴۰ هـ)

په سجده کي د تندی سره د پوزی ایښوولو متعلق

د بهشتی زیور او احسن الفتاویٰ کي د تعارض تحقیق

سوال: په سجده کی بهشتی زیور شبیری مکمل مدلل کی صفحه نمبر ۹۸ باندی تحقیقی عنوان سره دی چی د تندی سره پوزه په مخکه باندی ایښوول واجب نه دی صرف وضع جبهه علی الارض سره لمونځ صحیح کیږی. حضرت مفتی رشید احمد صاحب دامت برکاتهم په خپلی احسن الفتاویٰ کی پوزه ایښوول واجب لیکلی دی او که پوزه کښی ښوول سی نو لمونځ واجب الاعاده فرمایي

(۱) وفی الدر المختار ج: ۱ ص: ۱۴۲ و ص: ۴۴۴ (طبع سعید) من فرائضها ومنها القيام فی فرض القادر علیه، وفی الشامیه تحته، قوله (لقادر علیه) فلو عجز عنه حقيقة وهو طاهر او حکماً كما لو حصل له به النشيد او خاف زيادة المرض وکذا مسائل الآتية. الخ.

(۲) د تفصیل د پاره وگورئ امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۳۹۳ ص: ۳۹۴ او د هغی حاشیه.

تاسو حضرت مو د خپلی رایي خبر کړئ او دلائل هم ورسره تحریر وفرمایاست. والسلام حضرت مولانا حکیم محمد اختر صاحب (مدظلهم)

جواب: په اصل کی په دی مسئله کی بهشتی زیور او احسن الفتاویٰ کی د اختلاف وجه داده چی په دی مسئلې کی د فقه د کتابونو په مینځ کی لږغوندی اختلاف پیدا کیږی عام طور سره د فقهی په کتابونو کی هم هغه مسئله درج ده کومه چی د بهشتی زیور څخه منقول ده، چنانچی بدائع، تحفه، او الاختیار کی اقتصار علی الجبهه یی بلاکرهته جائز گرځولی ده. (کمافی البحر جلد: ۱ ص: ۳۳۲) (۱) او اکثره د فقهی په کتابونو کی یی دی ته مطلق مکروه لیکلی دی. چنانچی په عالمگیری کی دی: وان کان من غیر عذر فان وضع جبهه دون انقه جاز اجماعاً ویکره الخ. ج: ۱ ص: ۷۰) (۲)

بیا بعضو فقهاوو داپه مکروه تنزیهی باندی حمل کړی ده، چنانچی علامه شامی رحمه الله صاحب نهر قول نقل کړی دی: لو حملت الکراهة فی رأی من اثبتها علی التنزیهية ومن نفاها علی التحريمية لارتفع التنافی، وعبارته فی السراج المستحب ان يضعهما. (منحة الخالق ج: ۱ ص: ۳۳۲) (۳)

او صاحب د بحر کراحت تحریمی ته ترجیح ورکړی ده او لیکلی یی دی:

وکره ای الاقتصار علی احدهما سواء کان الجبهة او الانف وهی عند الاطلاق منصرفة الی کراهة التحريم، وهكذا فی المفید والمزید فالقول بعدم الکراهة ضعیف. ج: ۱ ص: ۳۳۲) (۴)

او علامه شامی په همدی بنیاد باندی د صاحب حلیه دا قول نقل کړی دی چی د کراحت تحریم مقابل چونکی واجب وی ځکه وضع الانف واجب سوه چنانچی فرمائی: فالاشبه وجوب وضعهما معاً وکراهة ترك وضع کلّ تحریمًا، واذا کان الدلیل ناهضاً به فلا بأس بالقول به انتهى (شامی ج: ۱ ص: ۳۳۵) (۵)

(۱) البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۱۸ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) عالمگیری (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)

(۳) منحة الخالق علی البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۱۸ (طبع سعید)

(۴) البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۱۸ (طبع ایچ ایم سعید)

(۵) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۴۹۹ (طبع ایچ ایم سعید)

د همدی عبارت په بنیاد باندی مفتی رشید احمد صاحب په احسن الفتاویٰ کی د وجوب په قول باندی اعتماد کړی دی (۱)، خو پخپله علامه شامی رحمته الله علیه د بحر الرائق په حاشیه باندی چی کوم بحث کړی دی د هغه څخه د هغوی رجحان د عدم وجوب طرف ته معلومیږی هلته د هغوی پوره عبارت دادی:

قال فی النهر: لو حملت الكراهة فی رأى من اثبتها على التنزيهية ومن نفاها على التحريمية لارتفع التنافي وعبارته فی السراج: المستحب ان يضعهما (انتهی) لكن قال الشيخ اسماعيل: وفي غرر الاذكار ان الاقتصار على الجبهة يجوز بلا كراهة وان لم يكن على الانف عذرا اتفاقا وكذلك فی مجموع المسائل وانه به يفتى، وفي الاختيار: وان اقتصر على الجبهة جاز بالاجماع ولا سارة بعد أن قال: فان اقتصر على الانف جاز وقد أساء وقال: لا يجوز الا من عذر، انتهى كلامه فالتأمل، ويبعد ما قاله فی النهر قول المتن وكره على احدهما فانه لا يصح حمله على التنزيهية نظرا الى ترك السجود على الجبهة لكن سيأتي حمل الكراهة على طلب الكف طلبا غير جازم. (منحة الخالق ج: ۱ ص: ۳۳۲) (۲)

د دی عبارت په اخری جمله کی علامه شامی هغه بنیاد منهدم کړی دی چی د هغه په وجه یی سجود علی الانف ته واجب وئیل سوی وو، او داچی د مطلق کراهت، اطلاق په کراهت تحریمی باندی کیږی چی د هغه مقابل واجب دی منحة الخالق کی د دوی د قول حاصل دادی چی د کراهت اطلاق په طلب الكف طلباء غیر جازم باندی هم کیږی چی کراهت تنزیهی ته هم شامل دی.

د علامه شامی رحمته الله علیه د دی رایي څخه د بهشتی زیور تائید کیږی او داځکه هم راجع معلومیږی چی اول خو په دی سره د فقهاوو مختلفو اقوالو کی تطبیق کیږی دوهم منحة الخالق د ردالمختار څخه وروسته لیکل سوی دی، لهذا دا د هغوی اخری مسلک دی، بیا هم په دی کی شبه نسته چی د ردالمختار څخه کوم وجوب ذهن ته راځی په هغه باندی عمل زیات قرین احتیاط دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(۱) احسن الفتاویٰ ج: ۳ ص: ۲۱

(۲) منحة الخالق علی البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۱۸ (طبع ایچ ایم سعید)

د امام د تکبیر په وخت کی ناست اوسیدل د (حی علی الفلاح) په وخت کی دریدل

سوال: کله چی تکبیر شروع وی نو امام صاحب ناست وی او په (حی علی الفلاح) باندی ودیږی داصحیح دی او که نه؟

جواب: صحیح طریقه داده چی د تکبیر په ابتداء کی ټول مقتدیان دریږی او صف درست کړی، او په بعضو مقاماتو کی چی رواج سوی دی چی امام او مقتدی د دباندی راتلو سره د ناستی اهتمام کوی (د حی علی الفلاح) څخه مخکی دا دریدل بد گڼی، دا طرز عمل صحیح نه دی، فقهاوو چی څه لیکلی دی چی په (حی علی الفلاح) باندی دریدل پکار دی، د هغه مطلب دادی چی د (حی علی الفلاح) څخه وروسته دی څوک ناست نه وی دامطلب نه دی چی مخکی دریدل ناجائز دی د دی مسئلې پوره تفصیل جواهر الفقه (۱) مولفه حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمته الله علیه کی موجود دی د تفصیل د پاره هغه طرف ته رجوع وکړی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۲/۱۰/۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۴۸/۲۷ هـ)

د تکبیر په دوران کی لمونځ کوونکی کله ودیږی؟

سوال: یومولوی صاحب وسیع طبع سوی چارټ لگولی دی چی په هغه کی اقوال نبوی صلی الله علیه و آله اقوال صحابه کرام رضی الله عنهم او د دین د بزرگانو د مسلک څخه دا ثابت سوی دی چی د تکبیر اولی په وخت کی ناسته مستحب ده او په شروع کی دریدل مکروه دی نو آیا داصحیح دی او که نه؟

جواب: په حقیقت کی مسئله داده چی د مقتدیانو د دریدلو د تکبیر کوم لفظ سره څه تعلق نسته، بلکی کوم وخت چی مقتدیان امام په راتگ باندی وگوری د هغه وخت

(۱) ج: ۱ ص: ۳۰۹ تر ۳۲۴ پوری

څخه واخله د مکبر د حی علی الفلاح ویلو پوری په څه وخت کی هم دریدی سی، هو د دی څخه وروسته دریدل مکروه دی داوئیل صحیح نه دی چی د حی علی الفلاح څخه مخکی دریدل مکروه دی، کوم خلک چی د دی څخه مخکی ودریږی هغوی د څه مکروه عمل ارتکاب نه کوی د مسند عبد الرزاق په یو حدیث کی دی چی:

عن ابن جریج عن ابن شهاب ان الناس كانوا ساعة يقول المؤذن الله اكبر يقومون الى الصلوة فلا يأتي النبي ﷺ مقامه حتى تعتدل الصفوف (فتح الباری) (۱) او په فتاوی عالمگیری کی دی: فاما اذا كان الامام خارج المسجد فان دخل المسجد من قبل الصفوف فكلما جاوز صفا قام ذلك الصف واليه مال الشمس الائمة الخلواني والسرخسی والشیخ الاسلام خواهرزاده وان كان الامام دخل المسجد من قدامهم يقومون كما راوا الامام. (عالمگیری ج: ۱ ص: ۴۴) (۲)

او په کومو کتابونو کی چی د الیکلی دی چی د حی علی الفلاح وئیلو سره ټول ودریږی د هغوی مقصد دادی چی حی علی الفلاح وئیلو باندی دی کوم سړی ناست نه وی، دامطلب نه دی چی د دی څخه مخکی دریدل مکروه دی. (۳)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۹۱ / ۴ / ۲۳

(فتویٰ نمبر ۵۴۷ / ۲۲ الف)

د تکبیر په دوران کی دی مقتدی کله ودریږی؟

سوال: د تکبیر په وخت کی مقتدیانوته (حی علی الفلاح) پوری ناسته ده او که د اول تکبیر څخه دریدل پکار دی که مخکی امام ناست وی، او مقتدیان هم کافی تعداد کی یا یو دوه کسان ولاړوی نو دوی په زبردستی سره کښی ټول جائز دی او که نه؟

(۱) فتح الباری کتاب الاذان باب متى يقوم الناس اذا راوا الامام عند الاقامة ج: ۲ ص: ۱۲۰ (طبع دار الشریک الاسلامیة لاهور)

(۲) فتاویٰ عالمگیری ج: ۱ ص: ۵۷ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)

(۳) د تفصیل د پاره جواهر الفقه ج: ۱ ص: ۳۰۹ - ۳۲۴ پوری وگورئ

جواب: د اول تکبیر سره دریدل بهتر دی، کوم سړی چی (حی علی الفلاح) پوری هم ودریږی نو ټیک ده، خو د دی څخه مخکی دریدل بدگنل او اهتمام کولو سره خلک کښی ټول جائز نه دی. (۱) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۸ / ۱ / ۱۷

(فتویٰ نمبر ۱۹ / ۷۷ الف)

د لمانځه د پاره څه قسم لباس اغوستل ضروری دی او صرف

ټوپي اچولو سره د لمونځ ور کولو حکم

سوال: لباس مسنونه کوم یو لباس کیدی سی؟ آیا په لمانځه کی د امام او مقتدی یوشان لباس کیدل پکار دی؟ ځکه چی دواړه لمونځ گذار دی یا بیل بیل وی، چی بعضی خلک د امام د پاره عمامه (ننگوته) ضروری تصور کوی او وایی چی دامسنون ده نو بیا خود امام او مقتدی دواړو د پاره پکار دی او صرف ټوپي اچولو سره لمونځ ورکولو باندی خلک اعتراض کوی، مولانا احتشام الحق صاحب ټوپي اچولو سره لمونځ ورکوی د دی شرعی حیثیت څه دی؟

جواب: د لمونځ صحیح کیدلو د پاره د څه خاص وضع لباس شرط نه دی بلکی په هر هغه لباس کی لمونځ کیږی چی په هغه سره سترعورت پوره کیږی البته کومه پاچامه چی د گیلې څخه لاندی زیریږی یا داسی لباس وی چی په هغه کی د غیر مسلم سره شباهت وی نو په هغه سره لمونځ کول مکروه دی (۲)، فاسدیږی بیا هم نه، او عمامه نه د امام د پاره شرط ده او نه د مقتدی د پاره د کپړی ټولی وی او که د څرمنی یا د بل څه شی، د هر قسم ټولی سره لمونځ بلاکراهت جائز دی، کوم خلک چی په عمامی سره د امامت د پاره شرط گرځوی هغه په غلطی باندی دی، البته حضور ﷺ به په کثرت سره عمامه په سر کوله، ځکه د حضور ﷺ په اتباع کی عمامه ټول او په عمامی سره لمونځ

(۱) د تفصیل د پاره سابقه فتویٰ او جواهر الفقه ج: ۱ ص: ۳۰۹ - ۳۲۴ پوری وگورئ

(۲) وفي مشکوٰۃ ج: ۱ ص: ۷۵ قال ﷺ: ان الله لا يقبل الصلوة رجل من قبل ازاره رواه الترمذی (فی ج: ۱ ص: ۸۷) وقال الطحاوی علی المراقی (فی المکروهات) ص: ۱۸۹ وكذا ما هو عادة اهل التكبير

ورکول افضل او زیات موجب د ثواب وی، خو د دی څخه بغير هم لمونځ بلا کرهته صحیح کیږي (۱).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۲/ رمضان المبارک / ۱۳۹۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۰۵ / ۲۸ ج)

یو طرف ته سلام نه گرځولو سره به لمونځ صحیح وی او که نه؟

سوال: امام په اخری قعده کی په کبسی نستو سره رسته طرف ته سلام گرځولو څخه وروسته یو مقتدی الله اکبر وئیلو سره امام ته فتحه ورکړه د فتحی په اوریدلو سره امام او تر چپه طرف ته د سلام اړولو څخه وروسته په دریدو سره یی پوښتنه وکړه چی لمونځ پوره نسو؟ اکثره مقتدیانو وئیل چی لمونځ پوره سو، فتحه ورکوونکی غلطی وکړه آیا چپه طرف ته سلام نه گرځولو سره به لمونځ تمام سی یا اعاده ضروری ده؟

جواب: د لمانخه په اختتام باندی دواړو طرفونو ته سلام گرځول د اصح قول په بناء باندی واجب دی (که څه هم بعضی فقهاوو دوهم سلام ته سنت هم وئیلی دی) لهذا په مسئوله صورت کی د ترك واجب ارتکاب وکی چی د هغه حکم دادی چی د لمانخه فرضیت خو ساقط سو خو په وخت کی دننه د لمانخه اعاده واجب ده، اوس هرکله چی وخت هم تیرسوی دی او د هغه لمونځ گزارو اجتماع پاته سو نو لمونځ د کراهت سره وسو خو امام ته په دی غلطی باندی توبه او استغفار کول پکار دی.

قال فی الدر المختار: ولفظ السلام مرتین، فالثانی واجب (۲)، وفی مراقی الفلاح (فی بیان حکم الواجب فی الصلوة) (واعادتها بترکه عمداً) ای مادام الوقت باقیا وكذا فی السهو ان لم یسجد له وان لم یعدها حتی خرج الوقت تسقط مع النقصان والکراهة التحریم ویكون فاسقا اثماً، وكذا الحكم فی کل صلوة ادیت مع کراهة التحریم.

(۱) وفی عمدة الرعاية علی هامش شرح الوقایة کتاب الصلوة ج: ۱ ص: ۱۶۹ (طبع سعید) وقد ذکر وان المستحب ان یصلی فی قمیص واوزار وعمامة ولا یکره الاکفتاء بالقلنسوة والاعبرة لها اشتهرین العوان من کراهة ذلك وكذا ما اشتهر ان المؤتم لو کان معتماً بعمامة والامام مکتفياً علی القلنسوة یکره..... الخ.

(۲) الدر المختار ج: ۱ ص: ۴۲۸ (طبع سعید)

والمختار أن المعادة لترك واجب نفل جابر والفرض سقط بالاولی. (الطحاوی علی المراقی ص: ۱۳۴ فی فصل بیان الواجب) (۱).

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۲۷/ ۱۲/ ۱۳۹۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۹ / ۲۱ الف)

په لمانخه کی ثنا او درود شریف ویل سنت موکده دی

او که غیر موکده

سوال: په لمانخه کی ثناء درود شریف دعاء وغیره ویل سنت موکده دی او که غیر مؤکیده؟

جواب: په لمانخه کی ثنا درود شریف او د دی څخه وروسته دعاء په سنت موکده کی دی: لما فی الدر المختار وسننها والثناء والتعوذ والصلوة علی النبی ﷺ والدعاء (۲) او وسننها لاندی صاحب د درمختار لیکي: ترك النسبة لایوجب فساد اولاً

(۱) (طبع قدیمی کتب خانه) وفی بدايع الصنائع ج: ۱ ص: ۱۹۴ واما الذي هو عند الخروج من الصلوة لفظ السلام عندنا وعند مالك والشافعي فرض، والكلام فی التسليم يقع فی مواضع صفة انه فرض أم لا وفی بیان قدره (وقال بعد اسطر) ولنا ما روى عن عبد الله بن مسعود ؓ أنه قال: صليت خلف رسول الله ﷺ وخلف ابي بكر ؓ وعمر ؓ وكانوا يسلمون تسليمتين عن ايمانهم وعن اولى، لان علياً وابن مسعود كانا من كبار الصحابة وكانا يقومان بقربه ﷺ.... الخ وكذا فی عامة كتب الفقه الحنفی.

درسه د دوه واړه سلامونو د وجوب متعلق د حضرت والا دامت برکاتهم کتاب درس ترمذی ج: ۲ ص: ۲۴ ملاحظه کړی.

(۲) ايضاً.

سہوا بل اسائے لو عامداً غیر مستخف الخ (۱) او داتعریف د سنت موکده دی: کما یظهر من کلام الشامی (ج: ۱ ص: ۳۱۸، ۳۱۹) (۲)

د دی خخه علاوہ کله چی فقهاء د لمانخہ سنت مطلق ذکر کوی نو د هغه موکده مراد وی، د سنن زوائد یاسنت غیر موکده خخه عموماً په ادا ابو سره تعبیر کول کیږی.
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۸/۲/۲۴

(فتویٰ نمبر ۲۹/۲۹۲ ب)

تسمیه د سورة فاتحي خخه مخکي ووئيل سي او که وروسته؟

سوال: د الحمد خخه وروسته ووئيل سي او که مخکي؟

جواب: په هر رکعت کی د سورة فاتح خخه مخکي بسم الله وئيل پکار دی (۲).
والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۰۰ الف)

(۱) ايضاً.

(۲) الدر المختار ج: ۱ ص: ۴۷۳، ۴۷۷ (طبع سعيد) وفي تبیین الحقائق ج: ۲ ص: ۲۸۲ (طبع سعيد) وستنها رفع اليدين للتحريم والثناء والتعوذ والصلوة على النبي ﷺ الدعاء يعني بعد التشهد في القعدة الاخيرة لقوله ﷺ: اذا صلى احدكم فاليبدأ بالثناء على الله تعالى ثم بالصلوة ثم بالدعاء وقال الشافعي رحمه الله: الصلوة على النبي فرض ولنا انه ﷺ علم الاعرابي الفرائض الصلوة ولم يعلمه الصلوة على النبي ﷺ وفي شرع العناية على الهداية على هامش فتح القدير ج: ۱ ص: ۳۴۱ (طبع مكتبة رشيديه كويتيه) وبالسنة ما فعله رسول الله ﷺ بطريق المواظبة ولم يتركها الا لعذر كالثناء والتعوذ وتكبيرات الركوع والسجود، وكذا في بحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۰۳ (طبع سعيد) (۳) وفي غنية المتملی ص: ۳۰۲ (طبع سهيل اكيدهمي لاهور) (يسمى) اي يقرأ بسم الله الرحمن الرحيم (فياتی لها) اي بالتسمية (في اول كل ركعت) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۷۴ (طبع رشيديه كويتيه) ويأتي بها في اول كل ركعة وهو قول ابي يوسف وفي الحجة وعليه الفتوى، وفي تنوير مع شرحه باب صفة الصلوة ج: ۱ ص: ۴۹ (طبع سعيد) (كما تعوذ سمي سراً في اول كل ركعة)

د جمعی سره لمونځ کول سنت دی که واجب؟

سوال: د جمع سره لمونځ کول سنت موکده دی او که واجب؟ ورسره سفر په دوران کی لمونځ د جمعی سره د کولو اهتمام ضروری دی او که نه؟

جواب: د جمعی سره لمونځ کول سنت موکده او واجب ته نژدی دی (۱) او په سفر کی که د جمعی سره لمونځ کول ممکن نه وی یا د جمعی سره د لمانخه کولو په صورت کی د ملګرو خخه د پاته کیدو، خطر وی یا د گاهي د روانیدلو خطر وی نو په داسی صورت کی د جمعی خخه بغیر یواځی لمونځ کول جائز دی، وفي بدایع الصنائع ج: ۱ ص: ۱۵۳، واما المسافرين فالافضل لهم أن یوذنوا ویقیموا ویصلوا بجماعة، لان الاذان والاقامة من لوازم الجماعة المستحبة والسفر لم یسقط الجماعة فلا یسقط ما هو من لوازمها الخ (۲) بیا هم حتی الامکان د جمعی سره د لمونځ کولو اهتمام کول پکار دی.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۲/۱/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۸/۲۵)

(۱) وفي الدر المختار باب الامامة ج: ۱ ص: ۵۵۲ (طبع سعيد) (والجماعت سنة مؤكدة للرجال) قال الزاهدی ارادو بالتاكيد الوجوب الا في جمعة وعيد فشرط الخ. وفي رد المختار تحت (قوله قال الزاهدی) ترفیق بین القول بالسنية والقول بالوجوب الاتي وبيان ان المراد بهما واحد اخذ من استدلالهم بالاخبار الواردة بالوعيد الشديد بترك الجماعة وفي النهر عن المفيد الجماعة واجبة وسنة لوجوبها بالسنة الخ.

(۲) وفي الدر المختار باب الامامة ج: ۱ ص: ۵۵۴ - ۵۵۲، فتسن او تجب (الجماعة) على الرجال العقلاء البالغين الاحرار القادرين على الصلوة بالجماعة من غير حرج فلا تجب على مريض، وارادة سفر وفي الشامية تحت قوله (وارادة سفر) اي واقیمت الصلوة ويخشى ان تفوته القافلة بخر، واما السفر نفسه فليس بعذر كما في القنية، همدارنگه د جمعی سنت موکد کیدل او واجب ته نژدی کیدل د مطلب تفه.
اد الاحکام ج: ۱ ص: ۴۳۳ تر ۵۳۵. (محمد زبیر حقنواز)

قبلي ته مخ کول شرط دی ه قبلي د استقبال نیت شرط نه دی

قبلي ته د مخ کولو د نیت د مختلفو صورتونو تفصیل

جائزه او دهغه حکم

سوال: زید کعبی ته د مخ گرځولو د نیت څخه لمونځ شروع کوی آیا د ده لمونځ به صحیح سی او که نه؟ علامه شامی رحمته الله علیه په تذبذب کی اچولی وو ځکه چی د هغه مندرجه ذیل عبارت ج: ۱ ص: ۳۳۲ څخه راجح او صحیح جواز معلومیږی. اما علی القول راجح من انه لا یشرط نیتها فلا یضره نية غیرها بعد وجود الاستقبال الذی هو الشرط فما ذکره الشارح تبعاً للبحر والحلیة صحیح (۱).

او د دی څخه وروسته دوهم نمبر عبارت چی د شرح منیه څخه نقل کړی دی چی ان نية القبلة وان لم تشرط لكن عدم نية الاعراض عنها شرط وعليه فهو مفرع على الراجح (۲) څخه معلومیږی چی راجح قول د عدم جواز دی لهذا براه کرم محقق مفتی به جواب راکړه عند الله ماجور سه.

جواب: ډیرو فقهاوو هم دامستله لیکلی ده او همدی ته یی ترجیح ورکړی ده، چی په لمانخه کی استقبال د قبلي شرط دی خو د استقبال قبلي نیت ضروری نه دی بغیر د نیت څخه به استقبال وسی بیابه هم لمونځ صحیح وی پخپله شارح د منیئی هم دامستله ذکر کولو سره داصحیح گرځولی ده هغه لیکي:

وقال صاحب الهدایه فی التجنیس نیت الکعبة لیست بشرط فی الصحیح من الجواب لأن الاستقبال القبلة شرط فلا یشرط فیہ النية كالوضوء انتهى وهذا لان الشروط یراعی وجودها طبعاً ولاوجودها قصداً لانها وسائل لیست بمقصودة بالذات (کیری شرح منیه). (۳)

مخکی هغه داهم لیکلی دی چی که څه هم د استقبال قبلي نیت شرط نه دی خو عدم نیت الاعراض دشرط دی، لهذا که یوسړی راعرض عن القبلة نیت کوی نو د هغه لمونځ

(۱) ایضاً.

(۲) رد المختار ج: ۱ ص: ۴۲۵ (طبع سعید)

(۳) غنیة المتملی ص: ۲۱۸ (طبع سهیل اکیډمی لاهور)

په فاسد سی، علامه شامی دا قول حلی شارح منیه عبارتونه کتلو څخه وروسته د هغوی د قول کومه منشاء چی ذهن ته راځی هغه داده چی د مسئلی څو صورتونه وی.

۱: استقبال د قبلي هم وی او نیت یی هم وی دا بالاتفاق درست دی.

۲: استقبال د قبلي وی او نیت هیڅ هم نه وی په دی صورت کی د راجح قول په وجه لمونځ صحیح دی.

کما مر قول شارح المنية عن صاحب الهدایة وهو الذی اختاره فی تنویر الابصار والدر المختار.

۳: استقبال د قبلي وی او نیت د غیر قبلي وی، په دی معنی سره چی هغه د کعبی طرف ته درځ کولو په ځای بل شی قبله گنی او د هغه رځ کول غواړی داهغه صورت دی چی په هغه کی شارح د منیه لمونځ ته فاسد وئیلی دی.

کمن توجه الى الرکن الیمانی ناویاً الصلوة الى بیت المقدس فانه نية القبلة وان لم یشرط الا ان عدم نية الاعراض عنها شرط. (کیری ص: ۲۲۲) (۱)

په دی باندی قیاس کولو سره هغوی دامستله هم بیان کړی ده چی:

ان نوي المصلی یعنی وقت شروع ان قبلته محراب مسجده لاتجوز صلوته لأن علامة علی جهة القبلة (په ذکر سوی حوالی سره) (۲)

د دی څخه واضحه کیږی چی د فساد صلوة صورت دادی چی د محراب طرفته په دی خیال رځ کوی چی قبله همداده، په دی باندی علامه شامی داصورت هم قیاس کړی دی چی کوم سړی د بناکعبه نیت وکړی نو د هغه به هم داحکم وی خو په مقیس علیه باندی غور کولو سره معلوم سول چی داپه هغه وخت کی چی هغه عرصه کعبه نه صراحتاً د اعراض کولو نیت وکړی او محض بناء او جدران قبله وگنی چی د هغه علامت دادی چی د هغه خیال داوی چی که داکانی دی د ځای اخواته سی او په بل ځای کی دی کنبی قبول سی نو هم هغه به قبله وی او هم د هغه به استقبال کولی سی نو بیابه د ده لمونځ فاسد وی، خو ظاهره ده چی داسی خیال ډیر بعید دی.

۴: څلورم صورت د دی څخه پخپله را ووتی او هغه داچی یوسړی د مسامت قبلي د شی د استقبال نیت وکړی نه په دی وجه چی هغه قبله ده بلکی په دی وجه چی هغه د

(۱) ایضاً.

(۲) غنیة المتملی ص: ۲۲۳ (طبع سهیل اکیډمی لاهور)

د لمانخه بیان

جهت قبلی علامه ده خو په دی صورت کی به لمونځ جائزسی مثلاً د محراب طرف ته د مخ کولو نیت وکړی خو مقصد یی دانه وی چی محراب قبله ده بلکی مقصد یی داوی چی دا د قبلی علامه ده نو په حقیقت کی به دا د استقبال محراب نیت نه وی بلکی دی به دی ته استقبال قبلی نیت وئیل کیږی ځکه به لمونځ هم جائز وی.

کما فیله قول المنیة ان نوی المصلی ان قبلته محراب مسجده الخ وقوله لان علامة على جهت القبلة الخ. (۱)

دغه شان که څوک د بناء کعبه نیت وکړی خو په دی وجه نه چی هغه قبله ده په دی وجه چی هغه د قبلی علامه ده نو بلا شبهه د هغو لمونځ به صحیح وی.

د دی تفصیل څخه واضحه سول چی کوم سړی په لمانخه کی د کعبی رُخ وکړی نو د هغه لمونځ به صحیح وی ځکه چی د دی نیت مفهوم عرفاً همدادی چی مقصود د قبلی او کعبی استقبال دی او خانه کعبه ته په عرف کی د لفظ کعبه د پاره وئیل کیږی ورسره که د دی څخه بناء د کعبی مراد وی بیا هم د دی د استقبال نیت په وجه د علامه کیدو په وجه نه په وجه د قبله کیدو، چی د هغه دلیل دادی چی که د بناء کانی د هغه ځای څخه ایسته سی او بل چیری کبسی بنوول سی نو د لمونځ گذار به د هغه استقبال نه وی لهذا د هغه لمونځ صحیح دی، هوا که کوم سړی داکانی قبله وگنهی او هغه د خپل ځای څخه د ایسته کولو څخه وروسته هم هغه ته د رُخ کولو قائل نه وی نو د هغه لمونځ به درست نه وی وهذا لایتصور فی مسلم.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۹۱/۲/۲۸

(فتویٰ نمبر ۳۲۹/۲۲ الف)

په ناسته باندی د لمانخه کولو په دوران کي دریدل

سوال: په ناسته باندی د لمونځ کولو په دوران کی د یورکعت څخه وروسته طاقت محسوس سو نو اوس دریدل درست دی او که نه؟ او په ناسته باندی کولو کی خو به څه خرج نه وی؟

(۱) غنیة المتملی ص ۳۲۳ (طبع سهیل اکیدمی لاهور)

د لمانخه بیان

جواب: په نفلو کی داسی کول بهتر دی او که فرض یی د مجبوری د وجی په ناسته باندی کول او طاقت ورته حاصل سو نو دریدل فرض دی (۱). فقط والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی بلند شهری احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۸۷/۱۲/۱۲

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۲۷ الف)

فصل في الامامة والجماعة

د امامت او د جمعی سره د متعلق مسائلو بیان

د امامت د نیت طریقې

سوال: که څوک امام جوړسی نو هغه ته د امامت نیت څنگه کول پکار دی؟

جواب: بس دانیت دی وکړی چی زه د دی ټولو خلکو امامت کوم چی څوک زما د اقتداء نیت وکړی په ژبی سره وئیل ضروری نه دی په زړه کی اراده کول کافی ده. (۲)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۹۷/۱/۲

(فتویٰ نمبر ۲۸/۲ الف)

د امام شرعی اوصاف

سوال: یو امام چی هروخت لمونځ ورکوی د هغه شرعی اوصاف څه کیدل پکار دی؟ ایا په هغه کی د جسمانی اعضاوو لحاظ هم دی؟ مثلاً د چاچی لاس پیدائشی طور باندی

(۱) وفي مجمع الانهر شرح ملتقى الابحر ج: ۲ ص: ۲۲۹ ولو افتتحها قاعدا للعجز یرکع ویسجد

(۲) وکوری الدر المختار مع رد المختار ج: ۱ ص: ۴۱۵ (طبع سعید) او عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۵

(طبع مکتبه رشیدیہ کویته)

مفلوج وی یا پیداشی کوشنی وی او هغه د تکبیر په وخت کی لاسونه غوږونو ته نسی ورلی ایاد دی عذر سړی د لمونځ ورکولو اهل دی؟

جواب: د ټولو څخه اول په دی پوه سه چی امام د الله په دربار کی د مسلمانانو درخواست پیش کولو د پاره د یونماینده حیثیت لری ځکه د شریعت د اړخه د هغه څه مخصوص اوصاف مقرر سوی دی چی دا نماینده د مسلمانانو مناسب نماینده گی وکړی، په دی اوصافو کی بعضی لازمی دی، او په کوم سړی کی چی دا اوصاف نه وی په هغه پسی لمونځ نه کیږی او بعضی اوصاف مستحسن او ښه دی د هغه څخه بغیر لمونځ کیږی خو هغه مکروه وی او بعضی اوصاف مستحسن او ښه دی د هغه څخه بغیر په لمانځه کی څه کراهت نه راځی، خو بهتره داده چی امام هغه سړی جوړسی چی په هغه کی دا اوصاف موجود وی، لازمی اوصاف چی د هغه څخه بغیر د مقتدیانو لمونځ نسی کیدی په لاندی ډول دی:

۱: امام مسلمان، بالغ، عاقل او په هوش کی وی،

۲: د لمانځه طریقی پیژنی.

۳: د لمانځه ټول شرائط او ضوابط یی پوره کړی وی.

۴: په څه وجه داسی مرض کی مبتلاء نه وی چی د هغه په وجه د هغه اودس قائم نه پاته کیږی، مثلاً د پوزی څخه بی وینه بهیږی وغیره (داسی سړی ته فقهاء معذور وایی، داسی سړی د خپل ځان په شان د معذورانو امامت خو کولی سی خو د تندرسته خلکو امام نسی جوړیدی)

۵: په رکوع او سجدي باندی قادر وی که د څه بیماری په وجه هغه په رکوع او سجدي قادر نه وی نو د تندرسته خلکو امامت نسی کولی.

۶: گونگا او ترتری نه وی. (۱)

او دوهم قسم اوصاف چی د هغه څخه بغیر لمونځ مکروه وی په لاندی ډول دی:

۱: صالح وی یعنی په کبیره گناه کی به مبتلاء نه وی.

۲: فاسد العقیده به نه وی.

۳: د لمانځه د ضروری مسائلو څخه به واقف وی.

(۱) داتول اوصاف په ردالمختار لابن عابدین الشامی ج: ۱ ص: ۵۵۷، ۵۶۲ (طبع ایچ ایم سعید) کی موجود دی.

۴: د قرآن کریم تلاوت به په صحیح طریقی سره کولی سی.

۵: په څه داسی جسمانی عیب کی مبتلاء نه وی چی د هغه په وجه د هغه جسمانی پاکوالی مشکوک سی، یا د هغه څخه خلک کرکه، یا د هغه سپکاوی کوی، په همدی وجه د پوند مفلوج، ابرص وغیره پسی لمونځ کول خلاف اولی گرځولی دی، خو داکراهت هم په هغه وخت کی دی کله چی د هغه څخه بهتر دوهم امام پیدا کیدی سی که د هغه څخه بهتر نسی پیدا کیدی نو هیڅ کراهت نسته. (شامی ج: ۱ ص: ۵۲۳ - ۵۲۵)

(۱) داتول اوصاف خو د قانونی انداز دی، د دی څخه علاوه امام مسجد د خپلی محلی دینی مرکز او یو قسم مربی وی ځکه بهتردی چی لاندینی اوصاف په هغه کی پیداسی په حاضرینو کی د دین علم او د قرآن د تلاوت په اعتبار سره د ټولو څخه زیاتی لوړی مرتبی والا وی، خوش اخلاقه شریف النسب باوقاره او مخوریزوی.

د صفاتی ستره گی، تقوی او د پاکوالی خیال ساتی، مستغنی طبعیت ساتونکی وی او سیر چشم وی د محلی د دینی تربیت د پاره چی د څومره اوصافو ضرورت دی په هغه کی پیدا کیږی.

د محلی په جوماتونو کی د امام د انتخاب په وخت کی که د دی اوصافو رعایت وسی نو په محله کی یوښه خوشگواره دینی ماحول پیدا کیدی سی، دپور ذکرسوی تشریح څخه وروسته ستا د ټولو سوالونو جوابونه پخپله واضح کیږی، د کوم سړی چی لاسونه دومره کوشنی وی چی غوږونو ته نه رسی نو که په هغه کی بل څه عیب نه وی نو لمونځ ورپسی بلاکراهته کیدی سی.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۲۵ / محرم / ۱۳۸۷ هـ (۲)

د چا چی علم زیات وی هغه امام جوړول افضل دی

سوال: په یوجومات کی دوه استاذان هلکانو او انجونو ته سبق وایی یو استاذ مقامی دی چی صرف عالم دی، دوهم غیرمقامی دی چی عالم، قاری او حافظ هم دی، مقامی

(۱) شامی ج: ۱ ص: ۵۲۰، ۵۲۲ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) دافتویٰ د رساله البلاغ شماره صفر د ۱۳۸۷ هـ څخه اخستل سوی ده.

د لمانخه بیان

استاذ صرف انجونه سبق وایی، دوهم استاذ ټوله ورځ سهار ماښام سبق وایی هرکله چی لمونځونه او د جمعې لمونځ مقامی استاذ ورکوی په دی دواړو کی د لمونځ او جمعې کولو زیات مستحق څوک دی؟ په دی کی نه د جنگ خبره ده او نه څه اختلاف دی.

جواب: په دی دواړو کی چی د چا علم زیات وی خاص طور چی د لمانخه د مسئلو څخه زیات چی کوم صاحب واقف وی او د چاپه علم او تقوی چی خلک زیات اعتماد کوی هغه ته امام جوړول زیات بهتر او افضل دی (۱)، هسی خو د دواړو امامت کول جائز دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۸/۲/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۷۹۱ ب)

د شرعی مسئلي د نه منونکي د امامت حکم

سوال: زید په یو جامع مسجد کی امام دی په هغه کی لاندینی عیوب موجود دی:

- ۱: ټول مقتدیان د هغه څخه خوابدی دی، خوابدتیا په دنیوی کارونو باندی ده، سواد متولی څخه چی د هغه څخه مجبوره دی، د دی خفگان د وجی د محلی خلکو هغه په کونتی باندی هم وهلی دی بیا هم هغه پیش امام دی.
- ۲: په مقتدیانو باندی بهتان او د هغوی عیبونه افشاء کول د دی امام عادت دی.
- ۳: د غرور څخه دومره ډک دی چی که په لمانخه کی څه خلل واقع وی خپله نه پوهیږی او که مقتدی د کوم صاحب علم څخه د مسئلی تحقیق وکی او ورته ووايي نو هغوی خبری نه منی، علماوو ته غلط وایی، اوس سوال دادی چی داسی امام د امامت حقدار دی یا دا د جومات څخه وباسو؟

(۱) وفي الدر المختار (باب الامامت ج: ۱ ص: ۵۵۷) والحق بالامامة تقدیماً بل نصباً الاعلم باحكام الصلوة فقط صحة وفساداً بشرط اجتنابه للفواحش ظاهرة ثم الورع الخ. وفي الهندية (الباب الخامس في الامامة الفصل الثاني ج: ۱ ص: ۸۳) الاولى بالامامة اعلمهم باحكام الصلوة وهكذا في المضمرات، وهو الظاهر هكذا في البحر الرائق هذا اذا علم من القراءة قدر ما تقوم به سنة القراءة ولم يظعن في دينه.

فتاویٰ عثمانی اول جلد

د لمانخه بیان

جواب: که په سوال کی درج سوی واقعات صحیح وی، یعنی امام پخپله عالم نه دی او د علماوو ښوول سوی مسئلی نه منی او په مسلمانانو بهتان لگوی نو هغه د مقتدیانو د امامت څخه لری کول پکار دی ځکه چی په حدیث شریف کی د داسی سړی په امامت باندی د اضرار کولو وعید راغلی دی (۱) که هغه پخپله مستغنی نسی نو د جومات متولی ته هم اختیار دی چی هغه یی معزوله کړی

والله اعلم

۱۴۰۱/۱۱/۲۹

(فتویٰ نمبر ۳۲/۱۷۷۰ ج)

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

بدکرداره سړی پسي د لمونځ کولو حکم

سوال: یو سړی چی د څه خفیه او اندرونی کوششونو په ذریعه محکمه اوقاف ته د هوکه ورکولو سره د یو جامع مسجد خطیب او د امامت د عهدی په حاصلولو کی کامیاب سو.

۱: هغه چاچی خپل ځان مصنوعی طور باند عالم او قاری مشهوره کړی دی په جومات کی د یو کال څخه کم یا زیاتی مودی پوری د امامت او خطابت فرائض ورکولو سره تیرسوی دی، په دی موده کی متعدد لمونځگذارو ته د هغه سړی د علم او فضل رفتار اړگننار، کردار او اخلاقو په باره کی قابل اعتراض شهادتونه ورکول سوی دی په دی وجه د لمونځ گزارو یوزیات تعداد د هغه سړی د وجی د جومات په پرېښوولو باندی مجبوره سول او لری لری تلو سره د لمونځ د فریضی اداء کولو تکلیف پورته کوی.

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹ (طبع سعید) ولوام قوماً وهم له کارهون، ان الکراهة لفساد فيه اولانهم احق بالامامة منه كره له ذلك تحريماً لحديث ابي داود، لا يقبل الله الصلوة من تقدم قوماً وهم له کارهون.

وليه ايضاً ج: ۱ ص: ۷۵۵ والحق بالامامة تقدیماً بل نصباً مجمع الانهر الاعلم باحكام الصلوة فقط صحة وفساداً بشرط اجتنابه للفواحش الظاهرة، وفي البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ (طبع مکتبه رشیده کویت) واما الکراهة فمبسطة على قلة رغبة الناس في الاقتداء بهؤلاء فيؤدي الى تقليل الجماعة المطلوب تكثيرها تكثيراً للاجر.

۳: داسې د قرآن مجید د تلاوت په دوران کې فاسد قسم غلطیانی کوی او لمونځ ارکان پوره نه اداء کوی او خلکو ته غلط مسائل او فتویٰ ورکوی.

۴: د دی سړی د کردار په باره کې د ډیرو سنجیده خلکو په ذهنونو کې شکون او شبهات موجود دی، او بعضی خبری داسی وئیل کیږی، چی که د هغه تحقیق وسی نو دغه سړی بد کرداره ثابت کیدی سی.

۵: دا سړی مفتی او مفسر هم دی او هغه د جومات په مسلمانانو کې شدید قسمه انتشار پیدا کړی دی او په غلطو خبرو باندی په خپل مینځ کی جنگول کوی.

۶: داسې د محکمه اوقاف سره خفیه ربط او تعلق ساتی او ناجائز اثرات استعمالولو سره ذکر سوی مسجد یوموذن چی حافظ او عالم وو د مختلف قسم غلطو الزاماتو لگولو سره او د سازش او شرارت کولو په وجه جلا کړی دی.

۷: اوس سوال دادی چی د دی جومات لمونځ کوونکی او مقتدیان په سخت تکلیف او اذیت کی مبتلا دی او د دی سړی څخه د خلاصون پیدا کولو د پاره هغوی څه تحقیقات کړی دی او په کومو جوماتونو کی چی هغوی ملازمت کړی دی، هلته د تللو سره یی پوښتنه وکړه، نومعلومه سوه چی داسې سخت قسم بد کرداره، ارباش او مفسد، بد دیانته او بی علمه دی او هلته نه د سخت نفرت سره باسل سوی دی او د یو جومات څخه بل جومات ته تنبیدلی وتلی دی، او هلته هیڅ یو سړی داسی نسته چی د ده د پاره د خیر کلمه ووايي، مزید داهم معلوم سول چی دا غیر شادی شده دی او خپل ځان سره داسی دوستان ساتی چی د هغوی سره ماحول مکدره کیږی پورته لیکل سوی کوائف پیش کولو سره ستاسو څخه درخواست دی چی داسی سړی د امامت قابل دی او که نه؟

جواب: امام کوم داسی سړی جوړول پکار دی چی صحیح العقیده، متقی پرهیزگانه او د ضروری دینی مسائلو څخه کماحقه باخبره وی، ورسره قرائت صحیح کولی سی او کم ترکمه د لمانځه د مسائلو څخه ښه خبروی (۱) لهذا په سوال کی چی کومی خبری لیکل

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۷ (طبع ایچ ایم سعید) والحق بالامامة تقدیماً بل نصبا مجمع الانهر (الاعلم باحكام الصلوة) فقط صحة وفسادا بشرط اجتنابه للفواحش الظاهرة (ثم الاحسن التلاوة) وتجويداً (للقرأة ثم الاورع) ای الاكثر اتقاء للشبهات والتقوى اتقاء المحرمات، وفي الشامية تحته (قوله باحكام الصلوة فقط) ای وان كان غير متبحر في بقية العلوم (قوله بشرط اجتنابه الخ) الاعلم بالسنة اولى الا ان يطعن عليه في دينه، فان الناس لا يرغبون في الاقتداء به وفي البحر

سوی دی که هغه درستۍ وی نو په داسی سړی پسې لمونځ مېکړه دی (۱) هغه معزوله کولو سره بل څوک امام جوړول پکار دی چی په هغه کی مذکوره شرایط وی، خو ترڅو چی د بل امام انتظام نه وی تر هغه وخته پوری په هغه پسې لمونځ کول ځانته لمونځ کولو څخه ښه دی او کوم لمونځونه یی چی همداسی کړی دی هغه به وسی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۲/۱۲/۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۷۳۵ و)

د کوم ناجائز فعل څخه په منع کولو باندی د امامت څخه معزوله کول

سوال: عرض دادی چی سائل امام مسجد موضع بت تهانه شیروان ضلع ایبته آباد جدی طور سره پشت درپشت ۲۱۵ کالو څخه په همدغه کلی کی امامت راروان دی او اوس سائل د امامت او خطابت فرائض ورکوی، سائل مستند عالم دین فارغ التحصیل از مدرسه تعلیم القرآن راولپنډی دی، مورخه ۱۳۸۳/۹/۲۲ هـ په مذکوره کلی زرین وغیره جومات شریف جزیتېر (بجلی) بغیر د اجازت څخه په زوره باندی د خپل مال او دولت په نشه کی د خپل عبد الستار په واده کی یی وی وړی د هغه په دی مجرمانه فعل باندی ماهغه په حیثیت د امام خبر دارکی او د خدای څخه می وبیروی، ځکه چی د جومات ملکیت د جنریتېر استعمال د گډا او سندر غاړو ښځو په تماشه کی یی صرف کی، دغه ملزمانو لره د هغوی د دی فعل څخه د منع کولو د پاره کله چی ماوعظ او نصیحت وکی، نو بیرته هغوی زما په کور باندی کانی را وورول، ښکونځل یی وکړه او په ماباندی یی حمله وکړله او زه یی د امامت څخه جلا کړم، ملزمانو زه د امامت څخه ځکه برطرفه کړم چی ماهغوی ته مضمون جاری کی او داچی هغوی می د جومات

الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ واما الکراهة فمبنية على قلة رغبة الناس في الاقتداء بهؤلاء فيؤدي الى تقليل الجماعة المطلوب تكثيرها تكثيراً للاجر.

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹ (طبع ایچ ایم سعید) (ولوام قوماً وهو له كارهون ان) الکراهة الفساد فيه کره) له ذلك تحريماً، وفيه ايضاً ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶۰، ويكره امامة عبد وفاسق الخ.

د لمانځه بیان

شریف ملکیت حریتر گدا او سندرو کی استعمالولو څخه یی منع کړل او په دی منع کولو باندی د هغوی توهین وسو، لهذا د دی سزا داده چی د جومات شریف د امامت څخه یی زه برطرفه کړم، لهذا تاسو په حیث د مفتی او شرعی جج دافیسله وکړی چی سائل دلته د امامت او خطابت حقداره دی او که نه؟

۱: سائل د الله جل و علا په فضل مستند عالم دی.

۲: د شریعت پابنده دی او صاحب اولاد دی د شپږو بچو پلار دی، او هیڅ قسم شرعی عیب نه لری.

جواب: که په سوال کی درج سوی واقعات درست وی او په سائل کی څه شرعی عیب موجود نه وی نو په هغه پسی لمونځ بلاشبه کیږی او د یوی خرابی خبری څخه د منع کولو په وجه د هغه معزوله کول شرعا ناجائز دی ترڅو چی د معزوله کولو شرعا معتبر کیدو تعلق دی هغه په دی پوهیدلو باندی موقوف دی چی د ملازمت شرائط څه دی؟ والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۰۷/۸/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۸/۱۳۸۴ و)

کوم امام څخه چي مقتديان راضي نه وي دهغه د امامت حکم

سوال: یو صاحب د تیرو پنځلس کالو څخه په یو جومات کی امامت کوی، خو د علمی قابلیت مالک نه دی د جمعی د تقریر د پاره بل مولانا صاحب راځی، چی مستند عالم دی، قرآن یی هم د تجوید مطابق دی خو دی فقط تقریر کوی او د جمعی لمونځ پیش امام کوی، هرکله چی د خلکو خواهش دی چی مقرر دی د جمعی لمونځ ورکوی، خو مذکوره امام صاحب په دی اجازت نه ورکوی چی چیری خطیب صاحب قابض نه سی، هرکله چی خطیب صاحب د دی اقرار کوی چی زما مقصد د دی په ځای باندی قبضه کول نه دی، ډیر خلک د ذکر سوی امام پسی د ډیرو وجوهاتو په وجه لمونځ نه کوی.

۱: امام صاحب د قرآن او حدیث علم نه لری.

۲: د قرآن قرأت یی مجهول دی.

۳: خطبه هم غلطه وایی.

فتاویٰ عثمانی اول جلد

د لمانځه بیان

۴: که له غوندی خبری هم د طبیعت خلاف وسی نو فحش ښکندل کوی.

۵: خلک هغه ته په خپل طرز عمل باندی د غورکولو د پاره وایی، نو هغه خلکو لره د لمونځ کولو څخه منع کوی، لهذا په دوی پسی اقتداء صحیح ده او که نه؟

جواب: په صورت مسئوله کی کله چی مقتدیان دی امام پسی لمونځ کولو باندی خوشحاله نه دی او د هغه څخه زیات علم لرونکی موجود دی نو د دی امام صاحب په خپل امامت باندی اصرار کول مکروه تحریمی دی، خو چی کوم د ذکر سوو وجوهاتو په وجه په هغه پسی د لمونځ کولو په ځای خپل ځانته په کورکی لمونځ کوی هغوی هم په غلطی باندی دی، هغوی ته پکار دی چی د هغه په ځای د افضل امام د مقرر کولو کوشش د فتنی پیدا کیدلو څخه بغیر بجاری وساتی او ترڅو چی د بل امام انتظار نه وی سوی ترهغه وخته پوری د همدی امام صاحب پسی لمونځ کوی ځکه چی د ده پسی به لمونځ په هرحال کی وسی او هغه لمونځ کول د ځانته لمونځ کولو څخه بهتر دی.

وفی الدرالمختار: ولوام قوماً وهم له کارهون ان الکراهة لفساد فيه او لانهم احق بالامامة منه کره له ذالك تحريماً (ج: ۱ ص: ۳۷۲) (۱)

وفی رد المختار تحت قوله: صلی خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة افاد ان الصلوة خلفهما اولی من الانفراد، لکن لا ینال کما ینال خلف تقی ورع لحديث: من صلی خلف عالم تقی فانما صلی خلف نبی. (شامی ج: ۱ ص: ۳۷۷) (۲)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۲/۱۲/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۷۴۹ و)

(۱) الدرالمختار ج: ۱ ص: ۵۵۹ (طبع ایچ ایم سعید) وفی البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ واما الکراهة فمبنية على قلة رغبة الناس فی الاقتداء بهؤلاء فيودی الى تقليل الجماعة المطلوب تكثيرها

(۲) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۵۲۲ (طبع ایچ ایم سعید)

د علمائی دیوبند د عقائدو سره جزوی اختلاف ساتونکي

د یو امام امامت متعلق تفصیلی فتویٰ

(د ژوب بلوچستان څه علمائی کرام د خپل یو مقامی امام د عقائدو او په لمانځه کې د هغه اقتداء متعلق د تنازعی د تصفیې د پاره د حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم خواته رالل حضرت دامت برکاتهم فریقینو ته د یو متفق استفتاء د مرتب کولو هدایت وکړی چې د هغه حضرت دامت برکاتهم تفصیلی جواب ولیکي او د درې څخه مخکې په ریکارډ کې د وضاحت او یاداشت د پاره یی یو تحریر هم مرتب کړی د ریکارډ څخه دا وضاحتی تحریر د هغه څخه وروسته د فریقینو متفق استفتاء او د حضرت دامت برکاتهم د اړخه د هغه جواب په لاندې ډول دی، د حضرت دامت برکاتهم په دی جواب د بعضی حضراتو د اړخه دوباره استفتاء وسره هغه استفتاء او د هغه جواب هم په اخره کې درج دی) محمد زبیر عقی عنه.

د حضرت دامت برکاتهم وضاحتی تحریر

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه عرض گزار دی چې د علاقه ژوب بلوچستان فریق د احقر خواته د خپلی یوی تنازعی په سلسله کې د تحکیم د پاره تشریف راوړی په هغه کې یو فریق مولانا محمد شیرانی صاحب د خپلو څوملگرو سره مخکې تشریف راوړی، بیادوهم فریق یعنی مولانا صبغة الله صاحب د خپلو څوملگرو سره په بله ورځ کې تشریف راوړی، دواړو د احقر سره جلا جلا خبری هم وکړی او اجتماعی طور باندی هم د دواړو داخواش وو چې حضرت د هغوی په مینځ کې حاکم جوړیدوسره د هغوی د تنازعی فیصله وکړی، چونکې د احقر د پاره د واقعاتو چان بین او تفتیش ممکن نه وو، ځکه احقر د تحکیم څخه معذوری ظاهره کړله او دا عرض یی وکړی که دواړه فریقین څه متفق استفتاء مرتب کړی نو احقر به د هغه جواب ولیکي او دربه یی کړی.

تنازعه په دی خبره باندی ده چې مولانا صبغت الله صاحب د خپلو عقائدو او نظریاتو په لحاظ سره د امامت مستحق دی او که نه؟ ځکه احقر تجویز پیش کړی چې د دی متنازعه عقائدو لیکلو سره متفق طور استفتاء دی وسی، په دی باندی مولانا شیرانی صاحب ته دا اعتراض وو چې په دی وخت مولانا صبغت الله صاحب کوم عقائد او نظریات لیکلو سره چې به ورکوی هغه به د ده د حقیقی عقائدو او نظریاتو څخه ډیر کم او پټ به وی، کوم چې هغه علاقې کی بیانوی، ځکه به د استفتاء څخه صحیح صورت

حال معلوم نسی خو بالاخره هغوی په دی شرط استفتاء مرتب کول قبول کړل چې هغه به کم تر کم هغه امور چې د هغه هغوی اعتراف کړی دی په دی استفتاء کی درج سی او نور امور چونکې په متفق استفتاء جلا حق محفوظ ولرو، د دی څخه وروسته یی متفق استفتاء مرتب سوه او په هغه باندی دواړو فریقینو دست خطی وکړه دا استفتاء او په دی باندی د احقر جواب د دی تحریر سره منسلک دی.

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۱۴/۸/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۱۰۳/۳۱)

د فریقینو د اړخه پیش سوی استفتاء او د هغه جواب

سوال: څه فرمائی علمائی دین په دی مسئله کې چې زموږ په علاقه کې د یو صاحب د عقائدو په باره کې د تنازعه ده چې د ده عقائد د جمهور اهل سنت والجماعت بالخصوص د مسلک علمائی دیوبند مطابق دی او که نه؟ ورسره د دوی د عقایدو پیش نظر دوی لره امام جوړول شرعاً درست دی او که نه؟ او کوم لمونځونه چې په ده پسی اداء سوی دی د هغه څه حکم دی؟ چنانچې د دغه صاحب څخه د هغه د عقیدې په سلسله کې څه سوالات هم وسول چې د هغه جواب هغه په تحریری شکل کې ورکړی دی تاسو د دی جواباتو په غور سره مطالعه وکړئ (۱) او ولیکي چې د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دا جوابات څه حیثیت لری؟ او د مذکوره صاحب د امامت په باره کې د شرعی استفتاء سره په اوو پاڼو کې منسلک دی.

جواب: د استفتاء سره منسلک د مولانا صبغت الله صاحب د لیکل سوی څوارلسو سوالونو جوابونه (۲) احقر په غور سره مطالعه کړل او په هغه امورو کې د مولانا موصوف څخه زبانی وضاحتونه هم طلب کړل په هغه کې په بعضو امورو کې بعضی جوابونه په واضح طور باندی د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دی مثلاً اوقات مکروه

(۱) ایضاً.

(۲) د امام صاحب د اړخه اهل علاقې ته د خپلو عقائدو متعلق د ورکول سوو د هغه وضاحتی جواباتو تحریر په ریکارډ کې موجود نه دی بیا هم مخکې حضرت دامت برکاتهم د اړخه په ورکول سوی فتویٰ کې چونکې د هغه د عقائدو جائزه اخستل سوی ده لهدا د هغه څخه د امام صاحب عقائد هم واضح کیري. (محمد زبیر عقی عنه)

د علمائی دیوبند د عقائدو سره جزوی اختلاف ساتونکي د یو امام امامت متعلق تفصیلی فتویٰ

د ژوب بلوچستان څه علمائی کرام د خپل یو مقامی امام د عقائدو او په لمانځه کې د هغه اقتداء متعلق د تنازعی د تصفیې د پاره د حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم خواته رالل حضرت دامت برکاتهم فریقینو ته د یو متفق استفتاء د مرتب کولو هدایت وکړی چې د هغه حضرت دامت برکاتهم تفصیلی جواب ولیکي او د درې څخه مخکې په ریکارډ کې د وضاحت او یاداشت د پاره یی یو تحریر هم مرتب کړی د ریکارډ څخه دا وضاحتی تحریر د هغه څخه وروسته د فریقینو متفق استفتاء او د حضرت دامت برکاتهم د اړخه د هغه جواب په لاندې ډول دی، د حضرت دامت برکاتهم په دی جواب د بعضی حضراتو د اړخه دوباره استفتاء وسوه هغه استفتاء او د هغه جواب هم په آخره کې درج دی) محمد زبیر عقی عنه

د حضرت دامت برکاتهم وضاحتی تحریر

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه عرض گذار دی چې د علاقه ژوب بلوچستان فریق د احقر خواته د خپلی یوی تنازعی په سلسله کې د تحکیم د پاره تشریف راوړی په هغه کې یو فریق مولانا محمد شیرانی صاحب د خپلو څوملگرو سره مخکې تشریف راوړی بیا دوه فریق یعنی مولانا صبغة الله صاحب د خپلو څوملگرو سره په بله ورځ کې تشریف راوړی، دواړو د احقر سره جلا جلا خبری هم وکړی او اجتماعی طور باندی هم د دواړو دا خواهش وو چې حضرت د هغوی په مینځ کې حاکم جوړیدوسره د هغوی د تنازعی فیصله وکړی، چونکې د احقر د پاره د واقعاتو چان بین او تفتیش ممکن نه وو، ځکه احقر د تحکیم څخه معذوری ظاهره کړله او دا عرض یی وکړی که دواړه فریقین څه متفق استفتاء مرتب کړی نو احقر به د هغه جواب ولیکي او دربه یی کړی.

تنازعه په دی خبره باندی ده چې مولانا صبغت الله صاحب د خپلو عقائدو او نظریاتو په لحاظ سره د امامت مستحق دی او که نه؟ ځکه احقر تجویز پیش کړی چې د دی متنازعه عقائدو لیکلو سره متفق طور استفتاء دی وسی، په دی باندی مولانا شیرانی صاحب ته دا اعتراض وو چې په دی وخت مولانا صبغت الله صاحب کوم عقائد او نظریات لیکلو سره چې به ورکوی هغه به د ده د حقیقی عقائدو او نظریاتو څخه ډیر کم او پټ به وی، کوم چې هغه علاقې کی بیانوی، ځکه به د استفتاء څخه صحیح صورت

حال معلوم نسی خو بالاخره هغوی په دی شرط استفتاء مرتب کول قبول کړل چې هغه به کم تر کم هغه امور چې د هغه هغوی اعتراف کړی دی په دی استفتاء کی درج سی او نور امور چونکې په متفق استفتاء جلا حق محفوظ ولرو، د دی څخه وروسته یی متفق استفتاء مرتب سوه او په هغه باندی دواړو فریقینو دست خطی وکړه دا استفتاء او په دی باندی د احقر جواب د دی تحریر سره منسلک دی.

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۱۴/۸/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۱/۱۱۰۳)

د فریقینو د اړخه پیش سوی استفتاء او د هغه جواب

سوال: څه فرمائی علمائی دین په دی مسئله کې چې زموږ په علاقه کې د یو صاحب د عقائدو په باره کې د تنازعه ده چې د ده عقائد د جمهور اهل سنت والجماعت بالخصوص د مسلک علمائی دیوبند مطابق دی او که نه؟ ورسره د دوی د عقایدو پیش نظر دوی لره امام جوړول شرعاً درست دی او که نه؟ او کوم لمونځونه چې په ده پسی اداء سوی دی د هغه څه حکم دی؟ چنانچې د دغه صاحب څخه د هغه د عقیدې په سلسله کې څه سوالات هم ورسول چې د هغه جواب هغه په تحریری شکل کې ورکړی دی تاسو د دی جواباتو په غور سره مطالعه وکړئ (۱) او ولیکي چې د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دا جوابات څه حیثیت لری؟ او د مذکوره صاحب د امامت په باره کې د شرعی استفتاء سره په اوو پانوکې منسلک دی.

جواب: د استفتاء سره منسلک د مولانا صبغت الله صاحب د لیکل سوی څوارلسو سوالونو جوابونه (۲) احقر په غور سره مطالعه کړل او په هغه امورو کې د مولانا موصوف څخه زیانی وضاحتونه هم طلب کړل په هغه کې په بعضو امورو کې بعضی جوابونه په واضح طور باندی د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دی مثلاً اوقات مکروه

(۱) ایضاً.

(۲) د امام صاحب د اړخه اهل علاقې ته د خپلو عقائدو متعلق د ورکول سوو د هغه وضاحتی جواباتو تحریر په ریکارډ کې موجود نه دی بیا هم مخکې حضرت دامت برکاتهم د اړخه په ورکول سوی فتویٰ کې چونکې د هغه د عقائدو جائزه اخستل سوی ده لهدا د هغه څخه د امام صاحب عقائد هم واضح کیږی. (محمد زبیر عقی عنه)

د لمانخه بیان

او منہیہ کی تحیۃ المسجد ممنوع کیدل یا د سوال نمبر ۲ پہ جواب کی دعاء، پہ وخت کی فی الجملہ رفع الیدین تہ د سنتو موافق وئیل خو بعضی جوابونہ مجمل دی، مثلاً شیخ محمد بن عبد الوہاب نجدی او د علامہ ابن تیمیہ پہ بارہ کی ہغوی دا واضح نہ کرل چی پہ کومو مسائلو کی د علمائی دیوبند د دوی سرہ اختلاف دی، پہ ہغہ مسائلو کی د مولانا بی موصوف خہ موقف دی؟ ورسرہ د خلورم نمبر سوال پہ ہغہ کی داخبرہ نہ واضحہ کیچی چی د دری ورخو خخہ وروستہ د مری کورٹہ تلل او تعزیت کولو تہ مولانا موصوف علی الاطلاق بدعت او ناجائز وای یا د دی خہ خاص ہیئت تہ؟ خو د مولانایی موصوف پہ جوابونو کی خلور امور داسی دی چی صراحتاً د علمائی دیوبند د مسلک خلاف دی او ہغہ لاندی دی:

۱: مولانا د حدیث مبارک: لا تشد الرحال الا الی ثلاثہ مساجد د ہغہ د تشریح طرف تہ بی خپل رجحان ظاہر کری دی، کومہ چی د علامہ ابن تیمیہ خخہ منقول دہ، چنانچی ہغہ د زیارت قبور د پارہ سفر د ذکر سوی حدیث پہ نہی کی شامل گئی تردی چی د حضور ﷺ د روضۃ اقدس د زیارت پہ نیت سرہ سفر کول ہم درست نہ گئی، بلکی د دوی پہ نزد د سفر مقصد د مسجد نبوی ﷺ زیارت کیدل پکار دی، او کہ ضمناً پکبسی د روضہ اقدس زیارت ہم وسی نو خہ خبرہ نہ دہ، ہغوی احقرتہ زبانی ہم دایان کرل چی تراوسہ ماتہ د خہ نقلی دلیل د روضہ اقدس د زیارت د استحباب نہ دی پیداسوی، خکہ زما داعمل دی چی ما د مسجد نبوی ﷺ پہ قصد سرہ د مدینی طیبی سفر وکی او ہلتہ د رسیدو سرہ د روضہ اقدس زیارت ہم وسو، او آئندہ ہم داسی ارادہ دہ.

د مولانا دانظریہ د علمائی دیوبند د مسلک صراحتاً مخالف دہ، د دی پہ بارہ کی یر تحریرونہ موجود دی خو خاص طور (المہند علی المفند) چی د حضرت خلیل احمد صاحب سہارنپوری مرتب سوی کتاب دی، او پہ ہغہ باندی پہ دی وخت کی د یولو اکابرو علمائی دیوبند دستخط دی، د ہغہ عبارت دادی چی:

زموږ پہ نزد او زموږ د مشائخو پہ نزد د شید المرسلین د قبر زیارت د اعلیٰ درجی قرب دی او نہایت ثواب او سبب د حصول نصیب دی، او د سفر پہ وخت د حضور ﷺ د زیارت نیت وکرہ او ورسرہ د مسجد نبوی ﷺ او نورو مقاماتو او متبرکہ زیارتونو نیت ہم وکرہ، کله چي بیاہلتہ حاضر سی نو د مسجد نبوی ﷺ زیارت بہ ہم اوسی

فتاویٰ عثمانی اول جلد

د لمانخہ بیان

پاتہ سوہ داخبرہ دوہابیت چی د مدینی منوری اریخ تہ سفر کوونکی تہ صرف د مسجد نبوی ﷺ نیت کول پکار دی او پہ دی قول باندی حدیث دلیل راوړی: چي کجاوی دی ونہ ټول سی خو د درو جوماتونو طرف تہ، نو داقول رد سوی دی الخ (عقاید علمائی دیوبند ص: ۲)

۲: دغہ شان مولانا بی موصوف پہ خپل جواب کی د تعویذ هر قسم تہ پی کم ترکمہ مکروہ وئیلی دی، ترخو چي د داسی تعویذونو تعلق دی چي پہ ہغہ کی استمداد بغیر اللہ وی یا غیر معلوم المعنی وی نو د ہغہ پہ جرامیدلو کی چانہ ہم اختلاف نستہ خو چي د کمو نقوشو او هندسو معنی معلومہ وی ہغہ تہ حرام وئیل یا د قرآن د آیتونو او اسمائی حسنی پہ ذریعہ سرہ تعویذ مکروہ گرخول د علمائی دیوبند د مسلک خخہ خلاف دی چي د ہغہ تصریحات د علمائی دیوبند پہ فتاویٰ کی موجود دی، مثلاً ملاحظہ دی وی فتاویٰ رشیدیہ ص: ۲۱۸، عزیز الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۲۵۱ د یولو علمائی دیوبند عمل پہ دی پاتہ سوی دی، او د حکیم الامت مولانا اشرف علی تھانوی رحمہ اللہ یومستقل کتاب (اعمال قرانی) ہم د ہمدی مقصد د پارہ تالیف سوی دی، لہذا دی عمل تہ مکروہ وئیل د دیوبند د علماوو د مسلک بالکل خلاف دی (۱).

۳: د فرض لمونخونو خخہ وروستہ پہ ہیئت اجتماعی باندی لاس لوړولو سرہ د دعاء غوښتلو استحباب واضح دی کہ دا مستحب گنلوسرہ پہ دی باندی عمل وسی نو د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دا درست دی خو مولانا پہ خپل اول نمبر جواب کی چي کوم شدت او عموم سرہ پہ دی باندی نکیر کری دی او دی تہ بی بدعت او واجب الترك وئیلی دی ہغہ د علمائی دیوبند د مسلک خلاف دی. د حضرت مولانا مفتی کفایت اللہ صاحب یوہ پورہ رسالہ پہ دی موضوع باندی دہ پہ ہغہ کی ہغہ د حدیث او فقہ مفصل دلائل بیانولو خخہ وروستہ فرمائی:

دا روایات فقہیہ دی چي د دی خخہ واضحہ او صراحتاً ثابتیری، چي د فرض لمونخ خخہ وروستہ امام او مقتدی ټول پہ یوحای دعاء وغواری او د دعاء فارغیدو سرہ دی پہ مخ لاس راکش کری. (کفایۃ المفتی ج: ۳ ص: ۹۷) (۲)

(۱) د تفصیل دلائلو د پارہ لاتدینی کتابونہ ملاحظہ کری (ابوداود ج: ۲ ص: ۱۸۲) مشکوٰۃ المصابیح ج: ۲ ص: ۳۸۸، (طبع قدیمی کتب خانہ شامیہ ج: ۲ ص: ۳۶۳) (طبع ایچ ایم سعید) وتکملة فتح الملہم ج: ۴ ص: ۳۱۷.

(۲) کفایۃ المفتی ج: ۳ ص: ۳۴۵، ۳۴۶ (جدید ایڈیشن ۲۰۰۱، دار الاشاعت)

او حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی په اعلاء السنن کی په دی مسئله باندی شل صفحات بحث کړی دی او په آخره کی یی لیکلی دی: ثبت ان الدعاء مستحب بعد کل صلوة مكتوبة متصلا بها. برفع الیدین کما هو شایع فی دیارنا و دیار المسلمین قاطبة. (اعلاء السنن ج: ۳ ص: ۲۱۱، ۲۱۲) (۱) دغه شان حضرت مولانا سید محمد یوسف بنوری رحمته الله په معارف السنن کی په دی مسئلې باندی د مفصل بحث کولو څخه وروسته لیکلی دی:

فهذه وما شاء كلها من الروايات في الباب تكاد تكفي حجة لما اعتاده الناس في البلاد من الدعوات الاجتماعية د برالصلوة، ولذا ذكره فقهاؤنا ايضاً كمافي نورالايضاح (معارف السنن ج: ۳ ص: ۱۲۳ باب مايقول اذا سلم)

او د عرف الشذی نقل د دی په مقابله کی موقوف نه دی په هر صورت د علمائی دیوبند په مسلک کی د فرضو څخه وروسته دعاء مع رفع الیدین مستحب دی بدعت نه دی. ۴: مولانا د نیت تلفظ هم بدعت گرځولی دی حالانکی د احضار نیت په خیال سره داسنن نبوی واجب گڼلو څخه بغير تلفظ د نیت که وسی نو هغه د علمائی دیوبند په نزد بدعت نه دی، حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی رحمته الله قدس سره تحریر فرمائی: و اباحه بعض لمافیه من تحقیق عمل القلب وقطع الوسوسة، و ماروی عن عمر رضی الله عنه انه فمّن قال من مشائخنا: ان التلفظ بالنية سنة لم يرد بها سنة النبي ﷺ بل سنة المشايخ لاختلاف الزمان وكثرة الشواغل على القلوب الخ (اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۱۳۴) (۲)

په هرکيف په مذکوره څلورو مسائلو کی مولانا صبغت الله صاحب چي خپل کوم موقف بیان کی هغه د علمائی دیوبند د موقف څخه مختلف دی او مجموعی طور باندی دا خبره واضحه کیږی چي مولانا یی موصوف د علمائی دیوبند د مسلک په کی طور باندی پابند نه دی بلکی په بعضی مسئلو کی د هغه خپل تحقیقات دی چي زیادتر د

(۱) اعلاء السنن باب الانحراف بعد السلام وکیفیه و سنیة الدعاء والذکر بعد الصلوة ج: ۳ ص: ۱۲۷ (طبع اداره القرآن کراچی).

(۲) اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۱۴۹ (طبع اداره القرآن کراچی) د دی مسئلې متعلق مزید تفصیلی دلائل د پاره وگورئ الدر المختار مع رد المختار ج: ۱ ص: ۴۱۵ (طبع ایچ ایم سعید) او فتاویٰ عالمگیری ج: ۱ ص: ۲۵ (مکتبه رشیدیہ کویت) او فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ج: ۲ ص: ۱۴۷.

علامه ابن تیمیہ او علامه ابن قیم په تحقیقاتو باندی مبنی دی، لهذا په کوم مقام کی مقتدیان حضرات د علمائی دیوبند سره وابسته وی هلته داسی سړی امام مقررول پکار دی چي په کلی طور باندی د علمائی دیوبند د مسلک قائل وی، او که هلته څوک داسی سړی د امامت د پاره موجود وی نو په داسی مقام باندی مولانایي موصوف د امامت مستحق نه دی بیا هم چي کوم لمونځونه یی په ده پسی کړی دی هغه اداء سول. هذا ما عندی. والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۰ / ۸ / ۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۹۱ / ۳۱ وروسته)

د ذکر سوي جواب دیوڅو خبرو د مزید وضاحت د پاره دوهمه استفتاء او دهغه جواب

سوال: حضرت علامه محمد تقی عثمانی صاحب!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! گذارش کول کیږی چي جناب والا د کوم حکم په باره کی د فیصلی د فریقینو یعنی مولوی محمد خان او د هغه ملگرو او صبغت الله او د هغه د ملگرو ورکړی وو، په هغه کی تاسو دالیکلی وه چي که چیري مقتدیان د حضرات علمائی دیوبند سره وابسته وی هلته داسی سړی مقررول پکار دی چي په کلی طور باندی د علمائی دیوبند د مسلک قائل وی او که هلته څوک داسی سړی د امامت د پاره موجود وی نو په داسی مقام باندی مولانایي موصوف د امامت مستحق نه دی، په دی کی سخت اجمال دی، ځکه چي د دی دامطلب هم اخستلی سی، چي ځکه مستحق نه دی چي هغه په دائره اسلام کی نه دی او دا احتمال هم لری چي د اهل السنن والجماعت څخه خارج دی، بیابنه داسوال پیدا کیږی چي د دی مذکوره فی الفتویٰ څلور مسائلو قائل آیا اهل سنت والجماعت کی شامل نه پاته کیږی؟ او دا امکان هم لری چي د دی مسائلو والا متبع مذهب جنفی نه گڼل کیږی نو بیابنه

دا شبه پیدا کیږی چي آیا څلور مذهبونه چي ټول اهل سنت والجماعت دي، د دوی په یوبل پسی لمونځ صحیح نه دی او فاسد دی؟ حالانکی داوئیل به څومره خراب نتائج پیدا کوی به هر حال دا اجمال د ازالې محتاج دی واضحه کولو سره می مطمئن کړی، ځکه چي موصوف د امامت مستحق نه دی نو بیابنه هیڅ څوک په ده پسی هیچری لمونځ

کول جائز نه گڼي بلکې نه به د هغه څخه تعلیم حاصلوی نه به د هغه د وعظ او نصیحت اوریدلو د پاره څوک تیاریږي، حاصل داچې په ده باندې او د ده په همخیاله ملګرو باندې به د دین د خدمت ټولې دروازی بندې سی او د هغه ټول ژوند به په تکلیف کې وي، خپلوان او اقارب او اغیار به همیشې هغه ته د شک او اشتباه په نظر سره ګوري، که واقعی هغه د دلیل د مخه مستحق دی نو صحیح ده او که نه د هغه عذر به خدای ﷻ په نزد باندې جوړسی او د مخالفینو سره به د خدای ﷻ حساب څنګه وي؟ پراڼی مهربانی د اصل حقیقت څخه مو په واضح الفاظو کې خبر کړی الله ﷻ دی جزائی خبر درکړی.

جواب: د کومې استفتاء او د هغه جواب چې تاسو حواله ورکړی ده په هغه کې مولانا صبغت الله صاحب لره په هغه محله کې غیر مستحق د امامت ګرځولو د مطلب هیڅکله نه دی چې معاذ الله هغه د اسلام د دائرې څخه خارج دی یا په هغه پسی لمونځ فاسدیږي، بلکې د هغه بنیاد په دی خبره باندې وو چې ته پخپلو بعضو تحقیقاتو باندې اصرار دی چې د علمائی دیوبند د عام مسلک څخه مختلف دی ځکه چې چیرې د علمائی دیوبند سره ایسته خلک آبادوی هلته د هغه امامت د فتنې موجب جوړیدلی سی دغه د کومو څلورو نظریاتو په بناء باندې چې مذکوره فتوی ورکول سویده هغه نظریات د علمائی دیوبند د مسلک خلاف دی خو محض د دی څلورو نظریاتو په وجه نه کوم سړی د اسلام د دائرې وځي او نه د اهل السنه والجماعت د دائرې څخه خارج کیدی سی او نه په هغه پسی لمونځ فاسدیږي چنانچې په مذکوره فتوی کې داهم لیکل سوی وه چې کوم لمونځونه په هغه پسی سوی دی هغه اداء سوی دی، البته د هغه فتوی حاصل صرف دادی چې چیرې داسې امام موجود وی چې کلی طور باندې د علمائی دیوبند د مسلک مطابق وی هلته د داسې متفردو نظریاتو حامل د امامت مستحق نه دی، لهذا د دی فتوی په وجه باندې مولانا یې موصوف د اسلام د دائرې څخه، یاد اهل السنه والجماعت څخه خارج ګڼلو باندې د هغه سره د کافرانو یا د غیر اهل سنت په شان برتاؤ کول هیڅکله درست نه دی، په آخره کې عرض دی چې د خدای د پاره هرفریق دی د خپل آخرت فکر وکړي په یوبل باندې د طعن او تشدد څخه پرهیز وکړي او مسلمانان په هرقیمت د فتنې څخه بچ کړي.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۲۱ / شعبان / ۱۴۰۰ هـ
(فتویٰ نمبر ۱۱۳۲ / ۳۱ د)

حضور ﷺ حاضر ناظر منونکي په افتائي کي د لمانځه کولو حکم

سوال: د خپلې محلی په جومات کې د دوو میاشتو څخه د جومات کمیټې یو پمفلېټ ورکړی دی چې په هغه کې د حضور ﷺ د حاضر ناظر کیدو بیان دی په داسې امام پسی چې د هغه عقیده داوی چې لمونځ کول جائز دی او که نه؟
جواب: کوم سړی چې د الله ﷻ څخه ماسوا کوم نبي یا ولی د پاره د حاضر او ناظر عقیده ساتی، داسې سړی امام جوړول درست نه دی.
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۱ / ۱۱ / ۱۳۹۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۴۲ / ۲۷ هـ)

دیره خړونکي امام جوړول

سوال: کوم سړی چې دیره خړنی یایی لنډوی په هغه پسی لمونځ کول څنګه دی؟ او په تراویحو کې داسې سړی امام جوړولی سی؟

جواب: داسې سړی لره په خپل اختیار سره امام جوړول جائز نه دی (۱) او صالح او متدین په امام پسی د لمونځ کولو کوشش ضروری دی، بیا هم که د هغه اقتداء نه کولو په صورت کې د جمع بالکل فوت کیدو اندېښنه وی نو په هغه پسی لمونځ کول د ځان د لمونځ کولو څخه بهتر دی، (۲) او په تراویحو کې هم داسې سړی امام جوړول جائز نه دی، که بل څوک نه وی نو (الم ترکیف) سره ویل ښه دی.

(۱) ایضاً.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶۰ ويكره امامة عبد... وفاسق، وفي رد المختار قوله (وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المراد به من يرتكب الكبائر... وفي المعراج قال اصحابنا لا ينبغي ان يقتدى بالفاسق... الخ وفيه ايضاً واما الفاسق فقد عللوا كراهة تقديمه بانه لا يهتم لامر دينه وبان في تقديمه للامامة تعظيمه وقد وجب عليهم اهانتة شرعاً وكذا في مراقب الفلاح ص: ۱۶۵ وفي البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۱۸ واما الاخذ منها

والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۴۰۹۲/۵ هـ
(فتویٰ نمبر ۹۷۵/۴۰ ج)

د ږیری خرونکي امام جوړولو حکم

سوال: که بالغ سړی ږیره، بریت خړی، آیا هغه امامت کولی سی؟
جواب: ږیره خړیل موجب د فسق دی او داسی سړی پسی لمونځ مکروه دی (۱) پیام
چی کوم لمونځ ورپسی وسی هغه صحیح سو.

والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۹۷/۲/۲۲ هـ
(فتویٰ نمبر ۲۵۷/۲۸ ب)

د یو موټي څخه د کمي ږیری والا د امامت حکم

سوال: زموږ امام لږ جدت پسند دی، هغی دینداره سړی دی خو ږیره د یو موټي څخه
کمه ساتی ورسره هغه بعضی فلمونه جائز گڼی په کومو فلمونو کی چی حج وغیره
ښوول کیږی په ده پسی لمونځ کولو څه حکم دی؟

جواب: د یو موټي څخه کمه ږیره کټ کول ناجائز دی کوم سړی چی په دی باندی اصرار
وکړی په هغه پسی لمونځ مکروه تحریمی دی. (۲) والله اعلم بالصواب
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۷/۱۲/۳ هـ

وهی دون ذالك كما فعله بعض المغاربة مخشنة الرجال فلم يبيحه احد واخذ كلها فعل يهود الهند
والمجوس الاعاجم، وفيه ايضا ج: ۱ ص: ۵۲۲ صلى خلف فاسق او مبتدع او نال فضل الجماعة قال
الشامي تحته (قوله فال فضلة الجماعة) افاد ان الصلوة خلفهما اولی من الانفراد لكن لاينال كماينال
خلف تقی ورع وكذا في كفايت المفتی ج: ۳ ص: ۷۹، ۹۹ (طبع دار الاشاعت) او فتاویٰ دار العلوم
دیوبند ج: ۳ ص: ۲۲۲، ۲۴۰

(۱) ایضا.
(۲) ایضا.

(فتویٰ نمبر ۱۳۸۷ ۱۸ الف)

د یو موټي څخه کمي ږیری والا په اقتداء کي د لمانځه حکم

سوال: د یو موټي څخه کمه ږیره ساتونکی پسی لمونځ کول پکار دی او که نه؟
جواب: د موټي څخه کمه ږیره کټ کول گناه ده داسی سړی پسی لمونځ کول مکروه دی
(۱) خو که داسی سړی پسی لمونځ وسو نو لمونځ وسو او که څوک متشرع امام
پیدانسی نو په هغه پسی لمونځ کول د ځانته لمونځ کولو ښه دی. (۲)

والله سبحانه اعلم
۱۳۹۷/۵/۷ هـ

د یو موټي څخه کم ږیره پریښوونکي پسی د لمونځ کولو حکم

سوال: یو بریلی د کوم سړی د جنازی لمونځ وکی د هغه ږیره د یو موټي څخه کمه ده،
بنده ورته وویل چی په داسی سړی پسی د جنازی لمونځ هیڅ کله نه کیږی، د بنده
وینا صحیح ده او که غلطه؟

جواب: ږیره د موټ څخه لوړه کټ کول ناجائز دی (۳) او کوم سړی چی د دی ناجائزه
کار مرتکب وی په هغه پسی لمونځ مکروه دی (۴) خو که کوم لمونځ په هغه پسی وسو
نو د لمانځه سره کراهت وسو، د هغی اعاده واجب نه دی.

والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۹۲/۱۰/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۲۵/۲۷ هـ)

(۱) ایضا.
(۲) د تیری صفحی حاشیه وگورئ.
(۳) ایضا.
(۴) د تیری صفحی حاشیه وگورئ.

په عرش باندی د الله ﷻ د جسمانی تیام عقیده ساتونکي سړی د امامت حکم

سوال: موږ ټولی محلی والا حنفی المسلك یو او زموږ چی کوم پیش امام وو هغه هم د حنفی مسلك دعویداروو، خو دوه کاله سوی دی چی هغه سعودی عرب ته ولاړی هلته یی تقریباً د یو کال څخه زیاته موده تیره کړله او هلته مبلغ هم پاته سوی دی، کله چی بیرته رالی نو د هغه څخه داسی احوال او اقوال صادر سوی دی چی د هغه څخه معلومیږی چی دغه غیر مقلد دی، بلکی حنفی المسلك بالکل نه دی، ځکه چی هغه په صفا الناظر کی دا وایی: چی موږ ته کله حدیث نبوی را کول کیږی، نو موږ د کوم سړی تابعداری نه کوو، د دی څخه علاوه د سهار د سنتو او فرضو په مینځ کی تحیة المسجد کول، اوقات مکروهه کی لمونځ ته صحیح وئیل، بلکی د فرض لمونځ څخه وروسته دعاته بدعت وئیل، د خوراک څخه وروسته کوربه ته د خیر دعاء کول، د مړی کورته تلل او د مړی وارثانوته دعا کول بدعت گنی او د حدیث (لا تشد الرجال) څخه دلیل پیش کوی، الله ﷻ لږه په عرش باندی د مکان او قیام قائل دی.

د پورتو اقوالو او افعالو څخه وروسته داسی امام ساتل صحیح دی او که بری شی هرکله چی زموږ د ټولو علماوو هم د هغه د اخواکولو مشوره را کړی ده، خو مولوی موصوف د شرعی حکم څخه بغیر نه اخوا کیږی، په جومات کی یو وار دوه جنگ هم سوی دی او د گورنمنټ څخه موصوف د عدم مداخلت فی المسجد ضمانت هم اخستی دی، آیا د محلی خلک مولوی صاحب د اخواکولو حق لری او که نه؟ او د ټولی محلی خلک په ده باندی ناراضه دی نو څه حکم دی؟

جواب: په سوال کی چی د امام موصوف طرف ته کوم خیالات منسوب سوی دی، که واقعا د دغه امام صاحب عقائد او خیالات همدغه وی نو هغه د حنفی مقتدیانو امام مقررولو درست نه دی، خاص طور که هغه د باری تعالی د پاره په عرش باندی د جسمانی قیام عقیده لری نو دا د اهل سنت والجماعت د عقائدو قطعی خلاف دی، د

داسی عقیدې والا امام پسی لمونځ کول نه دی پکار (۱) د هغه په ځای بل څوک صحیح العقیده امام دی متعین سی. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۰ / ۸ / ۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۰۴۹ / ۳۱ ج)

د معراج جسمانی قائل په اقتداء کی د لمانخه حکم

سوال: یو سړی دا وایی چی صحیح مذهب دادی چی معراج جسمانی دی او هغه وایی چی کوم خلک د معراج روحانی قائل تیر سوی دی د هغوی هغه سړی تکفیر نه کوی داسی سړی سره څه سلوک کول پکار دی؟ آیا د امامت حقدار کیدی شی؟ خپل ځان ته حنفی دیو بندی وایی؟

جواب: د جمهور اهل سنت عقیده داده چی معراج جسمانی دی (۲)، کوم سړی چی د معراج جسمانی منکروی هغه فاسق او مبتدع دی خو که د اسراء جسمانی قائل دی نو کافر نه وی (۳) لهذا د مذکوره بالا صاحب عقیده درسته ده او هغه پسی لمونځ صحیح دی. والله اعلم

(۱) ځکه چی فسق اعتقادی د فسق عمل څخه زیات بد دی لکه چی حلبی کبیر شرح المنیه ص: ۵۱۴ (طبع سهیل اکیدمی لاهور) کی دی: ویکره تقدیم المبتدع ایضا لانه فاسق من حیث الاعتقاد وهو اشد من الفسق من حیث العمل.

(۲) وفي شرح المسلم للنووی ج: ۱ ص: ۹۱ (طبع قدیمی کتبخانه) والحق الذي عليه اکثر الناس ومعظم السلف وعامة المتأخرين من الفقهاء والمحدثين والمتكلمين انه اسرى بجسده محمد ﷺ ولا تار تدل عليه وفي تفسير المظهری سورة الاسرى ج: ۵ ص: ۴۰۱ والاكثر ان الله تعالى بعده محمد ﷺ ليلة المعراج بجسده في اليقظة بتو اثر الاخبار الصحيحة وعليه انعقد الاجماع ولو كان المعراج في المنام لما انكر عليه قريش اذ لا استبعاد في الرؤيا ... الخ، وفي اسر التفاسیر ج: ۲ ص: ۵۸۱ تحت الآية: سُبْحَنَ الَّذِي اسْرَى بِعَبْدِهِ، الآية، تقرير عقيدة الاسراء والمعراج بالنبي ﷺ بالروح والجسد معاً من المسجد الحرام الى المسجد الأقصى ثم الى السموات العلى، ومزيد تفصيل د پاره وگورئ د حکیم الامت حضرت مولانا اشرف علی تھانوی صاحب رساله تنویر السراج فی ليلة المعراج او د معارف القرآن تفسیر ج: ۵ ص: ۴۶۲.

(۳) د مکي څخه تربیت المقدس د اسراء جسمانی منکر کافر دی او د بیت المقدس څخه تر آسمانه پوزی د معراج جسمانی منکر کافر نه دی فاسق او گمراه دی چونکی په مذکوره سوال کی امام صاحب د

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۳ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۳۸۶ الف)

الجواب الصحيح: په قرآن مجید کی تر مسجد اقصی پوری په یوه شپه کی د سیر کولو تصریح ده، او د لفظ (عبده) سره دی، چی جسمانی طور سیر کولو د پاره بالکل واضح او صریح دی لهذا د مسجد اقصی پوری د جسمانی سیر منکر به کافر وی، ملا علی قاری په شرح فقه اکبر کی ص: ۱۳۵ باندی لیکي: من انکر المعراج ینظران انکر الاسراء من مكة الى بیت المقدس فهو کافر (۱)، او علامه تفتازانی په شرح عقاید کی لیکي: وقوله الى السماء اشارة الى الرد على من زعم ان المعراج في اليقظة لم يكن الا البيت المقدس على مناطق به الكتاب (۲). بنده محمد عاشق الهی عقی عنه

په شیعه پسی لمونځ کول

سوال: زموږ په محله کی د شیعه گانو او سنیانو ابادی یوځای ده که موږ جلا جمع کوو نو په خپل مینځ کی د جنگ خطر ده که موږ د مصلحت د وجی په هغوی پسی لمونځ وکی نو جائز دی او که نه؟ یافرداً فرداً لمونځ وکی؟

جواب: شیعه گانو پسی لمونځ کول جائز نه دی (۳) د هغوی عقائدو څخه په قطع نظرهم که وکتل سی نو د لمانځه احکام دومره مختلف دی چی د اهل سنت سره یی د لمانځه د

معراج جسمانی د منکر تکفیر نه کوی لهذا دا درست دی، ځکه چی د معراج جسمانی منکر کافره دی بلکی فاسق دی. البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۹ (طبع ایچ ایم سعید) کی دی: ومن انکر الاسراء من مكة الى بیت المقدس فهو کافر ومن انکر المعراج من بیت المقدس فلیس کافر.

(۱) الفقه الاکبر ص: ۱۰۰ (طبع دار الکتب العربیة الکبری)

(۲) شرح عقائد ص: ۱۴۵ (طبع قدیمی کتب خانه)

(۳) وفي الکفایة شرح الهدایة ج: ۱ ص: ۳۰۵ ویکره الاقتداء بصاحب الهوی والبدعة والحاصل ان کل من کان من اهل قبلتنا ولم یفصل فی هواه حتی یحکم بکفره تجوز الصلوة (مع الکراهة التحریمة) خلفه وان کان هوی یکفر اهلها کالجهی والقدری الذی قال بخلق القرآن والرافضی الغالی الذی ینکر خلافة ابی بکر لاتجوز، وفي البحر الرائق (ج: ۱ ص: ۴۳۸ الامامة) وکره امامة للعبد والاعرابی والفاسق والمبتدع وفيه ایضاً ج: ۱ ص: ۳۴۹ (المبتدع بان لاتکون بدعته تکفیره، فان کانت تکفیره فالصلوة خلفه لاتجوز، وفي البحر الرائق ایضاً ج: ۱ ص: ۳۴۹ والرافضی ان افضل علیا علی غیره فهو مبتدع. وفي الهندیة ج: ۱ ص: ۸۴ (طبع مکتبه رشیدیہ کریتیه) قال المرغینانی: تجوز الصلوة

اتحاد څه شکل نسته، لهذا کوشش دی وسی چی اهل سنت حضرات دی خپل ځان ته جلا جومات جوړ کړی او په هغه کی دی د جمع سره لمونځ اداء کوی. او ترڅو چی داممکن نه وی د چاپه کور کی دی جمع کوی. والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۸/۵/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۱۹/۲۱۸ الف)

د شیعه سره د خپلي لور نکاح کوونکي پسي د لمانځه حکم

سوال: گذارش دادی چی د سنی عقیدي سره منسلک سړی د خپلي لور نکاح سره د عوامو او خواصو او خپلوانو منع کولو څخه د یوشیعه سره یی وکی او د خپلو هلکانو نکاح یی د شیعه انجونو سره وکړله، حالانکی د زوم او انگوریانو شیعه کیدل یی مشهور دی، د دی شیعه زوم د شیعه گانو په مدرسو کی تعلیم حاصلول واضح دی، ورسره د شیعه مسلک سره منسلک مدرسی اهتمام هم، د هغه سره دی د شیعه گانو څخه چندی اخلي د شیعه گانو سره یی نژدی روابط دی د شیعه گانو امام او خطیب او ډاکر هم دی؟

جواب: طلب د امردادی چی د اهل سنت والجماعت د علمائی کرامو د فتوی مطابق اثناء عسری شیعه امامت، عصمت ائمه کرام تحریف قرائت وغیره په شان امور و وجی کافردی او مرتد دی، د دوی سره د مرتدانو په شان معاملات کول پکار دی، په جمعی سره لمونځ ترک کولو څخه د بیچ کیدو د پاره د هغه په امامت کی کله کله لمونځ جائز کیدی سی؟ هرکله چی داسړی خپل ځان ته سنی وایی او شیعه گان په خپله ژبه غلط گنی او دا وایی چی زما زوم د پیسو د پاره شیعه سوی دی، څه حکم دی؟

جواب: شیعه گان که کافرانه عقیده ساتی یایی نه ساتی یایی نه ساتی په دواړو صورتونو کی د کوم سنی د پاره د هغوی سره نکاح هیڅکله جائز نه ده او په مخکی صورت کی ورسره نکاح منعقد کیږی هم نه، اوس چی کوم سړی ته د دین د عقائدو د

خلف هوی وبدعة ولاتجوز خلف الرافضی والجهی الخ. وفي الکبیری شرح المنیة ص: ۵۱۴ (طبع سبیل اکیلمی لاهور)

ویکړه تقدیم المبتدع ایضاً لانه فاسق من حیث الاعتقاد وهو اشد من الفسق من حیث العمل.

اهمیت دومره هم احساس نسته هغه سړی د امام جوړولو قابل نه دی (۱) بیا هم که څه وخت په داسې سړی پسې لمونځ وسې نو د کراهت سره به لمونځ وسې، د اعادی ضرورت یې نسته.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۴۱۰ / ۱۱ / ۱

(فتویٰ نمبر ۲۳۹ / ۴۱ ز)

د لواطت مرتکب د امامت حکم

سوال: یو امام دی چی واده یې هم سوی دی، د یوهلک سره یې لواطت وکی او په هغه باندې د دوو عادلو لمونځگذارو گواهی ورکړله، دا ټوله قصه می د کلی مولوی صاحب ته بیان کړله د پيش امام څخه یې په دې باره کی معلومات حاصل کی، نو پيش امام د جرم اقرار وکی، وروسته پيش امام د خپلې وعدې څخه خلاف سو او په ټولو خلکو کی د دې خبرې تشهیر وسو، د هغه څخه وروسته دغه پيش امام یو لمونځ ورکي آیا څه صورت سته چی مذکوره امام بیرته په خپل منصب راوستل سی؟

جواب: د لواطت مرتکب فاسق دی هغه پسې لمونځ کول مکروه دی (۲)، که لمونځ ورپسې وسې نو لمونځ به وسې او ترڅو چی هغه سړی توبه ونه باسی په هغه پسې لمونځ جائز نه دی، که هغه د زړه په صدق سره توبه وکاري نو هغه امام جوړولی سی والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۷ / ۱ / ۲۷

(فتویٰ نمبر ۱۳۷۲ / ۱۸ الف)

الجواب الصحيح هو د یومسلمان د گناه تشهیر صحیح نه دی صرف دومره کافی وو چی هغه یې د امامت څخه معزوله کړی وی. محمد عاشق الهی

(۱) ایضاً.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶۰ ويكره امامت عبد... وفاسق، وفي الشامية (قوله وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة، ولعل المراد به من يرتكب الكبائر كشارب الخمر والزاني... الخ وراجع ايضاً البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ والهندي جلد ۱: ص: ۸۴.

پسکځل کوونکي لره د امام جوړولو حکم

سوال: یو امام بدگویه زر مشتعل گندونکی او د درد او قابو څخه بهر کیدونکی دی، ورسره د غیبت او دروغ گوښی هم عادی دی د داسې امام په اقتداء کی لمونځ کیږي او که نه؟ د یو امام چی په هغه پسې د هغه د اخلاقی کمزوریانو په وجه د لمانځه کولو طرفته زړه نه مائله کیږي او دوهم جومات هم نژدی نه دی نو آیا په داسې امام پسې جمعی سره لمونځ اداء کول به صحیح وی او که نه؟

جواب: د سب او شتم عادی، دروغ ویونکی او غیبت کوونکی فاسق دی په ده پسې لمونځ مکروه تحریمی دی (۱) ترڅو چی د دې گناهونو څخه ونه کاږي خو چی کوم لمنځونه ورپسې سوی دی هغه اداء سوی دی، د هغه راگرځول ضروری نه دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۷ / ۱۱ / ۲۷

(فتویٰ نمبر ۱۳۷۲ / ۱۸ الف)

د امام په سپکاوی کوونکی د هم هغه امام په اقتداء کی لمونځ کول

سوال: په یو سړی په امام پسې هروخت لگیاوی د هغه بدوایی او بیا هغه په هغه پسې لمونځ هم کوی دا جائز دی او که نه؟

جواب: پيش امام د احترام لائق دی، د هغه بی عزتی کول جائز نه دی بدی وئیل د هر مسلمان بد دی خاص طور د پس امام بدوئیل نور هم قبیح دی خو په دې سره د هغه پيش امام پسې د بدوینونکی لمونځ نه فاسد کیږي.

سوال: یو سړی د پيش امام د وهلو د پاره لاس لوړوی او بیا هم هغه د هغه پسې لمونځ کوی نو جائز دی او که نه؟

جواب: تیر جواب ملاحظه کړئ.

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶۰ ایچ ایم سعید، ويكره امامة عبد... وفاسق... الخ، وفي الدر المختار ايضاً ج: ۱ ص: ۵۶۲ صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة، وقال الشامي تحته (قوله نال فضل الجماعة) افاد ان الصلوة خلفهما أولى من الانفراد لكن لا ينال كما ينال خلف تقى زرع، وكذا في البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸، ۳۴۹ والهندي ج: ۱ ص: ۸۴.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۸/۱/۱۷

(فتویٰ نمبر ۱۹/۷۷ الف)

د فسقہ افعالو مرتکب لره امام جوړول

سوال: یو پیش امام چی بنځوته کړی تعویذونه کوی او اکثره او بیشتر وخت د بنځو په مینځ کی تیروی، خپل ځان غیر شادی شده ظاهرولو سره د واده؟ خواهش لری او د انجونو عکسونه هم راغواړی او گوری یی او دروغ وئیلو هم عادت وی نو آیا داسی پیش امام پسی لمونځ کیدی سی؟

جواب: کوم سړی چی د دروغو وئیلو، د هوکه ورکولو او نامحرمه بنځو سره آزاد راتگی کول د دی مرتکب وی هغه پسی لمونځ کول مکروه تحریمی دی (۱) ترڅو چی د خپلو گناهونو څخه توبه ونه کاري.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۸/۲/۱۳

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۳۸ الف)

بنکنځل کوونکي سړی خپل امام جوړولو حکم

سوال: یو مستفتی ډیر اوږد خط ولیکی چی په هغه کی د اصل سوال خلاصه داده چی: ۱: یو سړی بنکنځل، دروغ بیانی او هروخت د جنگ جگړی مرتکب وی د هغه د دی افعالو څخه تنگ راتلو سره مستفتی بیل جومات جوړ کړی دی ایا په دی کی د جمعی لمونځ جائز دی او که نه؟

۲: د داسی کارونو والا امام پسی د لمانځه کولو حکم څه دی؟

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۲۰ ويكره امامة عبد ... وفاسق. وفي الشاميه (قوله وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المراد به من يرتكب الكبائر كشارب الخمر والزاني وكذا في البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ والهندي ج: ۱ ص: ۸۴.

فتاوی عثمانی اول جلد

د لمانځه بيان

جواب: مستفتی چی بیل جومات جوړ کړی دی که په دی کی ټولو خلکو ته د راتگ اجازت عام وی نو په دی کی د جمعی لمونځ کیدی سی. ۳: کوم سړی چی بنکنځل دروغ بیانی او جنگ جگړی کوی، هغه فاسق دی ترڅو چی د دی افعالو څخه اعلانیه توبه ونه باسی په هغه پسی لمونځ جائز نه دی (۱) هغه د دی مسلمانانو ته پکار دی چی هغه په نرمی سره پوه کړی او که منع نه سی نو د هغه څخه دی د بیزاری اظهار وکی، (ستا د دی دومره طویل خط څخه دا دوه معقول سوالونه په ذهن کی راځی چی د هغه جواب ولیکل سی).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۸۸/۱/۲۴

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۲۲ الف)

د کوم جومات په امام پسی لمونځ کول اولی دی؟

سوال: یو جومات نوی جوړیږی د خلکو عقیده د حضور ﷺ د حاضر او ناظر کیدو ده او په ولاړه سره سلام وئلو ده هغه خلک ماته په دی جومات کی د لمانځه کولو دعوت راکوی چی قرآنی آیتونه او احادیث ویلو سره او د دزیدلو لره څوک نسی منع کولی هرکله چی زه د مخکی څخه په یو جومات کی لمونځ کوم زما د پاره څه حکم دی؟

جواب: د کوم جومات امام چی صحیح العقیده او عملی اعتبار سره زیات متقی او پرهیزگاره وی په هغه کی لمونځ کوه (۲).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

هـ ۱۳۹۷/۳/۲۲

(فتویٰ نمبر ۲۸/۳۵۱ ب)

(۱) د تیری صفحی حواله وگورئ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۷ (طبع ایچ ایم سعید) والحق بالامامة تقدیمًا بل نصبا مجمع الأنهر (الاعلم باحكام الصلوة) فقط صحة وفسادا بشرط اجتنابه للفواحش الظاهرة، وفي الشاميه (قول بشرط اجتنابه للفواحش) الاعلم، بسنة اولی الا ان يطعن عليه في دينه الخ.

د خپل ځان او د بل سړي تصویر ایستونکي په اقتداء کي د لمانځه حکم

سوال: عرض دادی چی د رمضان المبارک په میاشت کی په یو جومات کی یو حافظ قرآن صاحب چی په جومات کی د تراویحو لمونځ کوی هم په دی جومات کی پیش امام او د جومات په مدرسه تعلیم القرآن کی مدرس هم دی، د حافظ صاحب د اعانت د پاره یو نائب مدرس هم دی چی د همدی حافظ صاحب شاگرد هم دی، د ۲۷ رمضان په شپه د ختم قرآن په مجلس کی کوم ماشومانو چی په دی کال قرآن شریف ختم کړی وو او کوم ماشومان چی به مایک ته راتلل، تلاوت به یی کوی هغه ماشومانو ته به د خطیب مسجد په لاس انعام ورکول کیدی، په دی وخت کی نائب مدرس تصویرونه کښل شروع کړل، چی په هغه باندی یوسړی فوراً د تصویر څخه منع کی، او خطیب صاحب مخاطب کولو سره یی ورته وفرمائیل: چی آیاه جومات کی تصویر کښل جائز دی؟ خطیب صاحب ووئیل چی مکروه دی، د دی څخه وروسته هغه نائب مدرس دی صاحب ته (چاچی منع کړی وو) خواته رالی او وی وئیل، چی د حافظ صاحب په اجازت سره کیمره کی ریل ډک سوی دی زه به تصویر وباسم، حالانکی ده ته ووئیل سول چی دوباره د حافظ صاحب څخه پوښتنه وکړه، خو ده ضد شروع کی کله چی حافظ صاحب د تقریر د پاره ودریدی نو د هغه یی د څو اړخونو څخه تصویر واخستی، حافظ صاحب هغه منع نه کی، وروسته په دوهمه ورځ په قرآن پاک لاس ایښوولو سره قسم واخستی چی نه خو ما اجازت ورکړی دی او نه می ریل ډک کړی دی، ایا په جومات کی تصویر کشی جائز ده؟ د داسی امام په اقتداء کی چاچی په قسم اخستو سره خپله صفاتی پیش کړله لمونځ کول جائز دی؟

جواب: خپل تصویر اخستل او د بل چا تصویر اخستل د جومات څخه د باندی هم ناجائز دی خاص طور جومات په دی ناجائز فعل سره ګنده کول نور هم ګناه ده که واقعاً د هغه په اجازت سره ریل ډک سوی وو او هغه تصویر واخستی په کتلو سره د قدرت باوجود منع نه کی او د دی باوجود یی قسم واخستی چی زما په اجازت سره یی تصویر نه دی اخستل نو هغه د سختی ګناه ارتکاب وکی که هغه په دی ګناه د الله جل جلاله څخه

توبه وکاپی نویشان که هغه اصرار وکړی نو هغه په خپل اختیار سره امام جوړول نه دی پکار (۱) بیا هم کوم لمونځونه چی هغه پسی کړی دی هغه اداء سول

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۴۰۸ ۱۱/۱۱

(فتویٰ نمبر ۳۹/۲۳۴۰ ن)

د روغ ویونکي پسي د لمانځه حکم

سوال: که امام دروغ ووايي یا په دروغو قسم اخلي نو هغه پسي لمونځ کول جائز دی او که نه؟ او د دی به څه سزاوی؟

جواب: کوم سړی چی دروغ وایی یا په دروغو قسم اخلي هغه د ګناه کیمره مرتکب دی او فاسق دی ترڅو چی د هغه ګناهونو څخه توبه ونه کاپی یا ترهغه وخته پوری هغه امام جوړول جائز نه دی د شرعی سزاګانو د نافذولو اختیار صرف اسلامی حکومت ته دی عواموته نسته (۲).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۸۷/۱۱/۱

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۳۲۷ الف)

د بدعتي او مجبور ویونکي پسي د اقتداء حکم

سوال: یوسړی همیشه د جمعی لمونځ تارک دی، بدعتی دی، قرآن مجید غلط وایی داسی غلط چی معنی ورسره غلطیږی، حراموته حلال وایی، پرده د ښځو د پاره غیر

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶۰ (طبع ایچ ایم سعید) ویکره امامه عبد وفاسق، وفي الشامیه قوله (وفاسق) من الفسق وهو الخروج من الاستقامة، ولعل المراد من یرتکب الکبائر وفي المعراج قال اصحابنا لا ینبغی ان یقتدی بالفاسق الخ فيه ایضاً، واما الفاسق فقد عللوا کراهة تقدیمه بانه لایهتم لامردینه وبان فی تقدیمه الامامت تعظیمه وقد وجب علیهم اهانتهم شرعاً، وفي الهدایة ج: ۱ ص: ۱۲۲ ویکره تقدیم العبد والفاسق لانه لایهتم لامردینه وان تقدموا جاز لقوله صل خلف کل بر وفاجر الخ.

(۲) وگورئ الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۵۴۹ (طبع سعید).

ضروری گڼی، د مسلمانانو سره بایکات کولو باندی خلکوته د خیر دعاء کوی د یوسری په واده کی دمان او مجلس راغلی وو، خلکوته ورته وویل: چی موږ ستا د دعوت خوراک نه خوړو ځکه چی تا د بدعت کار کړی دی، خو دا مذکور سړی شریک سو او وایی چی خوراک جائز دی، اوس د ده د امامت په وجه په خلکو کی د جنگ کیدلو خطر ده، هغه خپل اکاته هم دؤس وئیلی دی، یوسری قسم اخستوسره وویل چی ده لوادت هم کړی دی، په قبرکی نورنامه ایښوول جائز گڼی د داسی سړی اقتداء څنگه ده؟

جواب: د مذکوره سړی په باره کی چی کومی خبری په سوال کی درج دی که درست وی نو په داسی سړی پسی لمونځ کول مکروه دی او داسی سړی امام جوړول درست نه دی ځکه چی په مذکوره خبروکی ډیری د فسق موجب دی لهذا داسی امام بدلول پکار دی (۱) خو ترڅو چی د بل نیک او صحیح العقیده امام انتظام نه وی نو ترهغه وخته پوری چی کوم لمونځونه به هغه پسی کول کیږی هغه به وسی او که په بل امام پسی لمونځ کول ممکن نه وی نو په دی امام پسی لمونځ کول د ځانته لمونځ کولو څخه ښه دی (۲) والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۲/۱۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۲۳۲ ب)

د جماعت اسلامي درکن په اقتداء کي د لمانځه حکم

سوال: د څومیاشتو څخه دامهم راروان دی چی د جماعت اسلامی او د هغه اهلکارو پسی د لمانځه اقتداء صحیح نه ده او څرنگه چی تاسوته معلومه ده چی دافتویٰ هزاروی گروپ صادره کړی ده ایا دافتویٰ صحیح ده او که غلطه؟

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶۰ ويكره امامة عبد... وفاسق وفي ردالمختار قوله (وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المراد به من يرتكب الكبائر... وفي المعراج قال اصحابنا: لا ينبغي ان يقتدى بالفاسق... الخ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۶۲ صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة وقال الشامي تحته (قوله نال فضل الجماعة) فاد ان الصلوة خلفهما اولى من الانفراد لكن لاينال كما ينال خلف تقى ورع.

جواب: د جماعت اسلامی د امیر بعضی نظریات د جمهور اهل سنت خلاف وی خاص طور په بعضی انبیاء علیهم السلام او صحابه کرامو (رضی الله عنہم) باندی کوم تنقیص امیز تنقید چی هغوی کړی دی په دی سره د اهل سنت متفق عقاید مجروح کیږی، لهذا کوم سړی چی د هغوی د دی خیالاتو سره متفق وی د هغه د امام جوړولو څخه احتراز وکړی، او کوم سړی صحیح العقیده مسلمان د امام جوړولو کوشش پکار دی خو که څه وخت داسی امام میسر نه وی او د جماعت اسلامی د امیر د خیالاتو کوم سړی لمونځ ورکی نو لمونځ به وسی ځکه چی لمونځ په هر مسلمان پسی کیږی (۱). والله سبحانه

اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰/۱۲/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۸۸ الف)

انجلي خرڅوونگي پسي د لمونځ کولو حکم

سوال: یوسری مسمی احمد دین چی د یوکلې پیش امام هم دی د پنځه ویشو کسانو په مخکی قرآن باندی لاس ایښوولو سره وعده کوی چی ماخپله مخکه په فلانی سړی باندی په دومره روپو خرڅه کړی ده، څه رقم می نقد هم وصول کړی دی اوباقی به په وخت د بیع نامه باندی وصولوم، دوی میاشتی وروسته مسئلی مذکور خپلی وعدی څخه منحرف سو چی زه مخکه نه درکوم، مسمی مذکور خپله نور خرڅه کړی وه چی د هغه عوامو ته تراوسه هم علم نه دی سوی او رقم یی اخستلو سره هضم کړی دی چی د یوژوندی خاوند ښځه وه او بدستور امامت هم کوی آیا داسی پسی اقتداء درسته ده؟

جواب: داسی سړی چی د وعده خلافي او د انجلي خرڅوونکی او د نورو رقم په ناجائزه طور سره د خوړلو مرتکب وی فاسق دی او ترڅو چی هغه د دی گناهونو څخه اعلانیه

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۶۲ صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة، وقال الشامي نعتنه افاد ان الصلوة خلفهما اولی من الانفراد... الخ همدارنگه د مکمل تفصیل د پاره د مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا محمد شفيع صاحب (رحمته الله علیه) کتاب جواهر الفقه ج: ۲ ص: ۱۷۳ وگورئ.

توبه ونه کاري په هغه پسي لمونځ کول جائز نه دی (۱) خو که په څه وجه ورپسي لمونځ وکړ نو لمونځ به وسي واجب الاعاده به نه وي. والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
هـ ۱۳۸۸ / ۱ / ۲۳

خائن سړی لره د امام جوړولو حکم

سوال: په یو سړی کی لاندینی عیوب موجود دی:
۱: د دروغو وئیلو عادی دی.
۲: نام نهاد د مدرسې د طالبانو او یتیمانو په نوم زکوٰۃ، فطر، صدقه، خیرات د قربانی خرمنی او عشر وغیره وصولوی او ناجائزه طریقې سره یی په خپل مصرف کی راوړی، حالانکی تنخواه د دی څخه علاوه اخلی، دا خبری عامو خلکو ته معلومی دی چی د هغه په وجه د خلکو اعتماد د هغه څخه لوړ سو.
۳: د خپلو عیبونو د پتولو د پاره په نورو باندی بی باکانه طور باندی تهمت لگوي، آیا په ده پسي لمونځ صحیح دی؟
جواب: که واقعا په کوم سړی کی برنی عیبونه پیدا کيږی نو د هغه امام جوړول جائز نه دی (۲).
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
والله اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(۱) وفي حاشية الطحطاوى على مراقي الفلاح ص: ۸۱ (مطبعة مصطفى البابي مصر) (و) لذا كره امامه الفاسق العالم لعدم اهتمامه بالدين فتجب اهانتة شرعا فلا يعظم بتقديمه للامامة، قال الطحطاوى: فتجب اهانتة شرعا فلا يعظم بتقديمه للامامة تبع فيه الزيلى ومفاده كون الكراهة في الفاسق تحريمية وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶ (ويكره امامة عبد وفاسق) وفيه رد المختار (وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة، ولعل المراد به من يرتكب الكبائر، وفيه ايضا، واما الفاسق فقد عللوا كراهة تقديمه بانه لا يحتم لامردينه وبان في تقديمه تعظيمه وقد وجب عليهم اهانتة شرعا، وكذا في الفتاوى دار العلوم ديوبند ج: ۳ ص: ۱۳۲.
(۲) د تيری صفحی دوهمه حاشیه وگوري.

هـ ۱۳۹۰ / ۱۰ / ۲۲
(فتوی نمبر ۱۱۲۲ / ۲۱ الف)

د ماما څخه خوا بدي سړی پسي لمونځ کول

سوال: یو سړی د خپل ماما څخه قرآن شریف وئیلی دی اوس د هغه څخه ماما دورمه سخت ناراضه دی او خپل حقوق هغه ته نه بخښی آیا اوس په دی سړی پسي لمونځ کول جائز دی؟ هرکله چی ده ته یی ماما د خپلولی د حق حقوق هم نه بخښی؟
جواب: که مامایی په شرعی معقول عذر سره ناراضه دی نو په ده باندی واجب دی چی د هغه د راضی کولو کوشش وکړی او په ده پسي د لمونځ کولو مسئله په دی باندی موقوف ده چی د ماما د خفگان وجه معلومه وي. والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
هـ ۱۳۸۸ / ۲۴
(فتوی نمبر ۱۱۲۵ / ۱۹ الف)

په ناخبري کي که په بريلي امام پسي لمونځ وسي نو څه حکم دی؟

سوال: یو سړی یو جومات ته د جمعی لمونځ د اداء کولو د پاره ولاړی هغه ته د معلومه نه وه چی دا جومات د کوم مسلک د خلکو دی، وروسته ورته معلومه سوه چی امام صاحب د بریلی مسلک سره تعلق ساتی، په داسی امام پسي لمونځ کول پکار دی او که نه؟ که لمونځ یی ورپسي وکی نو هغه لمونځ به اداسی او که نه؟
جواب: د لمونځ کولو د پاره داسی امام منتخب کول پکار دی چی صحیح العقیده وي، بیا هم که د بریلی مسلک سره تعلق لرونکی سړی پسي یی په ناخبرتیا کی لمونځ وکی، یا د ده څخه علاوه بل چیری د جمعی پیدا کیدل ممکن نه وه، نو په دی حالت کی سوی لمونځ اداء سو. (۱)

والله سبحانه اعلم
هـ ۱۴۰۱ / ۱۱ / ۱۵
(فتوی نمبر ۱۱۷ / ۳۲ ج)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۲۳ (طبع ايج ايم سعيد) صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة وقال الشامي تحته (قوله نال فضل الجماعة افاد ان الصلوة خلفها اولی من الانفراد.... الخ.)

د جرګې فیصله مقدمه ده یا د جمعی سره لمونځ؟

د شور جنګ په وجه د جمعی لمونځ ماتول

سوال: د لمانځه وخت سوی وو او مولوی صاحب جومات ته مخامخ جرګې کی ناست وو، مولوی صاحب ته دوه واره آواز وسو چی د لمانځه وخت دی، خلګ انتظار کوی، په دی باندی مولوی صاحب وویل: د فرض لمانځه څخه مخکی د جرګې فیصله اهمیت لری، د آینده د پاره د داسی مولوی صاحب اقتداء جائز ده او که نه؟

۲: د مازیګر جمعه ولاړه وه مولوی صاحب پخپله لمونځ ورکی، مجله کی شور او جنګ سو، مولوی صاحب فوراً لمونځ مات کی او د جومات څخه ووتی، داسی مولوی صاحب پسی لمونځ کول څنګه دی؟

جواب: د جرګې فیصله کولو د پاره جمعه پریښوول جائز نه دی، خو داچی مسئله داسی وی چی هغه فیصله په مینځ کی د پریښوولو د وجی د څه لویی فتنی یا فساد خطر وی، لهذا د مسئلې جواب د دی فیصلی په صحیح نوعیت باندی موقوف دی.

۲: صورت مسئله کی لمونځ ماتول جائز نه وو، کوم امام صاحب چی داسی کړی دی هغه ته په خپل دی عمل توبه او استغفار کول پکار دی او که هغه داسی وکړی نو په هغه پسی لمونځ کولو کی څه خبره نسته. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۲/۱۰/۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۳۴۶ هـ)

د سیاسي اختلاف په وجه د امامت څخه معزوله کول

سوال: زید د خپل پلارنیکه د وختو څخه یوی محلی کی امام راروان دی، ښه عالم دی، ماشومانو ته ښه قرآن ښایی، د محلی دوه دری کسان چی د اثر اورسوخ والادی او دپیپلز پارټی والادی هغوی د امام صاحب مخالف دی، د امام صاحب حامیان غریب عوام دی او د هغه دوه دری کسانو په مخکی څه وئیلی نسی د بهتو صاحب په آخری دور کی د سیاسي اختلاف په وجه پی امام صاحب وباسی او بل امام پی راوستی، اوس په بل امام پسی شرعاً لمونځ کول جائز دی او که نه؟

جواب: هرکله چی د مخکی امام څه غلطی نه وه او هغه صرف د سیاسي اختلاف په وجه معزوله کول درست نه وو، خو اوس چی کله د بل امام صاحب تقرر وسو، نو که په ده کی د کراهت څه خبره نسته نو لمونځ کول ورپسی جائز دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۸/۲۳ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۸۷۷ ج)

حضور ﷺ لره (عالم الغیب) او حاضر او ناظر، منونګي

پسی د لمانځه کولو حکم

سوال: که کوم مولوی صاحب حضور ﷺ حاضر او ناظر ګنی یا هغوی عالم الغیب ګنی او ورسره داهم وایی چی حضور ﷺ ته داهم علم دی چی د مور په خیمه کی څه دی؟ بازار به کله کیږی؟ څوک به کله مری؟ یا هغوی نورمنی، په هغه پسی لمونځ کول څنګه دی؟

جواب: د کوم مولانا په باره کی چی د تحقیق وی چی هغه د مذکوره عقایدو قائل دی په هغه پسی لمونځ کول نه دی پکار (۱).

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۵/۲۵ هـ

(فتوی نمبر ۲۲/۲۸۲ ب)

(۱) وفي الكبيرى شرح منية ص: ۵۱۴ (طبع سهيل اكيدي مى لاهور) ويكره تقديم المبتدع ايضاً لانه فاسق من حيث الاعتقاد وهو اشد من الفسق من حيث العمل، وفي تنوير الابصار مع شرحه ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۲۱ يكره امامة عبد ومبتدع اى صاحب بدعة وهى اعتقاد خلاف المعروف عن الرسول ﷺ لابعادة بل بنوع شبهة ... لا يكفرها، وان كفر بها فلا يصح الاقتداء به اصلاً ... الخ، وغنية المتملى ص: ۵۱۴ (طبع سهيل اكيدي مى لاهور) وانما يجوز الاقتداء به مع الكراهة اذا لم يكن مایعتقده يودى الى الكفر عند اهل السنة، اما لو كان مؤدياً الى الكفر فلا يجوز اصلاً: همدارنگه وګورئ فتاوی دار العلوم دیوبند ۱۷۰/۱۲/۳.

د جومات په دوهم منزل باندی د جمعی کوئو حکم

سوال: د دوه منزله جومات په دوهم منزل باندی د جمعی لمونځ کول جائز دی او که نه؟ هرکله چی اول منزل بالکل خالی وی او امام او مقتدیان په دوهم منزل کی لمونځ اداء کوی؟

جواب: وکره تحریم الوطی فوقه والبول والتغوط لانه مسجد الی عنان السماء (درمختار مع الشامی ج: ۱ ص: ۴۱۲) (۱)

د دی څخه معلومه سول چی جومات ترآسمانه پوری جومات وی او برنی منزل هم جومات دی، لهذا په دی کی د جمعی کولو څه حرج نسته. (۲)، البته بلاضرورت دی داسی ونسی ځکه چی دا د تقلیل جماعت سبب جوړیدی سی. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۴۵ الف)

که امام د خپرلاندی ولاړوی او متقدیان وروسته نو څه حکم دی؟

سوال: زموږ د جومات په صحن کی خپر دی او د هغه څخه وروسته صحن شروع کیږی امام صاحب د خپرلاندی دریږی اوس دا خبره معلومول دی چی داسی لمونځ کول صحیح دی او که نه؟ د څه خلکو ویناده چی یوصف د خپرلاندی د امام سره ضروری دی، که داسی ونه سول نو لمونځ به نه کیږی او که کیږی هم نو مکروه به وی؟

جواب: په مسئله صورت کی لمونځ درست دی، په دی کی څه کراهت هم منقول نه دی پیداسوی، خو احتیاط په دی کی چی امام د خپر څخه لږ وروسته ودریږی دآشان چی د هغه قدم د خپر څخه د باندی وی، سجده که څه هم د خپر لاندی وسی اخذ ممانی الدر المختار وقیام الامام فی المحراب لاسجوده فیه (ای یکره ذالک) (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۰ ج)

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۵۲ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) د دی مسئلې متعلق د مکمل تفصیل د پاره امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۵۵۹ ملاحظه کړئ.

(۳) الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۴۵ (طبع ایچ ایم سعید).

آیا د امامت دوجي استاذ جوړیږی؟

سوال: یوڅو مسئلې پیښی دی چی د هغه جواب پکار دی:

۱: څه فرمائی علمائی دین د شرع متین په دی مسئله کی چی په یوسری پسی د لمونځ کولو په وجه هغه استاذ جوړیږی او که نه؟ او که هغه استاذ جوړیږی نو آیا د هغه احترام هم همدآشان ضروری دی لکه چی د عام مروجه استاذان احترام کولی سی.

۲: په عام عرف کی امام ته استاذ وئیل کیږی آیا د استاذتوب د امامت خصوصیت دی یا د مطلق لمونځ کولو؟

۳: د قرآن یو حافظ د بل حافظ قرآن منزل اوری آیا دامنزل اوریدل به په تعلیم کی شمیرل کیږی یا په تذکره کی؟ او داهم راته معلومه کړئ چی استاذ کله او څنگه جوړیږی او لږ په تفصیل سره بیان وکړئ؟

جواب: محض په امامت سره یوسری استاذ نه جوړیږی خو د امام تعظیم کول هم پکار دی.

۲: دا عرف صحیح نه دی هوا که د امام څخه یی څه د دین خبره وده کړی وی نو هغه استاذ سو.

۳: شرعاً په دی سره استاذ نه جوړیږی خو په قرآن یادولو کی د یوبل مددسو، نوځکه د بل عزت کول پکار دی. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۱۲/۱/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۲/۱۳۸)

د ریډیو اوریډونکی په اقتداء کی د لمانځه کولو حکم

سوال: یو سړی تریوحده پوری د شریعت ډیر پابنده دی صرف یوه خبره په هغه کی ده

چی هغه ریډیو اوری، ریډیوکی صرف د قرآن مجید تلاوت او ترجمه او که څه دینی

مسائل نشر کیږی نو اوری او خبرونه هم اوری، باقی فلمی ریکارډ وغیره نه اوری او د خلکو امام دی، لمونځ ورپسی جائز دی او که نه؟

د لمانځه بیان

جواب: که د ساز او موسیقی او نورو ناجائزو شیانو اوریدلو څخه اجتناب ووسی نو ریډیو بالکل جائز ده او په دی وجه په لمانځه کی څه خلل نه راځی، چنانچې مذکوره سړی پسی لمونځ درست دی. واللہ اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۳۲۲ الف)

بغیر د ثبوت څخه د زنا تهمت لگوونکي پسي د لمانځه حکم

سوال: یو سړی په چاباندی بغیر د ثبوت څخه د زنا تهمت لگوی د داسی سړی څه حکم دی؟ او په ده پسی د لمانځه کولو څه حکم دی؟ او په داسی سړی پسی لمونځ کول درست دی؟

جواب: په کوم سړی باندی د زنا دروغو تهمت لگول لویه گناه ده (۱):

۱: نو د داسی عمل کوونکی سړی فاسق دی. (۲)

۲: او داسی سړی پسی لمونځ کول مکروه دی خو که لمونځ یی وکی نو اداء به سی.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۵/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲/۵۹۶ ب)

د امامت برقراره ساتلو د پاره د خوش طونو لگولو حکم

سوال: یو مولانا صاحب د هندوستان څخه فارغه دی، دلته په یو جامع مسجد کی پیش امام دی او خپلو مقتدیانو ته داسی تقریر کوی که امامت برقراره ساتی نو زما په نصیحت باندی عمل وکړی.

(۱) ایضاً.

(۲) د تفصیل د پاره وگورئ د سورة نور آیت: والذین یومنون المحصنات (الایه) لاندی تفسیر معارف القرآن ج: ۲ ص: ۳۵۳

د لمانځه بیان

۲: په تاسو چی زما د میاشتی د تنخواه کومه حصه لگول کیږی هغه به هره میاشت ورکول وی.

۳: ټوله میاشت به په امام بنده خوراک کوی.

۴: د جومات موقوفه مخکه به د امام په نوم رجستر کوی.

۵: که زه کورته ولاړسم نوبل څوک به امام جوړوم.

۶: کوم مقتدی چی په مذکوره شرطونو باندی عمل نه کوی امام به د هغه مقتدی په

کوم دینی یادینوی کارکی نه شریک کیږی یعنی د مرو په جنازه وغیره کی.

۷: او همدا وصیت خپل خلیفه ته هم کوم.

جواب: د امام صاحب په لگول سوی شرطونو کی نمبر ۳، ۲، ۷، د شریعت مطابق نه دی

هغه ته پکاردی چی دا شرطونه عائد نه کړی خو د دی شرطونو د عائد کولو د وجی په

هغه پسی لمونځ نه فاسد یږی. واللہ اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۶۰ الف)

د کشف قبور د قائل په اقتداء کی د لمانځه حکم

سوال: کوم سړی چی د کشف قبور قائل وی په هغه پسی لمونځ کول څنگه دی؟

جواب: کشف قبور څه محال امر نه دی بعضی د الله بندگانو ته د الله جل جلاله د اړخه

داملکه ورکول کیږی که څوک د دی قائل وی نو څه خبره بنسټه خو د کشف قبور په

ذریعه په کومه خلاف شریعت خبره باندی استدلال کول هیڅکله جائز نه دی، کوم سړی

چی د کشف قبور په ذریعه د یوی ناجائزی خبری باندی استدلال وکړی هغه د بدعت

مرتکب دی، او د هغه د امام جوړولو څخه پرهیز کول پکار دی، که څوک صحیح

العقیده امام نه وی نو په هغه پسی لمونځ کول د ځانته لمونځ کولو څخه بڼه دی لمونځ

بهوسی. واللہ اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۱/۱/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۱۹/۲۲ الف)

دروغ ویونکي او د جومات سامان خپل په کور کي استعمالوونکي

امام د اقتداء حکم

سوال: عرض دادی چی دلته د سعودی حکومت بلاتابعیه جومات جوړول نه پرېږدي ځکه د مولوی صدیق تابعیه والا په نوم باندی زموږ په محله کی مسجد تعمیرکي. مولوی موصوف چونکي تابعیه والا دی ځکه مولوی موصوف د جومات متولی جوړولو سره تقریباً پنځلس، شپاړس کالو پوری موجودات چلولی دی، نن تردرو کالو پوری مولوی موصوف یوبل مولوی صاحب زموږ د جومات امام جوړکړی دی. مولوی موصوف د مسجد امام ته خادم نیولو سره اقامه یی هم جوړکړی دی او نوموړی مولوی صاحب پخپله د امام کفیل هم دی، په کوم پاسپورت چی یی اقامه جوړه کړی ده، هغه پاسپورت چونکي جعلی وو، تیرکال کله چی د جعلی پاسپورت والا دلته د جواز ټوله اړخ نیول او تلاشی کیدل نو امام صاحب خپل پاسپورت پټ کي، بیا په حکومت کی د پاسپورت ورکیدو مهله درخواست ورکي بیایي د سفار تخانی څخه نوی پاسپورت ورکیدو اعلان کړی دی هغه بالکل دروغ او کذب دی، په هغه کی یی توریه او تعریض هم نه دی کړی، حالانکي مخکنی پاسپورت د امام صاحب سره موجود دی، په دی خبره باندی مقتدیان د امام صاحب څخه ناراضه کیدو سره په هغه پسی اقتداء کول پریښوول، مقتدیانو په بل جومات کی لمونځ کول شروع کړل نو داڅو ټوله مخکنی خبره وه.

دوهمه خبره داده چی دی امام د جومات سامان په کور کی استعمال کړی دی، دریمه خبره داده چی یوسړی د جومات د پاره اوبه ورکړی وی چی په دی سره خلک اودس وکړی، امام صاحب دا اوبه د جومات په ځای مدرسه کی او د جومات د کرائی په کورونو باندی خرڅ کړی، کله چی د محلی خلکو د امام صاحب څخه دا ټولی خبری وپوښتلی، نو امام صاحب په سختی سره پیش سو جنگ او فساد یی وکړی د دی په وجه د محلی اکثره خلک ناراضه کیدلو سره د هغه په اقتداء کی لمونځ کول پریښوول یوبل جومات کی یی لمونځ کول شروع کړل، مولوی صدیق خو د دغه امام معزوله کولو او د بل امام او د درولو اجازت خو راکړی دی، خو موجوده امام به د جومات متولی وی او د ټولو به سرپرست وی، دا خبره په محلی والاوو باندی گرانه سوی ده.

خلاصه داده چی اوس امام صاحب د قامی او پاسپورت په وجه صریح دروغ ووتیل: ثانیاً د جومات فرش، د جومات ایرکندیشن او د جومات اوبه یی ناجائزه طریقه باندی مصرف کړی، ثالثاً امام صاحب د مقتدیانو سره په سختی سره پیش سو، جنگ او فساد یی وکړی.

څلورم د امام صاحب د معزوله کولو طاقت هم مقتدیانو ته نسته، او د امام صاحب سره د اختلاف په صورت کی د فتنی او فساد قوی اندیښنه ده، د شرعی حکم څخه موخبردار کړی، د دی وجوهاتو په وجه چی کوم خلک په بل جومات کی لمونځ کوی آیا هغوی په غلطی باندی دی؟

جواب: دروغ وویل او د جومات سامان په کور کی استعمالول حرام دی څوک چی د دی حرامو مرتکب وی ترڅو چی هغه د دی څخه توبه ونه کاري د فاسق په حکم کی دی هغه په خپل اختیار امام جوړول یا دیو صالح امام په موجودگی کی په هغه پسی لمونځ کول جائز نه دی، بیا هم چی کوم لمونځونه مو ورپسی کړی وی هغه وسول دا عادی ضرورت یی نسته، څوکه دا امور محرمه د هغه څخه ثابت وی او توبه هم نه کاري نو د جومات په منتظمینو باندی واجب دی چی هغوی دیو صالح امام انتظام وکړي. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۰۸/۷/۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۹۹/۳۹ هـ)

په خپل ځان باندی د عائد سوی الزاماتو صحیح جواب

ورکوونکي امام د اقتداء حکم

سوال: څه فرمائی د دین عالمان او د متین شریعت مفتیان د لاندی مسائلو په باره کی چی یو امام صاحب ته د جومات په احاطه کی دننه په کونج کی یو کور جوړکړی ورکړی دی او تقریباً د څوارلس پنځلس کالو څخه هغه د دی جومات امامت کوی او د همدی په احاطه کی یوه مدرسه هم ده، د دی مدرسی مهتمم هم امام صاحب دی، د جومات او مدرسی دواړو د طرفه امام صاحب ته مبلغ (۲۰) روپی د میاشتی ورکول کیږی، د جومات او مدرسی د کمیټی آفیس عهدیدارانو د طرفه په امام او مهتمم صاحب باندی لاندینی الزامات لگول سوی دی، د کمیټی دا الزامات او د امام صاحب جوابات په لاندی ډول دی: تاسو د خپلی فیصلی شرعی څخه موږ خبر او مشکور موکړی؟

(د کمیټې د اړخه د امام صاحب څخه سوی سوالونه او د امام صاحب جوابونه)
سوال: تاسو ته چی کوم کور د جومات د اړخه درکول سوی دی د دی په چټت باندی دی
د چرگانو ساتلو ځای د چا په اجازت جوړ کړی دی؟

جواب: (یو کال و سو کله چی می جوړ کړی دی) د کمیټې د صدر صاحب څخه می
پوښتنه کړی ده، د جوړولو څخه مخکی زه د صدر صاحب کورته ولاړم او هغوی ته می
وویل: چی جناب تنخواه کمه ده بال بچ داریم خیال می دی په کوم کورکی چی زه
اوسېږم د هغه په چټت باندی زه د چرگانو ځای پخپل خرڅ جوړ کړم ستاسو څه رایه ده؟
وی فرمائیل: چی ښه روزگار دی بسم الله وایه او شروع یی کړه، خو کله چی د یو کال
څخه وروسته دامستله را لورپه سوه نو صدر صاحب انکار کوی چی ماهیڅ اجازت نه وو
ورکړی، جناب صدر صاحب هم قسم اخستوته تیار دی، او امام صاحب هم قسم
اخستوته تیار دی او وایی چی صدر صاحب ته هغه اجازت یاد نه دی.

(نوټ: د چرگانو ذکر سوی ځای سره) د هغه اسباب امام صاحب په خپل ذاتی خرڅ سره
کړی دی او د جومات په نوم یی وقف کړی دی چی ټول اعتراض ختم سی.
سوال: د جومات کمیټې چی تاسو ته د خپل ذاتی مصرف د پاره کومه بجې درکړی وه،
هغه تاسو چرگانو کی د چا په اجازت بلوی؟

جواب: د کور په چټت یوبلېب د مخکی څخه لگیدلی وو او تقریباً د لس یوولس
بجوپوړی د شپې موږ پخپل مصرف کی بلوله، په دی بلب سره د چرگانو ځای او د
باندی کار به مو تری اخستلو او تر یو کاله پوری د ابلب همداسی بلیدی، په ذهن کی می
دا خبره هم نه وه چی داسی کول ښه نه دی، اوس چی کله په دی کال د درو بلفونو بلولو
نوټ رالی نو ستاسو د اعتراض څخه مخکی ما حساب کوی چی که یوبلېب (۲۰) واټ
هره ورځ بل سی نو په میاشت کی څومره خرڅ کیږی چی هغه رقم جومات کی جمع کړم،
خو مخکی د دی څخه چی زه حساب وکړم او جمع یی کړم ستاسو د اړخه سوال و سو
تیر کال چی کوم یوبلېب لگیدی، که کمیټې وغواړی نو پریږدی دی، او که وغواړی نو
حساب کولو سره دی زما څخه رقم وصول کړی.

سوال: د گیس پخی خښتی یوسری مدرسې ته ورکړی وی تاسو د خپلو چرگانو په ځای
ولی ولگولی؟

جواب: د مدرسې د یو مدرس د پاره زما په نگرانی کی کمره جوړه سوه کله چی د هغه
بنیادونه وکښل سول نو د بدقسمتی څخه د گلکار د خولی څخه ووتل چی د کتکر

خښته چی پرته ده که هغه په بنیادونو کی ولگه یی نو د دی کمری بنیاد به مضبوط
وی، هغه کتکر خښته ما د چرگانو د ځای خوړلو د پاره راغونښتی وه، ما په هغه وخت
کی د مدرسې فائده په نظر کی ساتلو سره مستری ته وویل چی زما د خښتو څخه
دا کتکر خښته په بنیادونو کی ولگوه او د مدرسې د خښتو څخه دومره تعداد زما په
خښتو کی واچوه په هغه وخت کی می د مدرسې فائده په ذهن کی وه، د مسئلې حقیقت
می ذهن ته رانه لی، چی زه په دی طریقه د مدرسې د پاره نه خپلی خښتی لگولی سم او
نه داسی اخستلی سم، کله چی اعتراض پورته سو بیاراته دا حقیقت ښکاره سو چی
ما غلط قدم اخستی دی، خو زما په دی کار سره مدرسې ته فائده رسیدلی ده څه نقصان
نه دی سوی.

سوال: د مدرسې د تعمیر په سلسله کی چی کومه وسپنه، شگه، سمنت او غیره راغلی
دی دا نا د خپلو چرگانو په ځای ولی مصرف کړل او د چا په اجازت سره دی راوړل؟

جواب: خښتی ما په خپل رقم د مدرسې په اړه سره راغونښتی دی، رسید زما سره دی
(چی وښوول سو) سمنت د دی کار د پاره ما خپل اخستی دی، د هغه رسید هم راسره
موجود دی (چی وښوول سو) خو زما د مزدورانو او گلکارنه په یوه موقعه باندی
دا غلطی وسوه، هغه دا چی زه په کورکی موجود نه وم او کار کولو سره سمنت ختم سول،
نو گلکار او مزدورانو د خپلی دیاری دیری د وجی یی د مدرسې سمنت لوړ کړی دی او
وړی یی دی، چی دا کار هم امام صاحب کوی هغه به یی اداء کړی، کله چی زه ماښام
بیرته راغلم، نو هغوی ماته وویل چی زه په هغه باندی د هغوی څخه خوابدی سوم، د
هغه سمنتو چی څومره قیمت جوړیدو د هغه وخت د نرخ په حساب سره ما هغه رقم د
مدرسې په فنډ کی جمع کی او رسید می کټ کی، د هغه رقم رسید او کومو مزدورانو
چی سمنت لوړ کړی وو د هغوی حلفیه بیان زما سره موجود دی (چی وښوول سو) د شیخ
کومی ردی تکرر چی به بچ کیدی موذن ته به ما وویل: چی که څوک کباری راسی نو هغه
ته یی ورکوه، په یوه موقعه لږ ماته ضرورت وو ما واخستی او په اندازی سره می د
هغه قیمت اداء کی (خو غلطی دا وسوه چی په ټول می وانه خستی)

سوال: په مدرسه کی چی کوم رقم د زکوٰة او فطر، او د قربانی د څرمنو وصول سوی
هغه د مدرسې اکاونټ کی اوس نسته هغه د مدرسې په کوم مصرف کی استعمال سوی
دی؟

جواب: د مدرسې رقم په بینک کې جمع دی، ماڅو د تعمیری اخراجاتو بل جوړولو سره به می صدر صاحب ته حواله کوی، صدر صاحب به هغه پاس کوی او د خازن صاحب سره چک بک وو، هغه به چیک جوړولو چي په هغه باندې به د صدر صاحب او د درو کسانو کی د دوو کسانو دستخط ضروری ووو زه خو پخپله یو ټیډی هم د بینک څخه نسیم را ایستی، داسوال خو د هغه خلکو څخه کول پکار دی، معلومیږي داسی چي تاسو خلکو خیال نه دی کړی چي د چاډمه داری وه، او نه ما د بینک څخه معلوم سول او په ظاهره اوس هغه رقم د تعمیری رقم سره د مدرسې په تعمیر کی خرڅ کیږي په دی کی زما څه قصور دی، اوس چي د مدرسې د تعمیر د پاره کوم رقم راځي د هغه څخه مذکوره رقم راکښلو سره دافند پوره کړئ، پورتنی ذکر سوي سوالونه او جوابونه ملاحظه کړئ او د شریعت مطهره په پونا کی مو د جواب څخه خبر کړئ چي د ذکر سوي الزاماتو د جوابونو ویلو څخه وروسته امام صاحب څومره قدری مجرم دی، آیا د دی امام ساتل پکار دی او که نه؟ او لمونځ ورپسی صحیح کیږي او که نه؟

نوت: په جهت باندې د چرگانو د پاره د ځای جوړولو په سلسله کی چي کوم خرڅ وسو په هغه باندې ټولی روپی د امام صاحب خرڅ سوي هغه ټول د تعمیری ملبی سره د تعمیر څخه امام صاحب جومات او مدرسې ته وقف کړی دی او یو کال وسو چي کمیته په هغه باندې رضاء کیدلو سره متفق فیصله وکړله خو اوس بیافتوی نمبر ۱ د څلورو سوالونو سره د تیرو دوو کالو په الزامونو کی د شاملولو سره په حقیقت کی د مفتی صاحب په مخکی د امام صاحب د جرمونو په سنگین شکل کی د پیش کولو کوشش کیږي. فقط والسلام

جواب: د برنی ذکر سوي سوالونو کوم جوابونه چي امام صاحب ورکړی دی که هغه صحیح وی نو امام صاحب بالکل بری الذمه دی، په هغه باندې هیڅ قسم اعتراض نه واقع کیږي، ترڅو چي د مخکنی دوو سوالونو تعلق دی هغه سوالونه نامعقول او غیر منصفانه دی، کوم مکان چي د امام صاحب د اوسیدلو د پاره ورکول سوي دی که هغه په هغه کی د خپل معاش د پاره څه کار وکړي نو په دی کی شرعاً څه خبره نسته، دغه شان د بجلی استعمال د خپل ضرورت د پاره کولی سی، کمیته والا د دی په باره کی د جواب طلبی کولو سره زیات کړی دی باقی سوالونه خو صحیح دی، خو جوابونه هم معقول دی که د دی صحت ثابت سی نو په امام صاحب باندې په هیڅ قسم اعتراض درست نه دی. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۹/۹/۲۹

(فتویٰ نمبر ۱۷۱۴/۳۰ و)

د یو امام د امامت متعلق تفصیلی استفتاء او د هغه جواب

سوال: څه فرمائی د دین عالمان او د شرع متین مفتیان د لاندینیو مسئلو په باره کی:
۱: دچی زموږ په جومات کی چي کوم امام صاحب دی، او ورسره د جومات سره ملحق مدرسې مهتم هم دی، موصوف ته د کمیته د اړخه دوی تنخواگانی درکول کیږي، (۲۳۵) روپی د جومات د امامت او (۱۲۵) روپی د مهتم کیدو په وجه چي ټولی ورته (۳۲۰) روپی تنخواه ورکول کیږي، تیره میاشت د انتظامیې د طرفه امام صاحب ته د یوې وجهی په ښکاره کیدو سره نوټس را کول سوي دی چي هغه په لاندی عبارت سره دی او ورسره جوابات هم درج دی:

سوالونه د کمیته د اړخه

۱: د تیرو درو میاشتو څخه د محلی د خلکو مسلسل درخواستونه راروان دی چي: تاسو هره ورځ په یو نه یو لمونځ کی غیر حاضری لمونځ گذار انتظار کوی او بیابل څوک لمونځ ورکړی په دی باندې تاسو متوجه سواست خوتراوسه پوری اثر نه دی سوي.

۲: د منع کولو باوجود تاسو د جومات پوری په کرایه باندې ورکړی وه اورقم دی وصول کړی دی دنوټس په پیدا کیدو باندې مو غلط بیانی لیکلی ده.

۳: تاسو ته د مدرسې د معلم په غیر موجودگی کی د لږ سبق ښوولو د پاره ووئیل سول، خو تاسو صفا انکار وکړی.

۴: د کمیته د صدر د منع کولو باوجود تا د خپل کور (د جومات ملکیت چي امام صاحب ته ورکول سوي) باندې بیان بیت الخلاء جوړه کړی ده.

د امام صاحب د اړخه جوابونه

۱: د تیرو دوو میاشتو څخه یعنی اپریل او می کی د څه وختونو په لمونځونو کی زما د غیر حاضری وجه داده چي اپریل سنه ۱۹۷۸ کی دوی ورځینی د ختم نبوت کانفرنس وسو (چونکی زه دلته د حیدر اباد مجلس ختم نبوت ضلعی ناظم یم) د هغه د انتظام په سلسله کی ما ډیری هلی ځلی وکړی چي د هغه په وجه به اکثره لمونځونو کی

غیر حاضر کیدم (خوپه خپل ځای باندی به می قایم مقام مقرر کوی، الا ماشاء الله، خو
د صدر منتظم ته مازبانی وئیلی وو چی د کانفرنس د انتظاماتو په سلسله کی به اکثره
لمونځونو کی زماغیر حاضرینو کیږی زما په تیر موجودگی کی به مدرس قرآن قاری
صاحب یا د مسجد موذن صاحب لدرنځ ورکوی، صدر صاحب وفرمائیل: چی الله مالک
دی فکر مه کوه او یوه ورځ د خپل څ ضروری ک د پاره کراچی ته ولاړم د هغه اطلاع
می هم صدر صاحب ته زبانی وکړله او هغه په شرع کی د یوی کورنی جگړی د ختمولو
د پاره بیایوه ورځ کراچی ته ولاړم د هغه اطلاع می هم صدر صاحب ته زبانی وکړه او
صدر صاحب اجازت راکی اویا هم به دی میاشت کی زموږ حضرت مولانا غلام حبیب
صاحب حلوائی ناڅاپی کراچی ته شریف راوړی او د هغه سره د ملاقات د پاره
بیاکراچی ته ولاړم، او کله چی حضرت مولانا حیدر آباد ته تشریف راوړی، دوی ورځی
حضرت پاته سو، زه هم وسره وم، خو د صدر صاحب څخه می پوښتنه کړی تللی وم، د
ذکرسو وجهو څخه په هفته کی یو دوه غیر حاضرینانی خو کیږی چی د لطیف آباد څخه
بشارته ولاړم په بیرته راتلو باندی په وخت می راتلل غوښتل خوسورلی نه پیدا کیږی
یا په لاره کی سورلی خرابه سی، د چاپه غم ښادی کی تلل وی، د بچو د علاج معالجه د
پاره ډاکتر ته تلل وی د ډاکتر د مصروفیت د وجی ناوخته سی وغیره وغیره.

دغه شان غیر حاضرینانی څوک قصداً نه کوی بلکی د هریو مسجد د امام څخه داسی
غیر حاضرینانی کیږی آینه د پاره وعده کوم چی عمداً به هیڅ غیر حاضری نه کوم، خو
ذکرسو دوهم قسم غیر حاضری خو کیږی.

۲: د کله چی زه منع سوی یم مایخپله د مدرسې یا د جومات پورې چاته په کرایه باندی
نه ده ورکړی او ماشومان می هم منع کړی دی چی چاته یی مه ورکوی، خو بیادی اته ۸
نه ۹ میاشتو کی دری واره زما په غیر موجودگی کی خلکو پورې وړی ده، او
ماشومانو ته یی دروغ وئیلی دی او ډاکنبل او پریښوول زما په غیر موجودگی کی سوی
دی، ماته د هغه هیڅ کرایه وغیره نه ده راکول سوی، د هغوی نومونه لیکلی درکوم، چی
فلانی فلانی دی د یو وار کرایه زما غیر موجودگی کی یوسری زما په کور کی ورکړه هغه
ما جمع کړه د مدرسې په رسیدونو کی یی کتلی سی، پورې هروخت په جومات کی وی
که څوک یی یوسی یایی راوړی ماته د دی څه معلومات کیږی؟ تاسو خلک په معمولی
خبره په امام باندی بدگمانی کوی اور ورپسی لمونځونه هم کوی تعجب دی.

۳: دی جواب ماجنرل سکرتری ډاکتر صاحب ته زبانی ورکی، او هغه په هغه ورځ او
وخت زما عذر قبول کی، هغه عذر داوو چی زما په ذمه د لس، اتوکسانو اهل خانه د
کفالت بوجه دی، د دی گرانی په دور کی اته نه سوه روپی خرڅ کیږی او د جومات او
مدرسې څخه بحیثیت امام او مهتمم ماته ټولی دری سوه شپيته روپی د میاشتی
راکول کیږی.

نور اخراجات داسی پوره کوم چی په سهار کی یوسکول ته ۲۷۵ روپی هلته راکول
کیږی او د مایښین لمانخه څخه وروسته لږ غوندی آرام کولو څخه سکول بورډنگ کی
د قرائت ښوولو د پاره څم دوه سوه روپی هلته راکول کیږی، داشان د کور خرچه پوره
کوم، نو سهار ماشومانو ته سبق ښایم نوسکول نه چته پیدا کیږی او مایښام که بورډنگ
ته تلل بند کړم نو تیوشن می ځی، تاسو زما داعذر قبول کړی او مامعاف کړی نو
احسان به وی، په دی باندی ډاکتر صاحب وئیل: که څه وخت وباسی نو ښه به وی خیر
څه خبره نه ده، ماورته وئیل: اوس څوک عارضی مدرس وساتی داصل مدرس به زه هم
درک لگوم او تاسو هم ولگوی دومره خبره کیدو څخه وروسته زه مطمئن سوم چی ډاکتر
صاحب زما عذر قبول کړی دی.

۴: د جومات په کوم کور کی چی زه پاته کیږم د هغه د فرش وغیره او په چت باندی د
بیت الخلاء څومره قدر مرمت وغیره چی سوی دی د کمیته د صدر څخه می اجازت
اخیستی دی او کړی می دی په خپله مرضی می یوه خښته هم نه ده لگولی د دی په
مرمت او جهت باندی بیت الخلاء وغیره جوړولو، چی د هغه اوس صدر صاحب انکار
وکی، زه د هغه تاوان ورکولو ته تیار یم.

د مذکوره سوالونو او جوابونو څخه د اول نمبر سوال په سلسله کی صدر صاحب
فرمائیل: چی زما څخه باقاعده چته نه ده اخستل سوی صرف زبانی کلامی سره زما
څخه به یی کله کله پوښتنه کوله.

د دریم نمبر سوال په سلسله کی جنرل سکرتری صاحب وفرمائیل:

چی زه بلکل مطمئن سوی نه وم بلکی د مدرسې د مهتمم کیدو او د مهتممی د تنخواه
اخیستلو سره د مهتمم دافرض دی چی هرکله کوم مدرش غیر حاضر وی یا کمیته هغه
وباسی نو د هغه په ځای دی هغه ماشومانو ته سبق ښایی، لهذا مهتمم په خپلو فرائضو
کی کوتاهی کړی ده، دا کنبل پکار دی.

د څلورم نمبر سوال په سلسله کی صدر صاحب وفرمائیل: چی د فرش د مرمت اجازت ماورکړی وو، خو د بیت الخلاء اجازت می نه وو ورکړی، او کله وایی چی زه بار بار مجبوره سوم نو مابه مجبوراً هو نه کول نو څه به می کول؟ د بیت الخلاء په جوړیدو ټولی (۱۵۰) یونیم سل روپی خرڅ سوی دی.

اوس د مذکوره سوالونو جوابونه غور او فکر سره ووايه او د شریعت مطهره په ږونا کی جوابونه ژر راکړه، عند الله به مأجوری. یعنی گ.

۱: مذکوره امام صاحب د امامت قابل دی او په ده پسی لمونځ کیږی او که نه؟ او یا بیاغیر ذمه دارکیدوسره دوی د امامت څخه برطرفه سی؟ هرکله چی ۹۵ % فیصده لمونځگزارو په خپلو دستخطونو سره یو یادابنت د کمیټی په نوم لیږلی دی چی موږ د خپل امام صاحب څخه رضا مند یو او د هغوی خلاف فیصله کول به زموږ د جذباتو مجروح کول وی.

۲: د مهمم کیدو باوجود مهمم صاحب ماشومانو ته د سبق د بنوولو څخه انکار وکی، په دی صورت کی هغه د مهممی څخه اخواکول پکار دی او که نه؟
۳: د صدر صاحب په انکار باندی یا د بل چا په خبره باندی امام صاحب دروغجن او خائن گرځولو سره ایسته کول جائز دی یا د صدر صاحب هیږه گنولو سره د امام صاحب سره څه تعارض نه دی کول پکار؟

جواب: په صورت مسئله کی امام صاحب په خپل ځان باندی عائد کرده الزاماتو چی کوم جواب ورکړی دی که هغه د واقعی مطابق وی، نو په امام صاحب باندی په دی باره کی څه اعتراض نه لازمیږی او د دغه الزاماتو په وجه هغه د امامت یا د مدرسې د اهتمام څخه اخواکول صحیح نه دی، د کمیټی افرادو لره پکار دی چی هغوی د امام صاحب کماحقه عزت وکړی او د اشان الزامات عائد کولو سره دی هغه نه پریشانه کوی، او د امام صاحب فرض دی چی هغه خپل مفوضه فرائض په دیانت داری سره اداء کړی.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۹/۹/۲۹ هـ

فصل في المسبوق واللاحق

د مسبوق او لاحق د مسائلو بیان

مسبوق دی د سجده سهوی د پاره د امام په سلام کی شرکت نه کوی

سوال: مسبوق د امام سجده سهوی د پاره په سلام کی شرکت وکړی او که نه؟
جواب: د کوم سړی چی څه رکعتونه د امام سره پاته سوی وی هغه ته د سجده سهوی په وخت د امام سره سلام نه دی گرځول پکار، خو د امام سره سجده کول ضروری دی. کذا فی ردالمختار (۱) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۰/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۳۲۵ الف)

د مسبوق د لمانخه طریقه

سوال: یوسړی په څلور رکعاته لمانخه کی په دوهم یا دریم رکعت کی د امام سره شرکت وکی باقی لمونځ دی څنگ اداء کړی؟ یوصاحب ووئیل چی په باقی رکعتونو کی دی صرف په فاتحی اکفتاء وکړی، په ما بنام کی یورکعت وی نو په باقی کی دی سورة یوځای کړی یادی صرف په سورة فاتحه اکتفاوسی د دی لمانخه په باره کی هم هغه صاحب راته ووئیل چی په یورکعت کی خو دی سورة ووايي او باقی په دوهم رکعت کی دی په فاتحه اکتفاءوسی.

(۱) وفي بدايع الصنائع فصل في بيان من يجب عليه سجود السهو ج: ۱ ص: ۱۷۲ (طبع سعيد) ثم المسبوق انما يتابع الامام (اي في سجدة السهو بان سجد هو) دون السلام بل ينتظر الامام حق يسلم فيسجد فيتابعه في سجود السهو لافي سلامه وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۸۲ (طبع ايچ ايم سعيد) والمسبوق يسجد مع امامه مطلقاً وفي الشامية (قوله والمسبوق يسجد مع امامه) قيد بالسجود لانه لا يتابعه في السلام.

وفي بحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۰۰ (طبع ايچ ايم سعيد) ثم المسبوق انما يتابع الامام في السهو لافي السلام فيسجد معه ويتشهد الخ، وكذا في الهندية ج: ۱ ص: ۹۲ (طبع مكتبة رشيدية كويتية).

جواب: د چا څخه چې یو یادوه رکعت پاته سوی وی هغه ته مسبوق وایی، د قرائت په باره کی حکم دادی چې کله د امام د فارغه کیدو څخه وروسته هغه خپل لمونځ پوره کوی نو د قرائت په لحاظ سره به دا د هغه مخکنی رکعت څخه شمیرل کیږی، لهذا په دی رکعت کی د سورة فاتحی سره د قرآنکریم دوهم آیت هم ووايه، او که د هغه څخه دوه رکعت تیرسوی وی نو په دوهم رکعت کی دی هم د سورة فاتحی څخه وروسته د بل سورة وثیل د هغه د پاره ضرور دی، که دری یا څلور رکعاته ځنی تیرسوی وی نو په اولو دوو رکعتونو کی دی د سورة فاتحی سره بل صورت هم ووايي خو په وروستنی رکعتونو کی به سورة نه وایی. (۱) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۸/۲/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۱۴ الف)

مسبوق په خپل لمونځ څنگه پوره کوی؟

سوال: د چا څخه چې په څلور رکعت لمانځه کی یو رکعت تیرسی هغه بقیه لمونځ څنگه څنگه باید پوره کړی؟

جواب: د امام لمونځ ختمولو څخه وروسته دی خپل پاته رکعت پوره کړی او په دی کی د سورة فاتحی سره بل سورة ویل هم ضروری دی. (۲) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۷/۱۲/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۰۰ الف)

(۱) ایضاً.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۹۲ (باب الامامت) والمسبوق من سبقه الامام بها او ببعضها وهو منفرد حتى يثنى ويتعوذ ويقرأ، وان قرأ مع الاما بعدم الاعتداد بها الكراهتها مفتاح السعادة (فيما يقضيه) اي بعد متابعتة لامام فلو قبلها فلاظهر الفساد ويقضى اول صلاته في حقر قراءة وآخرها في حق تشهد، فمدرك ركعة من غير فجر يأتى بركعتين بفاتحة وسورة وتشهد بينهما وبرابعة الرباعي بفاتحة فقط ولايقعد قبلها وفي رد المختار، قوله حتى ثنى الخ، تفريع على قوله: منفرد فيما يقضيه بعد فراغ امامه فيأتى بالثناء، والتعوذ، لانه للقراءة ويقرأ لانه يقضى اول صلاته في حتى القراءة كمايأتى وكذا في الفتاوى الهندية ج: ۱ ص: ۹۱، ۹۲ (طبع مكتبة رشيدية كويتية)
او همدارنگه وگورئ د یوبند د دارالعلوم فتاویٰ ج: ۳ ص: ۳۷۷، او عزیز الفتاویٰ ص: ۲۲۵.

د مسبوق د ثنا متعلق د شرح وقایه دیو عبارت تحقیق

سوال: شرح وقایه باب صفة الصلوة عبارت دادی: ان المسبوق یقرأ ولا یثنی فیتعوذ، په دی عبارت کی د ولا یثنی څه مطلب دی؟ او که لفظ (لا) غلط دی؟ ځکه چې تعوذ ویل او ثناء پریښودل په هیڅ کتاب کی په نظر نه دی راغلی؟

جواب: د شرح وقایه په موجوده نسخو کی عبارت همداسان دی (۱)، او په دی باندی ستاسو اعتراض درست دی چې مسبوق ته ثنا ویل پکار دی په ټولو معتبرو متنونو کی مسئله هم داسی لیکل سوی ده:

قال فی غنیة المستملی: والمسبوق یأتی بالثناء اذا ادرك الامام حالة المخافة ثم اذا قام الى قضاء ما سبق یأتی به ایضاً کذا ذکره فی الملتقط ووجهه ان القيام الى قضاء ما سبق کتحریمه اخرى للخروج به من حکم الاقتداء الى حکم الانفراد.
(کبیری ص: ۲۹۷ فصل صفة الصلوة) (۲)

وقال فی الدر المختار: وهو (ای المسبوق) منفرد حتى یثنی ویتعوذ ویقرأ.

(شامیه ج: ۱ ص: ۱۰۴ او آخر باب الامامة) (۳)

د دی څخه معلومه سوه چې مسبوق کله په جمع کی شامل وی (او امام قرأت نه وایی) په هغه وخت کی دی هم ثناء ووايي او کله چې د خپل لمانځه پوره کولو د پاره ولاړسی په هغه وخت کی هم، خو په اوله موقعه باندی به د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه او امام محمد رحمته الله علیه د قول مطابق به تعوذ نه وایی ځکه چې د دوی په نزد تعوذ قرأه تابع دی او د امام ابویوسف په نزد به دواړه واره تعوذ هم وایی ځکه چې د دوی په نزد تعوذ ثناء تابع دی. او فتویٰ د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه او امام محمد رحمته الله علیه په قول باندی دی: لما فی ردالمختار لکن مختار قاضی خان والهدایة وشروحها والكافی والاختیار واكثر الكتب هو قولهما انه تبع للقراءة وبه نأخذ.

(شامی ج: ۱ ص: ۳۲۹ باب صفة الصلوة) (۴)

(۱) شرح الوقایه ج: ۱ ص: ۱۴۴ (طبع ایچ ایم سعید) محمد زبیر حقنواز.

(۲) غنیة المصلی ص: ۳۰۴ (طبع سهیل اکیدمی لاهور) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۵۹۰ (طبع ایچ ایم سعید).

(۳) شامیه ج: ۱ ص: ۴۹۰ (طبع ایچ ایم سعید).

(۴) شامیه ج: ۱ ص: ۴۹۰ (طبع ایچ ایم سعید).

به هرحال په شرح وقایه کی د ثناء نفی د متنونو خلاف ده، لهذا یاخو د کتابت د غلطی څخه لفظ (لا) زیات سوی دی یا د شرح وقایه د مصنف تسامح ده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۵۳/۲۵ الف)

د امام د سلام په صورت کی به مسبوق تشهد پوره کوی او که نه؟

(عالمگیری او شامی او امداد الفتاویٰ کی د تعارض تحقیق)

سوال: که کوم مسبوق په آخری قعده کی شریک سو او د تشهد پوره کولو څخه مخکی امام سلام وگرځوی نو هغه مسبوق خپل تشهد پوره کولو څخه بغیر د خپل لمونځ ادا کولو د پاره دریدی سی او که تشهد پوره کول ضروری دی؟ او د امداد الفتاویٰ څخه په حواله د شامی معلومیږی چی د تشهد پوره کول ضروری د جواب څخه می مطمئن کړی؟

جواب: عالمگیری، شامی او امداد الفتاویٰ کی هیڅ تعارض نسته د ټولو منشاء داده چی د مسبوق د پاره د تشهد پوره کولو څخه وروسته ولاړیدل افضل دی خو که هغه د پوره کولو څخه بغیر ولاړیږی نو لمونځ د ټولو په نزد بغیر د کراهت څخه کیږی، علامه شامی رحمته الله علیه دامستله نقل کولو سره لیکی: ومقتضاه انه يتم التشهد ثم يقوم ولم أره صریحاً ثم رأيت في الذخيرة ناقلاً عن أبي الليث المختار عندي انه يتم التشهد وان لم يفعل اجزاه. والله الحمد

(ج اول باب صفة الصلوة بیان الركوع) (۱)

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱۱/۲۲ هـ

(۱) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۴۹۲ وفتاویٰ عالمگیری الفصل السادس فیما یتابع الامام فیما یتابعه ج: ۱ ص: ۹۰ (طبع مکتبه رشیدیہ کویت) امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۳۳۹ وکذا فی امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۵۵۱ وعزیز الفتاویٰ ص: ۲۲۵ وفتاویٰ دار العلوم دیوبند ج: ۳ ص: ۳۷۹.

فصل فیما یفسد الصلوة وما یکره فیها

د لمانخه د مفسداتو او مکروهاتو بیان

په مخکی صف کی نابالغه ماشوم دریدل

سوال: که نابالغ ماشوم په مخکی صف کی ودریږی نو لمونځ صحیح کیږی او که مکروه به وی؟
جواب: لمونځ خو کیږی خو داسی کول مکروه دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۹/۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵/۱۰۲۸ ج)

په نیم لستونی والا قمیص کی لمونځ کول

سوال: دنیم لستونی والا قمیص اچولو سره یانیم لستونی پورته کولو سره به لمونځ کول درست سی او که نه؟ بغیر د څه مجبوری څخه؟
جواب: لمونځ مکروه دی (۱). والله سبحانه اعلم

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۷۱ (طبع ایچ ایم سعید) (ویصف) الرجال ظاهره یعم العیید ثم الصیان ثم الخنای ثم النساء، وفي الشامية تحته (قوله ظاهره یعم العیید) اشار به الى ان البلوغ مقدم على الحرية لقوله رحمته الله علیه لیلینی منکم اولو الاحلام والنهی، وفي الدر المختار ایضاً ج: ۱ ص: ۲۵۲، ۲۵۷ (طبع ایچ ایم سعید) ویحرم ادخال صبیان ومجانین حیث غلب تنجیسمهم والا فیکره وفي الشامية والمراد بالحرمة کراهة التجريم والا فیکره ای تنزیها.

د دی مسئلی د تحقیق د پاره د حضرت والا دامت برکاتهم مصدقه د راقم د مرتبی فتویٰ لاندی ملاحظه کړی.

سوال: که څوک سری لستونی لوړ کړی او لمونځ وکړی نو آیا داجائز دی چی څنگلی یی لڅی وی یا لڅی نه وی په دواړو صورتونو کی څه حکم دی؟

جواب: که څنگلی یی لڅی وی نو دآشان لمونځ کول مکروه دی او که د دی څخه کم وی نو په دی کی اختلاف دی د بعضو په نزد مکروه نه دی ځکه چی په فقهی دلائلو کی د (مرفقین) یعنی ترڅنگلو پوری الفاظ راغلی دی چی د هغه څخه معلومیږی چی که د دی څخه کم وی نو مکروه نه دی: وفي

الجواب الصحيح بنده محمد اشرف غفر الله له
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۳۲ الف)

د تصویر والا کمره کی د لمانځه کولو حکم

سوال: په کومه کمره کی چی د یو سړی یا ښځی تصویر (فوټو) رازیدلی وی نو په هغه ځای کی لمونځ کیدی سی او که نه؟

جواب: په کوم مکان کی چی د یو ذی روح تصویر لگیدلی یا زیدلی وی په هغه کی لمونځ کول مکروه تحریمی دی، او د ټولو څخه زیات کراهت په هغه تصویر کی دی، چی د لمونځ گذار مخ ته قبلی طرف ته وی، بیا هغه چی د لمونځ گذار په سرباندی

الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۴۰ (طبع ایچ ایم سعید) وکړه کفه ای رفعه ولولتراب کمشمرکم او ذیل وفی الشامیه وقید الکراهه فی الخلاصة والمنية بان یكون رافعا کمیه الی المرفقین وظاهره ان لایکړه الی مادونهما، او د بعضو حضراتو په نزد داصورت هم مکروه ځکه چی د دی حضراتو په نزد لستونی لوړه ول او لمونځ کول مطلقا مکروه دی، وفی الشامیه وقید الکراهه فی الخلاصة والمنية بان یكون رافعا کمیه الی المرفقین وظاهره ان لایکړه الی مادونهما، قال فی الحبر والظاهر الاطلاق لصدق کف الثوب علی کل ونحوه فی الحلیة وكذا قال فی الشرح المنية الكبير ان التقييد بالمرفقین اتفاقی وقال هذا لو شمرهما خارج الصلوة ثم شرع فیها كذلك وراجع ایضا خلاصة الفتاوی ج: ۱ ص: ۵۸ همدارنگه وگورئ کفایة المفتی ج: ۳ ص: ۴۲۸ (طبع جدید دار الاشاعت و امداد الاحکام، ج: ۱ ص: ۵۶۱، ۵۶۲، امداد المفتین ص: ۳۴۱، ۳۴۲.

لهذا احتیاط هم په دی کی دی چی بغیر د ضرورت څخه لستونی لوړ کولو سره لمونځ کول نه دی پکار، د مخکی څخه یی د اودس د پاره یی لستونی لوړه ول نو ښه داده چی په علی قلیل سره لمونځ کی لستونی کښته کی مثلاً څه په رکوع کی څه په قومه کی او څه دی په سجده کی کښته کړی. والله تعالی اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه ۱۴۲۳/۷/۲۵ هـ

الجواب الصحيح بنده محمد تقی عثمانی عقی عنه ۱۴۲۳/۷/۲۴ هـ

الجواب الصحيح بنده عبد الرؤف سکھروی ۱۴۲۳/۷/۲۲ هـ

محمد زبیر حقنواز

دار الافتاء دار العلوم کراچی

۱۴۲۳/۷/۲۳ هـ

زیدلی وی، بیا هغه تصویر چی راسته طرف ته وی، بیا هغه چپه طرفته یی وی او د ټولو څخه کم کراهت په هغه کی دی چی د لمونځ گذار وروسته په کوم دیوال کی وی او که تصویر د قدمونو لاندی وی نو په دی کی هم د بعضو فقهاوو په نزد کراهت دی او د بعضو په نزد نسته لهذا د دی څخه هم پرهیز پکار دی.

بعضو په نزد نسته لهذا د دی څخه هم پرهیز پکار دی.
کذا فی رد المختار ج: ۱ ص: ۴۳۵ باب ما یفسد الصلوة ویکره فیها (۱).

والله اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۹۲/۲۷ و)

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

د محاذات د دوو صورتونو تفصیل او حکم

سوال: مرسله فتویٰ نمبر ۳۵۱/۴۵ محرره مفتی محمد صابر صاحب مدظلهم بتاريخ ۱۳۸۷/۱۲/۲۲ هـ کی آنجانب په دوهم نمبر جواب کی لیکلی دی چی که ښځه اتفاقیه طور د خاوند سره لمونځ وکړی او د سړی گټی او پندی سره خپل دا اعضاء لږ وروسته کولو سره ودربړی نو د چالمونځ به هم فاسد نه وی یعنی یعنی وبه سی، خو په بهشتی زیورکی یی دالیکلی دی: که ښځه په خاوند پسې لمونځ کوی نو بالکل دی وروسته (د یوصف په فاصلی باندی) دی ودربړی، او که نه نو بیابه د هغه لمونځ نه کیږی، او د سړی لمونځ به هم برباد سی.

دواړو صورتونو ځانته ځانته څه نوعیت دی چی په مخکنی صورت کی یوه ښځه (د یومقتدی په شان) صرف د سړی د گټی او پندی څخه لږ وروسته کیدو سره لمونځ کولی سی او د بهشتی زیور په رو سره هغه ته کم ترکمه د یوصف فاصله پرینسولولو سره دریدل پکار دی؟

(۱) وفی التنویر وشرحه الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۴۸ و (کړه) ان یكون فوق رأسه اوبین یدیه او بعدائه یمنة او یسرة او محل سجوده (تمثال) ... واختلف فیما اذا کان التماثل خلفه والا ظهر الکراهة وفی الشامیه (الاظهر الکراهة) لكنها فیہ ایسر لانه لاتعظیم فیہ ولا تشیع معراج وفی الدر المختار ایضا ج: ۱ ص: ۲۵۲ (لایکړه صلوة) علی بساط فیہ تماثل أن لم یسجد علیها لمامر، وفی الشامیه تحت (قوله لمامر) علة لعدم الکراهة وهو کونها مهانة ح.

جواب: د محاذات صحیح تفسیر هم هغه دی چی بنځی گتی او پندی د سری د یو عضو برابر وی، لهذا که کومه بنځه د سری څخه دومره وروسته ولاړه چی د دواړو گتی او پندی بالکل برابری کی نه وی نو برابره خبره ده که د بنځی د پښی څه حصه د سری د پښی د څه حصی سره برابره وی او که نه وی نو د اصح قول په بناء به لمونځ خاسر نه وی چی د هغه صورت دادی بنځه سری.

د اصورت د اصح قول په بناء باندی مفسد نه دی، البته بعضی فقهاوو د گیتی او پندی په ځای د پوره قدم د مجازات په اعتبار کړی دی، لهذا د دوی په نزد مذکور صورت مفسد دی او د جواز صورت د دوی په نزد باندی دادی: بنځه سری.

په بهشتی زیور کی د احتیاط په طور دا آخری قول اختیارولو سره بالکل وروسته دریدلو لویی وئیلی دی، چی د هغه مطلب یوصف وروسته دریدل نه دی بلکی دومره وروسته دریدل پکار دی چی د بنځی د قدم هیڅ حصه د سری د قدم د هیڅ حصی سره برابر نه وی.

قال الشامي عن الزيلعي: المعتبر في المحاذات الساق والكعب في الاصح وبعضهم اعتبر القدم اه، فعلى قول البعض لو تأخرت عن الرجل ببعض القدم تفسد وان كان ساقها وكعبها متأخراً عن ساقه وكعبه وعلى الاصح لا تفسد وان كان بعض قدمها مجازياً لبعض قدمه بأن كان اصابع قدمهما عند كعبة مثلاً تأمل (ثم قال بعد اسطر) المانع لس محاذات ای عضومنها لای عضومنه، ولا محاذاة قدمه لای عضومنا بل المانع محاذات قدمها فقط لای عضو منه (۱).

احتیاط به هرجال د بهشتی زیور په یو قول باندی په عمل کولو کی دی چی په اتفاق سره لمونځ صحیح سی، خو چی څرنګه عرض وسو، د بهشتی زیور په قول باندی د عمل کولو مطلب دانه دی چی بنځه دی یوصف وروسته ولاړه وی، بلکی د هغه مطلب دومره وروسته دریدل دی چی د هغه د قدم هیڅ حصه د سری د کوم عضو په مقابل کی رانسی، المرأة اذا صلت مع زوجها في البيت ان كان قدمها بحذاء قدم الزوج لا تجوز صلاتها بالجماعة، وان كان قدمها خلف قدم الزوج الا انه طويلاً تقع رأس المرأة في

(۱) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۵۷۲، وكذا في التاتار خانيه ج: ۱ ص: ۲۲۲، ۲۲۳.

سجود قبل رأس الزوج جائزة صلاتهما لان العبرة للقدم. (شامی ج: ۱ ص: ۵۳۵) (۱) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
هـ ۱۳۸۸ / ۲ / ۲۸

(فتویٰ نمبر ۱۹ / ۳۲۷ الف)

په برانډه کی لمونځ کولو کی څه کراحت نسته

سوال: د جومات څخه د باندی برق پکښی لګیدلی دی یعنی په برانډه کی د گرمی په ورځو کی امام صاحب د باندی لمونځ ورکوی، ماسوا د جمعی د ورځی څخه، جمعه په محراب کی دننه په جومات کی لمونځ ورکوی آیا په دی کی څه کراحت سته او که نه؟
جواب: په دی کی هیڅ کراحت نسته.

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۸۸ / ۲۰ / ۲

(فتویٰ نمبر ۱۹ / ۲۰۶ الف)

بغیر دستری څخه د لمونځگذار مخ ته د تیریدو تفصیل

سوال: د لمونځگذار د مخه څخه د تیریدو لکه څنګه چی په حدیث کی سخت ممانعت راغلی دی، په لاندی ډول او صورتونو کی د تیریدونکی د پاره څه حکم دی؟

الف: که لمونځ گزار د قیام په حالت یا قومه، سجده ګاه باندی نظر لګولی وی نو ضرورت مند څومره فاصله پرېښوولو سره تیریدلی سی؟

ب: که د هغه نظر په ذکر سوی حالت کی د سجدی د ځای څخه مخکی لګی.

ج: که لمونځگذار په رکوع یا سجده کی دی.

د: په دی مسئله کی د کوشنی او غټ جومات ځانته ځانته حکم دی؟

او کم ترکمه څومره لوی جومات ته (مسجد کبیر) وئیلی سی؟

(۱) فتاویٰ شامیه ج: ۱ ص: ۵۷۲ (طبع ایچ ایم سعید)

د لمانخه بیان

جواب: که جوتمات کوشنی دی نو د لمونځگذار مخ ته بغیر دستری څخه بلکل تیریدل نه دی پکار، او که جوتمات غټ دی یا ب، ج: په فراخه ځای کی لمونځ کوی نودومره د مخکی څخه تیریدل جائز کوة دی چی که لمونځ گذار د سجدی په ځای نظر وساتی نو تیریدونکی ورته په نظر نه راځی چی تقریباً د سجدی د ځای څخه د دوو گزو په فاصله باندی وی، د کروع، سجدی، قیام او قومی د ټولو یوحکم دی، او که د قیام په حالت کی لمونځ گذار د سجدی د ځای څخه مخکی گوری بیا هم د تیریدونکی د پاره دومره فاصله معتبره وی چی پورته یی ذکر وسو، لمافی ردالمختار: ومقابله ماصحح التمر تاشی وصاحب البدایع واختاره فخر الاسلام ورجحه فی النهاية والفتح انه قدر مايقع بصره علی المار لوصلی بنخسوع ای رامیاً ببصره الی موضع سجوده. (شامی) (۱)
د: تقریباً د څلوېښت لاسه څخه کمی رتبی والاجومات به کوشنی ورته وئیلی سی، او د دی څخه زیات لوی، قال الشامی: بِسْمِ اللَّهِ قوله ومسجد صغير هو اقل من ستین ذراعاً، وقيل: من اربعین هو المختار كما أشار الیه فی الجواهر. (قهستانی شامی) (۲)
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۸۸/۲/۲۸

دولو پوری اوږده ورېښته ساتونکي لمونځ کپړی او که نه؟

سوال: کومو خلکو چی ورېښته ترولو پوری اوږده ساتلی وی ایا د هغوی لمونځ کپړی؟
جواب: لمونځ خو کپړی خو داسی ورېښته ساتل چی په هغه سره د غیر مسلمو سره یاد فاسقانو سره مشابهت پیدا کپړی جائز نه دی (۲).

والله اعلم

هـ ۱۳۹۷/۱/۱۵

(فتوی نمبر ۱۰۸/۲۸ الف)

(۱) ایضاً.

(۲) رد المختار باب ما یفسد الصلوة ... الخ ج: ۱ ص: ۲۳۴ (طبع سعید)

(۳) وفی سنن ابی داود باب لبس الشهرة ج: ۲ ص: ۲۰۳ (طبع ایچ ایم سعید) عن ابن عمر قال: قال رسول الله ﷺ من تشبه بقوم فهو منهم.

د لمانخه بیان

فصل فی القرائت ومسائل زلة القاری

په لمانخه کی قرأه او د ویونکي د غلطیانو سره د متعلق مسائلو بیان

د سورة فاتحي څخه وروسته «رب اغفر لي» وئیل

سوال: د (ولا الضالین) ویلو څخه وروسته (رب اغفر لي) وئیل څنگه دی؟
جواب: د ولا الضالین څخه وروسته د (آمین) (۱) څخه ماسوا بله جمله د نصوصو څخه ثابت نه ده، ځکه د آمین څخه ماسوا بله جمله وئیل نه دی پکار. والله سبحانه اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الی بلند شهری

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۸۷/۱۲/۱۲

(فتوی نمبر ۱۴۲۷/۱۸ الف)

د بیماری د وجي په لمانخه کی الفاظ اداء نسي نو څه حکم دی؟

سوال: که یوسړی د داسی ناجوړی یا کمزوری په حالت کی په ناسته خو لمونځ اداء کولی سی خو په ژبه باندی د الفاظو اداء کولو څخه یی په سینه کی درد کپړی نو په داسی حالت کی به څنگ الفاظ اداء کړی؟

جواب: د لمانخه د پاره ضروری ده چی ترڅو پوری شونډو او ژبی ته حرکت ورکي قدرت وی د هغه څخه دی الفاظ اداء سی خواه که هغه د معذورتیا د وجی دومره په مزه وی چی پخپله یی هم وانه وری (۲) او دومره په مزه وئیلو سره امید دی چی څه معتد به

(۱) وفی الصحيح للإمام مسلم ج: ۱ ص: ۱۷۲ باب السميع والتحميد والتأمين (طبع قديمی کتب خانه) عن ابی هريرة رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: اذا امن الامام فأمنوا فانه من وافق تأمين الملكة غفرله ماتقدم من ذنبه قال ابن شهاب: كان رسول الله ﷺ يقول: آمين.
(۲) وفی مجمع الانهر ج: ۱ ص: ۱۵۷ (طبع دار الكتب العلمية بيروت) وادنى المخافاة اسماع نفسه وهو القول الهندواني وعليه اكثره المشائخ (فی الصحيح) احتراز عما قيل: ان ادنى الجهر اسماع نفسه وادنى المخافاة تصحيح الحروف وهو قول الكرخي وصححه فی البدائع الخ، وفی الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۳۴ وادنى المخافاة اسماع نفسه فی الشاميه فشرط الهندواني والفضلي لوجودها خروج صوت يصل الى اذنه وبه قال الشافعي وشرط بشر الميرسي واحمد خروج الصوت من الفم وان لم يصل الى اذنه لكن بشرط كونه مسموعاً فی الجملة حتى لو ادنى احمد صماخه الى فيه

د لمانخه بیان

جواب: که جومات کوشنی دی نو د لمونځگذار مخ ته بغیر دستری څخه بلکل تیریدل نه دی پکار، او که جومات غټ دی یا ب، ج: په فراخه ځای کی لمونځ کوی نودومره د مخکی څخه تیریدل جائز کوة دی چی که لمونځ گذار د سجدی په ځای نظر وساتی نو تیریدونکی ورته په نظر نه راځی چی تقریباً د سجدی د ځای څخه د دوو گزو په فاصله باندی وی، د کروع، سجدی، قیام او قومی د ټولو یو حکم دی، او که د قیام په حالت کی لمونځ گذار د سجدی د ځای څخه مخکی گوری بیا هم د تیریدونکی د پاره دومره فاصله معتبره وی چی پورته یی ذکر وسو، لمافی ردالمختار: ومقابلہ ماصحح الترمی ناشی وصاحب البدایع واختاره فخر الاسلام ورجحه فی النهاية والفتح انه قدر ما یقع بصره علی المار لوصلی بنخسوع ای رامیاً ببصره الی موضع سجوده، (شامی) (۱)
د: تقریباً د څلویښت لاسه څخه کمی رتبی والجومات به کوشنی ورته وئیلی سی، اود دی څخه زیات لوی، قال الشامی: رحمہ اللہ قوله ومسجد صغير هو اقل من ستین ذراعاً، وقیل: من اربعین هو المختار کما اشار الیه فی الجواهر. (قهستانی شامی) (۲)
الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۲۸ هـ

دولو پوری اوږده ورېښته ساتونکي لمونځ کيږی او که نه؟

سوال: کومو خلکو چی ورېښته ترولو پوری اوږده ساتلی وی ایا د هغوی لمونځ کيږی؟
جواب: لمونځ خو کيږی خو داسی ورېښته ساتل چی په هغه سره د غیر مسلمو سره یاد فاسقانو سره مشابهت پیدا کيږی جائز نه دی (۳).
والله اعلم

۱۳۹۷/۱/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۰۸ الف)

(۱) ایضاً.

(۲) رد المختار باب ما یفسد الصلوة الخ ج: ۱ ص: ۲۳۴ (طبع سعید)

(۳) وفی سنن ابی داود باب لبس الشهرة ج: ۲ ص: ۲۰۳ (طبع ایچ ایم سعید) عن ابن عمر قال: قال رسول الله ﷺ من تشبه بقوم فهو منهم.

فصل في القرائت ومسائل زلة القاري

په لمانخه کي قرأه او د ويونکي د غلطيانو سره د متعلق مسائلو بيان

د سورة فاتحي څخه وروسته «رب اغفر لي» وئيل

سوال: د «ولا الضالين» ويلو څخه وروسته «رب اغفر لي» وئيل څنگه دی؟
جواب: د ولا الضالين څخه وروسته د «آمين» (۱) څخه ماسوا بله جمله د نصوصو څخه ثابت نه ده، ځکه د امين څخه ماسوا بله جمله وئيل نه دی پکار. والله سبحانه اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الی بلند شهری

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۶ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۲۷ الف)

د بیماری دوجي په لمانخه کي الفاظ اداء نسي نو څه حکم دی؟

سوال: که یو سړی د داسی ناجوړی یا کمزوری په حالت کی په ناسته خو لمونځ اداء کولی سی خو په ژبه باندی د الفاظو اداء کولو څخه یی په سینه کی درد کيږی نو په داسی حالت کی به څنگ الفاظ اداء کړی؟

جواب: د لمانخه د پاره ضروری ده چی ترڅو پوری شونډو او ژبی ته حرکت ورکنی قدرت وی د هغه څخه دی الفاظ اداء سی خواه که هغه د معذورتیا د وجی دومره په مزه وی چی پخپله یی هم وانه وری (۲) او دومره په مزه وئیلو سره امید دی چی څه معتد به

(۱) وفی الصحيح للإمام مسلم ج: ۱ ص: ۱۷۲ باب السميع والتحميد والتأمين (طبع قديمی کتب خانه) عن ابی هريرة رضي الله عنه ان رسول الله ﷺ قال: اذا امن الامام فأمنوا فانه من وافق تأمين الملكة غفرله ماتقدم من ذنبه قال ابن شهاب: كان رسول الله ﷺ يقول: آمين.
(۲) وفی مجمع الانهر ج: ص: ۱۵۷ وهو القول هنا عليه السلام

ت، وادنى المخافاة اسماع نفسه
بل: ان ادنى الجهر اسماع
بدائع الخ، وفی الدر
میه فشرط الهندوانى والفتوى
ی واحمد خروج الصوت من
دنى احمد ص ۱۵۷

تکلیف به هم نه وی معمولی درد برداشت کول پکار دی، البته عام ذکر د اذکار په زړه کی هم اداء کولی سی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی عفی عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱۲/۳۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۳ الف)

د فاتحي خلف الامام حکم

سوال: ایا په امام پسی د الحمد لله نه وئیلو سره لمونځ کیږي؟

جواب: حنفی مسلک کی امام پسی هر قسم قرآن کول خواه که هغه سورة فاتحه وی یا وروسته سورة جائز نه دی، که په غلطی سره چا ووئیلو نو د هغه لمونځ کیږي، نه فاسد کیږي (۱). والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۲۳ الف)

یسمع ولم یشرط الکرخی وابوبکر البلیغی السماع واکتفیا بتصحيح الحروف ثم انه اختار فی الفتح ان قول الهندوانی وبشر متحدان بناء على ان الظاهر سماعه بعد وجود الصوت اذا لم یکن مانع وذمر ان کلامن قولی الهندوانی والکرخی مصححان وان ماقاله الهندوانی اصح وارجح لاعتماد اکثر علمائنا علیه وفي البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۳۲ (طبع ایچ ایم سعید) فذهب الکرخی الی ان ادنی الجهر ان یسمع نفسه وادنی المخافتة تصحيح الحروف وفي البدائع ماقاله الکرخی اقیس واضح، او همدارنگه وگورئ: منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۳۲ او کوم سری امام کرخی د قول مطابق که صرف د حروفو صحیح ادائیگی وکړي که څه هم پخپله یی هم وانه وری بیابه هم د هغه لمونځ وسی. د تفصیل د پاره وگورئ امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۱۵۵

(۱) د دی مسئلې د مکمل تفصیل د پاره لاندینی کتابونه وگورئ، ۱: امام الکلام فی القراءة خلف الامام له علامه لکهنوی رحمته الله ۲: الدلیل المحکم فی ترک القراءة للموتم له حضرت مولانا نوتوی قدس سره. ۳: هدیة المعتدی فی قراءة المقتدی (تالیفات رشیدیة اسلامیات) حضرت گنگوھی رحمته الله. ۴: فاتحة الکلام فی قراءة المقتدی د محدث احمد علی سهارنپوری رحمته الله قدس الله سره. ۵: احسن الکلام فی ترک القراءة خلف الامام (د حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی قدس سره سره). ۶: احسن الکلام فی ترک القراءة خلف الامام (د حضرت مولانا سرفراز خان صفدر د امت برکاتهم)

د ض مخرج

سوال: د (ض) حرف بعضی خلک د دال سره مشابه وویي او بعضی یی د ظا سره مشابه او بعضی دال وایی، کوم یو صحیح دی؟

جواب: ضاد یو مستقل حرف دی، د دی مخرج د دال او ذال یا ظا د ټولو څخه جلا دی. کوم سری چی ضاد د خپل مخرج څخه په اداء کولو باندی قادر وی د هغه د پاره دال، ذال یا ظا، ویل جائز نه دی، او کوم سری چی په دی قادر نه دی هغه ته د کوم پوه قاری څخه دمشق کولو کوشش پکار دی او ترڅو چی په دی کوشش کی کامیاب نسی هغه ته د ظا سره مشابه ویل د دال سره د مشابه ویلو څخه بهتر دی، خو لمونځ به په دواړو صورتونو کی وسی. (۱) والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۰/۱۲/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۱/۱۸ الف)

د ض مخرج

سوال: ولا الضالین، چی د هغه مخرج د ژبی اریخ او دواړو سره دی، ایا ولا الضالین مشابه یی ویلی سی یا ولا الضالین پیړ کولو سره یی ویلی سی؟

جواب: د ضاد مخرج د دال او ظا دواړو څخه جلا دی او هغه داچی د ژبی اریخ رسته او چپه طرف د دواړو واپرسره ولگی، د دی اواز هم د دال او ظا څخه جلا دی خو د ظا سره یی مشابهت د دال په نسبت (۲) زیات دی. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۹/۱۰/۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۰/۱۲۸۰ و)

(۱) ایضاً.

(۲) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۷۹ (طبع مکتبه رشیدیة کویته) وان کان لا یمكن الفصل بین الحرفین الا بمشقة كالظامع الضاد اختلف المشائخ. قال اکثرهم لا تفسد صلاته. هكذا فی فتاوی قاضی خان وکثیر من المشائخ افتوا به، او همدارنگه د ضاد د مخرج متعلق د تفصیل د پاره د مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رساله رفع التضاد عن حکم الضاد، جواهر الفقہ ج: ۱ ص: ۳۲۵، وگورئ.

ولا المشرکین په والمشرکین د ویلو حکم

سوال: زید په لمانخه کی قرآء ووايه او په قرآء کی آیت، مَا یُؤَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ (پاره نمبر ۱، آیت نمبر ۱۰۴، سورة بقره) کی زید د ولا المشرکین په خای والمشرکین ویلو ایا په دی سره به لمونځ وسي او که نه؟
جواب: په ذکر سوی صورت کی لمونځ وسو (۱) د راگرځولو ضرورت یی نسته.
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۷۹/۲/۲۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۳/۲۸ ب)

د درو کوشنیو آیتونو برابر نیم آیت ویلو سره به لمونځ وسي؟

سوال: په لمانخه کی د قرآن کریم داسی لوی نیم آیت چی د درو کوشنیو آیتونو برابر وی، د هغه ویلو سره به لمونځ وسي او که نه؟ که ونسی نو اعاده به کول وی؟
جواب: په ذکر سوی صورت کی لمونځ وسو د اعادی ضرورت یی نسته: لان نصف الایة الطويلة اذا كان یزید علی ثلاث آیات قصار یصح علی قونہما فعلی قول ابی حنيفة المکتفی بالایة الاولى. کذا فی رد المختار (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۶

(فتویٰ نمبر ۹۹۵/۲۸ ج)

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۷۹ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته) ومنها حذف حرف ان كان الحذف علی سبيل الايجاز والترخيم فان وجد شرائطه ... لا تفسد صلاته وان لم یکن علی وجه الايجاز والترخيم فان كان لا یغیر المعنی لا تفسد صلاته ... الخ.
(۲) رد المختار ج: ۱ ص: ۵۳۷ (طبع سعید) وفي الشامیة ایضاً ج: ۱ ص: ۵۳۸ لوقراً آية طويلة فی الركعتین کایة الكرسي او آية المدائنة البعض فی رکعة وعامتهم علی انه یجوز، وكذا فی الهندية ج: ۱ ص: ۷۸ (طبع رشیدیہ کویته)

او همدارنگه وگورئ امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۵۹۰.

په لمانخه کی مجهول قرائت کول

سوال: د لورلائی په یو جامع مسجد کی امام مجهول ووايي د چا لمونځ هم نه کیږي؟ شرعاً څه حکم دی؟ د (ض) په خای (د) ووايي د دی څه حکم دی او په دی مسئله کی که چا امام صاحب غلطه مسئله ونبووله نو په هغه پسی به لمونځ جائزوی او که نه؟

جواب: مجهول ویل غلط دی، د دی د اصلاح کوشش ضروری دی خو په دی سره لمونځ نه فاسدیږي که بل څوک حافظ نه پیدا کیږي نو مجبوراً هغه پسی یی کوي.

۲: د ض د صحیح مخرج څخه د راکښلو کوشش هم واجب دی بیا هم چی د کوم سړي څخه د کوشش باوجود صحیح مخرج نه وځي د هغه لمونځ د صحیح قول په بناء باندی کیږي (۱) کوم امام صاحب چی د دی خلاف مسئله نبوولی ده هغوی غلط وئیلی دی خو محض په دی بناء باندی په هغه پسی لمونځ نه فاسدیږي.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۹/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۲۹/۲۸ ج)

په مینځ کی کوشنی صورت پریښوول او قرائت ویل

سوال: امام صاحب په وتروکی د رمضان المبارک په مخکی رکعت کی، قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ، دوهم رکعت کی اذا جاء نصر الله او په دریم رکعت کی سورة اخلاص ووايي او ثبت یداً، پریږدی دا ترکومه صحیح دی؟

جواب: داشان په مینځ کی کوم صورت پریښوول او قرائت کول مکروه دی خو په دی شرط چی قصداً یی داسی کړی وی که سهواً وی نو کراهت هم نسته او لمونځ په هر صورت کی وسو نه سجده سهوه واجب ده او نه اعاده.

(۱) وفي غنية المتملی شرح المنية ص: ۴۷۲ وان لم یکن الا بمشقة كالطاء مع الضیاء، والصاد مع السين والطاء مع التاء فقد اختلفوا فاکثرهم علی عدم الفساد لعموم البلوی وكذا فی الهندية ج: ۱ ص: ۷۹، او ورسره وگورئ عزیز الفتاویٰ ص: ۲۳۷، او ورسره د ض صحیح مخرج سره د متعلق تفصیل د پاره وگورئ جواهر الفقه ج: ۱ ص: ۳۲۵. (محمد زبیر)

لمافی الدر المختار: ویکره الفصل بسورة قصيرة^(۱)
وفی ردالمختار: الفصل بالقصيرة انما یکره اذا کان عن قصد فلو سهواً فلا، کما فی
شرح المنیة (شامی قبیل باب الامامت ج: ۱ ص: ۳۲۷)^(۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۲۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴/۴۸/۲۷ هـ)

د سہار اولنی رکعت د دوہم رکعت خخہ اوږدول

۲: په قرائت کي د متعددو غلطیو حکم

سوال: د مسجد امام د سہار په جمعه کی په اول رکعت کی شپږ ایتونه د (يَوْمَ تَرْجُفُ
الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ، اِلَى (فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا) ووايه په دوهم رکعت کی یی
دوهمه رکوع چی د پورتنی ذکر سوی سورة یو اوږد ایت دی ووايه سجده یی وکړله، آیا
لمونځ صحیح سو؟ خلگ وایی چی د اولنی رکعت خخه په دوهم رکعت کی اوږد سورة
ویل نه دی پکار، د دی څه حقیقت دی؟

۲: امام صاحب په مخکنی رکعت کی سورة العصر ویلو سره د وَتَوَاصَوْ بِالْحَقِّ، وتواصر
بالصبر، په ځای سهواً فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ، ووايه او کله چی ورته خیال رالی نو آلم
ترکیف ویل یی شروع کړل بیا په دوهم رکعت کی یی د سورة قریش تلاوت وکی او
سجده سهوه کولو سره یی ټول لمونځ ختم کی، دالمونځ صحیح سو او که نه؟

جواب: د سہار په لمانخه کی اولنی رکعت د دوهم رکعت خخه زیات اوږدول مستحب
دی او د دی برعکس مکروه تنزیهی دی لهذا په سورة مسئوله کی چی امام صاحب
اولنی رکعت کی مختصر او په دوهم رکعت کی یی د هغه په مقابله کی په اوږد قرائت
کړی دی په دی سره د مکروه تنزیهی ارتکاب وسو، خو لمونځ صحیح سو.

لمافی الدر المختار (وتطال اولی الفجر علی ثانیته) واطالة الثانية علی الاولی یکره
تنزیها (اجماعاً ان بثلاث آیات) ان تقاربت طولاً وقصراً والاعتبر الحروف والكلمات
واعبر الحلی فحش الطول لاعدد الايات. (شامی ج: ۱ ص: ۳۲۴)^(۱)

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۱۴۲ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) شامیه ج: ۱ ص: ۷۴۵ (طبع سعید)

۲: لمونځ خو صحیح سو خو امام څو غلطیانی وکړی یو خوجی کله هغه ته رایاد سول نو
د سورة العصر تکمیل کول پکار وو، هغه دانیمگری پریښوولو دوهم د سورة العصر
خخه وروسته یی سورة الفیل شروع کی او داشان یو سورة یعنی سورة همزه یی په مینځ
کی پریښووی او قرأت یی ووايه داهم مکروه دی.

امافی رکعة فیکره الجمع بین الصورتین بینهما سور او سورة. (شامی جلد ۱ ص
۳۲۷)^(۲)

دریم په دی غلطیانو یی سجده سهوه وکړله حالانکی په دی صورتونو کی سجده سهوه
نسته، به هر حال لمونځ وسو.

والله سبحانه اعلم

اختر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۹/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۷۲ ج)

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۴۱، ۵۴۲ (طبع ایچ ایم سعید) وفی ملتقى البحر مع مجمع الانهر ج: ۱
ص: ۱۵۹ (طبع دار الكتب العلمية بيروت) وتطال الاولى علی الثانية فی الفجر فقط، وعند محمد
فی الكل وفی مجمع الانهر تحته السنة وهذا یعنی اطالة القراءة فی رکعة الاولى علی الثانية فی الفجر
متفق علیه للتواتر.

ولما فيه من اعانتة المومنین علی ادراك فضيله الجماعة لانه وقت نوم وغفلة وفی الهندية ج: ۱ ص:
۷۸ (طبع مكتبة رشيديه كويتيه) واطالة القراءة فی الركعة الاولى علی الشامية من الفجر مسنونة
بالاجماع.

(۲) شامیه ج: ۱ ص: ۵۴۲ (طبع ایچ ایم سعید) وفی مراقی الفلاح ج: ۱ ص: ۴۷۵، ۴۷۷ (طبع مكتبة
علم الحديث دمشق) ويكره تكرار السورة فی ركعة واحدة من الفرض والجمع بين السورتين
الخ ای فی رکعة واحدة لما فيه من شبهة التفضيل والحجر (قوله لا يكره هذا فی النوافل) یعنی القراءة
منكوساً والفصل والجمع وهذا كله فی الفرائض ص: ۲۱۲، وفی الهندية ج: ۱ ص: ۷۸ (مكتبة
رشيديه كويتيه) واذا جمع بين سورتين بينهما سور او سورة واحدة فی ركعة واحدة يكره الخ.

فصل في السنن والنوافل

د سنت او نفلي لمونځونو په بيان کي

د اشراق او خابست لمونځ دوه دوه رکعته کولی سي

سوال: د اشراق او خابست لمونځ دوه دوه رکعته کولی سي او که نه؟
 جواب: دوه رکعته کولی سي خو د خابست لمونځ څلور رکعته کول ښه دي. والله اعلم
 الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
 ۱۳۸۸/۷/۲ هـ

(فتوی نمبر ۷۶۲/۲۹ الف)

تحية المسجد واجب دی که مستحب؟

سوال: د بخاری شریف یو حدیث حواله ورکولو سره د تحية المسجد دوه رکعته لمونځ د کښی نستلو څخه مخکې په اداء کولو باندې زور ورکولو سره مطالبه کول کیږي چي په نه اداء کولو باندې به د سختی گناه مرتکب وگرځي یعنی تقریباً د واجب درجه ورکول کیږي د اهل سنت والجماعت په دی څه عمل او فتوی ده؟

جواب: تحية المسجد کول مستحب دی او د دی پریښوونکی ته گنهگار نه سی وئیل کیدی، د حدیث شریف په مطلب باندې د صحابه کرامو رضی الله عنهم څخه زیات څوک پوهیدی سی؟ او صحابه کرامو رضی الله عنهم به تحية المسجد واجب نه گڼل د بخاری شریفی په حدیث کی امر د استحباب د پاره دی، قال ابن بطال: اتفق ائمة الفتوى على انه محمول على الندب والارشاد مع استحبابهم الركوع لكل من دخل المسجد لماروى ان كبار اصحاب رسول الله ﷺ يدخلون المسجد ثم يخرجون ولا يصلون. (حاشیه بخاری ج: ۱ ص: ۲۳)
 (۱) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
 ۱۳۸۸/۱/۷ هـ

(۱) (طبع قديمی کتب خانه) وفي التنوير مع شرحه باب الوتر مطلب تحية المسجد ج: ۲ ص: ۱۸ (طبع ايچ ايم سعيد) (ويسن تحية) رب المسجد وهي ركعتان الخ، وفي الشامية والحاصل ان المطلوب من دخل المسجد ان يصل في ذلك تحية لربه تعالى الخ

(فتوی نمبر ۲۹۵/۱۹ الف)

موکد سنت پریښوول

سوال: سنت لمونځونو کی سنت موکده قصداً عمداً نه اداء کولو باندې د عذاب او سزا سره متعلق احادیث یا د هغه حواله ولیکي؟

جواب: د حضور ﷺ په دی باندې همیشه والی کول د دی د پریښوولو ناجائزه کیدلو کافی دلیل دی او د سنت په پریښوولو باندې چي کوم عذابونه په حدیث کی راغلي هغه ټول د دی دلیل دي (۱) والله اعلم
 الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
 ۱۳۸۸/۲/۱۷ هـ

(فتوی نمبر ۲۹۵/۹ الف)

د جمعی د سنتو تعداد

سوال: د ماپښین او جمعی ټول څومره رکعتونه دي؟ آیا د دی په تعداد کی د امامانو اختلاف دی؟

جواب: ترڅو چي د فرض لمونځ د رکعتونو تعلق دی د هغه په تعداد کی هېڅ اختلاف نسته، د ټولو په نزد د ماپښین څلور رکعته او د جمعی دوه رکعته دي، د ماپښین د ستو په باره کی هم د احنافو په نزد دوامره خبره متفق علیه ده چي د دی تعداد شپږ دي، څلور د فرضو څخه مخکي او دوه د فرضو څخه وروسته، اوس د جمعی معامله پاته کیږي د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه مشهور مذهب په دی معامله کی دادي چي په جمعه

(۱) وفي جامع الترمذي باب ماجاء فيمن صلى في يوم وليلة الثنتي عشرة ركعة من السنة ج: ۱ ص: ۹۴ (طبع ايچ ايم سعيد) عن عائشة رضی الله عنها قالت: قال رسول الله ﷺ: من ثابر على ثنتي عشر ركعة من الفجر السنة بنى الله له بيتاً في الجنة: اربع ركعات قبل الظهر وركعتين بعدها وركعتين بعد المغرب وركعتين بعد العشاء وركعتين قبل الفجر، وفي الشامية كتاب الطهارة مطلب في السنة ونفريها ج: ۱ ص: ۱۰۴ (طبع ايچ ايم سعيد) الذي يظهر من الكلام اهل المذهب ان الاثم منوط بترك الواجب او النسيء الموكدة على الصحيح لتصريحهم بان من ترك سنن الصلوة الخمس قيل لا ياثم بالصحيح ان ياثم وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۵۴ (طبع ايچ ايم سعيد) راجل ترك سنن الصلوات الخمس ان لم ير السنن حقاً فقد كفر لانه ترك استخفافاً وان رأى حقاً منهم من قال لا ياثم والصحيح انه ياثم لانه جاء الوعيد بالترك اه، همدارنگه وگورئ امداد الاحكام ج: ۱ ص: ۲۰۹.

کی څلور رکعته د فرض لمونځ څخه مخکې او څلور رکعته د فرض لمونځ څخه وروسته سنت موکده وی (۱) د ابن وغیره بعضی احادیث د دی تائید کوی، (رد المختار ج: ۱ ص: ۲۳۰ استنبول) (۲) خو د احنافو د بعضو مشائخو داویناده چی د فرضو څخه وروسته د ماپنښین په شان دوه رکعته مسنون دی. (فتح القدیر ج: ۱ ص: ۳۱۲) (۳) امام ابویوسف د جمعی څخه وروسته شپږ رکعته سنت گرځوی (۴) د حضرت علی (ع) څخه هم داسی منقول دی (۵) په همدی وجه متاخرینو علماوو په دی فتوی ورکړی ده.

(۱) عن سهیل عن ابیه عن ابی هريرة قال رسول الله ﷺ: اذا صلى احدكم الجمعة فليصل بعدها اربعاً رواه مسلم ج: ۱ ص: ۲۸۸ وفي الجامع للامام الترمذی وروی عن عبد الله بن مسعود انه كان يصلي قبل الجمعة اربعاً وبعدها اربعاً... الخ ج: ۱ ص: ۲۹ وفي شرح الكبير ص: ۳۸۸ السنة قبل الجمعة اربع وبعدها اربع اما الاربع بعدها فلما روى مسلم عن ابی هريرة قال: قال رسول الله ﷺ: اذا صليت بعد الجمعة فصلوا الربعا وفي رواية للجماعة لا البخاري: اذا صلى احدكم الجمعة فليصل بعدها اربعاً، وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۹ باب النوافل والدليل على استئذان الاربع قبل الجمعة مارواه مسلم مرفوعاً من كان مصلياً قبل الجمعة فليصل اربعاً، مع مارواه ابن ماجه عن ابن عباس قال: كان رسول الله ﷺ يركع من قبل الجمعة اربعاً لا يفصل في شئ منهن وعلى استئذان الاربع بعدها مافى صحيح ومسلم وفي بدايع والصنائع ج: ۱ ص: ۳۸۵ (الصلوة المسنونة) واما السنة قبل الجمعة وبعدها فقد ذكر في الاصل واربع قبل الجمعة واربع بعدها.

(۲) فتاوی شامیه ج: ۲ ص: ۱۲، ۱۳ (طبع ایچ ایم سعید).

(۳) فتح القدیر ج: ۱ ص: ۳۸۲ (مکتبه رشیدیہ)

(۴) وفي غنية المتملی ص: ۳۸۹ (طبع سهیل اکیدمی لاهور) وعند ابی یوسف السنة بعد الجمعة ست رکعات وهو مروي عن علی (ع)، وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۹ باب النوافل وعن ابی یوسف انه ينبغي ان يصلي اربعاً ثم ركعتين وفي منحة الخالق علي هامش البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۹ (قوله) وعن ابی یوسف قال في الذخيرة وعن علي (ع) يصلي ستاً ركعتين ثم اربعاً. وعنه رواية اخرى انه يصلي بعدها ستاً اربعاً ثم ركعتين وبه اخذ ابویوسف والطحاوی... الخ. وفي فتح القدیر ج: ۲ ص: ۳۹ قبیل باب الصلوة العیدین... ان السنة بعدها ست وهو قول ابی یوسف... الخ.

(۵) عن ابی عبد الرحمن عن علی (ع) انه قال: من كان مصلياً بعد الجمعة فليصل ستاً اخرجه الطحاوی (كتاب الصلوة بعد التطوع بعد الجمعة ج: ۲ ص: ۲۳۳) وفيه ايضاً، وعن ابی عبد الرحمن قال: علم ان يصلوا بعد الجمعة اربعاً فلما جاء علي ابن ابی طالب (ع) علمهم ان يصلوا ستاً، وفي الجامع للامام الترمذی ج: ۱ ص: ۲۹ وروی عن عبد الله بن مسعود (ع) انه كان يصلي قبل الجمعة اربعاً وبعدها اربعاً، وروی عن علي بن ابی طالب امر ان يصلي بعد الجمعة ركعتين ثم اربعاً، وعن ابی عبد الرحمن السلمی قال: قدم علينا عبد الله (ع) فكان يصلي بعد الجمعة اربعاً فقدم بعده علي

چی د جمعی شپږ رکعته کول پکار دی اول څلور بیا دوه، چی د ټولو فقهاوو د مذهب مطابق سنت اداء سی، شیخ ابراهیم حلبی شرح منیه، کی فرمائی: والافضل ان يصلي اربعاً ثم ركعتين للخروج عن الخلاف. اربعاً ثم ركعتين للخروج عن الخلاف. بهتر ددی چی اول څلور رکعته وسی بیا دوه رکعته چی اختلاف باقی پاته نسی، (غنية المتملی ص: ۳۷۳ مجتبائی ۱۳۳۳ هـ) (۱)

والله سبحانه اعلم

۲۵/ ربيع الأول ۱۳۸۷ هـ (۲)

۱: د جمعی د سنتونو شمیر

۲: د سنت موکده د کولو طریقه

سوال: ۱ د جمعی څخه وروسته څو سنتونه کول پکار دی؟

۲: سنت غیر موکده څنګه کول پکار دی او په دی کی څه ویل پکار دی؟

جواب: ۱ د جمعی څخه وروسته شپږ رکعته مسنون دی (۲) اول دی څلور او بیادی دوه رکعته وکړی نو ښه دی (۴) او د دی برعکس هم جائز دی.

فكان اذا صلى الجمعة صلى بعدها ركعتين واربعاً فبعجنا فعل علي (ع) فاخترناه رواه الطحاوی باب التطوع. بعد الجمعة ج: ۱ ص: ۲۳۳. وفي اثار السنن اسناده صحيح ص: ۳۰۳.

(۱) وفي غنية المتملی ص: ۳۸۹ (طبع سهیل اکیدمی لاهور) والافضل ان يصلي اربعاً ثم ركعتين للخروج عن الخلاف وفر البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۹ باب النوافل. وفي الذخيرة والتجنيس وكثير من مشائخنا على قول ابی یوسف وفي منية المصلي والافضل عندنا ان يصلي اربعاً ثم ركعتين. ومنحة الخالق علي الهامش البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۹ (قوله) وعن ابی یوسف قال في الذخيرة وعن علي (ع) انه يصلي ستاً، ثم ركعتين ثم اربعاً وعنه رواية اخرى انه يصلي بعدها ستاً. اربعاً ثم ركعتين وبه اخذ ابویوسف والطحاوی وكثير من المشائخ رحمهم الله، وعلى هذا قال شمس الائمة الحلواني الاصل ان يصلي اربعاً ثم ركعتين فقد اشار الى انه مخير بين التقديم الاربع وبين تقديم الثماني، ولكن الافضل العیدین... فهذا البحث يفيد أن السنة بعدها ست وهو قول ابی یوسف وقيل قولهما.

(۲) دفتوی د البلاغ، شماره ربيع الثاني ۱۳۸۷ هـ څخه اخستل سوی ده.

(۴) ايضاً.

(۵) د تفصيل د پاره سابقه فتوی او د هغی حاشیه وګورئ.

د لمانخه بیان

۲: د سنت غیر موکده څه جلاطریقہ نه ده او نه ورته څه خاص قرأه مقرر دی بلکې د نورو لمونځونو په شان یې کول پکار دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۱/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۵۶ الف)

فتاویٰ عثمانی اول جلد

د لمانخه بیان

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۹/۱/۳۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲۴/۴۰ الف)

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

د زوال څخه مخکې د جمعی سنتونه کول

سوال: مسئله فتویٰ نمبر ۲۶۰ جلد ۲۸ الف متعلق د اعرض دی که حنفی ملسک والا د زوال د انتها څخه مخکې څلور رکعت د جمعی وکړی چې ټول یې کوی نو آیا د دوی سنت به اداء سی؟ دوهمه خبره داهم واضحه کړئ که داسنتونه وروسته اداء سی نو د فرضو سره دی متصل و سی یا د بقیه لمونځ ترتیب قائم ساتلو سره دادی وروسته اداء سی.

جواب: د زوال څخه مخکې به د جمعی سنتونه نه اداء کیږي د فرضو څخه وروسته به اداء سی (۱)، او په دی کی ښه داده چې اول د جمعی څخه وروسته شپږ سنتونه وکړی، د دی څخه وروسته دی بیا مخکنی سنتونه اداء سی (۲) که د دی برعکس یې وکړل نو هم جائز دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۱۲ هـ

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۱۲ رجل ترك سنن الصلوة ان لم ير السنن حقا فقد كفر، لانه تركها استخفاً وان راها حقاً فالصحيح انه ياثم، لانه جاء الوعيد بالترك كذا في محيط السرخسي وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۹ (طبع ايج ايم سعيد) رجل ترك سنن الصلوة الخمس ان لم ير السنن حقا فقد كفر لانه ترك استخفاً، وان رأى حقاً منهم من قال لا ياثم والصحيح انه ياثم لانه جاء الوعيد بالترك، وكذا في الشامية ج: ۱ ص: ۱۰۴ (طبع ايج ايم سعيد).

(۲) في الدر المختار باب ادراك الفريضة ج: ۲ ص: ۵۸ (طبع سعيد) ... بخلاف سنة الظهر، وكذا الجمعة فانه ان خاف فوت ركعة بتركها ويقتدى، ثم ياتي بها على انها سنة في وقته اي الظهر قبل شفعه عند محمد وبه يفتي.

(۳) وفي الشامية باب ادراك الفريضة ج: ۲ ص: ۵۹ (طبع سعيد) اقول وعليه المتون لكن رجح الفتح تقديم الركعتين قال في الامداد وفي الفتاوى العتابي انه المختار وفي مبسوط شيخ الاسلام انه الاصح لحديث عائشة رضي الله عنها انه صلى الله عليه وسلم كان اذا فاتته الاربع قبل الظهر يصليين بعد الركعتين وهو قول ابي حنيفة وكذا في جامع قاضي خان وكذا في غنية المتملى ص: ۳۹۸ (طبع سهيل اكيدي لاهور).

د صبح صادق او د سهار څخه وروسته د نفلونو کولو حکم

سوال: یو صاحب وایی چې د صبح صادق څخه وروسته د سهار سنتونه او فرضو پوری په دی وخت کی هیڅ نفل لمونځ وغیره نسی کولی. ترڅو چې ماته معلومه ده چې د سهار د لمانخه څخه وروسته د نور راختلو پوری او د مازیگر او ماښام په مینځ کی یا د لمر راختلو په وخت پوری او د نصف النهار په وخت لمونځ جائز نه دی او باقی اوقاتو کی جائز دی؟

جواب: دغه صاحب درست وئیلی دی د سهار د لمانخه څخه وروسته خو نوافل کول ناجائز دی، د صبح صادق څخه وروسته د سهار د دوو رکعتونو څخه علاوه نور نفل کول هم جائز نه دی.

کما فی الدر المختار: وكذا الحكم من كراهة نفل وواجب لغیره لا فرض وواجب لعینه بعد طلوع فجر سوى سنته لشغل الوقت به تقدیرا (شامی ج: ۱ ص: ۲۵۱)، (۱) احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۲/۲۱ هـ

بغیر د عذر څخه سنت موکد پریښوول

سوال: عمر وایی چې د ورځی د پنځو لمونځونو فرائض پوره کړی نو همدا کافی دی باقی سنت موکده نه اداء کولو سره څه فرق نه راځی ایا د عمر داخیال درست دی؟

جواب: د عمر وینا غلطه ده، سنت موکده مستقل پریښوول سخته گناه ده (۱).

(۱) الدر المختار کتاب الصلوة ج: ۱ ص: ۲۷۵ (طبع ايج ايم سعيد) همدارنگه وگوري كفايت المفتی ج: ۳ ص: ۳۲۴ (جدید ایندیشن دار الاشاعت) مرتب عفی عنه.

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

د صلوٰۃ التسبیح د جماعت حکم

سوال: صلوٰۃ التسبیح د شعبان پنځلسم څخه د جمعی سره گولو زموږ اراده ده داصحیح دی او که نه؟

جواب: صلوٰۃ تسبیح نفلی لمونځ دی او د دی جمعه د احنافو په مسلک کی مکروه ده لهذا دالمونځ خاتمه کول پکار دی (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۵/۱۰/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۷۰۸/۳۰ و)

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

د تهجد نیت څنگه وکړو؟

سوال: د تهجد نیت به د نفلو وی او که د سنتو؟

جواب: د تهجد په لمانځه کی دی د نفلو نیت وسی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۷/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۲۳/۱۹ الف)

د شب قدر د نوافلو طریقہ

سوال: مودبانه گزارش دی چی موږ ته تاسو نه د یوی مسئلې په باره کی فتویٰ حاصلول غواړو، په دی درخواست سره چی کومه پرچه منسلک ده په دی کی د لیلة القدر د نوافلو په باره کی زموږ د جومات (مسجد رحمانیه) امام صاحب وئیلی دی چی د نفلونو داطریقہ غلطه دی او چیری په حدیث کی د لیلة القدر د نوافلو داطریقہ نسته، لهذا موږ تاسوته التماس کوو، چی تاسو موږ ته د شریعت په رونا کی د صحیح طریقې راهنمایی وکړئ عین نوازش به مووی.

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۸ (قبیل باب ادراك الفريضة) ولا يصلي الوتر ولا التطوع بجماعة خارج رمضان ای یکره ذالك على سبيل التداعي بان يقتدى اربعة بواحد كما في الدر الخ، وفي المتملى ص: ۴۳۲ (طبع سهيل اكيدهمي لاهور) اعلم ان النفل بالجماعة على سبيل التداعي على ما تقدم ماعدا التراويح، او همدارنگه وگورئ فتاویٰ دار العلوم دیوبند ج: ۴ ص: ۲۴۴.

جواب: منسلکه اشتهار (۱) کی د شب قدر د نوافلو چی کومه طریقہ لیکلی ده هغه د فقہی او احادیثو مستند کتابونو کی د نظر څخه نه ده تیره سوی په اشتهار کی هم څه حواله د مستند کتاب حدیث نه ده ورکول سوی چی د هغه څخه تحقیق سوی وی په صحیح احادیثو کی په شب قدر کی د مطلق نوافلو فضیلت وارد دی د څه خاص طریقې څخه (۲) والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۰۰/۹/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۷۸/۳۱ د)

سنت او نوافل په کور کی کول پکار دی او که په جومات کی؟

سوال: ملفوظات کمالات اشرفیه ص: ۱۵۲ ملفوظ نمبر ۲۵۹ کی دی چی یو سری پوښتنه وکړه چی ایا د سهار سنت په کور کی کوم او بیا جومات ته ځم نو په دی وخت کی د تحية الوضوء، ورسره داسنت په جومات کی کول افضل دی، بلکی جمیع سنت موکده چی اتهام بالتشبهه د اهل بدعت څخه محفوظ پاته سی چی د سنت تارکین دی، او موږ دا اوریدلی دی چی په کور کی د سهار سنت کول مسنون دی، د دی څه تطبیق دی؟

جواب: فی الدر المختار: والافضل فی النفل غیر التراويح المنزل الا لخوف شغل عنها والاصح افضلية ما كان اخشع واخلص، وقال الشامي: وحيث كان هذا افضل يراعى مالم

(۱) دا اشتهار په ریکارډ کی موجود نه دی په ظاهره په دی اشتهار کی د جمعی سره د نوافلو څه مخصوص طریقہ لیکل سوی وه

(۲) وفي غنية المتملى النوافل ج: ۱ ص: ۴۳۲ واعلم ان النفل بالجماعة على سبيل التداعي مكروه على ما تقدم ماعد التراويح وصلوة الكسوف والاستسقاء فعلم ان كلامنا من صلاة الرغائب ليلة اول جمعة من رجب وصلوة البراءة ليلة النصف من شعبان وصلوة القدر ليلة السابع والعشرين من رمضان بالمجموعة بدعة مكروهة، او همدارنگه وگورئ فتاویٰ دار العلوم دیوبند ج: ۴ ص: ۲۲۴ وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۵-۲۶ (طبع ايچ ايم سعيد) ومن المندوبات ... احياء ليلة العيدين والنصف من شعبان والعشر الاخير من رمضان والاول من ذي الحجة، وفي الشامية تحته على الصفحة: ۲۲، بقوله فرادى الى ما ذكره بعد في متنه من قوله ويكره الاجتماع على احياء ليلة من هذه الليالي في المساجد وما روى من الصلوة في هذه الاوقات يصلى فرادى غير التراويح.

د لمانخه بیان

يلزم منه خوف شغل عنها لو ذهب لبيتته، او كان في بيته ما يشغل باله ويقلل خشوعه فيصلحها حينئذ في المسجد (شامي ج: ۱ ص: ۴۵۸) (۱)

د دی څخه معلومه سوه چی اصل مسئله خو همدا ده چی ټول سنت او نوافل په کورکی کول افضل دی خو د څه عارض په وجه دا افضلیت منتقل کیدی سی، او عوارض مختلف کیدی سی، زموږ په زمانه کی سنت د کورونو د پاره پریښوولو کی دا خطر دی چی چیری بالکل پاته نسی، ځکه متاخرینو سنت موکده په جومات کی د کولو حکم ورکړی دی، د حضرت تهانوی رحمته الله علیه ذکر سوی فتوی هم اصلاً په همدی عارض باندی مبنی ده او د دی سره د اتمام بالتشبه باهل بدعت زیات علت شامل کړی دی او د حضرت تهانوی رحمته الله علیه دافتوی امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۲۸۸ (۲) کی هم موجود ده. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۳/۲۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۸/۳۵۷ ب)

د سهار سنت که پاته سی نو څه حکم دی؟

سوال: د سهار سنت پاته کیدو څخه وروسته څه کول پکار دی؟ ایا د دی قضاء کیدی سی؟

جواب: د لمر ختلو څخه وروسته او زوال څخه مخکی د امام محمد په نزد د سنتو قضاء کیدی سی، البته د شیخینو په نزد ځانته د سنتو قضاء نسته هو! که فرض لمونځ هم قضاء سوی وی نو د زوال څخه مخکی د فرض او سنت دواړو قضا کول پکار دی. (۱) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(۱) فتاوی شامیه باب الوتر والنوافل ج: ۲ ص: ۲۲ (طبع ایچ ایم سعید).

(۲) امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۸ سوال نمبر ۳۹۷ (طبع دار العلوم کراچی) همدارنگه وگورئ فتاوی دار العلوم دیوبند ج: ۴ ص: ۲۲۲.

(۳) وفي رد المختار ج: ۲ ص: ۵۷ (طبع سعید) اذافات وحدها فلا تقضى قبل طلوع الشمس بإلجماع لكرامة النفل بعد الصبح واما بعد طلوع الشمس فكذلك عندهما وقال محمد احب الى ان يقضيها الى الزوال كما في الدرر قيل هذا قريب من الاتفاق الخ

د لمانخه بیان

۱۳۸۷/۱۲/۴ هـ

(فتوی نمبر ۱۸/۱۴۰۰ الف)

د سهار فرض شروع کیدو څخه وروسته سنت ترکوم وخت

پوزی اداء کیدی سی؟

سوال: د سهار په وخت چی جومات ته داخل سوم نو امام صاحب لمونځ ورکوی ماسنت کولو څخه بغیر په جمع کی شرکت وکی د دی څخه وروسته می د لمر راختلو څخه وروسته سنت اداء کول نو زما دا عمل صحیح دی او که نه؟

جواب: د سهار د سنتو په باره کی د ټولو څخه ښه طریقه داده چی په کورکی سنت اداء سی او بیا دی جومات ته ولاړسی (۱) او که په کورکی د سنت کولو څخه بغیر جومات ته ورسیدی نو ترڅو چی د جمعی یورکعت بلاکی تشهد نیوی سی، نو د سهار سنت لری په یوځای کی کول جائز دی خواه که جمع شروع وی، او که نه لیکن که کوم سړی په جمعی کی شریک سو نو بیا د امام ابوحنیفه رحمته الله علیه او امام ابویوسف رحمته الله علیه د قول مطابق ځانته د سنتو قضاء نسته، تاچی د لمر ختلو څخه وروسته کوم دوه رکعت کړی دی هغه ستاد پرځه نقل سول.

في الدر المختار باب ادراك الفريضة واذا خاف فوت ركعتي الفجر لاشتغاله بسنتها تركها لكون الجماعة اكمل والا بأن رجاء ادراك ركعة في ظاهر المذهب وقيل التشهد واعتمد المصنف والشرنبلالي تبعاً للبحر لكن ضعفه في النهر وقال الشامي تحته لان المدار هنا على ادراك فضل الجماعة وقد اتفقوا على ادراكه بادراك التشهد فيأتي بالسنة اتفاقاً كما اوضحه في الشرنبلالية أيضاً وأقره في شرح المنية وشرح نظم الكنز (شامي ج: ۱ ص: ۳۴۹) (۲) وفي رد المختار ايضاً قوله ولا يقضيها الا بطريق التبعية اي لا يقضى سنة الفجر الا اذا فاتت مع الفجر فيقضيها تبعا لقضائه لوقبل الزوال. (ايضاً ج: ۱ ص: ۷۵۰) (۳) والله اعلم

(۱) وفي غنية المتملى ص: ۳۹۲ (طبع سهيل اكيدي لاهور) ثم النسبة في ستة الفجر (ان يأتي بها اما في بيته) وهو الافضل (او عند باب المسجد) اذ امكنه ذلك الخ، او همدارنگه وگورئ سابقه فتوی ص: ۴۴۰ او د هغه نمبر ۱ حاشیه.

(۲) الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۵۲ (طبع سعید).

(۳) رد المختار ج: ۲ ص: ۵۷ (طبع سعید).

د لمانخه بیان

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه
احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۹۱/۲/۲۵

(فتوی نمبر ۲۲/۲۹۳ الف)

موکد سنت بغیر د عذر خخه په ناسته باندی اداء کول

سوال: د موکد سنت قیام فرض دی او که سنت یا مستحب؟

جواب: موکد سنت په ولاړه باندی کول افضل او مستحب دی او په ناسته باندی کول یی هم جائز دی: لمافی مراقی الفلاح (يجوز النفل) انما عبر به ليشمل السنن المؤکدة وغيرها فتصح اذا صلاها (قاعداً مع القدرة على القيام) وقد حکى فيه اجماع العلماء..... الخ، وقال الطحطاوى قوله (يجوز النفل قاعداً) مطلقاً من غير كراهة كما فى مجمع الانهر. (طحطاوى على مراقی الفلاح باب النوافل ص: ۲۲۰) (۱)

خو د فقهاوو یوی دلی د سهار سنت د دی خخه مستثنی کړی دی یعنې د دوی په نزد دابغیر د عذر خخه په ناسته باندی کول جائز نه دی او په دی کی قیام فرض دی (وخالفه الطحطاوى) (۲) اوبعضی حضراتو د تراویحو هم دا حکم بنوولی دی، که خه هم د تراویحو په باره کی د قاضیخان او علامه شامی رحمته الله وغیره رجحان دی طرف ته دی چی هغه د سهار سنتو په حکم کی نه دی خو بیاهم احتیاطاً حتی الامکان داهم په ولاړه باندی کول پکار دی.

لما فی الدر المختار ومنها (ای فرائض الصلوة) القيام فی فرض وملحق به کنذر وسنة فجر فی الاصح، وقال الشامی ناقلاً عن الحلیة وسنة الفجر لاتجوز قاعداً من غير عذر باجماعهم کما هو رواية الحسن عن ابی حنیفة کما صرح بالخلاصة فكذا التراویح وقيل يجوز..... قال قاضیخان وهو الصحيح. (شامی باب صفة الصلوة ج: ۱ ص: ۲۹۹) (۳)، (ومثله فی شرح المنية الكبير ص: ۲۲۷) (۴)

(۱) (طبع قدیمی کتب خانه)

(۲) طحطاوی علی المراقی ص: ۲۲۰ (طبع مذکور)

(۳) الدر المختار مع رد المختار ج: ۱ ص: ۴۴۴-۴۴۵ (طبع سعید)

(۴) غنية المتملی ص: ۲۷۰، ص: ۲۱ (طبع سهیل اکیدمی لاهور)

فتاوی عثمانی اول جلد

د لمانخه بیان

په هر حال د سهار او تراویحو خخه علاوه نور سنت موکده کی د احنافو فقهاوو اتفاق دی چی قیام فرض نه دی مستحب دی (۱)، خو چونکی د سلفو تعامل سنن موکده په ولاړه باندی د کولو دی خکه حتی الوسع د تعامل پرینبوول نه دی پکار. والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۸/۲/۲۴ هـ

(فتوی نمبر ۲۹/۲۹۲ ب)

مات سوی نفل لمونخ او د طواف او نذر په لمانخه کی د قیام حکم

سوال: هغه نفل چی شروع سوی وی او مات یی کړی د دی په قضاء کی او د نذر په لمانخه کی او د طواف په لمانخه کی قیام فرض دی او که مستحب؟

جواب: قیام خو په هر فرض او واجب لمونخ کی فرض دی او په دی کی صلوة مندور او صلوة بعد الطواف هم داخل دی، کما مر فی عبارة در المختار فی الجواب الثانی (۲)،

(۱) وفی فتح باب العناية بشرح نقایة ج: ۱ ص: ۳۳۷، ۳۳۸ (طبع بیروت) ویتنفل راکباً..... وقاعداً مع قدرت قیامه وفيه تحته والسنن الرواتب نوافل..... وقال تحت قوله (مع قدرة قیامة) لما روی الجماعة الا مسلماً عن عمران بن حصین قال: سألت رسول الله ﷺ عن الصلوة الرجل قاعداً فقال: من صلى قائماً فهو افضل ومن صلى قاعداً فله نصف اجر القائم ومن صلى نائماً او مضطجعاً فله نصف اجر القاعد.... وهذا فی صلوة النافلة، لان صلوة الفرض لايجوز فيها القعود مع القدرة على القيام بالاجماع وفي مجمع الانهر شرح ملتقى الابحرج: ۱ ص: ۲۰۰ (طبع دار الكتب العلمية بیروت) وصح النفل قاعداً مع القدرة على القيام، بلا كراهة لما روی انه عليه السلام كان یصلی ركعتين قاعداً بغیر عذر وفيه اشارة الى انه لاتجوز المكتوبة والواجبة والمذورة وسنة الفجر والتراویح بلار عذر والصحيح ان التراویح تجوز.... الخ وفي المبسوط السرخسی ج: ۲ ص: ۱۴۷ (طبع دار المعرفت بیروت) (الفصل السابع فی ادائها (التراویح) قاعداً من غير عذر، اختلفوا فيه قال بعضهم لاينوب عن التراویح علی قیاس ما روی الحسن عن ابی حنیفة رحمهما الله تعالی فی ركعتی الفجر انه لو اداها قاعداً من غير عذر لم یجزه عن السنة وعليه الاعتماد فكذا هذا لانها مثله والصحيح انها تجوز والفرق ظاهر فان ركعتی الفجر اكد واشهر وهذا الفرق ظاهر یوافق رواية ابی سلیمان عن ابی حنیفة وابی یوسف ومحمد ومع الفرق فانه لا يستحب لمافی من مخالفة السنة والسلف.

(۲) د دی خخه سابقه فتوی مراد ده.

د لمانخه بیان

خود مات سوی نفل لمونخ په باره کی صریح جزئیہ خو پیدانه سوه، علامه شامی رحمته اللہ علیہ د طحاوی رحمته اللہ علیہ او رحمتی رحمته اللہ علیہ په باره کی صرف دومره نقل کړی دی چی هغوی په دی مسئله کی توقف کړی دی. (ج: ۱ ص: ۲۹۹ صفة الصلوة) (۱) او طحاوی رحمته اللہ علیہ د مراقی د عبارت څخه وجوب استنباط کړی دی چنانچې لیکي:

قوله والواجبات ظاهرة شمول قضاء النفل الذي أفسده (ص: ۱۲۲ طبع قدیمی کتبخانه خود دی مشابه دیوی مسئلې څخه دامستنبط کړی چې د مات سوی نفل لمونخ کی په قضاء کی قیام د صاحبینو په نزد واجب به وی او د امام ابو حنیفه رحمته اللہ علیہ په نزد به واجب نه دی.

وذلك لما في شرح المنية: اما القعود بغير عذر بعد الافتتاح قائماً فيجوز عند ابي حنيفة لكن مع الكراهة على ما اختاره صاحب الهداية وبلا كراهة على ما اختاره فخر الاسلام واما عندهما فلا يجوز اتمامها مع القعود بلا عذر بعد الافتتاح قائماً اصلاً لان الشروع معتبر بالنذر ومن نذر صلوة ركعتين قائماً لا يجوز له ان يصليهما قاعداً من غير هذر فكذا اذا شرع فيهما ولا يبي حنفة ان اللزوم بالشروع لضرورة صيانة المؤدى عن البطلان وصاينته عنه ليست موقوفه على القيام الصحة بدونه والضرورة تتقدر بقدرها ولذا اتفقوا على انه لو نذر الحج ماشياً لزمه بصفة المشي ولو شرع فيه ماشياً لا يلزمه. (كبرى شرح منية ص ۲۲۸ بعد فرائض الصلوة) (۲)

په دی کی د امام ابو حنیفه رحمته اللہ علیہ تعلیل په صورت مسئله باندی هم سم منطبق دی، لهذا د امام صاحب د قول په قیاس باندی صورت مسئله کی قیام واجب نه دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(۱) رد المختار ج: ۱ ص: ۴۴۴ (طبع سعید)

(۲) غنية المتملی ص: ۲۷۱ (طبع سهیل اکیدمی لاهور) وفي فتح باب العناية ج: ۱ ص: ۳۳۹ (طبع بيروت) (وكره التنفل قاعداً بقاء) بان يحرم قائماً ثم يقعد وقال ابو يوسف ومحمد لا يجوز لان الشروع ملزم لان يأتي على صفة شرع فيها، او باكمل منها، فاشبه النذر قائماً ولاي حنيفة أن البقاء اسهل من الابتداء وقد جاز ترك القيام في ابتداء النفل فيجوز في اثائه... الخ، وفي مجمع الانهر شرح ملتقى الابحرج: ۱ ص: ۲۰۱ (ولو قعد بعد ما افتحه قائماً جاز) عند الامام استحساناً لانه اسهل من الابتداء (ويكره لوبلا عذر) عنده (وقال لا يجوز الا بعذر) قياساً لان الشروع ملزم كالنذر ولو نذر ان يصلي قائماً لم يجز ان يصلي قاعداً فكذا هذا... الخ.

د لمانخه بیان

۱۳۹۸/۲/۲۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۲۹۲ ب)

د نوافلو په جمع کي د خلکو د شرکت اهتمام کول

سوال: یو سړی د څلورو پنځو کالو څخه د اول محرم څخه ترلسم محرم پوری د نوافلو بالجماعت اهتمام کوی او په دی لسو شپو کی قرآن کریم ختموی چی په هغه کی د لاوه سپیکر انتظام وی آیا دا جائز دی؟ او که بدعت دی؟ د داسی سړی په اقتداء کی لمونخ کول څنگه دی؟

جواب: د لاوه سپیکر وغیره اهتمام کول او خلکو ته د شرکت دعوت ورکول (تداعی) ده او د تداعی سره د نوافلو جمع مکروه تحریمی ده، (۱) کوم سړی چی دا د ثواب باعث گنی هغه مرتکب د بدعت دی، ده لره د امام جوړولو څخه پرهیز کول پکار دی، خو که څوک صحیح العقیده امام نه وی نو په ده پسی لمونخ کول د خاتمه لمونخ کولو څخه ښه دی، لمونخ به اوسی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۹۱/۱/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۲/۲۱۹ الف)

په رمضان المبارک کي د نفلو جماعت

سوال: په سنه ۱۹۵۹ء کی یو صاحب (محمود حسن) د رمضان المبارک په میاشت کی د نفلو جماعت سره متعلق یوه استفتاء د حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب رحمته اللہ علیہ په خدمت کی رالیرلی وه او د استفتاء سره هم د دی مسئلې متعلق د حضرت مولانا حسین احمد مدنی رحمته اللہ علیہ لیکل سوی جواب هم راولیرې، حضرت مفتی صاحب رحمته اللہ علیہ دا استفتاء د جواب د پاره خپل فائق او لائق صاحبزاده حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب ته وسپارله چی په دغه وخت یی په دوره حدیث کی داخله اخستله، گوانکی که په دغه وخت د هغه د ضابطی طالب علیی دورهم لاختم سوی نه وو، حضرت مولانا مدظلهم د خپل پلار په ایماء باندی د دغه استفتاء تحریری جواب

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۸۳ (طبع مکتبه حقانیه) التطوع بالجماعة اذا كان على سبيل التداعی یکره.

ولیکې چې پیش خدمت دی، داتفصیلی فتویٰ مخکنی د (فقهی مقالاتو) په دوهم جلد کې هم شائع سوی ده، اوس د حضرت د فتاویٰ دی مجموعه کې د نورو فتواوو سره هم متداول نسخو په تخریج سره شائع کیږي. (مرتب عقی عنه)

استفتاء

د حضرت مولانا مفتي محمد شفيع صاحب رحمہ اللہ په خدمت کې

سوال: د حضرت مولانا حسين احمد مدنی رحمہ اللہ يوه فتویٰ (الجمعية) شيخ الاسلام په نمبر کې شائع سوی ده، چې په هغه کې په رمضان کې د تهجد لمونځ تداعي سره هم افضل کيدل درج دی او حضرت گنگوهی قدس الله سره په فتاویٰ رشيدیه کې په رمضان کې د تهجد جماعت که بالتداعي وی نو مکروه تحریمی بی بنوولی دی، داد تهجد لمونځ حضرت مدنی رحمہ اللہ په قول مرجوح باندی مبني گرځولی دی، ماديرو حضراتو ته وليکل د چا د خوا څخه هم فيصله کن جواب موصول نسو ماسوا د حضرت والا د طرف څخه په دی وخت د دی متعلق چيری ماته د دی هم توقع نسته لوی لوی د کار مفتیان صاحبان ولاړل مسئله زیر بحث ډیره مهمه ده، د دی په وجه یونوی باب د بدعت د خلاصیدو خطر ده، پخپله ماته هم تردد پیداسو، دلته په تیر رمضان کې پنځوس، شپيته کله کله د سلو څخه هم زیات خلک د تهجد لمونځ په جمعی سره اداء کوی، د دی اهتمام وسو، زه پخپله شریک سوی نه یم او نه می چاته د شریکیدو وئیلی دی او نه می څوک منع کړی دی، البته خپل احباب معلومات کوی، نو هغوی ته به می وئیل چې فقهاء خو مطلق طور باندی تداعي په نوافلو کې مکروه لیکی، زموږ په اکابرو کې د چا عمل هم د دی متعلق په اوریدلو کې نه دی راغلی، حضرت والا لې مفصل طور باندی د حضرت مدنی رحمہ اللہ د دلائلو متعلق څه تحریر کړی که څه هم حضرت والا ته به تکلیف وی خوڅه وسی؟ د هیڅ ځای څخه اطمینان بخش جواب پیدانه سو، د حضرت مولانا حسين احمد مدنی رحمہ اللہ جواب منسلک دی، کمترین بنده محمد حسن عقی عنه کراچی.

جواب د حضرت مولانا سيد حسين احمد مدني صاحب رحمہ اللہ

منقول از شيخ الاسلام نمبر ص: ۵۴، روزنامه الجمعية دهلي

سوال او جواب د جماعت نوافل په رمضان کې بغیر د تراویحو څخه

(منقول از مکتوبات مخطوطه فتح القدیر ج: ۱ باب الاستفتاء ص: ۴۳۸ کی دی) (۱) وقد صرح الحاكم ايضاً في باب صلاة الكسوف من كافي بقوله، ويكره صلاة التطوع جماعة ما خلا قيام رمضان وصلاة الكسوف وهذا خلاف ما ذكر شيخ الاسلام. (۲) قلت ويؤيده ايضاً ما في البدائع من قوله ان الجماعة في التطوع ليست بسنة الا في قيام رمضان اه، وفيه النفل بالجماعة غير مستحب لانه لم تفعله الصحابة في غير رمضان اه.

په مذکوره برنيو نصوصو کې يی د قيام رمضان تصريح فرمائيلى ده، د دی تخصيص يی د تراویحو سره نه دی کړی، چونکې د رسول الله ﷺ څخه تر دریمې شپې پورې او د صحابه کرامو رضی الله عنہم څخه تر آخری شپې پورې نوافل د جمع سره کول منقول دی، لکه موطأ امام مالک کې په کثرت سره مروی دی، ځکه هغه ټول نوافل چې د رمضان په شپو کې کول کیږي، برابره خبره ده که تراویح وی یا تهجد، د شپې په ابتداء کې وی یا د شپې په آخره کې د جمع اجازت به وی. (موطاء امام مالک ص: ۱۱) کی دی (۳). قال محمد: وبهذا كله نأخذ لا بأس بالصلاة في شهر رمضان ان يصلي الناس تطوعاً بامام لان المسلمين فقد اجمعوا على ذلك اه.

فتح الباری ج: ۴ ص: ۲۱۵ باب (فصل من قام رمضان) کی دی: (۴)

ای قیام لیالیہ مصلیا، والمراد من قیام اللیل ما یحصل به مطلق القیام کما قدمناه فی التهجد سواء (کان قليلاً او كثيراً) وذكر النووی ان المراد بقيام رمضان، صلاة التراویح یعنی انه یحصل بها المطلوب من القیام لان قیام رمضان لا یكون الا بها واغرب الکرماني فقال: اتفقوا على ان المراد بقيام رمضان صلاة التراویح اه، قلت: قال

(۱) فتح القدیر ج: ۲ ص: ۵۹ (طبع مکتبه رشیده کویته).

(۲) رد المختار ج: ۲ ص: ۴۸، ۴۹ (طبع ایچ ایم سعید).

(۳) موطأ امام مالک ص: ۱۴۳ (طبع بیروت بوهر گیت ملتان).

(۴) فتح الباری ج: ۴ ص: ۲۵۱ (طبع دار النشر الکتب الاسلامیه لاهور).

د لمانخه بیان

النوی: المراد بقیام رمضان صلوة التراویح ولكن اتفاق من أين أخذه بل المراد من قیام الیل ما یحصل به مطلق القیام، سواء كان قليلاً أو كثيراً اه، وقال العینی فی جزء الاول ص ۲۸۱ من کتاب الایمان (۱) من عمدة القاری مانصه. ومعنی من قام رمضان من قام بالطاعة فی لیالی رمضان ویقال یرید الصلوة التراویح، وقال بعضهم: لا یختص ذلك بصلوة التراویح، بل فی ای وقت صلی تطوعاً حصل له ذاك الفضل اه

د برنی مذکوره نصوصو څخه دا لاندی امور معلومیږي:

۱: هر نفل لمونځ د جمعی سره مطلقاً مکروه نه دی بلکې د دی څخه مستثنیات هم دي.

۲: په مستثنیاتو کې یې لفظ د قیام رمضان او کسوف ذکر کړی دی.

۳: امام محمد او حاکم او صاحب بدائع وغيره متقدمینو (رحمهم الله تعالی) فقط قیام رمضان د تراویحو سره خاص کول مرجوح قول دی چي د علامه کرمانی او علامه نووی رحمهم الله تعالی قول دی. د دی په خلاف حافظ ابن حجر عسقلانی او امام عینی رحمهما لله تعالی د قیام رمضان څخه ټول نوافل مراد اخلي برابره خبره ده که تراویح وی یا تهجد وی یا نور نوافل، او د امام نووی رحمه الله قول موول ګرځولو سره یې د خپل قول طرفته راګرځولی دی، او د کرمانی رحمه الله قول ته غریب او مخدوش وایی او همداد امر مدلول مطابق دی.

بنا په دی باندی د فتاویٰ رشیدییه په تصریح جلد ثانی ص: ۵۹ او جلد اول صفحه (۴۹) چي په هغه کې مستثنیات په تراویحو سره مختصر سوی دی په قول مرجوح باندی مبني دی، وروسته د رمضان د ټولو نوافل جماعت برابره خبره ده که بالتداعی وی یا بلائداعی ټول مآذون فیه بلکې مستحب، وی او د من قام د لاندی به داخل وی، او په دی باندی به نکیر کول غیر صحیح وی، بلکې ټول طاعات طواف نفل یا عمره نافله وغيره به هم په دی کې محسوب او مرغوب فیه وګرځول سی، کما ذکر العینی رحمه الله تعالی:

مورد قطب العالم حاجی امداد الله صاحب قدس سره العزیز عملی هم مکه معظمه کی په همدی پیداګړی دی، او د شیخ الهند حضرت مولانا محمود الحسن صاحب قدس الله سره العزیز همدا معمولو، او په حرمینو شریفینو کی د پخوا څخه عمل د سنت عشریه وغیره چي بالخصوص شوافع او د څلویښتو رکعتو عمل چي د موالکو معمول

(۱) عمدة القاری باب تطوع قیام رمضان من الایمان ج: ۱ ص: ۳۳۳ (طبع دار الفکر).

د لمانخه بیان

به وو، او د اهل مکه قدیمی عمل په هر د ترویحه باندی اسبوع طواف هم د دی موثد دی.

والله اعلم

تنگ اسلاف

حسین احمد غفرله

دارالعلوم دیوبند

۱۹ / ذی الحجه ۱۳۷۲ هـ

د خط جواب د حضرت مولانا مفتي محمد شفيع رحمه الله

مکرم بنده! السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

دامعامله د نفس مسئلي په حیثیت سره خو څه اهمه نه وه خو د حضرت مولانا مدنی رحمه الله په فتویٰ باندی د تنقید په حیثیت سره یې دا دومره مهمه جوړه کړله چي په دی کې د کافی بحث او تحقیق څخه بغیر قلم لوړه ول مشکل وو، په رمضان کی زما څخه دا بالکل نه کیږي، ځکه می خپل کشر خوی محمد تقی سلمه ته چي په دی کال کی دوره حدیث کی شریکیدونکی دی، دامسئله می ورته حواله کړله خیال می دا وو چي هغه ته به مشق وسی او د کتابونو حوالی به را وباسی او پیش به یې کړي، نو بیابانه زه څه ولیکم، خو ماشاء الله داهلک ذهین دی، ځکه د ټولو کتابونو حواله هم زما د امداد څخه بغیر یې را وکښل، بیایي د هغه اقتباسات را کښلو سره پخپله یو تحریر لیکي، اوس چي می کوم تحریر ولیدی نو زما په نظر کی بالکل کافی وافي وو، ځکه می په همدی تصدیق ولیکي هغه درلیرم. والسلام

بنده محمد شفيع عفا الله عنه ۴ شوال ۱۳۷۸ هـ

د خط جواب د حضرت مولانا مفتي محمد تقی عثمانی دامت برکاتهم

د تراویحو، استسقاء او کسوف څخه علاوه نور د نفلو جمع که بالتداعی وی نو په هر صورت کی مکروه تحریمی ده برابر خبره ده که هغه نفلونه په رمضان کی وسی او که په غیر رمضان کی، همدا مسلك د عام فقهاوو او محدثینو دی او په همدی باندی د سلف صالحینو فتویٰ او تعامل پاته دی.

۱: بدائع او صنائع کی دی:

اذا صلوا التراویح ثم ارادوا ان يصلوها ثانيا يصلون فرادی لاجتماع لان الثانية تطوع مطلق والتطوع المطلق بجماعة مکروه. بدایع ج: ١ ص: ٢٩٠ (١)

علامه ابن نجیم فرمائی: ولو صلوا التراویح، ثم ارادوا ان يصلوا ثانيا يصلون فرادی اه البحر الرائق ج: ٢ ص: ٧٤ (٢)

په فتاوی عالمگیریه کی دی:

ولو صلوا التراویح ثم ارادوا ان يصلوا ثانيا يصلون فرادی، کذا فی التاتار خانیة (عالمگیریه ج: ١ ص: ١٢٣) (٣)

فتاوی بزازیه کی دی:

صلوا بجماعة ثم ارادوا اعادتها بالجماعة یکره لان النفل بجماعة علی التداعی یکره الا بالنص. اه (بزازیه علی هامش الهندیه ج: ٤ ص: ٣١) (٤)

مذکوره الصدر د نصوصو څخه معلومه سوه چی د تراویحو اعاده د جمعی سره جائز نه ده او په بدائع او فتاوی بزازیه کی د دی د علت تصریح هم فرمائل سوی ده چی په دوهم وار باندی کوونکی تراویح نفل مطلق (یعنی هغه نفل چی په هغه کی د جمعی نص نه پیدا کیږی) او نفل مطلق د جمعی سره مکروه تحریمی دی نو معلومه سول چی د فقهاوو حضراتو په نزد د نفل جماعت (علی التداعی) په هر صورت کی مکروه دی، برابره خبره ده که په رمضان کی وی یاپه غیر رمضان کی، ځکه که د رمضان نفلونه علی الاطلاق د دی حکم څخه مستثنی وی، نو د تراویحو اعاده به د جمعی سره ناجائزه نه وی، کما هو ظاهر.

٢: علامه طاهر بن عبدالرشید بخاری رحمته الله په خلاصه الفتاوی کی لیکي:

ولوزاد علی العشرين بالجماعة یکره عندنا بناء علی ان صلوة التطوع بالجماعة مکروه. (خلاصه الفتاوی ج: ١ ص: ٢٣) (٥)

(١) طبع ایچ ایم سعید.

(٢) البحر الرائق ج: ٢ ص: ٢٨ (طبع ایچ ایم سعید)

(٣) الفتاوی الهندیه فصل التراویح ج: ١ ص: ١١٢ (طبع مکتبه حقانیه پشاور)

(٤) الفتاوی البزازیه علی هامش الهندیه (الباب الثالث فی التراویح، ج: ٤ ص: ٢٩) (طبع مکتبه رشیدیہ کویته).

(٥) (طبع مکتبه رشیدیہ کویته).

که د رمضان نفلونه د جماعت سره علی الاطلاق جائز وی نو د شلو څخه زیات رکعتونه به بالجماعت مکروه نه وی.

٣: په درمختار کی دی: ولا یصلی الوتر ولا التطوع بجماعة خارج رمضان ای یکره ذالك علی سبیل التداعی بان یقتدی اربعة بواحد، کما فی الدرر. (شامی ج: ١ ص: ٢٢٣) (١)

علامه ابن عابدین رحمته الله فرمائی: والنفل بالجماعة غیر مستحب، لانه لم تفعله الصحابة فی غیر رمضان، ردالمختار ج: ١ ص: ٢٢٤ (٢)

علامه کاسانی رحمته الله تحریر فرمائی: الجماعة فی التطوع لیست بسنة الا فی قیام رمضان وفی الفرض واجبة اوسنة مؤكدة. (بدایع الصنائع ج: ١ ص: ٢٩٨) (٣)

محقق ابن همام رحمته الله فرمائی: وقد صرح الحاكم ایضا فی باب الصلوة الکسوف من الکافی بقوله، ویکره صلوة، التطوع جماعة ما خلا قیام رمضان وصلوة الکسوف. (فتح القدیر ج: ١ ص: ٤٣٨) (٤)

په پورته ذکر سوی اصولو کی صلوة الفضل بالجماعة د کراهت حکم څخه قیام د رمضان مستثنی سوی دی او د تراویحو په ځای یی د قیام رمضان لفظ استعمال کړی دی چی د هغه د عموم څخه داشبهه کیدی سی چی دا حکم صرف د غیر رمضان د پاره مخصوص دی، خو په اصل کی د قیام رمضان دالفظ (د فقهاوو د عرف په لحاظ سره بالخصوص د جماعت په مسئله کی) عام نه دی بلکی د تراویحو سره مخصوص دی، لکه چی انشاء الله موږ به یی عنقریب بالتفصیل بیان کی. والله الموفق.

٤: حضرت شیخ الحدیث مولانا محمد ذکریا صاحب په شرح موطأ کی فرمائی: قال الزرقانی رحمه الله ظاهره (ای حدیث افضل الصلوة صلوتکم فی بیوتکم الا المكتوبة) يشمل کل نفل، لکنه محمول علی ما لا یشرع له التجمیع کالتراویح والعیدین. اه (اوجز المسالك ج: ٢ ص: ٧) (١)

(١) الدر المختار ج: ٢ ص: ٢٨ (طبع ایچ ایم سعید)

(٢) ردالمختار ج: ٢ ص: ٤٩ (طبع ایچ ایم سعید)

(٣) (طبع ایچ ایم سعید).

(٤) فتح القدیر باب الاستفتاء ج: ٢ ص: ٥٩ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته).

حضرت الشیخ مولانا خلیل احمد سہارنپوری رحمۃ اللہ علیہ پہ شرح ابوداؤد کی لیکي۔
 فان خير صلوة المرء وهذا عام لجميع النوافل والسنة الا النوافل التي من شعائر
 الاسلام كالعيد والكسوف والاستسقاء، قلت: وهذا يدل على ان صلوة التراويح في
 البيت افضل، والجواب عن الذين قالوا بافضليتها في المسجد جماعة ان رسول الله
ﷺ قال ذلك لخوف الافتراض، فاذا زال الخوف بوفاته ﷺ ارتفع المانع وصار فعله
 في المسجد افضل... فاشبه صلوة العيد. (بذل المجهود ج: ۲ ص: ۳۳۶) (۲)

پہ دی نصوصو کی لفظ د تراویحو استعمال سوی دی، قیام رمضان خخہ چی دی د
 عموم خخہ د عموم حکم شبہ وی.

۵: عنایہ شرح ہدایہ کی دی: (فضل فی قیام شہر رمضان) ذکر التراويح فی فصل علی
 حدة اختصاصها بماليس لمطلق النوافل. (عنایہ علی هامش الفتح ج: ۱ ص: ۳۳۳)

پہ البحر الرائق کی دی: (تحت قول الكثر) (وسنن فی رمضان عشرون ركعة... الخ)
 بیان الصلوة التراويح وانما لم يذكرها مع السنن المؤكدة قبل النوافل المطلقة لكثرة
 شعبها واختصاصها بحکم من بین سائر السنن والنوافل وهو الاداء بجماعة (البحر
 الرائق ج: ۲ ص: ۷۱) (۴)

د دی خخہ معلومہ سول چی تراویح پہ جمعی سرہ اداء کول د تمامو سنتو او نوافلو پہ
 مقابلہ کی د دی خصوصیت دی.

۲: فتاویٰ قاضیخان کی دی:

ويستحب ادائها (اي التراويح) بالجماعة وقال مالك والشافعي رحمهما الله تعالى في
 القديم: الانفراد افضل كسائر السنن. انتهى وفيه بعد ذلك: والصحيح ان ادائها
 بالجماعة في المسجد افضل لانه فيه تكثير الجماعة وكذلك في المكتوبات (۵)
 (خانية علی هامش الهندية ج: ۱ ص: ۲۱۳)

(۱) (طبع مکتبہ حقانیہ ملتان)

(۲) (طبع معہد الخلیل الاسلامی کراچی)

(۳) (عنایہ علی هامش فتح القدیر ج: ۱ ص: ۴۰۶) (طبع مکتبہ رشیدیہ کویٹہ)

(۴) (البحر الرائق ج: ۲ ص: ۷۲)

(۵) (الفتاویٰ الخازن ج: ۱ ص: ۲۳۳)

(۲۳۳) (طبع مکتبہ حقانیہ پشاور)

پہ اولیٰ نص کی اشارہ وفرمائیل سوہ چی د تراویحو او د یو خو نورو منصوص
 سنتونہ علاوہ پہ تولو سنتونو کی مورہم د شوافعو وغیرہ د پخوانی قول سرہ متفق
 ہوچی پہ دی کی انفراد افضل دی پہ دوہم نص کی وفرمائیل سول چی تراویح پہ دی
 حکم کی د مکتوباتو سرہ شریکی دی کہ د رمضان پہ بقیہ نفلونو کی ہم جماعت جائز
 وی نو تصریح پہ پی سوی وہ.

حضرت مولانا رشید احمد گنگوہی قدس سرہ العزیز لیکي چی:

نوافلو جماعت خخہ ماسوا د ہغہ مواقعو خخہ چی د حدیث خخہ ثابت دی مکروہ
 تحریمی دی، پہ فقہ کی لیکلی دی کہ تداعی وی او مراد د تداعی خخہ د خلورو
 کسانو کیدل وی، وروستہ جماعت د صلوة کسوف، استسقاء او د تراویحو درست او
 باقی نور تمول مکروہ دی، کذا فی کتب الفقہ. (فتاویٰ رشیدیہ ص: ۲۸۹) (۱)

حضرت حکیم الامت مولانا تھانوی رحمۃ اللہ علیہ د شبینی مفاسد بیانوی او فرمائی:

مثلا کہ د تراویحو خخہ وروستہ داعمل وی نو د نفلو جماعت د پیرو خلگو سرہ کول
 دی کوم چی مکروہ دی. (امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۳۰۰) (۲)

دی حضراتو بالکل تصریح وکرہ، پہ وضاحت سرہ پی بیان وکی چی د نفل جماعت د
 تراویحو خخہ ماسوا) رمضان کی ہم داشان ناجائز دی خنکہ چی پہ غیر رمضان کی.

۸: د دی روایاتو خخہ علاوہ درایت ہم د دی مقتضی دی چی نفل د جمع سرہ پہ
 رمضان کی ہم جائز نہ دی، خک کہ چی د تراویحو جماعت خلاف قیاس دی خک کہ چی
 تراویح پہ تطوعاتو کی دی، او پہ تطوعاتو کی اخفاء مقصود دہ پہ خلاف د فرائضو
 ذکہ تطوعات خو نہ صرف بلاجماعتہ بلکی پہ کورکی کول بنہ دی لکہ چی حضور
ﷺ پہ یوحديث کی ارشاد وفرمائیلو:

صلوة المرء في بيته افضل من صلوته في مسجدی هذا الا المكتوبة (۳) نو ثابت سول
 چی د تراویحو جماعت خلاف قیاس دی او د اصولو دامسلمہ قاعدہ دہ چی (امر خلاف
 قیاس پہ خپل مورد باندی منحصر وی) پہ دی باندی قیاس کولو سرہ نور مسائل پہ دی

(۱) تالیفات رشیدیہ مع فتاویٰ رشیدیہ ص: ۲۹۲. (ادارہ اسلامیات لاہور)

(۲) (امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۴۲۲) (طبع مکتبہ دارالعلوم کراچی)

(۳) سنن ابی داؤد باب صلوة الرجل التطوع فی بیته حدیث رقم: ۱۰۴۴ ج: ۱ ص: ۲۷۴ (طبع دار
 النکبی)

حکم کی گرځول جائز نه دی، اوس کتل دادی چی په نوافلو کی د جماعت مود څه ده دی؟ په نوافلو کی د جماعت مورد صلوٰۃ الکسوف، صلوٰۃ الاستسقاء او صلوٰۃ العیدین (علی قول من عدهما من النوافل) او صلوٰۃ التراویح دی، د رمضان یوبل نقل مثلاً تهجد وغیره کی چیری هم د چا څخه جماعت منقول نه دی، البته یو دوه روایتونه د اشان پیدا کیری خو هلته جماعت لاعلی السبیل التداعی، دی چی اتفاقاً په هر صورت کی جائز دی، مثلاً د حضرت ابن عباس رضی الله عنه هغه مشهوره واقعه چی په هغه کی هغه فرمائی چی حضور صلی الله علیه و آله په تهجدو کی مشغول وو، نو زه د هغوی سړی طرف ته ودریدم د حضور صلی الله علیه و آله زه (د یورایت مطابق) د لاس څخه ونيولم او راسته طرف ته یی راناو کړم، په دی کی مقتدی صرف حضرت ابن عباس رضی الله عنه دی چنانچی د حضرت شیخ مولانا انور شاه کشمیری رحمته الله ترمذی په تقریر کی دی چی:

وبین التراویح والتهجد فی عهده صلی الله علیه و آله لم یکن فرق فی الركعات بل فی الوقت والصفة ای التراویح تكون بالجماعة فی المسجد بخلاف التهجد. (العرف الشدی ج: ۱ ص: ۲۳۰)

او حضرت مولانا رشید احمد گنگوہی لیکي چي:
او رسول الله صلی الله علیه و آله به تهجد همیشه منفرداً کول، هیڅکله یی په تداعی سره جماعت نه دی کړی که څوک به دریدل نو څه خبره به نه وه، لکه چی حضرت ابن عباس رضی الله عنه یو وار پخپله د حضور صلی الله علیه و آله پسی ولاړ وو، په خلاف د ترویحه چی دایی څو واره په تداعی سره په جمع اداء کړی دی. (فتاویٰ رشیدیہ ص: ۳۰۷)

کله چی دامعلوم سول چی د نفلو جماعت صرف د تراویحو، کسوف، استسقاء او عیدین کی مشروع دی نو په حکم د مقدمی ثانیه نور نوافل مثلاً: تهجد وغیره کی به د احکم نسی متعدی کولی، ځکه چی په دی کی جماعت منقول او ماثور نه دی، لهذا د منصوصه نوافلو څخه علاوه په ټولو نوافلو کی برابره خبره ده که هغه په رمضان کی وی یا په غیر رمضان کی جماعت بالتداعی به مکروه تحریمی وی.

درمضان د قیام تحقیق

حضرت شیخ مولانا سید حسین احمد مدنی رحمته الله پخپل استدلال کی هغه نصوص پیش کړی دی چی په لوړ په دریم نمبر کی تیرسول او د هغه څخه علاوه د مؤطاء امام

مالك رحمته الله یو عبارت یی پیش کړی دی په دی ټولو کی په مستثنیاتو کی د (قیام رمضان) لفظ استعمال سوی دی، چی د هغه څخه ثابتیری چی د قیام رمضان څخه مراد صرف تراویح نه دی بلکی (مایحصل به القیام) مطلقاً مراد دی، او بیا دواړو لره یوځای کولو سره یی دانتیجه را ووتله چی فقهاوو د قیام رمضان لفظ استعمال کړی دی او د عیني او عسقلانی د عبارتونو څخه د هغه عموم معلومیږی، لهذا د رمضان په هر نفل کی جماعت جائز دی، خو د قیام رمضان لفظ په لغوی اعتبار سره خو بیشکه عام دی خو د عامو فقهاوو او عام محدثینو عرف دادی چی داصرف په تراویحو کی خاص کوی، او د تراویحو څخه وروسته د قیام رمضان د لفظ استعمالولو وجه د هدایی په شرحه کی علامه بابر تی رحمته الله داسی نقل کړی ده:

وترجم بقیام رمضان اتباعاً لفظ الحديث قال صلی الله علیه و آله ان الله تعالى فرض عليكم صيامه وسنت لكم قیامه. (عناية علی هامش الفتح) (ج: ۱ ص: ۳۳۳) (۱)

۱: د فقهاوو رحمهم الله د دی قول مطلب (چی د قیام څخه علاوه د نورو نوافلو جماعت مکروه دی) عمدة القاری او فتح الباری څخه د اخذ کولو په ځای بهتر او انسب دادی چی پخپله د فقهاوو د عبارتونو څخه اخذ سی چی په زیر بحث سند زیر مسئله کی د نص درجه لری، په خلاف د عمدة القاری او فتح الباری چی د هغوی پیش نظر په دی مقام کی د جماعت بحث نه دی بلکی د حدیث (من قام رمضان ایماناً) تشریح ده، ځکه موږ دلته د فقهاوو هغه یوڅو عبارتونه پیش نظر کوو چی د جماعت په مسئله کی نص دی او د هغه څخه معلومیږی چی د هغوی په نزد د قیام رمضان څخه مراد تراویح دی. الف: علامه مرغی نانی رحمته الله په هدایه کی (فصل فی التراویح) په ځای فصل فی قیام رمضان په عنوان لگولو سره د تراویحو مسائل ذکر کړی دی، او د هدایی شارحینو مثلاً محقق ابن همام د دی عنوان لاندی د قیام رمضان تشریح کولو په ځای د تراویحو تفسیر شروع کړی دی.

(فصل فی قیام رمضان) التراویح جمع ترویحة. (فتح القدیر ج: ۱ ص: ۳۳۳) (۲)
او علامه بابر تی رحمته الله هم د دی عنوان لگولو سره تراویح د سنن او نوافلو څخه ځانته د

(۱) عناية علی هامش فتح القدیر فصل فی قیام شهر رمضان ج: ۱ ص: ۴۰۲ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)

(۲) فتح القدیر فصل فی قیام رمضان ج: ۱ ص: ۳۰۲ (طبع مکتبه رشیدیہ کویته)

ذکر کولو وجه بیانول شروع کړی دی (لکه چی لوړ په پنځمه شماره کی تیر رسول)
(عنايه په ذکر سوی حوالی سره)

ب: ملك العلماء علامه کاسانی رحمته الله په بدائع کی چیری چی بی د قیام رمضان لفظ استعمال کړی دی هم هلته لږ مخکی بی دلالة د هغه تشریح بیان کړی ده چی مراد بی تراویح دی، دوی د فرائضو او نوافلو په مینځ کی مابه الفرق امتیازات بیانولو سره لیکلی دی.

ومنها ان الجماعة فی التطوع لیست بسنة الا فی قیام رمضان وفی الفرض واجبة او سنة مؤكدة.

بیایی دوی کرښی وروسته د دی فرق وجه بیانولو سره بی و فرمائیل:

وانما عرفنا الجماعة سنة فی التراویح بفعل رسول الله ﷺ واجماع الصحابة. (بدائع الصنائع ج: ۱ ص: ۲۹۸) (۱)

د دی څخه علاوه هغه مسئله چی د تراویحو اعاده د جماعت سره ناجائز ده د دی څخه هم ثابتیږی چی صاحب بدائع د قیام څخه مراد تراویح اخستی دی او هغه د نفلو جماعت په رمضان او غیر رمضان دواړو کی ناجائز گرځوی وهو الظاهر.

ج: علامه شمس الانم حضرت سرخسی رحمته الله فرمائی:

الفصل الخامس فی کیفیة النیة واختلفوا فیها، والصحیح ان ینوی التراویح او السنة او قیام الیل. (مبسوط للسرخسی ج: ۲ ص: ۱۴۵) (۲)

د. په فتاویٰ قاضیخان کی دی: ان نوی التراویح او سنة الوقت او قیام الیل فی رمضان جائز (خانیة علی هامش عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۱۲) (۳)

ګوانکی قیام الیل فی رمضان او تراویح دواړه هم معنی لفظونه دی د تراویح د نیت کولو په وخت د تراویح لفظ استعمال کړی یا د قیام رمضان برابر دی.

(جواب نمبر ۲): په احادیثو او اثارو کی هم چی چیری د قیام رمضان لفظ استعمال سوی دی، هلته د دی څخه تراویح مراد اخستی سی، د دی څخه علاوه نه.

(۱) (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) (طبع دار المعرفة بیروت)

(۳) الفتاویٰ الخانیة علی هامش الهندیة فصل فی نیت التراویح ج: ۱ ص: ۲۳۲ (طبع مکتبه حقانیة پشاور)

الف: عن سلمان الفارسی رضی الله عنه قال: خطبنا رسول الله ﷺ فی آخر یوم من شعبان، فقال: یا ایها الناس! قد اظللکم شهر عظیم، شهر مبارک، شهر فیه لیلة خیر من الف شهر. جعل الله صیامة فریضة وقیامه تطوعاً. (مشکوٰة بحواله بیهقی ص: ۱۷۳) (۱)

جعل الله صیامة فریضة وقیامه تطوعاً. (افترض الله علیکم صیامه سنتت لکم قیامه) دلته د او د سنن نسائی په روایت کی دی: (افترض الله علیکم صیامه سنتت لکم قیامه) دلته د قیام څخه مراد د (د تراویح) څخه علاوه بل څه کیدی نسی. ځکه که د قیام څخه تهجد قیام واخستل سی، نو د قیامه تطوعاً. دا جمله به ښکاره سی، ځکه چی د تهجدو د مراد واخستل کی څه تخصیص دی؟ هغه خو په غیر رمضان کی هم تطوع دی، تطوع کیدو په رمضان کی څه تخصیص دی؟ هغه خو په غیر رمضان کی هم تطوع دی، معلومه سول چی دلته د قیام څخه مراد تراویح دی او د دی قیام څخه د تراویح مراد اخستلو تائید د دی څخه هم کیږی چی فقهاء رحمهم الله د احادیث د تراویحو په اثبات کی نقل کوی.

کما فی الفتح ج: ۱ ص: ۳۳۳، (۲) والبزازیة ص: ۳۱، (۳) ومراقی الفلاح علی هامش الطحاوی علی المراقی ص: ۲۳۴) (۴)

ب: عن السائب بن یزید الصحابی قال: كانوا یقومون علی عهد عمر رضی الله عنه بعشرین رکعة وعلی عهد عثمان رضی الله عنه وعلی رضی الله عنه عنهما مثله. (عمدة القاری بحواله بیهقی ج: ۵ ص: ۲۲۷) (۵)

د دی حدیث سیاق او سباق په واضح طور باندی دلالت کوی چی دلته د قیام څخه مراد تراویح دی او احناف د احادیث د شل رکعتو تراویحو په استدلال کی پیش کوی. کما فی العمدة.

۳: عام طور د احادیثو شارحین هم د قیام رمضان څخه مراد تراویح اخلی.

الف: چنانچی په صحیح مسلم کی داشان عوان قائم سوی دی: (که څه هم هغه تراجم د امام مسلم قائم کرده نه دی بیا هم د تراجم مستند محدثینو لگولی دی)

باب الترغیب فی قیام رمضان وهو التراویح. (صحیح مسلم ج: ۱ ص: ۲۵۹) (۱)

(۱) (طبع قدیمی کتب خانه)

(۲) فتح القدیر ج: ۱ ص: ۴۱۲ (طبع مکتبه رشیدیة کویته)

(۳) البزازیة علی هامش الهندیة ج: ۴ ص: ۲۹ (طبع مکتبه رشیدیة کویته)

(۴) حاشیة الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص: ۲۲۴، ۲۲۵ (طبع نور محمد کتبخانه)

(۵) عمدة القاری (طبع دار الفکر)

ب: حضرت شیخ مولانا انور شاه کشمیری قدس الله سیره العزیز په تقریر ترمذی کی لیکي:

باب ماجاء فی قیام شهر رمضان ای التراویح. (العرف الشذی ج: ۱ ص: ۳۲۹) (۱).
ج: حضرت شیخ مولانا رشید احمد گنگوہی رحمۃ اللہ علیہ په تقریر ترمذی کی نص فرمائی:
باب فی قیام رمضان، هذا القیام کان ثم اختص بالتراویح فمطلقه یراد به التراویح (الکوکب الذری ج: ۱ ص: ۲۲۷) (۲).

د: موطاء امام محمد هغه عبارت چی د حضرت شیخ مدنی رحمۃ اللہ علیہ په جواب کی تحریر سوی دی د هغه د سیاق او سباق څخه هم دا ظاهریږی چی دلته چی د امام محمد رحمۃ اللہ علیہ د قیام شهر رمضان لفظ استعمال کړی دی د هغه څخه مراد هم تراویح دی عبارت دادی:

قال محمد: وبهذا کله نأخذ، لا بأس بالصلوة فی شهر رمضان ان یصلی الناس تطوعاً بامام لان المسلمین قد اجمعوا علی ذالک. (۳)

د دی مسئلې چی کوم دلیل پیش سوی دی (یعنی د مسلمانانو اجماع) هغه صرف په تراویحو باندی صادق راځی، نه په غیر تراویح باندی، ځکه چی غیر تراویح باندی اجماع خو یوی خواته کړه، د دی نفس ثبوت هم منقول نه دی، ځکه چی د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم او د صحابه کرامو رضی اللہ تعالیٰ عنہم رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین ادوار مبارکه کی چیری هم غیر تراویح کی بالتداعی د نفلو د جماعت ثبوت نه پیدا کیږی.

به هر حال! د دی ټولو نصوصو څخه چی موږ تراوسه په دی سلسله کی پیش کړل کم تر کمه دومره خبره خو په هر صورت ثابتیږی چی چیری فقهاوو وغیره قیام رمضان یی د کراهت جماعت څخه مستثنی گرځولی دی هم هلته تراویح مراد دی، که څه هم فی نفسه، د قیام رمضان لفظ چی په حدیث، من قام رمضان ... الخ کی موجود دی، هغه هر لمونځ او فعل اطاعت ته عام او شامل دی.

(۱) (طبع قدیمی کتب خانه)

(۲) (العرف الشذی علی جامع الترمذی ص: ۳۰۸) (طبع قدیم مکتبه رحیمیه سهارنپور).
(۳) (طبع ایچ ایم سعید)

(۴) الموطا للإمام محمد رحمۃ اللہ علیہ ص: ۱۴۳ (طبع قدیمی کتب خانه).

زیر بحث مسئله او علامه عینی رحمۃ اللہ علیہ

لور عبارتونه وغیره خو په دی باره کی وو چی قیام اللیل فی رمضان، چی په هغه کی یی جماعت گرځولی دی د هغه څخه مراد تراویح دی، خو یوڅو د حدیث شارحینو قیام رمضان عام گرځولی دی لکه چی شارح بخاری علامه بدرالدین عینی رحمۃ اللہ علیہ چی د هغوی د عبارت حواله د حضرت مولانا مدنی رحمۃ اللہ علیہ په جواب کی ورکول سوی ده، د دی څخه معلومیږی چی د علامه بدرالدین عینی رحمۃ اللہ علیہ مسلک دادی چی قیام اللیل فی رمضان عام دی تراویح او غیر تراویح ټولوته (مایحصل به القیام مطلقاً) د لاندی په قیام رمضان کی به داخل منل کیږی، خو که غور وسی نو په وضاحت سره به دا خبره منځ ته راسی چی د علامه بدرالدین عینی رحمۃ اللہ علیہ دا قول حدیث (من قام رمضان ایماناً واحتساباً غفر) د تشریح لاندی راغلی دی، ځکه چی د دی حاصل دادی چی په قیام رمضان باندی کوم ثواب په دی حدیث کی موجود دی هغه صرف په تراویحو باندی نه دی بلکی مطلق هر لمونځ باندی چی د رمضان په شپه کی اداء سی ثواب به باندی حاصلیږی، په دی ځای کی د دی بحث سره هېڅ تعلق نسته چی هغه د جماعت سره اداء سی یا بغیر د جماعت څخه، هم دا وجه ده چی دلته علامه عینی رحمۃ اللہ علیہ د جماعت د مسئلې څه ذکر نه دی کړی بلکی د دی مسئلې ذکر علامه عینی رحمۃ اللہ علیہ (باب صلوة اللیل) کی کړی دی، په دی کی د هغوی عبارت دادی:

(حدیث: صلوا ایها الناس فی بیوتکم، فان افضل الصلوة المرء فی بینه. لاندی فرمائی: واستثنی من عموم الحدیث عدة من النوافل ففعلها فی غیر البيت اکمل وهی ما تشرع فیہ الجماعة، کالعیدين والاستسقاء والكسوف.

بیاد یوڅو کرښو څخه وروسته فرمائی:

قال الامام حمید الدین الضریر: نفس التراویح سنة اما ادائها بالجماعة فمستحب.

بیاد یوی د یوی کرښی څخه وروسته دی:

وفی جوامع الفقه: التراویح سنة مؤكدة والجماعة فیها واجبة وفی الروضة لاصحابنا ان الجماعة فضیلة، وفی الذخيرة لاصحابنا عن اکثر المشائخ ان اقامتها بالجماعة سنة علی الکفاية. (عمدة القاری ج: ۵ ص: ۲۲۷) (۱).

(۱) مذکوره ټول عبارتونه عمدة القاری (طبع دار الاحیاء التراث بیروت) هم په دی صفحه ج: ۵ ص: ۲۲۷ باندی موجود دی.

خلاصه داده چی د علامه بدرالدین عینی رحمته الله علیه چی چیری د قیام رمضان عموم ذکر کړی دی، هلته یی د جماعت مسئله نه ده ذکر کړی او چیری چی یی د جماعت مسئله بیان فرمائیلى ده هلته یی په مستثنیاتو کی قیام رمضان نه دی ذکر کړی بلکی لفظ د تراویحو څخه سو نور نوافل رمضان د جماعت په جائز کیدو باندی استدلال غیر صحیح دی.

د دی تفصیل څخه داهم معلومه سول چی په دی بحث کی په حقیقت کی د فقهاوو علیهم الرحمة ترمینځ څه اختلاف نسته، د ټولو په نزد جماعت صرف د تراویحو جائز دی، خو کلام په دی کی چی حدیث (من قام رمضان ایماناً کی چی کوم فضیلت موجود دی هغه صرف د تراویحو د اپاره مخصوص دی یا مطلق صلوة باندی به هغه فضیلت حاصلیږی؟ په دی کی علامه عینی رحمته الله علیه د عموم قول اختیار کړی دی، او علامه نووی او علاکرمانی رحمهم الله دوهم (علی ماذکره العینی) د دی تفصیل څخه داهم واضحه سوه چی حضرت مولانا گنگوهی رحمة الله علیه چی د دیوبند په جماعت کی د وخت ابوحنیفه لقب درلودی، د هغوی فتویٰ مرجوح باندی عمل گرځول د فہم عاجز څخه پورته دی، پاته سوه د حضرت حاجی امداد الله صاحب مهاجر مکی رحمة الله علیه او د حضرت شیخ الهند مولانا محمود الحسن قدس الله سره العزیز عمل نود حضرت حاجی صاحب عمل خو معلوم نه دی، خو د حضرت شیخ الهند مولانا محمود الحسن قدس الله سره منعلق دومره خبره د یقین په درجه کی معلومه ده چی دوی په شروع کی د تهجدو جماعت لاعلی سبیل الله التداعی یو د دوو افرادو سره کړی وو خو کله چی خلک زیات راغلل نو د همدی کراحت د وجی دوی ټولو شپه د تراویحو معمول جوړه کړی وه، عموماً اتلس سپاری به یی په تراویحو کی په جماعت سره ویل کیدی، او تراویح به یی د پیشلمی په وخت باندی ختمولی، چی د هغه شاهدان به نن هم په دیوبند کی په سلونو حضرات وی. والله اعلم بحقیقه الحال.

یو ضروری گذارش

په آخره کی گذارش دی چی د حضرت مولانا حسین احمد مدنی رحمته الله علیه عظمت شان جلالت قدر او د علمی تبحر پیش نظر خو په دی مسئله باندی د قلم لوړولو جرأت خو کوم لوی عالم ته هم نه دی پکار چی جایی چی زما په شان طفل مکتب په دی باندی څه وویل سی، خو الحمد لله د دیوبند د جماعت خصوصیت، او هم د دی بنده گانو تعلیم او تلقین موږ ته داسیده لاره ښوولی ده چی په شرعی مسائلو کی آزادانه رایه

اظہار ترك ادب نه دی، بلکی د شاگردانو اظهار خیال هم د دی بزرگانو معنوی فیض وی ځکه د الله په نامه سره څه چی په دی کی په تحقیق سره ماته واضح سول هغه می ولیکل، او د الله څخه پناه غواړم چی د بزرگانو په شان کی د ادنی ترك ادب څخه مامحفوظ وساتی آمین.

اللهم ارنا الحق حقاً وارزقنا اتباعه، وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابه واخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین.

احقر العباد

محمد تقی عثمانی عقی عنه

متعلم دارالعلوم کراچی نمبر ۱۴

۳ شوال ۱۳۷۸ هـ، ۱۳ / اپریل ۱۹۵۹ء

لله درالمجيب حيث اصاب فيما اجاب وأجاد فيما افاد مع ملاحظة ادب الاكابر، وفقه الله تعالى لما يجب ويرضى.

بنده محمد شفیع عفا الله عنه

صدر دارالعلوم کراچی نمبر ۱۴

۸ / شوال ۱۳۷۸ هـ

فصل في التراويح

د تراویحو او شپینی متعلق مسائل

د څلورو تراویحو څخه وروسته په وقفه کی څه وئیل پکار دی؟

سوال: د تراویحو د هرو څلورو رکعتونو څخه وروسته څه وئیل کیږی؟ داسنت دی که واجب او که مستحب؟ او دا آیتونه صرف امام صاحب وویي یا مقتدی هم؟ که زبانی ورته یاد نه وی نو پټه گتلو سره وئیلی سی؟

جواب: په تراویحو کی د هرو څلورو رکعتونو څخه وروسته د عام رکعتونو په مقدار ناسته مستحب ده، په دی وقفه کی څه خاص ذکر واجب یا مسنون نه دی، فقهاوو لیکلی دی: که په دی کی څه تسبیحات او وایی برابر خبره ده که ځانته نفلونه پکښی

وگهی او که خاموش پکبسی اوسی (۱)، او د مشائخو معمول دادی چی په دی کی داتسبیح وواپی:

سبحان ذی الملك والملكوت، سبحان ذی العزة والعظمة ولقدرة والكبرياء والجبروت، سبحان الملك الحی الذی لاینام ولایموت، سبح قدوس رب الملئكة والروح لاله الا الله نستغفرالله نسألك الجنة ونعوذ بك من النار (کذافی ردالمختار من القهستانی) (۲)

او داتسبیح په مزه ویل پکار دی، امام ته هم او مقتدی ته هم.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۹۷/۹/۲۱

په تراویحو باندی د اجرت مسئله

سوال: زه زیات په بهر کی اوسیریم او پاکستان ته کله کله راځم په دی کال دلته د تراویحو کولو اتفاق وسو، سوال دادی چی یوځوان حافظ چی د هغه عمر ۲۵ کالوته قریب دی، مستند حافظ دی، قرأت یی هم قابل د اعتراض نه دی پخپله خپل تجارت کوی بلکی اکثره او بیشتر پخپله د جومات امدادهم کوی او د جومات څخه هیش قسم اجرت نه اخلی، خوڅه کسان د ده څخه خوشحاله نه دی، او د بهر څخه د رمضان د پاره حافظ راوستل غواړی او هغه ته د قرآن په ختم باندی پیسی هم ورکول وی آیا داجاز دی؟

جواب: په اجرت باندی د تراویحو ورکولو د پاره کوم حافظ سره معامله کول قطعاً ناجائزده (۱) او کله چی د جومات حافظ صاحب بغیر د اجرت څخه لمونځ ورکوی او

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۲ یجلس ندیابین کل اربعة بقدرها ویخیرون بین تسبیح وقرأة وسکوت وصلوة فرادی.

(۲) وفي الشامیه ج: ۲ ص: ۴۲ (طبع ایچ ایم سعید) قوله بین تسبیح، قال القهستانی: فیقاله ثلاث مرأة: سبحان ذی الملك والملكوت ... الخ.

(۳) وفي الشامیه ج: ۲ ص: ۵۲ ویمنع القاری للدنيا، والاخذ والمعطی اثمان، فالحاصل ان ماشاع فی زماننا من قرأة الاجزاء بالاجرة لایجوز، لانه فیہ الامر بالقرأة واعطاء الثواب للامر والقرأة لاجل المال فاذا لم یکن للقاری ثواب لعدم النية الصحيحة فاین یصل الثواب الی المستاجر، ولو الاجرة ماقرأ احد لاحد فی هذا الزمان جعلوا القرآن العظیم مکسبا ووسيلة الی جمع الدنيا انا لله وانا الیه راجعون.

د لمانځه بیان

خلک هم د هغه څخه خوشحاله دی نو خامخا د بهر څخه په اجرت باندی حافظ راغوبستل بالکل درست نه دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۳۹۷/۹/۱۸

(فتویٰ نمبر ۹۷۸/۲۸ ج)

په تراویحو باندی اجرت اخستل

سوال: په رمضان کی د حافظ قرآن د پاره خلک چنده جمع کوی هغه ته کپړی وغیره هم ورکوی یا د اول څخه پیسی مقرر کولو سره حافظ راویلی آیا دا جائز دی؟

جواب: د تراویحو ورکولو د پاره اجرت مقرر کول بالکل ناجائز دی، (۱) که بغیر د اجرت څخه حافظ نه پیدا کیري نو په الم ترکیف سره دی تراویح وسی هوا که د څه اجرت څخه بغیر کوم حافظ تراویح وکړی او بیاکوم سړی په خپله خوښه د هدیی په طور هغه ته څه پیش کړی نو د هغه اخستل او ورکول بیاجائز دی، خو اول نن صبا د دی دومره التزام کول کیري چی هغه هم یو قسم طی شده اجرت جوړیږی، د داسی التزام څخه پرهیز لازم دی، دوهم د دی غرض د پاره په چنده کولو کی ډیر مفاسد دی، د دی څخه پرهیز کول پکار دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

هـ ۱۴۰۱/۱۰/۲۱

(فتویٰ نمبر ۱۲۰۰/۳۲ ج)

په تراویحو باندی د اجرت اخستو حکم

سوال: احقر د قرآن مجید د حفظ کولو څخه وروسته د خپل ملکی رواج مطابق په تراویحو کی د قرآن مجید اوریدلو او رقم به یی اخستی، د څو کالو څخه می توبه کاږلی ده او رقم اخستل می پریښووی، اخستل سوی رقم خوبه په حقوق العباد کی

او همدارنگه وگورئ امداد المفتین ص: ۳۲۵ وفتاویٰ دارالعلوم دیوبند ج: ۴ ص: ۲۲۲، ۲۹۸ امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۲۵۴

(۱) سابقه حواله وگورئ.

داخل نه وی؟ آیا صرف د الله جل جلاله څخه توبه کافی ده؟ واضح دی وی چی احقر په دی دوران کی صاحب د نصاب نه وو، ورسره د ختم والا شپی څخه مخکی به اشرف نفس هم موجود وو؟

۲: په دی کال رمضان المبارک کی ختم والا شپی م د رقم اخستلو څخه انکار وکی نو د هغه څخه وروسته څه کسان مخفی طور باندی د احقر خواته راغلل، او وی وئیل چر موږ ستا خدمت په دی وجه نه کوو چی تاموږ ته قرآن مجید ویلی دی، بلکی طالب علم گنلو سره بطور هدیه یا صدقه ورکوو، احقر د هغوی په اصرار باندی څه رقم قبول کی ځکه چی د دی څخه مخکی څه قسم اشرف او انتظار د دی رقم نه وو، آیا هغه رقم خوبه زما د پاره حرام نه وو؟ که حرام وو نو د هغه څخه د خلاصیدو څه صورت دی؟

جواب: په تراویحو اوریدو باندی اجرت اخستل ناجائز دی (۱) لهذا دارقم د هغه اصلی مالکانه بیزته ورکول ضروری دی کومو کومو خلکو ته چی یی رسول په وس کی وی هغوی ته دی ورسول سی یادی د هغوی د طرفه معاف سی او چاته چی رسول د وس څخه بهر وی د هغه د پاره توبه او استغفار وسی.

۲: صورت مسئله کی چی کوم رقم اخستل سوی دی هغه اجرت نه دی هدیه ده چی د هغه اخستل جائز دی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۷/۱۱/۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۳۷/۱۸ الف)

د شپینی حکم

سوال: یوسری د شپینی انتظام کوی یعنی د قرآن شریف گنو حافظانو ته دعوت ورکوی چی په یوه شپه کی قرآن شریف ختمولی سی، بعضی په نوافلو کی تلاوت کوی او نور د هغه اقتداء کوی او بعضی بغیر د اقتداء څخه تلاوت کوی آیا دا جائز دی؟

جواب: د کوم قسم شپینی ذکر چی په سوال کی وسو نو د هغه اهتمام مکروه دی ځکه چی هغه د نوافلو جماعت او په یوه شپه کی د قرآن کریم په ختمولو باندی مشتمل دی او دا دواړه مکروه دی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

(۱) وگورئ سابقه حواله ص: ۴۶۰ او د هغی حاشیه نمبر ۱.

۱۳۹۹/۲/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲/۲۱۹ الف)

۱: په تراویحو باندی د اجرت مسئله

۲: د جمعی سره فرض نه کوونکی په تراویحو کی امام

جوړیدی سی او که نه؟

سوال: د تراویحو د پاره پیسی ترل خو حرام دی، خو مولانا تهانوی صاحب اونور حضرات دا وایی، که ونه ترل سی او خلگ یی په خوشحالی ورکړی بیا هم جائزه دی چی د هغه د بعضو اصحابو څخه دلائل ورکوی، خو هغه حافظ چی ترلی یی نه خو چی په خوشحالی یی ورکوی، اخلی یی، هغه وایی چی دا هدیه ده او د هدیی اخستل سنت دی نو د دی شرعی حیثیت څه دی؟ آیا حافظ پیسی، جوړه، خپلی په خوشحالی ورکول سړی اخستی سی او که ناجائز وی؟ که ناجائز دی نو ولی؟

۲: یو حافظ د کور څخه ناوخته رالی او په جومات کی جمع سوی ده هغه ځانته لمونځ وکی آیا هغه تراویح یا وتر ورکولی سی؟

جواب: تراویحو باندی اجرت اخستل، ترل هم حرام دی (۱) او که زبانی طور باندی ونه ترل سی خو عرف او رواج داسی وی چی زبانی طی کولو څخه بغیر هم اخستل ورکول ترل گنل کیږی، نو په دی صورت کی هم ناجائز دی (۲) خو که نه یی زبانی ترلی وی او نه عرفاً ترل گنل کیږی او نه د حافظ په زړه کی د تراویحو ورکولو محرک داوی چی څه به راکول کیږی، د دی څخه وروسته که د جومات والا پخپله خوشحالی څه ورکړی نو د اخستو گنجایش دی.

۲: ورکولی سی. (۳) والله اعلم

(۱) وگورئ تیره سوی حواله.

(۲) وفي الشامية ج: ۳ ص: ۱۳۰ (طبع سعید) المعروف كالمشروط.

(۳) وفي الشامية مبحث التراويح ج: ۲ ص: ۴۸ (طبع سعید) لوصليت بجماعة الفرض وكان رجل قد صلى الفرض وحده له ان يصليها مع ذلك الامام لان جماعتهم مشروعة. فله الدخول فيها معهم لعدم المحذور. وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۱۷ صلى العشاء وحده فله ان يصلى التراويح مع الامام..... الخ. وفي غنية المتملی ص: ۴۱۰ (طبع سهيل اكيدي لاهور) لوصلى العشاء وحده. فله ان يصلی

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۹/۱۰/۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۰/۱۲۸۰ و)

۲۳ شپه د سوره عنکبوت او روم ويل

سوال: زمود په علاقه کی د رمضان درویشتمه شپه د تراویحو څخه وروسته سوره عنکبوت او سوره روم نمبر ۲۰، نمبر ۲۱ د ویلو رواج دی آیا د دی سورتونو ویلو ثبوت سته او که نه؟

جواب: زمود په علم کی د دی ثبوت نسته او نه د دی د پابندی څه شرعی بنیاد سته.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۱۲/۱۰ هـ

د شپینی حکم

سوال: رمضان المبارک کی شپینه اوریدل یابل ته وئیل جائز دی او که نه؟

جواب: قرآن شریف چی څومره زیات څخه زیات تلاوت سی هغوندي موجب د ثواب او د خیر او برکت دی، برابره خبره ده که په لمانځه کی وی یا بغیر د لمانځه څخه، په لمانځه کی نورزیات ثواب دی خو د نفلی لمونځ جماعت د دوو یا درو سړو څخه زیات مکروه دی (۱)، د جماعت څخه بغیر ځانته یا د دوو درو سړو جماعت کی ټول قرآن شریف درو یازیاتو شپو کی خاتمول ډیر غټ د ثواب کار دی کوم رنگ چی د شپینی اوس رواج سوی دی چی د نفلی جماعت د پاره خلگوته چی په لمانځه کی شامل نه وی هغوی خبری کوی یا د متهیانو وغیره په انتظام کی لگیاوی د قرآن شریف اویدلوته فکر نه کوی دانا جائز دی. والله اعلم

التراویح مع الامام وهو الصحيح الخ، او همدارنگه وگورئ کفایت المفتی ج: ۳ ص: ۳۹۳ (جدید ایډیشن دار الاشاعت)

(۱) وفي غنية المتملى ج: ۱ ص: ۴۱۱ واعلم ان النفل بالجماعة على سبيل التداعى مكروه على ما تقدم اعدا التراویح الخ، وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۸ (قبيل باب ادراك الفريضة) ولا يصلى لوتر ولا التطوع بجماعة خارج رمضان اى يكره ذلك على سبيل التداعى بان يقتدى اربعة بواحد ما فى الدرر، وكذا فى فتاوى دارالعلوم ديوبند ج: ۴ ص: ۲۲۴ و ص: ۲۲۸.

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۱۲/۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۰۴۹ ج)

د شپینی حکم

سوال: ۱ د شعبان ۱۳، ۱۴، ۱۵ باندى شپینه کول کیږی په دی کی حافظان سپاری وایی په داسی شپینه کی د نیت ترلو سره د امام په اقتداء کی د قرآن اوریدو څه حکم دی؟ آیا د اشان قرآن کریم اوریدل جائز دی؟

۲: په شپینه کی د قرآن کریم ویل او په دی کی حصه اخستل څه حکم لری؟

۳: په هغه جومات کی حاضر اوسیدل او د شپینی په کارونو کی د تعاون او امداد کولو څه حکم دی؟

جواب: ۱ تر ۳: په حنفی مسلک کی د نفلونو جماعت مکروه تحریمی دی (۱) لهذا مذکوره شپینه جائز نه ده، د داسی شپینی انتظام او اهتمام په دی کی امامت یا اقتداء یا په دی کی خلگوته دعوت ورکول داتولی خبری شرعاً جائز نه دی.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۸/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۸۸۲ ج)

د شپینی حکم، جائز شپینه څنگه کیدی پی؟

سوال: ۱ نن صبا چی په رمضان شریف کی شپینه وی اکثره حافظان پی په نفلونو کی وایی او بعضی په نابالغه ماشومانو باندى وایی، هرکله چی مقتدیان بالغان وی او لاره سپیکر هم استعمالیږی چی د هغه په وجه د محلی خلگ خوبونو نسی کولی او دریدونکی یوڅوکسان وی او اکثره په اوبو اوچای کی مشغول وی او د شور شغب بازار گرم وی، ورسره د دی شپینو په سرپرستی باندى مو علماء هم لیدلی دی آیا مروج شپینه جائز ده؟

۲: د شپینی مسنون طریقہ څه ده؟

(۱) وگورئ د وروسته ص حاشیه نمبر ۲.

۳: آیا په جهري لمانځه کې لاوه سپيکر باندې ويل زيات ثواب لري هرکله چې آواز ترلري لري پوري ځي.

جواب: د کوم قسم شپيني ذکر چې تاسو کړي دي هغه بلاشبهه مکروه تحریمي دي او په هغه کې د ثواب په ځای الله گناه ده، اول خو د نفلو جماعت مکروه دي ۱ بيا د نابالغه اقتداء (۱) بغير د ضرورت څخه د لاوه سپيکر استعمال او د شور او شغب په ذریعې د قرآنکریم بې ادبي ذاتول کارونه سخت منکرات دي او د دی څخه پرهیز لازم دي.

۲: جائز شپينه داشان کيدی سې چې د تراويحو جماعت ټوله شپه جاری وي او په هغه کې امام بالغ او متشرع وي د درو ورځو څخه کم وخت کې قرآن کریم ختم نه سي ټول خلک په ذوق، شوق، خشوع او خضوع سره قرآنکریم اوري زياته پوښه او خراغان څخه پرهیز و سي بغير د ضرورت څخه د لاوه سپيکر استعمال نه وي او نام او نمود څخه مکمل پرهیز و سي. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۹/۹

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۲۲ ج)

د شپيني د جواز شرائط

سوال: په جوماتونو کې په رمضان المبارک کې شپينه کيږي بعضی ورته ناجائز وايي او بعضی جائز، شرعاً د دی څه حیثیت دی؟ براه کرم د شپيني د جواز شرائط وښايي؟

جواب: شپينه په تراويحو کې وي، نفلونو کې نه وي، فضول خرڅ، شور او شغب او نام ونمود نه دي پکښې احتراز و سي او د دی د فرائضو او واجباتو په شان پابندې دي ونسي جائز ده او که په دی کې یو شرط هم نه وو نو ناجائز ده. (۲) والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۸/۹/۲۷

(فتویٰ نمبر ۲۹/۲۰۰۱ ج)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۷۷، ۵۷۸ ولا يصح اقتداء رجل بامرأة وخنثى وصبي مطلقاً ولو في جنازة ونفل على الاصح، وفي الشامية تحته والمختار انه لا يجوز في الصلوة كلها..... الخ.
(۲) وگورئ سابقه حواله ص: ۴۲۳ حاشیه نمبر ۱.

په تراويحو کې دري واره سوة اخلاص ويل

سوال: ۱ د يوجومات امام صاحب فرمائي چې په تراويحو کې اخري سپاره کې سورة اخلاص دري واره ويل درست دي، هرکله چې زید وايي چې د سورة اخلاص دري واره ويل بدعت دي، (سند بهشتي زيور يوولسم جلد)

۲: امام د تراويحو د دوو رکعتو نيت وتری خو په دوهم رکعت کې التحيات ويلو څخه بغير د دريدو تقريباً پنځه سکنده څخه وروسته امام صاحب بيا کښي نستي او حسب معمول دواړه رکعتونه يې پوره کړل او سلامي يې وگرځوي، د زید دا اعتراض دی چې د امام صاحب زنگڼونه او ملا سيده سوي وه، لهذا څلور رکعت پوره کولو سره د سجده د امام په کولو څلور رکعت پوره کول پکار وو، صحيح مسئله څه ده؟

جواب: ۱ د جمع په لمانځه کې کوم آيت يا سورة بار بار ويل فقهاوو مکروه ليکلي دي (۱) او نن سبا چې په تراويحو کې د سورة اخلاص دري واره د ويلو چې کوم التزام سوي دي چې داسنت گڼي د دی څخه د دی د بدعت کيدو هم انديښنه ده لهذا د دی عمل څخه پرهیز کول پکار دي، بهشتي گوهر کې مسئله صحيح ده او امداد الفتاوی جلد اول ص: ۳۰۴ کې هم په دی فتویٰ ده (۲).

۲: امام صاحب چې کوم عمل کړي دي، هغه درست دي، دوه رکعت په فرض لمانځه کې او په سنتو او نفلونو کې د پوره د دريدو څخه وروسته هم کښي نستي سي، زید چې کومه مسئله بيان کړي ده، هغه د څلورو رکعتو لمونځ د قعده اولي سره متعلق ده، د صورت مسئله سره د هغه تعلق نسته.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۱۰/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۰۲۸ ج)

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۰۷ (طبع مکتبه رشيديه کويته) اذا كرر آية واحدة مرارا... ان كان في صلاة المفروضة فهو مكروه في حالة الاختيار واما في حالة العذر والنسيان فلا بأس، هكذا في المحيط وكذا في غنية المتملي ص: ۴۹۴ (طبع سهيل اكيدي لاهور) همدارنگه وگورئ امداد الاحكام ج: ۱ ص: ۲۲۵ (طبع مکتبه دار العلوم کراچي).
(۲) امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۲۷، ۳۲۸ (طبع مکتبه دار العلوم کراچي).

په تراویحو کې قرآن ویلو باوجود ځانته (الم ترکیف)

سره تراویح کول

سوال: په یو جومات کې په تراویحو کې باقاعده قرآن ختم کیږي او بغیر د اجرت څخه هم په دی جومات کې څه خلک (الم ترکیف) سره تراویح کوي آیا دا جائز دی او که نه؟
جواب: کله چې یو جومات کې یو حافظ صاحب قاعدې کې په تراویحو بغیر د عذر څخه کول نه دي پکار هو که عذر وی نو هغه په تفصیل سره ولیکه او مسئله دوباره معلومه کړه.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۹/۱۲ هـ

تراویح ضروری نه ګڼل او بلاعذر تراویح ترک کول

سوال: یو صاحب وایی چې تراویح سنت دی که یې وکړي یا یې ونه کړي څه ګناه نسته، د داسې سړي په باره کې شریعت مطهره څه حکم کوي؟
جواب: تراویح سنت موکده دی او د دی په باره کې دا وئیل چې که یې وکړي او که یې ونه کړي څه ګناه نسته بالکل غلطه ده، کوم صاحب چې داسې وائی هغه په غلطی باندې دی. (۱)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۲/۱۱/۴ هـ

(۱) وفي الهنديه ج: ۱ ص: ۱۱۲ رجل ترك سنن الصلوة ان لم ير السنن حقاً فقد كفر لانه تركها استخفافاً وان راها حقاً فالصحيح انه ياثم لانه جاء الوعيد بالترك، وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۴۹ (طبع ايچ ايم سعيد) رجل ترك سنن الصلوة الخمس ان لم ير السنن حقاً فقد كفر لانه ترك استخفافاً وان رأى حقاً منهم من قال لا ياثم والصحيح انه ياثم لانه جاء الوعيد بالترك اهـ. وراجع ايضاً الشامية ج: ۱ ص: ۱۰۴

په تراویحي یو وار د قرآن ختم سنت دی

سوال: په یو جومات کې دوه ځایه تراویح په یو وخت کیږي د هغه دواړو قرائتونه مختلط کیدو سره د سهوی وجه جوړیږي په دی دواړو امامانو کې یو امام الحی دی چې (الم ترکیف) سره اختصار کوي د قوم اکثریت د امام الحی سره دی، دوه د قرآن حافظ دی هغه ختم کوي خپل خپلوان پوه کولو سره هغه د خپل ځان سره شریکوي او قوم ته دا وایی چې دا مختصر تراویح نه کیږي، امام الحی وایی چې کله په قوم باندې قرآن ختم ثقیل وي نو د هغه ترك افضل دی، (الافضل فی زماننا قدر ملا یثقل علی القوم) او وایی: د قرآن ختم د دین د ضرورت څخه نه دی او کله چې د دین د ضروریاتو څخه نه دی نو هغه ترك کیدی سي.

جواب: قال فی الدر: والختم مرة سنة ومرتين فضيلة وثلاثاً: افضل ولا يترك الختم لكسل القوم لكن فی الاختيار الافضل فی زماننا قدر ملا یثقل عليهم واقره المصنف وغيره وفي المجتبى عن الامام لوقراً ثلاثاً قصاراً، او ایة طويلة فی الفرض فقد احسن ولم یسیئ فما ظنك بالتراویح؟ (الی) من لم یکن عالماً باهل زمانه فهو جاهل وأقره الشامي ج: ۱ ص: ۴۷۵ (۱)

د ذکر سوي عبارت څخه معلوم سول چې په تراویحو کې یو وار د قرآن کریم ختمول سنت دی او فقهاوو چې د الیکلی دی چې کله په مقتدیانو باندې طویل قرأه ثقیل وي نو په هغه وخت په کوشنیو سورتونو سره تراویح کول پکار دی دابالکل د مجبوري په صورت کې دی، دامجبوري زموږ په زمانه کې داسې نه ده چې د دی په وجه په جوماتونو کې داسنت پرېښوول سي بلکې په ټولو جوماتونو کې قرآن کریم ختم کیږي او مقتدیان یې په ذوق او شوق سره کوي لهذا داسنت په جوماتونو کې بغیر د مجبوري څخه ترك کول نه دي پکار، خاصکر چې د قرآن کریم د اوریدو د پاره حافظ موجود دی نو امام الحی ته پکار دی چې تراویح په هغه باندې وکړي او پخپله په (الم ترکیف) سره ویلو باندې دی اصرار نه کوي، معامله د دین ده په دی کې خامخا انتشار پیدا کول درست نه دی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ

۱۳۲۹/۹/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۹۹۷ هـ)

د تراویحو سرہ متعدد مسائل

۱: د اول څخه طی کولو څخه بغیر د تراویحو په اختتام باندی څه ورکول.

۲: ماشوم سامع جوړول.

۳: د حافظ صاحب لقمه نه قبلول.

۴: په اختتام باندی په اول رکعت کی سورة الناس او په دوهم رکعت کی سورة بقره ابتدائی حصه ویل.

سوال: په رمضان کی چی کوم حافظ صاحب تراویح ورکوی هغه رقم مقررولو سره کوی نو آیا لمونځ به اوسی؟ که رقم مقرر سوی نه وی او د تراویحو په ختمیدو باندی څه رقم ورکول سی نو هغه لمونځ به جائز وی او که نه؟

۲: حافظ صاحب د ځان سره خپل یو سامع راوولی چی یو ماشوم وی او په تراویحو کی بیده سی یاداسی حرکات وکړی چی په هغه سره لمونځ ماتیرپی او لقمه هم ورنکړی نو په دغه حافظ پسی لمونځ کول جائز دی؟

۳: که حافظ صاحب لقمه قبوله نکړه او متکبرانه الفاظ استعمال کړی چی زه یی صحیح وایم که غلط هم وواپی نو لقمه واخلی نو آیا دالمونځ به جائز وی؟

۴: که سورة الناس په اول رکعت کی وویل سی او سورة بقره په دوهم رکعت کی نو په دی سره به لمونځ صحیح وی او که نه؟

۵: که پیش امام په لمانځه کی فتح قبول نه کړه نو په هغه پسی لمونځ جائز دی؟ هرکله چی هغه بار بار غلطی کوی؟

جواب: ۱: اجرت ترلو سره تراویح ورکول بالکل ناجائز دی (۱) د دی څخه ښه دادی چی خلک په عام امام پسی (الم ترکیف) سره تراویح وکړی او کوم حافظ چی اجرت اخستلو سره تراویح ورکوی په هغه پسی لمونځ مکروه دی خو چی کوم لمونځ یی په هغه پسی وکی هغه وسو اعاده واجب نه ده، د اول څخه څه ترلو څخه بغیر د تراویحو په اختتام

(۱) وگورئ تیره سوی حواله ص: ۴۶۰ حاشیه نمبر ۱.

باندی څه ورکول جائز دی په دی شرط چی دا خبره دومره معروف او مشهوره سوی نه وی چی د ترلو څخه بغیر به هم ترلو گنل کیږی.

۲: ماشوم سامع جوړولو سره په اول صف کی د دریدلو ضرورتاً گنجائش سته، که د دغه ماشوم څخه کله غلطی وسی نو معاف کول یی پکار دی او پوه کول یی پکار دی.

محض په دی وجه د امام یا حافظ خلاف فتنه درول درست نه دی.

۳: حافظ صاحب ته صحیح فتحه قبلول پکار دی او د خپل ذاتی عزت او وقار مسئله جوړول پکار نه دی، خو په دی سره په لمانځه کی خلل نه راځی ترڅو پوری چی حافظ صاحب څه د مفسد صلوۃ غلطی نه وړی کړی.

۴: صحیح ده په دی کی څه گناه نسته، خو د ختم قرآن څخه علاوه په نورو لمنځونو کی بهتره داده چی په اول رکعت کی سورة الناس ونه وایی (۱).

۵: د لمانځه صحیح کیدل یا نه کیدل د غلطیانو په نوعیت باندی منحصر ده، په بعضی غلطیانو سره لمونځ فاسد کیږی او په بعضو سره نه فاسد کیږی لهذا د هری غلطی حکم ځانته جلا پوښتنه کول پکار دی، او کوم حافظ صاحب چی په کثرت سره غلطیانی کوی او صحیح فتحه هم نه قبلوی د هغه په ځای، چیری بل ښه حافظ تلاش کول پکار دی، ځکه چی کیدی سی بعضی غلطیانی مفسد الصلوۃ وکړی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ

۱۳۹۷/۱۹/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۲۷ ج)

د ډیره خړیونکي په اقتداء کی تراویح کول

سوال: په رمضان کی اکثره حافظان چی په جوماتونو کی قرآن شریف وایی ډیری نه ساتی یا د هغوی ډیری شرعی نه وی نو آیا داسان په حافظانو پسی لمونځ کیدی سی؟ فرض لمونځ او د تراویحو لمونځ د دواړو د پاره د حنفی فقهی په رو سره څه حکم دی؟

(۱) وفي غنية المتملی شرح المنية ص: ۴۹۴ (طبع سهیل اکیدمی لاهور) وفي الواجبة: من یختم القرآن فی الصلوۃ اذا فرغ من الموعودتين فی الركعة الاولى یرکع ثم یقوم فی الركعة الثانية ویقرأ بفاتحة الكتاب وشی من سورة البقرة لان النبی ﷺ قال: خیر الناس الحال المرتحل ای الخاتم المفتوح.

جواب: کوم سری چی پیره خربی یایی د شرعی مقدار خخه کمه ساتی په هغه پسی لمونځ مکروه دی (۱)، د تراویحو او فرض لمونځ یو حکم دی خو کوم لمونځ چی داسی سری پسی وسو هغه اداء سو (۲).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۱۰/۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۳۸/۳۹ هـ)

په ولاړه تراویح کولو خخه وروسته د عذر د وجی په ناسته باندی کول

سوال: اوریدلی می دی که څوک بوډاوی یاخوان که هغه د تراویحو لمونځ د شروع خخه په ولاړه باندی شروع کړی نو ټولی تراویح به په ولاړه اداء کوی په هیڅ حالت کی به ناسته باندی پوره کول جائز نه دی او زه داوایم چی داسی نه ده، که عذروی نو کښی نستی سی؟

جواب: ته صحیح پوه سوی یی او کوم خلک چی داوایی چی تراویح په ولاړه شروع کولو خخه وروسته په هیڅ حالت کی په ناسته پورته کول جائز نه دی هغوی صحیح نه وایی، واقعه داده چی په ناسته باندی لمونځ کول په عذر باندی موقوف دی که عذر د شروع نه وی نو د شروع خخه په ناسته باندی لمونځ وکړه او که په مینځ کی پښی سی نو په مینځ کی کښی نستل هم جائز دی (۲). والله اعلم

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۲۰ (طبع ایچ ایم سعید) ويكره امامة عبد ... وفاسق وفي الشامية (قوله وفاسق) من الفسق وهو الخروج عن الاستقامة ولعل المراد به من يرتكب الكبائر وكذا في البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۸ وأما الأخذ منها وهي دون ذلك كما يفعله بعض المغاربة وخشة الرجال فلم يبيحه أحد، واحد كلها فعل يهود الهند ومجوس الأعاجم ... الخ.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۲۲ (طبع ایچ ایم سعید) صلى خلف فاسق او مبتدع نال فضل الجماعة ... الخ.

(۳) وفي مجمع الانهر شرح ملتقى الابرج ج: ۱ ص: ۲۲۹ (ولو مرض في أثناء الصلوة بنى بما قدر) يعني لو شرع في الصلوة صحيحا قائما فحدث به مرض يمنعه عن القيام صلى ما بقى اقامدا يركع ويسجد، ولو افتتحها قاعدا للعجز يركع ويسجد فقدر على القيام بنى قائما عند الشيخين وفيه ايضا ج: ۱

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۹/۱۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۷۱/۲۸ ج)

د تراویح در کعتونو تعداد

سوال: حضور ﷺ اته تراویح کړی دی او که شل او دشلو تراویحو شرعی حیثیت څه دی؟

جواب: د حضور ﷺ خخه د تراویحو په باره کی مختلف روایات دی د صحابه کرامو په دی باندی اتفاق دی چی تراویح دی شل رکعته وسی د حضور ﷺ عمل لره د صحابه کرامو خخه زیات څوک پیژندونکی نسی کیدی ځکه شل رکعته تراویح کول پکار دی (۱). والله سبحانه اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۲۳ هـ

ص: ۲۰۱ ولوقعد بعدها افتتحه قائما جاز عند الامام استحسان لانه اسهل من الابتداء ويكره لوبلا عذر عنده. الخ.

(۱) وفي مصنف ابن ابي شيبة ج: ۲ ص: ۳۹۴ عن ابن عباس ان رسول الله ﷺ كان يصلي في رمضان عشرين ركعة وكذا في التعليق الحسن ص: ۵۲، وفي تلخيص الجبير في احاديث الراغب الكبير ج: ۲ ص: ۵۰۹ (حديث) انه ﷺ صلى بالناس عشرين ركعة ليلتين فلما كان في الليلة الثالثة اجتمع الناس فلم يخرج اليهم ثم قال من الغد خشيت ان تفرض عليكم فلا تطيقوها، وفي كنز العمال فصولي بهم عشرين ركعة ص: ۲۸۴، وفي السنن للبيهقي ج: ۲ ص: ۴۹۲ عن يزيد بن خصفة عن سائب ابن يزيد قال: كانوا يقومون على عهد عمر بن الخطاب في شهر رمضان بعشرين ركعة، وفي اثار السنن ج: ۲ ص: ۵۵ عن عبد العزيز بن رفيع وفي مؤطاء امام مالك ص: ۴۰ عن يزيد بن رومان انه قال: كان الناس يقومون في زمان عمر بن الخطاب بثلاث وعشرين ركعة، وفي عمدة القاري ج: ۱ ص: ۲۷ ان عبد الله بن مسعود كان يصلي عشرين ركعة، وراجع ايضا فتح الباري ج: ۴ ص: ۲۱۹ واثار السنن ج: ۱ ص: ۵۵ والشامية ج: ۲ ص: ۴۵ وغنية المتملى ص: ۴۰۶ (طبع سنهيل اكيده مي لاهور) وغنية الطالبين ص: ۴۲۴، والجواهر النقي ج: ۲ ص: ۴۹۲ والمفاتيح الابواب التراويح، امداد الاحكام ج: ۱ ص: ۲۳۷. (مولوي نور احمد حقاني)

په تراویحو کې د شرکت د پاره د ښځو جومات ته تلل

سوال: دلته د ښځو خیال دی چی جومات ته ولاړی سی د حافظ صاحب په تراویحو کې قرآن واورى هلته به د پردی انتظام وی د سرو د صفونو څخه وروسته د ښځو د پاره به د پردی انتظام وی آیا دا جائز دی؟

جواب: د ښځو جومات ته تلل او په جمع کی شریک کیدل مکروه تحریمی دی او د دی څخه هیڅ لمونځ مستثنی نه دی، خاص طور د سرو د قرآن د تلاوت اوریدو مقصد په موجوده حالاتو کی زیاد تر بنائسته آواز وی چی نور زیات موجب د فتنی دی، وکره لهن حضور الا للعبوز فی الفجر والمغرب والعشاء والفتوی الیوم علی الکراهة فی کل صلوۃ لظهور الفساد، کذا فی الکافی عالمگیریه ج: ۱ ص: ۹۳. (۱) والله اعلم

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۱/۲/۱۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۲/۲۲ الف)

فصل فی الوتر

د وتر و متعلق مسائل

د وتر و وخت او طریقه

سوال: وتر څنگه او کله اداء کیږی؟ د دی څو رکعتته دی او د دی ټولو خبرو دلائل څه دی؟

جواب: د وتر وخت د ماخستن لمانځه پسی فوراً شروع کیږی او د سهار څخه مخکی هروخت کی یی کولی سی، (۲) د دی دری کعتو څخه دی، په دوو رکعتو قاعده کولو سره التحیات ووايه او ودریږه بیا په دریم رکعت کی هم د سورة فاتحی څخه وروسته

(۱) الهندیه ج: ۱ ص: ۹۸ (طبع مکتبه حقانیه پشاور) وکذا فی الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۲۵، ۵۲۶.

(۲) وفی الدر المختار کتاب الصلوۃ ج: ۱ ص: ۳۲۱ (طبع سعید) (و) وقت العشاء والوتر منه الی الصبح ولكن لا یصح ان یقدم علیها الوتر

بل کوم سورة ورسره یوځای کړه (۱) د دی څخه وروسته غوږونو پوری لاسونه لوړ کړه او د قنوط دعاء ووايه (۲).

او د وتر و څخه مخکی دوه رکعتته موکد سنت دی (۳) او وروسته دوه رکعتته نفل دی، او کوم سړی چی تهجد و ته د ولاریدو عادی وی د هغه د پاره افضل دادی چی وتر د تهجد و په وخت کی وکړی (۴) او د دی ټولو خبرو دلائل په مفصلو کتابونو کی موجود دی، داپه فتویٰ کی د پوښتنی خبره نه ده.

والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(فتویٰ نمبر ۱۵۲/۲۸ الف)

په شافعی امام پسی د حنفی وتر کولو حکم

سوال: په شافعی امام پسی وتر کول جائز دی او که نه؟ که جائز وی نو د کومو شرطونو لاندی براه کرم په تفصیلی طور می خبر کړی؟

جواب: شافعی امام پسی د حنفی اقتداء په یوڅو شرطونو جائزه ده.

۱: د حنفی مذهب مطابق د شافعی المذهب په لمانځه کی د لمونځ مفسد څه فعل نه وی.

(۱) وفی الاتنویر مع شوجه ج: ۲ ص: ۵ (طبع سعید) وهو ثلاث رکعات بتسلیمة ویقرأ فی کل رکعة منه فاتحة الكتاب وسورة الخ.

(۲) وفی اثار السنن باب رفع الیدین عند قنوت الوتر ص: ۱۶۹ (مکتبه امدایه ملتان) عن عبد الله انه کان یقرأ فی آخر رکعت من الوتر قل هو الله اَحد ثم یرفع یدیه فیقنت قبل الركعة، رواه البخاری، وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۲ باب الوتر والنوافل (طبع ایچ ایم سعید) ویکبر قبل رکوع ثالثة رافعا یدیه کامر وقت فیه.

(۳) وفی الدر المختار باب الوتر والنوافل ج: ۲ ص: ۱۲، ۱۳ (طبع سعید) (وسن) موکداً اربع قیل الشهر ورکعتان بعد العشاء.

(۴) (والمستحب) ... تأخیر الی آخر اللیل لواطق بالانتباه ولا فقبل النوم، الدر المختار کتاب الصلوۃ ج: ۱ ص: ۳۲۹ (طبع سعید) وفی الشامیة تحتہ ای یستحب تأخیره لقوله ﷺ من خاف ان لا یوتر من آخر اللیل فلیوتر اوله ومن طمع ان یقوم آخره فلیوتر آخر اللیل فان صلوۃ آخر اللیل مشهودة وذاك افضل رواه مسلم والترمذی وغيرهما وتمامه فی الحلیة وفی الصحیحین (اجعلوا) آخر صلوٰتکم وترا (والامر للندب بدلیل ما قبله بحر.

۲: حنفی مقتدی ته یقین وی چی شافعی امام جائز او ناجائز اهم مختلف فيه مسائلو کی د احتیاط څخه کار اخلي مثلاً د بهیدونکی وینی په وجه اودس کوی او که د هغه دایقین وی چی امام احتیاط نه کوی نو لمونځ به یی صحیح نه وی او که په دی سلسله کی ورته څه معلوم نه وی چی احتیاط کوی او که نه نو لمونځ به یی مکروه وی.

۳: په وتری کی د اقتداء کولو یو شرط داهم دی چی درې سره رکعتونه په دوو سلانو ونه کړی (لکه چی د هغوی مذهب دی) او په دی کی مقتدی ته خپل قنوت (اللهم ان نستعینک الخ، د رکوع څخه وروسته وئیل پکار دی د مخکی څخه، ځکه چی شافعی امام به هم د رکوع څخه وروسته وایی او په دی مسئله کی د هغه متابعت کول ضروری دی، د دی ټولو مسائلو دلایل د فقه د کتابونو څخه په لاندی ډول دی:

۱: درمختار کی دی: ومخالف کشافعی (یعنی یکره الاقتداء به) لکن فی وتر البهران تیقن المراعات لم یکره از عدمها لم یصح وان شک کره، او علامه شامی رحمته الله د دی لاندی لیکي: هذا هو المعتمد: لان المحققين جنحوا اليه وقواعد المذهب شاهدة عليه، وقال كثير من المشايخ: ان كان عادته مراعات مواضع الخلاف جاز والا فلا، ذكره السندی. (شامی ج: ۱ ص: ۵۲۲) (۱)

(ومثله فی شرح الكنز للعینی ج: اول ص: ۴۲) (۲)

۲: درمختار کی دی: (وصح الاقتداء فيه) (یعنی الوتر) ففی غیره اولی ان لم یتحقق منه ما یفسدها فی اعتقاده فی الاصح کما بسطه فی البحر (بشافعی) مثلاً (لم یفصله) بسلام لا ان فصله (علی الاصح) فیهما للاتحاد وان اختلف الاعتقاد.

(ردالمختار ج: اول ص: ۲۲۵) (۳)

۳: فی الدر المختار: ویأتی المأموم بقنوت الوتر ولوبشافعی یقنت بعد الركوع لانه مجتهد فيه وقال الشامی رحمته الله تحت قوله (ولوبشافعی الخ) ای ویقنت بدعا

(۱) شامی ج: ۱ ص: ۵۲۲، ۵۲۳ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) (برمز الحقائق) شرح العینی علی کنز الدقایق باب الوتر والنوافل ج: ۱ ص: ۴۵ (طبع اداره القرآن کراچی)

(۳) الدر المختار باب الوتر والنوافل ج: ۱ ص: ۷۷۸ (طبع سعید)

الاستعانة لادعاء الهداية: وقال تحت قوله: (لانه مجتهد فيه الخ) والظاهر ان المراد من وجوب المتابعة فی القيام فيه لافى الدعاء (شامی ج: ۱ ص: ۲۲۲) (۱)

تنبيه: کوم شرط چی زموږ په نزد په شافعی المذهب پسی د اقتداء د پاره دی چی څه منسند لمونځ لازم نسی هم هغه شرط د شافعی المذهب حضراتو په نزد حنفی المذهب پسی د لمونځ کولو د پاره دی، لکه چی علامه عینی رحمته الله د کنز په شرح کی لیکلی دی:

الشافعی ایضا یقول بمثله فی حق الحنفی فیقول: لایجوز اقتداء الشافعی، الحنفی الا اذا کان یحتاط فی موضع الخلاف.

بیاد څو کرښو څخه وروسته دی: یجوز اقتداء الحنفی بالشافعی والشافعی بالحنفی وكذا بالمالکی والحنبلی مالم یتحقق من امامه ما یفسد صلوته فی اعتقاده. (عینی ج: ۱ ص: ۴۲) (۲) والله اعلم

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۹۷/۱۲/۲۰ هـ

(۱۴/ جون/ ۱۹۶۰) (۳)

په شافعی پسی د حنفی وتر کول

سوال: مولانا تقی صاحب! یوه مسئله معلول دی چی افريقی کی اکثره شافعی جوماتونه دی هلته د حنفی مسلک خلک لمونځ کوی کله چی د وتری مسئله راځی نو حنفی که د شافعی مسلک امام پسی تراویح بغیر د وتری څخه وکړی نو صحیح دی او که ځانته جماعت کول ضروری دی، مهربانی وکړئ د دی مسئلې جواب په لاندینی پته باندی راکړه د ټکټ پیسی می په لفافه کی د ننه درونه لیږلی ځکه چی دا قانوناً جرم دی. احمد رحمت الله

(دار السلام تانزانیه)

(۱) شامی ج: ۲ ص: ۹۷۸ (طبع سعید)

(۲) شرح العینی علی الكنز المسمى برمز الحقائق باب الوتر والنوافل ج: ۱ ص: ۴۵ (طبع اداره القرآن کراچی)

(۳) دفتویٰ حضرت والا دامت برکاتهم د تمرین افتاء (درجه تخصص) دکاپی څخه اخستل سوی دی.

جواب: شافعی حضرات چونکی وتر په دوو سلامونو سره کوی او حنفی مسلک کی دشان لمونځ نه کیږی، ^(۱) ځکه حنفیانو ته پکار دی چی هغوی دی په وټرو کی د هغوی سره نه شاملیږی، بلکی خپل لمونځ دی ځانته وکړی او تراویح دی هم د هغوی سره اداء کوی او د وټرو په وخت دی ځنی جلا کیږی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۹/۹/۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۰۹/۳۱ ج)

په جومات کی دوه ځایه د وتر کیدو په وجه د وټرو د دوو جماعتونو حکم

سوال: په جومات کی دوه ځایه تراویح د ننه او په چت باندی کیږی ټول لمونځگذار د ننه والا امام پسی په اقتداء کی فرض لمونځ کوی خو د وټرو جماعتونه د ننه او په چت باندی کیږی، ځکه چی د تراویحو دواړه جماعتونه په جلا جلا وخت باندی ختمیږی، ایا دشان د وټرو دوه جماعتونه کول جائز دی؟

جواب: په صورت مسئله کی ځانته ځانته د وټرو جماعتونه جائز دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۰/۱۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۴۷/۳۲ ج)

که په وټرو کی دعائی قنوت هیږسی نو څه حکم دی؟

سوال: که په وټرو کی د یوسړی څخه دعائی قنوت هیږسی نو څه حکم دی؟

(۱) فی البحر الرائق ج: ۲ ص: ۳۹، ۴۰ وظهر بهذا ان المذهب الصحيح صحة الاقتداء بالشافعي في الوتر ان لم يسلم على رأس الركعتين وعدمها ان سلم، والله الموفق للصواب. وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۸۰۷ وصح الاقتداء فيه بشافعي مثلاً (لم يفصله بسلام) لا ان يفصله (على الاصح فيهما) للاتحاد وان اختلف الاعتقاد، وفي رد المختار (قوله على الاصح فيهما) اي في جواز الاصل الاقتداء فيه بشافعي، وفي اشتراط عدم فصله خلافاً لما في الارشاد من انه لا يجوز اصلاً باجماع اصحابنا الخ.....

جواب: دعائی قنوت واجب دی که په هیږه باندی پاته سی نو سجده سهوه به واجب وی ^(۱) والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۸۷/۱۲/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۰۰/۱۸ الف)

فصل في قضاء الفوائت

د قضاء لمونځونو متعلق د مسائلو بیان

د حیض مخصوص صورتونو په وجه د لمونځونو قضاء

سوال: یوی ښځی ته د حیض وینه دوی نیمی ورځی مسلسل راځی د دی څخه وروسته معمولی غوندی راځی، د درو ورځو څخه بالکل بندیږی بیا په څلورمه ورځ بالکل وینه په نظر باندی نه راځی په پنځمه ورځ د غرمی لږ غوندی راسی او بیابنده سی ښځه لمونځ او روژی څنگه وکړی؟

جواب: په صورت مسئله کی به داپنځه ورځی په حیض کی شمیرل کیږی، د دی لمونځونه معاف دی او د روژو قضاء فرض ده او که د دی همیشه عادت همداسی دی نو بیا خو په وخت موقوف کی هغه ته نه لمونځ کول پکار دی او نه روژه نیول پکار دی، او که همیشه یی عادت داسی نه دی اول وار داسی سوی دی، نو چونکی هغه ته دامعلوم نه دی چی د پاکی څخه وروسته به بیا وینه راځی، ځکه که هغه غسل کولو سره روژه ساتی نو گناه به نه وی خو دا روژی به یی معتبر نه وی او د دی قضاء به لازمه وی. والله اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۱۰/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۰۲۱/۲۸ ج)

(۱) وفي الدر المختار باب الوتر والنوافل ج: ۲ ص: ۹ (ولونسيه) اي القنوت ... (سجد للسهر).

د فوت سوو لمونځونو قضاء لازمه ده

سوال: د خوانی په عالم کی زه د دین څخه غافله وم او ډیر لمونځونه می قضاء سوی دی د هر لمونځ د اداء کولو سره د هغه وخت (قضاء عمری) په نیت سره فرض (او وتر) هم اداء کوم چی شاید د الله تبارک و تعالیٰ خواته می څټ بچ سی، ما په حال کی یو کتاب (مذهبی قصی او د هغه حقیقت) چی په څلور جلدو باندی مشتمل دی راومی غوښتی او ومی وایه، مرحوم علامه حبیب الرحمن کاندهلوی د دی مولف دی، د مخکی جلد په مقدمه کی موضوع احادیثو د معرفت اصول کی تحریر سوی دی چی په کوم حدیث کی د (قضائی عمری) په باره کی تذکره وی، هغه حدیث به درواغبجن وی، علامه حبیب الرحمن صاحب داخبره د شاه عبد العزیز دهلوی د کتاب (عجالة نفعه) څخه نقل کړی ده، زه د مخکی جلد د مقدمی څه حصی فوتو ستییت کاپی ستاسو خدمت ته درلیرم (ص ۳۱ کرښه نمبر ۵) کتاب ویلو څخه وروسته ماقضائی عمری موقوف کړله چی داچیری د بعث په زمره کی رانسی، ستاسو د راهنمائی ضرورت دی.

جواب: محترم او مکرم! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو خط ماته را کول سو په سفر باندی د کیدو د وجی جواب لږ تأخیر سره درکوم ځکه معذرت خواه یم.

مولانا حبیب الرحمن صاحب کاندهلوی مرحوم اوس په دنیا کی نسته لهذا د هغوی په باره کی د څه ویلو د پاره ډیر زیات د احتیاط ضرورت دی خو د دینی ضرورت په وجه دومره ویلو څخه بغیر څه خلاصون نسته چی هغه غیر متوازن او د انتها پسند ذهن حامل وو چی د هغه په وجه هغوی ته په خپلو انفرادی نظریاتو باندی دومره اصرار وو چی هغه د ټول امت علماء، فقهاء او په محدثینو کی څوک په خاطر کی د راوستلو د پاره تیار نه وو، چنانچی هغوی په متعددو مسائلو کی د جمهور امت څخه جلالاره اختیار کړله، د قضائی عمری په باره کی چی هغه څه خبره لیکلی ده هغه هم داسی ده، د امت جمهور فقهاء په دی باندی متفق دی چی کوم لمونځونه قضاء سوی وی حتی المقدور د هغه ادائیگی لازمه ده، په حدیث کی قضاء سوی لمونځونو د قضاء راوړلو حکم دی او په هغه کی د کم یا زیاتو څه تفصیل نسته، داخبره هم واضحه ده چی د وروسته گناهونو څخه د توبی لازمی حصه داده چی د کومو غلطیانو تلافی ممکنه وی د هغه تلافی دی وسی، لهذا تاسو چی کوم قضائی عمری کوی هغه درست ده او هغه بدعت گڼلو سره پریښوول درست دی تاسو دا عمل جاری وساتئ، والسلام

د قضائی عمری شرعی حیثیت

سوال: ډاکټر فرحت هاشمی صاحبه درس قرآن ورکولو سره په دی خبره باندی زور ورکوی چی د (قضاء عمری) کومه مسئله په خلکو کی مشهوره ده، که کوم سړی د ډیری مودی پوری لمونځونه نه وی کړی بیا هغه لمونځ شروع کی نو هغه ته د قضائی عمری په طور هغه لمونځونه د قضاء په طور کول پکار دی چی په قرآن او سنت کی د دی هیڅ بنیاد نسته، بلکی په تیر ژوند کی چی کوم لمونځونو قضاء سوی دی د هغه تلافی صرف په توبی سره کیږی دومره ډیرو لمونځونو کولو ته ضرورت نسته، براه کرم دا واضح کړئ چی آیا په شریعت کی د تیرسوو لمونځونو قضاء واقعی ضروری نه ده؟ او آیا ائمه اربعه یا په فقهای کرامو کی د چا مذهب دادی چی لمونځونه زیات قضاء سی نو د هغه تلافی صرف په توبی سره کیږی او د قضائی عمری کولو ضرورت نسته؟ که دی صاحبی بنوول سوی مسئله صحیح نه ده نو آیا د هغه په درس باندی اعتماد کولی سی؟ ورسره که قضائی عمری ضروری ده نو د هغه صحیح طریقه څه ده؟

جواب: په صحیح بخاری کی د انس بن مالک رضی الله عنه څخه د حضور ﷺ دا ارشاد مروی دی:

من نسی صلوٰة فليصل اذا ذكرها، لا كفارة لها الا ذلك

د کوم سړی څخه چی لمونځ کول هیرسی نو په هغه باندی لازم دی که ورته رایاد سی هغه لمونځ وکړی، د دی څخه ماسوا د هغه څه کفاره نسته.

(صحیح بخاری کتاب المواقیت باب نمبر ۳۷ حدیث نمبر ۵۹۷)

په صحیح مسلم کی د حضور ﷺ ارشاد په دی الفاظو سره مروی دی:

اذا رقد احدکم عن الصلوٰة او غفل عنها فليصلها اذا ذكرها فان الله ﷻ يقول: اقيم الصلوٰة لذكری.

(د قضای عمری متعلق د حضرت امت برکاتهم تفصیلی مضمون د دی څخه وروسته وگورئ)

(ج: ۱ ص: ۸۴) (طبع قدیمی کتب خانه)

د لمانخه بیان

کله چی ستاسو څخه یو سړی په لمانخه کی بیده سی یایی د غفلت د وجی پریریدی حضور ﷺ و فرمائیل: د هغه کفار د ده چی کله هم ورته هغه لمونځ را یاد سی هغه لمونځ دی وکړی، الله ﷻ فرمائیلی دی (اقم الصلوة لذكركي) زما په یاد راتلو باندی لمونځ قائم کړی. (صحیح مسلم، اخری کتاب المساجد حدیث نمبر: ۱۵۶۹) (۱)

او په سنن نسائی کی مروی دی: سئل رسول الله ﷺ عن الرجل يرقد عن الصلوة او يغفل عنها، قال: كفارتها ان يصلحها اذا اذكرها.

(سنن النسائي، كتاب المواقيت، باب فيمن نام عن الصلوة ص: ۱۷۱) (۲)

د رسول الله ﷺ څخه د هغه سړی په باره کی پوښتنه وسوه چی څوک د لمانخه په وخت کی بیده سی یایی د غفلت په وجه پریریدی حضور ﷺ و فرمائیل: د هغه کفار د ده چی کله هم ورته هغه لمونځ را یاد سی نو هغه لمونځ دی وکړی.

په دی احادیثو کی حضور ﷺ دا اصول بیان و فرمائیل چی کله یو انسان یو لمونځ په خپل وخت باندی ونه کړی نو د هغه په ذمه باندی لازم دی چی تنبیه کیدو باندی د هغه قضاء وکړی، برابره خبره ده که دالمونځ څنی په هیږه باندی پاته وی یا د بیده کیدو په وجه او یا هم د غفلت په وجه د صحیح مسلم او د سنن نسائی په روایتونو کی په دی موقعه باندی حضور ﷺ: قرآن ایت: وَاَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي (۳) حواله ورکولو سره داهم واضح کړل چی دا آیت قرآنی د لمونځ قضاء راگرځولو حکم ته هم شامل دی او د آیت مطلب دادی چی کله انسان ته د الله ﷻ دافریضه اداء کولو باندی تنبیه و سی نو هغه لمونځ اداء کول پکار دی.

د دی اصولو د بیانولو په وخت حضور ﷺ د لمونځونو څه تعداد نه دی مقرر کړی چی په دومره تعداد کی د لمونځونو قضاء واجب ده.

بلکی یو عام حکم یی بیان کی چی کوم لمونځ هم پاته سی د هغه قضاء واجب ده چنانچی کله د غزوه خندق په موقع باندی د حضور ﷺ څخه څو لمونځونه پاته سول

(۱) (ج: ۱ ص: ۲۴۱) ایضا.

(۲) (ج: ۱ ص: ۱۰) ایضا.

(۳) سورة طه ایت: ۱۴.

د لمانخه بیان

په حضور ﷺ د تولو قضاء را وگرځوله چی د هغی واقعه د احادیثو په تولو کتابونو کی راغلی دی، په دی موقعه هم حضور ﷺ دا ونه فرمائیل چی که د دی څخه زیات لمونځونه ولاړسی نو د هغه قضاء واجب نه ده دایو مسلم اصول دی چی د قرآن او سنت د اړخه کله چی یو عام حکم راځی نو د هغه هر هر جزیی د بیل حکم نسبی ورکولی او نه د دی ضرورت دی، مثلاً قرآن کریم د رمضان د روژو د فرضیت د ذکر کولو څخه وروسته دافرمائیلی دی چی:

فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَّرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ (۱)

چی په تاسو کی کوم سړی مریض وی یا په سفر باندی وی نو په نورو ورځو کی همدومره شمار پوره کړی.

په دی آیت کی دا عام حکم ورکول سوی دی چی کله روژی د بیماری یا د سفر د وجی ونه ساتل سی نو وروسته دی د هغه قضاء راوړل سی، په دی کی یی دانه دی ښوولی چی دی دښوولو ضرورت وو چی د یوی میاشتی پاته روژی د پاته کیدلو داحکم دی یا د دوو رمضانونو د روژو پاته کیدو، بلکی یو عام حکم یی ورکړی دی چی د تولو روژو پاته کیدو ته شامل دی، اوس که د یو سړی د دوو رمضانونو روژی پاته وی او هغه دی دلیل مطالبه وکړله چی د دوو رمضانونو روژی پاته کیدو د پاره ځانته حکم پکاری دی، خو څنگه چی د هغه دامطالبه غلطه او جاهلانه مطالبه ده، همدغه شان د زياتی لمونځونو د قضاء د پاره جلا دلیل هم دومره غلطه مطالبه ده، حقیقت دادی: که یو سړی د عام حکم څخه د استثناء دعوی وکړی نو دلیل د هغه په ذمه باندی دی، چی هغه د قرآن او سنت د کوم دلیل څخه مستثنی کیدل ثابت کړی، ورنه ترڅو چی په قرآن و سنت کی څه استثناء ذکر سوی نه وی عام حکم به په خپل ځای باندی قائم وی.

چنانچی د لمونځونو د قضاء راگرځولو حکم چی حضور ﷺ په ذکر سونو پورتنیو احادیثو کی ورکړی دی د هغه په بنیاد باندی تولو فقهاء امت تصریح فرمائیلی ده چی پاته سوی لمونځونه چی څومره هم زیات وی د هغه قضاء ضروری ده، مشهور حنفی عالم علامه ابن نجیم رحمہ اللہ د فقه حنفی وضاحت کولو سره تحریر فرمائی:

فالاصل فيه ان كل صلوة فاتت عن الوقت بعد ثبوت وجوبها فيه فانه يلزم قضاؤها، سواء تركها عمداً أو سهواً أو سبب نوم، وسواء كانت الفوائت كثيرة أو قليلة (طبع مكة المكرمة) (۱) (الرائق ج: ۲ ص: ۱۴۱)

په دی سلسله کی اصول دادی چی هر هغه لمونځ چی په کوم وخت واجب کیدو څخه وروسته پاته سوی د هغه قضاء لازمه ده، برابره خبره ده که هغه انسان په قصداً او عمداً پرېښی وی، یا په هیره باندی، یا د خوب په وجه او برابره خبره ده که لمونځونه کم وی او که زیات وی.

داموقوف صرف د حنفی علماوو نه دی بلکی د شافعی، مالکی، حنبلی ټول مکاتب فکر په دی متفق دی.

امام مالک رحمته الله فرمائی:

من نسي صلوة كثيرة أو ترك صلوة كثيرة فليصل على قدر طاقته، وليذهب الى حوائجه، فاذا فرغ من حوائجه صلى ايضاً ما بقى عليه حتى يأتى على جميع مانسى أو ترك. (العدونة الكبرى للإمام مالك ج: ۱ ص: ۲۱۵) (طبع دار الكتب العلمية بيروت)

د کوم سړی څخه چی ډیر لمونځونه کول هیرسول، یا هغه ډیر لمونځونه پرېښوول په هغه باندی لازم دی چی هغه د خپل طاقت مطابق هغه پرېښوول سوی لمونځونه وکړی او د خپلو ضروریاتو د پاره ولاړسی خوچی کله د ضروریاتو څخه فارغه سی نو پیادى باقی لمونځونه کوی تردی چی هغه ټول لمونځونه پوره کړی چی د هغه څخه هیرسوی وو یا یی پرېښی وو.

د امام مالک رحمته الله د دی قول تشریح او د زیات تفصیل کولو سره مالکی عالم علامه د سوقی رحمته الله فرمائی:

فيكفى ان يقضى في اليوم الواحد صلوة يومين فاكثر، ولا يكفى قضاء، صلوة يوم في يوم الا اذا خشي ضياع عياله ان قضى اكثر من يوم في يوم وفي أجوبه ابن رشد انه انما أمر بتعجيل قضاء الفوائت خوف معالجة الموت، وحينئذ فيجوز التأخير لمدة بحيث يغلب على الظن وفاؤه بها فيها.

(حاشية الدسوقي على الشرح الكبير ج: ۱ ص: ۲۶۳ طبع دار الفكر بيروت)

(۱) باب قضاء الفوائت ج: ۲ ص: ۷۹ (طبع مكتبة رشيدية كويتية).

دومره کافی دی چی په یوه ورځ کی د دوو ورځو یا د زیاتو لمونځونو قضاء وگرځوی او دا کافی نه دی چی په یوه ورځ کی صرف د یوی ورځی لمونځونه قضا راوړی، مگر یاجی د یوی ورځی څخه زیات لمونځونه قضاء کولو په صورت کی د خپل عیال د ضائع کیدو خطره وی او د علامه ابن رشد په جواباتو کی دا ذکر سوی دی چی مرگ رانسی، لهذا دومره مودی پوری موخر کول جائز دی چی په هغه کی غالب گمان داوی چی په هغه کی به لمونځونه پوره سی.

د امام احمد بن حنبل رحمته الله په مذهب کی هم نژدی نژدی دا خبره سوی ده علامه مردادی رحمته الله چی د امام احمد د مذهب قابل اعتماد ترین ناقل دی فرمائی:

ومن فاتته الصلوة لزمه قضاؤها على الفور) هذا المذهب نص عليه وعليه جماهير الأصحاب وقطع به كثير منهم قوله (لزمه قضاؤها على الفور) مقيد بما اذا لم يتضرر في بدنه او معيشة يحتاج، فان تضرر بسبب ذلك سقطت الفورية. (الانصاف للمرادوى ج: ۱ ص: ۴۴۲ طبع احیاء التراث العربی بیروت)

او د کوم سړی څخه چی ډیر لمونځونه پاته سوی وی په هغه باندی د هغه قضاء راگرځول فی الفور واجب ده، همدا مذهب دی چی د هغه تصریح سوی ده او د حنبلی اصحابو د ډیر دروند اکثریت همدا وینا ده، (قضاء لمونځونه فوراً ادا کول ضروری دی) او ډیرو په قطعی طور باندی همدا وئیلی دی... خو البته فوری ادائیگی لازم کیدل دی شرط سره مقید دی چی د هغه په نتیجه کی هغه جسم یا ضروری معیشت کی نقصان نه وی، که نقصان وی نو د فوری ادائیگی حکم به ساقط سی (بلکی په تأخیر سره اداء کول به جائز وی).

د امام شافعی رحمته الله په نزد دا افضل دی که لمونځونه د څه عذر په وجه ځنی تللی وی نو د فوری ادائیگی په ځای په تأخیر سره اداء کول جائز دی، خو که د څه عذر په وجه ځنی قضاء سوی وی، نو فوراً اداء کول ضروری دی.

(من فاتته).... (مکتوبه) فاكثر (قضى) مافات به عذر او غیره، نعم غیر المعذور يلزمه القضاء فوراً ويظهر انه يلزمه صرف جميع زمنه القضاء ماعدا ما يحتاج لصرفه فيما لابد منه، (فتح الجواد ج: ۱ ص: ۲۲۳) (طبع شرکت مصطفی البابی مصر)

د کوم سړی چی یویا زیات فرضی لمونځونه ځنی قضا سوی وی په هغه باندی ضروری دی چی کوم لمونځونه ځنی قضا سوی وی د هغه قضاء راوړی برابره خبره ده که هغه ځنی قضا سوی وی یا بغیر د عذر څخه، هو! کوم سړی چی

بغير د څه عذر څخه لمونځونه پريښی وی په هغه باندی قضاء فوری طور سره واجب ده، او ظاهره داده چی هغه ته پوره وخت په قضاء کولو کی صرف کول پکار دی ماسوا د دومره وخت څخه چی د هغه د خپلو لازمی ضروریاتو د پاره پکار وی.

علامه ابن تیمیه هم د فقهاء کرامو دامذاهب نقل کولو سره د هغوی سره اتفاق کړی دی فرمائی:

ومن عليه فائتة فعلية ان يبادر الى قضائها على الفور سواء فاتته عمداً او سهواً عند جمهور العلماء كمالك وأحمد وأبي حنيفة وغيرهم، وكذلك الراجح في مذهب الشافعي انها اذا فاتت عمداً كان قضاؤها واجباً على الفور. (فتاویٰ شیخ الاسلام ابن تیمیه ج: ۲۳ ص: ۲۵۹ مطابع الرياض)

د کوم سړی په ذمه چی پريښی لمونځ وی په هغه باندی واجب دی چی د هغه په په اداء کولو کی فوری طور باندی حلتی وکړی، برابره خبره ده که هغه لمونځ یی په قصداً سره پريښی وی او که په هیږه باندی، همدا د جمهورو علماوو مثلاً امام مالك، امام احمد رحمهم الله او د امام ابوحنيفه رحمهم الله موقوف دی، او د امام شافعي رحمهم الله په مذهب کی هم راجح دادی چی که قصداً یی لمونځ پريښی وی نو هغه ته فوراً اداء کول واجب دی. د علامه ابن تیمیه رحمهم الله څخه پوښتنه وسوه:

رجل عليه صلوٰة كثيرة فاتته، هل يصليها بسنتها؟ أم الفريضة وحدها؟ د کوم سړی په ذمه چی ډیر لمونځونه قضاوی د هغه اداء کولو سره به سنت هم کوی یا به صرف فرض کوی؟

علامه ابن تیمیه جواب ورکړی: المسارعة الى قضاء الفوائت الكثيرة أولى من الاشتغال عنها بالنوافل وأما مع قلة الفوائت قضاء السنن معها حسن. (فتاویٰ شیخ الاسلام ابن تیمیه ج: ۲۲ ص: ۱۰۴)

کله چی پريښی لمونځونه ډیروی نو هغه راڅرځول په نفلو کی د مشغولیدو څخه ډیر ښه دی او که پريښی لمونځونه کم وی نو د هغه سره سنت، قضاء راڅرځول ښه دی.

د دی تفصیل څخه داخبره ښه واضحه کیږی چی د فقهاء کرامو رحمهم الله په مینځ کی دامسئله خو د بحث لاندی راغلی دی چی د پاته سوی لمونځونو قضاء تنبیه کیدو سره فوراً واجب کیږی یا په دی کی تأخیر کولی سی او د تأخیر په صورت کی کی څومره لمونځونه روزانه قضاء کول ضروری دی؟ ورسره داچی صرف فرض لمونځونه قضاء وگرځول سی یا سنت هم؟ او د قضاء راڅرځولو په وخت په لمونځونه کی د ترتیب لحاظ

مسائل ضروری دی او که نه؟ خو په دی مسئلې کی د معروف فقهاوو کرامو په مینځ کی څه اختلاف نسته چی لمونځونه څومره هم زیات وی د هغه قضاء د انسان په ذمه واجب ده او د حضور صلی الله علیه و آله د ارشاد مطابق د قرآن کریم آیت (واقم الصلوٰة لذكری) په مفهوم کی داخبره داخل ده چی په تنبیه کیدو باندی انسان د پريښی لمونځونو قضاء راڅرځولو فکر وکړی او د قرآن او سنت هیڅ دلیل داسی نسته چی د زیاتو لمونځونو قضاء په نه راڅرځولو باندی د لالت کوی، داسی هم داعجیب او غریب موقف دی چی کوم سړی لږ لمونځونه قضاء کړی نو په هغه باندی دی اداء کول خو واجب وی خو زیات لمونځونه پريښوونکی باندی دی څه واجب نه وی، بیاڅوک دی چی د کم اوزیات لمونځونو تعداد مقرر کولو سره دا وواپی چی د دومره لمونځونو څخه وروسته قضاء واجب نه ده.

داخبره بالکل واضحه ده چی په هرا انسان باندی بالغ کیدو څخه وروسته لمونځ کول فرض کیږی او دافریضه په ټولو شرعی فرائضو کی د ټولو څخه زیاته مؤکد او اهمه ده، او داهم یومسئله اصول دی که کومه فريضة د قطعی دلائلو څخه ثابته وی نو هغه د انسان د ذمی څخه د ساقط کولو د پاره کم ترکمه همدومره د مضبوطو دلائلو ضرورت وی او دلته خو قطعی دلائل پریږده، د کمزوری څخه کمزوری دلیل هم داسی نسته چی د هغه په بنیاد باندی دا وئیل سی چی کوم لمونځونه د انسان په ذمه فرض سوی وو، د هغه د غفلت اولا پرواهی په وجه د هغه فرضیت ختم سوی دی، لهذا داوئیل که فوت شده لمونځونه ډیر زیات سوی وی نو د هغه قضاء لازمه نه ده، د قرآن او سنت د واضح دلائلو څخه او په هغه باندی مبنی د فقهای امت د اتفاق څخه بلکل خلاف یوه گمراهانه خبره ده، او د لمانخه په شان اهمه فريضة محض د خپلی رایي په بنیاد باندی ختمولو مترادف دی او داوئیل بالکل غط دی، چی د فوت سوی لمونځونو د پاره صرف توبه کارل کافی ده، ځکه چی د توبی د قبولیت لازمی شرط، دادی چی انسان د خپلی غلطی څومره تلافی چی یی په وس کی وی هغه تلافی هم وسره وکړی.

د قضائي عمري موضوع احادیث

دلته داواضح کول هم مناسب دی چی د اصول حدیث په بعضی کتابونو کی د موضوع احادیثو علامتونه بیانولو سره د قضائي عمري د حدیث مثال یی ورکړی دی، مثلاً حضرت شاه عبد العزیز صاحب محدث دهلوی رحمهم الله د موضوع احادیثو پنځم علامه بیانولو سره لیکي:

پنجم آنکه مخالف مفتنی عقل و شرع باشد و قواعد شرعیہ آن را تکذیب نمایند مثل قضائی عمری یعنی پنجمه علامه داده چی هغه حدیث د عقل او شریعت د تقاضو خلاف وی او شرعیہ قواعد د هغه تکذیب کوی، مثلاً د قضائی عمری حدیث (عجالة نافعہ ص: ۲۴ خاتمه، طبع نور محمد کتب خانه کراچی)

کیدوی سی چی یوناواقف او جاهل سری ته د دی څخه دامغالطه سوی وی چی د تیر عمر لمونځونه قضاء کول بی اصله دی او د دی په باره کی چی کوم احادیث راغلی دی هغه موضوع دی، ځکه دا وضاحت ضروری دی چی بعضی غیر مستند د وظائفو وغیره کتابونو کی څه داسی موضوع حدیثونه راغلی دی چی په هغه کی دا وئیل سوی دی، چی په یوه خاص ورځ کی صرف یو لمونځ دی قضاء راوړی نو په دی د او یا ۷۰ کالو قضائی لمونځونه اداء کیږی محدثین داسی قسم روایتونو ته د (قضائی عمری) نوم ورکوی، او دی احادیثو لره هغوی موضوع ګرځولی ده، ملاعلی قاری په موضوعاتو باندی په خپل مشهور کتاب کی لیکي:

(حدیث) من قضی صلوٰۃ من الفرائض فی آخر جمعة من شهر رمضان کان ذالک جابراً لكل صلوٰۃ فائتة فی عمره الی سبعین سنة، باطل قطعاً لانه مناقض للاجماع علی ان شیئاً من العبادات لا یقوم مقام فائتة سنوات.

داروایت چی کوم سری د رمضان په آخری هفته کی یو فرض لمونځ قضاء وکړی نو دا د او یاوو ۷۰ کالو پوری د هغه په عمر کی چی څومره لمونځونه تری پاته وی د هغه ټولو تلافی کیږی، دا روایت په قطعی طور باندی باطل دی ځکه چی دا حدیث د اجماع خلاف دی، اجماع په دی باندی ده چی هیڅ یو عبادت هم د کلونو پریښوول سوو لمونځونو قایم مقام نسی کیدلی.

(الموضوعات الکبری ص: ۳۵۲) (طبع مکتبه اثریه شیخپوره) او علامه شوکانی لیکي چی:

(حدیث) من صلی فی آخر جمعة من رمضان الخمس الصلوٰۃ المفروضة فی الیوم واللیة قضت عنه ما أخل به من صلوٰۃ سنته، هذا موضوع لا اشکال فیه.

دا حدیث چی کوم سری د رمضان په آخری جمعه کی د شپي ورځی پنځه لمونځونه وکړی په هغه سره د هغه د ټول کال په لمونځونو کی چی څومره خلل راغلی وی د هغه ټولو قضاء کیږی، د څه شک څخه بغیر موضوع دی (الفوائد المجموعة للشوکانی ج: ۱ ص: ۵۴ نمبر ۱۱۵) (مطبعة السنة المحمدية قاهره)

د حضرت شاه عبد العزیز صاحب په ذکر سوی پورتنی عبارت کی د قضائی عمری کوم روایات موضوع ګرځولی دی د هغه څخه مراد د (قضائی عمری) په باره کی دا قسم روایات دی چی یو لمونځ یا څو لمونځونه د ټول عمر د لمونځونو، قایم مقام ګرځوی. د دی څخه علاوه، د دی قسم روایاتو هیڅ سند نسته، د دی د موضوع کیدو وجه ملاعلی قاری د اهم بیان فرمائیلي ده چی یو یا څو لمونځونه د لکونو فوت سوو لمونځونو تلافی نسی کولی او په دی باندی د امت اجماع ده، لهذا که چاته د دی احادیثو د موضوع ګرځولو څخه دا غلط فهمی سوی وی چی د قضائی عمری تصور بی بنیاده دی، او د تیر سوو لمونځونو قضاء لازمه نه ده، نو د هغه منشاء د جهالت څخه ماسوا نور هیڅ هم نه ده.

د قضائی عمری صحیح طریقه

د قرآن او سنت او د فقهای کرامو د اتفاق په رونا کی دا خبره د شک او شبهی څخه بالاتر ده چی کوم مسلمان د خپل عمر په شروع کی لمونځونه د غفلت یا لاپرواهي په وجه نه دی کړی او وروسته ورته تنبیه او د توبی توفیق وسی، د هغه په ذمه دا ضروری ده چی د خپل پاته لمونځونو محتاط حساب لګولو سره د هغه د اداء کولو فکر وکړی، امام مالک، امام احمد او د امام شافعی رحمهم الله د درو سرو بزرګانو په دی خبره باندی اتفاق دی که لمونځونه یی بغیر د څه عذر څخه پریښی وی نو د تنبیه کیدلو څخه وروسته د هغه فرض دی چی هغه د دی لمونځونو ادائیګی فوراً وکړی او صرف د ضروری حاجتونو وخت به د دی څخه مستثنی وی، خو فقهاء حنفیه وئیلی دی چی انسان د خپل وس او طاقت تر حده پوری مکلف دی ځکه د قضاء لمونځونو په کولو کی دومره تأخیر جائز دی چی د انسان معاشی او نورو حاجتونو د پوره کولو د پاره پکار دی، درمختار کی دی:

(او یجوز تأخیر الفوائت) وان وجبت علی الفور (لعذر السعی علی العیال وفی الحوائج علی الاصح). (ابن عابدین ج: ۱ ص: ۵۴۳) (۱)

د پاته سوو لمونځونو په را ګرځولو کی تأخیر جائز دی که څه هم د هغه وجوب علی الفور دی خو د عیال د معاش د انتظام او نورو حاجتونو د عذر، په وجه تأخیر کیدی سی چنانچی علامه شامی لیکي:

فیسی ویقتی ماقدر بعد فراغه ثم وثم الی ان تتم (۱).
لهذا داسی سری دی خپل کار کوی او فارغه کیدو څخه وروسته چی خومره لمونځونه
کولی سی هغه دی قضاء راگرځوی تردی چی ټول لمونځونه پوره سی.
بعضی علماوو د مزید اسانتیا د پاره داطریقه بنوولی ده چی:
انسان دی روزانه د هرفرض لمانځه سره د هغه وخت یوقضاء لمونځ کوی، دا شان به په
یوه ورځ کی پنځه لمونځونه اداء سی خو کله چی موقع پیدا سی نو د دی څخه دی زیات
هم کوی فرمائی:

وفوره مع کل فرض، اذ لم یجب فی الیوم اداء اکثر من خمس، فکذا القضاء فان زاد
اوجمع الخمس فحسن، (البحر الزخار لاحمد ابن المرتضی ج: ۱ ص: ۱۷۳ طبع صنعاء)
او د قضاء لمونځونو فوری د اداء کولو طریقه داده چی د هرفرض سره دی یوقرض وسی
ځکه چی په یوه ورځ کی د پنځو څخه زیات لمونځونه اداء کی ضروری نه وی، نو قضاء
دی هم په دی قیاس سی خو که څوک زیات لمونځونه کوی یاپنځه یوځای کوی نو
دیرینه دی، خو قضاء کولو کی دی د نیت خیال وساتل سی یعنی واضح طور باندی د
قضاء نیت وسی، مثلاً د سهار قضاء، کوی نو دانیت دی وکړی چی زما په ذمه د سهار
د ټولو څخه مخکی لمونځ واجب دی د هغه قضاء ارگرځوم.

د لمنځونو فدیة

په قرآنکریم کی د روژو فدیة بیان سوی ده یعنی کوم خلک چی د روژو نیولو بالکل
طاقت نه لری نه په آینده کی د داسی طاقت پیدا کیدو امید ورته وی د هغوی د پاره
قرآنکریم حکم ورکړی دی چی هغوی دی د یوی روژی په عوض کی په یومسکین باندی
خوراک وکړی نو د لمانځه د پاره په قرآن کریم یا د نبی کریم ﷺ په سنت کی داسی
حکم ذکر سوی نه دی، البته امام محمد فرمائیلی دی چی د کوم سری لمونځونه قضاء
سوی وی او هغه هغه نه اداء کوی، هغه ته پکار دی چی داوصیت وکړی که ما
دالمونځونه اداء نه سول او په همدی حالت کی زما انتقال وسو، نو زما د ترکی څخه
دی د دی لمونځونو فدیة اداء سی او هغه فدیة هم د روژی د فدیې په حساب سره یعنی
د یوه لمانځه فدیة د یومسکین خوراک (یعنی پاو کم دوه سیره غنم یا د هغه د قیمت
صدقه) اداء سی، امام احمد داحکم د احتیاط په طور سره ورکړی دی او وئیلی یی دی

(۱) الدر المختار مع رد المختار باب قضاء الفوائت ج: ۲ ص: ۷۴

چی که څه هم د لمنځونو د غدیی ذکر په قرآن او سنت کی نسته خو په روژو باندی
قیاس کولو سره داحکم را ایستل سوی دی، لهذا امید دی چی انشاء الله داسی به د
نسان ذمه واری پوره سی. (وگورئ ردالمختار ج: ۱ ص: ۵۴۱) (۱)
خو یاد دی وی چی داوصیت به د ترکی په یوه حصه کی نافذ وی یعنی که د روژو یا د
لمانځه ټوله فدیة د هغه د ټول مال یوه حصه یا د دی څخه کم وی نو بیا خود وارثانو په
نمانځه واجب وی چی هغه فدیة اداء کړی، که د فدیې مقدار د پوره حصی څخه زیات
نه به واجب وی چی وصیت باندی عمل کول به د وارثانو په ذمه لازم نه وی،
مرو نو په زاید مقدار کی په وصیت باندی عمل کول به د وارثانو په ذمه لازم نه وی،
مداشان که یوسری د روژی یا د لمانځه د فدیې وصیت ونه کی نو د وارثانو په ذمه
ضروری نه چی هغوی فدیة اداء کړی خو عاقل او بالغ وارثان دی د خپلی حصی څخه په
بضاکارانه طور باندی فدیة اداء کړی نو دابه د هغوی احسان وی او د الله ﷻ د رحمت
ذمه امید دی چی انشاء الله مرحوم به معاف کړی.

خلاصه

خلاصه داده چی د انسان څخه کوم لمنځونه پاته سوی وی د هغه قضاء د هغه په ذمه
باندی لازمه ده او صرف توبه کولو سره هغه نه معاف کیږی خواه چی هرڅومره زیات
وی، البته که هغه هره ورځ د پنځو لمنځونو قضاء راگرځول شروع کړی او کله چی
ورته د زیاتو کولو موقع ورکول کیږی نو زیات دی کوی، او ورسره دی وصیت هم کوی
چی کوم لمنځونه ما په خپل ژوند کی اداء نه کړل، د هغه فدیة دی زما د ترکی څخه
اداء سی نو امید دی چی انشاء الله د هغه داعمل به الله ﷻ قبول کړی او داکوتاهی به
بی معاف کړی، د قضائی عمری صحیح طریقه داده او دا وئیل چی د قضائی عمری
کولو هیڅ ضرورت نسته او صرف توبه کافی ده، د گمراهی خبره ده، او کوم سری چی د
لمانځه په شان بنیادی فریضی کی محض په خپلی رایې سره د دلیل څخه بغیر داشان
گمراهانه خبری تلقین او په هغه باندی اصرار کوی د هغه په درس باندی هیڅکله
اعتماد نسی کیدلی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳/ رجب/ ۱۴۲۲ هـ

د حیض دور خود لمونځونو قضاء لازمه نه ده

سوال: ښځه د حیض او نفاس په حالت کې لمونځ نسې کولی نو آیا د حدیث د مخه یاد فقهی د مخی وروسته د پاکوالي د غسل د حیض او نفاس څخه په هغه ښځې باندې د لمونځ قضاء واجب ده؟ او که معاف به وی؟

جواب: د حیض او نفاس په حالت کې چې ښځه کوم لمونځونه پریږدي د هغه قضاء په هغه باندې واجب نه ده بلکې هغه لمونځونه ورته معاف دي البته په دې حالت کې چې کومې روژې ځنې پاته وي د هغه قضاء باندې واجب ده (۱).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۵/۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۴۵۱ ب)

د قضائي لمونځونو ادائیګي ضروری ده

سوال: زید چې کله په هوش کې راغلی دی او د کله څخه چې بالغ سوی دی د هغه څخه وروسته اوس د هغه عمر تقریباً څلویښت یا پنځه څلویښت کاله دی، په دې دوران کې د فرائضو، واجباتو په ادائیګي کې د کوتاهی کیدو، د اشان څه حقوق العباد هم د هغه په ذمه باندې دی اوس زید تلافی کول غواړي څه صورت دی؟

جواب: د حقوق العباد د کوتاهی تلافی خو صرف د اشان کیدی سې! چې د چا چا حقوق یې تلف کړي وی د هغوی مالی حقوق خو دی یا هغوی ته اداء کړي یا دی د هغوی څخه معاف کړي او د لمونځ او روژې طریقه داده چې څومره لمونځ او روژې پاته وي د هغه دی صحیح صحیح حساب ولګوی که صحیح حساب ممکن نه وي نو محتاط اندازه دی ولګوی او د هغه قضاء دی شروع کړي او ورسره دی دا وصیت وکړي که ما د دې قضاء ونسوه نو د هغه فدیة دی زما د ترکی څخه اداء سې، بیا که په ژوند کې د هغې

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۲۹۱ (ويمنع الصلوة) مطلقاً ولو سجدت شكر (وصوماً) وجماعاً (وتقضيها لزوماً دونها للجرح) وفي الشامية قوله صلوة تسقط للجرح وقوله وتقضيها اي الصوم على التراخي في الاصح.

د ادائیګي مکمل سوه نو دا وصیت دی کتې کړې (۱)، د زکوة دی هم همداسان حساب وکړي سره د هغه ادائیګي وکړي.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۹۷/۱۰/۱۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۴۸ ج)

فصل في سجود السهو

د سجده سهوی د مسائلو بیان

د سورة فاتحي، سورة اور کعاونو کي د شک د دوو صورتونو حکم

سوال: مسئله داده چې د یوسړي عمر د اتایو کالو څخه زیات دی، د ډیری مودی څخه په مختلفو موضوعو او عوارضو کې مبتلا دی، حرکت کولو څخه ګرځیدو راګرځیدو څخه معذوره دی په ناسته باندې لمونځ اداء کوي او د غیر معمولی ضعف او نقاحت په وجه یې قوی ډیره کمزوری سوی ده، د حافظې او یاداشت قوت یې هم ډیر کمزوری سوی دی، په لمانځه کې ډیر سهوه کیږي او اکثره کیږي کله ورته د رکعتونو په تعداد کې شبه کیږي چې یوسوی دی که دوه؟ او یادری رکعت ه سوی دی یا څلور؟ کله ورته د شبه وی چې سورة فاتحه یې ویلی ده او که نه؟ او بیایي ورسره سورة یوځای کړي دی او که نه؟ رکوع یې کړي ده او که نه؟ سجده یې یوه کړي ده او که دوی؟ سجده سهوه یې کړي ده او که نه؟

غرض د اشان مختلف صورتونه پېښیږي امکانی سعی او د احتیاط باوجود حدیث النفس کی ابتلاء او د سهوی صورت پېښیږي، په دې باندې نه خو هغه داقسم اخستی سې چې د اشان غلطی سویده، او نه داقسم اخستی سې چې نه ده سوی، نه یقین او ظن غالب وی، البته شبه او د ترك احتمال ضرور وی.

معلومول دادی چې آیا د شبهې او د احتمال د اړخه نظر واپول سې او مطلق التفات ونه سې؟ مثلاً: د ما پښین څلورو سنتو کې په اول رکعت کې داشپه وسوه چې اولنی رکعت

(۱) مکمل تفصیل په سابقه فتویٰ ص: ۴۷۷ څخه تر ۴۸۷ کی وګورئ.

دی او که دوهم؟ نو اول رکعت کی بی د دوهم په احتمال باندی او په دوهم رکعت کی هم د دوهم په شبه باندی او په دریم رکعت کی د خلورم رکعت په احتمال باندی او په خلورم رکعت کی، د خلورم په شبه باندی التحيات ووايه غرض دادی چی احتیاطاً التحيات ووايي او په آخره کی سجده سهوه وکړی، اوهم داشبه کیدو باندی چی سورة فاتحه یی وویل او سورة یی ورسره یوځای کړی دی او که نه؟

احتیاطاً سورة فاتحه ووايي او سورة ورسره یوځای کړی او د سجده سهوی کولو څخه وروسته د نه کولو شبه وی نو احتیاط دی سجده سهوه وکړی وغیره څه وسی. ۲: ایا دشان په ټولو صورتونو د اقل اعتبار کولو سره احتیاطاً دوباره سورة فاتحه ووايي، او سورة یوځای کولو او سجده سهوه کولو سره به لمونځ صحیح سی؟ او فاسد او واجب الاداء خو به نه کیږی؟

جواب: که شبه داسی وی چی دواړه احتماله په ذهن کی برابر معلومیږی نو په دی وخت کی دی د اقل اعتبار وکړی (۱) او په هر هغه رکعت کی دی قعده وکړی چی د هغه د آخری رکعت کیدو احتمال وی (۲) او په کوم رکعت کی چی د قعده اولی کیدلو محض احتمال وی، په هغه باندی ناسته ضروری نه ده مثلاً د مایپسین په اولنی رکعت کی شک پیداسو چی اول دی او که دوهم، نو په اول گڼلو سره دی لمونځ جاری وساتی او په دی رکعت دی نه کښینی او په دریم رکعت دی ځکه کښینی چی د دی د آخری رکعت کیدو احتمال دی (۳) بیادی په آخره کی سجده سهوه وکړی.

۲: احتیاطاً دوباره فاتحه وویل او سورة یوځای کولو سره لمونځ نه فاسدیږی خو په سجده سهوه کی داتفصیل دی، که په آخری دوو رکعتونو کی داسی وکړی نو سجده

(۱) ایضاً.

(۲) ایضاً.

(۳) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۹۳ (طبع سعید) (وان کش شکه) (عمل بغالب ظنه ان کان) له ظن الجرح (والا اخذ بالاقل) لتيقنه وقعد فی کل موضع توهم موضع قعوده، ولو واجباً لئلا یصیر تارکاً فرض القعود او واجبه، وفي الشامیة (قوله والا) ای وان لم یغلب علی ظنه شیء. فلو شک انها اولی الظهر او ثانیة یجعلها الاولی ثم یعتقد لاحتمال انها الثانیة ثم یصلی رکعة ثم یعتقد لاحتمال انها الثانیة ثم یصلی رکعة ثم یعتقد لاحتمال انها الرابعة ثم یصلی أخرى ویعتقد لما قلنا الخ وفي الهدایه ج: ۱ ص: ۴۵۲ وان لم یکن له رأی بنی علی یقین لقوله ^{بکسر} من شک فی صلوته فلم یدر اثلاثاً صلی ام اربعاً بنی علی الاقل الخ.

سهوه هم واجب نه ده، دغه شان که اولنو دوو رکعتو کی بی د سورة څخه وروسته فاتحه مکرره وویل نو بیاهم سجده سهوه واجب نه ده هو! که د سورة څخه مخکی بی سورة فاتحه مکرره وویل نو سجده سهوه به واجب وی او د سجده سهوی څخه وروسته به لمونځ درست سی، کذا فی رد المختار (۱) والعالمگیری ج: ۱ ص: ۵۲۲ (۲)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۲/۱۱/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۷/۱۲۸۰ هـ)

په قرائت کی د عدم ترتیب د وجی سجده سهوه لازمه نه ده

سوال: په لمانخه کی په قرائت کی ترتیب قایم پاته نسی نو ایا سجده سهوه به لازمه وی؟

جواب: په سورة مسئوله کی سجده سهوه واجب نه ده (۳).

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۹۷/۱۰/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۰۵۱ ج)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۴۲۰، ۴۲۱ وكذا ترك تكريرهاى قبل سورة الاولين، وفي الشامیة فلقرأها فی ركعة من الاولین مرتین وجب سجود السهو لتأخیر الواجب وهو السورة ... قال فی شرح المنية قيد بالاولیین لان الاقتصار علی مرة فی الاخریین لیس بواجب حتی لا یلزمه سجود السهو بتکرار الفاتحة فهما سهواً، ولوتعمده لایکره.

(۲) وفي الهندیة ج: ۱ ص: ۱۲۲ ولو کررها فی الاولین یجب علیه سجود السهو بخلاف ما لو اعادها بعد السورة وکررها فی الاخری، وفي البحر الرائق ج: ۲ ص: ۹۴ (طبع سعید) وذكر قاضی خان وجماعة انها ان قرأها مرتین علی التوالی وجب السجود وان فصل بینهما بالسورة لایجب وصححه الزاهدی للزوم تأخیر السورة فی الاول لافى الثانی ... الخ، همدارنگه وگورئ امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۲۷، ۳۲۸.

(۳) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۸۰ (طبع سعید) (ویجب بترك واجب، وفي الشامیة قوله بترك واجب ای من واجبات الصلوة الاصلیة لاکل واجب اذ لو ترك ترتیب السورة لا یلزمه شیء مع کونه واجباً ... الخ، وكذا فی الهندیة ج: ۱ ص: ۱۲۲ (مولوی نور احمد حقانی)

د تسمیې په ترک سره سجده سهوه لازمه نه ده

سوال: د سورة فاتحه د ویلو څخه وروسته شك پیدا کيږي چې پوره فاتحه می ویلی ده یا څه حصه پاته ده چې د هغه په وجه یی دوباره وایم چې د تأخیر باعث وی څه حکم دی؟

جواب: یو وار فاتحه په فکر سره دوباره ووايه که وروسته شك پیدا سی نو د هغه پرواه مه کوه ترڅو چې د غلطی یقین کامل نه وی لمونځ به وسی.

سوال: د لمانځه په اول رکعت کی اکثره شبه کيږي چې بسم الله شریفه می د الحمد لله څخه مخکی ویلی ده او که نه؟ د بسم الله نه ویلیو په وجه به لمونځ فاسد سی؟ او د بسم الله شرعی حیثیت څه دی؟ سجده سهوه خو به واجب کيږي نه؟

جواب: که بسم الله سهواً پاته سی نولمونځ کيږي او سجده سهوه نه واجب کيږي. (۱)
والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی عفی عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۲/۳ هـ

د رکن د تأخیر هغه مقدار چي په هغه سره سجده سهوه واجبيږي

سوال: (البلاغ) په شماره کی (د خپل لمونځ درست کړي) تر عنوان لاندی دی مسئله نمبر ۳، که ته په غلطی سره په اول یا دریم رکعت کی کښی نستی نو فوراً ودریږي که کښی نستی، دومره وخت چې په هغه کی دری واره سبحان الله ویلی سی نو سجده سهوه کول به ضروری وی ورنه نه به وی، په حواله د کتابونو محقق وفرمایي چې تسلی وسی، ځکه چې په کبیری کی د دی خلاف تصریح ده یعنی دری واره د سبحان الله د مقدار د تأخیر قید نسته، عبارت دادی:

ولو قام فی الصلوة الرباعية الى الركعة الخامسة او قعد بعد رفع رأسه من السجود فی الركعة الثالثة او قام الى الرابعة فی المغرب او الثالثة فيه او فی الفجر او قعد بعد رفعه من الركعة الاولى فی جميع الصلوة يجب علیه سجود السهو بمجرد القيام فی

(۱) وفي الدر مع الرد ويجب بترك واجب سهواً، وفي الشامية ج: ۲ ص: ۸۰ واحترز بالواجب عن السنة كالثناء والتعوذ ونحوهما، وكذا فی الهندية ج: ۱ ص: ۱۲۲.

صورة وبمجرد القعود فی صورة التأخير الواجب وهو التشهد او السلام فی صورة القيام وتأخير الركن وهو القيام فی صورة القعود. اهل (۱)

جواب: په دی مسئله کی احقر ته هم شك وو ځکه یو وار د دی تحقیق لیکلو سره والد ماجد حضرت مولانا محمد شفیع صاحب مدظلهم العالی ته ورښوولی وو، موصوف د دی د تصدیق کولو سره هغه یی د امداد الفتاوی جلد اول (ص ۳۵۲) طبع جدید کراچی پښتو کړی وو (۲) د دی تحقیق حاصل هم دادی چې مجرد قعود سره سجده سهوه نه واجب کيږي، بلکی مقدار رکن په تأخیر سره واجب کيږي چې د هغه تعیین یی په درو تفسیحاتو سره کړی دی.

علامه طحاوی مراقی الفلاح په شرح کی تحریر فرمائی: وهو مقدار بثلاث تسيحات، ج: ۱ ص: ۲۵۸ طبع نور محمد کتب خانه، او د دی مقدار یی دری واره سبحان الله ویلی مقرر کړی دی، د تفصیل د پاره خو د امداد الفتاوی ذکر سوی حاشیې طرف ته رجوع وکړی (۳)، دلته د علامه شامی رحمته الله علیه یوه تصریح ذکر کوم، په درمختار کی دی چې:

ويكبر للنهوض على صدور قدميه بلا اعتماد وقعود استراحة ولو فعل لا بأس.

د دی لاندی علامه شامی لیکي چې: قال شمس الائمة الحلواني الخلاف في الافضل حتى لو فعل كما هو مذهبنا لا بأس به عند الشافعي ولو فعل كما هو مذهب لا بأس به عند الشافعي ولو فعل كما هو مذهب لا بأس به عندنا ... ولا ينافي هذا ما قدمه الشارح في الواجبات حيث ذكر منها ترك قعود قبل ثانية ورابعة لأن ذاك محمول على القعود الطويل، (رد المختار ص: ۴۷۳ مطبوعه استنبول) (۴) لهذا څومره مقدار چې د شوافعو په نزد د جلسه استراحت مستحب دی په هغه سره زموږ په نزد سجده سهوه نه واجبيږي

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(۱) غنية المتملی ص: ۴۵۸ (طبع سهیل اکیډمی لاهور)
(۲) ایضاً.

(۳) د سجده سهوی متعلق د حضرت دامت برکاتهم د تحقیق د دی فتوی څخه وروسته وگورئ.

(۴) الدر المختار مع رد المختار ج: ۱ ص: ۵۰۶ (طبع سعید).

د تأخیر در رکن په خومره مقدار سره سجده سهوه واجبیږی؟

(د یو رکن د مقدار په تأخیر سره سجده سهوه لازمیږی یا د یو تسبیح د مقدار په تأخیر سره؟ مفصل تحقیق)

لاندینی عبارت د بحث لاندی مسئله کی قابل د غور دی:

۱: قال فی ملتقى البحر ويجب ان قرأ فی ركوع او قعود او قدم ركنا او اخره او كرره او غیر واجبا او تركه كر ركوع قبل القراءة وتأخير القيام الى الثالثة بزيادة على التشهد. وقال شارحه العلامة شيخ زاده واختلفوا فيه قدر الزيادة فقال، بعضهم بزيادة حرف وكلام المصنف يشير الى هذا وقال بعضهم بقدر ركن وهو الصحيح كما فی اكثر الكتب. (مجمع الانهر ج: ۱ ص: ۱۴۸) (۱)

۲: وقال تحته شارحه العلامة ابن عابدين بقدر ركن. (بالحوالة المسطورة) (۲)

۳: قال الامام الظهير الدين المرغيناني لا يجب بقوله اللهم صل على محمد وانما المعتبر مقدار ما يؤدي فيه ركنا كذا فی الظهيرية، (بجندی شرح وقایه ج: ۱ ص: ۱۴۹) (۳)

۴: قال ابن البزار الكردي سها فی صلواته انها الظهر أو العصر أو غير ذلك ان تفكر قدر ما يؤدي فيه ركن ركوع لزم وان قليلاً فان شك فی صلوة صلاحها الخ. (الجامع الوجيز على هامش الهنديه ج: ۴ ص: ۷۰) (۴)

د دی ټولو عبارتونو څخه په مشترکه طور باندی د نتیجه را وځی چی د تأخیر واجب مقدار اکثر و فقهاوو داگرځولی دی چی دومره تأخیر و سی چی په هغه کی د لمانخه کوم رکن مثلاً رکوع یا سجده وغیره اداء سی، او هغه دری واره د سبحان الله و ټیلو په وقفه کی کیږی، به صرح الطحطاوی فی حاسيته على المراقی حیث قال ولم یبینوا قدر الركن

(۱) ایضاً.

(۲) مجمع الانهر شرح ملتقى الابرج ج: ۱ ص: ۲۲۰۱ (طبع دار الكتب العلمیه بیروت) راجع شرح الوقایه ج: ۱ ص: ۱۸۵ (طبع ایچ ایم سعید)

(۳) الجامع الوجيز على هامش الهنديه ج: ۴ ص: ۲۳ (طبع مکتبه رشیدیه کویته)

(۴) طبع نور محمد کتبخانه.

و علی قیاس ماتقدم ان يعتبر الركن مع سنة وهو مقدار بثلاث تسبیحات. (طحطاوی ج: ۱ ص: ۲۵۸) (۱)

د دی قول څخه علاوه نور ډیر اقوال ذکر سوی دی چی په هغه کی خو یا مرجوح دی یا هغه چی د هغه مال هم دا را وځی، صاحب د تنویر الابصار دامسئله دوه ځایه ذکر کړی ده او په دواړو کی په ظاهره تعارض معلومیږی، باب صفة الصلوة کی چی د هغه عبارت دادی: (فان زاد عامداً) فتجب الاعادة (او ساهیا وجب علیه سجود السهو اذا قال اللهم صل على محمد) فقط (علی المذهب المفتی به لالخصوص الصلوة بل لتأخير القيام. (شامی ج: ۱ ص: ۴۷۷) (۲)

د دی لاندی علامه شامی د څو اقوالو ذکر کولو سره د بحر، زیلعی شرح منیه کبیری، وغیره څخه یی هم د اصحیح گرځولی دی، او د علامه رملی او شرح منیه صغیری څخه (و علی آل محمد) زیادتی مرجح کیدل یی ذکر کړی دی، او باب سجود السهو کی صاحب د تنویر فرمائی: وتأخير قيام الى الثالثة بزيادة على التشهد بقدر ركن. صاحب درمختار لیکلی دی: وقيل بحرف وفي الزيلعي الاصح وجوبه باللهم صل على محمد، علامه ابن عابدين د دی تعارض ذکر کوی او فرمائی: قوله وفي الزيلعي الخ، جزم به المصنف فی متنه فی فصل اذا اراد الشروع وقال انه المذهب واختاره فی البحر تبعاً للخلاصة والخانية والظاهر انه لا ينافي قول المصنف هنا بقدر ركن تأمل (شامی ج: ۱ ص: ۲۹۴) (۳)

چی د هغه څخه معلومه سوه چی د (اللهم صل على محمد) او په قدر د رکن د دواړو اقوالو حاصل او مال یو را وځی نو ګوانکی چی چا او چا (اللهم صل على محمد) یی د تأخیر مقدار گرځولی دی هغه په قدر د رکن د قول څه منافی خبره نه ده کړی اوبالعکس.

پاته سو هغه عبارت چی منية المصلی کی دی: که کوم سړی په اول یا دریم رکعت په آخر کی کښی نستی نو د مطلق کښی نستی سره به سجده سهوه واجب سی برابره خبره ده که هغه د رکن په مقدار ناست وی او که نه، همداشان په هغه کی داهم دی چی په جلسه

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۱۰ (طبع ایچ ایم سعید).

(۲) الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۱۰ (طبع ایچ ایم سعید).

(۳) الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۸۱ (طبع ایچ ایم سعید).

استراحت سره به سجده سهوه لازمه سی. (کبیری ص: ۴۳۲) نو د دی په باره کی تحقیق هغه دی چی په درمختار او رد مختار کی لیکل سوی دی، وهو هذا:

۱: قال العلامة الحصکفی رحمته الله فی واجبات الصلوة: وترك قعود قبل الثانية او رابعة وكل زيادة تتخلل بين الفرضين (۱) وقال الشامي وكذا القعدة فی آخر، الركعة الاولى او الثالثة فيجب تركها ويلزم من فعلها ايضاً تأخير القيام الى الثانية او الرابعة عن محله وهذا اذا كانت القعدة طويلة اما الجلسة الخفيفة التي استحبابها الشافعي فتركها غير واجب عندنا بل هو الافضل. (شامي ج: ۱ ص: ۴۳۸) (۲)

۲: قال فی الدر المختار ويكبر للنهوض على صدور قدميه بلا اعتماد وقعود استراحة ولو فعل لابأس، وقال الشامي تحته: قال الشمس الاثمه الحلواني الخلاف فی الافضل حتى لو فعل كما هو مذهبنا لابأس به عند الشافعي ولو فعل كما هو مذهب لابس به عندنا كذا فی المحيط اه، قال فی الحليه والاشبه انه سنة او مستحب عند عدم العذر ويكره فعله تنزيها لمن ليس به عذر اه وتبعه فی البحر اقول ولا ينافي هذا ما قدمه الشارح فی الواجبات حيث ذكر منها ترك قعود قبل ثانية ورابعة لان ذاك محمول على القعود الطويل، (رد المختار ج: ۱ ص: ۴۷۳) (۳)

ځکه د دی عبارتونو څخه معلومه سوه چی د دوو رکعتونو په مینځ کی جسته خفیفه عمداً جائز ده او د شامی د تصریح مطابق ترک قعود چی واجب دی هغه قعود طویل دی نه قصیر، د درایت مقتضاء هم داده ځکه چی دافعل عمداً جائز دی، نوسهواً په اولی جائز دی، ورسره دا قول چونکی بقدر د رکن د تقدیر مطابق دی، ځکه دی ته ترجیح کیدل پکار دی او کله چی د دی درایت سره د شامی داروایت پیدا سو، نو په دی دعوی کی مزید قوت پیدا سو او پخپله د علامه حلبی تصریح علامه شامی نقل کړی ده چی: عن شرح المنية انه لا ينبغي ان يعدل عن الدراية اي الدليل اذا وافقتهما رواية. خلاصه داچی کوم مقدار جلسه د استراحت د شوافعو په نزد مسنون ده ترهغه مقدار پوری په ناسته سره سجده سهوه لازمیدل نه دی پکارو هذا مابداً الى.

والله سبحانه اعلم

(۱) الدر المختار ج: ۱ ص: ۴۷ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) رد المختار ج: ۱ ص: ۴۲۹ (طبع ایچ ایم سعید)

(۳) الدر المختار مع رد المختار ج: ۱ ص: ۵۰۶ (طبع ایچ ایم سعید).

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه ۱/۱/۱۳۹۰ هـ
الجواب الصحيح بنده محمد رشيد احمد عفى عنه ۱/۴/۱۳۸۰ هـ
الجواب محمد تقى عثمانى عفى عنه ۱/محرم الحرام ۱۳۸۰ هـ
(از حاشیه امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۵۲)

په هیره باندی د سلام گرځولو څخه وروسته سجده سهوه ترڅو پوری کولی سی؟

سوال: په لمانځه کی معمولی غلطی وسوه او سجده سهوه کول ځنی هیر سول نو وروسته لمونځ څنگه وکړی؟ او د لمانځه څخه وروسته سجده سهوه کولی سی او که نه؟
جواب: که غلطی داسی ده چی د هغه د وجی څخه وروسته سجده سهوه کول واجب وو او د سلام گرځولو څخه وروسته چی بی ترڅو څه مفسد فعل یی نه وی کړی، سجده سهوه کولی سی او د دی څخه وروسته لمونځ پوره کولی سی او که څه مفسد کاریی وکی مثلاً څه خبره یی وکړه یا بی رځ د قبلی څخه وگرځوی نو د لمانځه دی د سر څخه اعاده وسی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقى عثمانى عفى عنه
۱۳۸۸/۷/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۷۲۲ الف)

څلور رکعت لمانځه کی په دوو رکعتونو باندی سلام گرځولو په صورت کی د سجده سهوی د وجوب متعلق د فقهاوو په عبارتونو کی د تضاد تحقیق

سوال: حضرت تهانوی رحمته الله په جنتی کالی کی لیکلی دی: په څلور رکعاته لمانځه کی په هیره باندی د دوو رکعتو څخه وروسته سلام وگرځوی نو اوس دی ولاړ سی دالمونځ دی پوره کړی په آخره کی د سجده سهوه کولو سره به لمونځ وسی؟ او بعضی فقهاوو لیکلی دی که دواړو طرفونو ته یی سلام وگرځوی نو سجده سهوه دی نه کوی، بلکی د لمانځه اعاده وکړی، ځکه چی مخکی سلام د لمانځه باهرکیدو او د قوم د تحیت د پاره دی او دوهم سلام صرف د باقی لمونځگزارو د تحیت د پاره دی او دا دوهم سلام به د

کلام په شان وی او کلام د لمانخه منافی دی ځکه سجده سهوه ساقطوی وروسته اعاده لازمه ده، په دی دواړو قولونو کی شدید اختلاف دی، مفتی به قول کوم یو دی؟
جواب: همدا د بهشتی زیور (۱) قول مفتی به دی (۲).
والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۲۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۲۹۲ ب)

فصل في سجود التلاوت

د سجده تلاوت د مسائلو بیان

د امام د سجده تلاوت نه معلومیدو په وجه بندی مقتدی

په رکوع کی ودریدی او ولاړ سو نو څه حکم دی؟

سوال: د سهار په لمانخه کی امام صاحب په مخکی رکعت کی د سجدی ایت تلاوت کی او سیده سجدی ته ولاړی زه د جومات په شپږم صف کی وم چی مین هال او برانځی د باندی چت داز صحن کی دی، دلته لږ شان تیاره هم وه، زه او زما په خواکی څه نور لمونځوگذار رکوع ته ولاړو کله چی امام صاحب د سجدی څخه فارغیدلو سره قیام د پاره تکبیر ووايه او پورته سو، هغه وخت معلومات وسو چی امام صاحب رکوع نه ده کړی بلکی د تلاوت سجده یی کړیده، زه هم د رکوع څخه پورته سوم او د امام صاحب

(۱) بهشتی زیور حصه دوم ص: ۱۴۱ (طبع اداره تألیفات اشرفیه)

(۲) وفي البحر الرائق آخر سجود السهو قبيل باب صلاة المريض ج: ۲ ص: ۱۱۱، (طبع مکتبه رشیدیہ کویت) وان توهم مصلی الظهر انه اتمها فسلم ثم علم انه صلى ركعتين اتھما وسجد للسهو لانه عليه السلام فعل كذلك في حديث ذي اليدين ولان السلام ساهيا لا يبطل الصلوة وحكمه انه ان كان في المسجد ولم يتكلم وجب عليه ان يأتي به وان انصرف عن القبلة لان سلامه لم يخرججه عن الصلوة، وفي الدر المختار (باب ما يفسد الصلوة وما يكره فيها ج: ۱ ص: ۲۱۵) (طبع سعید) الا السلام ساهيا للتحليل اي للخروج من الصلوة قبل اتمامها على ظن اكمالها فلا يفسد وكذا في الفتاوى دار العلوم دیوبند ج: ۴ ص: ۴۱۲ وكفايت المفتی ج: ۳ ص: ۳۷۳

قرأت می اوریدی د سجده تلاوت د فوت کیدلو په وجه لمونځ وسو او که اعاده به کول دی؟

جواب: په صورت مسئوله کی ستاسو لمونځ وسو.

لمافی الخانیه: اذا قرأ الامام آية السجدة وبعض القوم كان في الرحبة فكبر الامام لسجدة وحسب من كان في الرحبة انه كبر للركوع فركعوا ثم قام الامام من السجدة وكبر فظن القوم انه رفع رأسه من الركوع فكبروا ورفعوا وروسهم ان لم يزيدوا على ذلك لم تفسد صلواتهم لانهم ما زادوا الا ركوعها وبزيادة الركوع لم تفسد الصلوة، فتاویٰ قاضیخان علی هامش الهندیة ج: ۱ ص: ۱۲۰ (۱) ومثله فی خلاصة الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۱۸۷ (۲) والهندیة ج: ۱ ص: ۱۳۴ (۳) خو که په رکوع کی ورته علم وسو چی امام سجدی ته تللی دی نو رکوع پریښوولو سره سجدی ته تلل پکار دی، لمافی البحر ولوقرأ الامام السجدة فسجد فظن القوم انه ركع فبعضهم ركع وبعضهم ركع وسجد سجدة وبعضهم ركع وسجد سجدتين فمن ركع ولم يسجد يرفض ركوعه ويسجد للتلاوة. البحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۲۲ (۴) ومثله فی الدر المختار مع الشامی (۵).

دلته داسوال کیدی سی چی په صورت مسئوله کی د مقتدی سجده د تلاوت اداء نه سوه ځکه چی په رکوع کی بغیر د نیت څخه سجده تلاوت نه اداء کیږی، د دی جواب دادی: که امام د سجده تلاوت څخه وروسته د درو ایتونو ویلو څخه مخکی رکوع وکړله نو بیا خو د مقتدی سجده د تلاوت د لمانخه په سجده کی بغیر د نیت څخه اداء سوه او که د درو ایتونو یا د دی څخه زیات قرأت کولو سره یی رکوع وکړله نو غایت لمافی الباب د مقتدی د تلاوت سجده اداء نه سوه خو په دی سره لمونځ نه فاسدیږی: لمافی الدر المختار ولوتلاها فی الصلوة سجدها فیها لا خارجها لمامر، وفي البدایع واذالم یسج اثم فتلزمه التوبة (۶).

(۱) ایضا.

(۲) ایضا.

(۳) (طبع مکتبه حقانیه پشاور)

(۴) البحر الرائق باب سجود التلاوة ج: ۲ ص: ۱۲۱ (طبع ایچ ایم سعید)

(۵) الدر المختار ص: ۱۱۲ ج: ۲ (طبع ایچ ایم سعید)

(۶) الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۱۰ (طبع ایچ ایم سعید)

او په صورت مسئلې کې سجده د تلاوت چونکې د عذر په وجه باندې پاته ده ځکه امید دی چې انشاء الله گناه به هم نه وي.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۰/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۶۴۷/۳۲ ج)

په لاوه سپیکر باندې د سجدې ایت اوریدلو سره به د تلاوت سجده واجب وي

سوال: د تیز آواز والا مجلس د مایکروفون کې د سجدې آیتونه تلاوت کولو سره د مجلس څخه بهر یا د کور خلکو اوریدو سره به په هغوی باندې سجده کول واجب وي او که نه؟ په هر تقدیر اول که هغه خلک سجده ونکړي نو تیز تلاوت کوونکي یا د مجلس باني باندې به گناه عاید کیږي او که نه؟

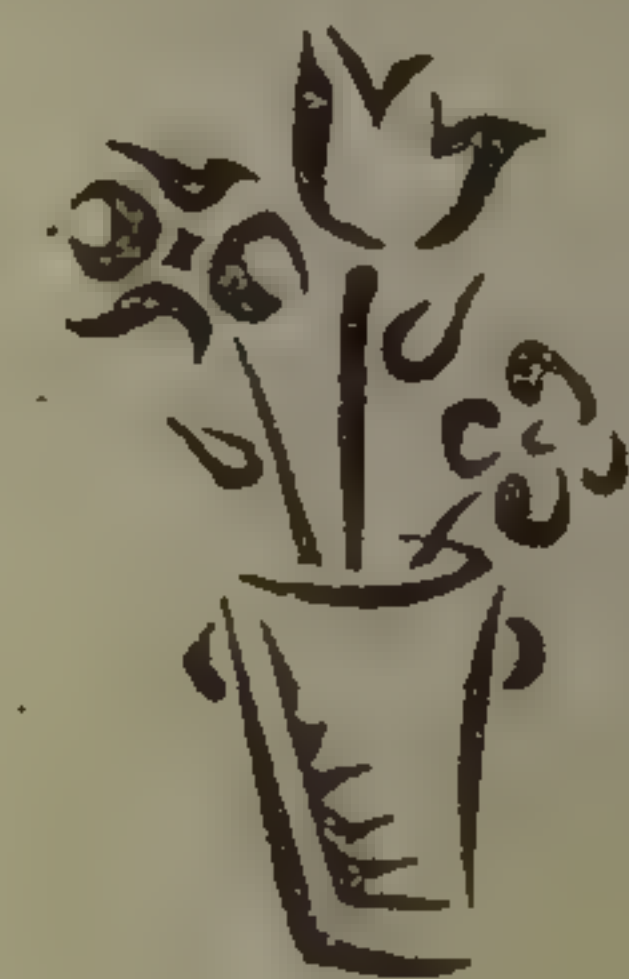
جواب: سجده واجبېږي او که هغوی سجده ونکړي نو د هغه سره د لاوه سپیکر په تیز آواز لگوونکي به هم د گناه څخه خالي نه وي.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۱/۱۹ هـ

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

باب صلوٰۃ المريض والمسافر

د مريض او مسافر د لمانخه بیان

د قصر لمونځ د کوم ځای څخه شروع کیږي ایا پخپل ښار کې قصر کولی سي او که نه؟

سوال: ۱، زید د کراچي څخه حیدر آباد سکهرته تللو د پاره په سفر وځي زید د خپلې محلی او بلاک د حدودو څخه په وتلو سره قصر وکړي او که د کراچي د ښار د ټولو حدودو څخه په وتلو قصر وکړي؟

۲، زید په یو داسې لوی ښار کې وسیږي چې د هغه ښار اوږدوالی، تقریباً پنځوس (۵۰) پنځه پنځوس (۵۵) میله دی، زید د دې ښار په یو سر کې پاته کیږي زید ته د دې ښار بل سر ته تلل دی چې د درو ورځو په مسافت باندې دی، د پیدل تللو په صورت کې، لهدا زید قصر وکړي او که څلور رکعت پوره وکړي؟

جواب: ۱، د کراچي د ښار د حدودو څخه په وتلو سره دې قصر وکړي (۱)

۲، په صورت مسئلې کې قصر جائز نه دی، خپل ښار چې څومره هم طویل او عریض وي په هغه کې قصر جائز نه دی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۲/۲/۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۰۴/۳۳ الف)

(۱) ایضاً.

(۱) وفي الدر المختار باب صلوٰۃ المسافر ج: ۲ ص: ۱۲۱ (من خرج من عمارة موضع إقامة) من جانب فوجه وان لم يجاوز من الجانب الآخر، وفي الشامية تحته (قوله من خرج من عمارة موضع إقامة) اراد بالعمارة ما يشمل بيوت الاخيته لان بها عمارة موضعها قال في الامداد، فيشترط مفارقتها ولو متفرقة..... وأشار الى انه يشترط مفارقة ما كان من توابع موضع الإقامة كريض المصر وهو ما حول المدينة من بيوت ومساكن فانه في حكم المصر كذا القرى المتصلة بالريض في الصحيح، وكذا في البحر الرائق باب المسافر، الموضع الذي يبتدأ فيه القصر ج: ۲ ص: ۱۲۸ (طبع سعيد) وغنية المنلى فصل في صلوٰۃ المسافر ص: ۵۳۶ (طبع سهيل اكيدي لاهور)

بنځه او مخکه د وطنیت معیار جوړولو باندی د فتح القدیر
او بحر الرائق د عبارتونو تحقیق

سوال: زید یو عالم دین دی د هغه دوی دینی مدرسی دی، یوه په قدیمی دیهاتو کی چی هلته د شل، ۲۰ دیر شو ۳۰ کالو څخه وسپری، د هغه اهل او عیال هم هلته دی، د هغه نجی مکانات هم دی او مدرسه مع مالها او ماعلیها هم ده.
۲: د درو کالو څخه یی په ښار کی هم یوه مدرسه قائمه کړی ده چی په هغه کی د تعلیم سلسله جاری ده او د زید د اهتمام او سرپرستی لاندی چلیږی، د زید خپل نجی کور هم په ښار کی دی، چی په هغه کی هغه اوسپږی او د هغه د اهل او عیال بعضی افراد مثلاً ځامن، مېور و غیره هم دلته اوسپږی، پخپله زید د ضرورت موافق په دواړو ځایونو کی قیام کوی، د مدرسو د کارو په سلسله کی څومره ورځی په ښار کی د پاته کیدو ضرورت وی هلته پاته کیږی بیایه دوهمه مدرسه کی څومره چی نجی یا د مدرسی کار وی هلته پاته کیږی، خو اکثره یی په سابقه او دیهاتی کور کی قیام وی، یا د دی وی چی د زید دواړه ولادت گاهونه نه دی ایا دا دواړه ځایونه به اصلی وطن شمیرل کیږی؟ او کله چی هم هلته اوسپږی نو مقیم به شمیر کیږی:

۱: لن بعضاً من عیاله هنا وبعضاً منه هنا،

۲: ولاته له عقاراً ودوراً فی کلیهما،

۳: ولان له توطناً بلاتر جیح و امتیاز حسب الضرورة بکلیهما، یابه په دی کی یو وطن اصلی شمار یږی په خلاف د اخر مکاناتو او په مخکه باندی د وطن اصلی مدار معتبر دی، یا د ښځی د اوسیدو ځای ته به ترجیح وی؟

د فقهاوو بعضی عبارتونه تنقیح طلب دی، مثلاً شامی د اصلی وطن په تعریف کی لیکلی دی: هو موطن ولادته او تاهله او توطنه (یېطل بمثله) بیا هلته تشریح کوی او لیکي:

فان ماتت زوجته فی احدهما و بقی له فیها دور و عقار قیل لایبقی و طناً له اذا المعتبر الاهل دون الدار، بیا مخکی لیکي: وقیل تبقی، بیا مخکی لیکي: قال فی النهر ولونقل اهل و متاعه وله فی دور فی البلاد لاتبقى و طناً له، چی د هغه څخه داسی مترشح کیږی چی اعتبار اهل و عیال ته دی، خو بیالیکی: وقیل تبقی کذا فی المحيط، چی د هغه څخه معلومیږی چی په کورونو او مخکی لره هم وطنیت اصل کی دخل دی.

په هر حال مسئله منقح کیږی نه د سوال په هر اړخ باندی غور کولو سره څه جواب چی وی مدلل او د خوالی سره یی ارشاد وفرمایه؟

(مولانا حسین احمد شرویدی کویته بلوچستان)

جواب: تاسو د رد المختار څخه د دور او عقار په مسئله کی چی کوم عبارت نقل کړی دی د هغه مطابق د هغه په باره کی دوه قوله دی او همدا دوه قولونه په عالمگیریه (۱) او بحر (۲) کی هم نقل سوی دی، او هیڅ ترجیح یا تطبیق یی نه دی ورکړی، خو په امداد الفتاوی کی حضرت مولانا تهانوی قدس سره چی په دی مسئله باندی کومه گفتگو کړیده، د هغه څخه د مسئلې حقیقت واضح کیږی د هغوی عبارت دادی:

په ذکر سوی صورت کی دواړه قوله دی او همدا دواړه قولونه په فتح القدیر او بحر الرائق کی هم نقل سوی دی او په بحر کی یی د دواړو اقوالو د لیلونه هم نقل کړی دی او په فتح القدیر کی یی د دواړو د تطبیق طرفته هم اشاره کړی ده او زما په زده کړه تطبیق مختار دی، چنانچی په دی صورت کی د امام محمد قول: هذا حالى وانا اری انصران نوى ترك وطنه اه. (۳)

د تطبیق خلاصه داسوه که په دی دوهم ښار کی بیا بطور وطن د اوسیدو اراده نسته ښکته چی اول وسیدی، نو بیاخو یی وطن پاته نسو، هلته تللو سره به قصر کوی، کله چی د سفری مسافت طی کولو سره راسی، او که اوس یی همداشان د پاته کیدو اراده ولری، نو هغه هم وطن دی، نو د دی سړی به دوه وځانونه سی.

(امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۲۴، ۴۹۴) (۴)

د دی مجموعی څخه چی د احقر په ذهن کی کومه خبره راځی هغه داده چی په دی مسئله کی اصل مدار د مبتلی د نیت ده او د ښځی کیدل یا د دور او عقار کیدل د دی نیت علامات دی، د مسئلې اصلی مدار نه دی، لهذا په صورت مسئله کی که تا دیهات د توطن پرینووی بغیر ښار کی هم د وطن په طور د اوسیدلو دشان اراده

(۱) فتاویٰ عالمگیری ج: ۱ ص: ۱۴۲ (طبع مکتبه رشیدییه کویته)

(۲) البحر الرائق باب المسافر ج: ۲ ص: ۱۳۲ (طبع سعید) همدارنگه وگورئ غنیة المتملی ص: ۵۴۴ (طبع سهیل اکیدمی لاهور)

(۳) فتح القدیر باب صلوة المسافر ج: ۲ ص: ۱۸ (طبع مکتبه رشیدییه کویته)

(۴) امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۹۳

و کوله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و.

و کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و.

و کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و. کله چی کله به دلته توطن وی او کله هلته، نو دا دواړه مقامات ستا د پاره اصلی و.

والله سبحانه اعلم
هـ ۱۳۹۷/۱۱/۱۴

(فتویٰ نمبر ۲۷/۲۵۳۵ هـ)

د وطن اصلي او وطن اقامت اصلي معیار (فارسي)

سوال: چه ميگویند اندر این مسئله کی در این دیار بوقت فصل خرماخوری اهلان شهر الف، که وطن اصلی ایشان است با اهل و خیال نقل مکانی کرده به شهر (ب) میروند و خاص غرض و مقصد ایشان خرماخوری است و عزم ایشان بعد از انتفاع فصل خرما که مدت سه چهار ماه باشد از تحال و کوچیدن باز به سوی وطن اصلی خود که شهر (الف) هست میباشد ولی حالا برای خرماخوری اهل و عیال خود را در شهر (ب) میگزارند و خود در شهر (ب) اراده سکونت کمتر از پانزده روز دارند پس اکنون قابل دریافت چند امور است اول آنکه اینجا شهر (ب) هست و وطن اقامت صورت بند دینان؟ دوم اینکه اینجا در شهر (ب) نمازهای چارگمانی قصر کنند یا اتمام؟ بینو و توجروا.

جواب: جواب صورت مسئله نزد این حقیر آنست که اهل و عیال در شهر (ب) بحکم مقیم هستند و اتمام صلوة برای شان واجب، زیرا که نیت قیام زاید از پانزده روز کرده اند، اما سرپرست آنها که نیت قیام کمتر از پانزده روز کرده است در آن شهر قصر خواهد کرد، پس شهر (ب) در حق اهل و عیال وطن اقامت است و در حق

(۱) البحر الرائق باب المسافر ج: ۲ ص: ۱۳۲ (طبع ایچ ایم سعید) و کذا فی فتح القدیر ج: ۲ ص: ۱۸ (طبع مکتبه رشیدیہ کویتہ)

سرپرست و وطن السفر و اگر سرپرست هم نیت قیام پانزده روز کند او هم قصر نخواهد کرد و جوابی که منسلک به سوال است، اگر مراد او این است که هر شهر که در آن اهل باشند خواه به نیت قیام عارضی، آن وطن اقامت نمیتواند شد این جواب درست نیست که از او لازم می آید که هر سفریکه در آن اهل و عیال همراه باشد در آن نیت اقامت درست نشود و هذا لم یقل به احد، و فقهاء بصراحت این مسئله را نوشته اند که (والمعتبر نية المتبوع لانه الاصل لا التابع كما مرأة ... مع زوج. (درمختار مع الشامی ج: ۱ ص: ۵۳۳، ۵۳۴) (۱)

پس معلوم شد که اگر شخصی در شهری همراه زوجه خود اقامت کند او وطن اقامت میگرد و امام قول فقهاء که: و وطن الاقامة مایئوی فیہ الاقامة خمسة عشر یوما فصاد اوله یکن مولده له لاله به اهل کما فی الکبیری: ص: ۵۰۶ (۲) پس مراد او مجرد وجود اهل نیست بلکه توطن اهل است، و از اینجا هست که بعض فقهاء در تعریف وطن

اقامت (ولاله باهل) ذکر نمی کرده اند چنانکه علامه شامی گویند:

وهو ما خرج اليه بنية اقامة نصف شهر سواء كانه بينه وبين الاصلی، مسيرة السفر اولاً. (شامی ج: ۱ ص: ۵۳۲) (۳)

پس خلاصه این است که شهر (ب) در حق اهل و عیال وطن اقامت است و در حق مرد اگر نیت اقامت کمتر از پانزده روز است منزل سفر هست و پیش از آن وطن قامت، هذا ما عندی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۸/۲/۲۸

(فتویٰ نمبر ۲۹/۷۱۲ ب)

(۱) الدر المختار باب صلوة المسافر ج: ۲ ص: ۱۳۳ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) غنیة المتملی ص: ۵۴۴ (طبع سهیل اکیدمی لاهور)

(۳) رد المختار باب صلوة المسافر ج: ۲ ص: ۱۳۲ (طبع سعید)

د اصلي وطن څخه د مکمل منتقل کیدو څخه وروسته دوباره وطن ته دراتلو په صورت کې د قصر حکم

سوال: زید د کالاباغ د علاقې د کوټ چاند څخه د کلی اوسیدونکی دی، او دا د هغه آبایي وطن دی په څه وجه زید د خپل آبائی وطن څخه نقل مکانی کولو سره ریاست بهاولپور ضلع رحیم یار خان کی خپل تاهل جوړوی چی د هغه د آبائی وطن څخه تقریباً څلور سوه میله فاصله باندی واقع دی، د حضور ﷺ د ارشاد گرامی موافق: من تاهل فی بلد فلیصل صلوٰۃ المقیم، د لمونځ قصر دی نه کوی، خو که کله خپل آبائی وطن ته د هغه راتگ وی او هلته د څوارلسو ورځو څخه کم د پاته کیدو اراده وی نو هلته به لمونځ د مقیم اداء کوی او که قصر؟

۲: که زید خپل آبائی وطن ته رالی او هغه هلته د پنځلس ورځو د قیام اراده هم وکړله، نو اوس به هلته قصر نه کوی بلکې د مقیم لمونځ به اداء کوی د پنځلس ورځو څخه وروسته هغه نژدی دوه دری میله یا دولس دیارلس میله یعنی اته څلویښت میلو کی دننه د دوو درو ورځو د پاره د سفر اراده کولو سره سفر هم کوی او د یو دوو شپو څخه وروسته بیا خپله قیامگاه یعنی خپل آبائی وطن ته د راتلو اراده لری نو هغه به د لاری لمونځونه او قیامگاه لمونځونه قصر کوی؟

جواب: په صورت مسئله کی که ستا اراده خپل آبائی وطن (کوټ چاندنه) کی بطور وطن د پاته کیدو نه ده نو اوس دا کلی ستا اصلی وطن پاته نسو، لهذا کله چی ته د سفر مسافت طی کولو سره دلته راسی قصر به کوی محض د جایداد او مکاناتو د کیدو په وجه باندی په دی صورت کی به هغه ته اصلی وطن نسی وئیلی، لمافی رد المختار ولونقل اهله ومتاعه وله دور فی البلد لاتبقى وطناً له وقیل تبقى (۱) ووجه القول الثانی فی فتح القدیر بانه محمول علی ما اذا عزم علی ابقائه وطناً، وهذا التوجیه اختاره الشیخ فی امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۶۴. (۲)

(۱) ردالمختار باب صلوٰۃ المسافر ج: ۲ ص: ۱۳۲ (طبع ایچ ایم سعید)

(۲) امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۹۲، ۳۹۳ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی) وفی الهدایه ج: ۱ ص: ۱۲۷ (طبع مکتبه شرکت غدیمیه ملتان) ومن کان له وطن فانتقل منه واستوطن غیره ثم سافر فدخل وطنه الاول قصر لانه لم یبق وطناً له الا یری انه ﷺ بعد الهجرة عند نفسه بمکة من المسافرين وهذا لان الاصل ان الوطن الاصلی تبطل بمثل دون السفر ووطن الاقامة تبطل بمثله وبالسفر والاصلی الخ.

سوال: کله چی کوټ چاندنه اوس ستا اصلی وطن نه دی نو ته به صرف هغه وخت هلته اتمام کوی کله چی دی د څوارلس ورځو څخه زیات د قیام نیت وی، د هغه څخه وروسته که ته بل کلی ته ولاړسی نو که د غه کلی د هغه ځای څخه اته څلویښت میله لرې وی نو ته به هلته هم قصر کوی او بیرته کوټ چاندنه ته د یوی شپې د پاره راځی، نو هلته به هم قصر کوی او کوم کلی ته چی تللی یی که هغه د کوټ چاندنه څخه اته څلویښت میله څخه کم دی نو بدستور اتمام کوه، لان وطن الاقامة بیطل بالسفر وقال فی ردالمختار: وحاصل انشاء السفر بیطل وطن الاقامة اذا کان منه اما لو انشاء من غیره فان لم یکن فیه مرور علی وطن الاقامة او کان ولکن بعد سیر ثلاثة ایام فکذلك ولوقبله لم یبطل الوطن الخ ج: ۱ ص: ۵۳۳. (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۳۷ ج)

د فوج د پوستنگ د تبدیلی په وجه د قصر لمونځ سره متعلق

د یوڅو سوالونو جوابونه

سوال: ښار ته نژدی د فوجیانو کیمپ دی کله چی په ښار کی د جمعی آذان کیږی نو هلته په هغه کیمپ کی آواز اوریدی سی خو د لوړو افسرانو د خوا حکم دی چی هیڅ لوجی دی د جمعی د پاره ښار ته نه ځی په دی صورت کی په هغه کیمپ کی د جمعی لمونځ صحیح دی؟ دا خبره ده چی په دی کیمپ کی مستقل جومات نسته پنځه سره لمونځونه په یوه کمره کی کوو چی په وخت د ضرورت کی خالی کول هم وی آیا په داسی کمره کی نور لمونځونه د جمعی څخه علاوه کول جائز دی؟

جواب: دا کیمپ د ښار څخه څومره لرې دی؟ آیا د ښار عمارتونو او د دی کیمپ په مینځ کی څه غیر آباده علاقه ده چی د ښار حصه نه شمیر کیږی د دی جواب په راتلو باندی به د اصلی مسئلې جواب ورکول کیږی.

سوال: ۲، کوم افسران چی د خپل یوماتحت یونټو د خیال ساتلو د پاره لری ځی یعنی تقریباً اته ویشت ۲۸ میله مسافت طی کوی نو آیا داخلگ به قصر کوی؟

(۱) ردالمختار باب صلوٰۃ المسافر ج: ۲ ص: ۱۳۲ (طبع ایچ ایم سعید)

مجبوراً په دی حالتونو کی لمونځ اداء کول وی، آیا په دی حالاتو کی د لمانځه په ادائیگی کی څه نقص واقع کیږی؟ او که نقص وی نو د دی د ازالې څه صورت کیږی سی؟ خصوصاً که دا حالت د حج په موقع باندی یا امام ته پیښ سی نو د مناسک حج د اداء کولو د پاره څه احکام دی؟ او څه تدابیر اختیار سی؟

جواب: که د وینې یار طوبت اخراج داسی تسلسل سره کیږی چی په اوداسه کی څلور رکعت له لمونځ اداء کول د دی اخراج څخه بغیر نسی کیدی، نو بیا خو حکم دادی چی د هروخت په ابتداء کی دی اودس وسی او په دی سره دی فرض او نفل وغیره اداء سی، دا اودس به د مذکوره اخراج سره نه ماتیرې، بیاچی کله دوهم وخت اوسی نو نوی اودس دی وکړی (۱) او د کپړی معامله داده: که په دی باندی لگیدونکی نجاست د یوی ډبلی روپی برابر نه وی بلکی د دی څخه کم وی نو په دی حالت کی لمونځ کیږی او که نجاست د دی څخه زیات وی او دا خطر نه وی که کپړه بیا و مینځل سی نو د لمانځه د فارغیدو څخه مخکی به کپړی ته د وینې څخه زیات نجاست ورسپړی نو مینځل یی واجب دی، په دی حالت کی به لمونځ وسی او که دا خطر نه وی نو مینځل یی واجب دی، او که د رطوبت یا د وینې اخراج د امر تسلسل سره نه وی چی د هغه ذکر په مخکی کرنوکی وسو نو د هر اخراج څخه وروسته د لمانځه د پاره اودس کول هم ضروری ده او کپړه مینځل هم.

مناسک حج کی د طواف د پاره اودس ضروری دی (۲) ځکه د دی حکم د لمانځه په شان دی باقی ارکان د اودس کولو څخه بغیر هم اداء کیږی، بهتره داده چی دامسائل ته د کوم عالم څخه زیانی هم زده کړی. واللہ اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۳۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۴۰ الف)

د معذور د پاره د اودس حکم

سوال: زید ته د ډیری مودی څخه د قبض شکایت وو چی د هغه په وجه باندی ډاکټر اپریشن وکی او د قضائی حاجت قدرتی لاره یی بنده کړه او په بل ځای یی د قضائی

(۱) ایضاً.

(۲) د تیری صفحی حاشیه وگورئ.

حاجت لاره جوړه کړه په دی وجه زید ته په هوا اوقضاً حاجت باندی قابو نسته، په یو کامل لمانځه کی کم تر کمه دری څلور واره بی اختیار طور باندی هوا خارجېږی او زید ته بار بار د اودس کولو تکلیف لوړول وی په دی وجه زید په معذورینو کی شمار دی او که نه؟

جواب: په مسئله صورت کی که واقعت یو لمونځ هم بغیر د خروج ریح څخه نسی اداء کیدی او زید شرعاً معذور دی نو هغه دی د یو وخت په شروع کیدو کی اودس وکړی او په دی سره چی څومره لمونځونه غواړی او و دی کړی او د وخت په دوران کی خروج ریح سره به د هغه اودس نه ماتیرې (۱).

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۵/۱۲/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۲۲/۳۲ هـ)

د شرعی معذور تعریف او د عذر معیار

سوال: زما عمر ۴۹ کاله دی او د شلو کالو په عمر کی ما لمونځ کول شروع کړی دی، په کومو ورځو کی چی مال لمونځ شروع کړی دی هغه زما د گڼو امراضو او بیمارو زمانه وه، په هغه وخت کی ماته یو تکلیف داهم وو چی زما هوا به نه ایساریدله یعنی تکلیف به راته کم وپیش لگیدلی وو چی دهغه متعلق می د علماء وو حضراتو څخه پوښتنه وکړه زما په ذهن کی دی چی هغوی به فرمایلی وی چی ته د هوا معذوره یی ته هر وخت اودس کوه لهذا ما همداسی کول د اوس څخه یوه میاشت مخکی همداسی می کول اوزما په ذمه د شپږو کالو قضاء لمونځونه وه هغه می هم داسی اداء کړل او په یخنی کی می موزی هم په وخت کی دننه په پښو کولی یوه ورځ بهشتی زیور زما د مخه څخه نیرسو نو په هغه کی مولانا صاحب لیکلی وه چی معذور سپړی دی په هغه وخت کی موزه واغوندی کله چی په طهارت کامله کی وی نو چی موزی واچوی نو بیا هغه مسح کولی سی او مادا کنل چی په وخت کی دننه زه پاک یم داسی زما څخه غلطی سویده او د څوکالو څخه دا غلطی را څخه کیږی بیا ما د خپل عذر ریا ح تحقیق وکړی نو په هغه کی معلوم سول چی زه په تکلیف طهارت سره لمونځ اداء کولی سم یخنی پریشانی خو وی فوساه ایسارولو سره لمونځ اداء کیږی ځکه چی تقریباً د یوی میاشتی څخه صرف دوه

او گورئ د تیری صفحی حاشیه.

دری واره په لمونځونو کې دوه دوه اودسونه می وکړل اوس چې می کتاب نور الايضاح وغيره وکتله نوپه هغه کې چې د معذور متعلق څه حکم دی چې په اول وار هغه ته دومره وخت پیدانسی چې هغه لمونځ وسی نوزما دا حالت نه وو تکلیف خو وو خودومره سخت نه وو په جبر او تکلیف مالومونځ اداء کولی سواي اوس زه معذوریم اوکه نه؟

جواب: د معذور کیدو د پاره د ضروری وی چې په ابتداء کې د عذر کیفیت داوی چې یولمونځ هم په طهارت سره ونسی اوپه څومره وخت کې چې اودس کولو سره یوفرض لمونځ وسی دومره وخته پوری هوا ایساره نه سی (۱) چونکه ستادا کیفیت نه وو لکه چې تایین فرمایلی دی ځکه په تاباندی د معذور احکام جاری کیدی نسی اوس تاته پکار دی چې د تیرسوی کلونو لمونځونه ترکومه حده پوری چې تاته قدرت وی قضاء یې وکړه د باقی د پاره توبه او استغفار هم وکړه او وصیت هم ولیکه چې ستا څخه وروسته ستا د ترکی څخه د پاته لمونځونو فدیہ دی اداء سی چې کوم لمونځونه د عذر په وجه قضاء ونه کړل سول چې د هغه تلافی د فدیې په ذریعه وسی (۲).

په موزو باندی د مسح په باره کی دامسئله یاده ساته! که ته معذوره هم وی بیاهم یوه شپه او یوه ورځ مسح کول ستا د پاره ترهغه وخته پوری جائز وو، لکه چې تحقیقی اودس کولو سره واقعاً د اوداسه په حالت کی اچولی وی او که کوم معذور د ریڅ خازجیدو څخه وروسته موزی واچوی نو هغه صرف د وخت ترخیمیدو پوری مسح کولی سی د دی څخه وروسته نسی، فی الدر المختار و معذور فانه یمسح فی الوقت فقط الا اذا توضأ و ليس على الانقطاع الصحيح. (شامی ص: ۲۵۰) والتفصیل فی ردالمختار (۳).

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱/۲۵ ص ۱۳۸۸ هـ

(۱) د تیری صفحی حاشیه دی وکتل سی.

(۲) د لمانځه د فدیې متعلق د حضرت امت برکاتهم تفصیلی فتویٰ سابقه ص کی وگورئ.

(۳) الدر المختار مع ردالمختار باب المسح علی الخفین ج: ۱ ص: ۲۷۱ (طبع سعید).

د قطری مریض که کپړه کتلو څخه بغیر لمونځ وکړی نو څه حکم دی؟

سوال: زید د قطری مریض دی په شبه یی چې کله وکتل نو بعضی وخت قطره راغلی وه او بعضی وخت نه وه راغلی، داشان مریض مریض کپړه کتلو څخه بغیر په سابقه اودس یی لمونځ وکی نو جائز دی؟ آیا اودس تازه کړی؟

جواب: که د قطری وتلو غالب گمان وی نو که قطره په نظر راسی اوکه رانسی اودس کول واجب دی او که محض شبه یعنی یو طرفته هم غالب گمان نه وی په کتلو سره اطمینان کول پکار دی او که په دی صورت کی قطره په نظر رانسی نو د نوی اودس کولو څخه بغیر هم لمونځ جائز دی، د شبه په صورت کی که د څه عذر په وجه د کتلو موقع پیدانسی نو بغیر د کتلو او بغیر د تازه اودس څخه لمونځ کولو سره به لمونځ وسی. والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه ۱۳۸۸/۵/۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۴ الف)

اسلامي گرافکس کوپټه

کمپوز اداره

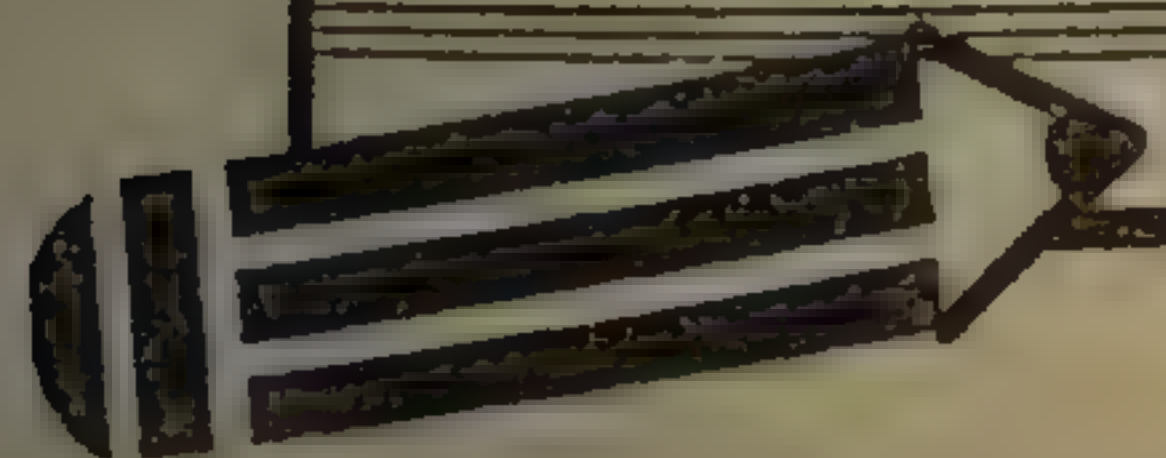
گرځنده شميره

۰۳۲۱۸۰۰۰۶۷۱

ناشر

مکتبه العلوم الدينيه

کاسي روډ کوپټه

فصل في الجمعة

د جمعی متعلق د مسائلو بیان

د احنافو په نزد د جمعی د پاره د ښار وجود ضروری دی

سوال: د جمعی لمانځه د پاره د احنافو په نزد د ښار وجود ضروری دی او که نه؟
جواب: د احنافو په نزد جمعه صرف په ښار قصبه یا داسی لوی کلی کی کیدی سی چی هلته د ژوند ضروریات عام پیدا کیږی، بازار وی سرکونه وی او هغه د خپلو خصوصیاتو په وجه د ښار سره مشابه وی چی کوشنی کلی کی جمعه جائز نه ده (۱).
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۸/۱/۱۴ هـ

د خطبی په دوران کی د تشهد په هیئت کښي ناستل او لاسونه تړل

سوال: زموږ په ټول ملک کی رواج دی چی د جمعی د لمانځه په خطبه کی په تشهد کی د ناستی په شان لاسونه تړی او کله چی خطیب د خطبی په مینځ کی په تشهد کی د ناستی په شان لاسونه تړی او کله چی خطیب د خطبی په مینځ کی کښینی او په آخری خطبه کی لاسونه په ورنو باندی ایږدی ایا د اشان کول فرض، واجب او که سنت دی؟
څوک چی داسی ونه کړی آیا هغه گنہگار دی؟

جواب: د جمعی په خطبه کی اصل دادی چی هغه ښه په غور سره اوریدل واجب دی او د خطبی په دوران کی څه خبره اتره یا داسی کار ممنوع دی چی د هغه په وجه په اوریدو کی خلل واقع سی (۲) خو د تشهد په هیئت کی کښی ناستل او په خاص وخت کی

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۳۷ ويشترط لصحتها سبعة اشياء الاول المصر.... وظاهر المذهب انه كل موضع امير وقاض يقدر على اقامة الحدود، وفي الشاميه عن ابي حنيفة انه بلدة كبيرة فيها سكك واسواق ولها رساتيق وفيها اول يقدر على انصاف المظلوم من الظالم بحشمتة وعلمه او علم غيره يرجع الناس اليه فيما يقع من الحوادث وهذا هو الاصح.... الخ، وكذا في بحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۵۱ همدارنگه وگورئ امداد الاحكام ج: ۱ ص: ۷۵۲.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۵۲ (طبع ايج ايم سعيد) وكل ما حرم في الصلوة حرم فيها اي في الخطبة خلاصة وغيرها، فيحرم اكل وشرب وكلام ولوتسييحها اورد سلام او امراً بمعروف بل يجب عليه ان يستمع ويسكت.

لاسونه پریښوول سنت نه دی، د ادب په خیال سره د تشهد په صورت کی د کښی ناستو څه خرج نسته بلکی بهتر دی (۱) خو که مذکوره التزامات واجب یا سنت گڼلو سره وسی نو بدعت دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۵۱۳/۲۷ هـ)

د خطبی په دوران کی د نفل لمونځ کولو حکم

سوال: یوسری د خطبی په دوران کی رالی او کښی نستی، نبی اکرم ﷺ د هغه څخه پوښتنه وکړه ایا تا دوه رکعت له مونځ کړی دی؟ هغه وویل: چی نه، ورته یی وفرمائیل: چی ولاړ سه! اول دوه رکعت له مونځ وکړه، داشاید چی د بخاری حدیث دی، د اهل سنت والجماعت عمل د خطبی په دوران کی د دی څخه مختلف دی؟

جواب: هم د بخاری شریف په حدیث کی داهم دی چی حضور ﷺ د جمعی د خطبی په دوران کی د خبرو کولو څخه تردی بل څوک د خاموشه کولو څخه هم منع فرمائیلی دی، (بخاری ج: ۱ ص: ۱۲۷، ۱۲۸) (۲) ورسره په معجم طبرانی کی د حضور ﷺ دا ارشاد منقول دی چی د امام د خطبی وئیلو په وخت چی کله په تاسو کی یوسری جومات ته داخل سی نو نه لمونځ جائز دی او نه خبری (بحواله اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۵۷) (۳) ورسره حضرت ابوبکر رضی الله عنه، حضرت عمر رضی الله عنه، او حضرت عثمان رضی الله عنه د خطبی شروع کیدو څخه وروسته لمونځ کوی، (عمدة القاری ج: ۲ ص: ۲۳۲) (۴) لهذا په بخاری شریف کی چی کومه واقعه د حضرت سلیم غطفانی رضی الله عنه راغلی ده، هغه د حضرت ملک رضی الله عنه خصوصیت وو چنانچی په سنن دارقطنی او ابوبکر بن ابی شیبه هم د دی

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۴۸ (طبع مكتبة رشيدية كويتية) اذا شهد الرجل عند الخطبة ان شأ جلس محتباً او متربعاً او كما تيسر لانه ليس بصلوة عملاً وحقيقة كذا في المضمرات ويستحب ان يقعد فيها كما يقعد في الصلوة كذا في معراج الدراية.
(۲) طبع قديمی كتب خانه.

(۳) اعلاء السنن باب كراهة الصلوة والكلام اذا خرج الامام للخطبة يوم الجمعة لاسيما اذا شرع فيها ج: ۲ ص: ۲۷ (طبع ادارة القرآن كراچی).

(۴) باب اذا راى الامام رجلاً جاء وهو يخطب امره ان يصلى ركعتين (طبع دار الفكر).

فصل في الجمعة

د جمعی متعلق د مسائلو بیان

د احنافو په نزد د جمعی د پاره د ښار وجود ضروری دی

سوال: د جمعی لمانځه د پاره د احنافو په نزد د ښار وجود ضروری دی او که نه؟
جواب: د احنافو په نزد جمعه صرف په ښار قصبه یا داسی لوی کلی کی کیدی سی چی هلته د ژوند ضروریات عام پیدا کیږی، بازار وی سرکونه وی او هغه د خپلو خصوصیاتو په وجه د ښار سره مشابه وی چی کوشنی کلی کی جمعه جائز نه ده (۱).
والله سبحانه اعلم
۱۳۹۸/۱/۱۴ هـ

د خطبي په دوران کي د تشهد په هیئت کښي ناستل او لاسونه تړل

سوال: زموږ په ټول ملک کی رواج دی چی د جمعی د لمانځه په خطبه کی په تشهد کی د ناستی په شان لاسونه تړی او کله چی خطیب د خطبی په مینځ کی په تشهد کی د ناستی په شان لاسونه تړی او کله چی خطیب د خطبی په مینځ کی کښینی او په آخری خطبه کی لاسونه په ورنو باندی ایږدی ایا د اشان کول فرض، واجب او که سنت دی؟
څوک چی داسی ونه کړی آیا هغه گنهگار دی؟

جواب: د جمعی په خطبه کی اصل دادی چی هغه ښه په غور سره اوریدل واجب دی او د خطبی په دوران کی څه خبره اتره یا داسی کار ممنوع دی چی د هغه په وجه په اوریدو کی خلل واقع سی (۱) خو د تشهد په هیئت کی کښی ناستل او په خاص وخت کی

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۳۷ ويشترط لصحتها سبعة اشياء الاول المصر... وظاهر المذهب انه كل موضع امير وقاض يقدر على اقامة الحدود، وفي الشاميه عن ابي حنيفة انه بلدة كبيرة فيها سكك واسواق ولها رساتيق وفيها اول يقدر على انصاف المظلوم من الظالم بحشمتة وعلمه او علم غيره يرجع الناس اليه فيما يقع من الحوادث وهذا هو الاصح... الخ، وكذا في بحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۵۱ همدارنگه وگورئ امداد الاحكام ج: ۱ ص: ۷۵۲.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۵۲ (طبع ايچ ايم سعيد) وكل ما حرم في الصلوة حرم فيها اي في الخطبة خلاصة وغيرها، فيحرم اكل وشرب وكلام ولوتسبيحها او رد سلام او امراً بمعروف بل يجب عليه ان يستمع ويسكت.

لاسونه پریښوول سنت نه دی، د ادب په خیال سره د تشهد په صورت کی د کښی ناستو څه خرج نسته بلکی بهتر دی (۱) خو که مذکوره التزامات واجب یا سنت گڼلو سره وسی نور بدعت دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۱/۱۰ هـ

(فتوی نمبر ۲۷/۲۵۱۳ هـ)

د خطبي په دوران کي د نفل لمونځ کولو حکم

سوال: یوسړی د خطبی په دوران کی رالی او کښی نستی، نبی اکرم ﷺ د هغه څخه پوښتنه وکړه ایا تا دوه رکعتنه لمونځ کړی دی؟ هغه وویل: چی نه، ورته یی وفرمائیل: چی ولاړ سه اول دوه رکعتنه لمونځ وکړه، داشاید چی د بخاری حدیث دی، د اهل سنت والجماعت عمل د خطبی په دوران کی د دی څخه مختلف دی؟

جواب: هم د بخاری شریف په حدیث کی داهم دی چی حضور ﷺ د جمعی د خطبی په دوران کی د خبرو کولو څخه تردی بل څوک د خاموشه کولو څخه هم منع فرمائیلی دی، (بخاری ج: ۱ ص: ۱۲۷، ۱۲۸) (۲) ورسره په معجم طبرانی کی د حضور ﷺ دا ارشاد منقول دی چی د امام د خطبی وئیلو په وخت چی کله په تاسو کی یوسړی جومات ته داخل سی نو نه لمونځ جائز دی او نه خبری (بحواله اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۵۷) (۳) ورسره حضرت ابوبکر رضی الله عنه، حضرت عمر رضی الله عنه، او حضرت عثمان رضی الله عنه د خطبی شروع کیدو څخه وروسته لمونځ کوی، (عمدة القاری ج: ۲ ص: ۲۳۲) (۴) لهذا په بخاری شریف کی چی کومه واقعه د حضرت سلیم غطفانی رضی الله عنه راغلی ده، هغه د حضرت ملک رضی الله عنه خصوصیت وو چنانچی په سنن دارقطنی او ابوبکر بن ابی شیبه هم د دی

(۱) وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۴۸ (طبع مكتبة رشيدية كويتية) اذا شهد الرجل عند الخطبة ان شأ جلس محتباً او متربعاً او كما تيسر لانه ليس بصلوة عملاً وحقيقة كذا في المضمرات ويستحب ان يقعد فيها كما يقعد في الصلوة كذا في معراج الدراية.
(۲) طبع قديمي كتب خانه.

(۳) اعلاء السنن باب كراهة الصلوة والكلام اذا خرج الامام للخطبة يوم الجمعة لاسيما اذا شرع فيها ج: ۲ ص: ۲۷ (طبع ادارة القرآن كراچی).
(۴) باب اذا راى الامام رجلاً جاء وهو يخطب امره ان يصلى ركعتين (طبع دار الفکر).

واقعی تصریح کری دہ چی حضور ﷺ حضرت سلیم ﷺ تہ د لمانخہ حکم ورکولو سرہ پخپله خاموشه سوی وو. او ترڅو چی هغه د لمانخه څخه فارغیدی، حضور ﷺ انتظار وو. امسک عن الخطبة حتی فرغ من رکعتیه ثم عاد الی خطبة (عمدة القاری ج: ۲ ص: ۲۳۲) (۱) دلته د تفصیلی موقعه نه ده. د بعضی نورو دلائلو په ړونا کی هم داد حضرت سلیم ﷺ خصوصیت معلومیږی واللہ سبحانہ اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه
۱۳۸۸/۲/۱۷

(فتویٰ نمبر ۱۹/۲۹۵ الف)

د خطبي په دوران کي خاموش اوسیدل واجب دی

سوال: خطب صاحب د خطبي په دوران کی دا آیت کریمه تلاوت کری یا آیه الذین امنوا صلوا علیه، نو درود شریف په لوړ آواز سره وئیل پکار دی او که نه؟

جواب: د خطبي په دوران کی بالکل خاموشه پاته کیدل واجب دی (۲) او داچی حدیث کی دی: که یو سړی خبری کړی نو د هغه د چپ کولو د پاره هم خبری کول ناجائز دی (۱) نهذا چی امام انت کریمه (ان الله وملائکته) الایه (۴) ووايي. نو مقتدیانو لره په زړه کی درود شریف وبل ینکر دی په زبانی سره وئیل صحیح نه دی. د خطبي په دوران کی لموچ هم ناجائزه کیږی خو درود شریف به په درجه اولی نادرسته وی. واللہ اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی عقی عنه احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۸/۲/۱

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۷۴ الف)

(۱) وگورئ حواله مذکوره حاشیه نمبر ۴.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۴ ص: ۱۵۹ (طبع سعید) وكل ما حرم في الصلوة حرم فيها اي في الخطبة خلاصة وغيرها في حرم اكل وشرب وكلام ولوتسبيحاً او رد سلام او امراً بمعروف بل يجب عليه ان يستمع ويسكت وكذا في امداد الفتاوى ج: ۱ ص: ۴۵۷، ۴۵۸ (طبع دار العلوم کراچی)

(۳) وفي صحيح البخارى ج: ۱ ص: ۱۲۷، ۱۲۸ (طبع قديمى كتب خانه) ان رسول الله ﷺ قال اذا قلت لصاحبك يوم الجمعة انصت والامام يخطب فقد لغوت.

(۴) سورة الاحزاب: ۵۲.

د جمعي دوهم اذان د امام او منبر مخامخ کول پکار دی

سوال: د جمعي د خطبي د پاره د جمعي په ورځ امام صاحب د رسول په منبر باندی کښینی خوموذن صاحب ته بالکل د هغه مخامخ اذان ورکول پکار دی؟ او ایا دا طريقه بدعت ده؟ او که لږ رسته او چپه طرفته اخواکيدو سره ورکول پکار دی؟
جواب: د خطبي په وخت اذان بالکل د امام او منبر مخامخ کيدل پکار دی رسته او چپه طرف ته اخواکيدو سره نه او د اذان دی طریقی ته بدعت وئیل درست نه دی: کما صرح به الفقهاء (۱) وتمام دلیله فی امداد الفتاوی (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۹۱

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۸۴ ج)

د جمعي په ورځ د لمانخه څخه مخکي د تقرير کولو حکم

سوال: د جمعي په ورځ د لمانخه څخه مخکي تقرير کول پکار دی او که وروسته؟ سنت طريقه کومه یوه ده؟ او ایا د خطبي څخه مخکي وعظ کول بدعت دی؟

جواب: د خطبي څخه مخکي او د جمعي څخه وروسته دواړه وختونه وعظ کول جائز دی، په کوم صورت کی چی د مسلمانانو زیاته فائده او اسانتیا وی هغه اختیارولی سی، او د خطبي څخه مخکي وعظ کولو ته بدعت وئیل غلط دی هو! هغه مباح دی خاصکر د هغه وخت په لحاظ سره هغه واجب یا مسنون گرځولو سره به بدعت سی (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۱

(۱) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۲۱ ويؤذن ثانيا (بين يديه) اي الخطيب. وفي الشامية تجته (قوله ويؤذن ثانيا بين يديه) اي على سبيل السنية كما يظهر من كلامهم وصلى الخ وكذا في فتح القدير ج: ۲ ص: ۳۸ (طبع مكتبة رشيديه كويتيه) وفتاوى دار العلوم ديوبند ج: ۵ ص: ۱۵۸.

(۲) وگورئ امداد الفتاوى ص: ۴۷۴ تر ۴۸۱ (طبع مكتبة دار العلوم کراچی).

(۳) وكذا في فتاوى دار العلوم ديوبند ج: ۵ ص: ۲۷ (سوال ۲۳۸۵) وامداد الاحكام ج: ۱ ص: ۷۷۲ او همدارنگه وگورئ امداد الفتاوى ج: ۱ ص: ۴۳۸ (طبع مكتبة دار العلوم کراچی).

د لسمانځه بیان

که د جمعی خطبه او لمونځ جلا جلا سړی ورکړی نو څه حکم دی؟

سوال: زموږ د محلی د جومات امام صاحب حافظ نه دی تراویح یو بل حافظ صاحب ورکوی چی قاری هم دی په آخری جمعة الوداع باندی ما امام صاحب ته وویل چی تاسو خطبه ورکړئ حافظ صاحب به جمعه وکړی امام صاحب انکار وکی او وی وویل: چی خطبه او جمعه هم یوسړی ورکولی سی د دی حیثیت څه دی؟

جواب: امام صاحب صحیح وئیلی دی د جمعی خطبې او لمونځ هم یوسړی ته ورکول پکار دی، افضل طریقه همداده او د دی خلاف کول مناسب نه دی مگر داچی څه عذروی بغیر د عذر څخه داسی کول خلاف د اولی دی.

لما فی الدر المختار لا ینبغی ان یصلی غیر الخطیب لانهما کشین واحد فان فعل بان خطب صبی باذن السلطان وصلی بالغ جاز. (شامی ص: ۵۵۲) (۱)
ومثله فی امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۴۴۰ (۲).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲ / ۱۰ / ۲۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۴۸ / ۲۷ هـ)

په کلي کي د جمعی لمونځ فرض نه گڼلو والا امام د پاره

په یو بل سړی باندی د جمعی لمونځ کول

سوال: زید د یوجومات خطیب دی په سبب د عدم جواز جمعه فی القرئ لمونځ نه کوی پخپله د جمعی تقریر کوی او بکر ته وایی چی ته لمونځ ورکوه زید د نفلو نیت تړلو سره په بکر پسی لمونځ کوی جمعه نه کوی آیا د زید دارویه د شرعی د مخه جائز ده او که نه؟

جواب: که هغه ځای فی الواقع داسی قریه وی چی د ښار په تعریف کی نه راځی نو د زید د پاره نه پخپله د جمعی امامت جائز دی او نه په بل چا باندی د جمعی لمونځ ورکول درست دی شرعی حکم د ټولو د پاره یوی وی (۱).

(۱) الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۲۲ (طبع سعید)

(۲) امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۴۳۲ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی) همدارنگه وگورئ امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۷۳۵ (طبع مکتبه دارالعلوم)

د لسمانځه بیان

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه
فقط والله سبحانه اعلم
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
۱۳۸۸ / ۲ / ۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹ / ۲۵۷ الف)

په لویه قریه کي د جمعی لمونځ

سوال: زموږ په کلی کی د اکخانه او د یونین کونسل دفتر موجود دی او زموږ علاقه د ملیر سټی (ښار) څخه څوارلس میله لری ده سرکاری اعداد مردم شماری یی څلور زره دی د ژوند روزمره سامان هم پیدا کیږی..... الخ. آیا په داسی ځای کی جمعه جائز ده؟
جواب: په سوال کی چی د کلی کوم حالات بیان سوی دی د هغه پیش نظر په دغه کلی کی د جمعی لمونځ صحیح دی (۲).

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸ / ۲ / ۲۳ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹ / ۳۰۲ الف)

(۱) وفی الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۲۷ صلوٰۃ العید فی القرئ تکره تحریمای لانه اشتغال بمالا یصح لان المصر شرط الصحة وفی الشامیة تحته (قوله صلوٰۃ العید) ومثله الجمعة وكذا فی فتاوی دار العلوم دیوبند ج: ۵ ص: ۳۷.

(۲) تفصیل او دلائلو د پاره وگورئ امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۷۱۲ (طبع مکتبه دارالعلوم کراچی).

په کوشني کلي کي د جمعي حکم (فارسي)

سوال: يک قريه است تقريباً برهفت صد نفوس مشتمل است قاضي رسي دارد و ضرورتی احکام شرع نکاح، طلاق، تقسیم میراث و غیره را فیصله کند و ضروریات زندگی مبانی نمی شوند تقریباً سه عدد دکان دارد که قبل از دو سال یکی هم نبود و یک مسجد دارد که پنج وقت نماز باجماعت گذاشته شود و دیگر یک مسجد و موضوع نماز و باغات موجود است که باقاعده نماز باجماعت نمیشود. اکثر اهل میان فردی نماز میخوانند نه امام وارد و نه مؤذن. جامع مسجد هم مؤذن ندارد و تقریباً از بیست و پنج سال جمعه و عیدین قائم کردند بغیر از اذن سلطان ایل محله قبل از بیست و پنج سال جمعه نبود، چهار رکعت نماز احتیاطی هم میخوانند. و دیگر در اطراف دو جانب قبله یک میل انگریزی یک قریه واقع است مشتمل بر ۵۰۰ آیت و در وسط و پنجاه نفر نفوس و بجانب مشرق به فاصله دو میل یک قریه مشتمل بر ۲۲۰ نفر نفوس و یک قریه در جانب مشتمل بر ۴۰۰ نفر نفوس هم موجود است درین صورت جمعه و عیدین جائز است یا خیر؟

جواب: احوال قریه کرد در سوال ذکر شدند و الت می کند که او در حکم مصر نیست و جمعه در آن جائز نیست زیرا که تعریف مصر یا قریه بحکم مصر آن است: بلدی که در کبریا فیها سکک و اسواق و لها راتین و فیها وال یقدر علی انصاف المظلوم من ظالم.... الخ (۱) مکاتفه فی امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۳۸۸ (۲)، و در قریه مسئول عنبر اسواق موجود نیستند و موجودگی سه دکانها قریه را عرفاً بحکم مصر نمی گردانند و باید دانست که در جمعه عدد دکان مقرر نیست و اصل این است که اگر آن قریه را در عرف شهر یا قصبه می فهمانند او بحکم مصر است ورنه بحکم قریه و نماز جمعه در آن جائز نیست.

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۵/۲۴ هـ (فتویٰ نمبر ۵۹۹/۱۹ الف)

(۱) رد المختار باب الجمعة ج: ۲ ص: ۱۲۷ (طبع سعید)

(۲) وگوری امداد الفتاوی ص: ۴۱۵، ۴۱۲

د جمعي په دوران کي په لاس کي د امسأ اخستلو شرعي حکم

سوال: که یو امام په خطبه کی امساء وانخلی او خطبه ورکړی نو آیا د اجازت ده او که نه؟
جواب: حضور ﷺ به اکثره عصاء یا کمان په لاس کی اخستی او خطبه به یی ورکوله. نو که یو سړی د حضور ﷺ په اقتداء کی داسی وکړی نو سنت دی خو دا د خطبی څه لازمی شرط نه دی. د عصاء اخستلو څخه بغیر هم بدون د کراهته خطبه صحیح ده او دا د خطبی لازمی شرط گرځول د التزام مالا یلتزم په وجه بدعت دی. بعضی خلک چونکی دا د خطبی لازمی شرط گنی ځکه بعضی علماوو د دی د پرېښوونو اهتمام کړی دی. بلکی بعضو دی ته بدعت وئیلی دی، خو حقیقت هم هغه دی چی مخکی عرض سو، چی دا عمل اصلاً سنت دی خو په دی شرط چی دی ته واجب ونه وئیل سی. د واجب گنې سره به بیا دا عمل کول بدعت سی.

قال فی الدر المختار وفي الخلاصة ويكره ان يتكى على قوس او عصاً وقال الشامي استشكله في الحلیلة بانه فی رواية ابي داود انه ﷺ قام ای فی الخطبة متوكئاً علی عصاء او قوس اه ونقل القهستانی عن عبد المحیط ان اخذ العصاء سنة كالقيام (شامی جلد ۱ ص: ۵۵۳ باب الجمعة) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۶/۱۲/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸۳۹، ۲۷ وروسته)

امروټ شریف کي د جمعي د لمانخه حکم

سوال: د پاکستان په اکثر و کلوکی علماء برابر خبره ده که د دیوبند مکتب فکر سره نعلق ساتی او که بریلوی سره په قریه صغیر کی د جمعی لمونځ بغیر د څه خوف څخه ورکوی، حالانکی حنفی مسلک کی په کلو کی د جمعی لمونځ نه کیږی، مندرجه بالا حضرات دا جواب ورکوی چی د امام مالک په نزد باندی قریه صغیر کی د جمعی لمونځ جائز دی او د هغوی مسلک قوی دی. د سند په لویر اکابرینو کی حضرت مولانا ناج محمود صاحب امروتی په امروت شریف کی به یی د جمعی لمونځ ورکولو او د

(۱) الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۱۲۳ (طبع سعید) او هندو لنگه وگورئ امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۷۳۹، ۷۵۲ (طبع مکتبه دار العلوم کراچی)

جمعی اکثره شرائط به نه پوره کیدل، د هغوی د جانشین هم دا عمل دی، دوهم حضرت مولانا حماد الله رحمة الله عليه هالیجی شریف دی، ځکه چی کوم علماء په حنفی مسلک باندی کاربند دی، هغوی په کلوکی درس او تدریس او خطابت د جمعی څخه بغیر فرائض نسو ورکولی، عوام خوصرف داوائی: چی یاخو اکابروته ووايي چی په ناحق باندی دی که په حقه باندی دی نو د هغوی په شان تاسوهم د جمعی لمونځ ورکوی، د یو کال څخه تدریسی خدمات ورکوم، خو زموږ کلی په اويا اتيا کورونو باندی مشتمل دی، شپږ اووه دکانونه هم پکښی دی، ډاکتر او نور ضروریات ترکافی حده پوری پکښی پوره کيږی، د ښار څخه اووه اته میله لری دی، په کوم کلی کی چی زه اوسېږم هغه زموږ د خپلوانو کلی دی د هغه شاوخوا نور کلی هم دی چی د مختلفو مقاماتو څخه راغلی او دلته آباد دی او زموږ د کلی د چیرمین د نگرانی لاندی یوځای ځوايکړه مخکه اخستل سوی ده، که په یوځای کی یی کور جوړوی نو ډیر خلک به د خپلی مخکی څخه ډیر لری سوی وی، ځکه هرچا د خپل سهولت د پاره خپلو خپلو محکومه نژدی کورونه جوړکړل په هغوی کی چی کوم سرکرده خلک وو د هغوی په نومونو هغه کلی مشهوره سول چیرمین د ټولو یودی د حنفی مسلک شرائط څه دی؟ او د هغوی مآخذ د قرآن او سنت نه څه دی؟ او د حنفی مسلک په مالکی مسلک باندی د ترجیح وجه څه ده؟ زموږ په دی کلی کی د جمعی لمونځ کیدی سی او که نه؟

جواب: عزیزم محترم سلم الله تعالی! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

ستاسو سوال می په غور سره ووايه او په ټولو حالاتو می غور وکی، خو تاجی کوم حالات د خپل کلی لیکلی دی د هغه پیش نظر هغه ته قصبه، قریه کبیره یا ښار وئیل مشکل دی، او د احنافو ټول کتابونه، متون، شروح او فتاوی د جمعی د پاره مصر یا قریه کبیره شرط ضرور گرځوی، د مالکیه او شوافعو او مالکیانو قول اخستل اوباقی لمونځ د احنافو په طریقه کولو کی د (تلفیق) خطر ده، چی په اجماع د فقهاوو باطل ده، او په دی سره د چاپه نزد هم لمونځ نه صحیح کيږی، لهذا د مالکیانو یا شافعیانو په مسلک باندی عمل کولو سره جمعه اداء کول صحیح نه دی د احنافو په نزد په کلی کی د جمعی د جواز صرف یو صورت دی هغه داچی امام المسلمین هلته د جمعی کولو حکم ورکړی، دا صورت هم زموږ په ملک کی مفقود دی، او داچی احقر عرض کړل چی ستاسو په کلی کی د قریه کبیره تعریف صادق نه راځی. د دی وجه داده: چی قریه کبیره هغه شی دی چی هغه ته زموږ په عرف کی قصبه وایی، د دی تعریف

جامع او مانع فقهاوو نه دی کړی، بلکی د دی مدار یی په عرف باندی پریښی دی چی کوم کلی ته عرفاً قصبه وئیل کيږی په هغه کی جمع جائز ده، د هغه علامات دادی: چی په هغه کی داسی بازار وی چی روزمره ضروریات پکښی پیدا کيږی، آبادی دومره وی چی هغه ته قصبه وئیل کیدی سی، یا چی په هغه کی سرکونه وی، او د حکومت د اړخه عدالت، تحصیل یا تهناره وغیره وی ستاسو په کلی کی ټول اويا ۷۰، اتيا ۸۰ کورونه دی، چی د هغه آبادی به ډیر څخه ډیر اته سوه ته نژدی وی، دکانونه پکښی شپږ اووه دی چی هغه ته بازار وئیل مشکل دی، ډاکخانه تحصیل وغیره پکښی نسته، ځکه دی ته قصبه نسو وئیل کیدی هو! دی خواتاسو شاوخوا نورو کلو تذکره کړی ده که هغه داسی وی چی کتونکی هغه ټول یوگنی او د هغه مجموعی نوم هم یووی نو د هغه مزید تفصیل لیکلو سره سول دوباره وکړه، فی الحال خو هلته د جمعی د جواز څه صورت په نظر نه راځی

او خوته خلکوته امداد الفتاوی دارالعلوم دیوبند، وغیره فتاوی کتابونه ورسره د موجوده مفتیانو فتاوی بنوولو سره یی په نرمی پوهه کړه، که د اشان خبره جوړه سی، نو ډیر ښه ده، او که د فتنی خطر وی نو په بل چاپاندی د جمعی لمونځ ورکړه، او پخپله مقتدی جوړه او د نفلو په نیت لمونځ ورپسی کوه، بیا ځانته د مایښین لمونځ وکړه، پاته سوه دامستله چی د احنافو په دی مسلک باندی د قرآن او سنت څخه څه دلایل دی؟ نو دایوه طویل الذیل موضوع ده، اول خو دا خبره د مجتهدینو د سوچ کولو سره زموږ د مقلدینو د سوچ کولو سره زموږ د مقلدینو د سوچ کولو څخه ده، دوهم په دی باندی مفصل رسالی احنافو لیکلی دی چی په هغه کی علامه نیموی رحمته الله علیه حضرت گنگوہی، حضرت شیخ الهند رحمهم الله وغیره رسالی معروف او مشهوری دی، د حضرت شیخ الهند رساله، او ثق العری فی تحقیق الجمعة فی القری، د ټولو څخه زیاته مفصله ده.

دریمه مختصره خبره داده چی د بخاری او ابو داود وغیره د معروف حدیث مطابق د مدینی طیبی څخه وروسته مخکی جمعه (جواشی) نوی قلعه کی سوی دی (۱) چی د بحرین تجارتی مندی دی، حالانکی د بحرین د فتحی څخه مخکی بی شماره کلی مسلمانان سوی وه، هلته هیڅ ځای کی جمعه کول ثابت نه دی، بلکی جمعه نه کول ثابت

دی، ورسره صحیح بخاری کی مروی دی چی دعوالی کلو صحابه کرام به په نمبر نمبر د جمعی کولو د پاره مدینی طیبی ته راتلل (۱) که هلته جمعه جائز وی نو د دی به هیڅ ضرورت نه وی، د دی څخه علاوه حضور ﷺ د حجة الوداع په موقعه عرفات کی د جمعی په ورځ د مابینین لمونځ ورکړی دی چی په هغه باندی ټول روایت متفق دی، داټول دلائل قوی امر دی چی د احنافو مسلک د ضعیف دلیل په بنیاد باندی د پریښوولو سوال نه پیدا کیږی. (۲)

ترڅو چی د امروټ شریف او هالیجی شریف تعلق دی ماته د هغه ځای د حالاتو علم نسته چی هغه څرنگه کلی دی؟ بهتره به وی چی ته د هغه ځای د بزرگانو ته هم په دی مسئله کی رجوع وکړی او د هغوی څخه معلومه کړی چی د هغوی د جمعی په کولو څه رایه ده؟

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۸۲/۲۸ ج)

د جمعی د صحت د پاره ښار یالویه قریه کیدل ضروری دی

سوال: د جمعی د لمانخه د پاره د احنافو په نزد د ښار وجود ضروری دی او که نه؟
جواب: د احنافو په نزد جمعه صرف په ښار، قصبه، یاداسنی په لوی ښار کی کیدی سی چی هلته د ژوند ضروریات عام پیدا کیږی، بازار وی او د خپلو خصوصیاتو په لحاظ سزه مشابه وی، په کوشنی کلی کی جمعه جائز نه ده. (۳)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۱/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۴۲ الف)

په کور کی د جمعی لمانخه د ور کولو حکم

سوال: یو عالم صاحب په کوم جومات کی د یوی مودی څخه خطیب وو، د جومات انتظامی سره د اختلاف په وجه جلا سو اوس هغه د جومات په مقابله کی په خپل کور

(۱) ایضاً ص: ۱۲۳.

(۲) د دلائلو د تفصیل د پاره امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۷۲۲ تر ۷۳۰، او ۷۴۹ وگورئ.

(۳) د تفصیل د پاره امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۷۲۲، ۷۳۰، او ص: ۷۴۹ وگورئ.

کی د جمعی لمونځ ورکول شروع کړی دی او په هغه کلی کی ډیر جوماتونه دی آیا په داسی صورت کی جمعه په کور کی جائز ده؟
جواب: په کوم ځای کی چی د خلکو د راتگ د پاره عادم اجازت وی هلته خو جمعه اداء کیږی خو جومات پریښوولو سره په کور کی جمعه کول مکروه او ډیر ناخوښ اقدام دی، په دی سره د جومات فضیلت هم نه حاصلیږی او داپه جوماتونو کی د تقلیل جماعت سبب هم دی، په کوشنیو کوشنیو جوماتونو کی هم علماوو جمعه کول نه دی خوښ کړی نو په کورونو کی خو په طریقه اولی ناخوښه دی

وفی الدر المختار فلو دخل امیر حصناً او قصره واغلق بابیه وصلى باصحابه لم تنعقد ولو فتحه واذن لناس بالدخول جاز وکره وقال الشامي لانه لم يقض حق المسجد الجامع (شامي) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۱۰/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۹/۴۲ الف)

د کراچی څخه اته ویشته ۲۸ میلې لری قصبه . کانهور آباد

کی د جمعی حکم

سوال: د کراچی څخه په اته ویشته ۲۸ میلې باندی یوه قصبه په نوم د کانهور آباد ده، چی په هغه کی د میلو په شان باغونه دی او د ملحقه قریه جاتو هم آبادی تقریباً شپږ زره نفوسو باندی مشتمل ده، بازار او دوکانونه هم دی چی په هغه کی د ژوند د ضروریاتو مکمل اشاء پیدا کیږی، اسکول، هسپتال، بینک، پوست افس او د بجلي او تیلیفون لاین هم دی د بس سروس هم جاری دی، صرف تهاره پښکی نسته، تفصیلات د قریه جاتو او دوکانونو په لاندی ډول دی:

د قریی نوم

۱: سراج احمد گوته

۲: کما گوته

۳: ابراهیم گوته

(۱) الدر المختار مع رد المحتار ج: ۱ ص: ۱۵۲ (طبع سعید)

- ۴: موريا گوته
- ۵: كهوسه گوته
- ۶: سوفن گوته
- ۷: دين محمد گوته
- ۸: درياخان گوته
- ۹: ماچهی گوته
- ۱۰: كاجيلو گوته
- ۱۱: ميانداد گوته
- ۱۲: رند گوته
- ۱۳: علو گوته
- ۱۴: نواز علی گوته
- ۱۵: حسن لشكري گوته
- ۱۶: روزی گوته
- ۱۷: مراد گوته
- ۱۸: نيك محمد گوته
- ۱۹: فقير گوته
- ۲۰: هاشم گوته
- ۲۱: گبول گوته

د کورونو تعداد
يوسل او پنځه ويشت
۸۰ کورونه

- = ۵۰
- = ۵۰
- = ۵۰
- = ۵۰
- = ۲۰
- = ۲۵
- = ۵۰

- = ۲۰
- = ۵
- = ۶
- = ۱۵
- = ۲۰
- = ۲۰
- = ۲۰
- = ۲۰
- = ۱۰
- = ۱۵
- = ۱۰
- = ۱۰

د دوکانونو تعداد

- ۳
- ۱
- +
- ۱
- +
- ۱
- ۱
- ۱
- ۱
- +
- +
- +
- +
- +
- +

+

+

+

+

+

+

په دوکانونو کی راشن دی او د حجام دوکان، د لوهار دوکان او هوټلونه هم دی چی د هغه تعداد تقریباً پنځه ویشټ جوړیږی، دری هسپتالونه دی او (۱۷) اسکولونه دی. آیا په مذکوره قصبه کی جمعه جائز ده او که نه؟
جوابونه که په اثبات کی وی او که په نفی کی په دواړو صورتونو کی دی د کتابونو حواله ضرور ولیکل سی.

۱: کالونی پنځوس دوکانونه، مکانات هیڅ نیسته،

۲: سراج احمد گوته او پهلوان گوته ترمینځ فاصله څلور فرلانگه.

جواب د حضرت مولانا رشید احمد صاحب لدھیانوی رحمۃ اللہ علیہ

جواب: په سوال کی چی د کاتور د کومو کلو ذکر دی د هغه په صحیح صورت حال باندی د پوهیدو د پاره موږ د هغه مقاماتو مفصل معائنه وکړه د هغه معائنې په نتیجه کی چی کومه خبره مخ ته راله هغه داده چی کاتور د یوی قصبی یا یو کلی نوم نه دی بلکی دا په کوشنیو کوشنیو کلو باندی مشتمله یوه قصبه ده او په سوال کی د قصبی په نوم چی د هغه کوم اوصاف ذکر سوی دی هغه د یو کلی اوصاف نه وی بلکی د پوره علاقې کاتور او صاف دی او صورت حال دادی:

۱: مختلفو خلکو د خپلو سهولیاتو مطابق کوشنی کوشنی کلی آباد کړی دی چی په جلا جلا گوټونو باندی موسم دی او د هر گوټه څخه بل گوټه ته آبادی متصل نه ده، بلکی د دواړو ترمینځ چیری د پټو او چیری د ځنگلونو فاصله ده. څه گوټونه داسی هم دی چی د هغه په یوسر ودریږی نو د دوهم گوټه سر په نظر راځی خو زیات داسی دی چی د یو گوټه څخه بل گوټه په نظر نه راځی او په مینځ کی د دوو میلو څخه واخله تریو فرلانگه پوری فاصلی موجودی دی چی په زرعی محکو یا ځنگلونو باندی مشتمل دی.

۲: په دغه گوته کی یو گوته هم داسی نه دی چی په هغه باندی د مصر یا د لویې قریې اطلاق درست وی، چی په هغه کی د ښار علامت پیدا کوی سی، عام طور سره آبادیانی په چومپرو یا په څه کورونو باندی مشتمل دی، څه کورونه پاڅه دی، په دغه گوټو کی د ټولو څخه لوی گوته سراج احمد گوته دی، چی تقریباً پاباندی سل ۱۰۰ کورونو باندی مشتمل دی، خو په دی کی هم کوڅی بازار وغیره نیسته، خودری دوکانونه متفرق او دوه هوټلونه دی او نه پکښی د مصریت څه علامه پیدا کیږی، کله چی د ټولو څخه د لوی گوته داحال دی نو د نورو کوشنیو گوټونو معامله نوره هم زیاته واضحه ده.

۳: البته د دی ټولو گوټونو په مینځ کی یو بازار واقع دی چی د یو گوته جزء هم نه دی بلکی یوه مستقله علاقه ده، هغه ته کاتور کالونی بازار وایی، په هغه سړی سکک او سوق موجود دی او د ژوند ضروریات پکښی پیدا کیږی، په هغه کی بینک، مډل سکول، هسپتال، داکخانه وغیره دی خو دلته راهیسی مکان صرف یو دی، د مختلف گوټونو خلک هم د ورځی دلته دوکانداری کوی او د شپې خپلو گوټونو ته ځی، د ذکر سوی برنی تحقیقاتو څخه دا خبره واضحه کیږی چی داتول کلی مستقل جلا جلا حیثیت لری او په هغه کی په د جمعی د جواز شرائط موجود نه دی او د هغه مجموعی نوم کاتور کیدلو سره د هغه مجموعی مصر یا قریه کبیره کیدل نه لازمیږی ځکه چی د دغه کلو په مینځ کی کافی انفصال دی، او څرنګه چی د متعددو کلو په مجموعه باندی د ضلع اطلاق کول کیږی، دغه شان د دغه کلو مجموعی ته کاتور وایی

لهذا په مذکوره کلو کی په هیڅ کلی کی هم په شمول د سراج احمد گوته جمعه جائز نه ده، البته د کاتو په بازار کی جمعه د غور لاندی ده، او هغه چونکی خالص بازار دی او راهیسی کلی نه دی ځکه د هغه مصریت هم محل نظر دی البته که د علاقې حاکم یا پټی کمشنر څخه د جمعی د قایم کولو اجازت واخستل سی نو بیابه سراج گوته کاتور کالونی بازار کی جمعه کول درست سی او په کومو کلو کی چی څلویښت یا د هغه څخه زیات مکانونه دی په هغه کی به هم جمعه جائز وی، لان هذا مجتهد فیه.

لسانی ردالمختار واذا اتصل به الحكم صار مجمعا علیه. (شامی ج: ۱ ص: ۵۳۷)، (۱)

رشید احمد

دار الافتاء اشرف المدارس

ناظم آباد کراچی
هـ ۱۳۹۹ / ۱ / ۸

جواب د حضرت مولانا مفتي محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتہم

ويشترط لصحتها سبعة اشياء الاول المصر ... وظاهر المذهب انه كل موضع له امير وقاض يقدر على اقامة الحدود. (الدر المختار مع الشامی ج: ۱ ص: ۵۳۲) (۱)
وفي رد المختار عن ابي حنيفة انه بلدة كبيرة فيها سكك واسواق ولها رساتيق وفيها وال يقدر على انصاف المظلوم من الظالم بحشمته وعلمه غيره يرجع الناس اليه فيما يقع من الحوادث وهذا هو الاصح. (شامی ج: ۱ ص: ۵۳۲) (۲)
وفي البحر الرائق فقال المصر في ظاهر الرواية ان يكون فيه مفت وقاض يقيم الحدود وينفذ الاحكام وبلغت ابنىته ابنىة منى. (البحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۵۱) (۳)
د پورتنیو حوالو په رونا کی پورتنی جواب درست دی. والله اعلم
الجواب الصحيح بنده محمد رفیع عثمانی عفا الله عنه هـ ۱۳۹۹ / ۱ / ۱۱
الجواب الصحيح ولي حسن
احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه
هـ ۱۳۹۹ / ۱ / ۱۱
(فتویٰ نمبر ۹۴ / ۳۰ الف)

آیا په صحراء کي جمعه فرض ده؟

سوال: محترم المقام مفتی صاحب! السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!
باعث د تحریر داچی زموږ په علاقه کی یو سړی دی د هغه د جمعی په مسئله کی لاندی ډول نظریه ده:

- ۱: د جمعی لمونځ په هرځای کی تردی چی په صحرا کی هم فرض دی.
- ۲: د جمعی ه بغیر دا ځانته کول هم جائز دی.

(۱) ایضاً.

(۲) الدر المختار مع رد المختار باب الجمعة ج: ۲ ص: ۱۳۷، ۱۳۸.

(۳) البحر الرائق باب الصلوة الجمعة ج: ۲ ص: ۱۴۰ (طبع سعید).

۳: د ائمه اربعه شرطونه د قرآن خلاف دی ځکه چی په قرآن کی جمعه مطلق او عام ده.

۴: د دی څه مقدار مختص موجود نه دی.

۵: د اوسې خلک داسی کوشنیو کوشنیو کلو کی په جمعه جاری کولو باندی آماده کوی چی هلته څلور سړو مذهبونو کی جمعه ناجائز ده، چنانچی په بعضو ځایونو کی جاری سړی هم ده.

الف: د محمدی شریعت د مخه د دی سړی څه حکم دی؟

ب: مسئله په جمعه کی حنفی صحیح مسلک څه دی؟

ج: د علاقې علماء د مذکوره سړی د کلو د جمعو متعلق څه موقف اختیارول پکار دی؟

جواب: الف: د مذکوره سړی نظریه د ائمه اربعه خلاف ده، په څلورو امامانو کی د چاهم هغه مسلک نه دی چی هغه یی بیانوی بالخصوص ائمه اربعه او د هغوی مقلدین په دی باره کی د مکروه یا حرام مرتکب ښوول سخته د گمراهی خبره ده، د هغه خبره د اوریدو قابل نه ده.

ب: په حنفی مسلک کی جمعه صرف په هغه کلی کی روانه چی هغه ته عرفاً ښار وئیل کیږی او گنل کیږی یاداسی لوی ښار یا قصبه چی په هغه کی کوڅی او بازار وغیره وی، او ژوند ضروریات عام طور سره پیدا کیږی په کوشنیو کلو کی جمعه جائز نه ده. (۱)
ج: خلکو ته په حنفی مسلک باندی عمل کول پکار دی او د مذکوره سړی په خبره باندی عمل کول هیڅکله جائز نه دی.

والله اعلم

هـ ۱۴۰۰ / ۹ / ۲۲

(فتویٰ نمبر ۱۲۸۰ / ۳۱ و)

(۱) وفي الشامية ج: ۲ ص: ۱۳۷ ويشترط لصحتها سبعة اشياء الاول المصر وظاهر المذهب انه كل موضع له امير وقاض يقدر على اقامة الحدود وفي الشامية عن ابي حنيفة انه بلدة كبيرة فيها سكك واسواق ولها رساتيق وفيها وان يقدر على انصاف المظلوم من الظالم بحشمته وعلمه او علم غيره يرجع الناس اليه فيما يقع من الحوادث وهذا هو الاصح ... الخ، وكذا في البحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۵۱، او همدارنگه و ترووی امداد الاحكام ج: ۱ ص: ۷۵۲.

په یوه قصبه کې د جمعی د لمانځه حکم

سوال: د شاریان قصبه چې هغه ته خپل قرب او جوار کې مرکزی حیثیت حاصل دی، تجارتی مرکز په جبرنی سرک باندې واقع دی، د یونین کونسل سنیتر هم دی چې په هغه کې د میاشتی یو دوه اجلاسونه هم کیږي، یومدل سکول یوه ډسپنسري، گرلز پرنمری سکول، ډاکخانه وغیره کیدو په وجه ښه شهرت او رونق دی، د ډیری مودی څخه دلته جمعه کیږي، اوس یې څه خلگ منع کوی چې دلته جمع نه کیږي، د جمعی په لمانځه کې د خلگو ښه تعداد جمع کیږي که خلگ منعه نه سی نو په ښه تعداد کې خلگ جمع کیږي، په دی کې جمعه صحیح ده او که نه؟

جواب: کوم حالات چې په سوال کې بیان سول که هغه درست دی نو بیا په دغه قصبه کې د جمعی لمونځ درست دی (۱)، ډاکخانه، تجارتی مرکز، اوبیا د یونین کونسل دفتر کیدل دا د قریب د تعریف څخه را وباسی او د مصر په تعریف کې داخلولو د پاره کافی دی، کوم خلگ چې منع کوی که د هغوی وجه معلومه وی نو په هغه باندې څه وئیلی وی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۱/۲۳ هـ

جیلونو چهاونرو او په ایرپورت باندې د جمعی لمونځ

(اهم وضاحت د حضرت دامت برکاتهم)

ما د خپل یمن په سفرنامه کې چې (البلاغ) ربیع الثانی ۱۴۲۲ هـ په شماره کې شائع سوی ده، په سبیل تذکره د دوبي په ایرپورت باندې د جمعی لمونځ اداء کولو ذکر کړی وو، او ورسره می دالیکلی وو چې (اذن عام) کوم شرط چې فقهاء کرامو د جمعی د صحت د پاره ضروری گرځولی دی، د هغه صحیح مطلب دادی چې په کومی لوی علاقې کې لمونځ اداء کولی سی د هغه ځای خلگوته په جمعی کې د شریعت عام اجازت وی پرابره خبره ده که هغه لوی علاقه کې د بهر خلگو څخه انتظامی یا دفاعی اسبابو په وجه باندې د داخلی عام اجازت نه وی، د دی سفر نامې شائع کیدو څخه وروسته بعضی حضراتو ماته خط ولیکي چې په دی مسئلې تفصیلی وضاحت شائع

(۱) وگوره ص ۵۲۲ حاشیه.

کیدل پکار دی، ماڅوکاله مخکې په دی موضوع یوه فتوی لیکلی وه، چې تراوسه شائع نه ده، په دی موقع راته مناسب معلوم سول چې هغه شائع سی څه ترمیم او اضافی سره چنانچې لاندې هغه فتوی شائع کول کیږي داخبره واضحه کیدل پکار دی، چې د دی فتوی اطلاق صرف په داسی ایرپورت باندې کیدی سی چې په ښار کې دننه واقع وی چې په هغه کې د خلگو یوه لویه ډله هروخت موجوده وی، د دوبي ایرپورت هم داسی دی.

سوال: څه فرمائی علمائی دین په دی مسئله کې چې په جیلخانو کې قیدیان د جمعی لمونځ اداء کولی سی او که نه؟ په دی مسئله کې متضاد خبری مخ ته راغلی دی، د دی مسئلې تفصیلی وضاحت مطلوب دی، بینوا وتوجروا.

جواب: په جیل کې د جمعی په جواز او عدم جواز په باره کې د فقهای متقدمینو په کتابونو کې تصریح جزئییه مذکور نه ده په همدی وجه په دی مسئله کې د علمائی عصر فتوی هم مختلفی دی، د اصل اشکال وجه داده چې فقهای حنفیه د جمعی وجود په شرطونو کې اذن عام هم ذکر کړی دی او چونکی په جیل کې د داخلی عام اجازت نه وی، ځکه په ظاهره داسی ښکاری چې هلته جمعه جائز نه ده، زموږ په زمانه کې دامسئله د جیل نه ده بلکې د هغه ټولو فوجی چهاونرو، د صنعتی ابادیانو او ایرپورتونو هم ده چې هلته عام خلگوته د داخلی اجازت نه وی، ځکه داتحقیق ضروری دی چې د عام اجازت شرط د کومی د وجی دی؟ او د دی مفهوم څه دی؟ د بعضی حضراتو خیال دادی چې د اذن عام شرط په هغه وخت کې وو چې کله په پوره ښار کې جمعه په یوځای کې کیدله، او د هغه مقصد داوو چې د چا جمعه فوت نسی، خو کله چې په یوښار کې څو ځایونو کې د جمعی کولو جواز ثابت سو او عملاً متعددو ځایونو کې جمعه کیدل شروع سول نو اوس چونکی د دی خبری خطره پاته نسو چې د (اذن عام) د عدم موجودگی په وجه به د چا جمعه فوت سی، ځکه اوس دا شرط باقی پاته نسو، داحضرات په دلیل کې د علامه شامی لاندې درج سوی عبارت پیش کوي:

رکذا السلطان اذا اراد ان یصلی بحممه فی داره فان فتح بابها واذن للناس اذن عام جازت صلواته شهادتها العامة اولا وان لم یفتح ابواب الدار واغلق الابواب وجر البوابین لیمنعوا من الدخول لم تجز لان اشتراط السلطان للتحرز عن تفويت عی الناس وذا لایحصل الا بالاذن العام اه، قلت وشیخی ان یکون محل النزاع ما اذا کانت

بالصعود لها وفي كل محلة من المصر عدة من الخطب فلا وجه لمنع صحة الجمعة بالقلعة عند قفلها.

(مراقی الفلاح مع الطحطاوی ص: ۲۷۸، قدیمی کتبخانه)

که څه هم علامه طحطاوی د دی لاندی د علامه شرنبلالی په دی خبره باندی اعتراض کړی دی، خو د علامه شرنبلالی رحمته الله علیه مقصد په ظاهره د معلومیږي چی د تعدد جمعی په صورت کی (د اذن عام) د هغه عام مفهوم د اخستلو ضرورت نسته چی د هغه د لاندی هر هغه سړی چی په هغه باندی جمعه واجب وی هغه ته هلته د راتلو اجازت وی، بلکی که څه داسی ابادی موجوده وی چی په هغه کی د کورونو یا د اوسیدونکو قابل د لحاظ تعداد موجود وی او د هغه ابادی ټولو خلکو ته هلته د جمعی راتلو اجازت وی نو دا خبره د اذن عام د تحقیق د پاره کافی ده، په دی شرط چی د ابادی څخه د باندی خلکو لره د راتگ څخه د منع کولو وجه لمانځه څخه منع کول نه وی بلکی د څه دفاعی یا انتظامی په وجه مجرد داخلی څخه منع کول وی.

که د علامه شرنبلالی د پورتنی ذکر سوی عبارت د امفهوم و اخستل سی نو په دی باندی به هغه اعتراض نه واردیږي کوم چی علامه طحطاوی رحمته الله علیه وارد کړی دی.

د دی تفصیل څخه دا خبر په پوهه کی راځی چی د تعدد جمعی په صورت کی د اذن عام شرط د فقهای حنفیه په نزد خو بالکلیه ختم سوی نه دی بلکی د دی مفهوم داسی چی په کومه ابادی کی (نه په کوم انفرادی کور کی) جمع کیږي، د هغی ابادی خلکو ته هلته د راتلو اجازت وی، که د ابادی څخه د باندی خلگ د دفاعی یا انتظام په وجه باندی په دی ابادی کی د داخلی څخه منع سوی وی نو دا د (اذن عام) منافی نه ده خو په دی شرط چی د ایسارولو اصل محرک د لمانځه څخه ایسارول نه وی بلکی څه دفاعی یا انتظامی ضرورت وی او د دی ابادی څخه وتلی خلگ د دی پابندی په وجه د جمعی څخه نه محرومه کیږي، په دی باندی صرف دا اشکال باقی پاته کیږي چی فقهای کرامو د امسئله ذکر کړی ده چی د مسجدنو د پاره د جمعی په ورځ خپل ځانته جلا د ماپنین جمعه کول مکروه دی. (هدایه مع فتح القدیر ج: ۲ ص: ۳۵ طبع مکتبه رشیدیہ کویته) د دی څخه معلومیږي چی د قیدیانو د پاره جمعه جائز نه ده ورنه هغوی ته به د ماپنین د جمعی هیڅ حاجت نه وو.

خو د دی جواب دا ورکولی سی چی د علامه شامی او علامه شرنبلالی رحمته الله علیه عبارتونو په پونا کی دا حکم د هغه دور دی، کله چی به جمعه په یو ځای کی د سلطان په

قیادت کی کیدله، او د سلطان د اړخه په دوهم ځای کی د جمعی د اقامت اجازت نه وو، د دی څخه علاوه به قید خانی هم د مختلفو نو علتونو وی، ممکنه ده چی د دی څخه مراد قیدخانه وی چی په یو کور یا یوی احاطی باندی مشتمل وی او په هغه باندی د کومی مستقلی ابادی اطلاق نسی کیدی، یوبل اشکال داهم کیدی سی چی بدایع کی د امسئله لیکلی ده چی:

السلطان اذا صلى في فهندرة والقوم مع أمراء السلطان في المسجد الجامع قال: ان فتح باب داره واذن للعامة بالدخول في فهندرة جاز وتكون الصلوة في موضعين ولولم ياذن للعامة وصلى مع جيشه لاتبوز صلوة السلطان وتبوز صلوة العام. (بدایع الصنائع ج: ۱ ص: ۲۶۹ طبع رشیدیہ کویته)

د امسئله د تعدد جمعی په صورت کی مفروض ده، د دی باوجود د سلطان اذن عام نه ورکولو په صورت کی د جمعی لمونځ غیر منعقد گرځول سوی دی.

خو په ظاهره د دی صورت څخه مراد دادی چی سلطان په خپل محل کی صرف د خپلو لښکرو او سپاهیانو سره لمونځ وکړي او باقی خلکو ته هلته د راتلو اجازه نه وی چنانچی په مذکوره عبارت کی (ان افتح الباب داره ... الخ) لفظ په دی باندی دلالت کوي، لهذا دلته د ممانعت وجه داده چی د سلطان محل د هغه انفرادی ځای دی او مخکی تیر سوی دی چی په انفرادی مقاماتو کی باندی تر هغه وخته پوری جمعه نه جائز کیږي ترڅو چی هغه د عامو خلکو د پاره خلاصه سوی نه وی، خو که څه داسی ابادی ده چی په هغه کی معتدبه خلگ اوسیدي نو دا په جزئییه باندی نسی قیاس کولی.

خلاصه د کلام داسوله چی:

۱: که په ښار کی د جمعی اجازت د حاکم د طرفه صرف په یو ځای کی د کولو وی نو د جمعی د صحت د پاره ضروری ده چی هر هغه سړی چی په هغه باندی جمعه ده هغه ته هلته د راتلو او جمعی کولو عام اجازت وی، د داسی عام اجازت څخه بغیر به جمعه صحیح نه وی.

۲: دغه شان که د چا انفرادی کور، محل یادوکان وی نو په هغه کی به هم جمعه کول تر هغه وخته پوری جائز نه وی ترڅو چی په هغه کور، محل یادوکان کی عامو خلکو ته د راتلو اجازت ورنکړل سی، برابره خبره ده که هغه په ښار کی یا کوم بل ځای کی هم جمعه کیږي.

۳: او که څه داسی ابادی وی چی په هغه کی متعدد خلگ او سیرې او په ښار کی دننه هم وی خو د دفاعی: انتظامی یا نورو وجوہاتو په وجه هغه ابادی هر سړی ته د راتلو اجازه نسته بلکی هلته داخله د دی وجهی په سبب د څه خاصو قواعدو پابندی ده، نو د هغه ابادی په داسی حصه کی داسی ځای کی جمع کول جائز دی چی هلته د هغه ابادی د خلگ راتگ او جمعه کولو اجازت وی، مثلاً لوی جیل، فوجی چهاونړی، لوی فکتریانی داسی غټ ایرپورټ چی په ښار کی د دننه وی او په هغه کی هروخت په سوونو خلگ موجود وی، خو په هغه کی د داخلی اجازت د مخصوصو قواعدو پابنده وی نو په دی ټولو ځایو کی به جمعه جائز وی، په دی شرط چی په هغه ښار کی داخل وی او د هغه جیل، چهاونړی، لو فیکتری، ایرپورټ یا ریلوی اسټیشن ټولو افرادو ته د لمونځ ځای ته د راتلو او جمع کولو اجازت وی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۲۲/۵/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۷/۴۹۲ هـ)

د ائمه حرمینو په اقتداء کی په خلاص میدانونو کی سوی

د جمعی د لمونځونو حکم

سوال: د مسجد نبوی امام پسی د پاکستان ډیرو خلگو د جمعة المبارک لمونځ کړی دی د هغوی لمونځ وسو او که نه؟ بعضی خلگ وایی چی په هغوی پسی لمونځ نه کیږی.

جواب: د حرمینو شریفینو امامانو پسی په خلاص میدانونو کی کوم لمونځونه چی سوی دی هغه بلاشبهه وسول، کوم حضرات چی دا رایي چی د هغوی پسی لمونځ نه کیږی هغوی بالکل غلط وایی الله جل و الله دی هغوی ته هدایت وکړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۲۲

(فتویٰ نمبر ۲۴۲۳/۲۷۰۵)

د جمعی په خطبه کی د کوم بزرگ مقوله شاملول

سوال: مسئله داده چی د سکر د ښار د یو بزرگ په حال کی انتقال، سوی دی د هغوی د انتقال څخه وروسته د هغوی د جومات امام د جمعی په خطبه کی داطرز اختیار کړی دی چی اوله خطبه کی تحمید، تسبیح او یو احادیث ویلو څخه وروسته د هغه بزرگ څخه ملفوظات په عربی کی ترجمه کولو سره، قال شفیق الله عنوان سره وویي، په دی کی خلجیان دادی چی د دی څخه مخکی هم زموږ د اکابرو انتقال سوی دی خو څه صورت د مذکوره صورت حال په شان منظور او مسموع سوی نه دی، شاید چی د جواز څه صورت را وځی، خوفي نفس په مذکوره طرف عمل باندی زړه مضطرب دی چی کیدی سی دافعل په راروانه زمانه کی د غلوفی الدین ذریعه جوړه سی، او داطریقه د سلفو څخه اخواکیدو سره د بدعت ذریعه جوړه نسی، ځکه برائی کرم د دی قابل اطمینان حیثیت مدلل طور باندی متعین کولو سره مواحسنمند کړه، او ورسره داهم وضاحت وکړی چی داطرز عمل لائق د اتباع او عمل دی او که نه؟

جواب: که څه هم په خطبه کی د کوم بزرگ مفیده مقوله بیانول شرعاً جائز دی خو په هره خطبه کی هم د یو سړی د ملفوظاتو بیانولو د التزام کولو سره به یقیناً د غلو خطره وی، لهذا داپه حکمت او نرمی سره بندول پکار دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۱/۴/۲۸ هـ

(فتویٰ نمبر ۲/۴۲۸)

د پنځه وخته لمانځه د پاره جوړ سوی ځای کی د جمعی حکم

سوال: د کومو مقتدیانو چی د جنازی لمونځ امام نه کوی هغه خلگو ځانته یو جلا ځای جوړ کړی دی چی په هغه کی پنځه وخته لمونځ کوی او جمعه په بل ځای کی کوی آیا په دغه جومات کی به د هغوی د پاره د جمعی لمونځ جائز وی او که نه؟

جواب: هر هغه جومات چی چیری د جمعی لمونځ د شرعی شرطونو مطابق کیږی هلته د جمعی لمونځ کیدی سی، لهذا د دغه حضراتو په بل جومات کی جمع کول درست دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۸/۱/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۲۰ الف)

د ترکی سعي د گناه څخه بچ کیدو د پاره اول اذان د تقریر څخه د مؤخر کولو حکم

(د ټولو څخه اول د دی موضوع متعلق حافظ صغیر احمد صاحب د یو سوال په جواب کې د دار الافتاء دار العلوم کراچی څخه لاندینی درج سوی فتویٰ جاری سوی ده)

د جمعی د اول اذان متعلق یوه استفتاء او د هغه جواب

سوال: څه فرمائی حضرات علمائی دین او د شریعت مبین مفتیان د دی مسئلې په باره کی چی:

۱: د جمعی په ورځ د اول اذان څخه وروسته فقهای کرامو په نزد (سعی الی الجمعة) واجب ده چی د هغه مطلب د ټولو په نزد دادی چی لمونځ گزار جومات طرف ته روان سی او جومات ته په ټلو کی څه شی مانع کیدل نه دی پکار مگر داچی د جمعی په تیاری کی مشغول وی یعنی غسل کوی، کپری بدلوی، تیل، رانجه یا عطر لگوی او بیا د دی نه فارغیدو سره جومات ته روان سی ورسره کله کله د اذان اول څخه مخکی چی د جمعی مذکوره تیاری څخه فارغه سوی نه وی یایی تیاری شروع کړی نه وی نو په اذان اول باندی فوراً دی په تیاری کی مشغول سی په دی شرط چی د خطبی د اذان څخه دومره مخکی فارغیدو سره جومات ته ورسیدي چی په اسانتیا سره سنت اداء سی که داسی ممکن نه وی نو بیا د جمعی تیاری (غسل وغیره) سنت موقوف کړی واجب (جومات) طرف ته دی روان سی.

ورسره د لمونځگذار د پاره ضروری دی چی هغه د جمعی مذکوره تیاری د اذان اول سره شروع کول دی عادت نه جوړوی او په دی دی پوه سی چی داتیاری صرف د اذان اول څخه وروسته اجازت دی او اصل هم داده چی د اذان اول څخه وروسته (سعی الی الجمعة) لاندی دی فوراً جومات ته روان سی چی دا عمل واجب دی او په تأخیر سره د واجب ادائیگی د تأخیر گناه به وی.

۲: داخبره هم د ټولو فقهای کرامو په نزد متفق علیه ده چی د اذان اول څخه مخکی یا د اذان اول سره کوم متصل تیاری نه فارغیدو سره جومات ته د راتلو په ځای هم په کور کی صلوٰه تسبیح نوافل اداء کوی یا په تلاوت کی مشغولیدي یا درود شریف یا په نورو اورادو او وظائفو کی یا په مطالعه کی مشغولیدي یا د کور په کار کی مشغولیدي نو دامشغولتیا ناجائزه اوس جواب طلب اوس دادی چی اکثره جوماتونو

کی د اذان اول او اذان خطبه په مینځ کی د نیمی گینتی څخه تریوی گینتی پوری وقفه وی، چی د هغه په دوران کی زموږ ملا د خپل دتنه اوریدونکو د پاره د خوښی او ناخوښی ډیر وجوه لری هم په دی وجه د تقریرونو په اوریدلو او نه اوریدو کی د لمونځگذارو ذوق او مزاج مختلف وی، ځکه اکثره لمونځگذاره د تقریر کیدو په وخت (د نورو اعمالو تیروولو ته) ترجیح ورکوی، او ډیر خلک دا وخت د خرید او فروخت څخه علاوه نور خپل نجی کارونو پوره کولو کی صرف کولو ته ترجیح ورکوی.

ایا په صوره مذکوره کی د دی خبری گنجائش سته؟ چی لمونځ گزاره د جمعی د تیاری نه فارغیدو سره هم په کور کی صلوٰه تسبیح وغیره کی مشغول اوسی؟

(ب): د کور یا په نجی کارونو کی شامل وی او سنت هم په کور کی اداء کړی او د خطبی د اذان څخه مخکی یا د خطبی د اذان سره سره جومات ته ورسیدي؟ که د دی گنجائش نو داسی کوونکی به د کومی درجی گنهگار وی؟ د جواب څخه می خبر کړئ، احسانمند می کړئ.

المستفتی صغیر احمد

احسان منزل امیر معاویه روډ، راج گره

چی برجی لاهور ۴۰۰۰ هـ

۱۹ / بیع الاول ۱۴۱۰ هـ

(د دی استفتاء دار الافتاء دار العلوم کراچی د اړخه داجواب درکول سو چی په ماهنامه

(البلاغ) کراچی د شوال ۱۴۱۵ هـ په شماره کی هم شائع سوی دی.

جواب: په کومو خلکو چی د جمعی لمونځ فرض دی د هغوی د پاره د جمعی په ورځ د جمعی د مخکی اذان څخه واخله ترجمعی د لمانخه څخه د فارغیدو پوری د مفتی په قول مطابق اخستل، خرڅول، بیده کیدل، د چاسره په خبروکی مشغولیدل تردی چی په ناسته باندی د قرآن مجید تلاوت کول وغیر ذالک، غرض هغه ټول کارونه او شاغل چی د جمعی طرف ته د تللو په اهتمام کی مغل وی ټول په ټوله مکروه تحریمی یعنی ناجائز دی صرف د خوراک په مسئلې کی داتفصیل دی چی که خوراک طرف ته رغبت دومره غالب وی چی د لمانخه په دوران زړه په هغه کی د اخته کیدو خطر وی او د لمانخه څخه تفرغته پوری د خوراک بی خونده کیدو خطر وی نو خوراک کولی سی په دی شرط چی جمعی د خطبی د فوت کیدو خطر نه وی، د دی څخه علاوه چی د جمعی

د تیاری متعلق کوم کار چی دی هغه کیدی سی، لکه غسل کول، اودس کول، لباس اغوندل وغیره خو قصداً د اکارونه اول اذان پوری مؤخر کول نه دی پکار.

البته یوه اهمه خبره چی د توجه ورده هغه داچی په احادیثو مبارکه کی راځی چی حضور ﷺ د زوال شمس څخه زر به یی د جمعی لمونځ کوی او هم داسی د حضرات صحابه کرامو رضی الله عنهم په زمانه کی بشمول خلفائی راشدین د جمعی لمونځ به د زوال څخه وروسته ژر کیدی، لهذا کله چی د حضرت عثمان رضی الله عنه په زمانه کی اول اذان شروع سو نو د دی اول اذان او د خطبی د اذان په مینځ کی په زیاته وقفه نه وه، خو نن صبا د جمعی لمونځ د زوال څخه وروسته په تاخیر سره آداء کیږی، نو بیا د جمعی د خطبی څخه مخکی د تقریر دستور کیدو په وجه خطبه او د جمعی په لمانځه کی زیات تأخیر کیږی او د اذان اول او د خطبی په مینځ کی ډیره وقفه کیږی چی د هغه په نتیجه کی خلکو کی داغفلت پیدا کیږی چی خلک د اول اذان څخه وروسته د (سعی الی الجمعة) اهتمام نه کوی چی اوس لا خطبه کی ډیر وخت دی د خلکو په دی گناه کی د اخته کیدو یو سبب د هغوی د خپلی کوتاهی او سستی څخه علاوه د جوماتونو منتظمین هم دی، ځکه منتظمینو ته پکار دی چی هغوی د اول اذان څخه وروسته ژر د جمعی آداء کولو اهتمام وکړی، ځکه چی د جمعی د لمانځه اصل وخت (یعنی د ابتداء او انتهاء په لحاظ سره) د ماپنین والا وخت دی، خو د ماپنین په شان په جمعه کی ابراد کول اولی نه دی بلکی په جمعه کی تعجیل افضل دی چنانچی فتاویٰ رشیدییه کی دی:

چی د جمعی او ماپنین وخت پوری خو جمعه لږ مخکی کول ښه دی ځکه چی خلک د سهار څخه راغلی دی چی هغوی ته ژر فراغت وسي نو بهتره ده فقط.

(فتاویٰ رشیدییه ص: ۲۵۳)

دغه شان مفتی اعظم مولانا عزیز الرحمن صاحب قدس الله سره په خپلی عزیز الفتاویٰ کی د دی سوال په جواب کی چی په پاو باندی یوه بجه جمعه کوونکی په افضلیت باندی دی بل په دوی نیمی بچی کوونکی په افضلیت باندی دی؟ لیکی چی:

په جمعه کی تعجیل افضل دی، یوه بجه او پاو باندی یوه بجه کوونکی باندی کوونکی په افضلیت کی دی. (عزیز الفتاویٰ ص: ۲۷۴)

او په دوهم ځای کی تحریر فرمائی:

چی د احنافو صحیح مذهب دادی چو، په جمعه کی تعجیل مستحب دی ابراد یعنی تاخیر چی د ماپنین په لمانځه کی د گرمی پد موسم کی مستحب دی هغه په جمعه کی

نه دی، بلکی جمعه ژر آداء کول مستحب دی، او د احادیثو څخه هم د جمعی تعجیل ثابتیږی، وروسته د زوال څخه وروسته مثلاً دولس نیمی بچی د جمعی اذان کیدل پکار دی بیالس پنځلس منته وروسته خطبه او د هغه څخه وروسته لمونځ کیدل پکار دی مثلاً یوی بچی پوری داټول کارونه وسي یا څه لږ کم او زیات.

(عزیز الفتاویٰ ص: ۲۹۸)

لهذا منتظمینو ته پکار دی چی هغوی د زوال څخه وروسته ژر جمعه آداء کړی او ورسره د اول اذان او د خطبی په مینځ کی دی زیاته وقفه نه کوی او د دی صورت دادی چی د اول اذان څخه ډیر ساعت وروسته د تقریر شروع کولو په ځای د اول اذان څخه فوراً وروسته دی تقریر شروع کی او د مختصر تقریر څخه وروسته دی د خطبی د پاره اذان وسي او بیا دی خطبه او لمونځ وسي، یادی اول اذان د تقریر څخه فوراً وروسته وی او د هغه څخه وروسته دی صرف دومره وخت وی چی کوم خلک لاتراوسه جومات ته نه دی راغلی چی هغوی جومات ته راسی، او سنت وکړی او د دی څخه وروسته دوهم اذان او خطبه او لمونځ وی.

خو دا طریقه نن صبا معروفه نه ده، ځکه دا شروع کولو څخه مخکی خلکو ته مسئله ښوولو سره په ذهنی طور باندی تیار سی چی په وخت باندی خلکو ته تشویش نه وی، خو به هر حال د اول اذان څخه وروسته د کور په کار کی یا په کور کی پاته کیدو سره تلاوت یا صلوة تسبیح وغیره کی مشغولیدل جائز نه دی، او داسی کوونکی به د مکروه تحریمی مرتکب وی.

قال الله تعالى: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ. (۱)

وفی تنویر الابصار ج: ۲ ص: ۱۶۱ (طبع سعید) ووجب السعی الیهما وترك البیع بالاذان الاول وفی الشامیة تحت (قول وترك البیع) اراد به کل عمل ینافی السعی وحصله اتباعاً للایة نهر.

وفی بدایع الصنائع ج: ۱ ص: ۲۲۵ (طبع ایچ ایم سعید) لما روی عن عمر رضی الله عنه انه کان یخطب یوم الجمعة فدخل علیه عثمان رضی الله عنه فقال له آية ساعة هذه؟ فقال:

(۱) سورة الجمعة: ۹.

مازدت حين سمعت النداء يا امير المؤمنين ا على ان توضأت، فقال: والوضوء ايضاً وقد علمت ان رسول الله امر بالاعتسال.
وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۲۳ (طبع سعيد) سمع النداء وهو يأكل تركه ان خاف فوت الجمعة او مكتوبة لاجتماعه رستاقى، وفي الشامية والاكل الذي تميل اليه نفسه ويخاف ذهاب لذته عذر في ترك الجماعة كما مر في بابها لكن يشكل مامراً من وجوب السعى الى الجمعة بالاذان الاول وترك البيع ولو ماشياً والمراد به كل عمل ينافي السعى فتأمل.

وفي تقارير الرافعي بتقييد مامراً بما هنا يندفع الاشكال وذلك لان حضور الاكل المذكور حيث كان عذراً في سقوط واجب الجماعة لشغل بال، المصلى يكون عذراً في سقوط واجب السعى اذ لا فرق بين واجب وواجب بخلاف ما اذا خاف فوت الجمعة او الوقت الفوات الفرض لا لواجب. انتهى.

وفي صحيح البخارى ج: ۱ ص: ۱۲۳ (طبع قديمى كتب خانه) عن انس بن مالك ان رسول الله ﷺ كان يصلى الجمعة حين تميل الشمس، وعنه ايضاً قال: كنا نبكر بالجمعة ونقيل بعد الجمعة.

وفي مصنف العبد الرازق (ج: ۳ ص: ۱۸۵ رقم الحديث ۵۲۱۲) (۱) عن عطاء قال: بلغنى أن عثمان كان يجمع ثم يقيل الناس بعد الصلوة وفي مصنف لابن ابي شيبة رحمته الله (۲: ۶: ۱) (۲) اخبرنا محمد بن سعد الانصارى عن ابيه قال: كنا نجمع مع عثمان بن عفان ثم نرجع فنقيل.

وفيه ايضاً (۲: ۸: ۱) (۳) عن ابي رزين قال: كنا نصلى مع على الجماعة فاحياناً نجد فشيئاً واحياناً لانجده.

وفي الدر المختار: (ج: ۱ ص: ۳۹۷) (۴) (وجمعة كظهر اصلاً واستحباً) في الزمان لانها خلفه.

(۱) مصنف عبد الرزاق، باب وقت الجمعة ج: ۳ ص: ۱۵۷ (طبع المكتب الاسلامى بيروت)

(۲) مصنف ابن ابي شيبة باب من كان يقيل بعد الجمعة ويقول هي اول النهار رقم الحديث: ۵۱۲۳ ج: ۱ ص: ۴۴۴ (طبع مكتبة الرشيد، رياض).

(۳) مصنف ابن ابي شيبة باب من كان يقول وقتها زوال الشمس وقت الظهر رقم الحديث: ۵۱۴۴ ج: ۱ ص: ۴۴۵ (طبع مكتبة الرشيد رياض)

(۴) (طبع ايج ايم سعيد).

وفي الشامية (قوله اصلاً) اي من جهة اصل وقت جواز وماوقع في اخره من الخلاف وقوله استحباباً في الزمانين) اي الشتاء والصيف ج، لكن جزم في الشاه من فن الاحكام انه لايسن لها الا براد وفي جامع الفتاوى لقارى الهداية: قيل انه مشروع لانها تؤدى في وقت الظهر وتقوم مقامه وقال الجمهور: ليس بمشروع لانها تقام بجمع عظيم فتأخيرها مفض الى الحرج ولاكذلك الظهر وموافقة الخلف لاصله من كل وجه لس بشرط اه. والله اعلم بالصواب

الجواب الصحيح بنده محمد رفيع عثمانى عفا الله عنه

الجواب الصحيح بنده محمد اشرف غفر الله له

الجواب الصحيح بنده محمد تقى عثمانى عفى عنه

الجواب الصحيح بنده عبد الرؤف سكهروى

الجواب الصحيح بنده مجيد سبحان محمود

الجواب الصحيح بنده محمد عبد المنان عفى عنه

عبيد الله انور ميرپورى دار الافتاء دار العلوم كراچى

الجواب الصحيح بنده اصغر على ربانى

هم په دى ورځو كې د دى مسئلې متعلق د يوى استفتاء په جواب كې جناب مولانا ډاكټر عبد الواحد صاحب يوه فتوى وليكله چې رجب ۱۴۱۵ په رساله (انوار مدينه) كې شائع سوه دافتوى په لاندې ډول ده.

د جمعی د اول اذان څخه وروسته د بیع او شرا و غیره ممنوع کارونو

ارتکاب څخه د خلکو بیج کولو د پاره د اول اذان موخو کول جائز دی

سوال: د جمعی د اول اذان څخه وروسته خرید او فروخت او د لمانځه هر منافی کار پریښوول او جومات ته راتلل واجب دی، خو په خلکو کې د دې اهتمام ډیر کم دی چې د اول اذان په وخت کې جومات ته راسی نو د ترك واجب مرتکب کیږي، خلک د دې مصیبت څخه بیج سی که داصورت اختیار سی چې اول اذان په تأخیر سره وسی او د دواړو اذانونو په مینځ کې دوهمه وقفه وسی چې خلک سنت وکړي، نو آیا داسی کول جائز دی؟ مگر دوهم اذان پآوباندی یوه بجه وی او اول اذان یوه بجه یا پنځه مینته بالا وسی او د زوال وخت پآوباندی دولس بجی دی، په اردو کې تقریر د اول اذان څخه

مخکی وسی داشتن به دیر خلک د اول اذان په وخت کی په جومات کی موجود وی په بعضی جوماتونو کی په دی طریقې عمل کیږی.

جواب: د جمعی د اذان اول وخت د زوال څخه متصل وروسته دی هم په دی باندی عملی توارث رواروان دی، په کتب حدیثیه او فقهیه کی هم د دی امر تصریح ده.

۱: په المغنی لابن قدامه کی دی:

ويبدأ وجوب السعي إليها ... وعند الحنفية بالاذان الاول عند الزوال (بحواله الفقه الاسلامی وادلتیه ج: ۲ ص: ۲۲۲) (۱)

ترجمه: د احنافو په نزد د جمعی د پاره د سعی وجوب د زوال په وخت اذان اول سره شروع کیږی.

۲: په معارف السنن کی مولانا یوسف نبوری رحمته الله لیکي چي:

وبالجملة فهذا الاذان قبل التأذين بين يدي الخطيب وكان في اول وقت الظهر متصلاً بعد الزوال (ج: ۳ ص: ۳۹۶) (۲)

ترجمه: اذان اول د خطیب په مخکی اذان څخه مخکی وی او د ماپښین اول وخت کی د زوال سره متصل وی.

۳: مجمع الانهر فی شرح ملتقى الاحبر کی دی:

ويجب السعي وترك البيع بالاذان الاول عقب الزوال (ج: ۸ ص: ۱۷۱) (۳)

ترجمه: د جمعی د پاره سعی او ترك بيع د زوال څخه وروسته د اول اذان سره واجیږی.

۴: په عمدة القاری کی علامه عینی رحمته الله لیکي:

قوله زاد النداء الثالث انما سما ثالثاً باعتبار كونه مزيداً لان الاول هو الاذان عند جلوس الامام على المنبر والثاني هو الإقامة لصلوة عند نزوله والثالث عند دخول وقت الظهر (ج: ۲ ص: ۲۱۱) (۴)

(۱) (طبع دار الفکر)

(۲) (ایچ ایم سعید)

(۳) مجمع الانهر شرح ملتقى الابنخرج: ۱ ص: ۲۵۳ (طبع دار الكتب العلمیه بیروت)

(۴) (طبع دار الفکر)

ترجمه: مخکی اذان ته چي دریم اذان وئیل سوی دی نو په دی اعتبار سره چي دازیات سوی وو، ځکه چي اول اذان هغه دی چي د امام په مخکی کیږی ځکه چي هغه په منبر باندی ناست وی او دوهم اذان.

۵: په فتح الباری کی علامه ابن حجر رحمته الله فرمائي:

وتبين بما مضى ان عثمان احدثه لاعلام الناس بدخول وقت الصلوة ... الخ (ج: ۲ ص: ۳۹۴) (۱)

ترجمه: د سابقه کلام څخه ظاهر سول چي حضرت عثمان رضي الله عنه اول اذان ځکه شروع کی چي خلکو ته د لمانځه د شروع کیدلو اطلاع وسی.

۶: په تبیین الحقائق کی علامه زیلعی رحمته الله لیکي:

وقال بعض العلماء يجب السعي وترك البيع بدخول الوقت لان التوجه الى الجمعة يجب بدخول الوقت وان لم يؤذن لها احد ولهذا لا يعتبر الاذان قبل الوقت (ج: ۱ ص: ۲۲۳) (۲)

ترجمه: بعضی علماوو وئیلی دی چي سعی او د ترك بيع وجوب د جمعی د وخت په شروع کیدو سره کیږی ځکه چي د جمعی طرفته توجه د وجوب د وخت شروع کیدو سره کیږی، که څه هم د دی د پاره اذان نه وی کړی، ځکه چي د وخت څخه مخکی د اذان اعتبار نسی کولی.

۷: په تفسیرات احمدیه کی حضرت ملا جیون رحمته الله لیکي:

وقال الامام الزاهد المراد بالنداء دخول الوقت اذ به يحرم البيع دون الاذان نفسه (ص: ۴۷۵) (۳)

ترجمه: امام زاهد ووئیل: چي د نداء څخه مراد وخت شروع کیدل دی چي په دی سره بیه حرامیږی او عین اذان مراد نه دی.

۸: احکام القرآن کی مولانا ادریس کاندهلوی رحمته الله لیکي چي:

قوله تعالى: وَذَرُوا الْبَيْعَ، اختلف السلف في وقت النهي عن بيع فروى عن مسروق والضحاك ومسلم بن يسار ان البيع يحرم بزوال الشمس وقال مجاهد الزهري يجرم

(۱) (طبع دار النشر الكتب الاسلامیه لاهور)

(۲) (طبع مکتبه امدادیه ملتان)

(۳) تفسیرات احمدیه سورة الجمعة ص: ۷۰۵، ۷۰۶ (مطبعة الکریمی بمبئی)

بالنداء وقد قيل ان اعتبار الوقت في ذلك اولي اذا كان عليهم حضور عند دخول الوقت فلا يسقط ذلك عنهم تأخير النداء ولما يكن للنداء قبل زوال معنى دل ذلك على ان النداء الذي بعد الزوال انما هو بعدما قد وجب اتيان الصلوة (ج: ۵ ص: ۲۳) (۱)
ترجمہ: ارشاد باری تعالیٰ (وَذَرُوا الْبَيْعَ) د بیع خخہ ممانعت د وخت پہ بارہ کی پہ سلفو کی اختلاف پاتہ سوی دی، د مسروق رحمہ اللہ، ضحاک رحمہ اللہ او مسلم بن یسار رحمہ اللہ خخہ روایت دی چی د لمر د زوال خخہ بیع حرامیبری د مجاہد رحمہ اللہ او زہری رحمہ اللہ قول دی چی پہ اذان سرہ حرامیبری، د اہم وئیل سوی دی چی د دی پہ بارہ کی د وخت اعتبار کول اولی دی، خخہ چی د وخت پہ شروع کیدو سرہ د خلگو پہ ذمہ د جمعی د پارہ حاضری واجبیبری، لہذا اذان موخر کول پہ دی سرہ بہ دا واجب نہ ساقطوی الخ
د دی عبارت خخہ لاندی درج سوی خبری مخ تہ راخی:

الف: د جمعی اذان د اول وخت زوال خخہ متصل وروستہ دی.

ب: د بعضی علماوو پہ نزد د بیع او شراء د حرمت تعلق وخت او زوال سرہ دی یواخی اذان سرہ نہ دی کہ د زوال پہ وخت سرہ اذان وی نو بیاخو وخت او اذان دواپوسرہ د ممانعت د حکم تعلق سو او کہ اول اذان پہ تاخیر سرہ وسو نو د ممانعت د حکم تعلق بہ د زوال سرہ ثابت وی د اذان وئیلو پوری بہ موخر نہ وی دا دواپی خبری پیش نظر وساتہ! نو داپوہیدل بہ گران نہ وی چی د اصلاح احوالو د پارہ د کوم صورت ذکر سوال کی سوی دی ډیر غیر مناسب دی، چی پہ دی کی د ترک واجب د ارتکاب خخہ د بیچ کیدل خو لائحہ؟ چی عمل توارث او د یوحکم خلاف ورزی لگیادہ کیبری، یعنی اول اذان د خپل اصل وخت خخہ موخر کول.

پہ کومو جوماتونو کی چی د اول اذان موخر کولو طریقہ اختیار سوی دہ، ضروری دہ چی ہلتہ داطریقہ ختمہ سی.

د اصلاح احوال متبادل صورت داکیدی سی چی اول اذان پہ خپل وخت ساتلو سرہ اذان ثانی چی ثومرہ کیدی سی مقدم سی خو پہ دی کی ہم دومرہ وقفہ ضرور وساتل سی، چی خلگ اول اذان وآوری او جومات تہ راجع سی، او د فرضو خخہ مخکی سنت وکری، خخہ چی پہ یوروایت کی دی:

فاحدث عثمان التأذينة الثانية على الزوراء ليجتمع الناس (عمدة القاری ج: ۲ ص: ۲۱۱) (۱)

حضرت عثمان رضی اللہ عنہ پہ زوراء باندی دریم اذان شروع کی چی خلگ جمع سی او پہ روایت کی دی:
فاذن بالزوراء قبل خروجه ليعلم الناس ان الجمعة قد حضرت.

ترجمہ: (د خپلو تلو خخہ مخکی یی پہ زوراء باندی اذان وکی چی خلگو تہ معلومہ سی چی د جمعی وخت سوی دی.

مودہ حالاتو تہ کتلو سرہ زموږ پہ رایہ داوقفہ نیمہ گینتہ خو ضرور پکار دہ، یعنی اول اذان خو زوال سرہ وسی او نیمہ گینتہ وروستہ دوہم اذان وسی. فقط واللہ تعالیٰ اعلم
الجواب الصحيح بند محمد قاسم الجواب الصحيح بنده عبد الحميد عبد الواحد
غفرلہ جامعہ مدینہ لاهر

(د دی فتویٰ د اشاعت خخہ وروستہ د حافظ صغیر احمد صاحب د اړخہ ډاکټر عبد الواحد صاحب تہ لاندی لیکل سوی تحریر واستول سی)

محترم او مکرم حضرت مولانا عبد الواحد صاحب زید مجده! سلام مسنون!

عرض دادی چی د جناب پہ علم کی دی چی بنده پہ یوکوشش کی مشغول دی چی د جمعی د لمونځ اداء کوونکی مسلمانان (بالعموم) اول اذان او دوہم اذان پہ مینځمی وقفی باندی د (سعی الی الجمعة) بہ منافی امورو کی مشغول و سیری، چی د ہغہ پہ وجہ د ترک واجب د گناہ مرتکب کیبری پہ ہمدی سلسلہ کی یوہ استفتاء مرتب کولو سرہ د پاکستان اہم اہم مدارسو خخہ می جواب طلب کی او ستاسو خخہ ہم جواب موصول سوی وو، خو د (انوار مدینہ) جلد ۳ شماره ۳ ماہ رجب الموجب ۱۴۱۵ ھ د دسمبر سنہ ۱۹۹۴ کی ہم د دی لاندی یومضمون (استفتاء او د ہغہ جواب) ولیدی چی د ہغہ پہ کتلو سرہ ماتہ داخیال پیداسو چی حضرات مفتیان کرام پہ خدمت کی لیږلو سرہ د ہغوی خخہ راہنمائی وغواړم، او د دی تیاری می ہم وکړلہ (د تیاری یوہ صفحہ ہم لف دہ) خو یومشفق او محب عالم داراہنمائی وکړلہ چی د خپل اشکال د حل د پارہ

ستاسو په خدمت کی عرض وکړم خدای دی وکړی چی هم جناب توجه کولو سره حل یی کړئ، اشکال دادی:

دا خبره خو متفق علیه ده چی د زوال څخه د جمعی د لمانځه وخت شروع کیږی او فضیلت هم په دی کی دی چی د دی څخه یعنی زوال څخه هم مخکی یازوال سره تیاری کول شروع کړی خو فتویٰ په څه باندی ده د وجوب سعی الی الجمعة اطلاق د زوال څخه وروسته فوراً وی، او که چیری (کوم جومات کی) کوم لمونځ کوونکی لمونځ کړی دی، وجوب اطلاق په هغه لمونځ کوونکی باندی د هغه جومات په اول اذان سره کیږی؟ که د وجوب اطلاق به د زوال سره کیږی، نو بیا د ټول عالم مسلمانانو لره د دی کیږه گناه څخه د بچ کولو کوشش به څه وی.

امید دی چی جناب والا د مفتی به قوله په رونا کی راهنمائی کولو سره به می احسان مند کړئ. جزاکم الله تعالی (صغیر احمد)

جواب: (د مفتی عبد الواحد صاحب)

د جناب د اړخه اول چی کومه سوالنامه راغلی ده د هغه او د جواب حاصل داوو چی د اول اذان څخه وروسته سعی الی الجمعة واجب او په دنیوی کارونو کی اخته کیدل یاپه داسی شغل کی مشغولیدل چی د هغه په وجه سعی الی الجمعة کی خلل راځی ناجائز دی، خو یوه خبره د غور قابل ده او هغه داچی د اول اذان وخت څه دی؟ آیا زوال کیدو سره وسی یاچی کله مناسب خیال وکړی نو ودی سی؟ برابره خبره ده که د زوال څخه پنځلس منته وروسته یایوه گینته وروسته یا د دی هم زیات تأخیر سره؟

دی خبری سره خو نه د جناب والا په سوالنامه کی څه تعرض وو او نه د هغه په جواب کی د دی څخه څه بحث سوی وو (انوار مدینه) کی هم د دی خبری په باره کی تحقیق پیش سوی وه، د حوالجاتو څخه دا خبره بالکل واضحه ده چی د اول اذان وخت د زوال کیدو سره دی (لهذا د اول اذان د وخت په باره کی همدا مفتی به قول دی) د فتح الباری په حواله سره معلوم سول، چی حضرت عثمان رضی الله عنه مخکی اذان څکه شروع کی چی خلکوته د جمعی د وخت شروع کیدلو اطلاع وسی، د معارف السنن په حوالی سره معلوم سول چی د سلفو په دور کی هم هغه وخت اذان کیی او په همدی عملی توارث راروان دی.

یومتوارث عمل بدلول کله چی:

۱: اذان اول څکه شروع سو چی خلکوته د جمعی د وخت شروع کیدو علم وسی.

۲: د اول اذان وخت د زوال سره دی.
۳: د بعضی حضراتو په نزد د بیع وغیره حرمت د زوال شمس سره دی (او د دی قول د قوی کیدو علم د دی څخه کیږی چی علامه زیلعی رحمته الله علیه په تبیین کی (۱) او مولانا ادریس کاندهلوی رحمته الله علیه په احکام القرآن کی (۲) دا قول نقل کولو سره یی نه خو د دی تضعیف کړی دی او نه یی د دی خلاف کړی دی).

۴: کوم مصلحت چی د جناب د نظر لاندی دی د هغه د تفصیل متبادلله طریقه موجوده ده چی په (انوار مدینه) کی ذکر سوی ده یوه غیر مناسب او قابل ترک بلکی واجب الترك او واجب الاحتراز طریقه ده.

دا خو یوه اتفاقیه (Accidental) خبره ده چی اذان اول د زوال کیدو سره نه دی سوی بلکی څه تأخیر سره به وئیل سوی وی. په هغه وخت دا اختلاف مخ ته راځی چی وجوب سعی د زوال سره وی یا د اذان سره خو دا اتفاقیه خبره موږ عملی معمول نسو جوړولی، عملی معمول به هم هغه وی چی د حوالجاتو څخه ثابت سو چی د زوال کیدو سره باید اول اذان وسی او داشان عملاً (Pyctically) به وجوب د سعی د زوال او اذان دواړو سره مترن وی.

فقط والله تعالی اعلم

عبد الواحد غفرله

۲۰ شعبان / ۱۴۱۵ هـ

(د دی څخه وروسته ماهنامه (البلاغ) او ماهنامه (انوار مدینه) کی شائع کیدونکی تحریرات د یوسوال سره حضرت مولانا مفتی عبد الشکور ترمذی صاحب په خدمت کی پیش سول نو حضرت موصوف د هغه جواب په لاندی ډول تحریر کی.

جواب: د حضرت مولانا مفتی عبد الشکور ترمذی رحمته الله علیه:

د جمعی د خطبی څخه مخکی د تقریر د گڼو صحابه کرامو څخه رضی الله عنهم ثبوت پیدا کیږی لکه چی مستدرک حاکم که دی، چی حضرت ابوهریره رضی الله عنه د جمعی په ورځ د خطبی څخه مخکی په خ... حضور... بیانول، کله چی به امام د

(۱) تبیین الحقائق

(۲) ...

خطبی د پاره راتلی نو هغه به خپل تقرير موقوف کوي. (مستدرک حاکم ج: ۱ ص: ۱۰۸، ج: ۱۲ ص: ۵۱۲) (۱)

قال الحاکم والذهبي صحيح (۲) (ازاره سنت مولانا محمد سرفراز خان صاحب) (۲)
دغه شان په مستدرک کی د حضرت عبد الله بن بسر (رضی الله عنه) د جمعی په ورځ د خطبی څخه
مخکی وعظ کول منقول دی (۳) (واصابه فی تذکرة الصحابه ج: ۱ ص: ۱۸۴) (۳) کی
دی چی د حضرت تمیم داری (رضی الله عنه) په اصرار باندی به حضرت عمر (رضی الله عنه) هغه ته اجازت
ورکړی وو چی د جمعی په ورځ مخکی د دی څخه چی زه د خطبی د پاره راسم تقرير
کولی سی، مستدرک حاکم او اصابه کی ذکر سوی د دی واقعاتو څخه ثابتیږی چی د
هغه بعضی صحابه کرامو (رضی الله عنهم) معمول د جمعی د خطبی څخه مخکی تقرير او وعظ
کول وو، او داهم د صحیح احادیث مبارکه څخه ثابت دی چی حضور (صلی الله علیه و آله) به د زوال
شمس څخه وروسته ژر د جمعی لمونځ اداء کوي، او همدا طریقه د خلفائی راشدینو هم
وه، چی د جمعی لمونځ به یی د زوال څخه وروسته ژر کوي، په صحیح بخاری کی دی:
عن انس بن مالک ان رسول الله (صلی الله علیه و آله) کان یصلی الجمعة حین الشمس وعنه ایضاً قال:
نبکو بالجمعة ونقیل بعد الجمعة (ج: ۱ ص: ۱۲۳) (۴) وفي مصنف لعبد الرزاق (ج: ۳
ص: ۱۸۵) (۵)

(۱) وفي المستدرک علی الصحیحین، کتاب معرفة الصحابه ج: ۳ ص: ۵۸۲ (طبع دار الکتب العلمیه
بیروت) عن عاصم بن محمد عن ابيه قال: رأیت ابا هريره یخرج یوم الجمعة فیقبض علی زمانتی المنبر
قائماً ویقول: حدثنا ابو القاسم ان رسول الله الصادق المصدوق (صلی الله علیه و آله) فلا یزال یحدث حتی اذا سمع نفع
باب المقصورة لخروج الامام لصلوة جلس، هذا حدیث صحیح الاسناد... الخ.
(۲) وگورئ حاشیه نمبر ۱.

(۳) راه سنت ص: ۳۰۱ (طبع نصرت العلوم گوجرانواله)

(۴) وگورئ مستدرک حاکم، کتاب الجمعة ج: ۱ ص: ۴۲۴، ۴۲۵ (طبع دار الکتب العلمیه بیروت)

(۵) د دی روایاتو د تفصیل او حوالی د پاره راه سنت ص: ۳۰۱ (طبع نصرة العلوم گوجرانواله) موله
حضرت مولانا سرفراز خان صفدر دامت برکاتهم ملاحظه کړی.

(۶) (طبع قدیمی کتب خانه)

(۷) مصنف عبد الرزاق باب وقت الجمعة ج: ۳ ص: ۱۷۵ (طبع المکتب الاسلامی بیروت)

عن عطاء قال: بلغنی ان عثمان کان یجمع ثم یقیل الناس بعد الصلوة وفي مصنف لابن
ابی شیبہ (ج: ۲ ص: ۱۰۲) (۱) اخبرنا محمد بن سعد الانصاری عن ابيه قال: کنا نجمع
مع عثمان بن عفان ثم نرجع فنقیل، وفيه ایضاً (ج: ۲ ص: ۱۰۸) (۲) عن ابي رزین قال:
کنا نصلی مع علی (رضی الله عنه) الجمعة فاحیاناً نجد فیئاً واحیاناً لانجده
او د فقهای کرامو د عبارتونو څخه هم داراجع معلومیږی:

وفي الشامية لكن جزم فی الاشباه من فن الاحکام انه لا یسن لها الابراد وفي جامع
الفتاویٰ الهدایة قبل انه مشروع لانها تؤدی فی وقت الظهر وتقوم مقامه وقال الجمهور
لیس بمشروع لانها تقام بجمع عظیم فتأخیرها مفض الی الحرج ولا کذاک الظهر
وموافقة الخلف لاصله من کل وجه لیس بشرط (ج: ۱ ص: ۳۲۷) (۳)

اوس خو دا ظاهره ده چی ترڅو اول اذان چی د هغه ابتداء د حضرت عثمان (رضی الله عنه) په زمانه
کی سوی ده، تر هغه وخته خو دا تقرير او وعظ یقیناً د اذان او خطبی څخه مخکی به
وو، ځکه چی د اذان شافعی او خطبی په مینځ کی د تقرير او وعظ نفی صراحتاً د برنی
روایاتو څخه کیږی، په هغه کی تصریح ده چی کله به امام د خطبی د پاره راتلی نو
دا تقرير او وعظ به موقوف کولی سو او داهم ظاهره ده چی په هغه زمانه کی په جمعه
کی د تبکیر لحاظ هم ډیر وو، اکثره خلکو به په جمعه کی د تبکیر د فضیلت حاصلولو
د پاره د سهار څخه جومات ته راتلل، نو د هغوی د پاره وعظ او تقرير د اذان څخه
مخکی مناسب وو، خو کله چی په خلکو کی سستی پیدا سوه نو اول اذان د زوال په
وخت خلکو ته د جمعی د وخت ښوولو د پاره شروع سو، نو اوس کله چی د زوال په
وخت د اول اذان ابتداء په زوراء باندی وسوه، او دوهم اذان عند المنبر د خطبی څخه
مخکی وسوه نو معلومه نه ده چی دغه وخت د تقرير او وعظ به د اذان علی الزوراء
څخه مخکی کیږی او که وروسته؟

د خلکو په تکاسل او سستی باندی نظر کولو سره په ظاهره خو هم دامعلومیږی چی
دا تقرير او وعظ د اذان علی الزوراء څخه وروسته وو، چی اوس خلک د تبکیر فضیلت

(۱) مصنف ابن ابی شیبہ باب من کان یقیل بعد الجمعة ویقول هی اول النهار رقم الحدیث ۱۲۳ ج: ۱
ص: ۴۴۴ (طبع مکتبه الرشد ریاض)

(۲) مصنف ابن ابی شیبہ باب من کان یقول وقتها زوال، الشمس وقت الظهر رقم الحدیث: ۵۱۴۴
ج: ۱ ص: ۴۴۵ (طبع مکتبه الرشد ریاض)

(۳) (طبع ایچ ایم سعید)

په حاصلولو باندې دومره حریص پاته نسلو چی د اذان څخه مخکې خود بخود پخپله جمع کیږي ځکه د دوی د جمع کولو او د جمعی د وخت خبرتیا د پاره خو دا اذان علی الزوراء مشروع سو.

کله چی د خلکو اجتماع د اذان څخه وروسته کیږي نو بیا د اجتماع څخه مخکې د تقریر او وعظ څخه څه فائده متصور نه ده او د اذان څخه مخکې د اجتماع معمول کله چی په زمانه خیر القرون کی کم سوی وو، نو اوس د دی د پاره خلک تیارول به د یوگران کار مترادف وی.

ځکه د (البلاغ) همدا تجویز متعین او د سلفو د عمل موافق دی چی د اول اذان څخه فوراً بعد تقریر شروع سی او د مختصر تقریر څخه وروسته د خطبی د پاره اذان وسی او بیا خطبه او لمونځ وسی (۵۳)

دوهم تجویز چی اول اذان د تقریر څخه فوراً وروسته وی او د هغه څخه وروسته صرف دومره وخت وی چی کوم خلک جومات ته نه وی راغلی چی هغوی راسی او سنت وکړي او د هغه څخه وروسته دوهم اذان، خطبه او لمونځ وکړي، دا طریقه علاوه د دی څخه چی معروفه نه ده او په دی باندې د هرځای او هر جومات خلک جمع کول مشکل دی، د اول اذان څخه مخکې د خلکو جومات ته راتلل په دی حرص او دنیا کی د انهمال په زمانه کی ډیر گران دی او د سلفو د معمول څخه هم خلاف معلومیږي.

د جمعی د پاره اصل داعی هم اذان دی (وَإِذَا تُؤَذَّى لِّلصَّلَاةِ) باندې دی (فَاسْعَوْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ) مرتب دی، په دی دوهم تجویز کی به اصل داعی وعظ او تقریر وی، خلک به د هغه د پاره جمع کیږي بیابه په دی صورت کی دا تقریر او وعظ د اول اذان سره په اتصال کی وی چی د سلفو د معمول خلاف دی، د هغوی معمول تقریر او وعظ د خطبی د اذان څخه مخکې او په دی سره اتصال وو، بیا په دی صورت کی اذان د خپل وخت څخه موخر کول دی، ځکه چی د دی اصل وخت، عند الزوال دی په دی تجویز کی به اول تقریر وی، د دی څخه وروسته به اول اذان ونی، او اول اذان پخپل وخت زوال باندې وئیل پکار دی، او دا د خپل ځای څخه ایسته کول پکار نه دی، د جمعی د اذان اول وخت د زوال سره متصل وروسته دی او هم په دی باندې د توارث عمل راروان دی، د احادیثو په کتابونو کی هم د دی صراحت موجود دی.

الغنی لابن قدامه کی دی:

۱: وبيدا وجوب السعی اليها عند الحنیفة بالاذان الاول عند الزوال. (بحواله الفقه الاسلامی وادلة ج: ۲ ص: ۲۲۲) (۱)

د احنافو په نزد د جمعی د پاره د سعی وجوب د زوال د وخت د اول اذان څخه شروع کیږي.

۲: مجمع الانهر شرح ملتقى الابحر کی دی: ويجب السعی وترك البيع بالاذان الاول فى عقب الزوال (ج: ۱ ص: ۱۷۱) (۲)

د جمعی د پاره سعی او ترك البيع د زوال او اذان اول څخه شروع کیږي.

۳: په فتح الباری کی علامه ابن حجر فرمائی:

وتبين بامضى ان عثمان احدثه لاعلام الناس بدخول وقت الصلوة (ج: ۲ ص: ۳۹۴) (۳)

د سابقه کلام څخه ظاهره سوه چی حضرت عثمان رضی الله عنه اول اذان د دی د پاره شروع کړی وو چی خلکو ته د لمانخه د وخت شروع کیدلو اطلاع وسی.

۴: معارف السنن کی مولانا محمد یوسف بنوری رحمته الله لکی چی:

وبالجملة فهذا الاذان كان قبل التأذين بين يدي الخطيب وكان فى اول وقت الظهر،

متصلاً بالزوال. (ج: ۴ ص: ۳۹۲) (۴)

اول اذان د خطیب د مخکې اذان مخکې او د ماپنښ په اول وخت کی د زوال سره

متصل کیږي. (از انوار مدینه لاهور)

د پورتنیو ذکر سوو حواله جاتو کی د فتح الباری د عبارت څخه واضح دی چی د اذان د مشروعیت غرض دا ښوول سوی دی چی خلکو ته د جمعی د لمانخه د وخت داخلیدلو اطلاع وسی، او په نورو حوالو کی هم دا اذان (عند الزوال) عقب الزوال سره مقید سوی دی چی د هغه څخه دا واضح کیږي چی د دی اذان اصل وخت د زوال څخه فوراً وروسته هم متصل دی، ځکه چی په عرف کی (عند) او (عقب) د گینتی څخه وروسته د پاره نه استعمالیږي، او علامه بنوری رحمته الله خو (فی اول وقت الظهر متصلاً بالزوال) لیکلو سره د دوهم احتمال گنجایش پرېښی نه ښووی، نو په کومو جوماتونو کی اول

(۱) (طبع دار الفکر)

(۲) (مجمع النهر ج: ۱ ص: ۱۵۳) طبع دار الكتب العمیه بیروت.

(۳) (طبع دار نشر الكتب الاسلامیه لاهور)

(۴) (طبع ایچ ایم سعید)

اذان د وخت څخه موخه کولو سره د کولو طریقه اختیار سوی ده، دا احتمال ضروری دی، ځکه دا عمل توارث او د سلفو د تصریحاتو خلاف کیدو سره د هغه اذان د مشروعیت د غرض هم خلاف دی کماثر.

نو په اول تجویز باندی عمل کول پکار دی، چي اول اذان باید د مایپنښین د وخت شروع کیدلو سره ووتل سی، او پنځلس شل منته وقفه د لمونځ کوونکو جومات ته د راتلو او اودس وغیره د پاره د مختص کولو اعلان وسی د دی څخه وروسته نیمه گینته مختصر ضروری وقتی مسائلو باندی مشتمل وعظ کیږی، بیا دوهم اذان او لمونځ کیږی، د اودو تقریرونو او بی ضرورته مضامینو بیانولو چي کوم رواج شروع سوی دی د دی د اصلاح کولو طرف ته توجه کولو او توجه ورکولو ضرورت دی نه داچي اصلاً وعظ او تقریر بند سی یا عمل توارث د سلف څخه اخواکیدو سره نوی طریقه جاری سی.

نن صبا تعلیم یافته طبه او د مغربی تهذیب دل داده ډله غواړی چي په هره هفته کی د خیر کلمه د ټولو مسلمانانو په غوږونو کی د جمعی د خطبی څخه مخکی پریوځی، د هغه موقع پاته نسی، حالانکی په دی موعظو سره د یوی لویی طبقی، اصلاح کیږی او په کثرت سره مسلمانان د دی څخه په استفاده کولو د خپلو اعمالو او عقائدو اصلاح کوی، او داهم هفته وار تبلیغ عام او د عوامی اصلاح پروگرام دی خو په هر خیر کی د شریعت د حدودو پابندی او د اعتدال لحاظ ساتل ضروری دی او د غلو څخه احتیاط کول لازم دی، خطباء او مبلغینو او واعظینو ته د خپل منصب خیال ساتل ضروری دی، که زموږ خطیبان د شریعت په حدودو کی د ننه په دی عمل وکړی نو دابه (یتخولنا بالموعظة) باندی د عمل کولو ذریعه کیدی سی، آزاده طبقه دا احتمال غواړی او په څو قسمه اعتراضونو سره په دی عمل خیر باندی قدغن لگول غواړی اصل دادی چي هغوی د علمانی کرامو او خطبائی عظامی خبره اوریدل نه سی برداشت کولی، الله جل و دی فهم سلیم ورکړی او موږ ته دی د خپلی اصلاح توفیق نصیب کړی. امین والله اعلم

سید عبد الشکور ترمذی عقی عنه

جامعه حقانیه ساهیوال سرگودها

۱۲/ شوال ۱۴۱۵ هـ

(داتول تحریرات حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی دامت برکاتهم په خدمت کی پیش سول، حضرت دامت برکاتهم د دی ټولو تحریراتو مطالعی کولو څخه وروسته درج ذیل جواب تحریر کی چي په هغه باندی شیخ الحدیث حضرت مولانا سبحان

محمود صاحب رحمه الله علیه او مفتی اعظم پاکستان حضرت مولانا مفتی محمد رفیع عثمانی صاحب هم تائیدی دستخطی وکړی.

جواب: (د حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم) الحمد لله وكفی وسلام علی عباده الذین اصطفی اما بعد!

احقر په دی موضوع باندی مرسله د ټولو تحریرونو مطالعه وکړله په دی ټولو تحریرونو کی احقر د دی تحریر سره حرف په حرف متفق دی چي د دارالعلوم کراچی څخه جاری سوی دی او په (البلاغ) کی شایع سوی دی.

اصل خرابی د دغه ځای څخه پیداسوی ده چي جمعی یی د خپل وخت مستحب (تعجیل) څخه ډیره موخه سوی ده، اولاً د دی خبری د ترغیب ضرورت دی چي د تعجیل جمعی سنت ژوندی سی.

دوهم د اذان اول او ثانی په مینځ کی طویل فصل نه وی چي د هغه صورت یاخو دادی چي تقریر دی د زوال حضرت مخکی وسی او د زوال څخه وروسته متصل اول اذان او لس پنځلس منته وروسته دوهم اذان وی، یا بیاتقریر د دواړو اذانونو په مینځ کی وی، نو چي هغه د پنځلس، شل منته څخه زیات نه وی، او مفصل تقریر د جمعی څخه وروسته یا د زوال څخه مخکی وی، د اول اذان څخه مخکی د اردو تقریر په باره کی داخطر ده چي خلک به د تقریر اوریدلو د پاره نه راځی، د تجربی څخه وروسته ثابت نه سوه.

کوم خلک چي تقریر اوریدل غواړی هم هغوی مخکی هم راځی او څوک چي یی اوریدل نه غواړی هغوی یی محض د اول اذان د وجی عموماً نه راځی، بلکی د دوهم اذان انتظار کوی او گنهگار یږی.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۲/ ۱۲/ ۱۴۱۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۷۸/۳۳)

پورته ذکر سوی تحریر د ناچیز په رایه کی درست دی او د دارالعلوم کراچی د دار الافتاء څخه چي دغه فتویٰ جاری سوه او په (البلاغ) کی شائع سوی ده، هغه هم درسته ده، البته د احقر په نزد د دواړو اذانونو په مینځ کی وقفه که نیمه گینته هم وسی نو څه خبره نه ده چي په هغه کی شل پنځه ویشت منته د سنتو پیداکیدی سی، او د خلکو د

پاره به انشاء الله په دی کی به څه تکلیف هم نه وی، او څوک چی د گناه څخه بچ کیدل غواړی هغوی به د تکلیف څخه بغير بچ سی. سبحان محمود.
والله سبحانه اعلم
تاچیز محمد رفیع عثمانی عقی عنه
۱۴۱۵/۱۲/۲۳ هـ

فصل في العیدین

د اختر و نو متعلق د مسائلو بیان

د اختر د لمانځه څخه وروسته باید دعاء وسي يا د خطبي څخه وروسته؟

سوال: د اختر لمونځ پسی که متصل دعاء ونسی د پاره د دی چی یوه دعاء په تأخیر سره د خطبی څخه وروسته دعاء وغوښتل سی نو آیا دا جائز دی؟ د خطبی څخه وروسته بیا د څه وعظ کولو څخه وروسته دعاء وسي نو څه قباحت خو به نه وی؟
جواب: دعاء د لمانځه څخه وروسته متصل مستونه ده، د خطبی څخه وروسته اجتماعی طور دعاء کول یوځای هم ثابت نه ده (۱). فقط

والله سبحانه اعلم

۱۳۸۷/۱۲/۱۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۵۷/۱۸ الف)

د تکبیرات تشریق په باره کی د امام اعظم او صاحبینو کی

د اختلاف تحقیق

سوال: مسئله داده چی د تکبیرات تشریق په سلسله کی حضرت امام ابوحنیفه رحمته الله علیه او صاحبینو په مینځ کی اختلاف دی په دی مسئله کی مفتی به قول د امام صاحب دی او که د صاحبینو؟

(۱) د دلائلو او تفصیل د پاره په همدی فصل کی ص ۵۹۲ فتویٰ او د هغه نمبر ۳ حاشیه وگورئ

جواب: په اصل کی د تکبیر تشریق په سلسله کی د امام صاحب او د صاحبینو په مینځ کی په دوو مسئلو کی اختلاف دی، مخکی مسئله داده چی تکبیر تشریف به ترڅو جاری وی؟ په دی کی د امام صاحب مسلک دادی چی د یوم عرفی د فجر څخه د یوم النحر تر مازیگر پوری او صاحبین د ایام تشریق آخری ورځ (یعنی ۱۳/ ذی الحجه) تر مازیگره پوری تشریف واجب وایی، په دی مسئله کی احنافو فقها وو یودروند اکثریت د صاحبینو په قول باندی فتویٰ ورکړی ده (۱)، او شیاد علامه ابن همام (۲) او د صاحب بدائع څخه ماسوا (۳) معروف فقهاء حنفیه کی چاهم په دی مسئله باندی د امام صاحب په قول فتویٰ نه ده ورکړی او پخپله حضرت مولانا ظفر احمد صاحب عثمانی رحمته الله علیه هم په دی مسئله کی د جمهور فقهاء حنفیه مطابق هم د دی قائل دی چی په دی مسئله کی فتویٰ د صاحبینو په قول باندی ده (۴)، او چونکی دامت متوارث عمل هم په دی راروان دی او ائمه ثلاثه هم د دی قائل دی، نو په دی مسئله کی عمل د صاحبینو په قول باندی کول پکار دی.

البته دوهمه مسئله داده: چی تکبیر تشریق په کومو خلکو باندی واجبیږی په دی کی د صاحبینو قول دادی چی داپه هر هغه سړی باندی واجب دی چی په چالمونځ فرض دی، لهذا منفرد سړی، ښځه، مسافر او کلیووالو باندی په ټولو تکبیر واجب دی، لهذا په منفرد سړی، ښځه باندی، د ښځو په جمع باندی په مسافرو باندی (کله چی د هغوی سره څوک مقیم نه وی) او په کلی والو باندی تکبیر واجب نه دی، په دی مسئله کی د فقهای حنفیه ترجیحات مختلف دی، بعضی فقهاء مثلاً: صاحب بحر، صاحب سراج وهاج او صاحب جوهره په دی مسئله کی د صاحبینو په قول باندی فتویٰ ورکړی ده. (البحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۲۲)

(۱) وفي الدر المختار قبیل باب الکسوف ج: ۲ ص: ۱۸۰ ... الى عصر اليوم الخامس اخر ایام التشریق وعليه الاعتماد وفي الشامية قوله وعليه الاعتماد) هذا بناءً على انه اذا اختلف الامام صاحباه فالعبرة لقوة الدليل وهو الاصح ... وبه اندفع مافی الفتح من ترجیح قوله هنا ورد فتویٰ المشائخ بقولهما بحر.

(۲) وگورئ فتح القدیر ج: ۲ ص: ۴۸، ۴۹.

(۳) وگورئ بدایع الصنائع ج: ۱ ص: ۱۹۵، ۱۹۶. (طبع ایچ ایم سعید)

(۴) وگورئ اعلاء السنن ج: ۸ ص: ۱۲۴، ۱۲۵. (طبع ادارة القرآن کراچی)

او بعضو په دی مسئله کی د امام صاحب قول اختیار کړی دی او د بعضی فقهاوو عبارتونه دواړو ته مشتمل دی، په دی معامله کی د حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی رحمۃ اللہ علیہ تحقیق دادی چی فتویٰ د امام صاحب په قول باندی ده (۱) ځکه چی هغه روایت او درایتا اقوی دی، بهشتی گوهر هم دا اختیار کړی دی، او ورسره یی داهم وئیلی دی: که مسافر او بنځه یی هم ووايي نو ښه دی، په دی کی شک نسته چی د حضرت مولانا عثمانی دلائل قوی دی، بالخصوص د حضرت علی رضی اللہ عنہ حدیث: لا جمعة ولا تشریق ولا صلوة الفطر الا فی مصر جامع (۲) سره د دی تائید کیری خو دوهم اړخ ته هم دلائل سته او بعضی فقهاوو هم دی ته ترجیح ورکړی ده، خو که څوک په دی عمل وکړی نو په هغه باندی نکیر هم درست نه دی، خاصکر بهشتی گوهر د عدم وجوب په تقدیر باندی هم دی ته بهتر وئیلی دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۲/۱۱/۳۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۷۲۲/۳۷ هـ)

۱: عرب امارات کی اختر لمونځ کوونکي د پاره پاکستان کی دوباره

د اختر لمونځ کولو حکم

۲: داسي سړی د شوال نفلي روژي د کله څخه شروع کړی؟

سوال: جناب گرامی قدر... السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته!

مشکور به یم که دلاندی درخ سوو سوالونو مو د اسلامی تعلیماتو په رونا کی جواب راکي، جواب لفافه شامل هذا ده.

۱: سائل د رمضان میاشت کی عرب امارات ته تللی وو، هلته د اختر میاشت یوه ورځ مخکی په نظر راغله (یا اختر یوه ورځ مخکی وسو) د اختر لمونځ کولو سره د شپي کراچی ته راوړسیدم (په ذریعه دهوائی جهان) کراچی، کښی په صباباندی اختر رو پوښتنه داکول دی چی سائل ته دلته د اختر لمونځ کول ضروری وو او که نه؟

(۱) راجع اعلاء السنن ابواب العیدین. باب تکبیرات التشریق وانها لاتجب علی اهل المصر ج: ۸ ص: ۱۲۸، ۱۲۹ (طبع اداره القرآن کراچی).

(۲) اعلاء السنن ج: ۸ ص: ۱۲۷ (طبع اداره القرآن کراچی).

۲: دوهمه خبره داده چی وئیل کیری چی د رمضان ختمیدو څخه وروسته شپږ روژي وساتل سی نو د دی ډیر ثواب دی او د پوره کال روژو نیولو ثواب ورکول کیری، پوښتنه داکول دی چی سائل د اختر لمونځ په امارات کی اداء کړی وه، اوس په کراچی کی ماته داشپږ ورځی روژي د اختر د ورځی څخه نیول پکار دی؟ یا په کراچی کی د اختر ورځ تیرولو سره ابتداء وکړم؟ وئیل کیری چی د اختر په ورځ صرف د شیطان روژه وی؟

جواب: ۱: په صورت مسئله کی سائل ته کراچی ته د رارسیدلو سره هم د اختر لمونځ کی شاملیدل پکار دی، او هم د اختر د لمونځ نیت کول پکار دی ځکه چی په دی صورت کی خو څه صریح حکم د فقه په کتابونو کی پیدانه سو، خو اصول دادی چی سړی په کوم ملک یا ښار کی وی، هم د هغه احکامو اعتبار وی لهذا کراچی ته رارسیدو څخه وروسته ستا د پاره هم دا د اختر ورځ ده، که د دی خبری لحاظ وسی، نو د اختر لمونځ هم ستا د پاره ضروری دی، خوبل طرفته تایووار د اختر لمونځ کړی دی، که د دی لحاظ وسی نو ضروری نه دی، دواړو احتمالاتو باندی د عمل محتاط شکل همدادی چی هغه دی د اختر په لمانځه کی په نیت د اختر شامل سی چی د واجب کیدو په صورت کی واجب اداء سی، ورنه هغه به نفل جوړسی.

۲: د شپږو روژو د اختر متصل کیدل ضروری نه دی (۱) لهذا هغه روژي د کراچی په لحاظ سره، دوهم شوال څخه شروع کړه په دی کی څه شبه نسته.

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۲/۴/۴ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۳/۴۸۳)

د احنافو د غیر مقلد په اقتداء کی د اختر لمونځ کولو حکم

سوال: په یومیدان کی اول څخه مغربی اړخ ته اهل حدیث د اختر لمونځ کولو اوس احناف هم مشرقی اړخ کوی، اوس احناف وایی چی په موږ پسی لمونځ کوئ او هغوی وایی چی موږ چونکی دولس تکبیرونه وویل او تاسو شپږ تکبیره وویاست، لهذا په

(۱) وفي البحر الرائق کتاب الصوم ج: ۲ ص: ۲۵۸ (طبع سعید) ومنه ایضاً صوم سنة من شوال عند أبي حنيفة متفرقا کان او متتابعاً وعن أبي يوسف كراهته متتابعاً لا متفرقا، لكن عامة المتأخرين لم يردوا به بأساً.... الخ.

فتاویٰ عثمانی اول جلد
تاسو پسی لمونځ نه صحیح کیږی ایا احناف په هغوی پسی لمونځ کولی سی؟ هرکله
چی خپل مینځ کی جن

هم ختم سی؟
جواب: د اختر په لمانځه کی چی د کوم تعارض ذکر وسو هغه واقعاً مناسب نه دی
چونکی اهل حدیث حضرات د ډیری مودی څخه هلته لمونځ کوونکی راروان دی نو
احنافو حضراتو ته پکار ده چی هغوی بل ځای کی لمونځ وکړی، یاڅه وقفه ورکولو
سره هم د هغه میدان یوی بلی حصی کی لمونځ ادای کړی، او که داصورت ممکن نه وی
نو په خپل مینځ کی د جنگ څخه بچ کیدو د پاره دی د اختر لمونځ دولس تکبیرونه
اداء کړی، که څه هم د احنافو په نزد خلاف اولی دی.

ولوزاد تابعه الى ستة عشر لانه ماثور، وقال الشامي في آخر، مطلب تحب طاعة الامام
فيما ليس بمعصية، وذكر في البحر ان الخلاف في الاولوية ونحوه في الحلية. (الدر
المختار) (۱)

الجواب الصحيح بنده محمد عاشق الهی بلند شهری

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۳۸۷/۱۲/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۸/۱۴۳۳ الف)

په یو مقام باندی د اختر د دوو جمعو کولو د دوو صورتونو حکم

سوال: څه فرمائی علمائی دین او مفتیان د شرع متین په دی مسئله کی چی موږ خلک
پاکستان ستیل ملز کراچی لیبر شفت کی کار کوو او یوشفت د ډیوتی څخه د فراغت
څخه نیمه گینته وروسته دوهم شفت په ډیوتی حاضریری، په دی مناسبت سره زموږ
خواته د اخترنو لمونځونه هم دوه واره یوځای کی اداء کیږی چی د هغه صورت
مندرجه ذیل دی:

(۱) الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۱۷۲، ۱۷۳. (طبع سعید) وفي الهندي الباب السابع
العشر في صلاة العیدین ج: ۱ ص: ۱۵۱ (طبع رشیده کویت) قال محمد ﷺ في الجامع اذا دخل
الرجل مع الامام في صلاة العيد وهذا الرجل يرى تكبير ابن مسعود ﷺ فكبر الامام غير ذلك اتباع
الامام الا اذا اكبر الامام تكبيرا لم يكبره احد منها الفقهاء وحينئذ لا يتابعه كذا في المحيط.

۱: یوځای کی یوجومات کی دوه واره صلوٰۃ عید نیمی گینتی او وقفی څخه وروسته د
یو امام په اقتداء کی اداء کیږی، امام یو دی او مقتدیان په اول صف کی د یوشفت،
خلگ وی.

۲: هم په یوځای کی او یوجومات کی دوه واره د اخترنو جماعت داشان کیږی چی اول
وار په مخکی شفت کی د یو امام په اقتداء کی او دوهم شفت د دوهم امام په اقتداء
کی اداء کوی، اوس سوال ددی چی یوځای او یومقام کی د صلوٰۃ عیدین جماعت اول
او جماعت ثانیه هم د یو امام په اقتداء کی جائز دی او که ناجائز؟

په اول صورت کی مقتدیان بدل سول خو امام هم یودی، او په دوهم صورت کی امام هم
مختلف او مقتدیان هم مختلف دی، خو عیدگاه او د لمانځه ځای یو دی نو آیا په یوه
عیدگاه کی جماعت ثانیه صلوٰۃ عیدین به جائز وی او که نه؟ او په دی دواړو کی به کوم
یولمونځ صحیح وی؟

جواب: مسئله د دوو صورتونو کی مخکی صورت یعنی هم د یو امام پسی دوه جلا
جلا جماعتونه خو بلکل جائز نه دی، او په دی صورت کی به دوهم جماعت د خلگو
لمونځ به هم نه کیږی (۱) او دوهم صورت هم بغیر د شدیدې او سختی مجبوری څخه
اختیارول درست نه دی (۲) لهذا یاخو دی هم یو امام پسی د ټولو خلگو په یووخت د
لمونځ اداء کولو انتظام وسی، او یاکه دوه جمعی د څه وجی ضروری وی نو د دوو جلا
جلا جوماتونو یا عیدگاهونو د دوو جلا جلا امامانو پسی دی اداء سی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۲/۱۳/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۷۸۷/۵۰۳۷)

(۱) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۷۹، ۵۸۰ (ولایصح اقتداء) ... مفترض بمنفصل الخ
همدارنگه وگوری فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ج: ۵ ص: ۲۲۴ (سوال نمبر ۱/۲۲۸۷).

(۲) ځکه چی په یوځای کی تعدد صلوٰۃ عید درست نه دی، وفي البحر الرائق باب العیدین ج: ۲ ص:
۱۲۲ فاذا فاتت مع امام وامکنه ان یذهب الی امام اخر فانه یذبه الیه لانه یجوز تعددها فی مصر
واحد فی موضعین واكثره اتفاقاً، او همدارنگه وگوری امداد الاحکام ج: ۱ ص: ۷۴۳.

د ځای د تنگوالی په وجه په یوځای کې د اختر د دوو جمعو حکم

سوال: په یو جومات کې د عیدینو په موقعه باندې د ځای د تنگوالی په وجه او مستقل جلا ځای د ناستوالی په وجه د اختر لمونځ هم په هغه جومات کې چیرې چې مخکې جمع کیږي دوهمه جمعه د مذکوره شکایت په وجه جائز ده او که نه؟

جواب: د ځای د تنگوالی په وجه که هم په یوځای دوی جمعې وسی نو د عدم جواز هیچ وجه نسته، حضرت مولانا عبد الحی لکهنوی رحمته الله علیه د یو سوال په جواب کې تحریر فرمائی: د فقهي د ظاهري عبارتونو څخه معلومیږي، چې تعدد د اختر د لمانځه مطلقاً جائز دی یوځای کې یا دوو ځایونو کې لکه چې طحطاوی حواشی مراقی الفلاح کې لیکي: ولوقدر بعد الفوات مع الامام علی ادراکها مع غیره فعل، للاتفاق علی جواز تعددها (۱) (مجموعه الفتاوی ج: ۱ ص: ۴۳۹) (۲) والله اعلم

۱۴۰۶/۵/۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۷/۲۷۰ ب)

د اختر د لمانځه څخه وروسته دعاء پکار ده او که د خطبي څخه وروسته؟

سوال: د عید الفطر په ورځ یو امام صاحب چې عالم هم دی د تقریر په دوران کې یې ووئیل: چې د اخترونو په لمونځونو کې سلام گرځولو سره دعاء کول سنت دی، د دې خبرې په تحقیق کې مې علم الفقه وکتله په هغه کې دا عبارت درج وو، د اخترونو د لمانځه څخه وروسته یا د خطبي څخه وروسته دعاء غوښتل د نبی صلی الله علیه و آله او د هغه اصحابو څخه منقول نه ده، که دې حضراتو چیرې دعاء غوښتلی وی نو ضرور به نقل سوی وه، لهذا د اتباع په غرض نه کول بهتر دی (ص: ۴۹۰) دا عبارت د مولوی صاحب د تغلیط د پاره کافی دی، په بهشتی زیور کې د دې برعکس عبارت موجود دی، یعنی د اصحاب کرامو رضی الله عنهم او تابعینو څخه منقول نه دی، مگر د هر لمانځه څخه وروسته دعاء مسنون ده، ځکه په اخترونو کې به هم دعاء مسنون وي، د دې وضاحت وکړئ چې اطمینان راته وسی.

جواب: دغه مولوی صاحب چې کومه خبره کړې ده هغه صحیح ده په اخترونو کې د لمانځه څخه وروسته اجتماعي دعاء مسنون ده، د خطبي څخه وروسته مسنون نه ده.

(۱) حاشیه الطحطاوی علی مراقی الفلاح ص: ۳۹۲ (طبع نور محمد کتبخانه)

(۲) مجموعه الفتاویٰ عبد الحی رحمته الله علیه ج: ۱ ص: ۳۲۷ (طبع ایچ ایم سعید)

حقیقت هم هغه دی چې بهشتی زیور لیکلی دی چې که څه هم خاص اخترونو کې لمونځ څخه وروسته دعاء غوښتل روایاتو څخه ثابت نه دی (۱) خو چونکې د هر لمانځه څخه دعاء کول ثابت دی، ځکه په دې کې عیدین هم شامل دي او د خطبي څخه وروسته د دعاء کولو ثبوت هیڅ چیرې هم نسته او د یونډ د اکابرو هم دامعمول پاته سوی دی او بهشتی زیور په فقهي اعتبار سره د علم الفقه په مقابله کې زیات مستند او معتبر کتاب دی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۳/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۳۵۷ ب)

د اختر په لمانځه کې امام تکبیرونه پریښوولو سره فاتحه

شروع کړی نو څه حکم دی؟

سوال: د کوشنی اختر په لمانځه کې امام صاحب نیت وتری ثناء وئیلو څخه وروسته یې الحمد لله شریفی ویل شروع کړل د دې څخه وروسته چا فاتحه ورکړه په فاتحه ورکولو باندې امام صاحب الحمد شریف بنده کړل دوه زائد تکبیرونه یې ووئیل او بیایي الحمد شریف شروع کړل یو تکبیر بیا هم پاته سو ایا په دې صورت کې لمونځ وسو او که نه؟

جواب: د اختر تکبیرات زواید واجب دي که د امام څخه هیرسي او هغه پرېږدي او سورة فاتحه شروع کړي نو ترڅو چې قرأت مکمل سوی نه وي نو په یاد کې راتلو یا د چافتحه ورکولو باندې تکبیرونه وئیل پکار دي او د تکبیرونو څخه وروسته بیا قرأت د سره ویل پکار دي، لهذا امام صاحب خو دا کار صحیح کړی دی چې سورة فاتحه یې بنده کړه او تکبیرونه یې ووئیل خو یو تکبیز یې پریښووی د قاعدې مطابق په دې

(۱) د اختر په اجتماع کې د دعاء ذکر بخاری شریف ج: ۱ ص: ۱۳۴ په دې روایت کې پیدا کیږي: قالت ام عطية امرنا ان نخرج فيخرج الحيض والعواتق وذوات الخدود فيشهدن جماعة المسلمين ودعوتهم ويعتزلن مصلاهم خو د لمانځه یا خطبي ه وروسته هیڅ تعین روایات نه پیدا کیږي لهذا په نورو لمونځونو باندې قیاس کولو سره د اختر د لمانځه څخه وروسته د دعاء موقع معلومیږي لکه چې نور حضرات اکابرو هم لیکلي دي وگورئ امداد الفتاوی ج: ۱ ص: ۴۰۵ تر ۴۰۷ پوري او امداد المفتیین ص: ۴۰۸ (طبع دار الاشاعت و فتاوی دار العلوم ج: ۸ ص: ۲۳۱، ج: ۵ ص: ۲۳۱)

فتاویٰ عثمانی اول جلد
باندی سجده سهوه لازمیدل پکار وو، خو په اخرونو کی سجده سهوه نه لازمیږي ځکه نو مذکوره لمونځ وسو، فی رد المختار: ان بدأ الامام بالقرأة سهوا فتذكر بعد الفاتحة والسنورة، يمضي فی صلوته وان لم يقرأ الا الفاتحة كبر واعاد القرأة لزوماً. (۱)
وفیه ایضاً: ان العود الى التكبير قبل اتمام القرأة ليس لاجل المستحب الذي هو المولات بل لاجل استدراك الواجب الذي هو التكبير. (شامی باب العیدین) (۲)
وفی الدر المختار (والسهو فی صلوة العید والجمعة والمكتوبة والتطوع سواء والمختار عند المتأخرين عدمه فی الاوليين لدفع الفتنة كما فی جمعة البحر واقره المصنف وبه جزم فی الدر) شامی باب سجود السهو.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۱۰/۵ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۳۵۳/۲۷ هـ)

فصل في المسائل الجديدة والمتفرقة المتعلقة بالصلوة

د لمانځه سره متعلق جدید او متفرقو مسائلو بيان

په لمانځه کې د سپيکر استعمال

سوال: د احقر په جومات کې د جمعی په ورځ نژدې خطیب څخه سخت اواز د تقریر ډیر مشوش کوونکی دی د احباب خصوصی رایه ده که صرف د دننه جومات هارن استعمال سی نو د ټولو لمونځگذارو لمونځ به سکون سره وسی که نه یی ټول لمونځگذار به د خطیب صاحب د تقریر څخه پریشانې وی بعضو د دین بزرگانو په لمانځه او خذبی کې د دننه جومات هارن استعمال هم نه خوښوی ځکه به احقر هم لمانځه او خطبی کې د دننه جومات هارن استعمال نه کوئ خو د ټولو لمونځ گزارو د اضطراب او تشویش پیش نظر تاسوته مراجعت دی که د جومات د ننه هارن سره خطبه او د جمعی لمونځ اداء سی نو آیا څه شرعی قباحته سته؟ ورسره احتیاطاً د مکبیرینو انتظام هم وسی، که خدای

(۱) ردالمختار ج: ۲ ص ۱۷۳ (طبع سعید)

(۲) ردالمختار ج: ۲ ص ۹۲ (طبع سعید)

ناخواسته بجلي فيل سی نو په لمانځه کې به خلل نه وی، او اله مکبر الصوت هغه ده چی بتن سره لگولی سی. والسلام
(المستفتی مولانا) حکیم محمد اختر (صاحب مدظلهم)

خانقاه امدادیه اشرفیه، گلشن اقبال کراچی

جواب: په لمانځه کې د مکبر الصوت د الی استعمال جائز دی او په دی سره لمونځ هم نه فاسدیږي بیا هم که څوک د بعضی علماوو د اختلاف په وجه احتیاط وکړی نو ښه دی، خو استعمال کوونکو باندی تکبر نه دی پکار په دی شرط چی هغه یی حدودو کی د ننه استعمالوی، د مسئلې علمی تحقیق حضرت مولانا مفتی محمد شفیع صاحب قدس سره کتاب آلات جدیده، کی موجود دی (۱) لهذا صورت مسئله کی د ننه مکبر الصوت خلاصوولو کی څه شرعی قباحته نسته.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۵/۵/۲۱ هـ

(فتویٰ نمبر ۸۰۹/۳۸ ج)

ایا په لاوډ سپيکر باندی لمونځ صحیح کیږي؟

سوال: اله مکبر الصوت (لاوډ سپيکر) باندی فرض لمونځ جائز دی؟ او که نه که جائز وی نو ولی، کریم اباد بلاک نمبر ۴ په جومات کې دی مسئلې ډیر سخت نزاعی حیثیت اختیار کړی دی، دوو ډلو کی ډیر سخت جنګ دی.

جواب: لاوډ سپيکر باندی فرض لمونځ جائز دی او بغیر د کراهت څخه کیږي خو ښه داده چی بغیر د ضرورت څخه لاوډ سپيکر استعمال نسی، د دی مسئلې تفصیلی دلائل مفتی اعظم حضرت مولانا مفتی محمد رفیع صاحب رحمته الله علیه په رساله کې / اله مکبر الصوت، کی موجود دی دارساله په الات جدیده کی چاپ سوی ده، تفصیل د پاره دی هغه وکتل سی (۲)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۲/۹۰/۲۲ هـ

(۱) او پخپله د حضرت امت برکاتهم تفصیلی فتویٰ مخکی را روانه ده. (مرتب عفی عنه)

(۲) او پخپله د حضرت امت برکاتهم تفصیلی فتویٰ مخکی را روانه ده.

ایا په لاوه سپیکر لمونځ کولو کي زیات ثواب دی؟

سوال: آیا جهری لمونځونه لاوه سپیکر باندی کولو کی ډیر ثواب دی، آواز ترلری پوری ځی.

جواب: ترڅو چی ضرورت نه وی لمونځ بغیر د لاوه سپیکر څخه کول پکار دی په لاوه سپیکر باندی د لمانځه جواز خو د ضرورت په حالاتو کی دی بغیر د وجی څخه د لاوه سپیکر استعمال بڼه نه دی خاصکر کله چی لری لری پوری آواز ځی چیری چی خلک په وب یانورو کارونو مشغول نو د دی د استعمال کراحت نورهم زیاتیری.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱۹/۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۹۲۲/۲۸ ج)

په جومات کي د خانه کعبی او مسجد نبوی تصویرونه زړیدلی وی

نو په دی صورت کي د لمانځه حکم

ال: په اکثر جوماتونو کی د کعبی شریفی او مدینی منوری تصویرونه زړیدلی وی دی حالت کی خو به په لمانځه کی څه نقص نه وی؟

ب: لمونځ خو کیږی خو د دی تصویرونو د لمونځ کوونکی مخ ته کیدل څه بهتر نه

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۱۲ هـ

په جوماتونو کي د لاوه سپیکر شرعي احکام

ال: څه فرمائی علمائی دین چی آله مکبر الصوت (لاوه سپیکر) د تراویحو د پاره ډیر تیز استعمالیری چی ټولی محلی ته د هغه آواز رسیږی چی په هغه کی په لاندی قیاحتونه معلومیږی.

محلی ښځو ته د لمونځ اداء کول مشکل کیږی.

۲: د محلی مریضان او ضعیفان چی د هغوی د علاج د پاره زړ بیده کیدل ضروری وی،

نسی بیده کیدل.

۳: تلاوت په ادب سره، د سماعت اهتمام د محلی والاو څخه نسی کیدلی.

۴: د سجده تلاوت وجوب که لاوه سپیکر سره کیږی نو د محلی ضعیفانو او ښځو باندی سجده تلاوت واجب کول او د هغوی د اړخه د هغه ادائیگی اهتمام فقدان یا مشکل کیږی.

په دی سلسله کی د شریعت د احکامو څخه مو ازراه کرم خبر کړئ. بینوا وتوجروا. العارض

مولانا حکیم محمد اختر عفا الله عنه

(مدرسه اشرف المدارس، گلشن اقبال کراچی)

جواب: په تراویحو کی دومره زیات په لوړ آواز سره لاوه سپیکر استعمالول چی د هغه په وجه سوال کی مذکوره قیاحتونه راځی نو جائز نه دی، چنانچی فقهاء کرامو د دی خبری صراحت کړی دی چی ذکر الله په دومره آواز سره کول چی په هغه سره د چا په عبادت یا خوب کی خلل راځی صحیح نه دی، مشکوة شریف کی د حضرت ابو قتاده رضی الله عنه څخه مروی دی چی: حضور ﷺ یوه شپه د باندی تشریف وی وړی، نو وی لیدل چی حضرت عمر رضی الله عنه په لمانځه کی دی او ډیر په لوړ آواز سره تلاوت کوی، بیاچی کله حضور ﷺ د حضرت ابوبکر رضی الله عنه خواته ورسیدی، نو وی لیدل چی هغه هم په لمانځه کی دی او په کرار آواز باندی تلاوت کوی، بیا چی کله دواړه حضرات د حضور ﷺ په خدمت کی حاضر سول، نو حضور ﷺ ابوبکر صدیق رضی الله عنه ته وفرمائیل: چی زه ستاخوا ته تیر سوم او ته په لمانځه وی او په کرار دی تلاوت کوی، حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه عرض وکی ای د الله رسول! ما هغه ذات ته رسوی د چاسره چی می سرگوسی کوله، بیا حضور ﷺ حضرت عمر رضی الله عنه ته وفرمائیل چی زه ستاخوا ته تیر سوم ته په لمانځه کی وی او په زوره دی تلاوت کوی، حضرت عمر رضی الله عنه عرض وکی چی ماخو بولی بیداره کول او شیطان می ترتی، نو حضور ﷺ وفرمائیل: ای ابوبکر! تاسو خپل آواز لږ لوړ کړئ او حضرت عمر رضی الله عنه ته یی وفرمائیل تاسو خپل آواز لږ ټیټ کړئ. (مشکوة شریف ج: ۱ ص: ۱۷۰ باب مایقوال)

د دی حدیث څخه هم معلومه سوه چی په دومره لوړ آواز سره تلاوت کول چی په هغه سره د بیمارانو په آرام کی او د بنځو په لمانځه کی خلل واقع کیږی صحیح نه دی، د دی څخه اجتناب کول ضروری دی، او د لاوه سپیکر استعمال په وخت د ضرورت او په قدر د ضرورت کول پکار دی.

قال الشامي: وفي حاشية الحموي عن الامام الشعراني اجمع العلماء سلفًا وخلفًا على استحباب ذكر الجماعة في المساجد وغيرها الا ان يشوش جمهورهم على نائم او مصل او قاري اه. (ج: ۱ ص: ۴۴۴) (۱)

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۲۱/ ذی الحجه ۱۴۰۷ هـ (۲)

په تراویحو کې د لاوه سپیکر د استعمال حکم او په سپیکر کې

د تراویحو په دوران کې د سجدی ایت رواروان وی

نو باید څه وسي؟

سوال: زه چی په کوم جومات کی قرآن کریم اورم هغه جومات کوشنی دی او د امام آواز مقتدیانو ته په اسانه رسیږی، د دی باوجود د اتو کالو څخه په دی جومات کی په لاوه سپیکر باندی تراویح کیږی او د اکثریت رایه هم داده چی: په لاوه سپیکر باندی حسب سابق تراویح دی کیږی، خو یوسری دوه د دی مخالف دی او هغوی بغیر د لاوه سپیکر څخه په تراویح کولو باندی زور ورکوی، هم په دی دوران کی یوه دوی ورځ اسپیکر خراب وو نو د متصل د کانونو او هوټل څخه د ریکارډنگ اوازونه دومره راځی چی تراویح کول گران سول د منع کولو باوجود هغوی ونه منل، د دی څخه علاوه که په لاوه سپیکر باندی لمونځ ونه سی نو د مسدجد د شاوخوا اوازونه هم خلل اندا کیږی چی د هغه د وجی پریشانی جوړیږی، که موږ په خپل جومات کی حسب سابق د لاوه سپیکر باندی تراویح کوو، نو د دی خللونو څخه محفوظ پاته کیدی سی، خو یو

دوه کسان جگړه کوی چی بغیر د لاوه سپیکر څخه تراویح کوو، پرون شپه خو په دی باندی د جگړی نوبت زیات رالی، په دی حالاتو کی شرعاً څه حکم دی؟

۲: د سجدی ایت که د تراویحو په رکعتونو کی راسی نو ایا لاوه سپیکر به بندولو سره وئیل کیږی؟ او که حسب سابق د نورو رکعتونو، دابه هم لاوه سپیکر باندی کول کیږی؟

جواب: په سوال کې چی تاسو کوم لیکلی دی د هغه پیش نظر لاوه سپیکر باندی په تراویحو کی څه مضائقه نسته (۱) البته بهتره داده چی د لاوه سپیکر اواز دومره کم سی چی د جومات څخه د باندی اواز ولاړ نسی.

۲: که د جومات څخه د باندی اواز نه ځی یا ډیر کم ځی نو بیا خو د سجدی ایت هم په لاوه سپیکر باندی وکړی ورنه د سجدی ایت په ویلو سره دی امام خپل آواز نسبتاً ټیټ کړی او که دا ممکنه نه وی نو چی په کومو دوو رکعتونو کی د سجدی ایت راروان وی نو لاوه سپیکر بند کړی.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۹/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۹۹۱ ج)

په ریل کې د سفر په دوران کې څنگه لمونځ باید وسي؟

سوال: په ریل کی د سفر په دوران کی لمونځ څنگه وسي په ناسته یا په ولاړه؟ او ورسره د اهم راته وښایی که د سفر په دوران کی قبلی طرف ته مخ صحیح نه وی نو ایا لمونځ به وسي؟

جواب: هم په ولاړه کول واجب دی (۲) او د قبلی طرف ته رځ کیدل فرض دی د دی څخه بغیر لمونځ نه کیږی که رځ معلوم نه وی نو معلومولو د پاره خپل پوره کوشش وکړه او کوم طرفته چی غالب گمان وی هغه طرف ته مخ کولو سره لمونځ وکړه.

والله سبحانه اعلم

۱۴۲۱/۱/۸ هـ

(۱) تفصیل په سابقه فتویٰ وگورئ.

(۲) وفي تنوير الابصار ج: ۱ ص: ۴۴۴، ۴۴۵ (طبع سعید) من فرائضها.... ومنها القيام في فرض لقادر عليه.

رد المختار فی رفع الصوت بالذکر ج: ۱ ص: ۲۲۰ (طبع سعید)

د افتویٰ د البلاغ شماره محرم الحرم ۱۴۰۷ هـ څخه اخستل سوی ده.

پہ ہوائی جہاز کی لمونخ اداء کول جائز دی؟

سوال: د سفر پہ دوران کی ہوائی جہاز کی لمونخ کیبی او کہ نہ؟ پہ جہاز کی لمونخ کول جائز دی او کہ نہ؟
جواب: جائز دی (۱)؟

واللہ سبحانہ اعلم

۱۴۱۲/۱/۸ھ

(فتویٰ نمبر ۵۸/۲۵۱)

د بی لمانخہ حکم

سوال: د بی لمانخہ خہ حکم دی؟ اوریدلی می دی چی بی لمانخہ د سپی خخہ ہم بدتر دی؟ ایا د سپی جھوٹہ جائز دہ؟

جواب: بیلمانخہ فاسق دی خو کوم مسلمان تہ د سپی خخہ بدترویل درست نہ دی (۲).
فقط واللہ اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ
۱۳۸۸/۲/۱۱ھ

کتاب الجنائز

د جنازی لمونخ او د تجهیز او تکفین مسائل

(۱) د تفصیل د پارہ وگورئی امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۳۹۴ تر ۳۹۶ پوری

(۲) وفی مشکوٰۃ المصابیح، باب حفظ اللسان والغیبة والشتیم ج: ۲ ص: ۴۱۱ (طبع قدیمی کتب خانہ)
سباب المسلم فسوق وقتاله کفر

۱: د جنازی لمونځ ور کولو کي کوم امام باید مقدم سي؟

۲: د سړي د نه موجودیت په صورت کي په ښځي باندې د جنازی لمونځ کول لازم دی؟

سوال: هل امام الجمعة مقدم على امام مصلی العید لصلوة الجنائز ام امام مصلی العید مقدم على امام الجمعة؟ مع الحواله
جواب: لم ار من صرح بهذا والذي ينبغي أن يقدم امام الجمعة لان الرضابه اتم واكثر من امام مصلی العید وهو العلة في التقديم في الصلوة الجنائز. والله اعلم.
سوال: اذا نقل الميت من موضعه الى موضعة أخرى لضرورة فأیها أحق بالامامة؟ امام موضعة الميت ام امام موضعة الذي نقل فيها الميت؟

جواب: امام الحي الذي كان يسكنه الميت أولى من امام الحي الذي انتقل اليه لان علة تقدم امام الحي ان الميت رضى بالصلوة خلفه حال حياته فينبغي ان يصلى عليه بعد وفاته كما صرح به الشامي وفي رد المختار (١) والحلي في شرح المنية (ص: ٥٤١) (٢) وهذه العلة انما توجد في امام الحي الذي كان الميت يسكنه دون الحي الذي انتقل فيه.

سوال: اذا مات الرجل في نساء ليس فيها احد من الرجال فعلى المرأة صلوة الجنائز أم لا؟

جواب: نعم لامانع من وجوب صلوة الجنائز على النساء اذا لم يكن في الحي رجل غير أنه لا يجوز لهن غسله وانما عليهم التيمم، لما في الدر المختار مات بين رجال او هو بين نساء يمه المحرم فان لم يكن فلا تجزى بخرقه. (شامي) (٣)

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

(١) وفي الدر المختار ج: ٢ ص: ٢٢٠ (طبع ايچ ايم سعيد) امام الحي وفي الشامية تحته ... وانما لان أولى لان الميت رضى بالصلوة خلفه في حال حياته فينبغي ان يصلى عليه بعد وفاته ... الخ.
(٢) غنية المتملی ص: ٥٨٥ (طبع سهيل اكيامي، لاهور)
(٣) الدر المختار ج: ٢ ص: ٤٠١ (طبع سعيد).

۱۳۸۸/۵/۲۳ هـ
فتویٰ نمبر ۲۱۳ / ۱۹ الف

د جنازی د وړلو په وخت څلویښت قدمونه شمار کول سره

میت ته د ایصال ثواب کولو حکم

سوال: د مړي د جنازی لوړولو په وخت زموږ خواته په عوامو کي دا مروج ده چی څلویښت قدمونه شمیرلی سی او مړی ته د هغه ثواب رسول کیږی ایا شرعی طور باندی ددی څه جواز سته؟
جواب: د اشان قدمونه شمارل او د هغه د ثواب رسولو شرعاً څه ثبوت نسته، دارسم واجب الترك دی.

والله سبحانه اعلم

۱۴۰۱/۱۰/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۰۹۲ / ۳۲ ج)

مړی ته دوه واره د غسل ورکولو رسم

سوال: زموږ خواته دا رواج دی چی مړی ته دوه واره غسل ورکول کیږی یو غسل د مړیدلو په وخت فوراً د قرآن شریف د وئیلو د پاره ورکول کیږی او دوهم غسل جنازه اداء کولو په وخت که اول غسل صحیح هم وی څه نجاست وغیره ظاهر هم نه وی نو بیا دم دوهم غسل ضرور ورکونی شرعاً څه حکم دی؟

جواب: مړی ته صرف یو وار غسل ورکول مشروع دی او داکار د مړي څخه وروسته ژر ژر نه کول پکار دی (١) دوه واره غسل ورکولو څه ثبوت په شریعت کی نسته، داطریقه واجب الترك ده.

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۹۱ / ۲۹ ب)

(١) وفي الدر المختار ج: ٢ ص: ٢٣٩ (طبع ايچ ايم سعيد) يندب دفنه في جهة موته وتعجيله وفي الشامية تحته (قوله وتعجيله) اي تعجيل جهازه عقب تحقق موته الخ.

د ښځې د انتقال څخه وروسته د خاوند د پاره د هغه مخ کتل څنګه دی؟

سوال: که د یو سړي د ښځې انتقال وسی نو آیا د هغه خاوند ته وروسته د مرګه د هغه د مخ کتلو اجازت سته او که نه؟ او جنازه هم پورته کولی سی او که نه؟ دغه شان ښځه د خپل خاوند مخ کتلی سی او که نه؟

جواب: د خاوند د پاره د خپلې ښځې مخ کتل د مرګ څخه وروسته بالاتفاق جائز دی خو هغه ته غسل یا لاس لګولو څخه فقهای جنفیه منع کړي ده، او ښځه د خپل خاوند د مرګیدو څخه وروسته هغه کتلی هم سی او غسل هم ورکولی سی.

لما فی الدر المختار: ویمنع زوجها من غسلها ومسها لا من النظر اليها علی الاصح وهي لا تمتع من ذالك. (شامی) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۸/۲/۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۴۷/۲۹ الف)

په جومات کې د جنازې لمونځ کولو حکم

سوال: د آدم جی نګردمکه مسجد ابادیدلو (۱۵) کاله ورسول، د هغه وخت څخه د جنازې لمونځ د جومات په میدان کې کیدی، د امام صاحب د امامت په آخری ورځو کې د محراب په منیځ کې ګرګی ماتولوسره دروازه جوړه سوه او د محراب څخه د باندې څلور فته د نګه چوتره جوړه سوه اوس په چوتره باندې جنازه ایښوول کیږي او د محراب دروازه خلاصه سی، د جنازې لمونځ په جومات کې کولی سی، نوی امام صاحب د جنازې د طریقې بنده کړی ده او د اول په شان لمونځ په خلاص میدان کې شروع سو، مولانا مفتی محمد اسماعیل صاحب په ګجراتی کتاب کې چې د فتویٰ کتاب دی لیکلی دی چې د جنازې لمونځ په هر حالت کې په جومات کې کول په هر مذهب حنفی کې مکروه تحریمی دی، اوس کومه یوه طریقه صحیح ده؟ په بهشتی

ګوهر کې یې څه مسئله لیکلی ده؟ او وئیل کیږي چې حرمینو کې په جومات کې د جنازې لمونځ کولی سی تاسو واضح کړی چې څه حکم دی؟

جواب: که مړی د محراب څخه د باندې ایښوولو سره د جنازې لمونځ په جومات کې د ننه وسی نو د راجح قول مطابق د صورت هم مکروه دی خو که شا اوخوا ته د جنازې لمونځ کولو څه بل ځای نه وی نو مجبوراً بیا فقهاوو د دی اجازت ورکړی دی، خو په صورت مسئله کې د جومات سره هم د جومات خلاص میدان موجود دی، نو د کوم جومات په باره کې چې سوال دی هلته په جومات کې دننه بغیر د عذر څخه مکروه دی، د نوی امام صاحب طریقه درسته ده چې د جنازې لمونځ په خلاص میدان کې کوی، همداسی پکار دی.

لما فی الدر المختار: واختلف فی الخارجة عن المسجد وحده او مع بعض القوم والمختار الکراهة مطلقاً خلاصة وهو الموافق لاطلاق حدیث ابی داود من صلی علی میت فی المسجد فلا صلاة له (وقال الشامی انما تکره فی المسجد بلا عذر فان کان فلا، شامی) (۱)

بهشتی ګوهر (۲)، امداد الفتاویٰ (۳) کې مسئله همداشان ده، او کله چې د جومات سره خلاص ځای موجود دی نو د مکروه تحریمی او تنزیهی په بحث کې غورځیدل نه دی پکار او د باندې لمونځ کول پکار دی، د حرمینو شریفینو امامان صاحبان په مذهب کې حنبلی دی او په مذهب حنبلی کې جومات کې دننه د جنازې لمونځ جائز دی (۴).

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۲/۲۰ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۳/۲۸ ب)

(۱) الدر المختار مع رد المختار ج: ۲ ص: ۲۲۵، ۲۲۶ (طبع سعید)

(۲) بهشتی ګوهر ص: ۹۴ مسئله نمبر ۱۷ (طبع میر محمد کتبخانه)

(۳) امداد الفتاویٰ ج: ۱ ص: ۵۳۳، ۵۳۴

(۴) وفی المغنی لابن قدامة مع الشرح الکبیر ج: ۲ ص: ۳۵۸ (طبع دار الکتب العربی بیروت) بالصلوة علی المیت فی المسجد اذالم یخف تلویثه الخ.

پہ جومات کی د جنازی د لمانخہ حکم (فارسی)

سوال: در محن مسجد پنج وقتی یاد در محن مسجد جامع بصورت غیر معتاد نماز جنازه جائز بلا کراهت است یا نه؟
جواب: نماز جنازه در مسجد جائز نیست کذا فی کتب الفقہ (۱) واللہ اعلم
الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا اللہ عنہ احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ

۱۳۸۸/۲/۲۸-هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۳۲۶ الف)

د لحد غور خیدو پہ وجه دوباره د قبر جوړولو حکم

سوال: مری پہ لحد کی کبھی بنوول سو او بنخ سو او لحد پہ مری باندی پریوتی اوس اکثره خلک غواری چی لحد صفا کړی یا بل قبر کبھی نستلو سره بنخ یی کړی د دی مری پہ باره کی د غسل او دوباره کفن به څه حکم وی؟

جواب: غسل خوبه دوباره نسی ورکولی خو د لحد غور خیدو په وجه دوباره قبر جوړولو کی داتفصیل دی که په قبر باندی خاوره نه وی اچول سوی خو بیا خو د مری را ایستو سره دوباره د قبر جوړولو اجازت دی.

لانه لیس بنش کما فی البدائع ولو وضع لغير القبلة فان كان قبل اهالة التراب عليه وقد سردوا اللبن ازالوا ذلك لانه لیس بنش وان اهيل عليه التراب ترك ذلك لان النش حرام (بدائع ج: ۱ ص: ۳۱۹) (۲)

او که خاوره اچول سوی وی نو مری دی منتقل نسی بلکی هغه هم هغه ځای کی باقی ایښوولو سره د لحد مرتب کول دی وسی.

لمافی الدر المختار ولا یخرج منه بعد اهالة التراب الا لحق آدمی (۳)

وفی رد المختار واما نقله بعد دفنه فلامطلقا (شامی ج: ۱ ص: ۲۰۲) (۴)

(۱) د حوالی د پاره وگورئ د تیری (ص) حاشیه نمبر ۲-۴ پوری او امداد المفتیین ص: ۴۴۵.

(۲) (طبع ایچ ایم سعید)

(۳) الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۳۷، ۲۳۸ (طبع سعید)

(۴) شامی ج: ۲ ص: ۲۳۹ (طبع ایچ ایم سعید)

او د مرمت د پاره که څه قبر وکښل سی نو د دی اجازت سته.
لمافی تنقیح الحامدیة: سأل فی ما اذا قرر القاضي زیدا المعمارى فی حفر قبور الموتى وتعمیرها واصلاحها للاحتیاج لذلك لاهلتيه واتقانه، ويريد بعض الحفارین منعه ذلك بلا وجه شرعى فهل یمنع المعارض (الجواب) نعم یمنع (تنقیح الحامدیة ج: ۱ ص: ۸) (۱)

والله سبحانه اعلم

۱۳۹۷/۱/۲۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۸/۱۵۶ الف)

مری ته غسل ورکولو څخه وروسته د جسم څخه د ویني بهیدو

په صورت کی شرعی حکم

سوال: مری ته د غسل ورکولو څخه وروسته که د غور وینه را وځی نو د پمبو بوجه غور کی د ویني بندیدو د پاره ایښوول جائز دی؟ داشان د بدن په نورو اجزاو کی هم؟

جواب: غسل ورکولو څخه وروسته که د جسم څه حصی څخه وینه ووځی نو چونکی د غسل دوباره ورکول واجب نه دی (۲) ځکه صرف هغه ځای صفا کول کافی دی بیا هم د غور وغیره څخه وینه راځی نو په هغه ځای کی پمبه کښی بنوول سی بیا هم څه حرج نسته ولاباس بجعل القطن علی وجهه وفی مخارقة کدبر وقبل وأذن رقم (الدر المختار علی هامش الشامی ج: ۱ ص: ۸۵۳) (۳) واللہ اعلم

الجواب الصحیح بنده محمد شفیع عفا اللہ عنہ احقر محمد تقی عثمانی عفی عنہ

۱۳۸۸/۱/۲۹ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹/۱۷۳ الف)

(۱) (طبع المكتبة الحبيبية كويت) وفي التاتارخانيه ج: ۲ ص: ۱۷۰ اذا خربت القبور فلا بأس بتطينها الماروي ان النبي ﷺ مرقب ابنه ابراهيم فرأى فيه حجرا سقط منه فسداه واصلحه ثم قال من عمل عمل فليتقنه وفي حاشية اعلأ السنن ج: ۸ ص: ۲۲۲ (طبع ادارة القرآن) نقلا عن المغنى لابن قدامة عن ابن عمر انه كان يتعاهد قبر عاصم ابن عمر، قال نافع توفى ابن له، وهو غائب فقدم فسالنا عنه فدللنا عليه فكان يتعاهد القبر ويأمر باصلاحه.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۹۷ (طبع ایچ ایم سعید) ولا يعاد غسله ولا وضوء بالخارج منه.

(۳) الدر المختار ج: ۲ ص: ۱۹۸ (طبع مذکور)

د یوځای څخه بل ځای ته د مړي د وړلو حکم

سوال: د ډیر سختو او مشکلاتو پیش نظر د هری علاقې سره تعلق لرونکو خپل انجمنونه او رفاهی اجتماع گانی جوړی کړی دی او د انجمن یا اجتماع په هر عضو په باقاعدگی سره ماهوار چنده مقرر ده چی باقاعدگی سره اخستل او ورکولی سی او د هر انجمن سالانه انتخابات کیږی چی په هغه کی د انتظامیې ممبران ټاکلی سی وغیره.

اوس د ټولو کلو سوسائتيانو او انجمنونو د رایوځای کولو سره د پوری علاقې په نوم سره دلته په کراچی کی یو فدریشن جوړ سوی دی چی د هغه نوم یونائیتد سټی ویلفیر فدریشن دی د فیدریشن چلولو د پاره د هری یوی سوسائتی څخه ممبران اخستل کیږی، چی د هغوی باقاعده کوټه مقرر ده او هره سوسائتی فدریشن ته ماهانه مقرر چنده ورکوی او د اشان د فدریشن نظام په احسن طریقې سره چلیږی بعضی اوقان فدریشن د متعلقه سوسائتيانو څخه هنگامی چنده یارقوم وصولوی.

اوس مندرجه ذیل دوی مسئلې د دی په رونا کی عنایت کړی؟

۱: زموږ د فدریشن د نگرانی لاندی او اخراجاتو باندی که خدای ناخواسته زموږ د علاقې کوم سړی دلته کراچی کی حادثاتی یا طبعی مرگ باندی مړسی او فدریشن کی شامل چی هری سوسائتی باقاعده ممبر او رکن وی او متعلقه سوسائتی د هغه تصدیق وکړی نو د داسی سړی لاس مړی زموږ فدریشن پوره کفن او ضروری شیانو سره اهتمام کولو سره د هوایی جهاز په ذریعه کورته د رسولو انتظام کوی، او د هغه سره یوځای سړی هم د مړی د خیال ساتلو د پاره او د هغه کورته د میت د رسولو د پاره لیږل کیږی چی مړی د هغه لواحقینو ته په حفاظت سره ورسوی، یا د دی وی چی زموږ د علاقې د دی ځای څخه فاصله کم تر کمه یو زرمیله ده مسئله داپیدا کیږی چی:

الف: ایا دلته د کراچی څخه دومره لری د متوفی پلار نیکه کلی کی د هغه لواحقینو مړی رسول شرعاً جائز دی او که نه؟

ب: که جائز دی نو شرعاً د دی څه حیثیت دی؟

ج: که جائز نه وی نو هم شرعاً یی څه حیثیت دی؟

د جواب ورکولو په وخت د مړی د لیږلو اهمیت او د هغه ضرورت دی مدنظر کبی بشوول سی چونکی بعضی اوقات د علاقې او د قوم څوک سړی دلته طبعی یا حادثاتی مرگ باندی مړسی نو د خپل کوم سړی یا د علاقې سړی سره د رابطه نه کیدلو په وجه

هغه مړی لا وارث گرځولی سی او لا وارث گنلو سره یی هم دلته دفن کوی او د هغو لواحقینو ته هیڅ خبر نه وی، ورسره د علاقې متعلق ډیر نوی خلگ د روزگار په سلسله کی دلته کراچی ته راځی، خو د تعلق څوک سړی پیدانه سو یا ملازمت پیدانه سو، نو ډیره پریشانی وی، خپل سړی یا کومه رفاهی اداره نه موجودیت په وجه داسی خلگو ته ډیر تکلیف وی، پوښتنه کول دادی: چی دومره لری خپلی علاقې کی د خپل کلی بی وسه او غریبو خلگو مدد په دی طریقې سره شرعاً جائز دی؟

جواب: مړی د دفن کولو څخه مخکی د مرگ د ځای څخه لوړول او بل ښار ته وړل مکروه دی، البته بعضی فقهاوو دی ته جائز وئیلی دی، لهذا داعمل عام جوړیدل درست نه دی چی فتوی هم په کراحت باندی ده خو په څه خاص واقعه کی څه شدید ضرورت داعی وی نو بعضو نورو فقهاوو په قول باندی عمل کولو سره د مړی د منتقل کولو گنجائش معلومیږی، قال فی شرح المنية: ویستحب فی القتل والمیت دفنه فی المكان الذی مات فیه فی مقابر اولئک القوم وان ثقل قبل الدفن قدر میل او میلین فلابأس به، قیل هذا التقدير من محمد یدل علی ان نقله من بلد الی بلد لایجوز او مکروه ولأن مقابر بعض البلدان ربما بلغت هذه المسافة ففیه ضرورة ولا ضرورة فی النقل الی بلد آخر وقیل یجوز ذلک مادون السفر ولایکره فی مدة السفر ایضاً (کبیری جنائز متفرقات) (۱) وقال الشامي: (قوله ولا بأس بنقله قبل دفنه) قیل مطلقاً وقیل الی مادون مدة السفر وقیده محمد بقدر میل او میلین لان مقابر البلد ربما بلغت هذه المسافة فیکره فیما زاد، قال فی النهر عن عقد الفوائد وهو الظاهر (شامی) (۲)

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۸۹ / ۸ / ۹

(فتوی نمبر ۲۸ / ۹۱۷ ج)

(۱) غنية المتملی ص: ۲۰۷ (طبع سهیل اکیده می لاهور)

(۲) فتاوی شامیه ج: ۲ ص: ۳۳۹ (طبع ایچ ایم سعید) د مړی د یوځای څخه بل ځای ته د منتقل کولو متعلق د حضرت امت برکاتهم مفصل او مدلل فتوی په ص: (۵۷۱) باندی وگورئ.

د جنازی لمونځ شروع کولو څخه مخکې د امام نیت وغیره بنوول

(د دارالافتاء دارالعلوم کراچی د یو صاحب په فتوی باندې د مستفتي

اشکال او دهغه جواب

سوال: ستاسو فتوی ۱۴/ ذی القعدة ۱۳۹۲ هـ باندې پیداسوه چی په هغه کی یی

د الیکلی وو چی:

که دافعل سنت گنلو سره وسی نو واقعاً بدعت دی ځکه چی په خیر القرون کی د دی ثبوت نه دی پیداسوی، خو په دی زمانه کی دین طرفته رغبت بالکل نسته، خلگوته د جنازی د لمونځ نیت او د اخترونو وغیره نیت پوزی نه ورځی، ځکه هغوی ته بنوولو کی څه حرج نسته، که چاته د مسئلې بنوولو د پاره یی تیمم د کولو سره ور وبنووی نو پخپله یی په زړه کی پخپله د تیمم کولو نیت نسته، بلکی د هغه صرف وبنووی مقصود دی، د هغه تیمم به نه کیږی، ځکه چی د تیمم په کولو کی د تیمم اراده ضروری ده، کله چی یی اراده نه وی او صرف بنوول مقصود وی نو تیمم به نه وی، سائل لیکلی وو چی د امام نیت د اخترونو د لمانځه او د جنازی بنوولو تلقین من الخارج دی ځکه لمونځ فاسد کیږی او نیت د لمونځ شروع کولو څخه مخکې بنوول کیږی که نیت بنوول د جهالت د وجی څه حرج نه لری نو پنځه وخته کی هم بنوول پکار دی هرکله چی خیر القرون او د صحابه رضی الله عنه څخه د دی ثبوت نسته، چی په اخترونو او د جنازی په لمانځه کی مسلمانانو ته امام نیت جهراً او په لوړ آواز سره یی ویلی وی، بلکی د نیت الفاظ خود حدیث څخه ثابت نه دی، ماته ستاسو جواب تسلی بخش په نظر رانه لی (خلاصه د مستفتی د سوال او جواب څخه)

جواب: ستاسو تحریر می په غور سره د قبلولو په نیت ووايه خو چی په مخکنی فتوی کی کومه خبره لیکل سوی ده په هغه کی تبدیلی ونه سوه ترڅو چی د حضور صلی الله علیه و آله او صحابه کرامو رضی الله عنه د ثابت کیدو تعلق دی ثابت خو په ژبی سره د نیت الفاظ اداء کول هم نه دی، د دی باوجود د فقهاوو تلفظ بالنیت نه صرف جائز بلکی بهتری گرځولی دی:

فی الدر المختار (۱): والتلفظ بها مستحب هو المختار وقيل سنة یعنی احبه السلف او سنة علمائنا اذ لم ينقل عن المصطفى ولا الصحابة ولا التابعين بل قيل بدعة.

د دی لاندی علامه شامی لیکي:

وقد استفاض ظهور العمل به فی كثير من الاعصار فی عامة الامصار فلا جرم انه ذهب فی المبسوط والهداية والكافی الى انه ان فعله لجميع عزيمة قلبه فحسن فيندفع ما قيل انه يكره (شامی ج: ۱ ص: ۲۷۸) (۲) او كله چی تلفظ بالنیت ته یی ښه وروسته، نیل سول نو که امام مقتدیانو ته نیت وبنایی نو په دی کی شرعاً څه د منع امر نسته، مگر داچی داسنت نبویه یا واجب اولازم وگنیل سی نو بدعت به سی، خومحض په دی خیال سره چی خلگوته د نیت الفاظ معلوم سی که امام یی وبنایی نو څه حرج پکښی نسته او امام چی کله د نیت الفاظ بنایی نو په دی الفاظو سره به د امام نیت نه متحقق کیږی، بلکی د لمانځه په وخت کی به هغه ته باقاعده نیت کول وی، لهذا د تیمم کوم مثال چی تا ورکړی دی، هغه په دی صورت صادق نه راځی، هذا ما عندی.

والله سبحانه اعلم

هـ ۱۳۹۷/۲/۱۰

(فتوی نمبر ۲۲۳/۲۸ الف)

د مړی د یوځای څخه بل ځای ته د منتقل کولو حکم

سوال: که د یوسړی په کراچی کی انتقال وسی نومیت پنجات ته لیږل جائز دی او که نه؟

جواب: دفن کولو څخه مخکې میت د یوښار څخه بل ښار ته د منتقل کولو په باره کی د فقهای حنفیه اختلاف دی بعضی حضرات دی ته جائز وایی او بعضی یی مکروه

(ج: ۱ ص: ۴۱۵، ۴۱۶) (طبع ایچ ایم سعید)

(۱) شامی بحث النية (ج: ۱ ص: ۴۱۶) (طبع سعید) وفي اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۱۴۹ (طبع ادارة القرآن کراچی) وایباحه بعض لمافیه من تحقیق عمل القلب وقطع الوسوسة وماروی عن عمر انه من فعله فهو محمول علی انه انما زجر من جهره فاما المخافة فلا بأس بها فمن قال من مشائخنا ان التلفظ بالنية سنة لم يرد بها سنة النبي صلی الله علیه و آله بل سنة المشايخ لاختلاف الزمان وكثرت الشواغل علی القلوب، وفي الهندية ج: ۱ ص: ۲۵ ولا عبرة لذكر باللسان فان فعله لتجتمع عزيمة قلبه فهو حسن كذا فی الكافی.

تحریمی بنایی لهذا د سخت ضرورت خخه بغیر د داسی کولو خخه پرهیز کول پکار دی.

قال فی شرح المنية: ويستحب فی القتل والمیت دفنه فی المكان الذی ماتہ فیہ فی مقابر أولئك القوم وان نقل قبل الدفن قدر میل او میلین فلا بأس به قیل هذا التقدير من محمد يدل على ان نقله من بلد الى بلد لا يجوز او مکروه ولان مقابر بعض البلدان ربما بلغت هذا المسافة ففيه ضرورة ولا ضرورة فی النقل الى بلد آخر وقیل يجوز ذلك مادون السفر لما روی ان سعد بن ابی وقاص مائة فی قرية على اربعة فراسخ من المدينة فحمل على اعناق الرجال اليها وقیل لا يكره فی مدة السفر ايضاً. (کبیری ج: ۵۲۳ مسائل متفرقة من الجنائز) (۱)

والله اعلم

(۱۳۸۹/۷/۵ هـ)

د مری دیو بنار خخه بل بنار د منتقل کولو حکم اوبه مجتهد

فیه امور وکي د نکیر درجات

(حضرت مولانا صدیق احمد باندوی رحمۃ اللہ علیہ د تدفین متعلق تفصیلی فتویٰ)

باسمه سبحانه وتعالی

بقية السلف عارف بالله محي السنة، برکت العصر محترم المقام واجب الاحترام حضرت والا هردوئي دامت برکاتہم، السلام علیکم ورحمة اللہ وبرکاتہ!

بعده: عرض کوونکی په خدمت اقدس کی ډیر عاجزانه او د خلوص خخه ډک گزارش دادی: چی حضرت د هرانسان مقدر د نیاته د راتلو خخه مخکی لیکل سوی دی تردی چی د اهل علم حضراتو خخه می ډیر اوریدلی دی چی د روح د قبض کیدلو په وخت او مقام او چیری چی انسان دفن کیږی د هغه خای خاوره هم مقرر ده، برابره خبره ده که انسان د دنیا په هرگوټه کی وی د هغه مرگ به هغه، هغه خای ته راکاږی او هلته به یی ورسوی، چیری چی دفن کیدل دی د هغه خای خاوره به هغه هلته راکاږی، د دی تائید

(۱) غنية المتملی ص: ۷۰۲ (طبع سهیل اکیډمی لاهور) د تفصیل د پاره راتلونکی مفصله فتویٰ وگورئ.

او تصدیق د حضرت مولانا لکهنوو ته د وړلو فیصله وسوه نو حضرت انکار وفرمائیلو، او وی فرمائیل چی دا د مرگ تکلیف دی، مخکی یی وفرمائیل چی زما سلام ټولو لیدونکو ته وایه! او ټول په شریکه د مدرسی خیال ساتی، دومره فرمائیلو سره په ذکرکی مشغول سو، تردی چی دوی لکهنوو ته بوتلل سول هلته د لږ وخت خخه وروسته روح د خپل پیدا کوونکی ته وسپارل سو، (اَنَا لِلّٰهِ وَاَنَا اِلَيْهِ رَاجِعُونَ) بیا د هغه خخه حضرت دهتوره والاته د وړلو تیاری شروع سوه، په دی موقع باندی حضرت مولانا سید ابو الحسن علی صاحب ندوی دامت برکاتہم انکار وکی چی نه همدلته دی دفن سی، د زرهاکوشش باوجود داسی ونه سول، د دی خخه صفا ظاهره ده چی مرگ او خاوری ته خپل مقام باندی د راکښلو دخل دی، د دی ټولو خبرو باندی د یقین باوجود یوسپری په خپل ضد ټینگ سی چی چیری روح قبض سوی دی هلته دی دفن سی نو زه به په جنازه شریکیم ورنه نو نه به شریکیم، او په دی خبره باندی قسم اخستل چی زه به هغه خای ته هیڅکله نه ځم چیری چی یی هغه دفن کړی دی، په دی ضد باندی آیا ټینگیدل صحیح دی؟

د حضرت والا خخه مؤدبانه، عاجزانه التماس دی چی د قرآن او حدیث په پونا کی زموږ د خلگو رهبری وکړی عین نوازش به وی، خدا حافظ گستاخی معاف. (محتاج د دعاء مولوی نور احمد حقانی بلوچستان کویټه)

د هردوئي د مدرسې اشرف المدارس داړخه جواب

جواب: هر مسلمان ته لکه څنگه چی په تقدیری امورو باندی ایمان راوړل ضروری دی دغه تشریحی امورو باندی ایمان راوړل هم ضروری دی خو بنده گان یی د رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم د بعثت په ذریعه صرف د تشریعی امورو مکلف جوړ کړی دی د تکوینی امورو مکلف یی نه دی جوړ کړی: لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا اَلًا وُسْعَهَا (۱) لهذا د کوم مسلمان مرگ چی چیری وسو او چیری کیدل پکار دی مسلمان د دی مکلف نه دی، خو د مرگ واقع کیدو خخه وروسته مړی سره څه معامله کیدل پکار دی، دا د علمائی کرامو خخه د معلومولو خخه وروسته د هغه موافق معامله کول پکار دی، چنانچی فتاویٰ محمودیه ج: ۲ ص: ۴۰۳ (طبع کتبخانه مظهری) یعنی په فتاویٰ حضرت فقیه الامت مفتی محمود الحسن صاحب گنگوهی علیه الرحمة کی دی: اصل داده چی د سړی په کوم

(۱) سورة القمر: آیت ۲۸۲.

کلی کی انتقال وسی هم هغه کلی کی دفن کری نو په هغه وصیت باندی عمل کول لازم نه دی داوصیت باطل دی: (یندب دفنه فی جهة موته ای فی مقابر اهل المكان الذي مات فيه او قتل) شامی ج: ۱ ص: ۲۰۲ (۱)

حضرت عبد الرحمن بن ابی بکر رضی اللہ عنہ د انتقال څخه وروسته په بل ځای کی دفن سو چیری چی مرسوی وو هلته نه کړو، نو حضرت عائشه رضی اللہ عنہا په سفر باندی روانه وه، کله چی د هغه په قبر باندی تیره سوه نو وی فرمائیل: که زماوس وی نو ته به دلته نه دفن کیدی، بیا هم په دی مسئله کی دومره تنگی نسته، امام محمد رحمته اللہ علیہ دوه میله د مرگ د ځای څخه حسب مصالح لری وړل اودفن کولو گنجائش هم ښوولی دی ولایس بنقله قبل دفنه قیل مطلقا وقیل الی مادون مدة السفر وقیده محمد بقدر میل اومیلین لان مقابر البلد ربما بلغت هذه المسافة فیکره فیما زاد قال فی النهر عن عقد الفرائد وهو الظاهر فتاوی شامی ج: ۱ ص: ۲۰۲ (۲)

ورسره فتاوی دارالعلوم کی حضرت مفتی عزیز الرحمن صاحب مفتی اعظم علیه الرحمة ددی سوال په جواب کی چی ایا د مړی نقل کول حرام دی اوکه مکروه تحریمی اوکه تنزیهی دی د فقهاوو عبارتونه نقل کولو سره لیکلی دی چی ددی عبارتونوڅخه واضح کیږی چی مخکی ددفن څخه دمړی په نقل کولو کی اختلاف دی بعضی ورته جائز وایی اوبعضی ناجائز اومکروه اوظاهر د مکروه څخه مراد د هغوی مکروه تحریمی دی او د صاحب النهر دی ته هو الظاهر ویل ددی ترجیح ته مقتضی دی فتاوی دارالعلوم دیوبند ج: ۵ ص: ۳۸۰ (طبع دارالاشاعت کراچی).

اوپه احسن الفتاوی یعنی فتاوی فقیه العصر حضرت مولانا مفتی رشید احمد صاحب کراچی کی تصریح ده چی د مړی نقل کول مکروه تحریمی دی ورسره مخکی څه ارشاد دی وقال الشمس الائمة السرخسی وقول محمد فی الکتاب لا یاس ان ینقل المیت قدر میل اومیلین بیان ان النقل من بلد الی بلد مکروه (۳) قاله قاضیخان وقال العلامة

(۱) فتاوی شامیه مطلب فی دفن المیت ج: ۲ ص: ۲۳۹ (طبع سعید)
(۲) فتاوی شامیه مطلب فی دفن المیت ج: ۲ ص: ۲۳۹ (طبع سعید)
(۳) شرح السیر الکبیر رقم ۳۰۴ ج: ۱ ص: ۲۳۲ (طابع مولانا نصر الله منصور).

طحطاوی مکروه ای تحریم (۱) وقد جزم فی التاجیه بالکراهة وفی التجنیس وذكر انه اذا مات فی بلدة یکره نقله الی اخری لانه اشتغال بما لا یفید وفیه تاخیر دفنه وكفی بذلك کراهة البحر الرائق ج: ۲ ص: ۱۹۵ (۲)

د مړی په نقل کولو کی په تدفین کی تاخیر او د مړی د فاسد کیدلو څخه علاوه نن صبا لاندینی مفاسد هم پیدا سوی دی:

۱: ددی التزام شروع سوی دی.

۲: د مصارف کثیره او د مشقت تحمل.

۳: ابایی ادیره کی په دفن کولو باندی التزام اوپه دی باندی اصرار نه داعقیده ثابتیږی چی په یوځای کی دفن کیدونکی مړی په خپل مینځ کی ملاقات کیږی حالانکه داعقیده غلطه ده.

۴: جنازه منتقل کول عموما د جنازی د تکرار سبب جوړیږی چی ناجائز دی احسن الفتاوی ج: ۴ ص: ۲۱۸ (۲).

اوپه بهشتی زیورکی مذکور دی چی د دفن څخه مخکی مړی د یومقام څخه بل مقام ته د دفن کولو د پاره وړل خلاف اولی دی هرکله چی بل مقام د یو دوه میلونه زیات لری نه وی اوکه د دی څخه زیات وی نوجائز نه دی بهشتی زیور ج: ۱۱ ص: ۱۰۲.

اوهمدارنگه په مشکوة شریف کی دی من جابر قال لما کان یوم احد جات عمتی بابی لتدفنه فی مقابرنا فنادی منادی رسول الله ﷺ ردوا القتلی الی مضاجعهم (۴)

اودغه شان په سنن ابی داؤد شریف کی ج: ۲ ص: ۱۰۲ باندی دی (۵) وقال فی شرح هذا الحدیث وكذا من مات فی موضع لا ینقل الی بلد اخر قاله بعض علمائنا وقال فی الإزهار الامر فی قوله ﷺ ردوا القتلی للوجوب مرقاة شرح مشکوة شریف ج: ۲ ص:

(۱) حاشیة الطحطاوی علی مراقی الفلاح ج: ۳۳۷ (طبع نور محمد کتبخانه).

(۲) منحة الخالق علی هامش البحر الرائق ج: ۲ ص: ۹۵ (طبع ایچ ایم سعید).

(۳) احسن الفتاوی باب الجنائز ج: ۴ ص: ۲۰۸، ۲۰۹ (طبع ایچ ایم سعید).

(۴) مشکوة المصابیح باب دفن المیت الفصل الثانی ج: ۱ ص: ۱۴۸ (طبع قدیمی کتبخانه).

(۵) سنن ابی داؤد ج: ۲ ص: ۹۵ (طبع مکتبه حقانیه ملتان).

۳۷۴ (۱) اوبذل المجهود ج: ۴ ص: ۱۹۷ (۲) ددی پورتنی ذکر سوی کتابونوڅخه واضحه سول چی دیوڅای څخه بل څای ته د مړی منتقل کول ناجائز او منکر شرعی دی د دی د اصلاح کوشش د هریو په ذمه باندی په شرط د قدرت سره چی د هغه توضیح هم فقهاء حضراتو کړی ده که عام سړی دی نوپه شرط د قدرت دی کوی اوسبر دی کوی که مقتداء دی نونکیر سره دی ځنی جدایی اختیار کړی د اصلاح په خاطر ترك کلام اوترک تعلق هم کولی سی اوپه دی باندی قسم هم اخستی سی عربی بخاری شریف کی دی: چی حضرت نبی کریم ﷺ ازواج مطهراتو سره د هغوی د اصلاح په خاطر یووار یوه میاشت ترك تعلق ساتلی وو (۳) او ابوداؤد شریف جلد دوم ج: ۱۳۳۱ (۴) کی دی چی د حضرت زینب ؓ حضرت صفیه ؓ یوی سختی جملی د ویلو په وجه د هغه د اصلاح په خاطر ددوو میاشتوڅخه زیات هم ترك تعلق کړی وو اوبخاری شریف جلد ۲ ص: ۸۹۷ (۵) کی دی چی د حضرت عبدالله بن زبیر ؓ دیوی جملی د ویلو په وجه حضرت عایشی ؓ د ټول ژوند دخبروڅخه کولو قسم اخستلی وواویا حضرت عبدالله بن زبیر ؓ دهغه ډیری خوشامندی وکړی اوپه نورو حضراتو سفارش وکړی نو هلته حضرت عایشی ؓ هغه معاف کی اودقسم خلاف کولوپه وجه یی خلوینست غلامان ازاد کړل.

حضرت عبدالله بن عمر ؓ خپل ځوی سره د یوی جملی په وجه چی دهغه څخه د حدیث سره دمخالفت وهم کیدلو ترك تعلق وکړو اویایی ترژونده پوری هغه سره خبری

(۱) مرقاة المفاتیح شرح مشکوة المصابیح رقم الحدیث: ۱۷۰۴ ج: ۴ ص: ۱۸۳ (طبع مکتبه حبیبه کویته).

(۲) بذل المجهود کتاب الجنائز ج: ۱۴ ج: ۱۳۲ (طبع دارالریان للتراث قاهره).

(۳) الصحيح البخاری باب قول النبی ﷺ اذارئتم الهلال فصوموا الخ رقم الحدیث ۱۱۸۱، ۱۲۱۸ ج: ۲ ص: ۲۷۵ (طبع دارابن کثیر امامة بیروت).

(۴) ابوداؤد باب ترك السلام علی اهل الاهواء ج: ۴ ص: ۱۰۰، بذع دارالفکر.

(۵) صحيح بخاری شریف باب الجهرة ج: ۲ ص: ۸۰۷ (طبع قدیسی کتبخانه).

ونکړی (مشکوة شریف ج: ۱ ص: ۹۸) (۱)

وروسته په چاباندی شرعی نکیر کول او د هغوی سره ترك تعلق کول یا د دی قسم اخستل کله چی هغه دده په عقد کی هم وی اوامیدی وی چی هغه به خپله اصلاح وکړی بغیر دشبهي څخه درست دی بلکی په بعضو صورتونوکی ضروری اولازم دی کما لایخفی اوقسم اخستل بیا د مصلحتونو په وجه دهغه ماتول اودهغه کفاره اداء کولو اختیار هم حاصل دی اودادحدیث مذکوره څخه ثابت دی.

تنبيه: ضدوایی په ناحقه باندی ټینګیدلوته اوپه یوی دینی مسئلی باندی ټینګیدل ضدنه دی بلکی عین اتباع دشریعت ده.

الجواب الصحيح ابرار الحق ۱۸ شعبان ۱۴۱۴ هـ.

الجواب الصحيح منظر احمد المظاهری مفتی مدرسه جامعة العلوم کانپور.

والله اعلم بالصواب العبد شفقت الله ۱۷ شعبان ۱۴۱۸ هـ.

الجواب الصحيح بلا ارتياب محمد حنیف غفرله.

الجواب الصحيح محمد انعام الله مفتی مدرسه امدادیه مراد اباد والصاحب المجیب

فیما اجاب الجواب صواب محمد عبدالله پهلپوری.

الجواب الصحيح سیل احمد غفرله.

الجواب الصحيح فهیم احمدنګینوی نائب مفتی مدرسه اشرف المدارس.

الجواب الصحيح محمد فاروق غفرله مفتی دارالعلوم میرتھه.

احقر دی جواب حرف حرف سره اتفاق دی العبد نظام الدین مفتی دارالعلوم دیوبند د

بنده د دی جواب د جزء جزء سره اتفاق دی مقصود احمد انبیتهوی مظاهر العلوم سهار

نپوری.

د جامعه علوم اسلامیة علامه بنوری ټاؤن فتوی

حامداً ومصلیاً ومسلماً اما بعد داچی جواب د استفتاء امر منکر باندی دنکیر کولو تر حده پوری مدلل اواقرب الی التحقيق دی خومیت دفن کولوڅخه وروسته دهغه څای ته دنه تللو قسم کول ددلیل محتاج دی ځکه چی دمنکر سبب میت نه دی دمیت دتدفین کولوڅخه وروسته مقام دفن ته دنه تللو قسم دضد مشابه کیدی سی.

(۱) مشکوة المصابیح قبیل باب تسوية الصفوف ج: ۱ ص: ۹۷ (طبع مذکور).

الجواب الصحيح محمد عبدالسلام عفا الله عنه .

کتبه محمد عبد المجید دین پوری عفی عنه دارالافتاء جامعہ علوم اسلامیہ بنوری
تاوان کراچی ۱۴۱۸ھ/۱۱۲۲ھ

د دارالافتاء والارشاد ناظم آباد فتویٰ

الجواب باسم ملهم الصواب دهر دویی لیکلی سوی جواب صحیح دی د بنوری تاوان په
جواب کی چی کومه دضدشائبه ظاهره سوی ده هغه صحیح نه معلومیږی ځکه چی د
حالف مقصد د مړی سره دښمنی او د هغه دمدفن سره ضدنه دی بلکی اهل میت ته ددی
منکر په ارتکاب باندی تبلیه کول دی اودهغه په غم کی دنه شریکیدو اظهار دی .

والله سبحانه وتعالى اعلم

الجواب الصحيح احمد

الجواب الصحيح موسى عبد الواحد

دارالافتاء والارشاد ناظم آباد ۱۳ ذوالحجه ۱۴۱۸ هـ

د حضرت مولانا مفتي محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم فتویٰ

پورته ذکر سوی ټولی فتاویٰ د استاد محترم حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی
صاحب دامت برکاتهم په خدمت کی پیش کړی سوی حضرت دامت برکاتهم چی کوم
جواب ولیکلو هغه په لاندی ډول دی مرتب

جواب. د ټولو څخه اول خو په دی پوهیدل پکار دی چی موږ په حیث دمسلمان دتکیونی
امورو مکلف نه یو بلکی د احکام شریعت مکلف یو. لهذا که دکوم سړی په باره کی
دامقداروی چی هغه به په فلانی ځای کی دفن کیږی نو د دی څخه دانه لازمیږی چی په
هغه ځای کی دفن کول شرعاً جائز یا مناسب وو لهذا په صورت مسؤله کی د استدلال
درست نه دی چی چونکه حضرت مولانا صدیق احمد باندوی په هغه ښار کی دفن نه سو
چی چیری هغه مړسوی وو بلکی بل ښارته وی وړل سو لهذا شرعاً همدا سی کیدل
پکاروو البته اصل دارومدار په دی خبره باندی دی چی شرعاً مړی د یوښار څخه بل
ښارته وړل اودفن کول څه حیثیت لری؟

واقعہ داده چی په دی مسئله کی د فقهاء کرامو اختلاف دی پخپله د فقهایې حنفیه هم
په دی کی مختلف اقوال دی بعضی حضرات دی ته جائز وایی استثناء، بعضی مکروه
چی په هغه کی بعضودی ته مکروه تحریمی پوری تصریح کړیده لهذا داخبره واضحه ده
چی مړی د هغه ښار په ادیره کی دفن کول پکاردی چیری چی دهغه انتقال سوی دی
اوبغیر د عذر څخه بل ښار طرف ته منتقل کول نه دی پکار لهذا که کوم بزرگ په دی
شرعی مسئلې باندی د عمل کولو د پاره میت دویم ښارته دوړلو څخه منع وکړله
اوزموږ په زمانه کی په دی نقل مکانی باندی نورهم ډیر مفسد مرتب کیږی نود امور د
طعن جوړول هیڅکله درست نه دی بالخصوص چی کله د هغه بزرگ حیثیت د یومقتداء
وی اوهغه دخلگو د اصلاح اوتربیت په خاطر داسی وکړل داخبره ده چی په شریعت
کی د نکیر هم مختلف درجات وی اوپه کومه غلطه خبره باندی نکیر د هغه د نکارت
اومفسد په قدر پکاردی .

په صورت مسؤله کی د نکیر د پاره چی د جنازی د لمانځه څخه انکار اودمړی قبر ته د
نه تلو قسم اخستل مذکور دی په دی کی څه خبره شرعاً ناجائز نه ده ځکه چی د جنازی
لمونځ فرض کفائیه دی نود چا د جنازی په لمانځه کی شرکت نه کول هرکله چی نورو
خلگو د هغه لمونځ کړی وی ناجائز ورته نسی ویل کیدی دغه شان د چاقبرته تلل واجب
نه دی نوهلته د نه تللو غرم ښکاره کول یاپه هغه باندی قسم اخستو داسی امر دی چی
ناجائز ورته نسی ویل کیدی پاته سوه داخبره چی په دی مسئله کی چی نکیر د کومی
درجی سوی دی هغه زیات مناسب وو یا د دی څخه د کمی درجی نکیرهم کیدی سو؟ نو
په دی کی مختلف نظریات کیدی سی په مختلفو حالاتو کی د دی مختلف جواب
کیدي سی لهذا د کومی درجی نسبتاً سخت نکیر د سوال په مخکی جواب کی مذکور
دی هغه ته هم شرعاً ناجائز نسی ویل کیدی اودهغه نرمی درجی نکیرهم اصولاً جائز
اوکافی دی لکه چی دلاندی لیکل سوو دلائلو څخه واضحه ده .

يوشار شخه بل بنارته دورلو شرعي حكم اوپه مجتهد فيه

مسائلو كي دنكير درجات

ورائنا هذا مبني على ماياتي:

١: ان المسئلة فيها اقوال مختلفة للفقهاء الحنفية فضلا عن غيرهم من المالكية والحنابلة كما هو ظاهر من العبارات المحلقة.

٢: من ذهب الى الكراهة فالظاهر من عبارات القوم انه اراد التنزيهية ولم يصرح بكونها تحريمية الا الطحطاوى فى حاشية على مراقى الفلاح ولعله اخذ ذلك باطلاق الكراهة وقد صرح من هو اقدم منه بكونه خلاف المستحب كما يظهر من العبارات الملحقة.

٣: ولئن سلم ان الكراهة تحريمية ولاشك ان العمل به احوط فلا اقل من ان المسئلة محل خلاف بين الفقهاء الحنفية ومثل هذه الامور المجتهد فيها لاتستحق التشدد فى الانكار كما تستحقه المحرمات القطعية.

الانكار ينبغى ان يكون على من يرتكب المنكر وينبغى ان يتوجه التاديب اليه ولاشك ان فى الصورة المسئلة انما نقل الميت اهله فلا انكار على الميت فترك الصلوة عليه او الحلف على عدم الذهاب الى قبره متوجه الى الميت الذى المعروف ان الحلف لا يمار اليه الا عند الضرورة قال فى المحيط الافضل فى اليمين بالله تعالى تقليلها وفى تكميل اليمين المضافة الى المستقبل تعريض اسم الله تعالى طحطاوى على الدرج ٢٢: ص ٣٢٤: (طبع مكتبه عرييه كويته وبهشتى زيورج: ٣ ص: ٢٢٧).

٥: وقد انكرت عائشه على نقل اخيها عبدالرحمن بن ابي بكر الى غير المكان الذى توفى فيه لكنها زارت قبره ولم تترك الزيارة لاجل نقله الى ذلك المكان والله سبحانه اعلم.

الجواب الصحيح محمد رفيع عثمانى عفا الله عنه

الجواب الصحيح سبحان محمود احقر محمد تقى عثمانى عفى عنه

١٤١٩/٢١٥ هـ

(فتوى نمبر ٩١٢٣/٣٠)

اختلاف العلماء في جواز نقل الميت

المالكية الحنابلة صرحوا بجواز نقل الميت من بلد الى اخر قال الدر يرد فى شرح المختصر خليل الشرح الصغير وجاز نقله الى الميت من مكان الى الخروان من بلد لآخر قبل دفنه او بعده لمصلحة كان يخاف عليه ان ياكله البحر او السبع وكرجاء بركته للمكان المنقول اليه اوزيارة اهله اولدفنه بين اهله ونحو ذلك ان لم تنتهك حرمة بانفجاره اونتاتته (ج: ١ ص: ٥٢٢ طبع دارالمعارف مصر) وقال ابن قدامة فى المغنى:

وقال احمد ما علم بنقل الرجل يموت فى بلده الى بلد اخر باسا وسئل الزهرى عن ذلك فقال قد عمل سعد بن ابى وقاص وسعيد بن زيد من العقيق الى المدينة وقال ابن عينية مات ابن عمر هنا فاوصى ان لا يدفن ههنا وان يدفن بسرف (ج: ٢ ص: ٣٩٠) (١).

واما مذهب الشافعية فمأجاء فى شرح الاقناع:

ويحرم نقل الميت قبل دفنه من محل موته الى محل ابعده من مقبره محل موته ليدفن فيه الا ان يكون بقرب مكة او المدينة او بيت المقدس وفى حاشية:

المراد بالقرب مسافة لا يتغير الميت فيها قبل وصوله والمراد بمكة جميع

الحرم ولا ينبغى التخصيص بالثلاثة بل لو كان بقرب مقابر اهل الصلاح والخير فالحكم كذلك لان الشخص يقصد الجار الحسن او جز المسالك ج: ٤ ص ٢٠٢، ٢٠٣.

اختلاف الاقوال في ما بين الحنفية

قال فى الدر المختار: لابس بنقله قبل دفنه وقال ابن عبادين تحته قول ولا باس بنقله قبل دفنه (قيل مطلقا وقيل الى مادون مدة السفر وقيده محمد بقدر ميل او ميلين لان

(١) المغنى لابن قدامة ج: ٣ ص: ٤٤٣ (طبع دارعالم الكتب، ياض).

فتاوى عثمانى اول جلد
مقابر البلد ربما بلغت هذه المسافة فيكره في مازاد قال في النهر عن عقد الفوائد وهو
ظاهر (ج: ٢ ص: ٢١٩ طبع سعيد).

تحقيق كراهة النقل

قدم عن ردالمختار انه يكره نقل الميت قبل الدفن وذكر الطحطاوى فى حاشية على
المراقى الفلاح (ص: ٣٣٧ نور محمد كتبخانه) انها تحريمية ولكن الظاهر انه فهم
التحريم من اطلاق لفظ الكراهة ولكن يظهر ذلك من عبارات الاتية: قال العلامة بحر
العلوم فى رسائل الاركان:

النقل بعد بنش القبر كما هو المتعارف اليوم مكروه تحريماً اشد الكراهة لان بنش القبر
واخراج الميت لا يجوز لانه قد سلم الى الله تعالى واما قبل النش فمكروه والافضل ان
لا ينقل. (رسائل الاركان ص: ١٥٩ طبع قديم مطبع يوسفى فرنگى محل لكهنؤ)
فصرح العلامة رحمه الله بان النقل بعد الدفن مكروه تحريماً ثم ذكر مسألة النقل
قبل الدفن فاطلق الكراهة ولم يقيدھا بالتحريم فظهر انه اراد به ما هو دون الكراهة
التحريمية ولذلك اعقبه بقوله: (الافضل ان لا ينقل)

وانما ذكره من انه حيث اطلق الكراهة فالمراد به التحكيمية ليست بكلية قال ابن
عابدين نقلاً عن البحر:

المكروه في هذا الباب نوعان احدهما ماكره تحريماً وهو المحمل عند اطلاقهم
الكراهة... ثانيهما المكروه تنزيهاً ومرجعه الى ما تركه اولى وكثيراً ما يطلقونه كما
في شرح المنية فحينئذ اذا ذكروا مكروها فلا بد من النظر في دليله فان كان نهياً ظنياً
يحكم بكراهة التحريم الا لصارف للنهى عن التحريم الى الندب فان لم يكن الدليل
نهياً بل كان مفيداً للترك الغير الجازم فهي تنزيهية.

(ردالمحتار ج: ١ ص: ١٣٣ طبع سعيد، قبيل مطلوب في الاسراف في الوضوء) وانما
استدل على كراهة النقل اولا بما روى عن رسول الله صلى الله عليه وسلم انه
قال في شهداء احد: (ردوا القتلى الى مضاجعهم) ورواه احمد والترمذي وابوداود
والنسائي) ولكن قال الامام السرخسي رحمه الله في شرح هذا الحديث:

وهذا حسن ليس بواجب وانما صنع هذا رسول الله صلى الله عليه وسلم لانه كره الملحقة
عليهم بالنقل مع ما اصابهم من القرع. وشرح السير الكبيرة: اصل: ٣٣٣ فقره نمبر

٣٠١) والدليل الثاني للكراهة هو حديث عائشة حيث قالت عند زيارة قبر اخيها
عبدالرحمن ابن ابي بكر الذي نقل من الحبش الى مكة: (والله لو حضرك ما دفنت الا
حيث مت) وقد علق عليه الامام السرخسي بقوله:

وفيه د ليل ان الاولى ان يدفن القتيل والميت في المكان الذي مات فيه في مقابر
اولئك القوم. (شرح السير الكبير ج: ١ ص: ٣٣٢ رقم: ٣٠٣) واستدل الامام السرخسي
بحديث عائشة على ان الاولى عدم النقل والنقل خلافه فهو مكروه تنزيهاً، وانما اخذ
الفقهاء الحنفية الكراهة من قول الامام محمد في السير الكبير ولو نقل ميلاً او ميلين
او نحو ذلك فلا بأس به فاستنبطوا من هذا القول ان النقل الى مازاد مكروه ولذلك قال
السرخسي رحمه الله:

وفى هذا بيان ان النقل من بلد الى بلد مكروه لانه قدر المسافة التي لا يكره النقل
فيها بميل او ميلين وهذا لانه الاشغال بما لا يفيد فالارض فكلها كفات للميت قال الله
تعالى: اَلَمْ نَجْعَلِ الْاَرْضَ كِفَاتًا اَحْيَاءً وَّ اَمْوَاتًا، الا ان الحل ينتقل من موضع الى موضع
لغرض له في ذلك وذلك لا يوجد في حق الميت ولو لم يكن في نقله الا تاخير دفنه ايا
ما كان كافياً في الكراهة. (شرح السير الكبيرة: ص: ٢٣٢، و ٢٣٧ فقره نمبر ٣٠٤)

وقد سبق ان الامام السرخسي جعل كدم النقل اولى فظاهر ان مراده من الكراهة هنا
التنزيهية وما يدل على كون الكراهة تنزيهية ان كثيراً من الفقهاء صرحوا بعدم الاثم في
النقل ومن مقدمتهم صاحب الهداية كما ذكره ابن الهمام رحمته الله عنه فقال:

قال المصنف في التجنيس: في النقل من بلد الى بلد لا اثم، ثم ذكر عن صاحب
الهداية نفسه انه قال: اذا مات في بلدة يكره نقله الى اخرى لانه اشتغال بما لا يفيد.
(فتح القدير ج: ٢ ص: ١٠١، ١٠٢ طبع مكتبه رشيدية كوئته)

فيظهر بهذا ان المراد بالكراهة ما يجتمع مع عدم الاثم وهو الكراهة التنزيهية لذلك ذكر
كثير من الفقهاء عدم الاثم بدون التصريح بالكراهة وانما ذكروا ان المستحب ان يدفن
في المكان الذي مات فيه.

قال ابن نجيب:

ولم يتكلم المصنف على نقل الميت من مكان الى اخر قبل دفنه قال في الواقعات
والتجنيس: القتيل او الميت يستحب لهما ان يدفنا في المكان الذي قتل او مات فيه
في مقابر اولئك القوم لما روى عن عائشة رضى الله عنها انها زارت قبر اخيها
عبدالرحمن بن ابي بكر رضي الله عنه وكان مات بالشام وحمل من هناك فقالت: لو كان الامر فيه

فتاوى عثمانى اول جلد
بيدي ما نقلتك ولدفتك حيث مت، لكن مع هذا اذا نقل ميلا او ميلين او نحو ذلك
فلا باس وان نقل من بلد الى بلد فلا اثم فيه.
(البحر الرائق ج: ٣ ص: ١٩٥ طبع رشيديه كوئته)

وقال العلامة الافندى في مجمع الانهر:
ويستحب في القتل والميت دفنه في المكان الذي مات في مقابر اولئك المسلمين
وان نقل قبل الدفن الى قدر ميل او ميلين فلا باس به وكذا لومات في غير بلده
يستحب تركه فان نقل الى مصر اخر فلا باس به. (مجمع الانهر ج: ١ ص: ١٨٧) (١)
وراجع ايضا فتاوى تاتارخانية ج: ٢ ص: ١٧٥ (طبع ادارة القرآن وتعليق الشيخ ابي
الوفاء الافغانى على كتاب الاثار ج: ٣ ص: ٢٠٣) (٢)
ولقد اطال الشيخ على القارى رحمه الله واحسن في التوفيق بين العبارات بعبارة

نوردها بتمامها:

اما اذا ارادوا نقله قبل الدفن او تسوية اللبن فلا باس بنقله نحو ميل او ميلين قال
في التجنيس لان المسافة الى المقابر قد تبلغ هذا المقدار وقال السرخسي قول محمد
بن سلمه ذلك في دليل على ان نقله من بلد الى بلد مكروه والمستحب ان يدفن كل في
مقبرة البلدة التي مات بها، ونقل عن عائشة رضي الله عنها انها قالت حين زارت قبر اخيها
عبدالرحمن وكان مات بالشام وحمل منها: ولو كان الامر فيه الى ما نقلته ولدفت حيث
مات، ثم قال في التجنيس في النقل من بلد الى بلد لا اثم لما نقل ان يعقوب عليه السلام مات
بمصر ونقل عنه الى الشام وموسى عليه السلام نقل تابوت يوسف عليه السلام بعد ما اتى عليه زمان
من مصر الى الشام ليكون مع ابائه ولا يخفى ان هذا شرع من قبلنا ولم تتوفر فيه شك
شرط كونه شرفا لنا الا انه نقل عن سعد بن ابي وقاص انه مات في ضيعة على اربعة
فراسخ من المدينة فحمل على اعناق الرجال اليها وفيه انه نقل حين موته لا بعد دفنه
فلا في خل له في القضية ويمكن ان يحمل نقل يعقوب ويوسف عن عذر وايضا
فلاتنافى بين الاثم والكراهة اذا الكراهة محمولة على التنزيه وهو خلاف الاولى الا
لعارض قال صاحب الهداية وذكر ان من مات في بلدة يكره نقله الى اخرى لانه اشتغال
بما لا يفيد بما فيه تاخير في فنه وكفى بذلك كراهة قلت ماذا كالت يترتب عليه فائدة

(١) مجمع الأنهر شرح ملتقى الأبحر ج: ١ ص: ٢٧٢ (طبع دار الكتب العلمية بيروت).
(٢) (طبع مذكور)

فتاوى عثمانى اول جلد
من نقله الى احد الحرمين او الى قرب قبر احد من الانبياء او الاولياء او ليزوره اقاربه
من ذلك البلد وغير ذلك فلا كراهة الا مانص عليه من شهداء احد او من في معناهم
من مطلق الشهداء والله اعلم. (مرقات ج: ٤ ص: ٤٧) (١)

مسألة النكير على الامور المجتهد فيها

قد صرح غير واحد من الفقهاء والمحدثين بانه لا ينبغي التشدد في النكير على
الامور التي اختلف فيها الفقهاء في الاحكام السلطانية لما ورد في ص: ٣١٥ (٢).
اما المعاملات المنكرة كالزنا والبيوع الفاسدة وما منع الشرع منه مع تراضى
المتعاقدين به اذا كان متفقاً على حظره فعلى والى الحسبة انكاره والمنع منه والزجر
عليه وامره في التاديب مختلف بحساب الاحوال وشدة الحظر واما ما اختلف الفقهاء
في حظره واباحته فلا مدخل له في انكاره الا ان يكون مما ضعف الخلاف فيه وكان
ذريعة الى محذور متفق عليه كزنا النكاح فبالخلاف فيه ضعيف وهو ذريعة الى ربا
النساء المتفق على تحريمه فهل يدخل في انكاره بحكم ولايته اولا؟ على ما قدمناه من
الوجهين وفى معنى المعاملات وان لم تكن منها عقود المناكب المحرمة ينكرها ان
اتفق العلماء على حظرها ولا يتعرض لانكارها ان اختلف الفقهاء فيها الا ان يكون مما
ضعف الخلاف فيه وكان ذريعة الى محذور متفق عليه كالمتمعة فربما صارت ذريعة
الى استباحة الزنا.

وفى المرقاة ج: ٨ ص: ٨٢٣ (طبع مكتبة حقانيه پشاور): وما يتعلق بالاجتهاد لم يكن
للعوام مدخل فيه لان انكاره على ذلك للعلماء ثم العلماء انما ينكرون ما اجمع عليه
الائمة واما المختلف فيه فلا انكار فيه لان على احد المذهبين كل مجتهد مصيب
وينبغي للامر والناهى ان يرفق ليكون اقرب الى تحصيل المطلوب.

وفى شرح مسلم للنووي رحمته الله ج: ١ ص: ٥١ (طبع قديمي كتب خانه): ثم انه انما يامر
وينهى من كان عالماً بما يامره وينهى عنه وذلك يختلف باختلاف الشرف فان كان من
الواجبات، المظاهرة والمحرمات المشهورة كالصلاة والصيام والزنا والخمر ونحوها
فكل المسلمين علماء بها وان كان من دقائق الافعال والاقوال ومما يتعلق بالاجتهاد
ولم يكن للعوام مدخل فيه ولالهم انكاره بل ذلك للعلماء ثم العلماء انما ينكرون ما

(١) مرقاة شرح مشكوة ج: ٤ ص: ١٨٣، ١٨٤ (طبع مكتبة حقانيه پشاور).

(٢) ص: ٢٥٣ (طبع دفتر تبليغات اسلامى جوزه علميه قم).

اجمع علیه اما المختلف فيه فلا انكار فيه لان على احد المذهبين كل مجتهد مصيب وهذا هو المختار عند كثير من المحققين او اكثرهم وعلى المذهب الاخر المصيب واحد والمخطئ غير متعين لنا والاثم مرفوع عنه لكن ان مذهبه على جهة النصيحة الى الخروج من الخلاف فهو حسن محبوب مندوب الى فعله برفق فان العلماء متفقون على الحث على الخروج من الخلاف اذا لم يلزم منه اخلال بسنة او وقوع في خلاف اخر وذكر اقضى القضاة ابو الحسن الماوردي البصري الشافعي في كتابه الاحكام السلطانية خلافا بين العلماء في ان من قلده السلطان الحسبة هل له ان يحمل الناس على مذهبه فيما اختلف فيه الفقهاء اذا كان المحتسب من اهل الاجتهاد ام لا يغير ما كان على مذهب غيره والاصح انه لا يغير لما ذكرناه ولم يزل الخلاف في الفروع بيان الخط بين الصحابة عليهم السلام والتابعين فمن بعدهم رضى الله عنهم اجمعين ولا ينكر محتسب ولا غيره على غيره وكذلك قالوا ليس للمفتي ولا للقاضي ان يعترض على من خالفه اذا لم يخالف نقدا او اجماعا او قياسا جليا، والله تعالى اعلم.

وفى اكمال اكمال المعلم ج: ۱ ص: ۱۵۳ (طبع دار الكتب العلمية بيروت): ثم ما اشتهر حكمه كالصلاة وحرمة الزنا يستوي في القيام به العلماء وغيرهم ومادق من الافعال والاقوال فانما يقوم به العلماء لا يغيرون الا ما اتفق عليه ولا يغيرون في مسائل الخلاف لانهم كان كل مجتهد مصيبا فواضح وكذلك على ان المصيب واحد لان المخطئ غير اثم نعم يندب الى الخروج من الخلاف للاتفاق على رجحان الخروج منه.

وفى اصول الفقه الاسلامي للزحيلي ج: ۲ ص: ۱۰۹۲ (طبع دار احسان دمشق) قد اجمع الصحابة على ترك النكير على من خالف منهم في المسائل الفقهية كارت الجدل مع الاخوة ومسألة الحول ونحوها من مسائل الفرائض وغيرها فكانوا يتشاورون ويتفرقون مختلفين ولا يعترض بعضهم على بعض ولا يمنع احدهم الاخر من افتاء العامة ولا يمنع العامة من تقليده ولا يمنعه من الحكم باجتهاده وهذا كما قال الغزالي: متواتر التواتر اثم فيه مع انهم كانوا فيما قام عليه الدليل القاطع يبالغون في التاثيم والتشديد كما فعلوا في تخطئة الخوارج.

وفى الهندية ج: ۵ ص: ۳۵۳ (طبع مكتبة رشيدية كوثية) ويقال الامر بالمعروف باليد على الامراء وباللسان على العلماء وبالقلب لعوام الناس وهو اختيار الزندويسي كذا في الظهيرية الامر بالمعروف يحتاج الى خمسة اشياء، اولها العلم لان الجاهل لا

يحسن الامر بالمعروف، والثاني ان يقصد وجه الله تعالى واعلاء كلمته العليا، والثالث الشفقة على المأمور فيامر باللين والشفقة، والرابع ان يكون صبورا حليما، والخامسة ان يكون عاملا بما يامره كيلا يدخل تحت قوله تعالى: لَمْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ، ولا يجوز للرجل من العوام ان يامر بالمعروف للقاضي والمفتي والعالم الذي اشتهر لانه الساعة في الادب ولانه ربما كان به ضرره في ذلك والعامة لا يفهم ذلك كذا في الغرائب.

دغه شان په منكر كى هغه ټولى بديانى او مفاسد داخل دى چى د هغه در رسول الله صلى الله عليه وسلم د اړخه ناجائز گرځول معلوم او معروف دى په دى مقام باندې واجبات او د معاصي په ځاى د معروف او منكر عنوان په اختيارولو كى شايد د احكمت هم وى چى د منع كولو معامله به صرف هغه مسائلو كى وى چى په امت كى مشهور او معروف دى او د ټولو په نزد متفق عليه دى او اجتهادى مسائل چى په هغه كى د شرعيه اصولو لاندې مختلفي رايې كيدى سى په هغه كى د منع كولو داسلسله نه ده پكار افسوس دى چى عام طور باندې د دى حكيمانه تعليم څخه غفلت كول كيږي او اجتهادى مسائلو لره د جدال ميدان جوړولو سره د مسلمانانو جماعت ټكړى ټكړى كيږي اودا د ټولو څخه لويه نيكي گرځولى سى او د دى بالمقابل متفق عليه معاصي او گناهونه څخه د ايسارولو طرف ته توجه ډيره كمه وركول كيږي. (د معارف القرآن ج: ۲ ص: ۱۴۱ څخه) والله سبحانه اعلم.

د پيدايش څخه فوراً بعد مړ كيدونكي ماشوم نوم ايسنول

د جنازی لمونځ او تكفين احكام

سوال: د يوى ښځى د پنځو مياشتو حمل ساقط سو د پيدايش څخه وروسته دا وايي چى ساه يې اخستى ده او فوراً مړ سو د ماشوم اعضاء درست وو چى په هغه سره د مذكر او مؤنث شناخت كيدو خوډير كمزوى وو زيد وايي چى دى ماشوم دنياكى ساه اخستى ده لهذا د ده دى ټول كارونه وسى مثلا غسل كفن د جنازى لمونځ او قبردى هم جوړسى.

كله چى د غسل د پاره سړى راغلى نو هغه د خپلى تجربى په بناء باندې وويل چى ده هيڅكله ساه نه ده اخستى د ده هيئت او حالت داسى نه دى چى په ده كى ساه وى كه د ده موټول كارونه وكړل نو تاسوبه گنهگار يې لهذا دا بچى بغير د غسل او بغير د لمانځه څخه د اديري په يوكونج كى دى په يوى كندى كى پټ سى.

که داتول کارونه ضروری وه نو اوس چونکه دهغه د جنازې لمونځ یې نه دی کړی نوایا دهغه غائبانه لمونځ دی وسی هرکله چې د جنازې په لمانځه کې د مړې منځ ته کیدل شرط دی او اورو چې د لویو خلکو د جنازې لمونځ غائبانه کول کیږي او د دی سلسلې یوه برخه داده چې د داسې ماشومانو نوم ایښودل ضروری دی ځکه چې په حشر کې به ورته په کوم نوم اواز کیږي؟ برابر خبره ده که ژوندی یامر پیداوی نوم ایښودل یې ضروری دی تاسو د دی ټولو خبرو باره کی موږ ته احکام بیان کړی؟

جواب ماشوم که ساه اخستی وي او که نه وی کله چې د هغه ټول اعضاء جوړسوی وه نو هغه ته په هر حالت کې غسل ورکول پکار وو او د هغه نوم هم ایښودل پکار وو خو د ساه څخه اخستو په صورت کې لمونځ ضروری نه وو خو چې کله قابل اعتماد دا گواهی ورکوي چې ماشوم ساه اخستی ده نو د هغه گواهی معتبره ده او د هغه څخه وروسته هغه ته غسل ورکول نوم ایښوول کفن ورکول د جنازې لمونځ کول ټول ضروري وو او قبر هم په هر حالت کې ضرور جوړول پکار وو کمافی ردالمختار ولو شهدت القابلة او الام على الاستهلال تقبل فی حق الغسل والصلوة علیه لان خبر الواحد فی الديانات مقبول اذکان عدلا (شامی ج: ۱ ص: ۵۹۴) وفي الدر المختار ومن ولد فمات يغسل ويصلى عليه (۱)

۲: که دایې قابل د اعتماد وه نو د هغه په مقابله د غسل ورکونکي قول معتبر نه دی.

که د دفن کولو ډیره موده نه وي تیره او تجربه کار خلک دا وایې چې غالب گمان دای چې مړی پرسیدلی یا شلیدلی نه وي نو د هغه په قبرباندې د جنازې لمونځ کول واجب دی قبر باندې دی داسې لمونځ وکړی ځنکه چې مړی منځ ته ایښودلو سره لمونځ کول کیږي او که زیاته موده کیږي او غالب گمان داوی چې مړی به شلیدلی وي نو بیا لمونځ ورباندې مه کوي لما فی الدر مختار وان دفن واهیل علیه التراب بغیر صلوة او بها بلا غسل او ممکن لا ولاية له (صلی علی قبره) اتسحسانا ما لم يغلب علی الظن تفسخه من

غير تقدير هو الاصح (۱) وفي ردالمختار (قوله صلى على قبره) اي افتراضا في الاوليين وجوازا في الثالثة.

هوجی! نوم ایښودل ضروری دی لکه چې په نمبر کې تیر سول

والله اعلم

۱۳۹۸/۱۲/۲ هـ

(فتوی نمبر ۲۹۱۲۵۹ الف)

دارالحرب کي مړ کیدونکي انسان باندې شرعي احکام جاری کیږي

سوال: یو سړی په دارالحرب کې اسلام قبول کی خو هغه هلته څوک داسې نه کی پیدا چې هغه ته قرآن ووايي او فرائض او واجبات ووايي هم په دی حالت کې د شپږ میاشتو تیریدلو څخه وروسته هغه مړ کیږي آیا په ده باندې به د دین احکام جاری کیږي او که نه؟ او که جاری کیږي هغه به څنکه اداء کوي؟

جواب: په دی صورت کې دی سړی قد پکار وو چې هغه د دارالحرب څخه هجرت کړي وی او په داسې ځای کې یې د اقامت اختیارولو کوشش کړي وی چیرې چې دیني معلومات حاصلیدی سول به هر حال هغه مسلمان دی او اسلامي احکام به ورباندې جاری وي اوس چې د دغه نوی مسلمان انتقال سوی دی هغه سره همدردی ساتونکو ته

پکار دی چې څومره کیدی سی هغه ته دی ایصال ثواب کوي والله اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفيع عفا الله عنه

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸/۱۱/۱۹ هـ

(فتوی نمبر ۱۰۱۴۳ الف)

(۱) الدر المختار مع ردالمختار ج: ۲ ص: ۲۲۴، وفي الهندية ج: ۱ ص: ۱۲۵ (طبع مکتبه ماجديه) الفصل الخامس كتاب الجنائز ولودفن الميت قبل صلوة او قبل الغسل فانه يصلى على قبره الى ثلاثة ايام والصحيح ان هذا ليس بتقدير لازم بل يصلى عليه ما لم يعلم انه قد تمزق الخ (مرتب).

د دفن کولو په وخت د کفن د غوټې خلاصولو حکمت کی د شرح وقایه حاشیه اودنورو فقهاؤ په عبارتونو کی د تضاد تحقیق

سوال: د شرح وقایه په حاشیه کی لیکلی دی چی د کفن غوټه خلاصیدو کی دافائده کیږی چی د سوال اوجواب په وخت کی به اسانتیا سره مړی کښینی هغه کی ممکن نه ده تاسویې واضح کړی؟

جواب: د شرح وقایه د حاشیه (۱) ددی بیان ماخذ معلوم نسو ټول فقهایې کرام ددی حکم وجه دالیکنی چی غوټه کول دانتشار د پیری وو اوس داخوف پاته نسو لهذا خلاصه دی

کذافی شرح الوقایه (۲) والهدایه (۳) والدرالمختار (۴) واللہ اعلم

الجواب الصحيح بنده محمد شفیع عفا الله عنه احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۳۸۸۱۱۱۹هـ

(فتویٰ نمبر ۱۹۱۴۳ الف)

(۱) عنها) لانها تعقد لخوف الانتشار عند الحمل.

(۲) وفي حاشية شرح الوقاية ج: ۱ ص: ۲۱۰ (طبع ايج ايم سعيد) ويحل للاستغناء فانه انما عقد خيفة انتشار الكفن ليسهل عليه الجلوس في القبر عند سؤال الملكين.

(۳) وفي شرح الوقاية ج: ۱ ص: ۲۱۰ (طبع سعيد) ويحل عقدة العقدة التي على الكفن خيفة الانتشار.

(۴) وفي الهداية فصل في الدفن ج: ۱ ص: ۱۸۲ (ذبح مكتبة شركت علميه) ويحل العقدة (لوقوع الامن من الانتشار وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۲۳۲ (طبع سعيد) وتحل العقدة للاستغناء عنها وفي الشامية قوله للاستغناء.

فصل في ايصال الثواب

د ايصال ثواب متعلق د مسائلو بيان

سوال: کوم خلگ چی په کورونو کی ایصال ثواب کوی هغوی ته به دقران ثواب ورکول کیږی اوکه نه؟ بیا هغه مړی ته چی دچا د پاره یې قران خوانی کړی ده هغه ته به ثواب ورکول کیږی اوکه نه؟

که دالله تعالیٰ په نامه باندی کپړه یاپیسره ورکول سی زموږ په نیت د هغه مړی روح ته ثواب رسول وی نوایا هغه ته به ثواب ورکول کیږی اوکه نه؟ موږ روزانه دقران پاک تلاوت یادرود شریف کلمه طیبه ویلو سره دحضرت ادم عليه السلام څخه واخله ټولو انبیاء پوری اوټولو مسلمانانوته چی وفات سوی دی دهغوی دپاره ایصال ثواب کوو نوایا هغوی ته به ثواب ورکول کیږی اوکه نه؟

۲: که دیوسړی ذاتی کاروبار یا د کور کرایه راځی او هغه هغه پریږدی اومړسی نو د هغه سړی دپاره دغه اثاثه چی دهغه اولادیې استعمالوی ایاصدقه جاریه به وی اوکه نه؟

جواب: نفلی عبادات خواه که دقران تلاوت وی یا نفلی لمونځ وی یا د صدقه وی د هغه ثواب کوم مړی ته رسولی سی او هغه ته ثواب هم رسیږی (۱) او پخپله ایصال ثواب کوونکی ته هم ثواب ورکول کیږی (۲) خو ددی د پاره داسی طریقه اختیارول پکار دی چی په هغه کی نوم اونمود اوبودنه وغیره نه وی نن صبا په پاڅه کورونو کی باقاعدہ خلگ جمع کولو سره قران خوانی کول کیږی په هغه کی اکثر نام اونمود کول کیږی او په هغه کی اکثر نام اونمود اونا جائز رسمونه پکښی وی دهغه څخه پرهیز کولوسره میت ته ثواب ورسوی روزانه چی کوم تلاوت یاتسبیح وایې دهغه ثواب ټولو وفات سوو

(۱) ایضاً.

(۲) ایضاً.

فتاوی عثمانی اول جلد
(۱) په دی کی هیڅ حرج نسته بلکه انشاء الله موجب د ثواب به
وی

(۱) د ایصال ثواب د ثبوت د پاره خو قرآنی ایتونه دادی (فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَلِكِ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ) (سورة محمد: ۱۹) وفي سورة الحشر: (وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا
اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ) وفي
سورة نوح: ۲۸ (رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِي مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ)

(د تفاسيرو په كتابونو كې لاندینی كتابونه وگورئ: وفي مشكوة المصابيح ج: ۱ ص: ۱۴۱
(طبع قديمي كتب خانه) عن معقل بن يسار قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: اقروا
سورة يسين على موتاكم، رواه احمد وابوداود، وفي شرح الصدور للسيوطي ص: ۱۳۵
(مطابع الرشيد مدينة المنورة) اخرج ابو القاسم سعدى على الزنجاني في فوائده عن ابي هريره
قال: لا ان رسول الله ﷺ من دخل المقابر ثم قراءة فاتحة الكتاب وقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ وَالْهَكْمُ
التَّكَاثُرُ، ثم قال: اللهم اني قد جمعت ثواب ما قرأه او من كلامه لاهل المقابر من المؤمنين
والمؤمنات كانت اشفعاء له الى الله تعالى وفيه ايضا ص: ۱۳۵ عن انس ان رسول الله ﷺ
قال: من دخل المقابر فقرأ سورة يسين خفف الله عنهم وكان له بعدد من فيها حسنات. وفيه
ايضا ص: ۱۳۲ اخرج الطبراني في الاوسط والبيهقي في سننه عن ابي هريرة قال: قال رسول
الله صلى الله عليه وسلم ان الله ليرفع الدرجة للعبد الصالح في الجنة فيقول: يا ربى انى لى
هذه؟ يقول: باستغفار ولدك لك.

ولفظ البيهقي: دعاء ولدك له واخرجه البخاري في الادب عن ابي هريرة موقوفا. وفيه ايضا
ص: ۱۳۵ عن احمد بن حنبل قال: اذا دخلتم المقابر فاقرأوا بفاتحة الكتاب والمعوذتين وقل
هو الله احد وجعلوا ذلك لاهل المقابر فانه يصل اليهم

في الصحيح للامام مسلم باب ما يلحق الانسان من الثواب بعد وفاته رقم: ۱۲۳۱ ج: ۳ ص:
۱۳۵ (طبع دار احياء التراث العربي بيروت) عن ابي هريره ان رسول الله ﷺ لا ان تم اذا
ات الانسان انقطع عنه عمله الا من ثلاثة الا من صدقة جارية او علم ينتفع بها او ولد صالح
عوله وراجع ايضا مرقاة المفاتيح ج: ۳ ص: ۸۲ (طبع مكتبة امداديه ملتان).

۲: کویوسړی په دی نیت گټلی وی چی دابه زمادېچو او خپلوانو په کار باندی راځی
نواشاء الله په دی باندی به ورته د صدقه جاریه ثواب ورکیدو امید دی.

والله اعلم

۱۲۲۰ ۱۱۱۰ ۱۴۰ هـ

(فتوی نمبر ۳۲۱۱۲۰۳ ج)

وفي شرح العقائد ص: ۱۷۲ (طبع قديمي كتب خانه) وفي دعاء الاشياء للاموات وصدقته
اي صدقة الاحياء عنهم اي عن الاموات نفع لهم اي للاموات ولم لا للمعتزلة.

د دی قرآنی آیتونو او احادیثو او د عقاید د کتابونو د عباراتو په بناء باندی حضرات فقہانی
کرامو رحمہم اللہ دغه د ایصال ثواب عقیده صحیح گڼلی ده، یواجی دانه چی د دی اثبات یی
فرمائیلی دی بلکه دایی ښه گڼلی ده، چنانچی د فقه په کتابونو کی دی:

وفي الهداية، باب الحج عن الغيرة: ج: ۱ ص: ۳۹۲ (طبع مكتبة شرکت علمیه) ان الانسان له
ان يجعل ثواب عمله لغيره صلبة او صوفا او صدقة او غيرها عند احل السنة والجماعة.

وفي الشامية ج: ۲ ص: ۲۴۳ مطلب في القراءة للميت واهداء توالها له، صرح علمائنا في باب
الحسن عن الغير بان للانسان ان يجعل ثواب عمله لغيره صلبة او صوما او صدقة او غيرها
كذا في الهداية... الافضل لما يتصدق نفلاً ان ينسى لجميع المؤمنين والمؤمنات لانها تصل
اليهم ولا ينقص من اجره لثمن وهو مذهب لها السنة والجماعة (وفيه بعد السطر) وفي البحر
ما صام او حتى او تصدق رجعا ثوابت لغيره من الاموات والاحياء لا جاز ويصل ثوابها اليهم
عند اهل السنة والجماعة، كذا في البدايع:

وفي معارف السنن ج: ۵ ص: ۳۸۲ (طبع ايچ ايم سعيد) وقد تعرض في الهداية الى مسألة
الاثابة واهداء الجواب فقال الاصل في هذا الباب ان الانسان له ان يجعل ثواب عامد لغيره
صلوة او صوتها او صدقة وغيرها عند اهل السنة والجماعة. وفيه ايضا ج: ۵ ص: ۳۹۱ ثم
ام الشافعي لا يجوز اهداء ثواب تلاوة القرآن ان ولا يصح عنده الاثابة فيما اهدا الدعاء
والصدقة ولكن الشافعية افتوا بايصال ثواب التلاوة ويجوز عندنا اهداء الثواب كل شيء...
وتبين ان مذهب ابي حنيفة في هذا الصدقات وسط المذاهب... الخ.

د ایصال ثواب د پاره په صدقه جاریه کی کوم شی بهتر دی ؟

سوال: صدقه جاریه د پاره په لاندینی شاینو کی کوم شی بهتر دی ؟

الف: د جومات په تعمیر کی حصه اخستل (ب) د دینی مدرسی امداد کول

(ت) کوهی جوړول

ج: یا بل څه کار چی په هغه سره مرحوم ته ثواب داریز حاصل سی

خلگ وایی: دانسان څخه گناه کبیره اوصغیره سرز د سی نو ۹۰ زره واره کلمه شریف یعنی (کلمه) وویي مرحوم ته د هغه ثواب ورکړی یایی ور وبخښی نو د هغه ټول گناهونه الله تعالی معاف کوی او هغه ته د دورخ د عذاب څخه نجات ورکوی ایا دا صحیح دی ؟

د ثواب څخه څه مراد دی ؟ قران ویلو سره ثواب مرحوم یا مرحومی ته رسولو سره عذاب ختمیږی ؟

ماته دویلو د پاره داسی شیان وویي چی هغه زه وایم او د قبر د عذاب څخه محفوظ سم

که کلام پاک یا دیرش سپاری په جومات کی کښیږدی نوایا مرحومی ته به ثواب رسیږی ؟

زما اهلیه د هارت فیل له وجی مړه سوه د تهجد د لمونځ اداء کولو څخه وروسته د سحر د لمانځه په وخت د لمانځه په انتظار کی ناسته وه چی دهغه انتقال وسو د داسی ښځی متعلق څه حکم دی ؟

جواب: دا ټول د خیر اموردی او صدقه جاریه د پاره د داسی کار انتخاب کول بهتر دی چی دهغه ضرورت هم زیات وی او خلگ تردیره وخته پوری د هغه څخه فائده اخلی دخپلو حالاتو په لحاظ سره ددی فیصله هر سړی ته پخپله پکار ده .

د ټولو گناهونو معاف کیدو خو هیڅ ضمانت نسته خو کلمه طیبه او قران شریف ویلو سره

څومره زیات څخه زیات ثواب مړی ته رسولی سی نوبهتره ده (۱) ددی جواب هم هغه دی د قران تلاوت ایصال ثواب دی وسی نوپه حرف باندی به لس نیکیانی مړی ته ورکول کیږی لهذا څومره چی زیات څخه زیات ایصال ثواب وسی د مړی په عملنامه کی به اضافه کیږی (۲) او په عذاب کی به کمی کیږی خو د عذاب څخه دخلاصون مکمل ضمانت هیڅوک نسی درکولی .

د قران مجید تلاوت چی څومره زیات ممکن وی کوه یی خاص طور سره سورة الملك یعنی (ایت) روزانه وایه حدیث کی دی چی د سورة انسان د عذاب قبر څخه محفوظ کولو سره مددگاروی ورسره (ایت) او استغفار په کثرت سره وایه ددی سره گناهونه معاف کیږی دواړو سره به ثواب حاصلیږی (۳) ستاد اهلیی وفات چی په کوم انداز کی سوی دی هغه د پسخیدو قابل دی د الله تعالی درحمت څخه هم دامید ساتل پکار دی چی انشاء الله هغه جنتی ده ورسره په ایصال ثواب کی کوتاهی کول نه دی پکار .

والله اعلم

۱۳۹۷/۱۱/۹

(فتویٰ نمبر ۲۹۱۲۱ الف)

د ایصال ثواب عقیده

سوال: په قران پاک کی د دی خبری وضاحت دی چی د هر انسان د نیک عقل کوم ثواب به وی دهغه به صرف کوونکی حقداروی هغه به بل چاته نسی ورکولی خومسلمانان ایصال ثواب کوی تردی چی حج بدل هم کوی یایی په بل چاباندی کوی ایا ایصال ثواب کولی سی ؟

جواب قران کریم دافرمایلی دی چی انسان دحق بطور صرف د هغه عمل اجر در کول کیږی چی انسان پخپله کړی وی (۴) خوالله تعالی پخپل رحمت سره د هغه داستحقاق

(۱) د دلائلو او حوالی د پاره تیره فتویٰ او دهغه حاشیه وگوری .

(۲) د تیری دهغه حاشیه وگوری .

(۳) د حاشیه وگوری .

(۴) (وَأَنْ لَّيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى) سورة نجم ۴۹ .

خخه زیات اجر ورکوی نوډا د دی خلاف نه ده (۱) چنانچې په احادیثو د ایصال ثواب ثبوت دی هغه د الله تعالی د دی رحمت په بنیاد باندی دی احادیث چونکه د قران کریم تغیردی اود قران کریم حضور ﷺ معلم جوړولو سره رالیږل سوی وو ځکه د حضور ﷺ بیان سوی تفسیر مستند ترین تفسیر دی.

والله اعلم

۱۴۲۲ ۱۸۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۵۰۵۱۰)

تمت بالخیر

اسلامي گرافکس کویته بلوچستان

کمپوز اداره

هرقم

(فارسی) (عربی) (اردو) (پښتو)

کتاب تاسی فہ کمپیوٹر باندی لاستہ راوړی سی

03218000671

د ایتھ ګر ځنډه شمېره

(۱) وفی شرح صدور للسيوطی باب فی قرأة القرآن للمیت اوعلى القبر ص: ۱۳۴ (طبع مطالع الرشید مدینة منورة) لیس للانسان الاماسی من طریق العدل فاما من باب الفضل فجائز ان یزیده الله تعالی ماشاء قاله الحسین بن الفضل وکذا فی مرقاة المفاتیح ج: ۴ ص ۸۲ طبع مکتبه امدادیہ ملتان اوهمداسی د ایصال ثواب متعلق د نور تفصیل د پاره او خاص طور د مذکور دایت دمفهوم په خاطر کتاب شرح الصدور للسيوطی باب قرأة للمیت اوعلى القبر ص ۱۳۴ اوسابقه فتویٰ اودهغه حاشیه وګوری (مولوی نور احمد حقانی).

د علمائی دیوبند د عقائدو سره جزوی اختلاف ساتونکي

د یو امام امامت متعلق تفصیلی فتویٰ

د ژوب بلوچستان څه علمائی کرام د خپل یو مقامی امام د عقائدو او په لمانځه کې د هغه اقتداء متعلق د تنازعی د تصفیې د پاره د حضرت مولانا مفتی محمد تقی عثمانی صاحب دامت برکاتهم خواته رالل حضرت دامت برکاتهم فریقینو ته د یو متفق استفتاء د مرتب کولو هدایت وکړی چې د هغه حضرت دامت برکاتهم تفصیلی جواب ولیکي او د درې څخه مخکې په ریکارډ کې د وضاحت او یادداشت د پاره یی یو تحریر هم مرتب کړی د ریکارډ څخه دا وضاحتی تحریر د هغه څخه وروسته د فریقینو متفق استفتاء او د حضرت دامت برکاتهم د اړخه د هغه جواب په لاندې ډول دی، د حضرت دامت برکاتهم په دی جواب د بعضی حضراتو د اړخه دوباره استفتاء وسوه هغه استفتاء او د هغه جواب هم په آخره کې درج دی) محمد زبیر عقی عنه.

د حضرت دامت برکاتهم وضاحتی تحریر

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه عرض گذار دی چې د علاقه ژوب بلوچستان فریق د احقر خواته د خپلی یوی تنازعی په سلسله کې د تحکیم د پاره تشریف راوړی په هغه کې یو فریق مولانا محمد شیرانی صاحب د خپلو څوملگرو سره مخکې تشریف راوړی بیا دوه فریق یعنی مولانا صبغة الله صاحب د خپلو څوملگرو سره په بله ورځ کې تشریف راوړی، دواړو د احقر سره جلا جلا خبری هم وکړی او اجتماعي طور باندی هم د دواړو دا خواهش وو چې حضرت د هغوی په مینځ کې حاکم جوړیدوسره د هغوی د تنازعی فیصله وکړی، چونکې د احقر د پاره د واقعاتو چان بین او تفتیش ممکن نه وو، ځکه احقر د تحکیم څخه معذوری ظاهره کړله او دا عرض یی وکړی که دواړه فریقین څه متفق استفتاء مرتب کړی نو احقر به د هغه جواب ولیکي او دربه یی کړی.

تنازعه په دی خبره باندی ده چې مولانا صبغت الله صاحب د خپلو عقائدو او نظریاتو په لحاظ سره د امامت مستحق دی او که نه؟ ځکه احقر تجویز پیش کړی چې د دی متنازعه عقائدو لیکلو سره متفق طور استفتاء دی وسی، په دی باندی مولانا شیرانی صاحب ته دا اعتراض وو چې په دی وخت مولانا صبغت الله صاحب کوم عقائد او نظریات لیکلو سره چې به ورکوی هغه به د ده د حقیقی عقائدو او نظریاتو څخه ډیر کم او پټ به وی، کوم چې هغه علاقې کی بیانوی، ځکه به د استفتاء څخه صحیح صورت

حال معلوم نسی خو بالاخره هغوی په دی شرط استفتاء مرتب کول قبول کړل چې هغه به کم تر کم هغه امور چې د هغه هغوی اعتراف کړی دی په دی استفتاء کی درج سی او نور امور چونکې په متفق استفتاء جلا حق محفوظ ولرو، د دی څخه وروسته یی متفق استفتاء مرتب سوه او په هغه باندی دواړو فریقینو دست خطی وکړه دا استفتاء او په دی باندی د احقر جواب د دی تحریر سره منسلک دی.

احقر محمد تقی عثمانی عقی عنه

۱۴۱۴/۸/۱۷ هـ

(فتویٰ نمبر ۳۱/۱۱۰۳)

د فریقینو د اړخه پیش سوی استفتاء او د هغه جواب

سوال: څه فرمائی علمائی دین په دی مسئله کې چې زموږ په علاقه کې د یو صاحب د عقائدو په باره کې د تنازعه ده چې د ده عقائد د جمهور اهل سنت والجماعت بالخصوص د مسلک علمائی دیوبند مطابق دی او که نه؟ ورسره د دوی د عقایدو پیش نظر دوی لره امام جوړول شرعاً درست دی او که نه؟ او کوم لمونځونه چې په ده پسی اداء سوی دی د هغه څه حکم دی؟ چنانچې د دغه صاحب څخه د هغه د عقیدې په سلسله کې څه سوالات هم ورسول چې د هغه جواب هغه په تحریری شکل کې ورکړی دی تاسو د دی جواباتو په غور سره مطالعه وکړئ (۱) او ولیکي چې د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دا جوابات څه حیثیت لری؟ او د مذکوره صاحب د امامت په باره کې د شرعی استفتاء سره په اوو پاڼو کې منسلک دی.

جواب: د استفتاء سره منسلک د مولانا صبغت الله صاحب د لیکل سوی څوارلسو سوالونو جوابونه (۲) احقر په غور سره مطالعه کړل او په هغه امورو کې د مولانا موصوف څخه زبانی وضاحتونه هم طلب کړل په هغه کې په بعضو امورو کې بعضی جوابونه په واضح طور باندی د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دی مثلاً اوقات مکروه

(۱) ایضاً.

(۲) د امام صاحب د اړخه اهل علاقې ته د خپلو عقائدو متعلق د ورکول سوو د هغه وضاحتی جواباتو تحریر په ریکارډ کې موجود نه دی بیا هم مخکې حضرت دامت برکاتهم د اړخه په ورکول سوی فتویٰ کې چونکې د هغه د عقائدو جائزه اخستل سوی ده لهذا د هغه څخه د امام صاحب عقائد هم واضح کیږی. (محمد زبیر عقی عنه)

د لمانخه بیان

او منهیه کی تحية المسجد ممنوع کیدل یا د سوال نمبر ۲ په جواب کی دعاء په وخت کی فی الجملة رفع الیدین ته د سنتو موافق وئیل خو بعضی جوابونه مجمل دی، مثلاً شیخ محمد بن عبد الوهاب نجدی او د علامه ابن تیمیه په باره کی هغوی دا واضحه نه کړل چی په کومو مسائلو کی د علمائی دیوبند د دوی سره اختلاف دی، په هغه مسائلو کی د مولانا بی موصوف څه موقف دی؟ ورسره د څلورم نمبر سوال په جواب کی دا خبره نه واضحه کیږی چی د دری ورځو څخه وروسته د مری کورته تلل او تعزیت کولو ته مولانا موصوف علی الاطلاق بدعت او ناجائز وای یا د دی څه خاص هیئت ته؟ خو د مولانای موصوف په جوابونو کی څلور امور داسی دی چی صراحتاً د علمائی دیوبند د مسلک خلاف دی او هغه لاندی دی:

۱: مولانا د حدیث مبارک: لا تشد الرحال الا الی ثلاثة مساجد د هغه د تشریح طرف ته بی خپل رجحان ظاهر کړی دی، کومه چی د علامه ابن تیمیه څخه منقول ده، چنانچی هغه د زیارت قبور د پاره سفر د ذکر سوی حدیث په نهی کی شامل گنی تردی چی د حضور ﷺ د روضه اقدس د زیارت په نیت سره سفر کول هم درست نه گنی، بلکی د دوی په نزد د سفر مقصد د مسجد نبوی ﷺ زیارت کیدل پکار دی، او که ضمناً پکښی د روضه اقدس زیارت هم وسی نو څه خبره نه ده، هغوی احقرته زبانی هم دایان کړل چی تراوسه ماته د څه نقلی دلیل د روضه اقدس د زیارت د استحباب نه دی پیداسوی، ځکه زما داعمل دی چی ما د مسجد نبوی ﷺ په قصد سره د مدینې طیبی سفر وکی او هلته د رسیدو سره د روضه اقدس زیارت هم وسو، او آینده هم داسی اراده ده.

د مولانا د نظریه د علمائی دیوبند د مسلک صراحتاً مخالف ده، د دی په باره کی ډیر تحریرونه موجود دی خو خاص طور (المهند علی المفند) چی د حضرت خلیل احمد صاحب سهارنپوری مرتب سوی کتاب دی، او په هغه باندی په دی وخت کی د ټولو اکابرو علمائی دیوبند دستخط دی، د هغه عبارت دادی چی:

زموږ په نزد او زموږ د مشائخو په نزد د سنید المرسلین د قبر زیارت د اعلی درجی قرب دی او نهایت ثواب او سبب د حصول نصیب دی، او د سفر په وخت د حضور ﷺ نیت نیت وکړه او ورسره د مسجد نبوی ﷺ او نورو مقاماتو او متبرکه زیارتونو نیت هم وکړه، کله چی بیا هلته حاضر سی نو د مسجد نبوی ﷺ زیارت به هم اوسی

فتاوی عثمانی اول جلد

د لمانخه بیان

پاته سوه دا خبره دوها بیت چی د مدینې منورې اړخ ته سفر کوونکی ته صرف د مسجد نبوی ﷺ نیت کول پکار دی او په دی قول باندی حدیث دلیل راوړی، چی کجاوی دی ونه ټول سی خو د درو جوماتونو طرف ته، نو دا قول رد سوی دی الخ (عقاید علمائی دیوبند ص: ۲)

۲: دغه شان مولانا بی موصوف په خپل جواب کی د تعویذ هر قسم ته بی کم ترکمه مکروه وئیلی دی، ترڅو چی د داسی تعویذونو تعلق دی چی په هغه کی استمداد بغیر الله وی یا غیر معلوم المعنی وی نو د هغه په جرامیدلو کی چاته هم اختلاف نسته خو چی د کمو نقوشو او هندسو معنی معلومه وی هغه ته حرام وئیل یا د قرآن د آیتونو او اسمائی حسنی په ذریعه سره تعویذ مکروه گرځول د علمائی دیوبند د مسلک څخه خلاف دی چی د هغه تصریحات د علمائی دیوبند په فتاوی کی موجود دی، مثلاً ملاحظه دی وی فتاوی رشیدییه ص: ۲۱۸، عزیز الفتاوی ج: ۱ ص: ۲۵۱ د ټولو علمائی دیوبند عمل په دی پاته سوی دی، او د حکیم الامت مولانا اشرف علی تهانوی رحمه الله یومستقل کتاب (اعمال قرانی) هم د همدی مقصد د پاره تالیف سوی دی، لهذا دی عمل ته مکروه وئیل د دیوبند د علماوو د مسلک بالکل خلاف دی (۱)

۳: د فرض لمونځونو څخه وروسته په هیئت اجتماعی باندی لاس لوړولو سره د دعاء غوښتلو استحباب واضح دی که دا مستحب گڼلوسره په دی باندی عمل وسی نو د علمائی دیوبند د مسلک مطابق دا درست دی خو مولانا په خپل اول نمبر جواب کی چی کوم شدت او عموم سره په دی باندی نکیر کړی دی او دی ته بی بدعت او واجب الترك وئیلی دی هغه د علمائی دیوبند د مسلک خلاف دی، د حضرت مولانا مفتی کفایت الله صاحب یوه پوره رساله په دی موضوع باندی ده په هغه کی هغه د حدیث او فقه مفصل دلائل بیانولو څخه وروسته فرمائی:

دا روایات فقهیه دی چی د دی څخه واضحه او صراحتاً ثابتیږی، چی د فرض لمونځ څخه وروسته امام او مقتدی ټول په یوځای دعاء وغواړی او د دعاء فارغیدو سره دی په مخ لاس راکش کړی. (کفایة المفتی ج: ۳ ص: ۹۷) (۲)

(۱) د تفصیل دلائلو د پاره لاتدیني کتابونه ملاحظه کړئ (ابوداود ج: ۲ ص: ۱۸۲) مشکوة المصابیح ج: ۲ ص: ۳۸۸، (طبع قدیمی کتب خانه) شامیه ج: ۲ ص: ۳۶۳ (طبع ایچ ایم سعید) وتکملة فتح الملهم ج: ۴ ص: ۳۱۷

(۲) کفایة المفتی ج: ۳ ص: ۳۴۵، ۳۴۶ (جدید ایډیشن ۲۰۰۱، دار الاشاعت)

او حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی په اعلاء السنن کی په دی مسئله باندی شل صفحات بحث کړی دی او په آخره کی یی لیکلی دی: ثبت ان الدعاء مستحب بعد کل صلوٰة مکتوبة متصلا بها برفع الیدین کما هو شایع فی دیارنا و دیار المسلمین قاطبة (اعلاء السنن ج: ۳ ص: ۲۱۱، ۲۱۲) (۱) دغه شان حضرت مولانا سید محمد یوسف بنوری رحمته الله په معارف السنن کی په دی مسئلې باندی د مفصل بحث کولو څخه وروسته لیکلی دی:

فهذه وما شاء كلها من الروایات فی الباب تکاد تكفی حجة لما اعتاده الناس فی البلاد من الدعوات الاجتماعية د برالصلوة، ولذا ذكره فقهاؤنا ایضاً كمافی نورالایضاح (معارف السنن ج: ۳ ص: ۱۲۳ باب ما یقول اذا سلم)

او د عرف الشذی نقل د دی په مقابله کی موقوف نه دی په هر صورت د علمائی دیوبند په مسلک کی د فرضو څخه وروسته دعاء مع رفع الیدین مستحب دی بدعت نه دی. ۴: مولانا د نیت تلفظ هم بدعت گرځولی دی حالانکی د احضار نیت په خیال سره داسن نبوی واجب گڼلو څخه بغير تلفظ د نیت که وسی نو هغه د علمائی دیوبند په نزد بدعت نه دی، حضرت مولانا ظفر احمد عثمانی رحمته الله قدس سره تحریر فرمائی: و اباحه بعض لمافیہ من تحقیق عمل القلب وقطع الوسوسة، و ماروی عن عمر رضی الله عنه انه اذ من فعله فهو محمول علی انه انما زجر من جهر به. (فاما المخافتة به) فلا بأس بها فمن قال من مشائخنا: ان التلفظ بالنية سنة لم یرد بها سنة النبی صلی الله علیه و آله بل سنة المشائخ لاختلاف الزمان وكثرة الشواغل علی القلوب الخ (اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۱۳۴) (۲)

په هرکيف په مذکوره څلورو مسائلو کی مولانا صبغت الله صاحب چي خپل کوم موقف بیان کی هغه د علمائی دیوبند د موقف څخه مختلف دی او مجموعی طور باندی دا خبره واضحه کیږی چي مولانا یی موصوف د علمائی دیوبند د مسلک په کی طور باندی پابند نه دی بلکی په بعضی مسئلو کی د هغه خپل تحقیقات دی چي زیادتر د

(۱) اعلاء السنن باب الانحراف بعد السلام وکیفیه و سنیة الدعاء والذکر بعد الصلوٰة ج: ۳ ص: ۱۲۷ (طبع اداره القرآن کراچی).

(۲) اعلاء السنن ج: ۲ ص: ۱۴۹ (طبع اداره القرآن کراچی) د دی مسئلې متعلق مزید تفصیلی دلائل د پاره وگورئ الدر المختار مع رد المختار ج: ۱ ص: ۴۱۵ (طبع ایچ ایم سعید) او فتاویٰ عالمگیریه ج: ۱ ص: ۲۵ (مکتبه رشیدیہ کویت) او فتاویٰ دارالعلوم دیوبند ج: ۲ ص: ۱۴۷.

علامه ابن تیمیہ او علامه ابن قیم په تحقیقاتو باندی مبنی دی، لهذا په کوم مقام کی مقتدیان حضرات د علمائی دیوبند سره وابسته وی هلته داسی سری امام مقررول پکار دی چي په کلی طور باندی د علمائی دیوبند د مسلک قائل وی، او که هلته څوک داسی سری د امامت د پاره موجود وی نو په داسی مقام باندی مولانایي موصوف د امامت مستحق نه دی بیا هم چي کوم لمونځونه یی په ده پسی کړی دی هغه اداء سول. هذا ما عندي. والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۴۰۰ / ۸ / ۱۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۱۲۹۱ / ۳۱ وروسته)

د ذکر سوي جواب دیوڅو خبرو د مزید وضاحت د پاره دوهمه استفتاء او دهغه جواب

سوال: حضرت علامه محمد تقی عثمانی صاحب!

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته! گذارش کول کیږی چي جناب والا د کوم حکم په باره کی د فیصلی د فریقینو یعنی مولوی محمد خان او د هغه ملگرو او صبغت الله او د هغه د ملگرو ورکړی وو، په هغه کی تاسو دالیکلی وه چي که چیري مقتدیان د حضرات علمائی دیوبند سره وابسته وی هلته داسی سری مقررول پکار دی چي په کلی طور باندی د علمائی دیوبند د مسلک قائل وی او که هلته څوک داسی سری د امامت د پاره موجود وی نو په داسی مقام باندی مولانایي موصوف د امامت مستحق نه دی، په دی کی سخت اجمال دی، ځکه چي د دی دامطلب هم اخستلی سی، چي ځکه مستحق نه دی چي هغه په دائره اسلام کی نه دی او دا احتمال هم لری چي د اهل السنن والجماعت څخه خارج دی، بیابه داسوال پیدا کیږی چي د دی مذکوره فی الفتویٰ څلور مسائلو قائل آیا اهل سنت والجماعت کی شامل نه پاته کیږی؟

او دا امکان هم لری چي د دی مسائلو والا متبع مذهب جنفی نه گڼل کیږی نو بیابه داشبه پیدا کیږی چي آیا څلور مذهبونه چي ټول اهل سنت والجماعت دی، د دوی په یوبل پسی لمونځ صحیح نه دی او فاسد دی؟ حالانکی داوئیل به څومره خراب نتائج پیدا کوی به هر حال دا اجمال د ازالې محتاج دی واضحه کولو سره می مطمئن کړی، ځکه چي موصوف د امامت مستحق نه دی نو بیابه هیڅ څوک په ده پسی هیچری لمونځ

کول جائز نه گڼي بلکې نه به د هغه څخه تعلیم حاصلوی نه به د هغه د وعظ او نصیحت اوریدلو د پاره څوک تیاریږي، حاصل داچې په ده باندې او د ده په همخیاله ملګرو باندې به د دین د خدمت ټولې دروازی بندې سی او د هغه ټول ژوند به په تکلیف کې وی، خپلوان او اقارب او اغیار به همیشه هغه ته د شک او اشتباه په نظر سره ګوري، که واقعی هغه د دلیل د مخه مستحق دی نو صحیح ده او که نه د هغه عذر به خدای ﷻ په نزد باندې جوړسی او د مخالفینو سره به د خدای ﷻ حساب څنګه وی؟ پرائې مهرباني د اصل حقیقت څخه مو په واضح الفاظو کې خبر کړی الله ﷻ دی جزائي خبر درکړي.

جواب: د کومې استفتاء او د هغه جواب چې تاسو حواله ورکړې ده په هغه کې مولانا صبغت الله صاحب لره په هغه محله کې غیر مستحق د امامت ګرځولو د مطلب هیڅکله نه دی چې معاذ الله هغه د اسلام د دائرې څخه خارج دی یا په هغه پسی لمونځ فاسدیږي، بلکې د هغه بنیاد په دی خبره باندې وو چې ته پخپلو بعضو تحقیقاتو باندې اصرار دی چې د علمائي دیوبند د عام مسلک څخه مختلف دی ځکه چې چیرې د علمائي دیوبند سره ایسته خلک آبادوی هلته د هغه امامت د فتنې موجب جوړیدلی سی دغه د کومو څلورو نظریاتو په بناء باندې چې مذکوره فتوی ورکول سویده هغه نظریات د علمائي دیوبند د مسلک خلاف دی خو محض د دی څلورو نظریاتو په وجه نه کوم سړی د اسلام د دائرې وځي او نه د اهل السنة والجماعت د دائرې څخه خارج کیدی سی او نه په هغه پسی لمونځ فاسدیږي چنانچې په مذکوره فتوی کې داهم لیکل سوی وه چې کوم لمونځونه په هغه پسی سوی دی هغه اداء سوی دی، البته د هغه فتوی حاصل صرف دادي چې چیرې داسې امام موجود وی چې کلی طور باندې د علمائي دیوبند د مسلک مطابق وی هلته د داسې متفردو نظریاتو حامل د امامت مستحق نه دی، لهذا د دی فتوی په وجه باندې مولانا یی موصوف د اسلام د دائرې څخه، یا د اهل السنة والجماعت څخه خارج ګڼلو باندې د هغه سره د کافرانو یا د غیر اهل سنت په شان برتاؤ کول هیڅکله درست نه دی، په اخره کې عرض دی چې د خدای د پاره هر فریق دی د خپل آخرت فکر وکړي په یوبل باندې د طعن او تشدد څخه پرهیز وکړي او مسلمانان په هر قیمته د فتنې څخه بچ کړي.

والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۲۱ / شعبان / ۱۴۰۰ هـ
(فتویٰ نمبر ۱۱۳۲ / ۳۱ د)

حضور ﷺ حاضر ناظر منونکي په افتائي کي د لمانځه کولو حکم

سوال: د خپلې محلی په جومات کې د دوو میاشتو څخه د جومات کمیټې یو پمفلېټ ورکړی دی چې په هغه کې د حضور ﷺ د حاضر ناظر کیدو بیان دی په داسې امام پسی چې د هغه عقیده داوی چې لمونځ کول جائز دی او که نه؟
جواب: کوم سړی چې د الله ﷻ څخه ماسوا کوم نبي یا ولی د پاره د حاضر او ناظر عقیده ساتي، داسې سړی امام جوړول درست نه دی.
والله سبحانه اعلم

احقر محمد تقی عثمانی عفی عنه

۱۱ / ۱۳۹۲ هـ

(فتویٰ نمبر ۲۴۴۲ / ۲۷ هـ)

دیره خړونکي امام جوړول

سوال: کوم سړی چې دیره خړنی یایی لنډوی په هغه پسی لمونځ کول څنګه دی؟ او په تراویحو کې داسې سړی امام جوړولی سی؟

جواب: داسې سړی لره په خپل اختیار سره امام جوړول جائز نه دی (۱) او صالح او متقین په امام پسی د لمونځ کولو کوشش ضروري دی، بیا هم که د هغه اقتداء نه کولو په صورت کې د جمع بالکل فوت کیدو اندېښنه وی نو په هغه پسی لمونځ کول د ځان د لمونځ کولو څخه بهتر دی، (۲) او په تراویحو کې هم داسې سړی امام جوړول جائز نه دی، که بل څوک نه وی نو (الم ترکیف) سره ویل ښه دی.

(۱) ایضاً.

(۲) وفي الدر المختار ج: ۱ ص: ۵۵۹، ۵۶۰ ويكره امامة عبد... وفاسق، وفي رد المختار قوله قال اصحابنا لا ينبغي ان يقتدى بالفاسق... الخ وفيه ايضاً واما الفاسق فقد عللوا كراهة تقديمه بالفلاح ص: ۱۶۵ وفي البحر الرائق ج: ۱ ص: ۳۴۸ وفي الدر المختار ج: ۲ ص: ۴۱۸ واما الاخذ منها